

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут української археографії та джерелознавства
ім. М. С. Грушевського

АРХІВ РАНЬОМОДЕРНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Том 7

Серія
Джерела з історії
Центрально-Східної Європи
XVII–XVIII століть

Редакційна колегія:

Георгій Папакін (*головний редактор*)
Віктор Брехуненко (*заступник головного редактора*)
Іван Синяк (*відповідальний секретар*)
Дмитро Бурім, Ігор Гирич, Людмила Демченко,
Любов Дубровіна, Мирон Капраль, Олександр Маврін,
о. Юрій Мицик, Ольга Музичук, Валентина Піскун,
Ярослав Федорук

**Мартин
ГОЛІНСЬКИЙ**

**SILVA RERUM
(1648–1665)**

**Частина IV
(1658–1662)**

Упорядник
Ярослав Федорук

Латинські тексти
Маркіян Домбровський

Київ
2023

УДК 930.25:(477.83)"1648/1665" Голінський

Видання є четвертою частиною п'ятитомного корпусу джерел рукопису казімирського райці Мартина Голінського № 189, що зберігається у фондах відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. Василя Стефаника. Хронологічно публіковані документи охоплюють події 1658–1662 рр. У збірнику широко представлені матеріали до історії Гадяцької унії між Військом Запорозьким і Річчю Посполитою у 1658 р., декілька варіантів чорнового й остаточного тексту цього договору, джерела про гетьманування Івана Виговського та Юрія Хмельниченка, громадянську війну в Україні після смерті Богдана Хмельницького у 1657 р., Конотопську битву 1659 р., Чуднівську кампанію 1660 р. тощо. Публіковані документи стосуються також війни Речі Посполитої зі Швецією та укладення Оливського миру 1660 р., визволення Торуня та інших міст Королівської Пруссії від шведів, роботи варшавських сеймів 1658, 1659, 1661 і 1662 рр., конфедерації коронної та литовської армії та ін. Багато уваги у текстах відведено міжусобним війнам у Семигородському князівстві, політиці Священної Римської імперії та Османської імперії щодо цих подій, а також у Кримському ханстві, Молдавії та Валахії. Особлива увага приділена війні Швеції з Данією, облозі Копенгагена шведським королем Карлом X Густавом, громадянській війні в Англії, відновленні на англійському престолі Карла II Стюарта та ін. Окрім дипломатичної та військової історії, джерела подають багато матеріалів, у т. ч. щоденникового характеру, про суспільне, господарське, повсякденне життя міщанства у Речі Посполитій.

Видання розраховане для науковців, викладачів, студентів, краєзнавців та всіх, хто цікавиться історією.

Редколегія тому:

Віктор Брехуненко, Маркіян Домбровський, о. Юрій Мицик,
Іван Синяк, Ярослав Федорук

*Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту української археографії
та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України
(Протокол № 3 від 15.06.2023 р.)*

*Підготовлено до друку й видано за підтримки
Фондів Анни і Никандра Буковських та Степана і Ольги Павлюків
Канадського інституту українських студій
за участю Павла Бродового
(Едмонтон, Альберта, Канада)*

УДК 930.25:(477.83)"1648/1665" Голінський

© Інститут української археографії та джерелознавства
ім. М. С. Грушевського НАН України, 2023
© Ярослав Федорук, упорядник, 2023
© Маркіян Домбровський, латинські тексти, 2023

ISBN 978-966-02-8748-8
ISBN 978-917-14-0112-9 (ч. IV)

Зміст

Документи.....	7
1658–1660.....	9
1659.....	107
1660.....	175
1661.....	231
1662.....	293
Додатки.....	385
Перелік документів.....	397
Показчик імен.....	421

ДОКУМЕНТИ

1658 – 1660

№ 1

1658 р., січень. – Новини про утвердження Ференца Редея на семигородському князівстві, посольство Юрія II Ракоція до султана Мегмеда IV, пункти угоди між ними, відносини Семигороду з угорським королем Леопольдом Ігнатіусом та інші відомості

1658

Nowyny z Węgier *in ianuario*

O xzyażęcyu [Jerzym II] Rakocym, ktorego z panstwa siedmigrockiego cesarz turecky [Mehmed IV] złożycz roskazał, posławsy woyska swe z basą, a wsadzono na księstwo syedmygrocckie Ferensa Rydaiego [Ferenca Rhédey]. Posłał do cesarza tureckiego xzyáže Jerzy Rakoczy z upominkamy, przeprasiając cesarza a prosząc, aby go przywroczył na xięstwo siedmigrocckie. Zesłał cesarz turecky¹ swoich posłów do siedmigrocky ziemię przesłuhac przicin woyni do Polsky bez iego woly y krzywdy, ktore by komu poczynił. Beli tez tam posłowye y inszych panow, y krolia i. m. węgierskiego [Leopolda Ignatiusa] y pp. węgierskych.

Dano te konditie xziążęciu Rakocemu:

1. Aby wiecnemi czaszy z Poliaky przimierze y przyiaz[n] trzymał, na woinę przeciwko nigdy nie pomisliaiacz.
 2. Aby Swedamy nigdy zadni ligy, ani przyiazni nie zawierał y pomocy nie dodawał.
 3. Aby 5 *comitatus*² powroczył kroluiowy i. m. węgierskiemu, ktore ociec xzyążęcia Rakociego [Jerzy I Rakoczy] trzymał, Ferdinandowy cesarzowy ie pobrawsy.
 4. Aby więznye wszistkie Węgrow, od Tatarow co ych przy nim pobrano, powykupował swemi pyniadzmy y skodi im ponagradzał.
 5. Aby cesarza tureckiego przeprosił przy upominkah, tribut pooddawał, z kroluem i. m. węgierskym aby w po[ko]iu, przimierzu wiecnim mieskał.
- Nie stanął zaden pokoy, ani pacta z cesarzem tureczkym, alie xzyążę Rakoczy pod protectyą cesarza i. m., krolia węgierskiego, poddał sie.

¹ У рукописі “turesky”.

² 5 *comitatus* – 5 комітатів. У рукописі помилк. “comitates”.

№ 2

*Новина про суперечки у Литві через маєтності Богуслава Радзивіла,
що їх польський король повернув йому у власність*

W Litwie wojsko litewskie skody wielkie po majątnościach królewskich czyniło y po xzyżęcia Bogusława Radzywyła, gniewaiąc sie o to, ze sobie bely pouprasaly majątnoszczy po xziążeciu Radzywylic, gdy był przy króliu szwedzkym [Karolu X Gustawie], a gdy przisedł do łasky króla i. m. [Jana Kazimierza] za przeproseniem y prziciną xziążęcia i. m. pruskiego [Fryderyka Wilhelma], dacz roskazał król i. m. rewers na te majątnoszczy, aby bely powroczone xzyżęciu i. m. Radzywyłowu, o co sie czy rozgniewali, co ye sobie bely pouprasali, a nawięczy z wojska litewskiego.

№ 3

*10–18 січня 1658 р. – Нотатка про сеймик у Прошовичах
щодо вирішення оплати боргів іноземному військові, призначення
комісії для рахункових звітів від поборців та її засідання*

10 ianuary był złożony seymyk od króla i. m. [Jana Kazimierza] w Prosowych na uhwalenie poborow, zeby zapłaczyc wojsku czudzoziemskiemu, ktore zostawa *in presidio*³ w Krakowie y w Kazimierzu⁴. Długu, co im nie dostaie do zapłaty 85000, aby na to z 10 poborow uhwaliono. Nie pozwoliely pp. na te pobory w Prosowych, alie stanęło *laudum*⁵, aby od roku 1640, od liat 18, ich mm. pp. poborcowie rachunki czyniely y retenta piniedzy pooddawaly. Y naznacely zaraz na słuhanie tych rahun[kow] ich m. pp. commissarzow albo racey sędziow, iak na trybunał radomsky, ktorzy zasiedly w dziedzynczu *die 28 ianuary*⁶, y zaczęly sie sądy, na ktore pp. poborczy y inszy, ktorzy wybieraly iakie exactie, stawyc sie z rahunkami powynny. Ich m. pp. poborczy wydaly pozwy na miasta, miasteczka, wszy o pobory – iednim kwity poginęły, drugim registra przez || (**арк. 1024**) nyeprzyiaciela szwedzkiego, przez dwie lieczie rabuiąc y pustosząc wsędy etc.

³ *in praesidio* – у залозі.

⁴ Універсал короля від 8 грудня 1657 р.: Акта сеймикове województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – Т. II: 1621–1660. – Cz. 2. – S. 597.

⁵ *laudum* – ухвала.

⁶ Надпис на маргінесі: “28 ianu[ary]”. Про цих суддів див. далі у док. 9.

№ 4

1 лютого 1658 р. – Новина про скликання конвокації короля з сенаторами у Варшаві

1658

10 february krol i. m. [Jan Kazimierz] zlozeł conuocatią Warszawie na ich m. pp. senatorow, gdzie sie ma y som stawyc krol i. m., z Poznania przyiechawsy na dzień *6 february*.

№ 5

Нотатка про зимові стації кварцяного війська у Краківському воєводстві та зловживання жовнірів над простолюдинами

Zołnierze, horagwie polskie, wszedy woiewodztwie krakowskym lieżą na zimeę. Maią swojeę po miastecakah y wsyach, podzieliwsy sie, na kon ieden towarzys – kmieczya, na wielie koni słuzy – telye kmieczy łanowych ma, s koryh statyą wibera, ze mu ią składaयą wedlye podaney ordinatiey od zołnierzow. Y cięskos[c] hłopom beła wielka, bo mu mało zostało w oborze, iako y w komorze.

№ 6

Новина про універсали польського короля про збір війська проти козаків в Україні

Wysty vniwersaly krolia i. m. [Jana Kazimierza] do zołnierzow polskych, aby na Ukrainę sציągali sie przeczyw znowu rebeliey kozaczky, ktorzy do siebie znowu zaciągayą⁷ do kompaniey w braterzstwo przeczywko Poliakom.

№ 7

15 лютого – березень 1658 р. – Новина про конвокацію у Варшаві та сутички коронного війська з австрійським у Великопольщі

15 february Warszawie krol i. m. [Jan Kazimierz] conuocatyą zlozeł na ich m. pp. senatorow, radząc o obronie Korony Polsky⁸.

⁷ Далі ще раз помилк. написано “do siebie”.

⁸ Ця конвокація тривала з 15 лютого до 15 березня, інструкція на переговори з козаками укладена 20 березня (*Kroll Piotr*. Instrukcja na rozmowy z Kozakami uchwalona na konwokacji warszawskiej 1658 roku // *Od Kijowa do Rzymu. Z dziejów stosunków Rzeczypospolitej ze Stolicą Apostolską i Ukrainą: W 35 lecie pracy*

A gdy szie krol i. m. z Wielky Polsky, z Poznania, ruszeł ku Warszawie, sliachta wielgopolska, zebrawszy sie, zwadzili sie z woyskiem cesarza i. m. [Leopolda Ignatiusa], ze zginęło woyska niemieckiego pod 300, a polskiego pod 500⁹.

Vspokoieł to krol i. m. do czasu pewnego, powrociwszy nazad ku Poznaniu. Dliatego conuocatia przedluzona stała sie, alie skoncona scęslywie *in martio*.

№ 8

14–15 лютого 1658 р. – Новина про сутички коронного війська з австрійськими залогами у Кракові та Казимірі

14 y 15 february żołnierze kwarciany, przyiezdaiacz do Krakowa y do Kazimierza dlia sprawowanya rzeczy, wadzili sie cęsto żołnierzamy cesarszkimy, ktorzy bely zostawieni dlia obrony Krakowa y Kazimierza y odpowiedaly sobie.

№ 9

9 лютого 1658 р. – Нотатка про судові засідання щодо вибирання поборових та інших податків

9 february osadzili ich m. pp. sędziowie w dziedzinu w zomku krakows[kym], ktorzy beli deputowany seimyku prosowskiego na słuhanie rahunkow y odbieranie retent poborowych, czopowego y innych exacty, ktore bely, pocąwszy *ab anno 1640 usque ad*¹⁰ *annum 1655*¹¹, na kstal[t] tribunalu radomskiego 12 sędziow. || (**арк. 1025**) Beł sędzya naipierwszy i. m. p. [Jan] Wieliopolsky, kastellan woynicky, i. m. p. [Stanisław] Chrzęstowsky, pocędek krakowsky, i. m. p. Smietanka¹² [Hieronim Śmietanka], podstarosczy krakowsky¹³. *Stricte*¹⁴ sędzono o te exactye.

naukowej Teresie Chynczewskiej-Hennel, Uczniowie, Przyjaciele i Koledzy / Pod red. Mariusza Drozdowskiego, Wojciecha Walczaka, Katarzyny Wiszowatej-Walczak. – Białystok, 2012. – S. 280–281; *Dąbrowski Janusz*. Próby rozwiązania konfliktu kozackiego w latach 1648–1672 przez polskie elity polityczne // Соціум: Альманах соціальної історії. – Київ, 2007. – Вип. 7. – С. 151).

⁹ Надпис на маргінесі: “12 kamienic na 24...” (слово нерозб.).

¹⁰ У рукописі помилк. “ab”.

¹¹ *ab anno 1640 usque ad annum 1655* – від 1640 року аж до 1655 року.

¹² Слово переправлено з “pod[starosczy]”.

¹³ Про інших судів див.: Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – Т. II: 1621–1660. – Cz. 2. – S. 598.

¹⁴ *stricte* – власне, конкретно.

№ 10

*13–14 лютого 1658 р. – Нотатка про лунарський звіт
Мартина Голінського та його товаришів і про вибори нових лунарів*

1658

*13 february*¹⁵ we srodę odprawialem liczbę, p. [Marcin] Golinsky¹⁶ z p. [Marcinem] Lyemięsem, lunarzską przed pp. raуcy, woytem [Maciejem Zawadą], ławnikamy y mężamy y Rzecząpospolitą na ratusu kazimierzskym przez ceduły, sedszi sie na ratus, abo za rok 1655 przed swedzką woyną az do nastąpienia woyska swedzkiego pod Krakow, gdysmi sie z miasta rosproseli. Takze za te czaszy, gdysmi sie ziehali po ustąpieniu woyska swedzkiego z Krakowa y z Kazimierza, a za szczęśliwym przyjazdem niasnieysego y niezwicieżonego monarhy Iona Kazimierza, krolia polskiego, y s cesarszkym liudem etc.

14 [february] stanęła liczba dostateczna y rahunki przyięte od Rzeczypospolitey ze wszistkiego y kwytowały nasz. Nie stanęła electya w ten dzień, aze nazaiutrz we cwartek rano, przez ceduły sedszi sie na ratusz, obrali pp. raice wedlie dawnego zwycaiu y prawa iednego p. lunara, p. Iasowskiego [Andrzeja Jasowskiego], natencasz burmistrza, a p. woyt z p. ławnykamy obrali w kolie drugie p. raicę, p. [Augustyna] Klimerowskiego. Przydalismy do nich z mężow dwu dlia liepsego dozoru bronnyh y mieyskich expens rzemieśnikow, p. Adama Wahlykowycza y p. Stanisława Sohaczkiego, do vpodobania pp. radziecz, telko na tęn rok sprobowacz, yesli z yh będzie pozitecno miastu. Postąpieli ym. Placą tym dwiema z mężow na tydzięn po zł[otemu] 1 dwiema kopa[mi]. Oddalismy ych kly[u]ce od ratusa p. Iasowskięmu, registra, priwilieya etc. Długu nom zostali, mnie zł[otych] 20/22½, a p. Lięmięsowу zł[otych] 160 zapisany. *It[em]*¹⁷ potym zapłacone.

№ 11

*Чутка про помилування семигородського князя
Юрія II Ракоція та відновлення його на князівстві
турецьким султаном Мегмедом IV*

Z Węgier nowyni, niepewne to beły¹⁸

Ierzy Rakoczy, zxyżę siedmigrockie, przeiednał sobie znowu łaskę u cesarza tureckiego [Mehmeda IV] przez posły y upominky wielkie, ze go

¹⁵ Переправлено з “14 february”.

¹⁶ “p. Golinsky” дописано над рядком.

¹⁷ *item* – так само, також.

¹⁸ Далі до кінця документа текст викреслено Голінським як недостовірна інформація.

przywrocił na księstwo siedmigrockie, oddawszy cesarzowi tureckiemu za trzy lata tribut siedmigrockiego księstwa. Otrzymał aprobatę księstwa y na syna swego [Ferenca] (horego na nogy) księstwa siedmigrockiego po śmierci jego. S Poliak y w pokoju kazał mu cesarz turecky zachowacz sie, liubo skargę na nih wnosziel, mianowycie na ich m. pp. hetmanow [Stanisława Potockiego i Jerzego Lubomirskiego] y i. m. p. [Stefana] Carneckiego, y Rzeczpospolitą, y krolia i. m. [Jana Kazimierza], ze mu skody w ziemi jego poczyniel wielkie i. m. pan marsalek wielki y hetmon polni koronny y liudzi jego w niewolią Tatarowie zabrali. Nic ta skarga nie pomogła, alie pokoy aby trzymał s Poliak y, iako iest postanowiony, y samy Turczy wiecny pokoy trzymają s Poliak y. ||
(арк. 1026)

№ 12

*Новина про військову допомогу угорського, чеського короля
Леопольда Ігнатіуса бранденбурзькому курфюрстові
Фрідріху Вільгельму проти шведів та укладення союзу між Австрією,
Бранденбургом, Річчю Посполитою і Данією*

Xyżącęciu pruskiemu [Fryderykowi Wilhelmowi] posłał pomocy krol i. m. węgiersky [Leopold Ignatius] do pomorzski ziemie woyska 10000 przeczywko kroluiowy swedzkemu [Karolu X Gustawu], a krol i. m. [Jan Kazimierz] tez kazał dacz woyska polskiego, naznaciwszy i. m. p. [Stefana] Czarneckiego 6000, a [x]zyżącę swego ma 15000 woyska. Ligę wziął xzyżącę i. m. pruskie z kroliem i. m. węgierskym y polskym, dunskym [Fryderykiem III] etc.

№ 13

*1658 р., березень. – Новина про шведсько-данську війну
і військову допомогу англійців Карлові X Густаву*

In martio przisła nowina z Warszawy, ze krol dunsky [Fryderyk III] poraziel krolia swedzkiego [Karola X Gustawa], zbieł mu liudzy na 2000 y generała Franglia [Wrangla], nad tym woyskiem będącego, zabito, y krol som swedzky ranny liedwo uiehał s tey potrzeby. Potym¹⁹ wziął pewną prowincią krol swedzky, angiels[ky]²⁰, liubo mu Angielczykow przisło na pomoc kielka tysięczy, kroluiowy swedzkemu, tak udawano, y poraziel znowu Duncyka.

¹⁹ Слово дописане над рядком.

²⁰ У цьому місці слід розуміти лорда-протектора Олівера Кромвеля, а не пізнішого англійського короля Карла II Стюарта (1660–1685).

№ 14

Новина про посередництво французького короля Людовіка XIV для укладення миру між Річчю Посполитою і Швецією та його спроби вплинути на вибори нового імператора Священної Римської імперії

Krol i. m. francusky [Ludwik XIV] mocno sie o to stara, iakoby mog pogodzyt kroya i. m. polskiego [Jana Kazimierza] z krolem sweczkym [Karolem X Gustawem] przez swe posly y inszy panowie y kzyazeta, hcacz woinę obroczyt przeczyw kroiowy i. m. węgierskiemu [Leopoldowi Ignatiusowi] o cesarstwo. Y za granicę wpadło kielka tysięcy francuskiego woyska.

№ 15

Новина про плани Османської імперії наступу на Венецією через Далмацію

Cesarz tureczky [Mehmed IV] woyska swe hciał posłacz woiowacz Wenety przez Dalmatyą, alie mu pp. chrzesciansczy y kzyazeta tego pozwolic nie hczyely, broniąc mu tego. Yuz woyska były tureckie u Dunaiu. Takze y krol i. m. węgiersky [Leopold Ignatius], o co sie cesarz turecky niepomalu urazał.

№ 16

12 березня 1658 р. – Новина про смерть краківського воєводи Владислава Мишковського і призначення Станіслава Потоцького на цей уряд

12 marty we wtorek zmarł i. m. p.²¹ Miskowsky [Władysław Myszkowski], margrabia ostatny z domu margrabiow, woiewoda krakowsky, w Pincowie²². Nie wiehał beł na woiewodztwo dlia horoby. Dano woiewodztwo krakowskie i. m. p.²³ [Stanisławowi] Potockiemu, hetmanowy wielkiemu koronnemu. I. m. p. marszałek wielky koronny [Jerzy Lubomirski] sprawiēł mu to u kroya i. m. [Jana Kazimierza].

²¹ Далі пропущено місце для імені.

²² У літературі дата його смерті встановлена лише гіпотетично, див.: *Przyboś Andrzej*. Myszkowski (Gonzaga-Myszkowski) margrabia na Mirowie Władysław // *Polski słownik biograficzny*. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź 1977. – Т. XXII. – S. 403.

²³ Далі пропущено місце для імені.

№ 17

15 лютого – 15 березня 1658 р.²⁴. – Новина про конвокацію короля і сенаторів у Варшаві

Warsawie stanęła conuocatya zgodliwie z łasky Boży ich mm. pp. senatorow, ktorzy sie ziehaly do krolya i. m. [Jana Kazimierza], radzacz o obronie Koroni Polsky. Y poiednał krol i. m. ich m. pp. hetmanow litewських [Pawła Sapiehę i Wincentego Korwina Gosiewskiego], co sie bely rozrozniely.

№ 18

25–26 березня 1658 р. – Новини про смерть новомейського старости Яна Дембінського та казимирської райчини Дороти Малеші

25 marty w poniedzyatek zmarł i. m. p. Dębynsky [Jan Dembiński]²⁵, podkomorzyc [krakowski], starosta nowomieysky, co Zabno iego.

26 marty zmarła pani Dorota Małyszyna, raicina kazymierska, prętko po swim panu, Danieliu Małysie. Pohowana u Bozego Ciała w grobie Foxowskym [rodziny Foxów]²⁶ u wielkych drzwy *die 1 aprilis*.

№ 19

1 квітня 1658 р. – Нотатка про засідання податкової комісії та суд над справою чопового Мартина Голінського та його товаришів за 1653–1655 роки

1 aprilis sądy sądzieli ich mm. pp. comissarze deputowany na sądenie o retenta poborow y czopowego. Sprawa nasa bela sądzona o czopowe z iego mosczyą p. łowcem [Janem Ściborem Chełmskim/Hełmskim]²⁷, pocąwsy za rok 1653 y 1654, y 1655. || (арк. 1027)

²⁴ Про датування документа див. прим. 8.

²⁵ *Wimmer Jan*. Materiały do zagadnienia liczebności i organizacji armii koronnej w latach 1655–1660 // *Studia i Materiały do Historii Wojskowości*. – Warszawa, 1958. – Т. IV. – S. [528] (no. 16).

²⁶ *Chmiel Adam*. Z herbarza mieszczańskiego: Herby Foxów // *Rocznik Krakowski*. – 1900. – Т. 3. – S. 177–178.

²⁷ Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – Т. II: 1621–1660. – Cz. 2. – S. 632. Про цей позов краківського ловчого до казимирських міщан див. далі у док. 38.

№ 20

Новина про внутрішню війну у Семигородському князівстві між Ференцем Редесом та Юрієм II Ракоцієм

Z [Wę]g[ier]

Przysła wiadomosc, ze Rydai Ferens, który był podany od cesarza tureckiego [Mehmeda IV] na xzyęstwo siedmygrocckie, zbierał wojsko, obawiając się przesłego xzyążęcy [Jerzego II] Rakocego, którego miał kielka tysięcy. Kzyążę Jerzy Rakoczy poddał się pod protectyą krolia i. m. węgierskiego [Leopolda Ignatiusa], a miawszy też woyska swego kielka tysięcy, *insperate*²⁸ wpadł do siedmygrocky ziemy, gdzie mu się miasta poddawały u przyięły znowu za xzyążęcy. Rydai Ferens, co był od tureckiego cesarza podany, usedł, znowu skarzacz się na wignanie swoje od xzyążęcy Rakocego. A kielku panow [Rakoczy] dał straczyc w siedmygrocky ziemy, co Rydaiego przyimowały za xzyążę[cia]. Cesarz tureczky s tey przycini woyskom kazał się ruszycz ku siedmygrocky ziemy u przeczyw kroluiowy i. m. węgierskiemu pocał zamislyacz o woynie.

№ 21

15 березня 1658 р., Варшава²⁹. – Універсал Яна Казимира до Краківського воєводства з варшавської конвокації про скликання сеймику 11 квітня та збір податків на утримання коронної армії

Uniwersał krolya i. m. z conuocatией warsawskiej, który do krakowskiego gradu podano *die 1 aprilis 1658*.

Ion Kazymierz z łasky Bozy krol polsky, wielkie xzyążę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, zmudzkie, infliączkie, smolienskie, czernihowskie a swedzky, gotsky, wandalsky dziedzycni krol.

Wsem wobecz y kazdemu z osobna, komu to wiedziec naliezy, mianowicie wieliebnim, iasnie wielmoznym, vrodzonym dygnitarzom, urzędnikom,

²⁸ *insperate* – несподівано, зненацька.

²⁹ Датування документа і місце за вид.: Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – Т. II: 1621–1660. – Cz. 2. – S. 601, 610; *Kupisz Dariusz*. Wyprawa żołnierza łanowego w Koronie w czasach Jana Kazimierza. – Warszawa, 2018. – S. 218–219. У цей період після конвокації видавалися й інші універсали, зокрема до краківських урядів. Див., напр.: Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa (1507–1795) [= Acta historica res gestas Poloniae illustrantia ab anno 1507 ad annum 1795, t. XII] / Wyd. Franciszek Piekosiński. – Kraków, 1890. – Т. II: (1587–1696). – Z. I. – S. 338–340. Публікацію аналогічного універсалу короля від 15 березня 1658 р. для скликання сеймику Загорського та Освенцімського князівств на 8 квітня див.: Akta sejmikowe województwa krakowskiego. – Т. II. – Cz. 2. – S. 599–601.

starostom, dzierzawczom y wsistkiemu rycerzstwu woyewodztwa krakowskiego y powiatow iego, vprzeymie y wiernie nam mielem, oznaymuiemi. Iz następującym ze wszistkych stron na panstwa nasze niebespieczenstwom pieniezne woysko nasze *sufficere*³⁰ nie mogą y bez ukontentowanya swego woyny dalszy prowadzyc, takze bez piechothy, wiec³¹ y armati w polie winiesc nie hca, ktorey bez piniędzy wyprawycz, a bez podatkow piniędzy zasiadz niepodobna. Stosuiąc³² sie naprzod do constitutiey przeslego seymu *anni 1655*, ktora nam pospolite rusenie *pro quantitate bonorum*³³ uhwalione do przislego seymu w ręce nasze dala, obwiescamy vprzey[mosci y] wier[nosc]i wa[sze], abiscie sie wcesnie³⁴ na pospolite rusenie³⁵ gotowaly, tak zebyscie za drugiem vniwersalem naszym w polie winiesc nie omieskaly. A yz nam bardzi piehoty, anizeli iezdy potrzeba, daiemy tę opcya³⁶ vprzeymo[sciom y] wier[nosciom] wa[szym], abyscie zaraz na tym seymiku, ktory vprzey[mosciom] y wier[nosciom] w[aszym] na dzien 11 kwietny na mieyscu zwicainim w Proswycach skladamy³⁷, z piętnastu łanow wedlie kwytow poborowych z dobr swoich dziedzycznych y krolyewskych iednego piesego *in uim* pospolitego ruszenia *sup pen[a]* de || (арк. 1028) expeditione bellica*³⁸ na puł roka wyprawiely y combinacia dostatecna między bracyą swoya *iuxta constituti[onem] anni 1655*³⁹ tey wyprawy uczyniely. Ktora wyprawa zeby tym prędzey y porządniey stanącz mogła, naznacamy vprzeymosciom y wierno[sciom] ww. oberstera vrodzonego Stanisława Lubomierskiego, starostę spiskiego⁴⁰, ktoremu kazdy swoich pieszych w barwie, z muskietem lontowem, szablami, z zołdem, na puł roka naliezącym we dwie niedziely po seymiku powinięn będzie za kwitem oddac, a iuz od pospolitego rusenya będzie wolię⁴¹. Do teyze wyprawy zastawniczy y arendarze od sum swoich wedlie constitutiey *anni 1655*, takze y inni wszyscy, ktorzy woinie sluzyc powinni, naliezec maią. A miasta y miastecka, ktore łanow nie maią, z domow wedlie constitutiey [anni] 1655 o wyprawie piehoty łanowey napisaney swoich pieszych wyprawycz tesz powinięn; kto iednak z łanow wyprawuią, iuz z domow wyprawiac nie powinięn. A iesliby kto nie hcyal tych pieszych z łanow, sum, arend y domow

³⁰ *sufficere* – дати відсіч, впоратись.

³¹ У виданні Адама Пшибося “municyjej”.

³² У рукописі “Stusuiąc”. Надпис на марґінесі: “[Po]spolite* [ru]senie*”.

³³ *pro quantitate bonorum* – відповідно до розміру маєтків.

³⁴ Слово правлене.

³⁵ Далі ще раз помилк. “wcesnie”.

³⁶ Так у виданні Адама Пшибося; у рукописі “daiemy tę obcyaz [obciąz]”.

³⁷ Надпис на марґінесі: “Seymik 11 aprilis”.

³⁸ *in vim* pospolitego ruszenia *sub poena de expeditione bellica [sancita]* – в порядку посполитого рушення під карою, [передбаченою] в питаннях військової виправи.

³⁹ *iuxta constitutionem anni 1655* – відповідно до конституції 1655 року.

⁴⁰ Надпис на марґінесі: “Sin i. m. p. marsałka koronnego Stani[sław] Lubom[irski]”.

⁴¹ Надпис на марґінесі: “Piehoty wyprawa z łanow”.

wyprawowacz, tedy som *in persona*⁴² tę expeditą odprawiac będzie powinien *sub pena de expeditione bellica*. Iesli zas ktore woiewodztwo albo tey wyprawy nie acceptowało, albo seymik rozerwało, tedi iuz za powtornem vniwersałem nasem na pospolite rusenie wyniescz y z woyskiem naszym tam, gdzie *necessitas*⁴³ pokaze, na woynę puszcz będzie powinien. Przy tem, poniewaz do poparcya tey woyny pieniędzy potrzeba, ządamy y hcemy miecz po vprzeymo[sciach] y wiernosciach ww., aby kazdy *retenta*⁴⁴ poborowe do poborców, a poborce do skarbu oddawaly. Kwoly temu, stosuiąc sie do constitutiey woiewodztwa sędomierzskiego na wybieranie retent swoych poborowych *anni 1655* vhwaloney, podaiemy vprzeymosciom y wiernosciom w[aszym] sąd particularny woiewodztwie swoim⁴⁵, do ktorego vprzeym[osci] y wier[nosci] w[asze] sescz namniey deputatow obierzscie, ktorzy *preuio*⁴⁶ *iuramento [in] rotham* tribunalu radomskiego *praestando*⁴⁷ z sadem groczkiem we wtorek po przewodny niedziely [29 kwietnia] w roku teraznieysym *ad instantia[m]*⁴⁸ poborców wszistkych retentorow suecollectorow, burgrabiow, ktorzy *per executione[m]*⁴⁹ pobory wybieraly, a poborcom ych nie oddaly, takze y tih, ktorzy miasto poborow poczty na usługę Rzeczypos[politey] stawyc bely powynny, a nie stawieyli, czopownikow y inszych wszistkych podatkow Rzeczypos[politey], y poborow na zapłatę woysku uhwalionich tykaiących sie, *ex aequo et iusto*⁵⁰, maiąc wzgład na zniszczenie y spalienie dobr, o te retenta, ktore kto zdawna y swiezo przed wpadnieniem nieprzyiacielya oddacz do poborczę będzie powinien, za przypozwaniem poborców sądzyc na mieyscu na seymiku uchwalionym będą.

Bo te, ktorych termin wydawania⁵¹ pod wpadnienie nieprzyiacielya⁵² cyągnął sie y przypadł, do dalszey decysiey Rzeczypospo[litey] zostawuiemy. Ktore retenta poborcy, od retentorow odebrawszy, y przedtym wybrane pobory, takze y ich zmarli[ch] successorowie do skarbu na tribunale radomskim wniescz decreta, ktore w tych sądah powiatowych staną, na pocątek tego tribunalu stawycz y z nych rahunek czynic będą powynny⁵³. Ktory tribunal zacnie sie || **(арк. 1028 [а])** sądzycz w Radomiu dnia 20 maya w roku

⁴² *in persona* – особисто.

⁴³ *necessitas* – необхідність.

⁴⁴ *retenta* – залишки, затримки, недоплати.

⁴⁵ Надпис на маргінесі: “O retenta sąd particularni woiewodztwach”.

⁴⁶ У рукописі кінцівка слова записана з помилкою.

⁴⁷ *praevio iuramento in rotham* tribunalu radomskiego *praestando* – склавши перед тим присягу за формою радомського трибуналу.

⁴⁸ *ad instantiam* – на вимогу.

⁴⁹ *per executionem* – в порядку екзекуції.

⁵⁰ *ex aequo et iusto* – порівно і справедливо.

⁵¹ Так у виданні Адама Пшибося; у рукописі “nieoddawanya”.

⁵² У рукописі далі помилк. ще раз “nieprzyiacielskie”.

⁵³ Надпис на маргінесі: “Tribunal radomsky 20 may”.

teraznieysym 1658. A ktorzy by *retentores*⁵⁴ do sądu pomienionego powiatowego nie stawiały sie⁵⁵ albo według decretow retent nie oddaly, albo woiewodztwo ktore vmis[!]nie deputatow do sądu swego pomienionego nie obralo, takowych wszistkych poborczy *in eliberationem s[u]i [i]psorum*⁵⁶ *et uerificati[on]em*⁵⁷ rahunkow swoyich *in delatis*⁵⁸ na tribunalie radomskim podac maia. Lecz ze w takim spustoszeniu panstw naszych mała podobno z tych retent będzie obrada, iakosmi dla diminuciey takowych podatkow przez woynę na zieżdzie częstochowskim *lege necessitatis*⁵⁹ Rzeczipos[politey] lżejszy⁶⁰ sposob wzięli przed sie y *ex senatus consulto*⁶¹ uchwaliely acczyżę, ktora w miastach naszych kroliewskych y większey częcy ziemskych y duchownych y od czałych woiewodztw, mianowicie wielgopolskich y insych *pro bono publico*⁶² acceptowana *et in praxim*⁶³ przywiedziona iest, tak pewni iestesmy, ze sie zaden tak nie miełuiący oyczyny nie znajdzie, ktory by na ratunek iey od zguby ostatniey y z nią wespół y praw, y wolnosczy swoyich, tudzies na vlzenie ciężarow podatkow poddanym swoym z tego zysku, ktory *ab vltimo consumente*⁶⁴ bierze, tey odrobiny wdzielyc nie myał.

Zaczym za osoblywim teraznieysym wiernich rad naszych tak duhownych, iako y swieczkych powtornięm consensem pomienioną aczizę do realney executiey we wszystkich miastach naszych krolyewskych, duchownych y ziemskych przywodząc⁶⁵, pylnie vprzeym[osci] y wierno[sci] w[asz]ych żądamy, abyscie w tey mierze zadney prepeditiey nie cziniely, alie tę aczyżę burmistrzom albo wrzędowy mieyskiemu, a *in defectu*⁶⁶ tych succollectorom⁶⁷ wybieracz pozwolyli. Ktorzy wibraną co czwierz roku do superintendentow skarbowych *cum iuramento*⁶⁸ oddawac będą powinni, a zas *in defectu* tey aczyży musiałby skarb y tych retent, ktorich termin⁶⁹ wybierania pod zawoiowanie sweczkie przypadł, dohodzyc y o tę aczcizę, którą niektorzy z

⁵⁴ *retentores* – боржники.

⁵⁵ Перед тим ще раз помилк. “nie stanęły”.

⁵⁶ У рукописі ці два слова переписані з помилкою. Далі помилково “ad” замість “et”.

⁵⁷ *in eliberationem sui ipsorum et verificationem* rahunkow swoyich – на своє звільнення і на підтвердження своїх рахунків.

⁵⁸ *in delatis* – у скарзі, у донесенні.

⁵⁹ *lege necessitatis* – за законом необхідності, скрути.

⁶⁰ Так у виданні Адама Пшибося; у рукописі “szerzy”.

⁶¹ *ex senatus consulto* – за рішенням сенату.

⁶² *pro bono publico* – для суспільного блага.

⁶³ *et in praxim* – і в дію.

⁶⁴ *ab ultimo consumente* – від кінцевого споживача.

⁶⁵ Надпис на маргінесі: “Aczyza vhwaliona”.

⁶⁶ *in defectu* – в разі відсутності, браку.

⁶⁷ У рукописі “succollectorow”.

⁶⁸ *cum iuramento* – з присягою.

⁶⁹ Так у виданні Адама Пшибося; у рукописі “pewien”.

uprzejmosczy [y wiernoszy] wasych w dobrach swoyх *privata auctori[t]ate non sine periculo penę peculatus*⁷⁰ wybieraly, prawem czynicz.

A dla sposobnieyszego wybierania prouentu tego Rzeczypospo[litey] roskazuiemy wrz[ę]dom* myeyskym, aby dwie telko bramie albo sliaky do miast y miasteczek swoyх zostawiwszy, insze wsistkie przeyazdy do nich zagrodzily albo zakopaly. Nadto opatrzenie *securitatem*⁷¹ pomienionem superintendentom⁷², burmistrzom, wrzędom mieyskiem y wszistkym inszym tego podatku dozorcom⁷³ *saluo conductu n[ostro] regio*⁷⁴ y onych⁷⁵ pod protectyą bierzemy, zostawywszy⁷⁶ o zgwałcenie *salui conductus saluam viam agendi*⁷⁷ instigatorowy koronnemu⁷⁸ [*ex delatione*⁷⁹ pomienionych superintendentow, burmistrzów i dozorców]⁸⁰. Maiąc przy tym osoblywy wzglyąd na spustoszenie dobr naszych kroliewskych, obwiescamy⁸¹ tych wszistkych dzierzawczow naszych, aby połowę tylko kwarty na ten rok przyhodząc[e]y [do skarbu na przyszłe Świątki *sub poenis in legibus descriptis*⁸² wnieśli]⁸³. || (арк. 1029)

№ 22

11 квітня 1658 р. – Нотатка про сеймик Краківського воєводства у Прошовичах та визначення податків на утримання армії

11 aprilis seymik beł w Proszowycach wedlie naznaconego caszu w uniwersalie krolia i. m. Vhwaliono to na nym, co beło w uniwersalie krolia:

⁷⁰ *privata auctoritate non sine periculo poenae peculatus* – з приватної ініціативи і не без ризику зазнати кари як за казнокрадство.

⁷¹ *securitatem* – безпеку.

⁷² У рукописі “super remtendentom”.

⁷³ Надпис на марґінесі: “Wrząd myeyski wybierac powynien”.

⁷⁴ *saluo conductu nostro regio* – нашим королівським охоронним листом.

⁷⁵ Так у виданні Адама Пшибося; у рукописі “o inich”.

⁷⁶ Далі закреслено “salue”.

⁷⁷ *zostawywszy o zgwałcenie salvi conductus saluam viam agendi* – залишивши повну свободу дій у справах порушення охоронного листа.

⁷⁸ Можливо, Ян Танський, відомий як коронний інстигатор з 28 травня 1658 р. (Urządnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy / Opr. Krzysztof Chłapowski, Stefan Ciara, Łukasz Kądziela, Tomasz Nowakowski, Edward Opaliński, Grażyna Rutkowska, Teresa Zielińska. – Kórnik, 1992. – S. 49).

⁷⁹ *ex delatione* – на підставі донесення, повідомлення.

⁸⁰ Текст у квадратних дужках у рукописі пропущено, відновлено за вид. Адама Пшибося (с. 600).

⁸¹ У рукописі “obwiescanie”.

⁸² *sub poenis in legibus descriptis* – під карою, передбаченою у законах.

⁸³ Кінцівка речення у квадратних дужках у рукописі відсутня, відновлено за вид. Адама Пшибося (с. 600). Аркуш із завершенням документа у рукописі не зберігся, див. цей відсутній текст у вид. Пшибося (с. 600–601).

czopowe wedlie dawnego tribu aby płacone beło z dobr sliaheczkyh y duhownych; co na swą potrzebę, to nycz nie powinni będą płaczycz. Do tego na piehotę pewna kwota z łonu pyniędzy dawac będą powynny y 14 poborow aby oddane beły te, ktore uhwaliono beło przed woyną sweczka 1655 in agosto, na dwie racie rozłożone – 7 in iunyo, a 7 yn 7bri⁸⁴.

№ 23

4 квітня 1658 р. – Нотатка про пожежу в Казимирі

4 aprilis ze srody na cwartek zgorzał dom w Kazimierzu p. Ionowy Nyczukowy, rzeznykowy, o pułnoczy⁸⁵. Z gorzałky sie zayęło u niego. Y drugi dom podlie niego xzięzy⁸⁶ skalecky.

№ 24

Нотатка з чуткою про смерть великого коронного гетьмана, краківського воєводи Станіслава Потоцького

Vmarł i. m. p. Stanisław Potoczky, nominat, woiewoda krakowsky, hetmon wielky koronny. Został wielkym hetmanem i. m. p. Ierzy Lubomierzsky, hrabia na Wysnicu y Iarosławiu, marsalek koronny, a woiewodą krakowskym i. m. p. [...] ⁸⁷.

№ 25

Нотатка Мартина Голінського з алюзією до астрологічних прогнозів щодо панування людських хвороб у Польщі

Horoby panowały: oczu bolienie, mgłą zahodząc y lzy z nich ciekącz, catory wielkie, puł głowy bolienie, w uszu sum y pisk, niesłysenie, goraczky wnetrzne y wierzhne, febry, zołątka bolienie, watroby zapalenie y płucz, sliedziani bolienie, podagry, nagłe smierczy wielyu liudzy znacnych etc.

⁸⁴ У рукописі “yn 7bre”.

⁸⁵ Надпис на маргінесі: “Ogien”.

⁸⁶ У рукописі “xkzięzy”.

⁸⁷ Прізвище не названо, у рукописі цей документ викреслено. Надпис на маргінесі: “Pliotky to beły”.

№ 26

24 квітня 1658 р. – Нотатка про публікацію універсала Яна Казимира щодо організації набору піхоти на військову службу

24 aprilis publikowono vniwersał od krolia i. m. strony wyprawy piehoty łanowey, aby we dwu niedzieliach była wyprawiona: z piętnastu łanow iednego w barwie y ziwnością z placą na puł roka abo piniądze na iednego po zł[otych] 112/15.

Takze y z miast, z Krakowa, ze 25 kamiężycz na iednego piesego po zł[otych] 112/15 daiącz, a z mnieyszych miast, w drugim ordinku będących, z domow 35 po zł[otych] 112/15, a co w trzecym o[r]dinku z miasteczek, z domow 50 po zł[otych] 112/15. Y z nasego Kazimierza y z kamiężicz radzieekyh rahowały y płaczyely.

№ 27

15 квітня – початок травня 1658 р. – Новина про смерть примаса Андрія Лециньського та обрання на його місце Вацлава Лециньського

Vmarł i. m. x. Andrzej Leszczyński, arcybiskup gnieźnieński, die 6 may w Krakowie zon rekwyalne mse⁸⁸. Dano arcybiskupstwo⁸⁹ [Wacławowi Leszczyńskiemu].

№ 28

22 квітня 1658 р. – Нотатка про тижневий костельний ювілей

22 aprilis w poniedziałek wielkonocny pocał sie iubilius, ktori trwał az do poniedziałku drugiego. W przewodny poniedziałek, w dzień s. Woycieha, skoncił sie⁹⁰. Trwał tydzień. Obliga była poszczyc dzień ieden, nawiedzyc trzy koscioly: zomkowy, Panny Mary w Rynku y kosciół s. Piotra y Pawła, spedacz sie etc.

⁸⁸ Далі ще раз помилк. написано “zon”. Дата смерті 15 квітня 1658 р.: *Czapliński Władysław*. Leszczyński Andrzej h. Wieniawa (ok. 1608–1658) // *Polski słownik biograficzny*. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1972. – Т. XVII. – S. 105–107. Про його наступника, обраного 5 травня 1658 р., див.: *Czapliński Władysław*. Leszczyński Wacław (1606–1666) // Там само. – S. 149–151.

⁸⁹ Текст не дописано; надпис на маргінесі: “Lescinsky”.

⁹⁰ Надпис на маргінесі: “W Krakowie iubileus”.

№ 29

1658 р., кінець березня – квітень⁹¹. – Новини про від'їзд Яна Казимира з Варшави після конвокації та підготовку польсько-московських мирних переговорів

Krol i. m. [Jan Kazimierz] z Warszawy po konwocacy do Łowycy odiehal, potym do Poznania dlya wiprawy woyska niemieckiego do Prus, do pomorzsky ziemie y pod Torun.

Posel wielky moskiewsky beł u krolia i. m. w Łowycy, miał audientyą⁹². Zatrzymany z odprawą az do seimu przislego⁹³, gdysz sie od cara swego [Aleksiego Michajłowicza] upomina pact podpisanih, aby im doszyc uczyniono. || (арк. 1030)

⁹¹ Нижня хронологічна межа документа подана за датою від'їзду Яна Казимира з Варшави. 28 березня львівський райця Юрій Краль писав з цього міста, що король від'їхав до Познані 26 березня (*Barącz Sadok*. Pamiętnik do dziejów polskich. Z aktów urzędowych lwowskich i ękorisów. – Lwów, 1855. – S. 52). Однак ще 27 числа Ян Казимир підтверджував у Варшаві привілей для Любліна з 1656 р., за яким звільняв місто від ланового жовніра (*Riabinin Jan*. Materiały do historii miasta Lublina 1317–1792. – Lublin, 1938. – S. 122, no. 348).

⁹² У цьому місці йдеться не про великого посла, а лише про посланця з Москви, який, за свідченням Юрія Краля, прибув до Варшави після від'їзду звідти Яна Казимира (*Barącz Sadok*. Pamiętnik do dziejów polskich. Z aktów urzędowych lwowskich i ękorisów. – Lwów, 1855. – S. 52). Натомість великі московські послы Микита Одоєвський, Федір Волконський, Алмаз Іванов і дяк Панкрат'єв відправилися на переговори з Річчю Посполитою до Вільна лише 11 (21) травня 1658 р. з наказом від 10 (20) травня: *Соловьев Сергей*. История России с древнейших времен. – Москва, 1991. – Кн. VI. – Т. 11. – С. 40; *Бантыш-Каменский Н. Н.* Обзор внешних сношений России: (По 1800 год). – Москва, 1897. – Ч. III: (Курляндия, Лифляндия, Эстляндия, Финляндия, Польша и Португалия). – С. 133. З усією ймовірністю тут ідеться про гонця стольника Івана Телепнева, який отримав аудієнцію в Познані на початку квітня: *Dąbrowski Janusz*. Polsko-moskiewskie rokowania pokojowe w 1658 roku // Rzeczpospolita w latach potopu / Pod red. Jadwigi Muszyńskiej i Jacka Wijaczki. – Kielce, 1996. – S. 95. Лист Яна Казимира до Олексія Михайловича, присланий з Телепневым, від 5 травня 1658 р. див.: Російський державний архів давніх актів. – Ф. 79. – Оп. 2. – Стб. 1658 р. – Спр. 105.

⁹³ У дійсності до початку травня, коли 28 квітня 1658 р. з Москви повернувся польський гонець Ян Голецький (див. далі док. 44).

№ 30

*Новина про усобиці в Семигородському князівстві та війну
Юрія II Ракоція з турецьким військом*

25 aprilis xzyazę i. m. Ierzy Rakoczy siedmigroczyki porazyel Wegrzeh po dwa razy woysko tureczkie y basę budzynskiego zabieli w potrzebie, gdy Turczy zomkow non wypadly o to, ze wygnał xzyazę Rakoczy z xzięstwa siedmygrockiego Ferens Rydaiego, co go był cesarz turecky [Mehmed IV] na panstwo podał. Krol i. m. wegyersky [Leopold Ignatius] posłał xzyazęciu Rakoczemu 14 regimentow Niemcow na pomoc, ze sie poddal pod protectyą krolia i. m. wegierskiego xzyazę Rakoczy y kalwynską wiarę trzyma⁹⁴. Y Turkom dwa zomky wzyął Rakoczy.

№ 31

*1658 p., квітень. – Нотатка про привілеї польського короля
Яна Казимира для міста Казимира*

Krol i. m. Ion Kazymierz, pan nas myłoscywy, scęśliwie nom panuiący, dał nom, miastu Kazymierzowu przy Krakowie, przywiliey wiecnemu czaszy na kaduky po miescanach y obywatelyah roznych, w yurisdictiony myeysky kazimiersky mieskaiących: gdybi sie po kym trafielo, miastu to naliezec będzie, a nie komu innemu, gdiby sie trafielo, zeby był czudzoziemiec albo bez potomstwa y krewnih zmarł. Za kanclerzstwa i. m. p. [Stefana] Koricinskiego.

*It[em]*⁹⁵ drugi przywiliey die 27 aprilis actikowany w grodzie na przewozy dwa na Wislie za Wielycką bromą y Skawynską na 4 lyata, az do zbudowania mostu, y publikowany.

№ 32

Новина про пожежу в Замості та її причини

Zamosczye⁹⁶

Przysła wyadomosc, ze miasto Zamosczye pogorzało bardzo przez zalozenie ognia, a drudzy mowya, za podpalieniem prohow w cekauzie z naprawy nieprzyiacielsky tak Rusy, iako y Swedow, ze wyrzucielo na 60 kamienic y zomkowy sie dostac myało, y cekauzowy.

⁹⁴ Спершу було написано: “у католиkiem został, kalwynską wiarę porzuczywszy”.
Потім текст виправлено.

⁹⁵ *item* – також.

⁹⁶ Далі закреслено: “Miasto”.

№ 33

*3 травня 1658 р. – Новина з початком щоденникових травневих новин
Мартина Голінського про обрання угорського та чеського короля
Леопольда Ігнатіуса імператором*

Maius

*3 maj koronowano na kroliestwo rzymskie, albo cesarstwo racey, krolia
i. m. węgierskiego y ceskiego Leopolda Ignacego z wielkym triumphem*⁹⁷.

№ 34

6 травня 1658 р. – Новина про пожежу в Скавині

Maius

*6 maj piorun uderzył w Skawynie po małym grzmocie y spalił 4 stodoły.
Liedwo obroniono ognya żołnierze.*

№ 35

*7 травня 1658 р. – Нотатка про вивезення гармат та іншого
озброєння з Кракова до Королівської Пруссії*

*7 maj dzyała s Krakowa brano wielkie burzące cesarskie y polskie
mnyeysze y mozdzierze na Wysłę na trahty, wodą prowadzacz do Prus y gdzie
yndzy tego będzie potrzeba, y kulie, prohy, wozy, łańcuhy etc. pobrono pod
Torun.*

№ 36

8 травня 1658 р. – Нотатка про смерть ксьондза Мартина Слонковича

*8 maj ze wtorku na srodę w noczy udusił sie od ognia xziadz Słomkowycz
[Marcin Słonkowiec]⁹⁸, collegiat, doctor, umieiaczy ięzyk dobrze greckzy y
hebraysky. Czitaiąc w noczy, zdrzymal sie nad kzyęgamy, stocek sie zaiął
wsistek, kzyęgy, stoł. Nie mog sie obaczyc w yzdepce od dymu, az zmarł. U
s. Anny mieskał.*

⁹⁷ У рукописі цей текст було викреслено як недостовірний. У дійсності його обрали імператором 16 липня 1658 р., коронація відбулася 1 серпня. Див.: *Антон Шидлинг*. Леопольд I // *Шидлинг Антон, Циглер Вальтер*. Кайзеры: Священная Римская империя, Австрия, Германия / Пер. с нем. Е. С. Самойлович. – Ростов-на-Дону, 1997. – С. 224. Див. док. 65.

⁹⁸ Автор граматики гебрійської мови; див. його праці та про смерть у пожежі: *Estreicher Karol*. Bibliografia polska. – Kraków, 1930. –Т. XVIII. – S. 252–253.

№ 37

12–13 травня 1658 р. – Нотатка про привітання казимирськими міщанами нового краківського підвоєводи Криштофа Рупнівського

13 *may* witalismy i. m. p.⁹⁹ [Krzysztofa] Rupniowskiego, woyskiego krakow[skiego] y starostę lieliowskiego, ktorым p. podwoiewodzým został krakowskым¹⁰⁰. Iurament oddał 12 *may* w zomku, maiacz ten zlieconi wrzad sobie od i. m. p. Stanisława Potockiego, woiewody krakowskiego, hetmana wielkie^o koronnego.

№ 38

10–16 травня 1658 р. – Нотатки про вибирання податків у Казимірі на ланову піхоту, суд з приводу невивлати казимирськими міщанами чопового та інші відомості

10 y 11 *may* w tych dwu dniach nastapiel i. m. p. Xzyęsky [Stefan Księski]¹⁰¹, który wibierał pyniądze na pyehotę łanową na puł roka na iednego z barwą, z placą, zywnością po zł[otych] 112/15 z 15 łanow, a z miast, z Krakowa, ze 25 kamienic. Z Kazimierza oddalismy ze 35 domow y s kamięcamy, y p. rayce dawac musielismy. Za burmistrzostwa p. Mykołaiia Luteczkiego te piniadze wybierał s p. [Augustynem] Klimerowskым we dwu dnyach, y oddał. || **(арк. 1031)**

15 *may* stanął decret w zomku krakow[skym] w dziedzynciu u ih mm. p. comissarzow, ktorzy bedacz deputowany seymyku prossowskiego, który bel 11 *aprilis* na retentorow o pobory, o copowe, o lonowe, kamięcne z myast. Kazono miastu Kazimierzowy instanty zapłaczyc i. m. p. Marcinowy Pieglowskięmu, cesnikowy kra[kowskięmu], który bel poborcą po powietrzu [*anni*] 1652 za rzemieśniki rozbiezane y inszych kielkaset złotych y pen dwoię 14 grzywięń oddacz.

16 *may* musielismy na takowe podatky składacz sie y mi samy, raice, dalismy po zł[otych] 15 y z myeskych pp. lunarowye y rzemieśnyczy przykładaly sie, co kto mog do tegoz.

I. m. p. Hełęmsky [Jan Ścibor Chełmski], łowczy krakowsky, pozwał miasto Kazymierz o copowe, pocąwsy *a die 10 aprilys 1653 usque ad 10 octobris 1655*¹⁰² przez tychze ich mm. pp. comyssarzow na zomek krakowsky o niezapłacenie (liubo zapłaciely y przysięgaly na to).

⁹⁹ Далі пропущено місце для імені.

¹⁰⁰ *Szklarska Ewa*. Rupniowski (Rupniewski) Krzysztof Michał h. Szreniawa (zm. 1670/71) // *Polski słownik biograficzny*. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1991–1992. – T. XXXIII. – S. 118–119.

¹⁰¹ Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – T. II: 1621–1660. – Cz. 2. – S. 612.

¹⁰² *a die 10 aprilis 1653 usque ad 10 octobris 1655* – від дня 10 квітня 1653 аж до 10 жовтня 1653 р. Див. також док. 19.

№ 39

17 травня 1658 р. – Нотатка про засідання капітули в Казиміри

17 may w piątek zaczęła się kapituła w Kazymierzu u oycow augustinianow w kosczyelie s. Katarzyny. Ziehało się oycow niemało, skoncelę ją we srodę.

№ 40

*Новини про австрійсько-турецькі відносини та боротьбу
Юрія II Ракоція з Ференцем Редесом і османськими військами*

[Jerzy II] Rakoczy z Węgry

Bassa silistrzysky woyska tureckie z rozkazania cesarza ture[c]kiego [Mehmeda IV] posłał do siedmygrockiey ziemye z Ferens Rydaym, na kzięstwo go siedmigroczkie znowu powraczayacz, ktorego był xzyżę Rakoczy wygnał¹⁰³ (poraziel tego base z Turky kzyżę Rakoczy). Posłał posła swego cesarz turecky do cesarza i. m. hrzescianskiego [Leopolda I], hcząc z nym pokoy u przymierze zahowac tak, yako y z oycem iego [Ferdynandem III] trzymał, telko zeby odstąpiel xzyżęcicia Ierzego Rakocego y nie brał go pod swoje protectyą y pomocy mu zadny nie dawał, gdys y przez Dalmacyą na Wenety, iako zamyslał Turcin ysc, nie poydzie.

Cesarz i. m. zadną miarą uczinic tego nie moze, abi miał odstąpiel xzyżęcicia Rakocego y opuścyc siedmigroczką ziemię, z ktorą mu sie xzyżę Rakoczy poddał, y rozkazał cesarz i. m. woyskom niemieckym ruszycz sie na pomoc do Węgier 12000¹⁰⁴.

Posel turecky przyiehał do xziążęcicia Rakocego strony pokoiu, ze go hce cesarz turecky na xzięstwie siedmigro[ckym] w pokoiu zahowac y trybutu umnieysic. A xziążę Rakoczy odpediał, ze tributu dac cesarzowy nie myslię, ale tego hcę, aby mu cesarz dwa zomky pusciel, ktore wzyał y trzyma nieslusnie. ||
(арк. 1032)

¹⁰³ Далі закреслено “Az musiał xzyżę Rakoczy ustąpucz siedmigroczky zyemie do Węgier zomku swoięgo [далі помилк. ще раз: zomku]”.

¹⁰⁴ Далі закреслено: “Iakosz po swoięy koronaczyęy na cesarstwo...”. Далі ще закреслено з абзацу: “Turczy do Węgier wpadly, dwoie miast wyscinały y liudzy nabrali w niewolią, to iest (нерозб.) podczasz iarmarku (нерозб.)”.

№ 41

Новини про захоплення шведами Бидгощі, облогу Торуня польськими та австрійськими військами, допомогу голландців данському королю Фредерікові III та інші відомості

Woysko swedzkie, miasto Bydgoszcz opanowawsy w Polsce¹⁰⁵, lyudzzy wysycinaly y wyrabowaly. Dwie horagwy kozackie wzly, do Torunia zaprowadzili, ktorzy w Bidgosczy beli.

Woyska polskie y cesarszkie pod Toruniem liez, obliegszy go dokoła. Oloedrowie, mayacz woyska okretow pod 40, dodaly pomocy kroliowy dunskiemu [Fryderykowi III] przeciw kroliowy swedzkiemu [Karolowi X Gustawu] y zr[z]uciel krol dunsy pacta pokoju, ktore bel zawar z kroliem swedzkym. A i. m. p. [Stefan] Czarnecky w pomorzsky ziemy wojuie, tak zapewne udawono.

№ 42

*1–3 червня 1658 р. – Щоденникові метеорологічні нотатки
Мартина Голінського*

Iunius, czerwiec

Die 1 iuny spadł grad z descem gęsto, az obieliel ziemię y przikre zymno sprawiel.

Die 3 iuny w poniedzialek grzmot powstał, z muramy uderzył piorun iakoby dwa razy wieżę ratusa krakowskiego w rog, utraciel głowę orłowy, co bel z kamienia w rogu wiezie wmurowany, na doł przepadł, ogłuseł knehtow¹⁰⁶ ke[l]ku, na warcie bedaczyh, woyska cesarszkiego, muskietow kelka pokrusel. Potym wpad do kotuargy [kotarhy] w Rinku przed ratusem, potym na kamięnce na rozną w Rinku, gdzie stał i. m. p. commendant [Jan Franciszek Kaiserstein]¹⁰⁷, generał nad woyskiem cesarza i. m. [Leopolda I], galky na kamiency puł utraciel y przepad ziemię.

¹⁰⁵ У ніч з 15 на 16 травня 1658 р. (*Kossarzecki Krzysztof*. Wielkopolska i Kujawy // *Nagielski Mirosław, Kossarzecki Krzysztof, Przybyłek Łukasz, Haratym Andrzej*. Zniszczenia szwedzkie na terenie Korony w okresie potopu 1655–1660. – Warszawa, 2015. – S. 138).

¹⁰⁶ У рукописі “knehtow”.

¹⁰⁷ Див., зокр.: *Sikora Ludwik*. Szwedzi i Siedmiogrodzianie w Krakowie 1655–1657. – Kraków, 1908. – S. 113; *Kubala Ludwik*. Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660 [= *Szkice Historyczne*, ser. VI]. – Lwów, 1922. – S. 208; *Bieniarzówna Janina, Malecki Jan*. Dzieje Krakowa. – Kraków, 1984. – T. 2: Kraków w wiekach XVI–XVIII. – S. 389.

№ 43

2 червня 1658 р. – Новини про передислокацію шведського війська та бранденбурзько-польські відносини

2 iuny przisła wiadomosc od brandeburczyka [Fryderyka Wilhelma], ze krol swedzky [Karol X Gustaw] pięc tiszęczy woy[aska]* przeprawiel czy to poturbowac electią cesarzką, czily do Ceh, czy tesz odbierac Bremeę, Surdeę, ktorey dunsky comendant poddac nie hce. Co dali będzie, cas to pokaze.

Woysko krolia swedzkiego w Holsatyey. Brandeburskie xzyżę swoje woyska pod Bergią sćiąga, pisal do krolia i. m. [Jana Kazimierza], azeby zblizyc hcial ku granicom margrabskym dlia prętszey y czesczstey conferency y stądze w tyh dniach kroliestwo i. m. [Jan Kazimierz i Ludwika Maria] do Sierakowa, p. woiewodzica poznanskiego [Jana Karola Opalińskiego]¹⁰⁸ miastecka, iadą. Od granic 22 mily *circiter*¹⁰⁹ od Berlina, takze sie we 20 godzinah będą mogli znoszyc soba.

№ 44

28 kwitnia 1658 р. – Новини про повернення з Москви польського гонця Яна Голецького, його відомості з посольства, прихильність козаків до нього у Білорусі на зворотному шляху та призначення сейму у Варшаві на 10 липня

I. m. p. Goleczky [Jan Golecki]¹¹⁰ 28 *aprilis* powrocyl z Moskwy, ktori w poselstwie iezdziel do czara [Aleksego Michajłowicza], ktory dobrze przyięty y odprawiony od cara moskiewskiego odiahal. Wolno mu beło y liudziom iego wyhodzic z gospod, ze Moskwa pokoiu sobie zyczi z Polyakamy. Rebellizowali mu Tatarowie kalmuszy, przecyw ktorim częsz woyska wyprawiono. Woyska zadnego nie beło pod stolycą moskiewskiego za bytnosczy iego. Do Litwy nie beło zadny nadzieie, aby sie ruszycz myało.

Kozaczy wsędy honory wielkie na Bialej Ruszy wyrzeczali mu, tusząc, ze iuz zgoda między niemy a Polyaky stanęła.

Sey[m] naznacony *pro die 10 iuly* Wa[r]sa[wie]. || (арк. 1033)

¹⁰⁸ *Dworzaczek Włodzimierz*. Opaliński Jan Karol h. Łodzia (1642–1695) // Polski słownik biograficzny. – Warszawa, 1979. – T. XXIV. – S. 85.

¹⁰⁹ *circiter* – приблизно.

¹¹⁰ *Krajewski Michał*. Dzieje panowania Jana Kazimierza od roku 1656 do jego abdykacyi w roku 1668. – Warszawa, 1846. – T. I. – S. 91; *Dąbrowski Janusz*. Polsko-moskiewskie rokowania pokojowe w 1658 roku // Rzeczpospolita w latach potopu / Pod red. Jadwigi Muszyńskiej i Jacka Wijaczki. – Kielce, 1996. – S. 95.

№ 45

5 червня 1658 р. – Новини про шведсько-данські відносини, заходи Речі Посполитої по обороні Королівської Пруссії та інші відомості

5 iuny z Woysławycz pysą, ze krol sweczky [Karol X Gustaw], wzyąwszy *coniunctionem armorum*¹¹¹ z kroleм dunsnym [Fryderykiem III]¹¹², iuz pod Puck¹¹³ z 16 okrętow morzem przy płynął, Wiercza [Paula Wirtza] pode Gdans[k] ze 12 okrętow obrocieł¹¹⁴. Y to za pewne, poniewaz *domus Austriaca*, przy ktorey my stoiemy, *mediationem Gallicam spreuit*¹¹⁵, Swed z namy zadną miarą pokoju zawrzec nie hce, do ktorego bi snadno przistapielismi, gdibismi cesarza i. m. [Leopolda I] odstapieli. Brandeburczyk [Fryderyk Wilhelm], y ten z namy niescerze ydzie, przyobiecawsy to kroliowy i. m. [Janowi Kazimierzowi] y Rzeczyo[spolitey], pasow Swedowy nie bronieł, zacym *in suspicione*¹¹⁶ zostaie. Diuisia p. woiewody ruskiego [Stefana Czarnieckiego] y od ih mm. pp. hetmano[w] [Stanisława Potockiego i Jerzego Lubomirskiego] częc niemała comenderowanyh chorągwy obozem pod Carnkowem nad graniczą pomorzską zostaie. Dzis przisła znowu ta wiadomocz 5 iuny od dworu, ze brandeburczyk do margrabstwa swego woysk polskyh pusczyz nie hce, abi mu nie pustoseli panstwa, iednak sie s tim declaruie kroliowy i. m., ze swim woyskiem stanąwszy na granici swoiey, *omnimode*¹¹⁷ chce pasow nieprzyiacieliowy do Prus bronie.

№ 46

1658 р., середина травня – початок червня¹¹⁸. – Новина про захоплення шведами Бидгощі та їхні під'їзди до Познані

Swedowie, wypadszy z Torunia, przez factyą y zdradę comendanta bydgoskiego [Fryderyka Jakuba Felkierzama]¹¹⁹ miasto Bydgoszcz w noczy ubiegli, lud wiscinaly, miescanow moznieyszych y piehoty 150 z timze commendantem

¹¹¹ *coniunctionem armorum* – військовий союз.

¹¹² Роскільський мирний договір 26 лютого (8 березня) 1658 р.

¹¹³ У рукописі: “pod Puck”.

¹¹⁴ Надпис на маргінесі: “Y to sie zmienilo”. Про зміну планів Карла X Густава щодо наступу на Данію замість Королівської Пруссії у цей період див.: *Kubala Ludwik. Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660* [= *Szkice Historyczne*, ser. VI]. – Lwów, 1922. – S. 160; *Frost Robert. The Nothern Wars: War, State and Society in Northeastern Europe, 1558–1721*. – London, 2000. – P. 180–182.

¹¹⁵ *mediationem Gallicam spreuit* – відмовився від французького посередництва.

¹¹⁶ *in suspicione* – під підозрою.

¹¹⁷ *omnimode* – у будь-який спосіб.

¹¹⁸ Нижня хронологічна межа документа від завоювання шведами Бидгощі у ніч з 15 на 16 травня 1658 р.

¹¹⁹ *Kossarzecki Krzysztof. Wielkopolska i Kujawy // Nagielski Mirosław, Kossarzecki Krzysztof, Przybyłek Łukasz, Haratym Andrzej. Zniszczenia szwedzkie na terenie Korony w okresie potopy 1655–1660*. – Warszawa, 2015. – S. 138.

ziwcem do Torunia wzyęly, gdzie wielką korzysc, zrabowawsy koscioty, zabrali, gdzie wielu pp. y sliachty *supellectilim*¹²⁰ były otrzymaly.

O podiazdah swedzkych opowiadaią pod Poznaniem, skąd krol i. m. [Jan Kazimierz] dlia pewnych niebezpiecstw (y zdrady), iako to potym pokaze sie *in publicum*¹²¹, wyiehał do Warszawy *die 4 iuny*, Łęcićę minąwszy.

№ 47

Новина про посольства султана Мегмеда IV до Яна Казимира і Карла X Густава для укладення миру між ними з метою початку війни проти Австрії

Gonca cesarz tureczky [Mehmed IV] przisłał do krolia i. m. [Jana Kazimierza], persuaduyąc mu, aby pokoy zawarł Swedem.

W teyze materiey y do krolia swedzkiego [Karola X Gustawa] posłał, aby sie do traktatow pokoiu zawarcia z Poliaky skłoniel a zeby mu na cesarza krzesczyanskiego [Leopolda I] *armis infestare*¹²² dopomogł.

№ 48

Новина про сутички шведів з військами руського воєводи Стефана Чарнецького

I. m. p. [Stefan] Czarneczky, woiewoda rusky, z woyskiem swym we 2000 albo 3000 ruseł sie na podiazdy przecyw Swedom, ktorego niespodziewanego Swedzy, non czuwaiącz, w kielku tysięczy y z armatą, z działamy obskocely, trohę sie strwozywszy. Posłali do niego Swedzy, dayąc mu czasu na rozmysł do 4 godzyn, ze radząc mu y załuiąc go, aby racey sie poddał dobrowolnie, anizeli ma marnie zginac. Pozwoliwszy na to, radziel sie swym woyskiem, co cinicz: czyly sie poddacz tak marnie y sławę nabytą tak wielką oraz straczycz y w niewolyą sie poddacz, czyli mężnim sercem, o nih sie uderzywszy, rincerzsko zginacz. Zezwolieli sie na to wszysczy, ze racey mężnie uderzyc sie o nieprzyiacielia y zginącz, anizely przyscz marnie w niewolyą. Nie cekaiącz 4 go- || **(арк. 1034)** dzyn, i. m. p. Czarneczky uderzył sie *insperate*¹²³ o woysko ogromne sweczkie potężnie, cego Swedzy nie spodziewali sie taky prętky resoluty iego, do potrzebi uderzili. Przebieł sie i. m. p. Czarneczky przez woysko swedzkie. Liegło Swedow na 3000, a naszego woyska na 1200, towarzystwa zginęło samego na 200. Dziwowaly sie Swedzy taky resoly[u]cziey iego prętky.

¹²⁰ *supellectilim* – домашні чи храмові речі, майно.

¹²¹ *in publicum* – публічно, на загал.

¹²² *armis infestare* – нападати (збройно).

¹²³ *insperate* – несподівано.

№ 49

19 травня 1658 р. – Універсал короля Яна Казимира про скликання сеймику Краківського воєводства для обрання послів на варшавський сейм

Vniwersał krolia i. m. Iona Kazymierza polskiego, pana nasego miłoszywego, na seym walny 6 niedzielny do Warszawy, ktory złożył *pro die 20 iuly*, a seymyky w Proslowcach *die 21 iuny 1658*, a wydany z kancelary *19 may*.

Iąn Kazymierz z łasky Boży krol polsky, wielkie xzyżę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieczkie, zmużskie, infljanczkie, smolienskie, czerniehowskie a swedzky, godsky, wandalsky dziedzycny krol.

Wsem wobecz y kazdemu z osobna, komu to wiedziec naliezy, mianowycie wieliebnym, wielmożnym, vrodzonym dignitarzom, vrzędnikom, starostom, dzierzawcom y wsistkiemu rycerzstwu y obywatelom woiewodztwa krakowskiego y powiatow iego, vprzeimye y wiernye nam mylym, oznaimuiemy. [Yz iakosmy]¹²⁴ zaraz po comissiey wilensky zawse wielce pragnęli dla dotrzymywania zacęty z carem i. m. moskiewskym [Aleksym Michajłowiczem] dzieła y gruntownego [s tamtey]¹²⁵ stroni uspokoienia, seym walny koronny zložycz y na nim z czaręm i. m. y narodem moskiewskym, z iedney krwie słowiaskiej idączym, storiem, mową y religią narodowy polskiemu nayblisze y na confużyą zawisnych wszistkiemu imięniowy słowianskiemu sąsiadom, calie sie uspokoycz, tak nie mogącz tak swiętoblywego przedsięwzyęcy naszego przez te wszystkie niebezpieczne czaszy dla ustawicnych woyen sweckych, kozaczkych y węgierskych do porządneho przywiesc koncza teraz, gdysmy za łaską Bożą nieprzyiacioł pomienionych z niektorey częsczy panstw naszych wyparly, potrzebne to y wszistkiemu ymieniowy słowianskiemu pozyteczne dzieło do skutku przywiescz umislielismy. Iakoz teraznieyszim vniwersałem naszym przywodząc vprzeymoscyą[m] y wiernoscyą[m] waszym, seym walni koronny || **(арк. 1035)** sesczniedzielny *sine solenitatibus*¹²⁶ Warszawie¹²⁷ składamy na cas 10 dnia mieszyąca lypca, a seymyky woiewodzt[wa] vprzeymo[s]cy y wiernosczy waszey na dzień 21 cerwca na myeysczu zwyczajnym składamy, pilnie vprzeymosczy y wiernosczy waszey zadayacz, abiscie, na pomieniony seymik ziehawsy sie, posłow, liudzy godnych y rozsądnych, *cum plenaria facultate*¹²⁸ na seym przysły obraly y posłaly. Y to wszistko imięniem waszym vprzeymo[sci] y wiernos[ci] wasim do gruntownego z czarem iego mosczyą moskiewskym vspokoienia y požadanego od wieliu wyekow słowianskych narodow ziednocenia y bezpiecienstwa Rzeczypospolitey w instructyey naszey

¹²⁴ У рукописі цю фразу перекручено: “У zalismy”.

¹²⁵ У рукописі тут перекручене слово “monty”.

¹²⁶ *sine sollemnitatibus* – без урочистостей.

¹²⁷ Слово дописане над рядком.

¹²⁸ *cum plenaria facultate* – з усіма повноваженнями.

przez posła naszego [Michała Oraczowskiego]¹²⁹ proponowano będzie posłom swoim na przysły seym do skutku przywiesz zliczyły. Iako tedy nie wątpięmy, że vprze[y]moszcz y wiernosc wasa stosowac sie w tey mierze do instructiy y woly naszy zehcecie, tak pewny zostaiemy y w inszych Rzeczypospolitey sprawach y potrzebach do skutecznego oyczyzny *petenta*¹³⁰ wszystkie rady swoje accomodowacz będzieczye. Ktory vniwersał nas aby tym prędy wszystkich uprzejmosczy y wiernosczy waszych dosedł, roskazuiemy vrzędom grockym pomienionego woiewodztwa na myeyscach zwyczajnych publikowacz. Na czo dlya lepszy wiary przy podpiszie ręky naszy pieczęć koronną przicisnaczk roskazalismy.

Dąn w Dobiegnowie dnia 19 miesiąca maia roku Panskiego 1658, panowania kroliestw naszych polskiego y swedzkiego dziesiatego roku.

Ion Kazymierz krol.

L[ocus] s[igilli].

*Mathias Poniatowski, administrator Abbatiae*¹³¹ *Tynecensis, regens cancellarię Regni.*

*Actum in castro Cracouie[nsi] feria secunda post dominic[am] Rogationum proxima anno Do[mini] 1658*¹³².

Опубликовано: Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – T. II: 1621–1660. – Cz. 2. – S. 627 (фрагмент).

№ 50

Новина про похід коронної армії до Перемишля і Дубна

Woyska polskie ich mm. pp. hetmanow koronnych [Stanisława Potockiego i Jerzego Lubomirskiego] stanowisk swoyh z Wielky y Mały Polsky rusely sie do obozu pod Przemyśl y daly ku Dubnu, statye powibierawsy niemałe, przez dwie cwiercy niemal roku liezacz, bo od swiatek ruszac sie pocęły. O co hłopy po wsiach bardzo narzekaly, tak we wsi[a]ch duhownyh, iako y kroliewskyh, alie y sliąheckym sie dostało. || (арк. 1036)

¹²⁹ Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – T. II: 1621–1660. – Cz. 2. – S. 627.

¹³⁰ *petenta* – мабуть, замість “petenda” – стремління, прагнення, вимоги.

¹³¹ У рукописі помилк. “Abbatis”.

¹³² *Locus sigilli. Mathias Poniatowski, administrator Abbatiae Tynecensis, regens cancellariae Regni. Actum in castro Cracoviensi feria secunda post dominicam Rogationum proxima anno Domini 1658* – Місце печатки. Матвій Понятовський, адміністратор Тинецького абатства, регент коронної канцелярії. Вчинено у Краківському замку першого понеділка [27 травня] після неділі прохань року Божого 1658.

№ 51

21 червня 1658 р. – Новина про засідання сеймику в Прошовичах та обрання послів на варшавський сейм

W Prosowyczach seymyk sie odprawował, który sie zaczął w piątek die 21 iuny. Beł posłem od krolia i. m. [Jana Kazimierza] i. m. p. Lubowieczky¹³³. Zgodnie stanął seymyk, beł marszałkiem i. m. p. Stanisław hrabia na Wysnyczu, starosta spysky, syn iasnie wielmoznego i. m. p. Ierzego Lubomierzskiego, marszałka wielkiego koronnego, hetmana polnego koron[nego], generała krakowskiego etc., etc.

Poslow obrono na tę seym z województwa krakowskiego: i. m. p. Stanisław Lubomiersky, starosta spysky, i. m. p. Stanisław Chrzastowsky, pocedek krakowsky, xzyażę i. m. [Jan Karol] Czartoryskie, ziecz i. m. p. miecnika koronnego [Michała Zebrzydowskiego]¹³⁴, i. m. p.¹³⁵ Lubowieczky [Władysław Lubowiecki/Lubowicki], sędzia [ziemski] krakowsky, i. m. p. starosta biecky [Jan Wielopolski], sin i. m. p. Wieliowieysk[iego] [i. e., Jana Wielopolskiego], kastellana woynyckiego, y i. m. p. Gabriel Dębinsky [Demiński].

Z Kazimierza iezdził p. [Maciej Kazimierz] Treter y p. [Mikołaj] Luteczky¹³⁶.

№ 52

10 липня 1658 р. – Новина про початок роботи варшавського сейму

Seym sie zaczął Warszawie dnya 10 lypca, na ktorim w yzbie poselsky obrany za marszałka w koleye i. m. p.¹³⁷ [Władysław] Lubowieczky¹³⁸, sędzia [ziemski] krakowsky. Zyazd wielky ich m. p. senatorow, panow y posłow czudzozyęmskych od roznych monarhow y krolyow, xzyazat, mianowyczye od cara i. m. wielkiego moskiewskiego [Aleksego Michajłowicza] poseł

¹³³ У дійсності Михайло Орачовський.

¹³⁴ У дійсності замість нього послом на сейм мав бути краківський підстароста Єронім Сметанка (Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – Т. II: 1621–1660. – Cz. 2. – S. 634).

¹³⁵ Далі пропущено місце для імені.

¹³⁶ Мається на увазі, що вони їздили на сеймик до Прошовичів, оскільки на сейм до Варшави було відправлено інших урядників та міщан Казимира (див. наступний документ).

¹³⁷ Далі пропущено місце для імені і пізніше додано помилкове скорочення “Ste[fan]”.

¹³⁸ Далі закреслено “pocedek”. Див.: *Ochmann-Staniszevska Stefania, Staniszevski Zdzislaw. Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy: Prawo – doktryna – praktyki.* – Wrocław, 2000. – Т. 1. – S. 258.

przyehał [Łarion Iwanow]¹³⁹ we 300 kony, stał na Pradze za Wysłą, y kozaczky poseł¹⁴⁰.

Od miasta wysłalismy do Warszawy p. Mrockowycza [Wawrzyńca Mrockowicza/Mrockowicza], rayce, y p. [Marcina] Myszieckiego, ławnyka. Przi nih iechał y p. [Hieronim] Rubinkowsky, miescanyn kazymierzsky.

Опубліковано: *Гарасимчук Василь*. Матеріали до історії козаччини XVII віку; Василь Гарасимчук: життя і творчість (1880–1944) [= Львівські історичні праці. Джерела, вип. 1] / Упоряд. Ярослав Федорук. – Львів, 1994. – Док. 77. – С. 99–100 (фрагмент).

¹³⁹ Російський державний архів давніх актів. – Ф. 79. – Оп. 2. – Стб. 1658 р. – Спр. 106, 107 (листи Яна Казимира до Олексія Михайловича від 21 липня і 18 листопада 1658 р.). Аудієнція 11 липня: *Dąbrowski Janusz*. Polsko-moskiewskie rokowania pokojowe w 1658 roku // *Rzeczpospolita w latach potopu / Pod red. Jadwigi Muszyńskiej i Jacka Wijaczki*. – Kielce, 1996. – S. 101 (тут також джерела з польських архівів про ці переговори на сеймі); *Ochmann-Staniszevska Stefania, Staniszevski Zdzisław*. Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy: Prawo – doktryna – praktyki. – Wrocław, 2000. – Т. 1. – S. 255, 261. Людвік Кубаля на основі цього рукопису Голінського: *Kubala Ludwik*. Wojny duńskie i pokój oliwski [= *Szkice Historyczne*, ser. VI]. – Lwów, 1922. – S. 453 (прим. 34). Про Ларіона Іванова див. також біографічні дані: *Белокуров С. А.* О посольском приказе. – Москва, 1906. – С. 112–113; *Веселовский С. Б.* Дьяки и подьячие XV–XVII в. – Москва, 1975. – С. 208.

¹⁴⁰ На основі праці Миколи Костомарова Людвік Кубаля писав, що цим послом був обозний Війська Запорозького Тимофій Носач: *Kubala Ludwik*. Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660 [= *Szkice Historyczne*, ser. VI]. – Lwów, 1922. – S. 105–106, 129. Однак Михайло Грушевський йому заперечував, що посольство Носача стосувалося сейму 1659 р., “...а на соймі 1658 р. козацьких послів не було”, – писав історик (*Грушевський Михайло*. Історія України-Руси. – Київ, 1998. – Т. X. – С. 328). Василь Гарасимчук наводив відомість Франца Лізолі, що послів від Івана Виговського чекали на сеймі (*Гарасимчук Василь*. Виговщина і Гадяцький трактат // *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. – Львів, 1909. – Т. 89. – Кн. III. – С. 73). Див. також: *Горобець Віктор*. Еліта козацької України в пошуках політичної легітиматії: стосунки з Московією та Варшавою, 1654–1665. – Київ, 2001. – С. 193; *Kroll Piotr*. Od ugody hadziackiej do Cudnowa: Kozacyzna między Rzeczpospolitą a Moskwą w latach 1658–1660. – Warszawa, 2008. – S. 81. Про участь Тимофія Носача у козацькому посольстві на сеймі 1659 р. див.: *Кулаковський Петро*. Козацьке посольство на сейм 1659 року // *Гадяцька унія 1658 року / Редкол. Павло Сохань, Віктор Брехуненко, Дмитро Бурім та ін.* – Київ, 2008. – С. 120–121, *passim*.

№ 53

*Новини про українсько-польські переговори і придушення гетьманом
Іваном Виговським козацьких бунтів*

Iunius

Na Ukrainie za Dubnem [Iwan] Wychowsky z kozaky registrowemy sluzalemu kroluiowy i. m. [Janowi Kazimierzowi] poddanstwo swe ofiarowal przez posly swe¹⁴¹. Cern, hlopstwo na to pozwolyc nie hcialo, telko zeby Moskwie poddanemu bely. Zwadzyly sie belo hlopstwa na 50000, uderzyly sie o Wyhowskiego. Lyedwo przełamieły hłopy kozaczy, az ym Tatarowie pomogly. A tak hłopy pogromieli y wiscynaly, a Wyhowsky na seym posłow swych poslal z poslusenstwem za pewnymy kondytyamy, y tych kozakow, pulkownikow, ktorzi go mislieli rosiekac, zbieł, y drugih poscinac kazal.

№ 54

*1658 р., червень. – Метереологічна нотатка Мартина Голінського
з відомостями про людські хвороби*

Zymna panowaly, descze, trzaskanya az do s. Iona Krzcicielya [24 czerwca]. Horoby, nagle smierczy panowaly.

Опубліковано: *Namaczyńska Stanisława*. Kronika klęsk elementarnych w Polsce i krajach sąsiednich w latach 1648–1696. I: Zjawiska meteorologiczne i pomory. – Lwów, 1937. – S. 35 (no. 180).

№ 55

*Нотатка з початком щоденникових липневих новин
Мартина Голінського про смерть коронного канцлера
Стефана Корицінського, казимирської райчини Регіни Топорської
та інших міщан*

Iulius

Die 14 iuly w niedzielię przed południem vmarł i. m. p. Stephan Koryczynsky, kanclerz koronny, w zomku na Pieskowy Skalie naglie, siedzac

¹⁴¹ Польський король призначив переговори з Іваном Виговським у Дубні на весну 1658 р. У цьому місці йдеться, мабуть, про проєкт майбутньої угоди, укладений 5(15) липня у Гоці між послом Виговського Павлом Тетерею і волинським каштеляном Станіславом Казимиром Беньовським. Див.: *Герасимчук Василь*. Виговщина і Гадяцький трактат // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1909. – Т. 89. – С. 65, 68–69; *Kroll Piotr*. Od ugody hadziackiej do Cudnowa: Kozaczyzna między Rzeczpospolitą a Moskwą w latach 1658–1660. – Warszawa, 2008. – S. 60, 68.

w krzeslye. Rozumieli o nim, ze vsnał w krzeslye o 10 na pułzegarzu przed połudnyem.

15 iuly s poniedziałku na wtorek o pułnoczy vmarła takze naglie pany Regina Toporzska, rayczyna kazymierzska. Pohowana u Bozego Ciała pod *crucis*¹⁴².

Vmarła takze naglie białogłowa w Kazymierzu.

Опубліковано: *Гарасимчук Василь*. Матеріали до історії козаччини XVII віку; Василь Гарасимчук: життя і творчість (1880–1944) [= Львівські історичні праці. Джерела, вип. 1] / Упоряд. Ярослав Федорук. – Львів, 1994. – Док. 77. – С. 100 (фрагмент). || (арк. 1037)

№ 56

Новина про спроби шведів збудувати дамбу і затопити Гданськ та про облогу Торуня

Swedzy w Pruszyech wodę na Wislie y Zuławie wsparly wysoko, chcacz Gdans[k] zatopycz, gdzie woda była iuz w puł murow myeys[k]yeh y w piwnicah we Gdansku, az gdansczanie, wypadszy, Swedow odgromieli y wodę, przekopawsy, odwrocieli.

Torun woysko cesarskie obliegło y z nasym polskym, dobywaiącz go.

Опубліковано: *Namaczyńska Stanisława*. Kronika klęsk elementarnych w Polsce i krajach sąsiednich w latach 1648–1696. I: Zjawiska meteorologiczne i pomory. – Lwów, 1937. – S. 36 (no. 185).

№ 57

26 lipnia 1658 p. – Новина про поразку турецького війська у Семигородському князівстві від князя Юрія II Ракоція

26 iuly po drugie raz pogrom.

Z Wegier p. Horwat, ktory mieska w Stroskach, cwie[r]c milie od Kiesmarku, pysał do p. [Andrzeja] Iasowskiego, rayce kazim[jerzskiego], ze xziążę [Jerzy II] Rakoczy porazyel woysko tureckie Węgrzech 20000 y basow kielka zginęło. Oboz skarbam y z armatą zabrał, więzniow kielkaset poymał tureckych, alie miał woyska 12000 na pomoc od cesarza i. m. krzesczyanskyego [Leopolda I]. Drudzy Turczy, co na zomeckah bely, od strahu pouciekaly z nych, ktore xzyążę Rakoczy opanował y osadzyel. Iednak Węgrzech boya sie większyego woyska tureckiego, gdysz y Tatarom do siedmygrocky ziemye cesarz turecky roskazał wpasz.

¹⁴² pod *crucis* – під хрестом.

№ 58

24 липня 1658 р. – Новина про страту ротмістра Ожеховського за зловживання під час вибирання хліба

24 iuly wyłyą s. Iacuba na zomku krakowskim rostrzeliano i. m. p. Orzehowskiego, który rochmystrzem bywał, o to, że podespectował i. m. p. Stanisława Warszyckiego, kastellana krakowskiego, y mało nie zabięł, celiadzi mu nastrzelyawsi, iako z horągwią statye wybierał. Ariąn beł, rewowac nie chczał. Ciało wywiezly z Krakowa do Raciborzka na pogrzeb [na] wozie skarbnym.

№ 59

Новини про події в іспансько-французькій війні та допомогу Англії для французького короля Людовіка XIV

Z Yspany y z Franczy

Krol ispany [Filip IV] porazyęł krolia franczuskiego [Ludwika XIV], woysko y armatę zabrał y zomkow kielkanasczye Francuzom odyął, gdzie słał krol francusky do krolia swedzkiego [Karola X Gustawa], aby pokoy z Poliaky zawierał, a iemu na pomoc przybywał¹⁴³.

Potym krol francusky, zebawszy woyska, y od Angielczykow iakoby mu pomoc miała przyscz, uderzeł na woysko ispanskie y myał go pora- || (арк. 1038) zyc 11000 a poymacz piechoty 3000 y armatę z obozem zabrac kroliowy ispanskiemu.

№ 60

Новина про знищення венеційського флоту морським штормом

1658

Wenetom na morzu falie y wychri okrety z armatą y z liudzmy potopielo, ktore przeciw Turkom wyprawiely bely. Rahowały te skodę na dziesięć milyanow.

№ 61

Новина про турецько-перську війну

Krol perzsky [Abbas II] Turkowy sylni, woynę z nim dawno prowadząc bez przestania, dlyatego Turczy nie maią iako na krzesciani woysk swych obrocz, maiacz s Persem y z Wenety woynę wielką y dawną.

¹⁴³ Далі закреслено “y z kro...”.

№ 62

Новина про громадянську війну в Англії

W Angly wnetrzna woyna, sami między sobą sie powadzywszy, Fairfac [Thomas Fairfax] z Kromwelem [Oliwer Cromwell], heąc z nich kazdy panowacz (ktorzy bely kazaly czy oba krolia angielskiego sczyąc Carola I Stuarda rzeconego).

№ 63

Новина про допомогу Бранденбурга та Австрії польському військові та підтримку голландцями данського короля Фредеріка III проти шведів

Xzyążę pruskie [Fryderyk Wilhelm] potrzepał kielkaset Swedow y dał lyudzy swych i. m. p. [Stefanowi] Czarneckiemu, y cesarzscy przy nim są raytarowie. Maiącz woyska kielkanasczye tysięczy, wsedy dobrze obstawa, gromiacz woyska swedzkie. Y Oliędrowie maią swe woyska pogotowyu na pomocz kroliowy dunskiemu [Fryderykowi III], poniewaz krol swedzky [Karol X Gustaw] pewny fortecze powroczyz nie hcial kroliowy dunskiemu, iako beł przyobiecał w pactach, gdy sobą pokoy postanowily.

№ 64

Нотатка з чуточкою про смерть французького короля Людовіка XIV

Wyadomosc przysła do Krakowa, zeby vmarł krol franczuskyy¹⁴⁴.

№ 65

16 липня – 1 серпня 1658 р.¹⁴⁵. – Новина про елекцію та коронацію імператора Леопольда I

Cesarz koro[no]won

Leopold cesarzem 18 iuly 1658

Electya stanęła na kroliestwo rzymskie y cesarstwo. Obrano krolia i^o msczy węgierskiego y czeskiego Leopolda 18 iuly, a koronowany 30 iuly. Triumphy bely Warsawie, krol i. m. [Jan Kazimierz] odprowował podczas seymu, cieszac sie s tey nowyni, koronaty krolia i. m. rzymskiego, y w Krakowie die 15 augusti w dzień Naswiętszy Panny Mariey Wniebowzyczyca i. m. p. [Jan Franciszek Kaiserstein] comendant cesarza i. m. triumphował.

¹⁴⁴ Пізніше про цю новину було дописано іншим чорнилом після основного тексту: “Ніреwnа”.

¹⁴⁵ Уточнення датування див. вище у коментарі до док. 33.

№ 66

Новина про облогу Торуня австрійським та польськими військами

I. m. p. Ierzy Lubomierzsky, marszałek wielky koronny y hetmon polny koronny, starosta krakow[sky]¹⁴⁶. Torunya potężnie dobywaią i. m. p. Zuzia [Ludwig Raduit de Souches]¹⁴⁷ y Montecuculy [Raimondo Montecucoli], woyska cesarza i. m. [Leopolda I] generałowie, y Poliaczy przy nich, dokoła go obliegsy y z dział wielie w mieszczye skody czyniącz. Wierzę s. Iona zbyto y kamienic wielie potłucano. Burmistrz torunsky, nyaky p.¹⁴⁸ Prus [Jan Preuss/Preussen]¹⁴⁹, dał zancz do obozu polskiego przez listy, || (арк. 1039) co sie w Toruniu dzyało. Przeięto listy, kazaly go w Toruniu Swedzy sczyżacz o to.

Mięsza w Toruniu po puł talera funt.

№ 67

Новина про нові призначення центральних урядів Корони Польської та Великого князівства Литовського

Został kanclierzem i. m. x. Mikołay Prazmowsky, co był podkanclerzym, a podkanclerzem został i. m. p. Bogusław Liesczynsky, co był podskarbym, a podskarbym i. m. p. [Jan Kazimierz Krasieński]¹⁵⁰. Nie długo potym zeł, pretko vmar i. m. p. Lescinsky¹⁵¹.

Zo[stał] i. m. p. Paweł Sapięha woiewodą wiliensky y hetmanem wielkym litewskym na seimie 1658 po smierczy xziążęcia Ianusa Radzywięła na Dubinkah.

№ 68

23 серпня 1658 р. – Новина про смерть краківського підсудка Станіслава Хжонстовського під час роботи сейму у Варшаві

23 augu[sti] vmarł Warsawie i. m. p. Stanisław z Brzezuya Chrzęstowsky, pocędek krakowsky, ktori był posłem na seym z woiewodztwa krako[wskiego].

¹⁴⁶ Це речення дописане іншим чорнилом як уточнення до основного тексту.

¹⁴⁷ Nowak Tadeusz. Oblężenie Torunia w roku 1658. – Oświęcim, 2016. – S. 38.

¹⁴⁸ Далі пропущено місце для імені.

¹⁴⁹ Nowak Tadeusz. Oblężenie Torunia w roku 1658. – Oświęcim, 2016. – S. 63–65, passim. Чутки про його смерть у 1658 р. були перебільшеними.

¹⁵⁰ Надпис на маргінесі: “1658”.

¹⁵¹ Останнє речення дописано іншим чорнилом після основного тексту. Дата смерті Богуслава Лещинського 23 вересня 1659 р. (*Dworzaczek Włodzimierz*. Leszczyński Bogusław h. Wieniawa (ok. 1612–1659) // *Polski słownik biograficzny*. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1972. – T. XVII. – S. 110).

Rewokował, bo był wiary inszy. Był przy nim i. m. xżyżę [Kazimierz Florian] Czartorysky, biskup kuiawsky. Pohowany tamże Warszawie w kościele u s. Iona. Pogrzeb miał solienny, kroliestwo ich moscz [Jan Kazimierz i Ludwika Maria] bely y p. senatorowie, y biskupow 7, iako pod taky czas zyzdu na seym. Roskazał, aby y dzieczy iego [Aleksander, Piotr i Stanisław]¹⁵² rewokowały pod błogosławieństwem Panskym.

Poczętkiem został i. m. p. Hieronim Smetanka, podstaroszczy krakowsky.

№ 69

Новина про припинення Віленських переговорів між Москвою та Річчю Посполитою

W Lytwie Wilnie comissia nie dosta z Moskwą, ze naszymi commissarzami [Jan Dowgiął Zawisza, Paweł Sapieha, Jan Kazimierz Krasieński, Wincenty Korwin Gosiewski, Cyprian Paweł Brzostowski i Stanisław Sarbiewski]¹⁵³ na ten dzień ziehać nie mogli, na który naznaconi czas był, dla złych drog y niepogod o 4 milie będąc. Moskwa sie rozgniewała, poiehały precz z Wilna, nie chcyely cekac polskich komissarzow. Stały za moskiewskiemi commissarzami [Nikitą Odoiewskim, Fiodorem Wołkonskim, Ałmazem Iwanowym i Daniilem Pankratiewym]¹⁵⁴, proszac, aby sie powrocieli. Nie chcyely, maiącz to sobie za despekt bez woly cesarsky tego uczynycz, Swedem hcząc wzyącz *koniunctionem armorum*¹⁵⁵ przecyw Poliakom.

№ 70

Новина про повернення польського посла Себастьяна Маховського зі Стамбула

Z Turek powrocił poseł [Sebastian Machowski]¹⁵⁶, czo od krolia i. m. [Jana Kazimierza] iezdył s pokojem.

¹⁵² *Wajsblum Marek*. Chrzęstowski Stanisław z Brzezia, h. Zadora († 1660) // Polski słownik biograficzny. – Kraków, 1937. – T. III. – S. 476.

¹⁵³ *Kubala Ludwik*. Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660 [= Szkice Historyczne, ser. VI]. – Lwów, 1922. – S. 127, 131.

¹⁵⁴ *Бантыш-Каменский Н. Н.* Обзор внешних сношений России: (По 1800 год). – Москва, 1897. – Ч. III: (Курляндия, Лифляндия, Эстляндия, Финляндия, Польша и Португалия). – С. 133 (виїхали з Москви 11 (21) травня і прибули до Вільна 20 (30) червня 1658 р.).

¹⁵⁵ *koniunctionem armorum* – військовий союз.

¹⁵⁶ Katalog dokumentów tureckich. Dokumenty do dziejów Polski i krajów ościennych w latach 1455–1672 / Opr. Zygmunt Abrahamowicz. – Warszawa, 1959. – S. 340–343.

№ 71

Новини про польсько-шведську битву у Пруссії, допомогу від гданчан для коронної армії та становище обложених шведів у Торуні

W Pruszech była bitwa Swedamy, ktorzy wisiedly pod Pyliawą 8000. Gdancanie dali naszym pomoczy piehoty swoy 500, a gdi nie mogly Swedom wytrzymacz nasz, musieli ustępowacz. A tę piehotę gdanską Swedzy wysczynaly, ani kwater ym dacz nie hciely Swedzy. W Toruniu sie bronią potężnie Swedzy, poddac sie nie hczą. || (арк. 1040)

№ 72

16 жовтня 1658 р., Варшава. – Новини з листа до коронного мечника Михайла Зебжидовського про війну в Семигородському князівстві з додатком копії листа гетьмана Івана Виговського до Яна Казимира від 4 серпня 1658 року

Z Warszawy z listu do i. m. p. miecnyka koronnego [Michała Zebrzydowskiego] *de data*¹⁵⁷ 16 8bris 1658.

Wegrzech Tatarowie plandroi u ogniem y miecem z roska[za]nia cesarza tureckiego [Mehmeda IV], ze som [Jerzy II] Rakoczy zhronycz sie musiał do iedney fortece.

[Iwan] Wyhowsky, hetmon Woyska Zaporowskiego, iuz calie *nostras tuetur partes*¹⁵⁸, iako z listu iego do krolia i. m. [Jana Kazimierza] pyszany *de data 4 augusti* w te słowa:

Ze my z Boskiey opatrznosczy a osobliwey w. k. moczy, p. mego myłosciwego, łasky porucona iest nad Woyskiem Zaporowskim władzą, tedy ia z miłosczy moy ku tey, w ktoreiem sie zrodzył oyczyne, a z naliezytey w. k. moczy, pana mego myłosczywego, zycliwosczy z tym sie oswiadczam przed Bogiem w Troycy iedynim, ze zycliwim, wiernim w. k. m., p. memu miłosczywemu, y statecnym w przedsięwzyęcziu moym będę, ani iuz sobie inego pana nad w. k. m., pana mego miłosczy[wego], przyrodzonego sukac będę, alie pod w. k. mscy directyą y protectyą zostawacz y twego roskazanya pylnowacz, y one ku sławie w. k. m., pana m[e]go miłos[ciwego], wikoniwacz, prosac o to iedno, aby ta zazdrozcz polska, ktora iest tak długiego y wielkiego krwie rozlianya przycyną, czalye ustała, any sie iuz więcey w Polyakach ozywała. Ia, iako iuz wierni poddany w. k. moczy, starac sye będę wszystkę Rusz pod nogy w. k. m. poddac, Woysko wsistkie Zaporowskie do tego pociągaiącz, aby karky swoje, pod nogy maiestatu w. k. m. skłoniwszy, zdobyly cnotą swoią, męstwem y odwagą na niesmiertelną sławę w. k. m., y teraz gotow

¹⁵⁷ У рукописі помилк. “de datata”.

¹⁵⁸ *nostras tuetur partes* – на нашому боці.

iezdem na konie wsiadac przecywko nieprzyiacieliowy w. k. m., Moskwie osoblywie, ktorego zdradę postrzegłem, za pierwszym w. k. m. rozkazaniem. Mam za łaską Bożą do woyny wszistkie requisita, lyudzy samich bytnich ze sto tysięcy, kulie, lionty, prochy y armatę. A nizely do tego przydzie, zicę, aby w. k. m., pań m. myło[sciwy], lysty swoje priwatne wczesnie tak do starszyny, iako do pospolstwa rozesał, w amnistią¹⁵⁹ wiecną wszistko opuscaiac, łaskę swoię kroliewską y protectyą kazdemu z nych obiecuyac. A tak y tych, ktorzy z nych do nieprzyiacielya wiążą sie, wkrótce y prętko na stronę w. k. m. pocyągnie sie.

Taky tedy był list własną ręką Wychowskiego pyszany do krolia i. m.

Опубліковано: *Гарасимчук Василь*. Матеріали до історії козаччини XVII віку; Василь Гарасимчук: життя і творчість (1880–1944) [= Львівські історичні праці. Джерела, вип. 1] / Упоряд. Ярослав Федорук. – Львів, 1994. – Док. 78. – С. 100–101.

№ 73

Новини про дансько-шведську війну, облогу Копенгагена, переговори з Москвою та інші відомості

Krol swedzky [Karol X Gustaw] prawie *extrema*¹⁶⁰ dunskiego krolia [Fryderyka III] przywiodł, bo mu y Ząnd [Sønderborg] zamek *de facto* odiał, opasawszy woyskiem kroliestwo dunskie, stolicyę, Kapenhangrem nazwaną.

Montekukuly [Raimondo Montecuccoli] z woyskiem swoym y i. m. p. [Stefan] Carnecky, woiewoda rusky, z nim, maiącz woyska na 30000, do Holsaty y pomorz[s]ky ziemie posly, cego, gdy sie Dunczykowie dowiedzyeli, serce wzyawszy, sprzisiegli sie bronie potężnie, gdzie na pierwszym podkaniu pogromily kawalieryą krolia swedzkiego.

Krol swecky dwa sturmy straciel do Kapenhangien, gdzie wszistkę piehotę straciel.

Krolya swedzkiego zony [Jadwigi Eleonory] ociec [Fryderyk III]¹⁶¹, xzyże olstynskie [Holstein-Gottorp], vmar.

Moskwa znouw z nasemy tractowac pocęła comissarzamy¹⁶². || (арк. 1041)

¹⁵⁹ У рукописі “admistiwą”.

¹⁶⁰ *extrema* – крайню скруту.

¹⁶¹ *E. Ebg. [Elberling E.]*. Fredrik III // Nordisk familjebok: Konversationslexikon och realencyklopedi. – Stockholm, 1908. – Bd. VIII. – S. 1292–1293. Чутки про його смерть у 1658 р. були перебільшеними, він помер 10 серпня наступного року. Про спорідненість Карла X Густава і гольштинського князя Фрідріха III, який був його тестем, див., зокр.: *R. F. [Fåhræus G. R.]* Hedvig Eleonora // Там само. – Stockholm, 1909. – Bd. XI. – S. 218–219.

¹⁶² Далі закреслено: “ktorim komissa[rzom]”.

№ 74

Новина про постанову варшавського сейму щодо аріан

Na seimie warsawskym sekta arianska constytucyą surową iest zniesiona z polskiego krolietwa, albo zeby sie nawrociely do katholiczky wiary, a kto by nie hciał, to do trzech liat aby sie wyprzedal s Polsky y precz wyiehal z granicze pod utraceniem dobr y *pena infamy*¹⁶³. || (арк. 1042)

№ 75

Новини про поширення чуми у Варшаві, від'їзд короля Яна Казимира до Королівської Пруссії, прибуття коронної армії під Торунь та знищення Гольштинського герцогства і поморських земель польськими та австрійськими військами

Warsawie powietrze serzyc sie co bardzy pocęło. Krol i. m. [Jan Kazimierz] wyiehal do Prus. Iasnie w[ielmozny] i. m. p. Jerzy Lubomierzsky, marsalek wielky koron[ny] y hetmon polni koronny, pod Torun z woyskiem sie položel we 14000.

Do xziestwa holsackiego y Pomorzszczyzny krolia swedzkiego [Karola X Gustawa] z woyskiem [Stefan Czarniecki] wszedzy, zbiel piehotę kroliowy swedzkiemu y, ziemię zpliondrowawszy, wielką zdobyc żołnierze odniesly polszy y cesarzszy.

№ 76

Новина про ухвалу податків на варшавському сеймі для утримання коронної армії та їхню апробацію на сеймику Краківського воєводства у Прошовичах

Na seymie Warsawie vhwalyone podatky na zapłatę żołnierzowy, za 14 cwierczy roku przyhodzy trzydzieszczy mylyanow. Aprobowano y *laudum*¹⁶⁴ seymiku prosowskiego *reliationis*¹⁶⁵ woiewodztwie krakowskym.

Naprzod poborow 22 *sine abiuratis et desertatis*¹⁶⁶ płaczycz według constytuty *anno 1629* duplię na rzemięsnyky y za spustosale domy płaczycz 11 poborow *in 7bri*¹⁶⁷, a drugą 11 poborow wybracz *in 9bri*¹⁶⁸ 1658.

Do tego czopowe dwoie, iedno do skarbu koronnego na zapłatę żołnierzom, a drugie czopowe darowano miastom na zapłatę poborow za rzemięsnyky duplą za zmarłych y inszych według constytuty *anno*¹⁶⁹ 1629.

¹⁶³ *poena infamiae* – карою інфамії.

¹⁶⁴ *laudum* – ухвалу.

¹⁶⁵ seymiku... *reliationis* – реляційного сеймику.

¹⁶⁶ *sine abiuratis et desertatis* – без засвідчених як покинуті.

¹⁶⁷ У рукописі “in 7bre”.

¹⁶⁸ У рукописі “in 9bre”.

¹⁶⁹ Далі закреслено “1649”.

Administrator copowego i. m. p. Stokowsky [Paweł Stokowski]¹⁷⁰, castelan oświęcimsky, y i. m. p. Ion Helmsky [Jan Ścibor Chełmski], łowczy krakowsky.

Do tego aczyza po wszistky Koronie w Polsce, a osoblywie woiewodztwie krakow[skym] od wseliaky płaczycz rzeczy od złotego po dwa grosza. Slihtë na swą potrzebę do ziedzenia liegomyą uwolniono y duhownyh, a co na przedaz¹⁷¹, to od tego płaczycz powynny. Administratorem tey aczyzy iest woiewodztwie krakowskim i. m. p. Władisław Rey, horązy krakowsky, kanclerz kroliowey imosczy [Ludwiki Marii].

Donatywa na Krakow kupcow 14000 y na wszistkie ynsze miasta roznye naznacono.

Takze prowianty na żołnierzow do Prus z łanow z kazdy wszy tak kroliewskyh, sliacheckyh, duhownyh aby oddawały. Woiewodztwie krakowskim naznacony i. m. p. Ion Scibor Helmsky, starosta vysky [ujski], łowczy krakowsky, za starszego do odbierania tego prowiantu y odesłania do Prus.

Na woysko cesarszkie płacą, zeby dohodzyeła pewna na presydy, naznacono w Krakowie. || (арк. 1043)

№ 77

Новини про поразку полковника Данила Виговського від московського війська у Києві з нотаткою про пункти переговорів польських комісарів з козаками у вересні 1658 року

Puncta transactyey vkraynsky y pokoyu postanowionego z kozaky zaprowskiemy *in 7bri*¹⁷² 1658 przez comissarzow nasych.

*In septembre ante Natiuitatem Beate Marie Virginis*¹⁷³ w Kyiowie Moskwa zostaie, oprawiwszy starozytne wały, koło s. Zophyey y s. Mihała Złotywierz maiaczy. Wystąpywszy z wałow swoych, uderzeła Moskwa na woysko kozackie, ktore rosprosely. Odpadly kozaczy od kony y tabor swoy straczyly, pieso do domow swych przysly. A Daniel Wieiowsky [Wyhowski], ktory tam hetmanieł, telko *in albis*¹⁷⁴ usedł, wszystko porzuczywszy. Moskiewskym tam hetmanem zostaie Seremet [Wasilij Szeriemietiew]. Woska rosproszywszy kozackie, Kyiow asz doscętu Moskwa spaliela.

¹⁷⁰ Urzędnicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy / Opr. Stanisław Cynarski, Alicja Falniowska-Gradowska. – Kórnik, 1990. – S. 140 (no. 638).

¹⁷¹ У рукописі “przeday”.

¹⁷² У рукописі “in 7bre”.

¹⁷³ *in septembri ante Natiuitatem Beatae Mariae Virginis* – у вересні перед Різдвом Пресвятої Діви Марії (8 вересня 1658 р.).

¹⁷⁴ *in albis* – без нічого.

9–18 вересня 1658 р. – Польський анонімний діаріуш про переговори з козаками та укладення Гадяцького договору

О комисseye¹⁷⁵

1658, 9 7bris wiahalysmy do obozu Woyska Zaporowskiego w som wieczor. Woysko ohotne belo, potykało sie daleko przed obozēm iazdą y piesą, z ręcną strzelby ognia dayac bardzo pilno w polyu. W maydan wiezdayacz z obu stron piehota stała z horągwiamy, chorągwie do ziemie shyliayacz, ognia tak dała ta piehota, iakoby sie niebo miało otworzycz, a kiedy s kony siedly przed namiotem hetmanskym, z dzieszyaczy dział uderzono, ktore rozumiem echo o moskiewskie miasta sie opierało, bo oboz natenczasz był za Komisną mil 4.

10 7bris poseł moskiewsky [Wasilij Kikin] przysedł o połudnu. Takym ie kstaltem pytakano, tylko w mnieysey kupye, iako y nas. Ognya piehota dała w maydanie, nycz z dział nie strzelyano. Nazaiutrz audientyą Moskwie dano z rana, a nam az przed wiecorem po Moskaliu dano audientyą kozaczy.

12 7b[r]is [Jakowa] Barabasa poimanego, ktorego Moskwa do Kyiowa dlya buntow y prachtyky, aby Wuiewskiego [Wyhowskiego ze] starszyzną złapac y do cara [Aleksego Michajłowicza] odesłac, okowawsy. A to na to okowano było, ze, rzkomo, wydac go hetmanowy zaporowskiem[u], aby hetnom w kupie mały do Seremeta [Wasilija Szeriemietiewa] przyiahał, tamze go złapac y odesłac miely, co to sam Barabas przed hetmanem powiadał. Wozye iego skarbnym pod pukliatem kozaczy naliezly okowanego, Moskwe te rosprosywysy, ktora go wzyęła.

15 7bris przywieziono Moskaliow trzech, ktorych z lystamy iadących do Kyiowa poymano, w ktorych pysano o zdrowy hetmana zaporowski[e]go po zniesieniu iego y woyska tegoz y Rzeczypospo[litey] naszey, aby iako znoszycz pyszano; okowano onych do armaty. Co nom pomogło y zaraz do tractatow scerzy z namy sie udaly, bo przedtym mowly: “My pana nie

¹⁷⁵ Оскільки цей документ ведеться від першої особи, то Василь Гарасимчук помилково писав про Мартина Голінського як про автора цього діаріуша, вважаючи його учасником переговорів з козаками у Гадячі (*Герасимчук Василь*. Виговщина і Гадяцький трактат // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1909. – Т. 89. – Кн. III. – С. 59 (прим. 1), 79). Цю помилку повторив Михайло Грушевський: *Грушевський Михайло*. Виговський і Мазепа // *Грушевський Михайло*. Вибрані праці: Видано з нагоди 25-річчя з дня його смерті (1934–1959). – Нью-Йорк, 1960. – С. 189 (передрук з “Літературно-наукового вісника”, 1909 р.). Про це див.: *Федорук Ярослав*. Рукопис Мартина Голінського – археографічна пам’ятка середини XVII століття // Український археографічний щорічник. Нова серія. – Київ, 2004. – Вип. 8/9. – С. 50. Див. також: *Грушевський Михайло*. Історія України-Руси. – Київ, 1998. – Т. X. – С. 340ff; *Kroll Piotr*. Od ugody hadziackiej do Cudnowa: Kozaczyzna między Rzeczypospolitą a Moskwą w latach 1658–1660. – Warszawa, 2008. – S. 75–85.

potrzebujemy, mamy cara i. m., y hocz to ydziem z woyskiem dlyatego, aby car i. m. zdraycow || (**арк. 1044**) mowych kazał wydacz, ktorzy tam są, iako Barabas był y Złotorinko [Wasył Zołotarenko], pułkownyk pawołoczky przeszły [Mychajło Sułyczycz]¹⁷⁶ y inszy”. Do tego lyga swecka dotąd trwała, ktore to dwie rzeczy *aduerse*¹⁷⁷ były y małosmy nie *infectis rebus*¹⁷⁸ odiahaly.

W tych dniach, przez ktoesmy w obozycie bely, coraz sie woyska dali ku Moskwie pomykało, na same granice zaslysmy z woyskiem y z ordamy, ktore są wielkyc u Kaxac beia [Karacz beja], ktory iest hetmanem nad ordą.

Dwa razy pp. commissarze bely y chetmon był, iam naprzod był z pa[nem] Iarzyną od p. commissarzow v Karac beia, nymesmy w oboz wiechaly. Nie rada orda, iakosmy zrozumieły, temu pokoiowy.

Lyga swedzka, rozumiem, ze iuz ustała, bo [hetmon] miał słacz wprzod do krolya i. m. [Jana Kazimierza] poslow, a od krolya i. m. do krolya swedzkiego [Karola X Gustawa], aby imprezy woienney sw[e]y z namy zaniehał.

17 7b[r]is zgoda stanęła od woyska. Do Białogrodu było mył z dziesięć, miasto moskiew[skie], ktore¹⁷⁹ bardzo okopano. Zapewne iest tam woiewodow samych moskiewskych 130.

18 7b[r]is wiecor z obozu kozack[iego] wyiehalismy z woyskyem. Belismy we dwu miliach od Kamionky, miasta moskiewskiego, w ktorim o tysiączu y kielkadziesiat dzyał, powiadono, samych, proc lyudzy, y ręncy strzelby sieła.

Опубликовано: Kubala Ludwik. Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660 [= Szkice Historyczne, ser. VI]. – Lwów, 1922. – Dod. XXI. – S. 547–548;

Грушевський Михайло. Історія України-Руси. – Київ, 1998. – Т. X. – С. 345 (фрагмент);

Hrushevsky Mykhailo. History of Ukraine Rus'. – Edmonton; Toronto, 2014. – Vol. X: The Cossack Age, 1657–1659. – P. 240 (фрагмент).

№ 79

16 вересня 1658 р. – Український проєкт Гадяцького договору у переказі польського аноніма з його коментарем щодо узгодження цих статей

Puncta zgody z kozaky zaporo[wskiemy] in 8bri 1658¹⁸⁰

1. Zeby kzyestwo ruskie *ad instar Magni Ducatus Lituanię*¹⁸¹, zeby podkanclerz, marszałek, podskarby y inszy urzędnyczy bely religy greckzy

¹⁷⁶ Кривошея Володимир. Козацька еліта Гетьманщини. – Київ, 2008. – С. 139–140, 146.

¹⁷⁷ *adversae* – протилежні.

¹⁷⁸ *infectis rebus* – не завершивши справу, без результату.

¹⁷⁹ Слово помилк. написано двічі.

¹⁸⁰ У рукописі “in 8ctobre”. Інші списки та їхні друки див. далі у док. 94, 160.

¹⁸¹ *ad instar Magni Ducatus Lituanię* – подібно до Великого князівства Литовського.

województwach trzech, to iest województwie kyiowskim, czernihowskim y braclawskim. A oni sobie mają samy *libere per electionem*¹⁸² obierac y dawac urzedy y godnosczy, a krol i. m. ma *confirmare*¹⁸³, tak własnie iako w Koronie y Lytwie co pozwoliono.

2. Aby metropolit zasiadał w senacie zaraz po arcyb[skupie] lwowskim y kilka władzykow aby w senacze siedzieli, pozwoliono.

3. Aby vnya zniesiona bela, tego nie wiezcie, iesly wsędy, y co pobrano s cerkiew, a kosciolom podawano, zeby to przywrucili znowu cerkwiom, *concessum*¹⁸⁴.

4. Cerkiew lubelską aby przywrocono.

5. Academyą w Kyiowie czencom pozwoliona, tak iako w Krakowie, Wilnie, s tą condityą, aby *non cum heresi et schomate studia tractentur*¹⁸⁵.

6. Aby seym *alternatum*¹⁸⁶ bywał raz we Lwowie, drugie raz w Łucku, co odłożono do woly krolia i. m., y tribunal takze, gdysz to powiedaly, ze nom dalieko iedzyc do Liublina, alie zebismy tu mieli swoy tribunal. || (apk. 1045)

7. Byskupa w Kyiowie nie hczyeli miecz y kosciolow, aby telko ieden beł. W Hwastowie biskupowy resydyntą naznacely, ale *tandem concessum*¹⁸⁷.

8. Mienicza pozwoliona *ea condicione*¹⁸⁸, aby *facies*¹⁸⁹ krolya i. m. była y według ligy polsky sła.

9. Woyska kozackiego podobno 30000, a zaciężnego 10000, to iest czudzozięmskiego.

10. Aby ten skarb y mennica na potrzeby Woyska Zaporowskiego sła, alie y na krolya i. m. pozwolyono, co ma bydz w mocy podskarbiego.

11. Zołnierz polsky nigdy nie ma hyberny odprawowac y stanowysk, telko w ten cas ma w Ukrainę yszc, kiedy Woysko Zaporow[wskie] nie moze wydolac nieprzyiacie[lu] swemu y Rzeczyposp[oly]tey, yako ordzye y inszym aduersarzom koronnym.

12. Pąn nie ma do maiętnosczy wiezdac vkraïnskych w kupie wielky, a mianowycie z horagwyamy, tylko w kielkanasczye kony.

13. Chetmon zaporowsky ma bydz do zywoty, iako y u nasz, ktory w senacie ma myecz stołek y godnosczy mu dawac, iako y temu województwo kyiowskie, Czechryn ze wszistkiemy przynaliezytosciami, rzecamy, Cerkaszy, Peraslaw y inse miasta kroliewskye, y Bar na buławę zaporowską pozwoliono. Tylo, kiedy sliahczyc, a po nim iezeliby *plebeius* miał bydz, to godnosczy nie

¹⁸² *libere per electionem* – вільно через вибори.

¹⁸³ *confirmare* – затверджувати.

¹⁸⁴ *concessum* – дозволено, погоджено.

¹⁸⁵ *aby non cum haeresi et scommate studia tractentur* – щоб навчання велося без ересі та образ.

¹⁸⁶ *alternatum* – по черзі.

¹⁸⁷ *tandem concessum* – врешті погоджено, дозволено.

¹⁸⁸ *ea condicione* – з умовою.

¹⁸⁹ *facies* – обличчя.

dawac, gdysz самы sobye mayą hetmana obieracz, a krol i. m. ma confirmowacz. Y insze godnosczy dolożono tego, aby *bene natis et possessionatis*¹⁹⁰ dawano.

14. Na seymie maią nobylitowac tych, za ktoremy promocya hetmanska będzie y odpuscono ma bydz perfidie¹⁹¹, iako p. [Jurijowi] Niemierzycowy, podkomorzemu kyiowskie[mu], na co pp. comissarze assecuratyą daly na laske krolia i. m.

15. Panowie vkraincszy y slihta aby przy swoym zostawaly, pozwoliono.

16. O Zydach, hcą li bydz, nieh będą w Ukrainie; dla nas nie hcą ly, *transea[n]t*¹⁹².

17. Wolnoszcz lacka, iako przedtym, aby wseliaka beła, pozwoliono.

18. Lyga zeby zawse iedna beła, to iest kto iest nieprzyiacieliem Korony y zaporowskym *et ex opposito*¹⁹³.

Tych punctow kozaczy podaly bely¹⁹⁴ pp. comissarzom naszym 22, alie to utarto. Vpominaly sie naprzod xzyestwa || (**арк. 1046**) *absolute*¹⁹⁵ ruskiego, przy ktorym woiewod[z]twa wołynskiego, ruskiego, podolskiego, bełskiego w Koronye, a w xzyestwie lytewskym Pynska, Byhowa, Staroduba, Owrucza y innyh nyemało. Alye to wszystko utarto, na to nie pozwolono.

№ 80

*1658 р., після 30 серпня*¹⁹⁶. – *Новини про від'їзд Яна Казимира з Варшави до Торуня, облогу міста та інші відомості*

Po seymie z Warszawy krol i. m. [Jan Kazimierz] pod Torun poiechal y i. m. pań marszałek koronny [Jerzy Lubomirski], z woyskiem obliegly potężnie Torun, y Zuza [Ludwig Raduit de Souches], generał nad woyskiem cesarszkym będączy. Takze odięli toruncanom sonce y blisko murow podsan[c]owaly sie. W Toruniu generalęm nad Swedamy Oxenstern [Bengt Oxenstierna], a w Malborku brat kroliowey swedzkiey [Jadwigi Eleonory] nad Swedamy generalęm.

¹⁹⁰ *bene natis et possessionatis* – дідичам шляхетного походження.

¹⁹¹ У рукописі помилково “perfidis”.

¹⁹² *transeant* – нехай переходять.

¹⁹³ *et ex opposito* – і навпаки.

¹⁹⁴ Далі помилк. повторено “punctow”.

¹⁹⁵ *absolute* – цілковито.

¹⁹⁶ Сейм тривав з 10 липня до 30 серпня 1659 р. (*Ochmann-Staniszevska Stefania, Staniszevski Zdzisław. Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy: Prawo – doktryna – praktyki. – Wrocław, 2000. – Т. 1. – S. 253–275*).

№ 81

Новини про успіхи шведського короля Карла X Густава у війні з Данією та облогу Копенгагена

Zunt [Sønderborg] zomek wzyał krol swedzky [Karol X Gustaw] kroliowy¹⁹⁷ dunskiemu [Fryderykowi III] y samego krolya dunskiego oblieg beł w Kopenhagen, dobywał go potężnie, alie nie mog go dostacz. Musiał odstapycz od niego, straczywszy sieła liudzy swych krol sweczky, znacnyh officierow.

№ 82

18 жовтня 1658 р. – Новини з Гданська про успіхи польської та бранденбурзької армії в Гольштинському князівстві проти шведів

18 octobris ze Gdanska pysano, ze nasy y kzyażę i. m. pruskie [Fryderyk Wilhelm] w holsackym¹⁹⁸ kzyęstwie swedzką gwardyą zniesly 1400, a raytarow 500 usło do zomku Tonmingen [Tønning], gdzie teraz kzyażę holsackie [Fryderyk III] mieska. Posłał do nie[go] kzyażę kurzfierzst y i. m. p. [Stefan] Carnecky, woiewoda rusky, aby ym tyh Swedow 500 wydał, ynaczy ze *offensiue*¹⁹⁹ na niego następują y na zadne tractaty z nym pozwolyc nie zehcą, ktorego obliec miely.

№ 83

1658 р., кінець вересня – жовтень. – Новини про захоплення шведським генералом Робертом Дугласом Мітави, інших міст у Курляндії та полонення курляндського князя Якуба Кеттлера

Dłatego, ze tesz Duklias [Robert Douglas], generał swecky, pod pratektem przyiazny y zgody przyiehawsy do Kurliandyey, prosieł, zeby mu wolno beło przesch z woyskiem przez kzyęstwo, prziset pod stolycę iego samego y prosieł o stanowisko dlia pokarmu w miesczye, gdzie sliubował za wselky pokoy Duklias y bezpieczenstwo xzyazeciu [Jakubowi Kettlerowi], dawsy script na to²⁰⁰. A gdy go wpuscono, wozach skarbnih miał dragany z armatą y, xzyazecia za-

¹⁹⁷ Далі слово закреслено помилк. “swedz[kimu]” і ще раз помилк. вставлено слово “wzyał” після слова “dunskiemu”.

¹⁹⁸ Слово правлене; спершу було написано “w sackym kzyęstwie”.

¹⁹⁹ *offensive* – рішуче, стрімко.

²⁰⁰ Лист Роберта Дугласа про гарантію нейтралітету Курляндії від 29 вересня 1658 р. див.: *Berkis Alexander Valdonis. The Reign of Duke James in Courland 1638–1682.* – Lincoln, Neb., 1960. – P. 137.

proszywsy na bankiet, pedział mu wolią krolia swedzkiego [Karola X Gustawa], aby z nim poiehał y miasta, zomky mu swe w xzięstwie kurliantskym oddał. A w tym z wozow powihodzyli Swedzy y stanęli *in armis*²⁰¹ strzelbą. Kzyażę pod wartę wzyęto, zonę [Ludwikę Szarlottą]²⁰² y dzieczy kzyażeczce. Skarb iego Duklias wielky zabrał, miasta, zomek zrabował y inse miasta w Kurliandy y samego kzyażecia do więzienia zoną z dzieczmy wzał, hoch miał kzyaze od niego pewną zgodę, ze ani za kroliem i. m. polskym [Janem Kazimierzem] nie miał być przeciw Swedom, ani tez ze Swedamy przeciw kroluiowy i. m. polskiemu. || (арк. 1047)

№ 84

*1658 р., жовтень – початок листопада*²⁰³. – *Новина про допомогу Нідерландів данському королю Фредерікові III та морську битву шведського флоту з голландським*

Holiedrowie czo predzy woyska zebraly y 60 okrętow dobrze opatrzely armatą, przeczyw kroluiowy swedzkim [Karolu X Gustawu] na pomocz posly kroluiowy dunskiemu [Fryderykowi III], y kupieczkych okrętow przywyzażalo sie niemało przy Oliedrach.

Krol swedzky, dowiedziawszy sie o tym woysku ych a maiacz okrętow na 30 y armaty dostatek, dział kielkaset, pomoc tez od Angielczykow, rusel sie, odstąpiwsy od Kopenhagien od Duncyka. Zesly sie na morzu z Oliędramy, gdys tes był swedzky krol posłał na pomoc²⁰⁴ 12 okrętow do Holszaczye ratowac [Fryderyka III] oycy zony swey [Jadwigi Eleonory]. Dali sobye bytwę Oliędrowye Swedamy potężnie, gdzie zginał generał nad woyskiem Oliędrow²⁰⁵, czlek wysoce sławny w ricerzstwie. Gdy był postrzelioni, prosiel, aby go do mostu przywyzażaly, a wołał na Oliedrow, animuiaczy ych, aby poteznie nie ustawaiacz bieli sie, iego smiercią nic sie nie trwozeli, obiecuiacz ym pewne zwyciestwo, yakoz porazyly Swedow: trzy okręty utopyli z nawięksą armatą, działamy, rozbiwsy yh y z liudzmy; takze poimali kielka okrętow, drugich pogromieli, rozbieli, liedwo som krol swedzky usedł. Wielką wyktoryą Oliedrowie otrzymaly nad Swedamy y posly za kroliem swedzkym w pogonią. Krol dunsky przybeł do nych swemy takze liudzmy.

²⁰¹ *in armis* – при зброї.

²⁰² Федорук Ярослав. Віленський договір 1656 року: Східноєвропейська криза та Україна у середині XVII століття. – Київ, 2011. – С. 100, *passim*.

²⁰³ Датування документа за вид.: *Rowen Herbert*. John de Witt, Grand Pensionary of Holland, 1625–1672. – Princenton, N. J., 1978. – P. 322–323.

²⁰⁴ У рукописі помилк. “на помон”.

²⁰⁵ У цій битві загинуло два голландські адмірали Witte Corneliszoon de With та Pieter Florissen, див.: *Pufendorf Samuel*. Siedem ksiąg o czynach Karola Gustawa króla Szwecji / Przetłum., opr., wstęp Wojciech Krawczuk. – Warszawa, 2013. – S. 488. Див. далі док. 112.

№ 85

Новина про повстання у Норвегії проти шведів

W Norwegiey poddany zbuntowali sie, commendanta swedzkiego [Claesa Nilssona Stiernskölda] w Branteymie [Trondheim]²⁰⁶ *cum presidio*²⁰⁷ wyscinaly y miesce do poddanstwa dawnego pana swego przywrocili.

№ 86

Новина про звернення бранденбурзького курфюрста Фрідріха Вільгельма за допомогою до руського воєводи Стефана Чарнецького проти шведів

I. m. p. woiewoda rusky [Stefan] Carnecky z woyskiem polskym pisal z Wansbeku [Wandsbeck]²⁰⁸, puł mili od Hamburku, gdzie oznaymuie, ze do niego pisal xzyazę i. m. puskie [Fryderyk Wilhelm], aby przylical zastapycz woysku swedzkiemu, ydacemu z Kurlandy.

№ 87

Новини про перемир'я між Московською державою і Річчю Посполитою, сутички литовського та московського війська, полонення Вінцентія Корвіна Гонсевського та інші відомості

W Lytwie Moskwa wzyela do 4 niedziel *armistitium*²⁰⁹ z woyskiem nasym, aby w pokoju bely, z komisarzamy nasemy tractuiacz. Az potym, pokoiem ubezpieconych, woysko litewskie, i. m. p. [Wincenty Korwin] Gąsiewsky, hetmon polny litewsky, nie bedacz, telko w małym poczcie woyska, nad rzeką Wyliia w 1500, uderzela non Mos[kwa] zdradą y rozgromyely naszych²¹⁰. Samego dwa razy rannego i. m. p. Gąsiewskiego poymaly y naszych niemało poginęło, drugich zywcem pobrano. A gdy go prowadzyla Moskwa do iednego miasta, i. m. p. [Pawel] Sapieha, hetmon wielky litewsky, || **(арк. 1050)**²¹¹ czo

²⁰⁶ Там само. – S. 490.

²⁰⁷ *cum praesidio* – з залогою.

²⁰⁸ Kersten Adam. Stefan Czarniecki 1599–1665. – Warszawa, 1963. – S. 380–381.

²⁰⁹ *armistitium* – перемир'я.

²¹⁰ Битва під Верками 21 жовтня 1658 р. (*Kubala Ludwik. Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660* [= Szkice Historyczne, ser. VI]. – Lwów, 1922. – S. 146–148; *Mich Szymon. Przyczynek do biografii Wincentego Gosiewskiego* // Meritum. – Olsztyn, 2009. – T. 1. – S. 14).

²¹¹ У рукописі арк. 1048–1049 (док. 90) писані іншою рукою і помилково вклені до книги, розриваючи текст арк. 1047 і 1050.

prędy z wojskiem litewskim w pogonią poset za Moskwą, gdzie Moskwę zapadszy niespodziana, miał porazyc y uwolnycz i. m. p. Gąsiewskiego z więzięnya od Moskwy.

Traktaty z Moskwą sie odprawiają w Litwie, Moskwa sie napiera kroliowac w Polsce po smierczy krolya i. m., aby beł *electus*²¹² na kroliestwo polskie, y wielie ynich kondyty.

№ 88

Новина про війну гетьмана Івана Виговського з московськими військами в Україні та Великому князівстві Литовському

[Iwan] Wyhowsky z kozaky y Tatarow 50000 przybrawszy, Moskwę pliondrue, paly y szczyna, miast dobywa, calie sie kroliowy i. m. polskiemu poddawszy, z Litwy ych wyganaiacz, z Kyiowa, z Wilna y z inih miast, az pod samo Smolensko.

№ 89

1658 р., листопад – грудень. – Новина про штурм Торуня та підданство міста полякам

*In nouembri*²¹³ beł stur[m] naszych do Torunia wielky, potężny, gdzie sie bronieł Oxenster [Bengt Oxenstierna], swedzky generał, y torunianie. Zginęło naszych w sturmie niemało y officierow pod 18. Odieli naszymy blikauzy pod samim miastem toruncanom y z armatą, z działy, y sonce, wały nablise miasta, skad miastu bardzo doyrzewaly. W Toruniu głod wielky, siela ych, Swedow, iako y miescon, poumieralo od głodu y horob czyeskych. Samo zyto iedzą, warzac, nicego nie mayacz, a na zymno ustawnie o głodzie sie broniaz. Prosieli torunianie o tractaty.

23, 24 10bris. Wilyą Bozego Narodzenia Torun sie poddał przez tractaty. Swedow wolno wypuscono z Torunia y do Malborku odprowadzono w pokoiu, ktorych y 500 nie beło, y to bardzo horzy, liedwo zdrowych z 150 beło. A wimerło²¹⁴ ych, Swedow, na 1800 w Toruniu. Kapitanow zacnich siela sweckych zgynęło y to wywiezly wcalie, co mieli zdobyczy y dostatkow swych. Z Malborku ych odprowadzą, kędy będą hcieli, naszymy w pokoiu, bo dano naszych w zastawie dlatego.

Torunianom odpuscono przy prawach dawnich y wolnosciah, y reliey ych zostawiono. A ony, p. torunianie, kroliowy i. m. polskiemu przisięę oddali na

²¹² *electus* – обраний.

²¹³ У рукописі “In nouembre”.

²¹⁴ Слово правлене.

poddanstwo wierne. *Presydium*²¹⁵ polskiego żołnierza w Toruniu zostało, i. m. Celiary [Jan Paweł Cellari]²¹⁶ commendantem nad nimy w Toruniu został, y drugich 2000.

Comissarze czy bely naznaceny do tractatow tey zgody w Toruniu: i. m. p. Ion Andrzej Morzstin, referendarz korony; i. m. p. Władisław Rey de Nagłowice, *s[acrae] r[egiae] m[aiestatis] sec[retarius]*²¹⁷; i. m. p. Bartholomeus Rautenfel[s] *s[acrae] r[egiae] m[aiestatis] s[ecretarius]*; Ericus Drucau [Eryk Dracke], *s[acrae] r[egiae] m[aiestatis] S[ueciae] colon[ellu]s*²¹⁸; Benedictus ab Haatten [Benedykt von Hatten], *s[acrae] r[egiae] m[aiestatis] S[ueciae] colonell[us]*; Fredericus Zunder [Fryderyk Tunner]²¹⁹, *s[acrae] r[egiae] m[aiestatis] S[ueciae] auditor*²²⁰.

Pysał sie y tytuł taky daly, co beł w Toruniu gubernatorem sweckym: “*Illustri[ssimum] et excellen[tissimum] d[ominum] Benedic[tum] Oxenster[nam], comite[m] de Corsolum [Korsholm] et Uassa [Wasa], Regni Suecię senatorem*”²²¹. || (арк. 1048)

№ 90

20 жовтня 1658 р., табір під Торунем. – Універсал Яна Казимира з наказом про знищення друкованої з помилками сеймової конституції

Ia[n] Kazimierz z Bozey łaski krol polski, wielkie xiązę litew[s]kie*, ruskie, pruskie, mazowieckie, zmu[dzkie], inflantskie, smolenskie, czern[iecho]wskie* a szwedzki, gotski, wandalski dziedziczny krol.

Wszem wobecz y kazdęmu z osobna, komu to wiedziec nalezy, wiadomo czynięmy. Ia[ko]* ieszcze pod seym zawziąwszy znacznie powietrza morowego zaraza y nam do [odia]zdu* z Warszawy prędszego okazała była, tak potym więcey daleko szerząc się, [do]* tego *incommodum*²²² publicznego przywiódło, ze constitucyi seymu przeszłego, dla [niebes]pieczenstwa* nie mogąc miec dozorce cale przytomnego y pozno dla nied[balstwa]* druku y drukarzow, y

²¹⁵ *praesidium* – залога.

²¹⁶ Nowak Tadeusz. Oblężenie Torunia w roku 1658. – Oświęcim, 2016. – S. 162.

²¹⁷ *sacrae regiae maiestatis secretarius* – секретар святої королівської величності.

²¹⁸ *sacrae regiae maiestatis Sueciae colonellus* – полковник святої королівської величності [короля] Швеції.

²¹⁹ Див.: Nowak Tadeusz. Oblężenie Torunia w roku 1658. – Oświęcim, 2016. – S. 152.

²²⁰ *sacrae regiae maiestatis Sueciae auditor* – суддя святої королівської величності [короля] Швеції.

²²¹ *illustri[ssimum] et excellentissimum dominum Benedictum Oxenstiernam, comitem de Korsholm et Wasa, Regni Sueciae senatorem* – ясновельможного і високоповажного пана Бенгта Оксеншерну, графа Корсгольма і Вази, сенатора Шведського королівства.

²²² *incommodum* – прикрість, проблема, шкода.

bardzo dla siła omelek y opuszczenia znac[znych]* errorow *e typo*²²³ wyszły²²⁴, gdzie ze *de cardinalibus pactorum et legum plurimar[um]* contractum* iest²²⁵. Dlatego, zabiegając *errori inconuenienti*²²⁶, vniuersalem wszyt[kie]* [egzem]plarze* teraz z druku wyszłe kassuiemy y za niewazne miec chcemy, rosz[kazuiemy]* bibliopolom wszytkim, aby się onych brac y przedawac nie wazyli pod stra[ta (?)]* wszytkich *per medium delatori et fisco applicandor[um]*²²⁷, v kogo by się iuz [za]* tym vniuersalem nabyte nalazły, tak *in officio castrensi*²²⁸ bliższego grod[u]* [...]iuli*, bliższego miasta oddane bydź maią, a one, vrząd odebrawszy, spalic. [...]szęmu* zas, coby drukowane oddały, tedy za nie *ab erroribus*²²⁹ corrigowane będą, poniewasz poprawic tego wszytkiego *sine intermissione*²³⁰, tak iako m[...] * *ad mentem Repub[licae]*²³¹ seymu przyszłego, rozkazuiemy. Co do wiadomosci vrzędow ziemskich, grodzkich y mieyskich donosiemy y aby zaraz publ[ikowany]* tęn uniwersał y exeguiowany był, nakazuiemy. Na co dla lepszey wiar[y, ręką]* się naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć roskazalizmy.

Dąn [w obo]zie* pod Toruniem dnia dwudziestego miesiaca pazdziernika r[oku Pan]skiego* MDCLVIII, panowania naszego polskiego XI, s[zwedzkie]go* X roku²³². Iąn Kazimierz krol.

Andreas [Trzebi]ski*, *regent cancell[arii] Regni*. || (арк. 1049)

Vniuersał, kassuiący exemplarze constitucyi, ktory podany iest do grodu krakowskiego *f[er]ia 2da post festum SS. Omnium prox[im]a an[no] Do[min]i 1658*²³³. || (арк. 1051)

²²³ *e typo* – з друку.

²²⁴ Конституція сейму 1658 р. була видрукована, а потім усі друки уневажлилися цим універсалом, див.: *Sawczyński H.* Sprawa reformy sejmowania za Jana Kazimierza (1658–1661) // *Кwartalnik Historyczny*. – 1893. – Т. VII. – S. 260; *Kubala Ludwik.* Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660 [= *Szkice Historyczne*, ser. VI]. – *Lwów*, 1922. – S. 435 (no. 59). Про непорозуміння й суперечки, які точилися 31 серпня і 1 вересня (тобто вже після завершення сейму) стосовно остаточного тексту конституції, зокрема щодо податків, див.: *Ochmann-Staniszevska Stefania, Staniszevski Zdzisław.* Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy: Prawo – doktryna – praktyki. – *Wrocław*, 2000. – Т. 1. – S. 272–273.

²²⁵ *de cardinalibus pactorum et legum plurimarum contractum* iest – в основних пунктах пактів і більшості законів допущено [помилки].

²²⁶ *errori inconuenienti* – прикрій помилці.

²²⁷ *per medium delatori et fisco applicandorum* – для розділення навіл між скаржником і скарбницею.

²²⁸ *in officio castrensi* – у замковому суді.

²²⁹ *ab erroribus* – від помилок.

²³⁰ *sine intermissione* – без затримок, негайно.

²³¹ *ad mentem Republicae* – відповідно до наміру Речі Посполитої.

²³² Далі закреслено “Andreas”.

²³³ *feria secunda post festum Sanctorum Omnium proxima anno Domini 1658* – у перший понеділок [4 листопада] після свята Всіх Святих року Божого 1658.

№ 91

Новини про боротьбу Юрія II Ракоція з Ференцем Редесом і турками у Семигородському князівстві, його домовленості з імператором Леопольдом I, розорення князівства османськими й татарськими військами та інші відомості

Wegrzech kzyażę Rakoczy

Xzyażę Ierzy Rakoczy siedmygrockie po wygnaniu kzyażęcia siedmygrocky ziemie Ferensa Rydaiego, ktorego Turczy beli na kzyęstwo siedmygrockie wsadzely, a Rakocego zrucely o to, ze bez woly cesarza ture[c]ki[e]go [Mehmeda IV] hodziel na woynę do Polsky, zebrał sie Rakoczy na woysko niemale z Wegier, gdzie mu tes przibeli ku pomoczy hospodar wołosky [Gheorghe Ghica] y multansky [Mihnea Radu] z woysky swemy, iako hołdownyczy iego, ktorih beł podbeł pod swoię władzą xzyażę Rakoczy, ze mu tribut musieli postapic bely y liudzy poslac swych ku pomoczy na woinę do Polsky. Miał Rakoczy woyska y od cesarza i. m. krzesczyanskiego [Leopolda I] ku pomoczy, ze na 50000 rahowano go. Przeciw Turkom woynę podnios, porazywszy ych na 15000, oboz ych rosproszel y zabral wiezniow znacznych tureckych, na 200 wzyal do wienienia, drugych wiscinal, zomky turcinowy 2 wzyal y ine poodbieral, y kzyęstwo siedmygrockie znou opanowal. Wegrow, panow siedmygrockych, kielku pokaral, ze przy nim nie stali, a inego kzyażęcia przyiel, y scyzacz kazal.

Gdy sie s tym triumphem rozglosiel Rakoczy z pogromienia Turkow, zeslal woysko wieksze Turek y z Tataramy, kedy znou woysko Rakocego rosproseli, pogromieli, ze som Rakoczy liedwo usedl we 3000 y hospodarowie przy nim wołosky y multansky. Ynsego Węgrzyna²³⁴ na kzyęstwo siedmygrockie wszadzely Turczy, co slugowal pierwie u kzyażęcia Rakocego²³⁵. Som Rakoczy do Wegier uciekal, zona iego [Zofia] y syn [Ferenc] przy matcze [Zsuzsannie Lorántffy/Susannie Lorántffy] stary Rakoczyni w Potoku mieskaią. Za iedne sliachtę węgierską Tatarowie y Turczy zabraly liudzy w niewolią wieczy, nyz na 50000, tak męszczyzni, bialychgłow, yako y dzieczy sliachty węgiersky y panow, y zomky, miasta odebrali, co beł Rakoczy pobral, y iesce wiecey Rakocemu pobraly. Trwoga wsedy po Wegrach beła.

Na hospodarstwo wołoskie y multanskie Turczy ynnych poosadzaly, a tych pozrucaly, co przy Rakoczym beli, y zostali Wegrzech, ratunku proszczacz²³⁶. Potym odiehaly do swey ziemye, staraiac sie o przywrocenie panstwa swego u Turkow, gdy od Rakocego miec go nie mogly.

Останній абзац – це зворотній бік універсалу. Переказ цього документа в літературі див.: *Sawczyński H.* Sprawa reformy sejmowania za Jana Kazimierza (1658–1661) // *Кwartalnik Historyczny.* – 1893. – Т. VII. – S. 260.

²³⁴ Далі пропущено місце для імені.

²³⁵ Надпис на маргінесі: “Petrosa Wołosyna”.

²³⁶ Надпис на маргінесі: “Так pedawono zurawne”.

Słał Rakoczy do cesarza i. m., proszacz o pomocz, obiecuiacz bydz hołdownikiem cesarzowy i. m. chrzescyanskiemu y poddanim, aby go liudzy y woyskiem swym ratował. Cesarz i. m. posłał mu zaraz pomoczy, telko po nim tego potrzebuiącz: aby woysku temu płacieł, ktorego mu poslie 20000, poty, poky go będzie potrzebował; druga, zeby powiaty 5 oddał Wegrzech, ktore ociec iego [Jerzy I] Rakoczy pobrał beł cesarzowy i. m. Ferdinandowy 3; || **(арк. 1052)** 3. Zeby sie wyrzekł ligy s kroliem swed[z]kym [Karolem X Gustawem] wiecznie; 4. Zeby beł zawse wiernim hołdownikiem y poddany[m] cesarza i. m. chrzescianskiego.

Na te kondytye pozwolyc beł Rakoczy przyobiecał, zeby mu liudzy posłono, a gdy cesarz i. m. posłał 20000, uprzekrzelo sie płaczyc Rakocemu woysku tak wyelie. Posłał do cesarza i. m., ze mu nicz po tak wielkym woysku, doszyc bedzie myał 5000 woyska, a ligę s kroliem sweckym – tey odstąpycz nie moze, bo mu ociec iego tego zakazał, umieraiącz, na testamenczye, aby Swedamy ligę trzymał. Powiatow tez, ktore iako ociec obiał y trzyma[ł], tak y on trzymac powinien wedlie pact y z[g]ody.

Cesarz i. m. Leopold kazał wszystkiemu woysku nazad powroczyć z Węgier y opuścić go, Rakocego. Bez wselky pomoczy został Rakoczy, iako ieden ziemianin Wegrzech, ciesac gospodarow pomocą od Swedow, ze ich będą ratowac woyskami swemy (cego sie nieryhło doceka).

Starał sie znowu zxyżę Jerzy Rakoczy o przednieanie cesarza tureckiego wseliakym sposobem, aby beł przywroconi nazad na zxyżstwo siedmygrockie, azeby beł zrucony Petreasy Wołosyn, rely[giey] grecky, ktorego wsadziel na księstwo cesarz turecky.

№ 92

Новина про редукцію цін на різні товари у Короні Польській

Tonioscz w Polsce y w Krakowie beła: faska masła zł[otych] 6, kopa sera zł[otych] 6, zyto cwiertnia po zł[otych] 2/15, przenica po zł[otych] 3, grohu cwiertnia zł[otych] 3, owsa cwiertnyja zł[oty] 1/10, krup cwiertnia zł[otych] 5, mąky przeniey korzec, kopa, uczyni łaska Boza, nie droga, woły po zł[otych] 15, osmnastu etc., kury, gęszy dostatek. Dostał kupyc wszystkiego za piniądze gotowe, ktore myał (a kto nie miał, kazda rzecz sie drogo zda). Alie aczicza wielka od kazdy rzeci beła y dwoie copowe, donatywa, y na Zydy cęste danyny.

Опубліковано: *Namaczyńska Stanisława*. Kronika klęsk elementarnych w Polsce i krajach sąsiednich w latach 1648–1696. I: Zjawiska meteorologiczne i pomory. – Lwów, 1937. – S. 35 (no. 181).

№ 93

*25–27 грудня 1658 р. – Щоденникові метеорологічні нотатки
Мартина Голінського з описом повені на Віслі*

W Boze Narodzenie y w s. Scepan, w s. Ion deszcz był. Wysła puszcęła z brzegu, wyliała, lody sie posciely, skody w drzewach naczyniely niemało, czo pod Krakowem na Zwierzynczu pobrała y porozrobi[i]ała 300 tafly.

Опубликовано: *Namaczyńska Stanisława*. Kronika klęsk elementarnych w Polsce i krajach sąsiednich w latach 1648–1696. I: Zjawiska meteorologiczne i pomory. – Lwów, 1937. – S. 37 (no. 188 a). || (арк. 1064)

№ 94

*17 березня 1659 р. – Витяг з конституції варшавського сейму
про затвердження Гадяцької угоди між Військом Запорозьким
та Річчю Посполитою від 16 вересня 1658 року*

Anno Domini 1658 die 16 septembris, a według rusk[iego] kaliendarza *die 6 7bris*²³⁷.

Commissya hadiaczka z kozakamy zaporowskiemy, ktora stanęła, aprobowana na seymie walnym sesczniedzielnim warsawskym w roku Panskym *1659 die 17 marty*²³⁸ y przisiegamy utwierdziely z obu stron, ktora z constituczyey wypisana warsawsky w tymze roku, od słowa do słowa wypisana:

W imię Panskie. Amen

Ku wiecney pamięczy teraz y na potym będącym zawzdy

Commissya między stanamy Korony Polsky y Wiel[kiego] Xzię[stwa] Litewskiego, z iedney strony, a wielmoznym hetmanem y Woyskiem Zaporowskim, z drugiey strony, przez wielmozných Stanisława Kazymierza Bieniewskiego, wołyńskiego, Kazymierza Ludwyka Iewłaszowskiego, smolenskiego kastellanow, [z] seymu od niasnieysego Iana Kazymierza, z Bozey łasky krola polskiego y wielkiego xzyą[zęcia] litewskiego, ruskiego, pruskiego, mazowieczkiego, zmudzkiego, infliąnskigo, smolenskiego, czerniechowskiego a swedzkiego, gotskiego, wandalskiego dziedzycznego krolya, y wsysktych stanow²³⁹ koronnych y Wiel[kiego] Xzyę[stwa] Litewsk[iego] naznaconych commissarzow, z wielmoznym Ionem Wyhowskim, hetmanem, y wsistkym Woyskiem Zaporowskim w obozie pod Hadziaczem, dnia 16 septembra roku Pan[skiego] 1658, day Boze, scęslywie y wiecnie trwalie skoncona.

²³⁷ У рукописі арк. 1053–1063 порожні.

²³⁸ Сейм тривав з 17 березня до 30 травня 1659 р.

²³⁹ Далі закреслено “duchownich”.

Na ktorim mieyscu wielmożny hetmon zaporowsky z woyskiem swym nas, comissarzow, iako nalieży przystoynie y wdzięcznie przyiąwszy y mocz zupełną comissarzską, nam od i. k. m., pana nas[zego] miłosciwego, y stanow koronnyh y W. X. Litew[skiego] powagą seymową daną uwazywszy, declarował sie ze wszystkim woyskiem. Yz iako nie po dobrej woly, ale z musu Woysko Zaporowskie, przicisnione roznemy oppressyiamy, do obrony swoiey przistąpielo, tak gdy iego krolewska mscz, p. n. myłosciwy, oyczowskim sercem przepominaiącz wszystkiego, co sie w zamiesianiu stało, wzywa do iednosczy, nie pogardzayącz łaską ie^o krolie[wskiey] mosczy panską, dobrotlywego pana clementią pokornie przymuiącz, do tey commissyey przystępuią, potym do spolney namowy postanowienia zgody, szczerosczy, zobopolney myłosczy, biorącz na swiadectwo strasnich zastępow Boga, to, co sie stanowy, szczerze, prawdywie y wiecznie ma bydz trzymano. Pokoy wiecny y nigdy nierozerwany zastanowilismy tym sposobem.

Religia grecka starozytna, ta y taka, z iaką starozytna Rus do Korony Polsky przistąpiła, aby przy swoich prerogatiwach y wolnim uziwaniu nabozenstwa zostawała, poki ięzyk narodu ruskiego zasięga, we wsystkych miastach y miasteczkach, wsyah tak w Koronie Polsky, iako y W. X. Litew[skym], takze na seymach, woyskach, tribunalach, nie telko w cerkwiach, ale publicnie w processyach, w wyzytowaniu chorych, *cum Sacra Synaxi*²⁴⁰, chowaniu umarłych y we wsystkym zgoła, tak iako nabożenstwa swego *libere et publice zazywa ritus Romanus*²⁴¹.

Teyze religiey greckiey, daie sie mocz wolnego erygowania cerkwi, zakonow, monastyrow nowych, iako y starych ponawiania y naprawyanya. Co sie tknie cerkiew y dobr, z dawna na cerkwie religiey greckey, starozytney fundowanych, przy tych zostawac maią Greczy starozytny, prawosławny, ktore cerkwie *post prestitum publicum iuramentum fidelitatis*²⁴² przez || (апк. 1065) pułkownykov y inną starszynę Woyska Zaporowskiego *in spatio dimidii anni*²⁴³ podane będą przez comissarzow *ab utrinque*²⁴⁴ naznaconych. Tey zasie wiary, ktora iest przeciwna wierze greckiey prawosławney y ktora dyssensyą między rzymskim y starogreczkym narodem mnozy, zaden z duhownego y swiedzkiego, senatorzskiego y sliaheczkiego stanow, cerkwy, manastyrow, funduszow fundowacz, erigowacz y pomnazacz tak w dobrach duchownych, iako ie^o kroliewsky mosczy y własnych, y dziedzycznych iakymkolwiek sposobem, nie ma y *vigore*²⁴⁵ tey commissyey nie będzie powyniён, wiecnemu czaszy.

²⁴⁰ *cum Sacra Synaxi* – зі Святим Причастям.

²⁴¹ *libere et publice zazywa ritus Romanus* – вільно і відкрито використовує римський обряд.

²⁴² *post praestitum publicum iuramentum fidelitatis* – після публічного складання присяги вірності.

²⁴³ *in spatio dimidii anni* – протягом пів року.

²⁴⁴ *ab utrinque* – з обидвох сторін.

²⁴⁵ *vigore* – на підставі.

Romane zasię *fidei*²⁴⁶ w wojewodztwach kyiowskim, braclawskim, czerniechowskim *liberum exercitium conseruatur*²⁴⁷. Panowie zas swiedzcy tak dziedziczny, iako y urzędnicny ie° kro[liewsky] mo[szczy] religiey rzymskiej zadney iurisdycyiey miecz nie będą nad duhownemy, swieckymy y zakonnikamy reliey greckiey, procz naleznego pasterza.

A ze w spolney oyczyźnie spolne prerogatywy y ozdoby wzajemnie naliezc *utrique ritui*²⁴⁸ maia, tedy oczyec metropolita kyiowsky, teraz y na potym będący, ze czteromy władykamy, łuczky, lwowsky, przemiskym, chełmsky, y piątym z Wiel[kiego] Xzię[stwa] Litewskiego mscislawskym, według ych porządku własnego w senaczye zasyadacz ma s taką prerogatywą y *libere uocis usu*²⁴⁹, iako w senaczye zaszyadaya iasnie wieliebny ich mm. duhowny *ritus Romani*²⁵⁰. Mieyscze iednak i. m. x. oyczu metropolicye po i. m. x. arcybiskupie lwowsky, a władynom po biskupach powiatow swych naznacza sie.

Wojewodztwie kyiowsky dignitarzstwa senatorzskie nie maia bydz dawane tylko slyachcie *ritus Graeci, capacibus* tych urzędow²⁵¹. Wojewodztwach zas braclawskym, czerniechowsky tez preminentie senatorzskie, alternatą conferowane bydz maia: tak yz *post decessum* senatora *ritus Graeci*, ma *succedere* senator *ritus Romani*²⁵². We wszystkich iednak trzech tych wojewodztwach *natis et bene possessionatis*²⁵³ urzędy conseruowane bydz maia, *saluo iure*²⁵⁴ teraznieyszych possesorow.

Więcz tez, aby miłoszcz zobopolna krzewyla sie, w miastach koronnych y W. X. Litew[skiego], gdziekolwiek cerkwie *ritus Graeci* zasyagły, zarowno miescanie tak rzymsczy, iako y religey greckiey, spolnich wolnosczy, swobod zazywac maia y zadnemu religia grecka do magistratu przeszkodą bydz nie ma.

Akademy[ą] w Kyiowie pozwalia krol i. m. y stany koronne erygowacz, ktora takymy prerogatywamy y wolnosczyamy ma *gaudere*²⁵⁵, iako Akademia Krakowska, tą iednak condityą, aby w tey Akademyye zadnych sekt arianskich, kalwinskicy, luterskicy, professorow, mistrzow y studentow nie beło. Więcz, aby między studentamy y zakamy zadney okazyiey do zwady nie beło, wsytkie ynse skoly, ktore przedtym w Kyiowie beły, gdzie indziey i. k. moszcz przeniesc roskaze.

²⁴⁶ *Romanae* zasię *fidei* – а римської віри.

²⁴⁷ *liberum exercitium conservatur* – зберігається вільне сповідання.

²⁴⁸ *utrique ritui* – обидвом обрядам.

²⁴⁹ *libere vocis usu* – з правом вільного голосу.

²⁵⁰ *ritus Romani* – римського обряду.

²⁵¹ tylko slyachcie *ritus Graeci, capacibus* tych urzędow – тільки шляхті грецького обряду, яка має право на ті уряди.

²⁵² *post decessum* senatora *ritus Graeci*, ma *succedere* senator *ritus Romani* – після відходу сенатора грецького обряду має прийти сенатор римського обряду.

²⁵³ *natis et bene possessionatis* – шляхті з великими маєтками.

²⁵⁴ *salvo iure* – не порушуючи права.

²⁵⁵ *gaudere* – тішитись, користуватись.

Drugą także Academią pozwalają i^o kro[liowska] mo[scz], pan nasz myłoszczywy, y stany koronne y Wiel[kiego] Xzy[ęstwa] Litew[skiego] tam, gdzie iey miejsce sposobne upatrzą, która takych, iako kyiovska, zazywac będzie praw y wolnosczy, lecz taką, iako y w Kyiowie, ma bydz erigowana condityą, aby w niey secty arianskie, kalwinskie y luterskiey, proffessorow, mystrzow y studentow nie beło. A gdziekolwiek ta Academia stanie, iuz tam zadne [insze] skoly wiecnemy czaszy erigowane nie będą. || (apk. 1066)

Gimnazyia, collegya, skoly y drukarnie, ylie ych potrzebować będą, bez trudnosczy stawycz będzie wolno y *libere* nauky odprawowacz y księgy drukowac wseliakie [*in*] *controuersiis religionum, absque tamen scomatibus et sine lesione maiestatis regie*²⁵⁶.

A poniewaz wielmożny hetmon z Woyskiem Zaporowskim od Rzeczypos[politey] oderwanym z myłoszczy przeciwko i^o k. mczy, panu swemu myłoszczywemu, y własney oyczyźnie, wseliakych odstępując postronnych protekczey, powraca, tedy iego krolie[wska] m., pan n. myłos[ciw]y, y wszystkie stany koronne y W. X. Litew[skiego] [to], cokolwiek Pań Bog na obie strony dopuszczał, maiestatowy iego świę[temu] za grzechy spolne ofiarowawszy, wiecną amnistyą, to iest zapomnieniem wiecnym pokrywa, assecuruiąc wszelkiey condytyey ludzie od naymnieyszego do naiwiększego, nikogo nie wymiuc, tak s posrotku Woyska Zaporowskiego, iako tez stanu sliacheckiego wrzędnikow, iako y priwatnih lyudzy będących, tych zgoła wszistkych, ktorzykolwiek iakym sposobem, przy wielmożnych hetmanach tak zesłym, iako y teraznieysim zostawaly y zostaią, zadney zemsty ani maiestat panskyy, any senat, any wszystkie Rzeczpospolita, na ostatek ani zaden z priwatnych przeciwko nim y kazdemu z osobna od naywiększych do naymnieyszych nie będzie pretendował y owsem wszystkie²⁵⁷ niesmaky y to wsistko, cokolwiek podcasz woien działo sie, cale sercem chrzescianskim, pod swiadecztwem strasnego Boga zobopolnie, *bona fide*²⁵⁸ sobie podarowawsy, zadney ieden na drugiego ani iawney, ani potaiemney nie ma knowac pomsty y praktyky, nie daiąc sie uwodzyc, ani zadney absolutiey, ieslibi hciely cinic dowczypy skrętnie uwalniając s przysięgy.

Nadto kaduky wszystkie tak pod tymi, ktorzy są *e corpore*²⁵⁹ Woyska Zaporowskiego, iako pod slyachtą, która przy wielmożnym hetmanie y Woysku Zaporow[skym] y przy Swedach wyżala sie, od kogokolwiek uprosone y od zaczcęcia woyni dane, nic *penitus* nie excipuiąc²⁶⁰, ogolem wszistkie

²⁵⁶ *in controversiis religionum, absque tamen scommatibus et sine laesione maiestatis regiae* – на тему релігійних диспутів, але без образ і зневаги королівської величності.

²⁵⁷ Далі закреслено “nieznansky”.

²⁵⁸ *bona fide* – щиро, з чистим серцем.

²⁵⁹ *e corpore* – зі стану.

²⁶⁰ ніс *penitus* не ехсіпуйас – без жодного винятку.

y kazdy z osobna *cassantur y lege publica cassabuntur*²⁶¹ tak, aby one niczyiemu ani honorowy, ani własnosczy dobr nie skodzyły, ktore gdziebykolwiek znaydowały sie, *pro cassatis y z xiąg eliminatis habentur*²⁶² y tych dobr własnim possessorum wolna *conceditur apprehensio*²⁶³, ani iey kadukamy bronie maia *sup pena infamie*²⁶⁴. A iako rzec sama, tak y imię samey amnistiey powinno bydz *sanctum*²⁶⁵: y iako *in pristinum statum res et persone* wszeliakiey konditiei ludzy *restituntur*²⁶⁶ y do teyze iednosczy, zgody, miłosczy, prawa, pana, iako było przed woyną, powracaia, tak *precauetur*²⁶⁷, yz ktobykolwiek rwac to swiatobliwe ziednocenie wazyl sie, *publice* lubo *privatim*²⁶⁸, w posiedzeniu komu *perduell[i]onem exprobrare*²⁶⁹ smiał, takowy iako *violator pactorum penis* ma *subiacere*²⁷⁰. W czym ieslibi sie iaka trafiła okazyia dla uhronyenia potwarzy, pilna, czuyna ma bydz inkuizycya z obu rąk.

Wszystka Rzeczpos[polita] narodu polskiego y W. X. Litew[skiego], || (арк. 1067) y Ruskiego, y prowinczy, do nich nalieżących, *restituatur in integrum*²⁷¹, tak iako było przed woyną, to iest, aby te narody w granicach swoych y swobodach zostawały nienaruszone, iako były przed woyną y wedlye praw opysanych, w radach, w sądach y wolney electye panow swoych, krolow polskych y w. x. litew[skych] y ruskych. A ieslyby *necessitate belli*²⁷², z postronnemy pany na uimę granycz, abo wolnosczy tych narodow stanęło co, to *pro irritato et inani*²⁷³ byc ma, a przy swobodach swoych narody wyzey pomienione stawac maia *bona fide*²⁷⁴ iako iedno ciało iedney y nierozdzielney Rzeczypos[politey], nie czyniaż między sobą roznicę o wiary, ale iako kto *profitebatur*²⁷⁵ *et profitetur religionem christianam, Romanam et Graecam*²⁷⁶,

²⁶¹ *cassantur y lege publica cassabuntur* – скасовуються і публічним законом будуть скасовані.

²⁶² *pro cassatis y z xiąg eliminatis habentur* – вважаються скасованими і вилученими з книг.

²⁶³ *wolna conceditur apprehensio* – дозволяється вільне набуття.

²⁶⁴ *sub poena infamiae* – під карою інфамії.

²⁶⁵ *sanctum* – священне, непорушне.

²⁶⁶ *in pristinum statum res et personae... restituntur* – справи й особи... повертаються до попереднього стану.

²⁶⁷ *praecavetur* – застерігається.

²⁶⁸ *publice* lubo *privatim* – публічно чи приватно.

²⁶⁹ *perduellionem exprobrare* – звинувачувати у ворожості.

²⁷⁰ iako *violator pactorum penis* ma *subiacere* – як порушник угод підлягає покаранню.

²⁷¹ *restituatur in integrum* – має повернутися до попереднього стану.

²⁷² *necessitate belli* – з потреб війни.

²⁷³ *pro irritato et inani* – нечинним і недійсним.

²⁷⁴ *bona fide* – сумлінно.

²⁷⁵ У рукописі помилк. “profidebatur”.

²⁷⁶ *profitebatur et profitetur religionem christianam, Romanam et Graecam* – сповідував і сповідує християнську віру, римську і грецьку.

wszystkich przy pokoju, wolnoscy zostawiają. Luboby iakie prawa abo decreta tak z oczywistej controwersiey²⁷⁷, iako *in contumaciam*²⁷⁸ przewody prawne były ferowane przed wojną y *tempore belly*²⁷⁹.

Woyska Zaporowskiego liczba trzydziestych tysięcy byc ma, abo iako wielmo[żny] hetman zaporowsky na rejestrze poda. Zaciągowego zasię woyska dziesięć tysięcy, które także, iako y zaporowskie, pod władzą tegoż hetmana zostawac ma y z podatkow na seymie uchwalionych w woiewodztwach kyowskim, braclawskim y czernihowskim y innych od Rzeczypospo[litej] mają sie na tego żołnierza obraczacz.

Consistentia Woysku Zaporow[skiemu] w tych woiewodztwach y dobrach naznaca sie, w ktorych przed wojną zostawaly, ktoremu to woysku wselyakie wolnoscy przywilegiamy niasniejszych krolow polskich nadane confirmuie: zahowuiacz ich przy starodawnych wolnoscyach y zwycaiach ych y onim nie telko nycz nie ublyza[ia]cz, ale owszem wseliaką one potwierdzaiacz powaga. Nadto zaden dzierzawca dobr i^o k. m. y starosta, ani pan dziedziczny y dozywotny, ani ych podstarosciowie, wrzędniczy y inszy wseliaczy słudzy zadnich podatkow z futorow kozackych, wszy, miasteczek y domow wiciągac zadnim pretextem nie będą, alie iako ludzie rierzchscy, wolni od wsistkich naywiększych y naymniejszych ciężarow, także od ceł, myt, po wsystkiej Koronie y W. X. Litew[skym] bydz mają. Także y od sądow wseliakych, starostow, dzierzawcow, panow y ich namiestnikow mają zostawac wolny, ale telko pod samego hetmana woysk ruskych zostawac iurisdictiony. Przy tym wseliakie napoie, łowy polowe y rzecne y insze kozakow pozytky, według starych zwycaiow, przy kozakach wolne zostawac mają.

Z osobna zas dla dalszego do usług i^o k. m. przyhęcienia, ktorychkolwiek wielmożny hetmon woysk ruskych presentowac będzie i^o k. m. godnich klieynotu sliaheckiego, tych wsistkich bez trudnoscy podka nobyltaczya z nadaniem wseliakych wolnoscy sliaheckych, tak iednak miarkuyacz, zeby z kazdego pułku sto bydz mogło nobilitowanych.

Woysk zadnych polskich, litewskich abo czudzoziemskich nikt prowadzyc nie ma w woiewodztwo kyiowskie, braclawskie, czernihowskie, woyska iednak pieniezne, pod władzą hetmana woysk ruskych będące, z dobr kroliewskich y duchownych w pomienionych woiewodztwach, za ordinansem tegoż hetmana ruskiego, hlieb wybierac będą. A gdyby wojna iaka bydz myala od granycz ruskych y potrzeba posyłkow koronnych przistapiela, wtęczasz te posiłky mają bydz pod regimentem hetmana woysk ruskych. || (арк. 1068)

Dla tym lepszego tych pact utwierdzenia y pewnoscy hetmon woysk ruskych *ad extrema uite sue tempora*²⁸⁰ [pozostanie] hetmanem ruskym y

²⁷⁷ У рукописі: “oczywistej y controwersiey”.

²⁷⁸ *in contumaciam* – з огляду на впертість (неявку на суд).

²⁷⁹ *tempore belli* – під час війни.

²⁸⁰ *ad extrema vitae suae tempora* – до останніх днів свого життя.

pierwsym w wojewodztwach kyiowskim, braclawskim, czerniehowskim senatorem *pro hac uice*, a *post fata* iego²⁸¹ ma bydz wolne obieranie hetmana, to iest stereich electorow obiorą status z wojewodztw kyiowskiego, braclawskiego, czerniehowskiego, z ktorych iednemu krol i. m. conferowacz będzie, nie oddaliając od tego urzędu rodzoną wielmoznego hetmana ruskiego bracią.

Mennicza dla bycia wszeliakych pyniędzy w Kyiowie, abo gdzie *commodius*²⁸² będzie sie zdało, otworzona bydz ma wedlie iedney ligy y z osobą kroliewską.

Spolna rada y spolne syły bydz mają tych narodow przeciw kazdemu nieprzyiaczyeliowy.

Starac sie mają te trzy narody spolne wszelkiemy sposobamy, aby wolna była nawygacya na Czarne morze Rzeczypospolitey.

Iesly car i. m. moskiewsky prowinciey Rzeczypospo[litey] przywrocic nie zechce y na Rzeczypospo[litą] następowacz będzie, tedy wszistkie syły tak koronne, iako y Wiel[kiego] Xzię[stwa] Litew[skiego], iako y woyska ruskie zaporowskie pod regimentem hetmana swego łączyc sie y wołowacz będą.

Dobra lezące y ruchome, krolewsczyzny, takze y summy pienięzne obywatelow ruskiey ziemie, ktorzy sie lubo przy Woysku Zaporowskim wiązaly y teraz do oyczyzny powracaya, confiscowane, przywroczone bydz mają y zasługi ych w woysku koronnim y W. X. L. rowno zasługamy woysk koronnych y W. X. Litew[skiego] compensowane y zapłacone.

A iuz od tego czasu hetmon z Woyskiem Zaporowskim teraz y na potym będączy, odstąpywszy wseliakych postronnych protecty, więcey sie wyżac do nich nie ma y owsem w wiernosczy y poddanstwie, poslusenstwie naiasnieyzego maiestatu kroliestwa polskiego y następczow iego, takze wsystkiey Rzeczypospo[litey] ma y mają, będzie y będą wiecnemy czaszy, nie dereguiąc iednak nycz braterstwu z hanem ie^osczyą krimskym zawartemu.

Legatyi zadnich od postronnych przymowacz nie ma y iesliby sie iakie trafiely, one do i. k. m. odsełac będzie, takze ani woysk postronnych wprowadzac, ani zadnego z postronnemym porozumienia miecz nie będzie na skodę Rzeczypospolitey, chyba z dokładem ie^o k. msczy.

*Privatis*²⁸³ wszistkym z oboiey strony tak duhownym *ritus Romani* w wojewodztwach kyiowskim, braclawskim, czerniehowskim, podolskim, takze [w] W. X. Litew[skym] y na Białey Rusy, y w Siewierzsczyznie do biskupstw, probostw, kanony, plebany y dobr, do nych nalyezących, takze zakonnikom wszistkym do kosciolow, klastorow, dobr, fundaty, tudziez swieczkym z oboiey strony do dobr dziedzycznych, starostw, dzierzaw y własnosczy swoych dozywotnyh zastawnych y insemym contractamy należących,

²⁸¹ *pro hac vice*, a *post fata* iego – [ексклюзивно] для даного випадку, а після його смерті.

²⁸² *commodius* – зручніше.

²⁸³ *privatis* – приватним [особам].

w tychże wojewodztwach pomienionych y W. X. Litew[skiego], na Białey Rusy y w Siewierzu zostaiących, bezpiecny powrot y reinductia otwiera sie. Czas iednak powrotu y reinductiey ie^o k. m., zniossy sie z wielmoznim hetmanem zaporowskym, naznaczyc ma. Sposob zasię reinductiey ten ma bydz zahowany, aby zaden do swoiey własnosczy || (**арк. 1069**) nie powracał, ięno za vniwersałamy ie^o k. m. y wielmoznego hetmana Woysk Zaporow[skych], w czym ma bydz wzaiemna z obu stron conferentia. A dlia rozsądzdenya roznych spraw tak criminalnych, iako y potocznych maią miecz w tych trzech wojewodztwach swoy osobliwy tribunal według takiego porządku, iaky samy sobie uformuią. Procz tego owruczkie y zytomirzskie z osobna starostwa sadowe bydz mayą. A dlya liepsy pewnosczy, poniewaz hetmon z Woyskiem Zaporowskym y wojewodztwa oderwane wszistkie ynse postronnych narodow protectie odrzucza, a dobrowolnye iako wolny do wolnych, rowny do rownych y zacny do zacnych powracayą, przeto dlia pewnieysego dotrzymania tego teraznieysego²⁸⁴ postanowienia, pozwalia temuz narodowy ruskiemu ie^o k. m. y Rzeczpospo[lita] wolnich pięcentarzow, marszałkow y podskarbych *cum dignitate senatoria*²⁸⁵ y inne urzędy narodu ruskiego, ktorzy według rotы vrzędnykow koronnych przysięę wykonac maią, przydawsy tęn punkt, yz przeciwnego teraznieyszemu postanowieniu²⁸⁶ nyc pięcentowac nie maią, y owsem tego przestrzegac będą, iakoby temu postanowieniu, przez constitutie abo decreta [seymowe] y zadworne rescripta, vniwersały, przywiliegya, nie sie przeko[r]²⁸⁷ nie dzyało. Do ktorych pięcentarzow, vrzędu y cancellariey nalezec będą wszistkie tylko duhowne gratie, metropolie, episcopie, humenie y beneficia, do ktorych podawania nalezy ie^o k. m., pań nas myłosczywy, w wojewodztwach ruskym, kyiowskym, wołynskym, podolskym, braclawskym, czerniehowskym, takze wszistkie gratie nie telko duhowne, ale swieczkie w wojewodztwach ky[i]owskym, braclawskym, czerniehowskym tylko, takze y sądy z miast kroliewskych pomienionych tylko trzech wojewodztw y decreta wseliakie tak zadworne y seymowe. A cokolwiek by *in contrarium*²⁸⁸ tego postanowienia wysło s cancellariey koronney abo W. X. Litew[skiego], to

²⁸⁴ Далі закреслено помилк. повторене “dotrzymania”.

²⁸⁵ *cum dignitate senatoria* – з сенаторським званням.

²⁸⁶ Далі закреслено: “przez constitutie abo decreta”. Наступна частина речення (“nyc pięcentowac nie maią, y owsem tego przestrzegac będą, iakoby temu postanowieniu”) пропущена в публікації конституції, див.: *Volumina legum, vol. IV, s. 300; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 66*. Однак вона наяна у рукописі угоди, див.: *Ugody polsko-ukraińskie w XVII wieku / Польсько-українські угоди в XVII столітті [Серія: “Świadectwa minionych wieków / Свідоцтва минулих століть”]*. – Kraków, 2002. – S. 58, 95.

²⁸⁷ У публікації конституції “przeto”: *Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 66*. Див. також рукопис: *Ugody polsko-ukraińskie w XVII wieku / Польсько-українські угоди в XVII столітті*. – S. 58, 95.

²⁸⁸ *in contrarium* – всупереч.

pro irrita bydz ma²⁸⁹ y *impetrator*²⁹⁰ takowego przywilieiu, nie telko przywiliey traczcyc, ale y *penę*²⁹¹ dziesięćiu tysięcy kop litewskich podliegacz ma. O co *forum*²⁹² przed kroliem i. m. *ex speciali registro*²⁹³.

Aby *occasione litium*²⁹⁴ wzgłędem poddanych o swawolą inculpowanich do nowey nie przychodziło confusiey, wszistkie processy o stawienie poddanych *ratione*²⁹⁵ naiazdow, zaboioy, szkod podczasz wnetrznych zapałow poczynionich ziemskie, grodzkie, trybunalskie, by y decreta tribunalskie *ex personaly*²⁹⁶ w tych sprawach zasły, osobliwie woiewodztwah ky[i]owskym, wołyńskym, braclawskym, czerniehowskym, *cassantur*²⁹⁷.

Z czarem i. m. moskiewskym, iesliby do zawarcya pakt ie^o k. m. y stanom koronnym y W. X. Litew[skiego] przysło, ma *indemnitas*²⁹⁸ reputaciey y teraznieysego postanowienya wielmoznemu hetmanowy y Woysku Zaporowskiemu *praecaveri*²⁹⁹.

Ktorą to commissyą tak ich m. pp. commissarze, iako y wielmozny hetmon Xzjęstwa Ruskiego *de facto* przysięgą potwierdziely, tak iako rot y iuramentu ręką ich m. *extant*³⁰⁰ podpisane. Nadto taz commissya przysięgą cieliesną s senatu przez iasnie przewieliebnego i. m. x. arczybiskupa gnieznienskigo, primassa koronnego [Waclawa Leszczyńskiego] y i. m. x. byskupa wylenskigo [Jana Dowgiala Zawiszę], takze ich m. pp. hetmanow czterech, koronnych y W. X. Litew[skiego], y piecentarzow oboyg a narodow, iako y przez marsalka koła poselskiego [Jana Gnińskiego], strony koła rycerskiego na seymie, który ma bydz iako nayprędzey złożony *in praesentia*³⁰¹ posłow od wielmoznego hetmana y Woyska || (**арк. 1070**) Zaporowskiego wyprawionych, confirmowana będzie.

A co sie tknie przysięgy ie^o k. m., pana n[aszego] myłoczny[we]go, tę z clementiey swoiey panskiey na pokorną prozbę Woyska Zaporowskiego uczynic raczy ie^o k. m. y za nią ich m. pp. commissarze assecurią.

Przysięgy zas pułkownykow, setnykow y wszistkiey starszyny Woyska Zaporowskiego po seymie, na którym sie doszyc stanie teraznieysemu postanowieniu, przed commissarzamy na to deputowanemy będą wykonane.

²⁸⁹ *pro irrita* bydz ma – має вважатися нечинним.

²⁹⁰ *impetrator* – здобувач.

²⁹¹ *poenae* – карі.

²⁹² *forum* – суд.

²⁹³ *ex speciali registro* – зі спеціального реєстру.

²⁹⁴ *occasione litium* – у випадку спорів.

²⁹⁵ *ratione* – з причини.

²⁹⁶ *ex personali* – з особистої [справи].

²⁹⁷ *cassantur* – скасовуються.

²⁹⁸ *indemnitas* – захист, неушкодження.

²⁹⁹ *praecaveri* – гарантуватися, забезпечитися.

³⁰⁰ *extant* – є.

³⁰¹ *in praesentia* – за присутності.

Azeby ta commissya wiecną wagę y powagę miała, tak iako sobie brzmy z początku do ostatka w prawo pospolite, to iest w constitutyą inserowana, seymem approbowana y za wiecne y nieodzowne prawo rozumiana y trzymana będzie.

Do buławy wielkiej ruskiej nalezec ma czyhirinskie starostwo, tak iako *continetur*³⁰² w przywilieiu vrodzonego niegdy Bochdana Chmielnickiego od ie^o k. m. conferowanym. A hetmon woysk ruskych od resydyncyi przy i^o k. m. ma bydz wolięn.

Conuocatia woiewodztwom kyiowskiemu, braclawskiemu, czerniehowskiemu po seymie przyslym, da Bog, iako nayprędzey od ie^o k. m. oszczy, p[ana] nasego my[łoszczywego], wniwersalem złożona bedzie. Działo sie *ut supra*³⁰³ w taborze pod Hadziacem dnia y roku wyzey mianowanych.

Stanisław Kazimierz Bieniewsky, kastellan wołynsky, bochusławsky starosta, comissarz ie^o k. m. y Rzeczypospolitey.

Ludwyk Kazymierz Iewłasewsky, kastellan smolensky, comissarz i^o k. m. y Rzeczypospo[litey].

Ion Wychowsky, hetmon Woysk Zaporowskych, ręką własną, ymięnięm wstyckiego woyska³⁰⁴.

Опубликовано: Volumina legum. – Petersburg, 1860. – Т. IV. – S. 297–301;
Герасимчук Василь. Виговщина і Гадяцький трактат // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1909. – Т. 89. – С. 82–90;
Стадник Микола. Гадяцька унія // Записки Українського наукового товариства. – Київ, 1911. – Кн. VIII. – С. 30–39;

³⁰² *continetur* – міститься, сказано.

³⁰³ *ut supra* – як [вказано] вище.

³⁰⁴ Див. також док. 79, 160. Інші варіанти текстів угоди: *Rudawski Laurentius Ioannes.* Historiarum Poloniae ab excessu Vladislai IV ad pacem Oliviensem. – Varsaviae; Lipsiae, 1755. – P. 418–419; *Jerlicz Joachim.* Latopisiec albo kroniczka / Wyd. K. Wojcicki. – Warszawa; Petersburg, 1853. – Т. II. – S. 17–31; *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia* / Ed. Augustino Theiner. – Romae, 1863. – Т. III: 1585–1696. – P. 542; *Kochowski Wezpazjan.* Historia panowania Jana Kazimierza. – Poznań, 1840. – Т. I. – S. 363–365; *Rudawski Wawrzyniec.* Historja polska od śmierci Władysława IV aż do pokoju oliwskiego / Przełoż. Włodzimierz Spasowicz. – Petersburg; Mohylew, 1855. – Т. 1. – S. 346; *Twardowski Samuel.* Wojna domowa z Kozaki i Tatary, Moskwą, potem Szwedami i Węgry przez lat dwanaście. – Kalisz, 1681. – S. 263–264; *Величко Самуил.* Летопись событий в Юго-Западной России в XVII веке. – Киев, 1848. – Т. 1. – С. 335–337; Акты, относящиеся к Южной и Западной России. – Санкт-Петербург, 1872. – Т. VII. – Док. 85. – С. 252–253; Санкт-Петербург, 1892. – Т. XV. – Док. 8. – С. 381–383; *Герасимчук Василь.* Матеріали до історії козаччини XVII віку; Василь Герасимчук: життя і творчість (1880–1944) [= Львівські історичні праці. Джерела, вип. 1] / Упоряд. Ярослав Федорук. – Львів, 1994. – Док. 90. – С. 121–123.

- Мишко С.* Гадяцький договір: (Відбитка з чч. “Вільної України”, журналу Української Вільної Громади в Америці). – Детройт, 1959. – С. 3–10;
- Гарасимчук Василь.* Матеріали до історії козаччини XVII віку; Василь Гарасимчук: життя і творчість (1880–1944) [= Львівські історичні праці. Джерела, вип. 1] / Упоряд. Ярослав Федорук. – Львів, 1994. – Док. 88. – С. 112–119;
- Грушевський Михайло.* Історія України-Руси. – Київ, 1998. – Т. X. – С. 354–364;
- Ugody polsko-ukraińskie w XVII wieku / Польсько-українські угоди в XVII столітті [Серія: “Świadectwa minionych wieków / Свідоцтва минулих століть”].* – Kraków, 2002. – S. 48–63, 85–98 (факсиміле);
- Kaczmarczyk Janusz.* Rzeczpospolita Trojga Narodów mit czy rzeczywistość: Ugoda hadziacka – teoria i praktyka. – Kraków, 2007. – S. 122–129;
- Гадяцька унія 1658 року / Ред. кол.: Павло Сохань, Віктор Брехуненко, Дмитро Бурім та ін. – Київ, 2008. – С. 14–30;
- W kręgu Hadziacka A.D. 1658 od historii do literatury / Pod red. Piotra Boreka.* – Kraków 2008. – S. 33–40;
- Гадяцька угода в контексті польсько-українських відносин: Зб. наук. пр. / Ред. кол.: В. Й. Борисенко, І. І. Ярмошик, Н. В. Ішук та ін. – Житомир, 2013. – С. 173–181;
- Hrushevsky Mykhailo.* History of Ukraine-Rus'. – Edmonton; Toronto, 2014. – Vol. X: The Cossack Age, 1657–1659. – P. 246–253;
- Volumina Constitutionum / Opr. Stanisław Grodzicki, Marcin Kwiecień, Krzysztof Fokt; przedm. Waclaw Uruszczak.* – Warszawa, 2017. – T. IV: 1641–1668. – Vol. 2: 1658–1668. – S. 62–67.

№ 95

17 березня – 30 травня 1659 р.³⁰⁵. – Новини про послів від гетьмана Івана Виговського до Варшави та виступ київського підкоморія Юрія Немирича на сеймі з приводу укладення договору між Україною і Річчю Посполитою

1659. Posłowie od p. [Iwana] Wychowskiego, hetma[na] zaporowskiego, y od kozakow, czerny są wyprawieny do Warszawy na seym walny 6 niedzielny do krolia i. m. y Rzeczypospolitey dlia oddania przisiąg y approbowanya constitutiamy tey zgody. Od i. m. p. Iona Wyhowskiego, hetmana zaporo[ws]k[iego], beł posłem i. m. p. Konstanty Wychowsky, pułkownyk turowsky, y i. m. p. Ierzy Niemierzyc, podkomorzy kyiowsky, Tymos Nosacz, obozny Woyska i. k. m. Zaporowskiego, Hrehori Lesnicky, pułkownik Woyska i. k. m.

³⁰⁵ Датування документа за періодом роботи сейму. 23 квітня відбулася аудієнція козацьких послів у сенаті; 25 квітня було проведено конференцію цього посольства з послами від сенату й посольської палати у канцлера Миколая Пражмовського (*Ochmann-Staniszevska Stefania, Staniszevski Zdzislaw.* Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy: Prawo – doktryna – praktyki. – Wrocław, 2000. – Т. 1. – С. 279, 283–284, 286).

Zapo[rowskiego] mirhorodzkiego [pułku], Prokop Werescaka, komornik graniczny czernihowski, Teodor Wychowski, Ostafi Feckowyc, Iasko Tarancenکو, sotnyk krylowski, y inyh wielie belo kozakow przy nich.

Oratya miał od kozakow na tem seymie w senaczye i. m. p. Ierzy Niemierzyc, podkomorzy kyiowski. || (арк. 1071)

№ 96

17 березня 1659 р. – Витяг з конституції варшавського сейму про апробацію Гадяцького договору з коментарем Мартина Голінського

Approbatia commissiey hadiackiey na seymie walnym warsawskym sescniedzielnym roku Pan[skieg]o 1659.

Poniewaz Woysko nase Zaporowskie, odrzuczywszy postronnych protectya, do nas, własnego przyrodzonego pana, y Rzeczisp[olitey] powrocielo, przeto comissya hadiacka, z tymze hetmanem y Woyskiem nasym Zaporowskim *de actu et data* iey pod Hadiacem dnia 16 *septembr[is] anno proxime preterito 1658*³⁰⁶ przez wielmoznich Stanisława Kazymierza Bieniewskiego, kastellana wołyńskiego, bohusławskiego starostę nasego, Ludwyka Kazimierza Iewłasewskiego, naonczasz kastellana smolenskigo, a teraz woiewodę brzeskiego [litewskiego], comissarzow, od nasz y Rzeczy[spolitey] deputowanich, postanowioną y tak naonczasz przysięgą tychze comissarzow naszych y hetmana woysk zaporowskich stwierdzoną, iako y na seymie teraznieyszym przez nas y naywieliebnieysego x. arczybiskupa gnieznienskigo [Wacława Leszczyńskiego], takze wielmoznich hetmanow y piecentarzow oboyga narodow y urodzonego marszałka poselskiego [Jana Gnińskiego]. A strony wielmoznego hetmana y Woyska Zaporow[skieg]o przez oboznego [Tymosza Nosacza], pułkownikow, setnykow y inszą starsynę Woyska Zaporowskiego, do nas y Rzeczyposp[olitey] zesłanih, przysięzoną, we wszystkich punctach, paragrafach y declaratyach, tak iako w sobie brzmy y brzmią approbujemy y za prawo wiecne miecz chcemy, *et in uolumen legum*³⁰⁷ też comissya do słowa inseruemi, *salvis pactis*³⁰⁸ z xzyżeciem i. m. kurzfirzstem brandeburczykiem [Fryderykiem Wilhelmem]. A hcąc wolnoscy woyska tego przez nas tak comissya pomienioną wyrazone, iako y z dawna od niasnieyszych antecessorow naszych nadane, wiecnie zachowacz, prawa, ktore by z okazyey iakieykolwiek naydowały sie, tey wolnosczy woysk naszych zaporowskich przeciwnie, osobliwie constitutyą 1638 y script *ad archiuum*³⁰⁹ dany, iako postanowieniu teraznieysemu przeciwny *ex clementia nostra*³¹⁰, abrogujemy.

³⁰⁶ *de actu et data* iey pod Hadiacem dnia 16 *septembris anno proxime praeterito 1658* – за її актом, виданим під Гадячем 16 вересня минулого 1658 року.

³⁰⁷ *et in volumen legum* – і до книги законів.

³⁰⁸ *salvis pactis* – не порушуючи угод.

³⁰⁹ *ad archivum* – до архіву.

³¹⁰ *ex clementia nostra* – милостиво.

Na tym seymie dał krol i. m. p. Ionowy Wyhowskiemu woiewodztwo kyiuwskie y³¹¹ starostwa dwoie, Lubowla y barskie, dziedzicznym prawem, wiecnemy caszy y insym kozakom rozdano rozne danini, maiętnosczy y nobilitatie, o cym będzie nizey, iako iest w constituczyiah seymu warsawskiego *anno 1659* szerzy o tym opyszano y declarowano.

Опубліковано: Volumina legum. – Petersburg, 1860. – Т. IV. – S. 301;
Volumina Constitutionum / Opr. Stanisław Grodzicki, Marcin Kwiecień, Krzysztof Fokt; przedm. Waclaw Uruszczak. – Warszawa, 2017. – Т. IV: 1641–1668. – Vol. 2: 1658–1668. – S. 49. || (арк. 1072)

№ 97

23 квітня 1659 р.³¹². – Виступ київського підкоморія Юрія Немирича на варшавському сеймі з приводу укладення договору між Україною та Річчю Посполитою

Copia oratией³¹³ i. m. p. [Jurija] Niemierzycza, podkomorzego kiiowskiego, poszła Woyska Zaporowskiego y X[ięstwa] Ruskiego, w izbie senatorskiej na walnym seymie warsawskim w roku 1659 odprawowanej *in iunio*³¹⁴.

Мілоściwy, nayiasniejszy krolu, panie a panie nasz мілоściwy!

Czego monarchow naypotężniejszych mnogie woyska, czego bohatoryw naywalecniejszych silna ręka, czego mędrcom naysławniejszych subtelne dowcipy dokazać nie mogły, z tego głos ludzki za wieku starego y teraz w oczach wszytkiego swiata tryumfuie. Na głos ludzki dwakroć stanęło w biegu słoneczne koło, rozumem, ani mocą zadnego stworzenia niepohamowane. Na głos y słowo w. k. m. niezmazanego krolewskiego creditu, rzadkiew y niezwyctzoney clementiey, na słowo cney Korony Polskiej y iey starożytney cnoty, *instar miraculi*³¹⁵ wielka część walecnego w. k. m. panstwa y iusz obcemu hołduiącego horyzontowi, dzisia *cursu [extra]ordinario et supranaturali*³¹⁶ do łaskawszego powraca nieba y w nim *strenuissimum solem*³¹⁷

³¹¹ Сполучник помилк. повторено двічі.

³¹² Датування документа за вид.: Kroll Piotr. Od ugody hadziackiej do Cudnowa: Kozaczyzna między Rzeczpospolitą a Moskwą w latach 1658–1660. – Warszawa, 2008. – S. 200. У той день відбулася аудієнція козацьких послів у сенаті (див. коментар до док. 95). У рукописі арк. 1072–1075 писані іншою рукою і вклеєні до книги. Тим самим почерком написані інші вставки, вклеєні далі на арк. 1104–1107, 1124–1127.

³¹³ Далі закреслено “do ih mscy”.

³¹⁴ Estreicher Karol. Bibliografia polska. – Kraków, 1910. – Т. XXIII. – S. 119.

³¹⁵ *instar miraculi* – наче диво.

³¹⁶ *cursu extraordinario et supranaturali* – надзвичайний і надприродним шляхом.

³¹⁷ *strenuissimum solem* – дуже сильне сонце.

y przeswietne *astra*³¹⁸ w. k. m., pana naszego miłosciwego, y Rzecz[ospo]ll[i]tą *veneratur*³¹⁹. Iuzemy byli, nayi[asnieyszy] mł. krolu, *non tam culpa n[ost]ra*, iako *fato Reipub[licae] alieni*³²⁰, lat kilka słuzylizmy zimnemu monarsze y było to coś *fatale*³²¹, żeśmy wszysczy szukali lepszego bytu y lepszych panow. Az kiedy potopu tego opadły wody, w ten czas sie tym popiszuem, kto wprzod na gory wysiadł, a kto poznie z matką swą sie witał, z iednego wysiadszy korabia. Boskie to są sprawy, tym vczynione celem, zeby sie ieden nad drugiego nie wynosił, ale dziwne koł niebieskich obroty vwazywszy, to co było y co sie dzieie nie ludzkemu, ale Boskiemu przyczytał rozrządzeniu, ktorego siła wszechmocna iako swiat stworzyła wszytek, tak niepoiętą wolą y nieograniconą władzą wszytkim kieruie, rządzi y disponuie wedle vpodobania. Wyrok Wszechmocnego Boga stawia nas tu dnia dzisieyszego przed maiestatem w. k. m., p. n. m., y z radą Rzeczyp[ospo]ll[i]tey, [posłów] iasnie wielmoznego hetmana z Woyskiem Zaporowskim, a z nim orasz wszytkiego narodu ruskiego, abyzmy w. k. m., wolnych narodow pana, za pana swego, Rzeczp[ospo]ll[i]tą za oyczynę y matkę swoię declarowali wszytkiemu swiatu y potomnym wiekom. Iedyny to iest na wszytkim swiecie speciał – panstwo w. k. m., wolnością sławne, Boskiemu podobne krolowaniu, ktory iako promienistym duchem, tak y ludzkemu narodowi podawszy *diuinas et humanas leges, libero arbitrio*³²² bez nagany przesz wszytkie wieki moderuie. Niechay sie insze panstwa ciepleyszym niebem, mnostwem złota y drogich kamieni y naywiększych dostatkow y delicyi wynosą bogactwy. Niechay sie wszytkiego swiata, iako kamienia drogiego chlubią, zanoszą bez wolności prawdziwey. Przyznac im to mozemy, ze w złotey siedząc klatce, zyią (lubo od Boga darowani wolnością), ale *sui arbitrii*³²³ niewolnemi. Wolności kroliestwa polskiego, iako zadna nieporowna cena, tak nie co inszego, m. n. krolu, y nas *ad eandem societatem*³²⁴ tylko ta nieoszacowana przyciągnęła wolność kroliestwa polskiego, *in libertate educati et nati sumus*³²⁵, do teyze y terasz libertatiew przystępujemy. Za tę przy dostoienswem w. k. m. y całości oyczyny spolney vmierać gotowi iestesmy. To było *motiuum*³²⁶ nasze, to grunt nierozerwaney iedności tych narodow, religią, ięzykami y prawami roznych, ktorey nie my

³¹⁸ *astra* – зірки.

³¹⁹ *veneratur* – шанує, шанобливо вітає.

³²⁰ *non tam culpa nostra*, iako *fato Reipublicae alieni* – ворожі не так з власної вини, як через злу долю Речі Посполитої.

³²¹ *fatale* – фатальне, згубне.

³²² *podawszy diuinas et humanas leges, libero arbitrio* bez nagany przesz wszytkie wieki moderuie – надавши Божі й людські закони, бездоганно править впродовж усіх віків, зберігаючи свободу волі.

³²³ *sui arbitrii* – власної волі.

³²⁴ *ad eandem societatem* – до цієї ж спільноти, єднання.

³²⁵ *in libertate educati et nati sumus* – ми виховані і народжені у свободі.

³²⁶ *motiuum* – спонука, мотив.

tylko, ale y *posteritas* nasza³²⁷ || (**апк. 1073**) wiecnie strzedz będzie, gdy przy wolności *aequalitas*³²⁸ zachowana zostanie, iako między bracią. Poniewasz *regna, quibus medys fundantur*³²⁹, *ysdem et retinentur*³³⁰, chce to wszechmocna ręka wczynic Boska, ze inne narody *exemplo nostro*³³¹ przyidą y pokłonią sie maięstatowi w. k. m. *et osculabuntur*³³² cną Koronę Polską z iey talentu nieoszacowanego *et excrescet* ta Korona *in imperium magnum et ingens*³³³ za Boskim błogosławienstwem, szczęciem y staraniem w. k. m. a rżądem dobrym wszzech stanow. Przy wiernym poddanstwie naszym przynosimy przed maiestat w. k. m., p. n. m[i]ł[ósci]we^o, pewne *desideria*³³⁴ nasze, w ktorich nie mogliżmy bydz od ich mm. pp. commissarzow w. k. m. vkontentowani. Sam to w. k. m. potrafic mozesz z Rzec[ą]p[ospo]ll[i]tą, abyś materyae namowione y postanowione zformował y choyną ręką panską przygarnął wiernych poddanych swoich iesce *suspensos animos*³³⁵. Nie tuszę, aby miał bydz kto *maleuolus*³³⁶ w Rzeczyp[ospo]ll[i]tey, zeby sie dał poslakowac w prozney zazdrości, tey prozni są *generosi y degeneres*³³⁷ kryć sie z nią zwykli dla wstydu. Wraca sie syn zgubiony do oycy swego, co za dziw, ze go *os[cu]lo pacis et gratiae*³³⁸ vszanuie, ze pierścień włoży na palec iego, ze go szatą oblece ozdobną, ze tłustych nie pozałuie bydląt y weselić sie bedzie *vsque ad inuidiam*³³⁹? Wraca sie więcey, nizli grosz stracony, fraszobliwey matce oyczyźnie spolney, co za dziw, ze sie z niego raduie niezmysloną radością? Wraca sie obłąkana owca culemu pasterzowi, ktorą, znalazszy, na ramienie swym niesie y weszeli sie weszelem wielkim. Zastępy niebieskie pełne doskonalej szczęśliwosci, dla nawrocenia iednego człowieka nowego nabywaią weszela. A to tu więcey, nizeli ieden, co mowię, nie tysiąc, ale millian dusz garną sie do poddanstwa w. k. m. y ziednocenia sie z Rzecap[ospo]ll[i]tą³⁴⁰. Wszel sie y w. k. m., p. n. młciwy, ze wszytką

³²⁷ *posteritas* nasza – наши нащадки.

³²⁸ *aequalitas* – рівноправність.

³²⁹ У рукописі помилк. “pendantur”.

³³⁰ *regna, quibus mediis fundantur, iisdem et retinentur* – держави підтримують тими самими способами, якими й засновують.

³³¹ *exemplo nostro* – за нашим прикладом.

³³² *osculabuntur* – поцілують.

³³³ *et excrescet* ta Korona *in imperium magnum et ingens* – і виросте та Корона до великої й могутньої держави.

³³⁴ *desideria* – прохання.

³³⁵ *suspensos animos* – непевні, нерішучі серця.

³³⁶ *maleuolus* – неприхильний, недоброзичливий.

³³⁷ *generosi y degeneres* – шляхетні і ниці (підлі).

³³⁸ *osculo pacis et gratiae* – поцілунком миру й ласки.

³³⁹ *usque ad invidiam* – аж на заздрість.

³⁴⁰ Далі в цьому документі велика лакуна у порівнянні, наприклад, з публікацією Станіслава Кота (*Kot Stanislaw. Jerzy Niemirycz: W 300-lecie ugody hadziackiej.* – Paryż, 1960. – Dod. IV. – S. 72).

Rzecz[ospo]l[ita] z nawroconych synow. Ciesz sie w. k. m. z prouincyi powroconych błogosławienstwem Bozym, szczęściem y pracą wiernych poddanych w. k. m. i nie mniej krolowey iey msci staraniem, zyznego Ægyptu Ruskiego, [tej Ukrainy]³⁴¹, ziemie obfitującey mlekiem y miodem, rodzayney Korony bogatych dostatkow, złotego jabłka, walecnego narodu ruskiego, morzem y ładem od dawnych wiekow sławnego, tak iako my sie weszelemy y raduiemy y wykrzykamy z obfitego serca, winszuiąc: “*Viuat faeliciter serenissimus Ioannes Casimirus*³⁴²! *Viuat* kroliestwo polskie asz na wieki!”

Опубліковано: *Niemierycz Georgius*. Orationes oder Reden, welche die Herrn Niemierycz an S. Kön. Majestät und die Cron Pollen auff itzt wahren den Reichstage zu Warschau dem 23 Aprilis dieses 1659 Jahres gehalten. – [S. l.,] 1659;

Niemierycz Georgius. Orationes oder Reden, derer eine von dem Herrn Niemiryczen Kijowischen Podkomorzi als abgesandten der Zaporovvischen Kosaken und Grossfürstenthumbs Russlandt, den 23 April dieses laufenden Jahres. Die andere von dessen Herrn Bruder Steffen Niemieryczen Obr. über die Reiteren, Commendaten des Schlosses Krakau und Abgesandten von dem nach ausländischer Art dienenden polnischen Kriegs-Heer. Auf diesem itzo wahren den Reichstage vor Ihre König. Maj. und ganztem Senat gehalten worden. – [S. l.,] 1659. – S. 1–6;

Lukaszewicz J. Jerzy Niemierzyc podkomorzy kijowski, starosta owrucki i krzemieniecki: Przyczynek do historii panowania Jana Kazimierza // Biblioteka Warszawska. – Warszawa, 1860. – T. 2 – S. 366–368;

Костомаров Микола. Історичні монографії. – Тернопіль, 1891. – Т. 6: Гетьмановане Івана Виговського і Юрія Хмельницького. – С. 95–97;

Брик Михайло. Юрій Немирич на тлі історії України. – [Б. м.:] На правах рукопису, 1974. – С. 63–66;

Kot Stanisław. Jerzy Niemirycz: W 300-lecie ugody hadziackiej. – Paryż, 1960. – Dod. IV. – S. 70–73;

Kaczmarczyk Janusz. Rzeczpospolita Trojga Narodów mit czy rzeczywistość: Ugoda hadziacka – teoria i praktyka. – Kraków, 2007. – S. 130–131 (фрагменти);

Kroll Piotr. Od ugody hadziackiej do Cudnowa: Kozaczyzna między Rzeczpospolitą a Moskwą w latach 1658–1660. – Warszawa, 2008. – S. 200 (фрагменти);

Barłowska Maria. Mowa poselska Jerzego Niemirycza // W kręgu Hadziacza A.D. 1658 od historii do literatury / Pod red. Piotra Boreka. – Kraków 2008. – S. 317–326 (фрагменти).

³⁴¹ Так у публікації Станіслава Кота (с. 72).

³⁴² *vivat feliciter serenissimus Ioannes Casimirus* – нехай живе щасливо найясніший Ян Казимир.

№ 98

9 квітня 1659 р., Чигирин. – Лист гетьмана Івана Виговського до коронного підканцлера Богуслава Лециньського з надією на швидке завершення сейму і безпеку від московських військ в Україні

Copia listu do i. m. p. podkanclerzego koronnego [Bogusława Leszczyńskiego] od i. m. p. [Iwana] Wyhowskiego.

Aczkolwiek latającym owdzie od niemałego czasu o podjętym na seymie *ab ordinibus*³⁴³ rokosu wiesciom wiary dawać nie chciałem, że iednak zadney *de progressu comitiorum*³⁴⁴ od samego początku nie mam wiadomości, *dubius*³⁴⁵ zostawać muszę, widząc zwłaszcza, że y *plebs* tuteysza, tąsz *perculsa* nowiną, *trepidare* poczyna³⁴⁶, powątpiwiąc *de bono* żadz swoich *euentu*³⁴⁷. Vmyslnego tedy wyszelaiąc dla wzięcia pewney o wszystkim wiadomości posłanca, *aequum duxi*³⁴⁸ moię wm. m. p. *testificari*³⁴⁹ obseruantią, wielce vpraszaiąc, aby bez wszelakiego omięskania z pewną oddawca *praesentium*³⁵⁰ odprawiony tak od i. k. m., p. m. m[i]l[ości]w[e]°, ale y samych wm. m. mm. pp. co prędzey powrocił wiadomością. A że wiele na prędkim seymu zalezy dokoncieniu, *pro amore communis* || (арк. 1074) *patriae boni*³⁵¹ vpraszam, abyscie sami wm. m. mm. pp. chcieli *instare*³⁵², iakoby *postpositis* na inny czas *privatis*³⁵³ tractowaniem szczegulnego oyczyzny dobra skrocone comitia były. Czym y wątpliwość w tuteyszych *sedabitur*³⁵⁴ ludziach, y i° k. mśc prętki w te kraie (iako sam przyobiecać raczył y pilna tego vkazuie potrzeba) *accelerabit*³⁵⁵ pospiech, bo co dzień z pewnych y dobrych mamy tę wiadomość ięzykow, że Trubecki [Aleksy Trubeckoi] z wielką ruszył iusz z Putywła potęgą y vmysł ma z [Grigorijem] Romadanowskiewskiem *vires iungere*³⁵⁶. W Litwie tesz nie maiące co czynic moskiewskie woyska, wszystkie w Vkrainę, aby ze wszech stron następowali, ordynowane są, przeciwko ktorym, aczkolwiek wzięwszy Pana Boga na pomoc, szczęściem i. k. m., p. m. m., zarasz *soluto* sam ruszam

³⁴³ *ab ordinibus* – станами.

³⁴⁴ *de progressu comitiorum* – про перебіг, просування сейму.

³⁴⁵ *dubius* – в сумнівах.

³⁴⁶ *plebs* tuteysza, tąsz *perculsa* nowiną, *trepidare* poczyna – тутешня чернь, збентежена тією самою новиною, починає хвилюватися (бурлити).

³⁴⁷ *de bono... euentu* – про добрий вислід.

³⁴⁸ *aequum duxi* – я завважав правильним.

³⁴⁹ *testificari* – підтвердити, засвідчити.

³⁵⁰ *praesentium* – цього.

³⁵¹ *pro amore communis patriae boni* – заради любові і блага спільної батьківщини.

³⁵² *instare* – наполягати, подбати.

³⁵³ *postpositis* na inny czas *privatis* – відклавши приватні [справи] на інший час.

³⁵⁴ *sedabitur* – вгамується.

³⁵⁵ *accelerabit* – прискорить.

³⁵⁶ *vires iungere* – об'єднати сили.

*Borysthene*³⁵⁷, iednak *deuincendis* do końca *animis Cosacorum y solidando* taka naybardziej *imperio*³⁵⁸ potrzebna wielce iest i. k. m. bytność. O co y sąm wm. m. m. pań, iako ieden racz *instare*³⁵⁹ senator, vwazaiąc, iakowe ztąd nastapią oyczyźnie *emolumenta*³⁶⁰. O co *mea* wielce vpraszaiać *ex parte*³⁶¹, powolność służb moich zwykley wm. m. m. pana oddawam łasce.

Datum z Czechrynia 9 aprilis 1659.

Wm. m. m. pana cale zyczliwy brat, Iañ Wychowski.

№ 99

3 травня 1659 р., Войславичі. – Лист чернігівського воєводи Криштофа Тишкевича до коронного підканцлера Богуслава Лециньського про конфедерацію коронного війська, об'єднання московських сил в Україні, козацькі бунти Івана Безпалого проти гетьмана Івана Виговського та інші відомості

Copia listu i. m. p. [Krzysztofa] Tyskiewica, woiewody czerniehowskie^o, do i. m. p. podkanclerze^o koronne^o.

Ia pospiesam wedlug woley krola i. m., p. m. m., do Lwowa y mam w Bogu nadzieie, ze poyda rzecy nie naygorzey, iakoz widzialem sie z wiela deputatow y gdym z nich wyrozumial, co za okazyia glowna tego zwiasku. Nie widze nic slusnego, tylko te pultrzeciakroc sto tysiecy, co i. m. p. marszalek [Jerzy Lubomirski], m. m. pań, wziął na partyae swego woyska, przymiesalo sie y plotek y prywat ludzi prywatnych. Zatym, gdy sie im to pokazalo, ze to wzieto na choragwie y rozdano między nie y brac wiecey nie beda, chyba *aequaliter*³⁶² zarowno z temi, co nie brali: widze poczeli *mitius agere*³⁶³, a do tego *pro mea confidentia*³⁶⁴ pisze, iz to nie woyskowych glow byla impraeza, ale z szamysz slachty, ktorzy cos obiecowali sobie po woysku wiecey, niz iest y moze bydz. Terasz, kiedy widza y woyska alzackie³⁶⁵, ze *aliud sentiunt*³⁶⁶, y woyska, co w Vkraynie, ze nie chca myslec o confaederatye, zacym y *consiliary*, y *executores*³⁶⁷,

³⁵⁷ *soluto... Borysthene* – зі звільненням Дніпра [від криги].

³⁵⁸ *deuincendis... animis Cosacorum y solidando... imperio* – для... здобуття козацьких сердець і зміцнення... влади.

³⁵⁹ *instare* – наполягати, дбати.

³⁶⁰ *emolumenta* – користь.

³⁶¹ *mea... ex parte* – зі свого боку.

³⁶² *aequaliter* – однаково, порівно.

³⁶³ *potzeli mitius agere* – злагідніли, зм'якли.

³⁶⁴ *pro mea confidentia* – на моє переконання.

³⁶⁵ Людвік Кубаля, який друкував документ з цього рукопису, поправив: “wojska kozackie” (с. 604).

³⁶⁶ *aliud sentiunt* – мають іншу думку.

³⁶⁷ *y consiliarii, y executores* – і радники, і виконавці.

ktorzy mieli bydz *consiliorum*³⁶⁸, spuscili quintą y załuią, ze sie tak stało, y nie wiedzą, co z tym daley rzec. P[añ] dyrektor [Stanisław Mariusz Jaskólski]³⁶⁹ iusz jest we Lwowie, widzę *omnes modos quaerit*³⁷⁰, aby sie mógł krolowi ie^o msci przesz vsługi swe przypodobać, tylko, moi dobrodzieiu, *pro primis diebus iuny*³⁷¹ staraycie sie, wm. m. m. [p.], u ih pp., aby co pieniędzy zniesiono do Lwowa, nąm iusz nic nie zeydzie na staraniu naszym. Do krola i. m. biezy tam nieiaki Rodkiewicz [Radkiewicz] od [Iwana] Wychowskiego, *domesticus*³⁷² moi vstnie opowie o wszystkim. Woysko nasze vstąpiło na tę stronę Dniepru y rozložone po kwaterach nad Rossą. Trubecki [Aleksy Trubeckoi] iusz sie złączył z [Grigorijem] Romadanowskim na Zwiastowanie Nayswiętzey || **(арк. 1075)** Panny ruskiey, przeszedł granice, stanął pod Constantynowem, nie daleko rzeki Sym, potężne woysko ma. Wyhowski święta odprawował w Czechrynie. Przysłali zadnieprey o posiłki, ktorych *de necessitate*³⁷³ wyprawować trzeba. Ten Bezpali [Iwan Bezpały]³⁷⁴ srodze buntuie czerń, o czym ten posłaniec vstnie [opowie]. Chciey go tam wm. m. m. p[añ] comendować krolowi ie^o msci, człowiek dobry; drugi [Iwan] Hrusza *tantum valet*³⁷⁵. Tu iusz miłosciwey sie łaszce oddaie wm. m. m. p., w korey abym był chowań, proszę.

Z Woisławic na wsiadanym dnia 3 maia 1659.

Wm. mego moscie^o pana zyczliwy y powolny sługa, Krzystof Tyskiewicz, woiewoda czerniechowski.

Опубликовано: Kubala Ludwik. Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660 [= Szkice Historyczne, ser. VI]. – Lwów, 1922. – Dod. LIV. – S. 604 (фрагмент).

³⁶⁸ *consiliorum* – планів, намірів.

³⁶⁹ Nowak Tadeusz. Jaskólski Marjusz Stanisław h. Leszczyc (zm. 1683) // Polski słownik biograficzny. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1964/1965. – T. XI. – S. 65; Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – T. II: 1621–1660. – Cz. 2. – S. 660–661. Яскульський іменувався і підписувався у листах як “dyrektor koła gycerzskiego”, що по суті означало “marszałek związku wojskowego”. Див. також далі док. 101, 149.

³⁷⁰ *omnes modos quaerit* – шукає всіх способів.

³⁷¹ *pro primis diebus iunii* – на перші дні червня.

³⁷² *domesticus* – земляк.

³⁷³ *de necessitate* – обов’язково.

³⁷⁴ Kroll Piotr. Działania wojenne na Ukrainie w latach 1658–1659 w świetle najnowszych badań // Studia z dziejów stosunków Rzeczypospolitej z państwem moskiewskim w XVI–XVII wieku / Red. Mirosław Nagielski, Konrad Bobiatyński, Przemysław Gawron. – Zabrze, 2013. – S. 244.

³⁷⁵ *tantum valet* – таких самих якостей.

№ 100

17 березня – 30 травня 1659 р. – Витяг з конституції варшавського сейму про присягу послів Війська Запорозького

Iurament kozakow zaporowskich w Warszawie na seymie die 22 may w dzień Bozego Wstąpienia krolowi ie^o msci y Rzeczyp[ospo]l[i]tey wszytkiey oddany 1659³⁷⁶.

Przysięgam P[anu] Bogu Wszechmogącemu w Troycy S[więtey] Iedynemu na tę Świętą Euangelią, swoim y Iana Wychowskiego, hetmana teraznieyszego, y po nim następujących hetmanow zaporowskich, także assawułow, sędziow, pułkownikow, setnikow, atamanow teraznieyszych y ich następcow, y wszytkiego Woyska Zaporowskiego starszych y młodszych, y wszytkiego narodu ruskiego imieniem na to, iz my nayiasneiyszemu Ianowi Kazimierzowi, krolowi polskiemu y w. x. litewsk[iemu], ruskiemu y wszytkiey Koronie y Wielk[iemu] X[ię]stwu Litewskiemu, wiernemi y posłusnemi bedziemy y hetman ze wszytkim Woyskiem Zaporowskim od starszych do naymnieyszych, szczerą, prawdziwą y wiecną wiernością y posłuszenstwem bedzie y będą, wszelakiey protectiey postronnych panow, iako osobliwie czara i. m. moskiewskiego y inszych wszytkich, odstępujemy y odstępuią y onych sie wyrzekamy wiecnie y wyrzekaia, ręki na i. k. m., p. n. m[i]l[os]ci[w]e^o, y następcow krolow polskich y w. x. litt. ze wszytką Koroną y Rz[ecz]p[ospo]l[i]tą nigdy podnosić, z postronnemi zadnego porozumienia miewać, poszelstw przyimować, ani odprawiać, ani posyłać, bez³⁷⁷ wiadomości krola i. m. y Rz[ecz]p[ospo]l[i]tey nie bedziemy y nie będą, podczas krolewskich praktyk y rozruchow nie czynic, ale z Rzeczp[ospo]l[i]tą na electyeey według zwycaiu obierania krolow polskich obierać, na panstwo bez ze[z]wolenia Rz[ecz]p[ospo]l[i]tey nikogo prowadzic nie bedziemy y nie będą, nadto przeciwko wszelkiemu nieprzyiacielowi i. k. m. y następcow krolow polskich, tudziesz tesz y Korony Polskiej y W. X. L. y Ruskiego, ochotnie y odwaznie zdrowia swoje wazyc mamy, maia, bedziemy y będą. A ze tę przysięgę pułkownicy, sędziowie, asawułowie, szetnicy, atamani wedle porządku starszenstwa swego y wszytką czerń przed commissarzami wykonaia, a iezeli tesz my z hetmanem y z Woyskiem Zaporowskim tey przysiędze y commissiey hadziackiey naipierwszey sprzecnego [uczynić mieli], co krom buntownikow, ktorzych spolnemi siłami znosic obiecuiemy, tedy [wzajem też] prawa y wolności, nam nadane, wagi mieć nie będą. Tak nam, P[anie] Boże, dopomoz y męka Chrystusa Pana, iako sprawiedliwie, przysięgamy³⁷⁸.

³⁷⁶ Про дату присяги 22 травня 1659 р. див. також: *Meyer Martin*. Theatrum Europaicum. – Frankfurt am Main, 1693. – Bd. VIII. – S. 1116 (спрощений текст присяги); *Ochmann-Staniszevska Stefania, Staniszevski Zdzislaw*. Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy: Prawo – doktryna – praktyki. – Wrocław, 2000. – T. 1. – S. 287.

³⁷⁷ У рукописі “przesz”.

³⁷⁸ Той самий текст див. далі у док. 101 (арк. 1079–1080). Публікація в конституції завершується переліком козацьких послів. Реєстр учасників посольства, які у

Опубліковано: Volumina legum. – Petersburg, 1860. – Т. IV. – S. 306–307;
Volumina Constitutionum / Opr. Stanisław Grodzicki, Marcin Kwiecień, Krzysztof Fokt; przedm. Waław Uruszcak. – Warszawa, 2017. – Т. IV: 1641–1668. – Vol. 2: 1658–1668. – S. 57. || (арк. 1076)

№ 101

*17 березня – 30 травня 1659 р. – Витяги з конституції
варшавського сейму з присягою козацьких послів, короля, примаса,
гетьманів сенаторів та урядовців Речі Посполитої з описом
процедури її здійснення, декларацією ласки Яна Казимира
Військовій Запорозькому, нобілітацією козацької старшини,
інших діячів, наданням маєтностей та інші відомості
з коментарями Мартина Голінського*

Przysięga

Na utwierdzenie comissiey między niasnieysym Ianem Kazymierzem z łasky Bozey krolem polskym, swedzkym, wielkym xzyżęcim litewskym, ruskym, pruskym, mazowieczkym etc., etc. y Rzecząpospolitą, z iedney, a wielkym hetmanem y Woyskiem Zaporowskym, z drugiey strony, pod Hadiacem w roku 1658 *septembris 16* etc. według rzymskiego kalendarza, a według ruskiego 6 die tegoz miesyąca postanowionej, a odprawionej w roku ninieysym 1659 w dzień Wniebowstąpienia Panskiego³⁷⁹ przez ie^o kroliewską moscz y ich mosciow pp. senatorow nizey mianowanych w yzbie senatorzskiey, na seymie walnym warsawskym, przy bitnosczy wszystkiego senatu y posłow ziemskich, takze posłow Woyska Zaporowskiego y wielu kozakow, takim opisaniem wykonana.

(Gdy krol i. m. zasyadł senatem *in magno concursu*³⁸⁰ y kroliowa imoscz [Ludwika Maria] beła na ganku ze wsystkym francimerem, są przisięgy utwierdzone. Takze przisedł metropolita kyiowsky [Dionizi Bałaban] z władikamy swemy y czerncamy, potym posłowie kozaczy: [Konstantyn] Wychowsky, [Tymisz] Noszac, [Paweł] Tetera, pułkownyczy, setnyczy, assawułowie y insych wiele (i. m. p. [Jurij] Niemierzycz vmislnie nie beł, horobą sie zasłaniając, co mu kozaczy *vitio uertebant*³⁸¹), przy ktorych postawiono stolyk, kobiercem

Варшаві отримали винагороду за свою місію, див.: Кулаковський Петро. Козацьке посольство на сейм 1659 року // Гадяцька унія 1658 року / Редкол. П. Сохань, В. Брехуненко, Д. Бурім та ін. – Київ, 2008. – С. 110, 125–127.

³⁷⁹ Надпис на маргінесі: “22 may 1659”.

³⁸⁰ *in magno concursu* – при повній залі.

³⁸¹ *co mu kozaczy vitio uertebant* – що йому козаки ставили на карб, чим дорікали. Див.: Lettres de Pierre des Noyers, secrétaire de la reine de Pologne Marie-Louise de Gonzague, princesse de Mantoue et de Nevers, pour servir à l’histoire de Pologne et

nakrity na srodku yzby. Wtym krol i. m., powstawsy z krzesła na maiestaczye, przysięgę czyniel, ktorey rotę i. m. x. arcibiskup [Wacław Leszczyński] wydawał na Euangelyą, potom i. m. x. arcibiskup gnieznien[ski] imięniem wsistkiego senatu iako *primas Regni*, [po] temu i. m. x. canclerz Mykołay Prazmowsky rotę wydawał ymięniem wsistkiego duhowienstwa, potom i. m. p. Stanisław Potoczky, woiewoda krakowsky, hetmon wielky koronny, y ich moszcz pp. hetmany y drugych ich mosciow swym porzadkiem. A kozaczy hcieli przysięgac na Euangelyą naszą, alie i. m. p. hetmon litewsky [Paweł Sapieha] przestrzeg i. m. x. kanclerza, aby na swoy krzyz rusky przysięgaly, ktorym Rusa [Iwan Hrusza], pysarz Woyska Zaporowskiego, rotę wydawał. Y nie hcieli kłięknąc przisiegac, asz krol i. m. rzekł, ze iako poddany oddawac przysięgę, maią kłięcac. Po przisiegach miał zxyżę [Kazimierz Floryan] Czartoryskie [mszę] u s. Iona, ktorey krol i. m. słuchał, y “*Te Deum laudamus*” spiewano, z dział uderzono)³⁸².

Rota iuramentu krolia iego mosczy

Ia, Ion Kazymierz, z Bozey łasky krol polsky, wielkie kzyżę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, zmudzkie, wołynskie, infljanczkie, smolenskie, czerniehowskie a swedzky, gotsky, wandalsky dziedzycny krol. Przysięgam Panu Bogu Wszehmogacemu w Trojcy Swietey Iedinemu przed tą S. Euangelią || **(арк. 1077)** Pana Christusową, iz comissya, ktora sie odprawowala pod Hadiacem dnia szostego septembra roku 1658 z Woyskiem Zaporowskim naszym y Rzeczypospolitey imięniem we wszistkych tey comissyey punctach, paragraphach, clausulach przymuię, utwierdzom y tey comissyey we wsistkym doszyc czynic y onę zahowac, wypelnic y przestrzegac obiecuię, nic nie uymnieysacz, ale owsem iey bronit będę. Ktorey comissyey y wsistkym iey punctom, a w nych prawom, prerogatiwom, wolnosciom, relligiey greckiey W. X. Ruskiego³⁸³ y wolnosciom pospolitym, zadne wynaliasky dowcypow liudzkych szkodzyc nie będą, takze ani priwileie dawne y swieze, ani zadne statuta, constitutie seimowe przesle y przisle, nie moga, ani będą mogly szkodzyc y niwcym ublyzac wiecnemy czasy, owsem ia som oney niwcim nienarusoney, pod przisiegą moią kroliewską, pilnie strzec y dzierzec obiecuię y powinien

de Suède de 1655 à 1659. – Berlin, 1859. – Doc. CCX. – P. 519 (28 травня 1659 р.); *Брик Михайло*. Юрій Немирич на тлі історії України. – [Б. м.]: На правах рукопису, 1974. – С. 67.

³⁸² Цей абзац про процедуру присяги Мартин Голінський переписав з документа, вклеєного до рукопису далі, див. док. 160 (арк. 1126–1127). Публікацію цього фрагмента див.: *Гарасимчук Василь*. Матеріали до історії козащини XVII віку; *Василь Гарасимчук: життя і творчість (1880–1944)* [= Львівські історичні праці. Джерела, вип. 1] / Упоряд. Ярослав Федорук. – Львів, 1994. – Док. 93. – С. 129–130; *Kaczmarczyk Janusz*. Rzeczpospolita Trojga Narodów mit czy rzeczywistość: Uгода hadziacka – teoria i praktyka. – Kraków, 2007. – S. 114–115.

³⁸³ Переправлено з “Litew[skiego]”.

będę y następczy moy kroliowie polsczy y niwczym nienarusenie, trzymac y przestrzegac będą wiecnemy czaszy y one poprzysięgacz, sprawiedliwosc przy tym obywatelom Wielkiego Xzięstwa Ruskiego czinic bez zadnich odwłok y wzgłędu na osoby, wedlie praw ych y zwicaiow będą. A iesliby, strzez Boze, w czym tey przysięgy mey naruszył, zadnego poddanstwa mnie narod rusky oddawac nie będzie powyniën y owsem tym samym ych s posłusenstwa y wiary kroliowy powinney uwolniom, zadnego rozgrzesenia z tey przysięgy moy ni od kogo nie potrzebuiącz, ani iey przymuiącz. Tak my, Panie Boze, pomoz y ta S. Euangelia Pana Christusowa.

Przysięga i. m. x. arcybiskupa gnieznienskiego

Ia, Waclaw z Liesna, z Bozey łasky arcybiskup gniezniensky, primas kroliestwa polskiego, przysięgam Panu Bogu Wsehmogącemu w Troyczy Świętey Iedinemu imięniem swym y wsistkiego duchowienstwa Korony Polsky, iz commissiey, ktora sie pod Hadziacem dnia szostego septembra roku 1658 imięniem iego kroliowskiey mosczy y wsistkiey Rzeczypospo[litey] z Woyskiem Zaporowskim y całym narodem Wielkiego Xzi[ęstwa] Ruskiego odprawowała, we wsistkym przestrzegac będę y successorowie moy arczybiskupy oney doszyc czynicz będą, niczym iey nie [na]rusaiącz, ani naruszec dopuscaiaącz, tak samemu ie^o k. mosczy, iako *sub inte[r]regno*³⁸⁴ iakieykolwiek iurisdictioniey ludziom, ani iawnemy, ani potaiemnemy manifestatiami, protestacyamy, excommunicacyami, nie inualiduiącz. Ktore tą przysięgą cassuię y annihiluię: zadnego rozgrzesenia ani sam nie dam wzgledem narusenia tey commissyey nikomu, ani przymowacz ni od kogo nie będę. Tak mi, Panie Boze, pomoz y ta Święta Ewangelia Pana Christusowa. || (apk. 1078)

Przysięga i. m. x. byskupa wilenskiego

Ia, Ion Zawysza, byskup wylensky, przysięgam Panu Bogu Wsehmogącemu w Troyczy Świętey Iedinemu imięniem swym y wsistkych duhowienstwa Wielk[iego] X. Litew[skiego] y prowynczy do nych naliezaczyh, iz commissiey, ktora sie pod Hadiacem dnia szostego septembra roku 1658 imięniem ie^o k. mosczy y wsistkiey Rzeczypospo[spolitey] z Woyskiem Zaporowskim y całym narodem Wielk[iego] Xzi[ęstwa] Litew[skiego], Ruskiego odprawowała, we wsistkym przestrzegacz będę y successorowie moy biskupy oney dosyc czinic będą, niczym iey nie [na]rusaiącz, ani naruszac dopuszczaiaącz, tak samemu i^o k. mcy, iako y *sub inte[r]regno* iakieykolwiek iurisdictioniey ludziom, ani iawnimy, ani potaiemnemy manifestatiami, protestatiami, excommunicatiami, [nie] inualiduiąc. Ktore tą przysięgą cassuię y annihiluię: zadnego rozgrzesenia ani som nie dam wzgledem narusenia tey commissyey nikomu, ani przymowacz ni od kogo nie będę. Tak mi, Panie Boze, pomoz y ta Święta Ewangelia Pana Christusowa.

³⁸⁴ *sub interregno* – в час міжкоролів'я. У рукописі “sub interregna”

Przysięga ich mciow pp. hetmanow

My, Stanisław z Potoka Potoczky, woiewoda krakowsky, wielky hetmon, Ierzy Lubomierzsky, marszałek wielky, [polny] hetmon, koronny, Paweł Sapięha, woiewoda wilensky, hetmon wielky W. X. Litew[skiego], przysięgamy Panu Bogu Wsechmogącemu w Troyczy Swietey Iedinemu, iz commissiey, ktora sie pod Hadiaczem *die 6 7bris* roku 1658 imięniem ie^o krolie[wskiey] mosczy y wsistkiey Rzeczypospo[litey] z Woyskiem Zaporowskym y całym narodem W. X. Ruskiego odprawowała, we wsistkym przestrzegacz będziemy y oney doszyc czynic obowięzuiemy sie, nyczym iey nie naruszayacz, ani naruszac nie dopuszczaiacz, ani radą moią, any woyskiem. Owsem, kto by to, co tam postanowiono, naruszacz chczyał, iako nieprzyiacielia Rzeczyposp[olitey] znosyc będziemy, zadnego rozgrzesenia ni od kogo z tey przisięgy mey nie potrzebuiaacz, any przymuiaacz. Tak nam, Panie Boze, dopomoz y ta Swięta Ewangelia Pana Christusowa.

Przysię[ga] ich mm. pp. piecentarzow

My, Mykołay Prazmowsky, kanclerz wielky³⁸⁵, Bogusław na Liesnie, podkanclerzy koronny, Krzistoph Pac, kanclerz wielky, Alexander Naruszewyc, podkanclerzy W. X. Litew[skiego], przysięgam[y] Panu Bogu w Troyczy Swiętey Iedinemu, iz commissiey, ktora sie pod Hadiaczem dnia 6 7bra roku 1658 imięniem ie^o k. m., wsystkiey Rzeczypo[spolitey] z Woyskiem Zaporowskym y całym narodem Wielkiego X. Ruskiego odprawowała, we wsistkym przestrzegacz będziemy y oney doszycz czynic obowięzuiemy sie, zadnych listow, przywileiow, interdictow, diplomat, *quoquo nomine*³⁸⁶ tey commissiey albo ktoremukolwiek iey punctowy przeciwnich z cancellariey wychodzycz nie pozwolemi, || **(арк. 1079)** radycz przeciwko tey commissiey ie^o k. mosczy, Rzeczypo[spolitey] nic przeciwnego nie będziemy, owsem radom przeciwnym zastawyacz sie powinny będziemy, zadnego rozgrzesenia ni od kogo z tey przisięgy naszej nie potrzebuiaacz, ani przymuiaacz. Tak nom, Panie Boze, pomoz y Swięta Ewangelya Pana Christusowa.

Przysięga i^o mcy pana marszałka poselsky izby

Ia, Ion Gninsky, podkomorzy pomorzsky, marszałek yzby poselsky, imięniem koła poselskiego y wsistkiego stanu rycerzskiego, wsistkych woiewodztw

³⁸⁵ Надпис на маргінесі: “Хзуад[z] byskup [łucki]”. У 1659 р. Миколай Пращмовський у дійсності був луцьким біскупом-номінатом, оскільки лише 1 грудня 1659 р. отримав підтвердження на цей уряд; однак навіть після цього він довгий час не висвячувався на луцького біскупа, отримавши ці свячення лише 20 травня 1664 р. у Варшаві й увійшовши на луцький престол 13 листопада 1664 р. Див., зокр.: Prokop Krzysztof Rafał. Sylwetki biskupów łuckich. – Biały Dunajec; Ostróg, 2001. – S. 108–109. Див. також далі док. 101 (арк. 1093).

³⁸⁶ *quoquo nomine* – чіім би не було іменем.

Korony Polsky y Wielk[iego] Xzię[stwa] Litew[skiego] y prowiny do nich nalieżących, przysięgam Panu Bogu Wsehmogacemu w Troycy Świętey Iedinemu, iz commissiey, ktora sie pod Hadziacem dnia *6 septembris 1658* imięniem iego kroliewsky moczny y wsistkiey Rzeczypospolitey z Woyskiem Zaporowskym y całym narodem Wielkie[go] Xzyę[stwa] Ruskie[go] odprawowała, we wsistkym przestrzegac będziemy y potomkowie naszymy oney doszyc czynic będą: niwczym iey nie naruszaiąc, ani naruszacz dopuscaiając wiecnemy czasy, zadnego rozgrzeszenia ni od kogo z tey przysięgy moiey nie potrzebiając, ani przymiając. Tak nom, Panie Boze, pomoz y ta Święta Ewan-gelia Pana Christusowa.

Ktore przysięgy, yz sie tak prętko wydrukowacz nie mogły, one ręką naszą podpyszawszy, z pieczęcią koronną wydac roskazalismy.

Dzyało sie Warszawie dnia *10 iuny 1659* roku.

Iurament poslow Wielk[iego] Xzięstwa Ruskiego Woysk Zaporowskych w dzien Bozego Wstąpienia *die 22 may 1659*.

Takze osoblywie na to od iasnie wielmoznego hetmana y wsistkiego Woyska Zaporowskiego, Tymosa Nosacza, oboznego, y po dwa setnyczy z kazdego pułku przisłanich roku 1659 w dzien Wniebowstąpienia Panskiego, przy bitnosczy krolia i. m. y wieliu ich mm. pp. senatorow y poslow ziemskych na seymie walnim warsawskym, w yzbie senatorzskiey, na wierne y wiecne poslusenstwo ie^o kroliewsky mczy y Rzeczypospolity przez osob nizey pod-pisanych sie, takim opisaniem wykonany:

Przysięgam Panu Bogu Wszechmogacemu w Troyczy Świętey Iedinemu na tę S. Ewangelią, swoym y Iana Wychowskiego, hetmana teraznieyszego, y po nim następuiających hetmanow zaporowskych, takze assawułow, sędziow, pułkowni- || (**арк. 1080**) kow, setnykow, atamanow teraznieyszych y ich następczow, y wszistkiego Woyska Zaporowskiego starszych y młodszych, y wsistkiego narodu ruskiego ymięniem na to, iz my niasnieysemu Ianowu Kazymierzowu, krolowi polskiemu, wiel[kiemu] xzyą[zęciu] litew[skiemu], ruskiemu, y wsystkiey Koronie y W. X. Litewskiemu wiernemy y poslusnemu będziemy y hetmon ze wszystkiem Woiskiem Zaporowskym od starszych do najmnieyszych, szczerą, prawdywą y wiecną wiernoscą y poslusenstwem bedzie y będą, wseliakiey protectiey postronnih panow, iako osobliwie czara i. m. moskiewskiego y inszych wsystkych, odstępujemy y odstępują y onich sie wyrzekamy wiecnye [y] wyrzekaią, ręky na i^o kroliewską m., pana n. myło[sciwe]go, y następcow krolow polskich y Wiel[kiego] Xzięstwa Litewskiego ze wsistką Koroną y Rzeczpospoli[tą] nigdy podnoszyc, z postronnemy zadnego porozumienya miewac, poselstw przymowacz, ani odprawyacz, ani posyłaacz bez³⁸⁷ wiadomoczny krolia imoczny y Rzeczypospolitey

³⁸⁷ У рукописі “przesz”.

nie będziemy y nie będą, podczasz kroliewskych praktyk y rozruhow nie czynicz, ale z Rzeczapospolita na electyey według zwycaiu obierania kroliw polskich obierac, na panstwo bez zezwolenia Rzeczypo[spolitey] nikogo prowadzyc nie będziemy y nie będą, nadto przeczywko wselkiemu nieprzyiacielowiy ie^o krolie[wskiey] m. y następcow kroliw polskich, tudzies tesz y Korony Polskiey y Wielkiego Xzię[stwa] Litew[skiego] y Ruskiego, ohotnie y odwaznie zdrowia swoje wazyc mamy, maią, będziemy, będą. A ze tę przysięgę pułkownicy, sędziowie, assawułowie, setnyczy, atamani wedlie porzątku starsenstwa swego y wszystka czern przed comissarzamy wykonayą, a iesliby tesz my z hetmanem y z Woyskiem Zaporowskym tey przisiedze y comissiey hadziackiey naypierwsey sprzecnego [uczynic mieli], co krom buntownikow, ktorych spolnemy syłamy znosyc obiecuiemy, tedy [wzajem tez] prawa y wolnoscy, nam nadane, wagy miec nie będą. Tak nam, Panie Boze, dopomoz y męka Christusa Pana, iako sprawiedliwie, przysięgamy.

Podpyszali sie kozaczy poslowie po przysiędze³⁸⁸.

Commissia do dobr cerkiewnych

Chcąc iako naybardziej w panstwach naszych zgodę y miłosz *inter conciuus nutrire*³⁸⁹ a przywodząc do exequutiey commissiā hadiacką, naznacami commissarzow w Koronie, z senatu, wieliebnych, wielmożnych, wrodzonych: xzyę[dza] Tomasa z Rupniewa Vieyskieg[o]*, kyiowskiego, czerniehowskiego, opata płockiego; xzię[dza] Zygmunta na Czyzewsy Czyzewskiego, lacedemonskiego, sufragana y dziekana płockiego, biskupow; Stanisława Kazym[ierza] Bieniewskieg[o]*, wołyńskiego; Iana Franciska Lubowieckiego, [chełmskiego, kasztellanów. A z koła poselskiego: Jana Sobieskiego, chorążego]³⁹⁰; Mykolaia Zurowa Danieliowicza, podstolego, koronnyh; Ianusa Weslia, czesnika koronnego; Remiana Ielca, chorążego; Ludwika Worosyła, podcaszego, kyowsk[yh]; Woycieha Bieniewskiego, podcasego halickiego; Stanisława Rzewuskiego, || (apk. 1081) sędziogo ziēmie lwowskiey; Adama Burkaczkiego, czesnika; Alexandra Wielhorskiego, podstoliego, czerniehowskych etc., etc. Ktorzy, przihiliaiācz sie do teyze commissiey y trzymaiācz sie oney, we wsistkym *in locum*³⁹¹ cathedr³⁹², cerkiew, manasterow, dobr cerkiewnych, koronny w Koronie, a litewszczy w W. Xzię[stwie] Litewsk[yh], porozumiawszy sie z sobą o casie, ktorzy według dispozyciey commissiey hadiackiey miarkowany y przez nasz intimowany bidz

³⁸⁸ Той самий текст див. вище у док. 100. Див. друк цих присяг: *Volumina legum*, t. IV, s. 305–307; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 55–58 (тут також підписи козацького посольства на сейм).

³⁸⁹ *inter concives nutrire* – серед співгромадян підтримати.

³⁹⁰ У рукописі фраза у квадратних дужках пропущена; відновлено за вид.: *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 49.

³⁹¹ *in locum* – на місце.

³⁹² У рукописі “*cadredr*”.

ma, zyahacz maia y dobra cerkiewne *pro iure et iustitia*³⁹³, iako komu naliezą, oddawac. Ktorym to commissarzom y *patribus*³⁹⁴, do teyze commissiey należącym, waruiemy *securitatem*³⁹⁵, tak iako sadow tribunalskym. Hcac to miecz, aby *uiolatoes securitatis iudicio* tychze commissarzow szadzeni beli³⁹⁶. A kto by tey commissiey *refractarius* bel³⁹⁷ y oney *contrauenire*³⁹⁸ chcial, taky iako *uiolator pactorum penis legum* ma *subesse*³⁹⁹.

Duchowny religiey greckiey

Aby stan duchowny grecky *in leuipendium*⁴⁰⁰ nie przyhodzil, *authori[ta]te conuentus presentis*⁴⁰¹ duchownych relligiey greckiey starozytney, w dobrach naszych kroliewskych, duchownych y sliaheczkych w Koronie y w Wiel[kym] Xzie[stwie] Litew[skym] y Ruskym od wseliakiego poddanstwa, podatkow, panczyzn, podwod, roboczyzn uwalniamy. Waruiac to, aby do takowych ciezzarow ni od kogo pociągani nie bely, ale pod iurysdycią pasterzow swoych naleznych zostawaly⁴⁰².

Declaratia łasky naszey Woysku Zaporowskiemu

Iakosmy niedawno przedtym dla sweywoley y rebelliey w roku 1638 constitutią wolnosczy y przywilieia kozackie pokassowali byli, tak teraz, gdy sie z poddanstwem do nas y Rzeczypos[politey] scerze nawrocyl y z nieprzyaciolmy naszemy, za powodem hetmana tychze Woysk naszych Zaporowskich, wielm[oznego] Iana Wychowskiego, woiewody kyiowskiego, statecną woynę prowadząc, wiernie nam y Rzeczypo[spolitey] stawaią, nie telko *non obstante constitutione praefata*⁴⁰³, przy wolnosciach y przywiliegiach dawnych onich zahowuiemy, ale tez zachęcaiąc ych do naszych y Rzeczypo[spolitey] uslug. Oboznemu, sędzom, assawuom generalnym, pułkownikom, assawuom pułkowym, szetnikom dochod roczny na starostwach naszych vkrainnich nazanczylysmy, ktorą to prowyzą, tak iakosmy przywilieiem na to

³⁹³ *pro iure et iustitia* – задля права й справедливості.

³⁹⁴ *patribus* – отцям.

³⁹⁵ *securitatem* – безпеку, недоторканність.

³⁹⁶ aby *violatoes securitatis iudicio* tychze commissarzow szadzeni beli – щоб порушники недоторканності були суджені судом тих же комісарів.

³⁹⁷ *refractarius* bel – опирався.

³⁹⁸ *contrauenire* – чинити спротив.

³⁹⁹ iako *violator pactorum poenis legum* ma *subesse* – як порушник угод має піддатися законним карам. Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 301; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 49–50.

⁴⁰⁰ *in leuipendium* – у зневагу.

⁴⁰¹ *auctoritate conventus praesentis* – владою цього сейму.

⁴⁰² Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 301; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 50.

⁴⁰³ *non obstante constitutione praefata* – без огляду на згадану конституцію.

wydanim approbowaly, od possessorow tychze starostw na kazdy rok odbierac będą wiecnymy czaszy⁴⁰⁴. || (арк. 1082)

Nobilitatya nam y Rzeczypospo[litey] dobrze zaslužonych
z Woyska Zaporowskiego

Zachęcając do usług naszych y Rzeczypospolitey liudzy, w dziele rycerskim doswiadczonych, ktorzy dla nasz y Rzeczypos[politey] ohotnye przeciwko nieprzyaciołom zdrowia swoje nioszą, przychiliając sie do commissyey hadiackiey, według rejestru od hetmana zaporowskiego podanego, do klieynotu sliaheczstwa koronnego rycerzow z Woyska Zaporow[skiego] przypuscamy y kazdemu z nych *seorsive*⁴⁰⁵ przywilieia na nobilitacie z kancellariey nasey wydane, powagą seymu teraznieysego approbiujemy. Ktory registr do metryky ma bydz *in decursu dimidy anni*⁴⁰⁶ podany⁴⁰⁷.

Approbatia Terechtimirowa⁴⁰⁸

Przyhily[a]jąc sie do przywilieiw, od naiasnieysich antecessorow naszych Woysku naszemu Zaporowskiemu nadanich, a chcąc tesz woysko w wiernim poddanstwie zatrzymacz przy possessyey Terechtimirowa z manastirem, wsiamy, do niego nalieżaczemy, onych zachowuiemy wiecnymy czaszy y przywilieia *eo nomine*⁴⁰⁹ conferowane reassumuiemy y approbiujemy⁴¹⁰.

Danina wiecna Lubomla y Baru

Takowe bydz nayduiemy posłугy wielmożnego Iana na Wihowie⁴¹¹ Wychowskiego, woyewody kyowskiego, hetmana Woysk naszych Zaporowskich, przeciwko tey Rzeczypospolitey, ze słusna wielka y ktora by wiecną pamiątkę za sobą niosła wdzięcnosczy y nagroda iemu za nią pokazana bydz ma, bo z młodych liat swoich w woyskach naszych koronnych służąc, odwaznie za oyczinę krew swoię wyliewał y na Zołtych Wodach zastawiając sie ciężko zraniony, do więzienia wzięty, po dwakroc Tatarom przedawany był, a gdy *fatali sorte*⁴¹² od Woiska Zaporowskiego zawoiowany przy timze woysku zostawał, *tantum prudentia sua et dexteritate* w tim woisku *eluxit*⁴¹³, iz go

⁴⁰⁴ Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 301–302; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 50.

⁴⁰⁵ *seorsive* – окремо.

⁴⁰⁶ *in decursu dimidii anni* – протягом пів року.

⁴⁰⁷ Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 302; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 50.

⁴⁰⁸ Переправлено з “Terechtimirowy”.

⁴⁰⁹ *eo nomine* – щодо цього.

⁴¹⁰ Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 302; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 51.

⁴¹¹ “на Wuhowie” дописано над рядком.

⁴¹² *fatali sorte* – волею долі.

⁴¹³ *tantum prudentia sua et dexteritate* w tim woisku *eluxit* – настільки він вирізнявся в тому війську своїм розумом і здібностями.

po smierczy Bochdana Chmielnickiego za hetmana toz woisko obrało. Na ktory urzadz dostawsy sie, pogardziwszy *lenociniis et irritamentis*⁴¹⁴ cara moskiewskiego, do nasz y oiczynny *animum suum transtulit*⁴¹⁵ y zawarszy comissyą hadiacką, nam y Rzeczypospoli[tey] za zezwoleniem wszech stanow oboygа narodow, na seym terazniejszy zgromadzonich (na ktorim seimie wszistkie Woysko Zaporowskie przez poslanich do nasz oboznego, vrodzonich, Konstantego Wychowskiego, pułkownika turowskiego, Ierzego Niemierzyca, podkomorzego kyiowskiego, starostę owruckiego, Tymosa Noszacza, Theodora Wychowskiego, Hreora Lesnickiego, pułkownyka myrchorockiego, y inszych pułkownikow, setnikow, iurament wiecznego poddanstwa wykonaly), onemu *non obstantibus constitutionibus* || (арк. 1083) *de non alienandis bonis regalibus*⁴¹⁶, starostwo lubomlskie⁴¹⁷ w woiewodztwie ruskym, ziemy chełmski, y starostwo barzskie woiewodztwie podolskim, częścią tez braclawskym, ze wsistkiemy wsiamy, grontamy, do tych starostw *ex antiquo*⁴¹⁸ należącymi, iemu y potomstwu iego na wiecznosc prawem dziedzicznym, nigdy nie odzownim daiemy y resignuiemy y przywilieie na tez dobra wydane, tak iako w sobie brzmyą, powagą seymu tego stwierdzamy. A yz na Lubomle naiasnieysa kroliowa i. m., pani małzonka nasza [Ludwika Maria], maiąc prawo swoje z miłosy ku oyczynie osobnim przywilieiem, od tegoz prawa *abscessit*⁴¹⁹, tedy y ten przywiliey *condescensionis*⁴²⁰ od naiasniey[szey] krolio[wy] imszy, małzonky naszey, dany approbuiemy. Więcz tez y przywiliey vrodzonemu xzyżę[ciu] Bogusławowy Radzywiłowy, konyussemu Wiel[kiego] Xzię[stwa] Litew[skiego], na dozywotne starostwa barzskiego dany, cassuiemy *salva recompensa*⁴²¹ temuz xzyżę[ciu] Bogusławowy Radzywiłowy od nas y Rzeczypospo[litey] na seymie przisłym tak samego starostwa, iako y woytostwa barzskiego, ktore *iure acquisito*⁴²² za summę dwudziestu tysięcy złotych, od pierwsego possessora pomienioni vrodzony koniuszy *possidebat*⁴²³, takze *salvis iuribus ecclesię Romane synodalibus, pensione decimarum et seruitio militari*⁴²⁴.

⁴¹⁴ *lenociniis et irritamentis* – спокусами і закликами.

⁴¹⁵ *animum suum transtulit* – звернув своє серце.

⁴¹⁶ *non obstantibus constitutionibus de non alienandis bonis regalibus* – без огляду на конституції про невідчуження королівських маєтностей.

⁴¹⁷ У рукописі “lubolmskie”.

⁴¹⁸ *ex antiquo* – віддавна.

⁴¹⁹ *abscessit* – відмовилась.

⁴²⁰ *condescensionis* – зречення [прав].

⁴²¹ *salva recompensa* – зі збереженням компенсації.

⁴²² *iure acquisito* – на підставі права, здобутого.

⁴²³ *possidebat* – володів.

⁴²⁴ *salvis iuribus ecclesię Romane synodalibus, pensione decimarum et seruitio militari* – зі збереженням синодальних прав римської церкви, сплати десятин і військової служби. Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 302; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 51. Див. також: Руська (Волинська) метрика. Книга за 1652–1673 рр. [= Памятники истории Восточной Европы. Источники XV–XVII вв., т. V] / Підгот. до друку Петро Кулаковський. – Острог; Варшава; Москва, 1999. – С. 149–157.

Danina vrodzonemu Danielowy Wychowskiemu

Mayąc wzgľad na zasługi vrodzonego Daniela Wychowskiego, które nam y Rzeczypospol[itey], stawiając mężnie przeciw nieprzyaciółom, oswiadcza, a hcąc go y do dalszych usług mieć *obligatum*⁴²⁵. Za zgodą wseh stanow Rzeczypospo[litey] oboiga narodow, dobra nasze na grontach naszych kroliewskych y Rzeczypos[olitey] osadzone, a teraz swiezo przez tegoz vrodzonego Daniela Wychowskiego ufortificowane, to iest Smiło *ali[a]s* Tasmin z zamkiem, Constantinow, Bakli, Orłowiecz *cum adiacentys*⁴²⁶ prawem dziedzicznym ziemskim iemu y potomstwu iego conferuiemy, na co mu y przywiliey wydan[y], ktori *authorita[te] presentis conuentus*⁴²⁷ approbuiemy. A iesliby sie pokazało, ze te dobra beły *iuris hereditary*⁴²⁸, tedy *post euictam coram ordinibus Regni hereditatem*⁴²⁹ od tych, ktorzi by sobie pretendowały, na przislým seymie commutatią uczyniemy⁴³⁰.

Danina vr[od]zo[nemu] Konstantemu Wychowskiemu

Wiswiatczył nam y Rzeczypospo[litey] wiernosczy y dzielnosczy swey experiment, vrodzony Konstanty Wychowsky, które iego *merita*⁴³¹ hcąc ozdobyć *debita gratitudine ad seram posteritatem*⁴³² za powsehną wszech stanow zgodą conferowalismy mu y potomkom iego miastecko Lisiankę, w woiewodztwie kyiowskim leżące, dziedzicznym prawem, ze wsistkiem *adiacentys*⁴³³, tak iako sie w swoich granicach zawiera y przywiliey na toz dziedzictwo wydany, *authoritate* seymu teraznieyszego stwierdzamy, wespoł z ewyctią w przywilieiu wyrazoną⁴³⁴. || (арк. 1084)

⁴²⁵ *obligatum* – зобов'язаним.

⁴²⁶ *cum adiacentiis* – з прилеглими землями.

⁴²⁷ *auctoritate praesentis conventus* – владою цього сейму.

⁴²⁸ *iuris hereditarii* – діничного права.

⁴²⁹ *post evictam coram ordinibus Regni hereditatem* – після здобуття [через суд] перед станами королівства діничної власності.

⁴³⁰ Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 302; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 51. Див. також: Руська (Волинська) метрика. Книга за 1652–1673 pp. [= Памятники истории Восточной Европы. Источники XV–XVII вв., т. V] / Підгот. до друку Петро Кулаковський. – Острог; Варшава; Москва, 1999. – С. 158–160.

⁴³¹ *merita* – заслуги.

⁴³² *debita gratitudine ad seram posteritatem* – належною вдячністю на довгу будучність.

⁴³³ *adiacentiis* – прилеглими землями.

⁴³⁴ Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 302–303; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 52. Див. також: Руська (Волинська) метрика. Книга за 1652–1673 pp. [= Памятники истории Восточной Европы. Источники XV–XVII вв., т. V] / Підгот. до друку Петро Кулаковський. – Острог; Варшава; Москва, 1999. – С. 165–168.

Declaratia łasky vrodzone[mu] Ierzemu Chmielnickiemu

Iako wsistko Woysko Zaporoskie do łasky y clementiey nasey przypuscie-lismy, tak nie pamiętając zadnych uraz urodzonego Ierzego Chmielnickiego, potomka Bohdana Chmielnickiego, hetmana zaporowskiego, w protectyą naszą bierzemy, a chcąc y przyhęczyć do dzieł rycerskich, tudzież naszej y Rzeczypospo[litey] usługi, kleynot sliachectwa polskiego onemu conferujemy, na co y przywiliey wydany utwierdzamy, nadto przy daninach, przez nasz oyczu iego conferowanich, onego zachowujemy y też przywilegia, oyczu iego conferowane, *pro persona* iego⁴³⁵ approbujemy, oprócz dobr, do starostwa czyhyrńskiego należących⁴³⁶.

Declaratia łasky Tymoszowy Nosaczowy

Mając zaleconą sposobność do dzieł rycerskich Tymosza Nosacza, oboźnego naszego zaporowskiego, onemu y potomkom iego kleynot szlachectwa polskiego conferowaliśmy. Nadto, przychęcając go do naszej y Rzeczyposp[olitey] usługi, dobra nasze Kapustną Dolinę, Dorekowiecz z futorem, Czerepowo, od starostwa korsunskiego, prawem dziedzicznym conferowaliśmy mu y przywiliey na to wydany, *autoritate* seymu terazniejszego approbujemy⁴³⁷.

Danina vrodzo[nemu] Hrehoremu Hulanickiemu

Vwazając rycerskie odwagi, dzielność, zasługi vrodzonego Hrehorego Hulanickiego, natęczas pułkownika nizenskiego, szlachca z wojewodztwa wołyńskiego *oriundi*⁴³⁸ y też odwagi iego chcąc wiecną ozdobycz pamięcią, conferowaliśmy mu prawem lennim dzierzawy nasze, to iest Nosówkę, Kisieliówkę, w wojewodztwie czernihowskim. Na co y przywiliey, z cancelariey naszej wydany, powagą seimu teraznyey[sze]go stwierdzamy⁴³⁹.

Danina Stęblowa Fedorowy Wychowskiemu

Hcząc wierne usługi vrodzonego Fedora Wychowskiego łaską naszą ozdobycz, conferowaliśmy mu miasteczko Stęblow z przinależnościami, od starostwa korsunskiego, prawem dziedzicznym, na co przywiliey widany approbujemy⁴⁴⁰.

⁴³⁵ *pro persona* iego – щодо його особи.

⁴³⁶ Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 303; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 52.

⁴³⁷ Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 303; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 52.

⁴³⁸ z wojewodztwa wołyńskiego *oriundi* – який походить з Волинського воєводства.

⁴³⁹ Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 303; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 52.

⁴⁴⁰ Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 303; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 52. Див. також: Руська (Волинська) метрика. Книга за 1652–1673 рр. [= Памятники истории Восточной Европы. Источники XV–XVII вв., т. V] / Підгот. до друку Петро Кулаковський. – Острог; Варшава; Москва, 1999. – С. 127–130.

Declaratia łasky naszej szliahetnym Sulimom

Lubo o vrodzeniu szliaheckym Stephana, Sewerina, Theodora, Stephana, Sulimow, braciey między sobą rodzonych y stryiecnich, nie moze bydz watpliwosc, aby iednak z iakiey okaziey nie zostawała *perplexitas*⁴⁴¹, wydany iest im || (арк. 1085) przywiliey *declarationis*⁴⁴² urodzenia ych, ktory przywiliey *in toto*⁴⁴³ approbuiemy y onih za sliahtë polską przyznawamy. Takze y przywilieia, na danini lennoscyą, to iest Stephanowy starsemu Dymier, Sewerinowy Kozary, Theodorowy Iulczę y Beresky, Stephanowy młodszemu wiesz Cyble, onim na seimie teraznieyszym conferowane, *authoritate comitali*⁴⁴⁴ stwierdzomy⁴⁴⁵.

Wsy Łopienniky (vrodzonemu Ierzemu Niemierzycowy)

Za zgodą wsech stanow wszy Łopienniky, Łacky y Rusky z Dobriniowem w woiewodztwie ruskym, ziemy chełmskiey leżące, vrodzonemu Ierzemu Niemierzycowy, podkomorzemu kyiowskiemu, starosczye owruckiemu, prawem lennim iemu y potomkom iego daiemy y od wseliakych stanowisk żołnierzskych uwalniamy, *saluis nihilominus oneribus ecclessię et Regipublice*⁴⁴⁶.

Nobilitatia y nadanie Theodozemu Thomkiewycowy

Nagradzaiąc wierne usłугy slahetnego Theodozego Thomkiewycza nam w roznich okazyah, a mianowicie w teraznieyszey z Woiskiem Zaporowskim oswiadczone, onego za sliahcycza panstw Rzeczyposp[olitey] przymuiemy y do wseliakych prerogatyw y wolnoscy stanowy rycerzskiemu w Koronie y W. X. Litew[skim] y panstwach naszych służących przypuscamy. Przywiliey od nas iemu na to sliahecztwo dany *in toto* approbuiemy. Takze y drugi na wsi Krechow, Kunin z Wolką, Skwarzową Starą, Skwarzową Nową, w woiewodztwie ruskym, ziemy lwowskiey, prawem dziedzicznym wiecznym ziemskim, powagą seymu tego stwierdzamy, porowniwaiąc dobra te z innemy sliaheckiemu we wsistkych wolnoscyach y przywilieyach, a od stania staty y chleba żołnierzskiego *perpetuo*⁴⁴⁷ uwalniayąc, *saluo iure moderni possessoris*⁴⁴⁸.

⁴⁴¹ *perplexitas* – вагання.

⁴⁴² *declarationis* – засвідчення.

⁴⁴³ *in toto* – повністю.

⁴⁴⁴ *auctoritate comitali* – владою сейму.

⁴⁴⁵ Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 303; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 52. Див. також: Руська (Волинська) метрика. Книга за 1652–1673 pp. [= Памятники истории Восточной Европы. Источники XV–XVII вв., т. V] / Підгот. до друку Петро Кулаковський. – Острог; Варшава; Москва, 1999. – С. 161–165.

⁴⁴⁶ *salvis nihilominus oneribus ecclesiae et Reipublicae* – проте, зберігаючи повинності перед церквою і Річчю Посполитою. Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 296; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 48.

⁴⁴⁷ *perpetuo* – назавжди.

⁴⁴⁸ *salvo iure moderni possessoris* – не порушуючи прав теперішнього власника. Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 296–297; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 48.

Nobilitatia y nadanie Paparze

Wiswiadczył y urodzoni Ierzi Papara, greckiego narodu y naczyey, ale z dawna w panstwach naszych zasiadły z przodkow swoich obywatel, tylo dzielnosczy, zyczlywosczy y wiary w sprawach uslug naszych a Rzeczyposp[olitey] przislugy osobliwey, ze godzien iest ukontentowania wseliakiego. Na co my respectuiacz, one[go] wprzod do sliahectwa panstw tey Rzeczypospolitey władzą seymu ninieyszego przymuiemy y przywiliey iuz na to wydany approbuiemy. A zesmi mu w starostwie kamienieckym nadali prawem dziedzicznym wsy Baklatycze, Zielcze y Kupiecz Wolą⁴⁴⁹, tedy i to prawo iego przez przywiley wydane approbuiemy. Dobra te od staty, hliebow, przehodow zolnierzkych, iako iuz ziem- || (**арк. 1086**) skie, uwalniamy, *salua nihilominus aduitalitate moderne possestricis*⁴⁵⁰.

Nobilitatya na tymze seimie stanęła p. Pawła Tetery, takze y p. Krzystopha Peretyatkowycza⁴⁵¹. Nobilitowono kozakow zaporow[skych].

Nobilitatya Zarudnego y danina

Maiacz zalecone wiernoscz y odwagy Samuela Zarudnego [Samijła Bohdanowycza-Zarudnoho], sędziego woysk naszych zaporoskych, confederalismi mu kleynot sliahectwa polskiego, takze y daninę miastecko Sawulichy, w woiewodztwie kyiowskym leżące, według przywilieiu widanego prawem lennim, powagą⁴⁵² seimu teraznieyszego approbuiemy⁴⁵³.

Danina y nobilitatya Hreoremu Lesnickiemu

Iako wsistkych liudzy ricerzkych zwiklismi łaską naszą zdobyc y opatriwacz, tak maiacz w respectye rycerzką dzielnosc y wiernoscz Hreorego Lesnickiego, onego do kleynotu szliahectwa polskiego przypuscamy y za sliaheczyca poczytamy, nadto przyhęcaiaacz go do naszej y Rzeczypospo[litey] uslugy, confederalismy mu dobra nasze miasrecko Olszano z przinaleznosciamy, od starostwa korsunskiego, y przywiliey *eo nomine*⁴⁵⁴ wydany dziedzicznym prawem, *authoritate presentis conuentus*⁴⁵⁵ approbuiemy⁴⁵⁶.

⁴⁴⁹ У рукописі “Рупієць Волą”.

⁴⁵⁰ *salua nihilominus advitalitate modernae possestricis* – окрім дожиттєвого володіння теперішньої власниці. У рукописі помилк. “saluis”. Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 297; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 48.

⁴⁵¹ Див.: *Volumina legum*, t. IV, s. 296–297; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 48–49; Руська (Волинська) метрика. Книга за 1652–1673 pp. [= Памятники истории Восточной Европы. Источники XV–XVII вв., т. V] / Підгот. до друку Петро Кулаковський. – Острог; Варшава; Москва, 1999. – С. 140–146.

⁴⁵² Слово правлене.

⁴⁵³ Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 303; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 52.

⁴⁵⁴ *eo nomine* – щодо цього.

⁴⁵⁵ *auctoritate praesentis conventus* – владою цього сейму.

⁴⁵⁶ Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 303; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 52–53. Див. також: Руська (Волинська) метрика. Книга за 1652–1673 pp. [= Памятники истории Восточной Европы. Источники XV–XVII вв., т. V] / Підгот. до друку Петро Кулаковський. – Острог; Варшава; Москва, 1999. – С. 123–126.

Danina Kamionky y Mes[z]ney vrodzonemu Prokopowi Weresczace
y nadanie tytułu Wiernosłow

Przywileiy dany vrodzonemu Prokopowy Weresczace, komornikowy
granicnemu czerniechowskiemu, sekretarzowy naszemu, na puste dobra
Kamionky y Mes[z]ney pod Owruc[z]em, takze na drugi tytuł szliaheczky
Wiernosłow, *authoritate conuentus presentis in toto* approbuiemy, *insimul cum
cassatione obiectionis*⁴⁵⁷.

Danina y nobilitatia⁴⁵⁸ Iona Kowaliewskiego, Harasima y braciey iego
Kaplonskich, Iwana Bohatyrowicza, Iana y Theodora Czekałowskich,
Iana Rudnickiego, Hawriła Lisowca, Kalina Sokołowskiego,
Dimitra Słoninki

Chcąc liudzy rincerzskych łaską naszą iako naybardziej do usłугy naszej
y Rzeczypospo[litey] zachęcycz, a maiąc w dziełach rincerzskych zaleconą
experientią, vrodzonego Iona Kowaliewskiego, Harasima y braciey iego
Kaplonskich, Iwona Bohatyrowyca, Iana y Theodora Czekałowskich, Iana
Rudnickiego, Hawriła Lisowca, Kalina Sokołowskiego, Dimitra Słoninki,
conferowalismi ym kleynot szliahectwa polskiego, iako o tym przywileieia
kazdemu z nych *seorsive*⁴⁵⁹ || (**арк. 1087**) wydane szerzey w sobie obmawyaią.
Ktore to przywileieia⁴⁶⁰ *authoritate* seimu teraznieyszego *in toto* approbuiemy
y przywileiy Kowaliewskiemu, na Skwirę y Romanowkę dany, utwierdzamy⁴⁶¹.

Danina y nobilitatia Iak[i]ma Samcenka [Jakyma Somka]

Mayącz w dziele rincerzskym zalieconego Iakima Samcenka z Woyska
Zaporowskiego, onego do tytułu prerogatiwy sliaheczkiey przypuscamy y
przywileiy tak na nobilitatyą, iako na dozywoczcie Berazany [Berezań] onemu
dany, approbuiemy⁴⁶².

⁴⁵⁷ *insimul cum cassatione obiectionis* – одночасно з відхиленням заперечень. Див.
друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 303; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 53. Див.
також: Руська (Волинська) метрика. Книга за 1652–1673 pp. [= Памятники исто-
рии Восточной Европы. Источники XV–XVII вв., т. V] / Підгот. до друку Петро
Кулаковський. – Острог; Варшава; Москва, 1999. – С. 146–149.

⁴⁵⁸ У рукописі помилк. “lobilitatia”.

⁴⁵⁹ *seorsive* – окремо.

⁴⁶⁰ “Ktore to przywileieia” помилк. написано двічі.

⁴⁶¹ Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 303–304; *Volumina Constitutionum*, t. IV,
vol. 2, s. 53.

⁴⁶² Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 304; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2,
s. 53 (тут: “Berežany”). Згадка в літературі про надання Березані Якимові Сомку:
Кулаковський Петро. Козацьке посольство на сейм 1659 року // Гадацька унія
1658 року / Редкол. Павло Сохань, Віктор Брехуненко, Дмитро Бурім та ін. – Київ,
2008. – С. 119.

Nobilitatya Kiryła Andryiowicza y danina Soroczyny iemuz⁴⁶³.

Danina oyczu Gonasewskiemu [Mychajłowi Hunaszewskiemu]

Z clementey naszey wrodzoney, oyczu Gonaszewskiemu conferowalismy siola Krechaiow [Krochaiow], Bodinky y Szłobodką Krechaiowską y przywileiy *eo nomine*⁴⁶⁴ wydany *authoritate conuentus presentis*⁴⁶⁵ approbuiemy⁴⁶⁶.

Nobilitowano: Wasiła Złotarenka Złotarzewskiego, Mathiasa Papkiewycza, Chawryła Porywaia y Zahariasa Surty [Sorty], Daniela Oliwemberka [Daniela Atheńskiego]⁴⁶⁷, Iacuba y Iana Pekalickych, Bazilego y Kyriła Iskrzyckych, Iana Mazarakiiego, Maxima Bułyhy, Krzystofa Warteresowycza Słoniewskiego, Tymosza Ciciurę, Bazylego Woytkiewycza, Bochdana Kalenicenka, Stephana Derzeniewskiego.

Danina y nobilitatya Andrzeia Romanenka y danina wies Skopce y starostwie pereasławskym; Wasyła Mitczenka y danina młyn Krzycewsky y Kanyowie y wioskę Ratky⁴⁶⁸.

Danina⁴⁶⁹ vrodzonego Adama Mazyepy

Mayącz wzgliad na wierne usłугy vrodzonego Adama Mazyepy, conferowalismy mu lennim prawem siolo Kamienice, w woiewodztwie kyiowskym liezace, na co y przywilyey wydany aprobuiemy⁴⁷⁰.

Nobilitatya y danina Ostapha Feckowycza

Z dzieł rycerskych maiac zaleconeho Ostapha Feckowycza⁴⁷¹, onemu kleynot slyahectwa polskiego conferowalismy, na co y przywilyey *authoritate presentis conuentus* approbuiemy. Temuz y przywilyey lennosczy na Sandarowkę dany stwierdzamy⁴⁷². || (арк. 1088)

⁴⁶³ Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 304; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 53.

⁴⁶⁴ *eo nomine* – щодо цього.

⁴⁶⁵ *auctoritate conventus praesentis* – владою цього сейму.

⁴⁶⁶ Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 304; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 54. Див. також: Руська (Волинська) метрика. Книга за 1652–1673 pp. [= Памятники истории Восточной Европы. Источники XV–XVII вв., т. V] / Підгот. до друку Петро Кулаковський. – Острог; Варшава; Москва, 1999. – С. 110–116.

⁴⁶⁷ Про цей факт, його біографію та наукову літературу в історіографії див.: Федорук Ярослав. Два листи архімандрита Данила Афіньського і грека Федора Дмитрієва до царя Олексія Михайловича у 1656 році // Український археографічний щорічник. Нова серія. – Київ, 2009. – Вип. 13/14. – С. 493–494.

⁴⁶⁸ Далі закреслено “Iana Mazarakiiego”. Див.: Volumina legum, t. IV, s. 304; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 54.

⁴⁶⁹ Далі закреслено “y nobilitatya”.

⁴⁷⁰ Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 304; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 54.

⁴⁷¹ У рукописі помилк. “Feckowycza”.

⁴⁷² Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 304; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 54.

Indigenat vrodzonego Gwilhelma Orssetego, Wlocha y kupcza krakowskiego, na seymie tym 1659 iest dany y do prerogatyw⁴⁷³ stanu sliacheckiego przypuszczony, onego y z potomstwem iego *utriusque sexus*⁴⁷⁴ iest przyięty, ze darował pewną znacną sumę na potrzeby Rzeczypospolitey⁴⁷⁵.

Vmarł prętko po tym seymie pan Orsety.

Approbacya przywilieiu dozywotnego na Kyiowiec
y Mieleczyce [Mieleszyce] vrodzonemu Pawłowy Teterze

Maiącz wzgląd osobliwy na wierne zasługi vrodzonego Pawła Tetery, dobra pewne, do stołu naszego należące, w oekonomiey brzeskiej leżące, nazwane Kyiowiec y Mielyczice z miasteckiem Pieszczatcem, ze wsistkiemy pozytkamy y wsiamy do tych klucow należącemy, prawem dozywotnim onemu z łasky naszej conferowalismy. Na czo przywiliey z kancelarieriey naszej *ex senatu consilia* iuz mu iest wydany, który *non obstantibus quibusvis constitutionibus etc.* o nieuprasaniu dobr stołu naszego kroliewskiego *sancitis*⁴⁷⁶.

Approbacya przywilieiu vrodzonemu Nieczaiowy
y vrodzonym Koszanskiemu y Boharewycowy

Zawdzięcając wierne usługi Iana Nieczai, pułkownika naszego, ktore on po wzięty od nasz amnistiey nam y Rzeczypospo[litey] przeciwko nieprzyiaczeliowy naszemu odwaznie oswiadczył, przywilieie od nasz onemu na dozywoczye pewnych dobr nazwanych Czausy y Czerekow y dwoie woytostwa puczkowskie y blachowiczkie, w oekonomiey mohilewskiej leżących, takze na starostwo bobruyskie, z summą na nim będącą, którą on należnym successorom *refundere*⁴⁷⁷ powinien będzie, prawem takze dozywotnym. Do tego przywilieie vrodzonych Adama Hleba Koszanskiego na wiesz Tysczy z młynkiem, z gruntamy malkowskiemy y z słobotką Pachnowką y vrodzonego Krzystopha Iana Boharewycza na wiosky Holienie y Horbowycze, w teyze oekonomiey mohilewskiej dozywociem dane, ze wsistkiemy do nich w przywilieiach mianowanemy przynalieznościemy, iako rincerzkim y dobrze zasłużonym oyczyźnie synom, za zgodą wsech stanow *authoritate presentes conuentus* approbuiemy y corroboruiemy. Constitutye iednak dawne strony dobr naszych sto- || (арк. 1089) łowych y oprawy niasnieyszey kroliowey i. m., pany małzonky naszej, wzgledem starostwa bobruyskiego (excipuiącz te tylko donaciy osobom wyzey mianowanym y ych małzonkom) reassumuiemy.

⁴⁷³ У рукописі помилк. “prerogatyh”.

⁴⁷⁴ *utriusque sexus* – обидвух статей.

⁴⁷⁵ Див.: Volumina legum, t. IV, s. 295; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 46–47.

⁴⁷⁶ *non obstantibus quibusvis constitutionibus etc.* o... *sancitis* – без огляду на будь-які конституції тощо, ухвалені щодо. Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 318; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 79.

⁴⁷⁷ *refundere* – повернути.

Tak iednak, iz *post fata*⁴⁷⁸ pomienionych donataryusow znowu te dobra wyzey mianowane do stołu naszego wracac sie maią, czego wielmo[zny] podskarbiowie naszy doyrz[z]ec powinny będą. Aboly tez za podaniem okazyi z insych dobr, do dispozyticy naszey przypadlych, *commutationem bonorum equiualentium*⁴⁷⁹ wszistkym mianowanim osobom bez ukrzywdzenia ych uczynicz mamy y nie wprzod z tych dobr donataryuszowie naszy ustąpic maią, az sie im słusna przez zesłanich od nasz comissarzow stanye satisfactia⁴⁸⁰.

Approbacya przywilieiu wrodzonym Koszanskym
y wrodzonemu Sieliczkemu

W osobliwey maiącz consideraticy zalecone postępy ku nam y Rzeczypospo[litey] szczeroy usługey, wrodzonych Adama, podczaszego msczysławskiego, y Ierzego Marczyana Hlebow Koszanskich, a chcąc ym to zawdzięczyc, na pewne dobra Koszany nazwane, woiewodztwie msczysławskym leżące, z przynaliezności, po wrodzonym Mirskym, przodkowy ych, *quondam*⁴⁸¹ wiecnoscyą służące, takze dobra dozywotne mianowane Berezytninskie w tymze woiewodztwie msczysławskym, ze wszistkiemy do nich przynaliezności. Przywilieie na wiecnosc od nasz dane po osobach wzwyz pomienionych powagą seymu teraznieyszego *in toto* approbuiemy. Wrodzonemu Ianowy Kazymierzowy Sielyckemu, skarbnikowy rzączyckiemu, poniewaz od niasnieyszey kroliowey i. m., p. małzonky naszey, z dobr *iuri reformatorio*⁴⁸², w starostwie bobruyskim podliegłych, wiosky pewne w przywilieiu specificowane prawem ziemskym wieczystym są nadane, a przez nasz confirmowane. Tedy tę przywiliey *authoritate conuentus presentis* approbuiemy y *perpetuis temporibus*⁴⁸³ corroboruiemy. Constitucie iednak dawne strony dobr *iuri reformatorio* podliegłych (względem donacy osoby wyzey mianowanej excipuiącz) reassumuiemy⁴⁸⁴.

Nobilitatya setnykow pułku wrodzonego [Iwana] Nieczaia

Dyonizego y Andrzeza Muraskow, Korneliusa y Ewdoxego Draniewskich nobilitowano, setnykow zaporowskich kozakow. *Preuio iuramento fidelitatis*⁴⁸⁵ w nayblissym grodzyc⁴⁸⁶. || (арк. 1090)

⁴⁷⁸ *post fata* – після смерті.

⁴⁷⁹ *commutationem bonorum equivalentium* – заміну на рівноцінні маєтності.

⁴⁸⁰ Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 318–319; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 79.

⁴⁸¹ *quondam* – колись.

⁴⁸² z dobr *iuri reformatorio*... podliegłych – з вінних маєтків (тобто з маєтків, статус яких регулюється віновим записом).

⁴⁸³ *perpetuis temporibus* – на вічні часи.

⁴⁸⁴ Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 319; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 79–80.

⁴⁸⁵ *praevio iuramento fidelitatis* – з попереднім складанням присяги вірності.

⁴⁸⁶ Див.: Volumina legum, t. IV, s. 319; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 80.

Indigenat vrodzonemu Danielowy Eilofowy, ktori, bedacz *in presidio*⁴⁸⁷ nad ludem moskiewskym maiorem na zomku nowogrockym, poddał szie krolowi i. m. y na uslugy krolia i. m. y Rzeczypospo[litey] ofiarował sie z wiernim poddanstwem, za to iest sliahczycem uczyniony⁴⁸⁸.

Declaratia constitutiei o arianach 1659

Poniewaz w constitutiei blisko przeslego seymu, którą sekta arianska, abo nowochrzczenska, z panstw naszych *proscibitur*⁴⁸⁹, czas im wipzedania sie do liat trzech naznacony. Tedy *authoritate conuentus presentis* czasz im tę do liat dwoch tylko, to iest *a decima iuly 1658 computando*⁴⁹⁰ determinuiemy, *sub vigore*⁴⁹¹, który w blisko przesley constitucyey wyrazony; co osobom do wiary s. katolickiey rzymskiey nawraczajączym sie szkodzyc nie ma, *salvis per omnia iuribus ecclesie ss. Romane et decretis Ducatus Masouie*⁴⁹².

Commissyia lwowska dlia zapłaty woysku koronnemu naznacona *pro die 15 iuly 1659*⁴⁹³ y dlia uspokoienia confederaty, ktora sie yuz beła pocęła, obrawszy sobie za directora i. m. p. Marius[za] Iaskulskiego, gdzie sie woysko beło skupiło y obozem położelo za Lwowem, cekaiącz zapłaty. Uspokoiono confederatyą, dawsy *ad rationem*⁴⁹⁴ długu, co ym wynno beło, żołnierzom koronnim, sescz mylyianow. Uprosono ych o pocekание do pewnego czasu. Dopiero sie ruseły woyska iedne do Prus, a drugie na Ukrainę. Niemal całe liato strawili pode Lwowem, cekaiącz na zapłatę, a nie hcąc sie ruszycz do obozu przeciw nieprzyacieliowy. || (арк. 1091)

Vrodzonemu Iaskolskiemu, straznykowy woskowemu, *emphyteusis*⁴⁹⁵

Aby ludzie rycerzszy wszeliakiey po nasz za krwawe zaslugy swoje y mężne odwagy dozwały wdzięcnoscy, vrodzonemu Maryuszowy Iaskolskiemu, straznikowy woyskowemu, stulinskiemu, krzemienzczuckiemu staroscie, ktorego wiary przeciwko nam, męstwa y dzielnosczy w roznych dotychczas woiennych okazyiach⁴⁹⁶, osobliwie w ugrontowaniu poprzisięzonego braterstwa

⁴⁸⁷ *in praesidio* – в залозі.

⁴⁸⁸ Див.: Volumina legum, t. IV, s. 319; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 80.

⁴⁸⁹ *proscibitur* – банітується, прирікається на вигнання.

⁴⁹⁰ *a decima iulii 1658 computando* – рахуючи від 10 липня 1658.

⁴⁹¹ *sub vigore* – на підставі.

⁴⁹² *salvis per omnia iuribus ecclesiae sanctissimae Romanae et decretis Ducatus Masoviae* – за повного дотримання законів пресвятої римської церкви і ухвал Мазовецького князівства. Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 272; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 12.

⁴⁹³ *pro die 15 iulii 1659* – на день 15 липня 1659.

⁴⁹⁴ *ad rationem* – в рахунок.

⁴⁹⁵ *emphyteusis* – емфітевза.

⁴⁹⁶ У рукописі спершу було написано “okazyiach woiennych”.

z hanem krimskim [Mehmed Gerejem IV] y oderwaniu sył iego od nieprzyiaciół naszych, w sprowadzeniu woysk iego do Korony, przez ktore swedzka rewolutia⁴⁹⁷ przelamana, więc y w tureczkych legatyach doznawalismy. Dzierzawę naszą Stulno ze wszistkiemy przyległosciami, tak iako iest w przywileiu naszym iemu dożywotnim prawem conferowaną, do lat trzydziestu *post extinctum ius* iego *adualitium computando, iure emphyteutico*⁴⁹⁸ successorom iego za zgodą wsech stanow conferujemy, *salvis iuribus Regipub[licae] et quartę*⁴⁹⁹.

Nagroda zasług wielmoznego wojewody ziem ruskych

Czodienne prace wielmoznego Stephana na Czarnczy Czarneckiego, wojewody ziem ruskych, odwagy, zdrowya y kostow dla dostojenstwa naszego y całosci Rzeczypospol[itey] iako *iudicio communi*⁵⁰⁰ są wielkie y godne pamięci, tak nasz do wszelkiego obowiązuią respectu y wdzięcnosci, ktore chcac *in exemplum posteritati*⁵⁰¹ osobliwą szcudrobliwoscią godnie *coronare*⁵⁰²; dobra nasze Ratno, w wojewodztwie ruskym, w ziemy chełmskyye leżące, *cum omnibus attinentiys et pertinentiys*⁵⁰³ wedlie przywileiu, na tę dzierzawę od nas danego iemu y potomkom iego w nagrodę cnot y usług zicliwych, *authoritate presentis conuentus post decessum*⁵⁰⁴ tak samego, iako małzonky iego do liat trzydziestu *iure emphyteutico* successorom tegoz wielmoznego wojewody ruskiego, za zgodą wszech stanow conferujemy, *salvis iuribus Reipubl[icae] et quarti*⁵⁰⁵.

Nagroda zasług wielmoznego wojewody podliaskiego

Zasługi wielmoznego Piotra ze Bnina Opalinskiego, wojewody podlyaskiego, ktore niasnieyszom oyczu [Zygmuntowi III], bratu [Władysławowi IV] y nom do tych czas wyswiadcza etc. Dzierzawę Pietrzykowską iemu y małzonce iego prawem dożywotnim conferowano, potomko[m] i[e]go *post decessum*

⁴⁹⁷ У рукописі “rowolutia”.

⁴⁹⁸ do lat trzydziestu *post extinctum ius* iego *adualitium computando iure emphyteutico* successorom iego... conferujemy – na тридцять років, рахуючи після завершення його дожиттєвого права, на підставі емфітевтичного права, [...] передаємо його спадкоємцям.

⁴⁹⁹ *salvis iuribus Reipublicae et quartae* – з дотриманням прав Речі Посполитої і кварти. Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 285; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 31–32.

⁵⁰⁰ *iudicio communi* – на загальну думку.

⁵⁰¹ *in exemplum posteritati* – як приклад нащадкам.

⁵⁰² *coronare* – увінчати.

⁵⁰³ *cum omnibus attinentiis et pertinentiis* – з усім, що до них належить.

⁵⁰⁴ *auctoritate praesentis conventus post decessum* – владою цього сейму після смерті.

⁵⁰⁵ *salvis iuribus Reipublicae et quarti* – з дотриманням прав Речі Посполитої і кварти. Див. друк: *Volumina legum*, t. IV, s. 285; *Volumina Constitutionum*, t. IV, vol. 2, s. 31.

tak samego, iako y małzonky iego do liat trzydziestu *iure emphytencico* successorom tegoz wiel[moznego] woiewo[dy] podlia[skiego] za zgodą wseh stanow conferuiemy, *saluis iuribus Regipublice et quarte*⁵⁰⁶. || (арк. 1092)

1659

Assecuratya sum expens rozných ich m. pp. senatorow

Iasnie wielmoznemu i. m. p. Stanisławowy na Podhaycach Potockiému, woiewodzie krakow[skiemu], hetmanowy wielk[iemu] koronnemu, na rozne legaty y conferentye *cum finitimis ab anno 1654*⁵⁰⁷ do teraznyeysego seymu 1659 *de proprio*⁵⁰⁸ errogował summę złotych 55890. Zlicano wielmo[znemu] i. m. p. podskarbiému koronne[mu] [Janowi Kazimierzowi Krasińskiemu] te sume s podatkw terazniy[szych] Rzeczypo[spolitey] wypłacic.

1659 na seymie

Assecuratya wydatkow wielmoznego marszałka wielkiego koronnego

Chętne y odwazne przez wsistkie zamiesane Rzeczypo[spolitey] czaszy wielmo[znego] Ierzego na Wysniczu y Iarosławyu Lubomierzskiego, marszałka wielkiego y hetmana polnego koronnego, zasługi, sama telko wiekopamiętną ukontentowane bydz mogą wdzięcnoszczyą, ktorego wydatkow y nakładow *in fidem publicam* na osady *et presidia* roznych fortecz, zacyągy ludzy, legatie postronne y insze *apparatus bellici necessaria condignam* mamy *rationem*⁵⁰⁹, ktore expensa, ze według przesłego seymu constitutie, tenze wielmo[zny] marszałek wielki koronni na comissiey lubelskiey na summe siedmdziesiat piąci⁵¹⁰ tysięczy y osmnastu złotych, groszy 11 wywiedszy liquidował, a osobną altylleryą y munitią swoią własną wedlie rejestru wielmo[znego] Krzystopha Grodzickiego, kastellana kamieniecki[e]go, generała altylleryey koronney, na expugnatia torunską swoim kostem wprowadzył, którą munitią y insze materialia do niey należące *circa oppugnationem*⁵¹¹ Torunia wydane są y [w] te wzwyz mianowane sedmdziesiat y pięć tysięcy, osmnascie złotych nie rahowane, bo tey munitiey insza zwyczajna do⁵¹² skarbu koronnego *dependet taxa*⁵¹³. Tedy tak tę sume 75000 y złotych 18, groszy 11, na comissiey lubelsky liquidowana, iako y inną sumę na altylleryą pomienioną wydaną, a *per taxam*

⁵⁰⁶ Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 285; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 31.

⁵⁰⁷ *cum finitimis ab anno 1654* – з сусідами від 1654 року.

⁵⁰⁸ *de proprio* – з власних коштів.

⁵⁰⁹ ktorego wydatkow y nakładow *in fidem publicam* na osady *et praesidia* roznych fortecz... y insze *apparatus bellici necessaria condignam* mamy *rationem* – чий видатки і витрати під державну гарантію на облоги й залоги... та інші потреби для воєнних приготувань ми належно враховуємо.

⁵¹⁰ Слово дописане над рядком.

⁵¹¹ *circa oppugnationem* – у зв'язку зі штурмом.

⁵¹² У рукописі "od".

⁵¹³ *dependet taxa* – залежить вартість, такса.

skarbu koron[nego] *liquidandam*⁵¹⁴, iako nayprędzey przy zapłacie woyskom koronnim za assignatiamy skarbowemy odliczyc z podatkow naypierwsich woiewodztwa krakow[skiego] zlicamy⁵¹⁵.

Miasto Gdansk 1659 na seimie

Wydali gdanskanie na potrzeby Rzeczypospoli[tey] y munitie złotych 85112/23⁵¹⁶. || (арк. 1093)

Seymu 1659

Comissarze naznaceny na tractaty Swedamy koło pokoiu 1659

Iasnie wielmo[znego] i. m. p. Iana z Lesna Lescinskiego, woiewodę poznanskiego, iasnie wielm[oznego] i. m. p. Ierzego na Wisniczu y Iaro[ślawniu] Lubomierzskiego, marszałka wielkiego koronnego y hetmona polnego koron[nego], i. m. xzię[dza] Mykołai⁵¹⁷ Prazmowskiego, kanclerza wielkiego koron[nego], nominata biskupstwa łuckiego, Krzystopha Paca, kanclerza wielkiego Wiel[kiego] X. Litew[skiego], Andrzeia Morzstyna, referendarza koronnego. A z yzby poselsky vrodzonego Iana Gninskiego, podkomorzego pomorzskiego, starostę gnieznienskiego, marszałka koła poselskiego, Władysława Reia, starostę nowomieyskiego, kanclerza kroliowey i. m.⁵¹⁸.

Zacęły sie w Olywie w klastorze⁵¹⁹, a skonczęły sie *die 3 may*⁵²⁰ [1660]. Trimuphowano na zomku krakowskim, “*Te Deum laudamus*” spiewaiąc na wielky msy, y w Krakowie w dzień S. Troyce y z dział byto *23 may*. A my w Kazymierzu *die 24 may* wieczor w poniedzialek, ogien paliąc y z dział strzelaiąc, y piehoty 20 po trzi razy ognia daly, trębace trąbiely, a mi w ratusu “*Te Deum laudamus*” spiewaly y za zdrowie kroliewskie piely.

Commissarze naznaceny na tractaty z carem moskiewskym 1659

Iasnie wielmo[znego] i. m. p. Pawła Sapiehę, woiewodę wylenskiego, hetmana wiel[kiego] W. X. Lite[wskiego], wielmozných i. m. Ierzego Carola Hlebowyca na Dąbrowie, starostę generalnego zmudzkiego, Hieronima Wierzbowskiego, woiewodę brzeskiego kuiawskiego, wielky rząca krakowsky⁵²¹, Krzystopha Zawyszę na Baksztach, marszałka wielkiego W. X. Litew[skiego], Wyncentego Korwyna Gosiewskiego, podskarbiego wielkiego y hetmana

⁵¹⁴ *per taxam* skarbu koronnego *liquidandam* – яка має бути погашена за такою коронної скарбниці.

⁵¹⁵ Див. друк: Volumina legum, t. IV, s. 284–285; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 30–31.

⁵¹⁶ Див.: Volumina legum, t. IV, s. 288; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 35.

⁵¹⁷ Переправлено з “Mykołaiowy”.

⁵¹⁸ Див.: Volumina legum, t. IV, s. 275–276; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 17.

⁵¹⁹ Надпис на марґінесі: “1660 die 12 ianuary zacęły sie”.

⁵²⁰ Далі залишено порожнє місце для року.

⁵²¹ “wielky rząca krakowsky” дописано над рядком.

polnego W. X. Li[tewskiego], wrodzonych Cypryana Brzostowskiego, referendarza y pysarza W. X. Litew[skiego], Iana Sapiehę, pysarza polnego koronnego, starostę kamienieckiego, Stanisława Sarbiewskiego, starostę grabowieckiego y koritnickiego⁵²².

Poiehali beli ich m. pp. comissarze do Moskwy, alie dlia niebespiecenstwa mosk[iewskiego] wrocieli sie⁵²³.

Znowu ziehaly sie comissarze moskiewszczy y koronny wespol do miasta.

Опубліковано: Volumina legum. – Petersburg, 1860. – Т. IV. – S. 272, 275–276, 284, 285, 288, 296, 297, 301–307, 310, 318, 319;

Гарасимчук Василь. Матеріали до історії козаччини XVII віку; Василь Гарасимчук: життя і творчість (1880–1944) [= Львівські історичні праці. Джерела, вип. 1] / Упоряд. Ярослав Федорук. – Львів, 1994. – Док. 93. – С. 129–130 (вставка в текст про процедуру присяги козаків);

Kaczmarczyk Janusz. Rzeczpospolita Trojga Narodów mit czy rzeczywistość: Uгода hadziacka – teoria i praktyka. – Kraków, 2007. – S. 114–115 (вставка в текст про процедуру присяги козаків);

Volumina Constitutionum / Opr. Stanisław Grodzicki, Marcin Kwiecień, Krzysztof Fokt; przedm. Waclaw Uruszczak. – Warszawa, 2017. – Т. IV: 1641–1668. – Vol. 2: 1658–1668. – S. 12, 17, 30–32, 35, 46–57, 67, 79, 80. || (арк. 1094)

⁵²² Див.: Volumina legum, t. IV, s. 310; Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 67.

⁵²³ Надпис на марґінесі: “1660 die [...] poiehaly na tractaty do Moskwy” (у рукописі дата пропущена). Переговори у дійсності відбувалися у Борисові навесні 1660 р., а до Москви їздили лише козацькі послы, які відправилися в дорогу до Борисова у лютому 1660 р., проте були повернуті до столиці, де 23 березня мали аудієнцію у царя. Див., зокр.: Акты Московского государства. – Санкт-Петербург, 1901. – Т. III: Разрядный приказ. Московский стол: 1660–1664. – Док. 20. – С. 29–30 (перелік московських послів на переговори, січень 1660 р.); *Kubala Ludwik.* Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660 [= Szkice Historyczne, ser. VI]. – Lwów, 1922. – S. 358–359; *Гарасимчук Василь.* Перед Чуднівською кампанією // Науковий збірник, прив'язаний професорові Михайлові Грушевському учениками й прихильниками з нагоди його десятилітньої наукової праці в Галичині: (1894–1904). – Львів, 1906. – С. 294–296; *Яковлева Тетяна.* Руїна Гетьманщини: Від Переяславської ради–2 до Андрусівської угоди (1659–1667). – Київ, 2003. – С. 528; *Kroll Piotr.* Od ugody hadziackiej do Cudnowa: Kozaczyzna między Rzeczpospolitą a Moskwą w latach 1658–1660. – Warszawa, 2008. – S. 353.

№ 102

1659 р., жовтень – грудень. – Новини про непевні настрої у Війську Запорозькому з приводу укладення Гадяцького договору, обрання Юрія Хмельницького новим гетьманом, козацькі виступи проти нього, похід Стефана Чарнецького в Україну, передчуття небезпеки у Львові та інші відомості

Anno Do[min]i 1659 in 8bri⁵²⁴

Pretko po seymie, iak sie powrocieli poslowie kozaczcy z Warszawy na Ukrainę, tak sie zaraz nie podobala cerny, chłopom ta zгода y kozakom niectomy o to, ze sie slyachtą sieła ych poczyniło, rejestrowych kozakow y starsyny (mowując: “Tos ty sliachczyc, a ia u ciebie muzyk, hłop, robycz kazes, a ia tak dobry, iako y ty, wsisczismi bely zarowno, a teraz polaseliscie, nie budzie tak”). Chłoptwo sie zbuntowawszy, Ierzego Chmielnickiego na hetmanstwo poburzywszy, wybrali go sobie za hetmana zaporowskiego, do i. m. p. Wyhowskiego posławsy kozakow kielkanasczye tyszięczy, aby zaraz buwałę oddał Chmielnickiemu, sinowy Bohdana zmarłego Chmielnickiego, ktorego sobie za hetmana kozaczy y hłopy, cern obrała. Nie bardzo sie zbraniaiac, i. m. p. Ion Wyhowsky, wojewoda kyiowsky, oddał buławę Chmielnickiemu, to sobie wymowywsi, zeby mu s Czehrina zone [Olena Stetkewycz]⁵²⁵ y rzeczy iego wolno wypuscono y wydano, co mu kozaczy przybiecaly uczinic. Oderwały sie niektore pułky kozakow rejestrowych od⁵²⁶ Hmelniczenka, liedwo przy Hmielnickym kielkanasczie tyszięczy kozakow zostalo rejestrowyh⁵²⁷ (Tatarowie tes odesly na zimę s plionem do Krimu, ze nie mog miecz od nich pomoczy i. m. p. Wyhowsky). A tymcasem Cehrina kozaczy posly dobywac, gdzie tam bronie sie pocęli, ze zginęło kozakow kielka tyszięczy (vdawano, iakoby brat i. m. p. Wyhowskiego miał odstapycz brata, a przistac y poddac sie Chmielny[c]kiemu y kozakom z dostatkam y skarbamy p. Wychowskiego, y zonę z dziecmy poimali y wzięli)⁵²⁸. Chmielnicenko, poiehawsi do Kyiowa, do Moskwy, oddał przisięgę Moskwie na wierne poddanstwo, tam sie złączywsi z Moskwą, iako udawano, ze ych na 200000 skupyc sie miało znowu wisczynac sliatę, pany, Zydow, co sie tam bely do swyh maiętnosczy pozyezdaly, y maiętnosczy popustosely, miasta y tyh, ktorzy bely przycyną do tey zгоды z Koroną Polską. I. m. p. Wyhowsky ustapycz musiał przed nymy. Woyska koronne z i. m. p. hetmanem wielkym koronnim [Stanisławem Potockim] pod Białą Cerkwyą obozēm stanęli bely, cekaiącz większych posyłkow woyska y armaty⁵²⁹, a gdy kozaczy następowac pocęly, ustapycz woysko nase musialo pod Dubno we 20000.

⁵²⁴ У рукописі “in 8bre”.

⁵²⁵ *Мицик Юрій*. Гетьман Іван Виговський. – Київ, 2004. – С. 10.

⁵²⁶ У рукописі “od Hmelniczenka”.

⁵²⁷ Надпис на марґінесі: “9bre”.

⁵²⁸ У рукописі дужка не закрита.

⁵²⁹ Надпис на марґінесі: “10ber 1659”.

I. m. p. Stephañ Czarneczky, wojewoda rusky, który od Swedow xzięstwo alszacki[e]go, tam go poburzywszy, scęslywie zdrowo powrocywszy zwicięstwem, mało co odpocąwszy Wielky Polsce, poseđł z woyskiem swym na Ukrainę do obozu koronnego na posylek.

Trwogy niemale koło Lwowa y po Ruszy powstaly. || (арк. 1095)

№ 103

Новина про венеційську війну з Османською імперією й турецьке посольство до Криму з вимогою вирушити війною проти Персії

Tureczky cesarz [Mehmed IV] posłał do Tatarow, aby sly wsiczny na woynę do Perszyey przecyw kroliowy perskiemu [Abbasu II], który Turkom szieła panstwa odyał y woyska pobyel.

Y Wenetom na morzu scęszy sie na woynie, przeciw Turkom wojuiaz.

№ 104

Новини про міжусобиці у Семигородському князівстві, Молдавії та Валахії, війну Юрія II Ракоція з турецькими військами, османсько-австрійські відносини та інші відомості

Xzyażę Ierzy Rakoczy odebrał znowu swoje xzyęstwo siedmigroczkie, wygnał tamtego xzyażęcya, co go beli Turczy osadzili w siedmigrocky ziemy [Ferenc Rhédey], takze y Turkow zbieł kielka tysięcy xzyażę Rakoczy y osadziel znowu gospodarow swoich multanskiego y wołoskiego. A czy, co bely od Turkow podany, pouhodziely z panstwa do Turek, ratunku prosząc.

Xzyażę to nowotne siedmigroczkie, który od Turkow beł podany, zawar sie w mieszczye potężnym w siedmygroczky ziemy y iancarow Turkow 1500 przy nim. Dobywał go Rakoczy, z dział byiaz, potłuk w myesczye wieze u kosciolow, basty na murah, ustawnie strzeliaiaz, az sie poddacz miasto musiało, wymowiwszy to sobie, zeby wolni bely Turczy, az za granice do swey ziemye zeby wolno odprowadze[n]y. Xzyażęczya wydały Rakocemu y młodego Czakię [Csáky], pana węgierskiego, któryh Rakoczy dał do więzienia, a Turkow, ku granicy odprowadzywszy, kazał wysczynacz.

Czego gdi sie dowiedzyał Turczyn, kazał basy silistryskiemu ruszycz sie 60000 woyska Turkow y Tatarow, którzy z nim Wołosech y Multanach szadzili gospodarow od Turkow podanych, a na woynę do Węgier kazono sie ym gotowacz, dliacego trwoga Węgrzech.

Posłał cesarz tureczky [Mehmed IV] do cesarza chrzescianskiego [Leopolda I] posła swego, zeby Rakocego, iako ięgo zdraycę y nieprzyiaciela, do węgiersky ziemie nie puscał, ani mu piniedzy nie dodawał, gdsz on hce trzymac pokoy zawarty z cesarzem, gdis Rakocego będzie sukał wsędy tak długo, az go dostanie.

Cesarz i. m. posłał woyska swe iedne s Prus 6000 przez granice polskie do Wegier pod Koszyce ku rzece Czynsie ku granicom siedmygrockym, a Sliąska 16000 takze bronzyc granicz wegierskyh, zeby Turczy nie wpadly do Wegier, ani tesz Rakoczego zeby nie puszczały, gdiby chczyał uhodzyc do Wegier. Rakoczy rad by pod obronę cesarza i. m. podpad, o co często pisał do i. m. p. Franciska Weseliniego, paliatinusa, aby sie za nim do cesarza i. m. przyciniel y poiednał go z cesarzem i. m.

Wegrzeh dawono przywianty w ciagnieniu cesarza i. m. y u nasz w Polsce, gdy sły, a potym stanąwsy w obozie, za swoje piniądze zyc ym kazono, brac nikomu gwałtem zakazono, telko co w liasach liudzie bely pohowaly, boiącz sie yh, to ym pozabyeraly.

№ 105

1660 p., жовтень – грудень. – Новини про Чуднівську кампанію та полонення поляками наказного гетьмана Тимофія Цюцюри і миргородського полковника Павла Апостола

*1660 in 8bri*⁵³⁰ na Ukra[i]nie i. m. p. Ierzy Lubomierzsky, marszałek wielky koronny y hetmon polny⁵³¹ koronny, ydacz przecyw Moskwie, uderzył na Iurka Hmielnickiego, hetmana kozackiego, y kozaky zaporow[skie] rebelyzantow, ktorzy przy Moskwie bely. Porazyl yh kielkadziesiat tysięczy y przywiold do poslusenstwa, ze kroliowy i. m. [Janowi Kazimierzowi] przysięgly na wiernoszcz (cego y Tatarowie pomogly)⁵³².

Wydaly kozaczy buntownykow kozackyh Cieciorę [Tymosza Cieciorę], hetmana polnego kozackiego, który miał woyska 60000 pod sobą – tych straciel w potrzebie z nasemy, – y drugiego Postoła [Pawła Apostoła]⁵³³, który miał 40000. Tyh przywieziono do Krakowa krolyowy i. m. y horagwy kielka⁵³⁴. Poseł⁵³⁵ w 16 cleka przyiehal kozacky, oddaiącz poddanstwo kroliowy i. m., y tyh więzniow krol i. m. garlem ych darowal y satamy osadzył, uwolniel z więzienia y poslowy 16 na droge 1600 set złotych dano.

⁵³⁰ У рукописі “in 8bre”.

⁵³¹ Перед тим помилк. написано і не викреслено “wielky”.

⁵³² У рукописі дужка не закрита.

⁵³³ *Kroll Piotr*. Od ugody hadziackiej do Cudnowa: Kozaczyzna między Rzecząpospolitą a Moskwą w latach 1658–1660. – Warszawa, 2008. – S. 390.

⁵³⁴ *Яковлева Тетяна*. Руїна Гетьманщини: Від Переяславської ради–2 до Андрусівської угоди (1659–1667). – Київ, 2003. – С. 118. У підсумку за наполяганням Юрія Хмельницького Тимофієві Цюцюрі було пробачено виступ на боці московського війська, що було зафіксовано в одному з пунктів угоди з козаками під Слободищами: *Герасимчук Василь*. Чуднівська кампанія 1660 р. // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1913. – Т. 114. – С. 65.

⁵³⁵ Надпис на маргінесі: “Die [...] 9bre” (у рукописі дата пропущена).

1659

№ 106

Нотатка про початок термінатів у 1659 році

1659 die 1 ianuary

Terminarz roznych rzeczy¹

№ 107

*26 вересня 1655 р. – 4 вересня 1657 р. – Уривкові нотатки
Мартина Голінського про захоплення Кракова королем
Карлом X Густавом, дорожнечу у місті під час шведського панування
та звільнення міста*

Carol Gustaph, krol swecky², prziset pod Krakow 1655 die [26]³ 7bris, wzyał Kazymierz zaraz, bo sie mu nikt nie bronieł. Rabowaly Swedzy miasto y koscyoly 3 dny.

Krakow wzyał przez podanie za tractatamy die [17 8bris]⁴ 1655.

1657 die 24 augusti stanela zgoda z [Paulem] Wiercem, ze poddal Krakow, y wisly zaraz z Kazymierza o sostey godzinie na puł[ze]garzu sweckie woysko do Krakowa, a cesarskie woysko wesło do Kazymierza z hetmanem swym Kilianem.

Beła drogocz pywa ahtal po zł[otych] 10, cieliacina, kury, kazda rzecz.

30 augusti wisly Swedzy z Wiercem s Krakowa, do Stetyna yh odprowadzono, belo yh 1500.

4 7bris krol i. m. [Jan Kazimierz] wiehał do Krakowa. || (арк. 1098)

¹ На маргінесі цифри “9, 19”. Розділ починається з арк. 1096, арк. 1097 порожній.

² Пізніше було дописано: “1654 koronowany w Stokolmie we Swęczy”.

³ У цьому місці рукопису залишено місце для дати, див.: *Nowak Tadeusz. Operacja krakowska króla Karola X Gustawa 17 IX – 19 X 1655 r. // Wojna polsko-szwedzka 1655–1660 / Red. Jan Wimmer. – Warszawa, 1973. – S. 221.*

⁴ У цьому місці рукопису залишено місце для дати, див.: *Nowak Tadeusz. Operacja krakowska króla Karola X Gustawa 17 IX – 19 X 1655 r. // Wojna polsko-szwedzka 1655–1660 / Red. Jan Wimmer. – Warszawa, 1973. – S. 246–248.*

№ 108

Новина про завершення облоги Торуня польськими та австрійськими військами і звільнення міста від шведського панування

1659

Torun, miasto w Prusiech, ktore Swedzy beli wzyęły w roku 1655, beło obłężone od woyska krolia i. m. Iona Kazymierza polskiego y swedzkiego, pana naszego myłosczywego, przez dwie lyeeczye, gdzie beło Swedow w nym 3000, a starsym nad nimi generalem Benedikt Oxenster [Oxenstierna]⁵. Po cięskych sturmach od naszych, polskich y cesarza i. m., p. Zuzy [Ludwig Raduit de Souches], generala nad woyskiem, woyska przez tractaty, o ktore prosieły, poddaly szie. Krol i. m. polsky toruniany do łasky przyiał, wszistko ym odpusciel. Benedikt Oxenster, generał, wysedł z Torunia z woyskiem swedzkym, ktorich liedwo 300 zdrowyh wysło, horih sieła w Toruniu zostalo. Odprowadzily ych naszymy do Malborku w pokoiu y dali obiecono odprowadzyc ku morzu, iesliby tego potrzebowaly. Wymarło Swedow w Toruniu przez te dwie lyeecie od głodu, zymna, nędze, na strazy y warczye będąc ustawycny, na 2000, a horich w Toruniu beło pod 300. Nawięczy ym dopinał, będąc pod Toruniem, iasnie wielmozny i. m. p. Jerzy Lubomierzsky, grabia na Wisnicu, marsalek y hetmon wielky koronny, generał krakowsky, ze swim woyskiem w sturmach, podsancowawsy sie pod same waly y sonce torunskie y sturmamy nacierayącz, gdzie tes y naszych niemało zginęło y kapitanow.

Gdy Torun odebrano, wesło woyska nasego do Torunia *praesidium*⁶ 2000, przysięgę kroliaowy i. m. rada torunska oddala, czechowie y pospolstwo, na wierne poddanstwo. Pułkowniczy nad woyskiem polskym zostal i. m. p. Celiary [Jan Paweł Cellari]⁷ y i. m. p. Gyza [Mikołaj Konstanty Gissa (Ghiza)]⁸, [woysko] cesarza i. m. nie wesło do Torunya. Krol i. m. w dzień s. Iona Euangelisty [27 grudnia 1658] wiehał do Torunya y zmeskał tam kielka dny, wyiehał potym do Warszawy.

№ 109

Новина про укладення перемир'я поляків зі шведами та успіхи Стефана Чарнецького у війні зі Швецією

Swedamy polskie woysko do trzech mieszyęczy wzieły *armisticium*⁹, alie Wierdz [Paul Wirtz] z Duklyasem [Robertem Douglasem] wydaly y skody

⁵ Надпис на марґінесі: “Torun, die 23 10bris [1658] wilyą Bozego Narodzenia”.

⁶ *praesidium* – залога.

⁷ *Podhorodecki Leszek*. Kampania 1659 r. w Prusach Królewskich // *Wojna polsko-swedzka 1655–1660* / Red. Jan Wimmer. – Warszawa, 1973. – S. 337.

⁸ *Nowak Tadeusz*. Obłężenie Torunia w roku 1658. – Oświęcim, 2016. – S. 34.

⁹ *armistitium* – перемир'я.

czyniely po drogah w miasteczkach y po wsiach, a i. m. p. [Stefan] Czarnecky takze w zxyęstwie olsaczkym ogniem y mieczem znosiel y pustosiel wszystko. || (арк. 1099)

№ 110

Нотатка про жовнірські стації та вибирання хліба для польського та австрійського війська

Zońierzom polskym y niemieckym naznacono hlieb y liezę po miastach y wszyah wsędy y koło Krakowa statye wybieraly y z łanu po zł[otych] 100 iednego braly, a z drugich mny, iako sie kto mog z nyemu poiednacz.

№ 111

Новина про люблінську комісію для виплати боргу коронній армії і загрозу конфедерації

Comissyą do Lublina naznacono dlya zapłaty ich mm. pp. zońierzom. Ziehali sie na nię, alie ią przedłużely ich mm. pp. hetmani az do seymu skoncenia warsawskiego, gdys piniędzy niewielie na nię przywiezono ich moscz pp. poborczy y inszy exactorowye, co podatky wybieraly.

Zońierze confederatyą grozieli, ktorá iuz pogotowyu myecz mieli, iesly ich zapłata nie doydzye.

№ 112

Новина про перемогу голландського флоту над шведським

Oliędrowie na morzu, maiacz okrętow 60 z armatą, z liudzmy, na p[o]moc przybely kroliowy dunskiemu [Fryderykowi III], Swedow porazyely kielka okretow, z dz[i]ał potłukly y potopiely z armathą, a drugie poymaly. Hetmon zginał oliędersky¹⁰. Uwolniely krolia dunskiego od oburzenya od Swedow y zomek Zunt y drugi Kopenhagien etc.

№ 113

Новини про міжусобну боротьбу в Семигородському князівстві, участь турецького війська у цих подіях та поразку Юрія II Ракоція

Wegrzech Turczy zxyążęcia [Jerzego II] Rakocego z zxyęstwa zruczyely, wignaly, a insego na zxyęstwo wsadzyely. Nyiaky Barczy Iakos

¹⁰ Див. вище док. 84.

[Ákos Barcsay]¹¹ xziąęcziem został, co przedtym służeł u oycy xzyąęcicia Rakocego za celyadnyka.

Teraz xzyąęž Rakoczy Wegrzeh mieska we swyh maięcnosciach. ||
(арк. 1100)

№ 114

Нотатка про небесні знамення й комету

Warsawie słyħac beło, iakoby znaky na niebie wydzyane beły y kometa z gwiazd gęstych odeta.

№ 115

*15 січня – 15 березня 1659 р. – Щоденникові нотатки
Мартина Голінського з новинами про адміністративне, побутове
й церковне життя Кракова, Казимира і Клепара, роботу сеймику
в Прошовичах, прибуття московського посла на зворотному шляху
від імператора Леопольда I та інші відомості*

15 ianuary 1659 i. m. p. podrzencyy krakowsky [Michał Morawicki]¹² zieħał od i. m. p. wielkiego rzańce krakowskiego [Hieronima Wierzbowskiego]¹³ na ratus kazymierzsky y obrał za residenty, ktorzy burmistrzamy maią bydž na ten rok, p. Wawrzynca Toporzskiego, p. Marcina Golynskiego, p. Pawła Przytułowica, p. Marcina Lięmięsa, p. Mykołaia Luteckiego, p. Iona Smarzewskiego [Smarzewskiego/Smarzowskiego/Smarzowskiego], nowotnego¹⁴, z radziec kazymierzskych¹⁵.

Z roskazania i. m. x. byskupa krakow[skiego] [Andrzeja Trzebickiego]¹⁶ po kosciolach w Krakowie zacęły sie dzienne naboženstwa rano y processyе po koscielie w poniedzialek, we srode y w piątek z wistawięnięm Naswięczonego Sacramentu y 40 godzin proszac Pana Boga o pokoy y zgodę panow chrzescian[skych]¹⁷.

¹¹ Demel Juliusz. Historia Rumunii. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1970. – S. 202.

¹² Див. у друкованій першій частині рукопису (док. 2, с. 10). Див. далі док. 266 (арк. 1195), а також арк. 1526 рукопису (друкуватиметься у п'ятій частині).

¹³ Leśniak Franciszek. Wielkorządcy krakowscy XVI–XVIII wieku. – Kraków 1996. – S. 272.

¹⁴ Слово дописане над рядком.

¹⁵ Надпис на марґінесі: “Resydney”.

¹⁶ Przyboś Adam, Rożek Michał. Biskup krakowski Andrzej Trzebicki: Z dziejów kultury politycznej i artystycznej w XVII wieku. – Warszawa; Kraków, 1989. – S. 32ff.

¹⁷ Надпис на марґінесі: “Naboženstw[a]”.

February na Klieparzu złodzieie kosciolek s. Floriana wiłupali y pokradli, takze y kaplycę na Piasku Naswiętszy Panny Mariey pozbierali z obrazu klynoty. Psa, co był strozem, wprzod otruly.

W dzień kromniczny deszcz sedł y Wisła pusceła, potym mrozy uięły.

February p. Mikołaiowy Luteckiemu, raicy kazim[ierskiemu]¹⁸, okrczilem corkę Zuzanną.

22 *february* p. Mathe[usz] Casim[iertz] Treter, raica kazym[iersky], poiał p. [Reginę] Meykową¹⁹ z Wielyczky, wdowę. W domu sliub brał, Wielice weselie w zapusty belo.

28 *february* w piątek seymik sie pocał w Prosoywcah na seym walni 6 niedzielny. Wystalismy od miasta na ten seymik p. Mykołaiia Luteckiego, raicę²⁰, y p. Marczyzna Mysieckiego, ławnyka, suplikuiacz do koła, abysmy na potym wolni zostawali od duplie poborowy za rzemieśnyky y za umarłe abysmi nie płaciely rzemieśnyky, telko czy, ktorzy zyią, takze za pustky, ktorih domow nie mas, Stradomya y Podbrzezya zniesiono. Stanał ten artykuł. Beł marszałkiem w kolie i. m. p.²¹ [Jan] Wielopolsky²², starosta byecky, syn i. m. p. kastellana woynickiego [Jana Wielopolskiego], y na seym poslem obrany; 2. I. m. p. [Władysław] Lubowiecky, sędzya zięmsky krakow[sky]; 3. I. m. p. [Władysław] Rey, starosta nowomyeysky; 4. I. m. p. [Krzysztof] Rupniowsky, starosta lieliowsky; 5. I. m. p. Xzyęsky [Stefan Księski], pisarz²³ groczky; 6. [Krzysztof Krupka, łowczy sendomirski]²⁴. || (apk. 1101)

2 *marty* deszcz set, Wisła pusciela, liody sie porusely y oba przewozy za Wielicką bromą zabrała, lynę przeciąwsy. Liudzie niewigodę miely.

4 *marty* seymik sie skonceł w Prosoywcah, poroziezdali sie pp., alie tam zwada beła myędzy czeliadzyą, Niemcza zabiely iednego, drudzi ranny bely.

5 *marty* we srodę, iadacz i. m. p.²⁵ [Jan] Wielopolsky, starosta byeczky, który beł marszałkiem na seymiku, dlia przewozu, ze go nie belo, wstapiel do mnie, iako natęncas będąc ia burmistrzēm, o przewoz narzekaiacz, ze go nie belo. A nie mogac sie tak mu prętko skoiarzyc, został na nocz y spał u mnie. Obyad sie gotował dlia i. m. y dworu i. m. kostem myeyskim małym, podeimowalismy y konie²⁶, az promu krakowskiego kazaly wzyac iak naprędy,

¹⁸ “Mikołaiowy... raicy kazim[ierskiemu]” дописано над рядком.

¹⁹ *Stańczyk Sebastian*. Urzędnicy miejscy Kazimierza koło Krakowa od połowy XVI do końca XVIII wieku / Rozprawa doktorska. – Kraków, 2020. – S. 19, 80.

²⁰ Слово дописане над рядком.

²¹ Далі пропущено місце для імені.

²² Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – T. II: 1621–1660. – Cz. 2. – S. 676.

²³ Переправлено з “sęd[zia]”.

²⁴ Текст Голінським не дописано; прізвище останнього посла відновлено за вид.: Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – T. II: 1621–1660. – Cz. 2. – S. 662.

²⁵ Далі пропущено місце для імені.

²⁶ Далі закреслено “ktorych belo ze 40 konye”.

a puscelimy go noczą. Na rano we cwartek przewiezlimy iemosczy. Ofiarował sie nom i. m. odwdzięczyc tę ohotę y ludzkosc pokazaną.

2 *marty* w Krakowie ogien sie pokazal na Grocky vliczy.

8 *marty* w sobotę pospolstwo w Kazymierzu na ratusu pozwolili simplia y otaxowawszy sie, sklatky wydawac na drogę warsawską na seym.

10 *marty* liczba sie pocęła lunarzka w Kazymierzu, którą czyniel p. Andrzej Iasowsky y p. Augustin Klimerowsky, rayce, y co beli przy nich przydani: p. Adom Wahlikowyc [Wachlikowicz], ławnik, y p. Stanisław Sohaczky ze dwunastu mężow, skąd pocęła sie liczba *die 11 marty*. Kwitowała ych Rzeczpospolita z liunarstwa, a obraly insych p. Rzeczypospolita: p. Wawrzynca Mrockowyc y p. Woycieha Zawadę, – my, pp. rayce, a za mastelle zeby sobie obrali iednego dlya pomoczy y dozoru, myta mu po zł[otych] 2 na tydzień daiacz.

Zostało miasto wynno długi p. Iasowskiemu zł[otych] 341/24, a p. Klymerowskiemu długi zostało miasto zł[otych] 100, na czo zapysz otrzymaly 15 *marty* od Rzeczypospolitey.

Die 11 marty ze wtorku na srodę poseł moskiewsky [Jakow Lichariow i Iwan Pieskow]²⁷, ktorego beło osob pod 50, powracaiaacz od cesarza i. m. [Leopolda I], do Krakowa przyiehał. Stanął gospodą w arcybiskupym dworze. Dał mu wartę i. m. p. commendant krakowsky [Jan Franciszek Kaiserstein], co go wartowały dlia bezpieczenstwa y pokoju. Stali kielka niedziel. Przyiehał || (**арк. 1102**) i. m. p. [Marcin] Zamoysky²⁸ z uniwersalem od krolia i. m. [Jana Kazimierza] po te Moskwę y z nym 2 horągwie, wołoska y tatarska, odprowadzyc ych s Krakowa ku ych granicom. Nie hciely wyiehać, az po drugie raz przyiehał po nich znouu z uniwersalem krolia i. m., zeby koniecznie z Krakowa wyiehaly, a on ych myał odprowadzyc. Tymcasem z gospody potaiemnie o trzeci w noc są wyprowadzeni z Krakowa precz, uiechaly ku Sliasku, gdzie ych 300 raytary cekalo y co ych drudzy odprowadzaly. Stanęły we Pczynie na dzień godziny, nie cekali podwod, co sie ych sieła upominaly, zeby ych odwozyc. Bała sie Moskwa tego, zeby ych do więzienia kędy nie odesłano. A tak i. m. p. Zamoysky musiał odiehać bez nych, telko co iednego Moskwycina dostał, co beł od nyh uczyekł do Skawyni y tam sie lieceł na franczę. Tego tam dostawsy, wzyał sobą i. m. p. Zamoysky do krolya i. m.

²⁷ *Бантши-Каменский Н. Н.* Обзор внешних сношений России: (По 1800 год). – Москва, 1894. – Ч. I: (Австрия, Англия, Венгрия, Голландия, Дания, Испания). – С. 21–22; *Веселовский С. Б.* Дьяки и подьячие XV–XVII в. – Москва, 1975. – С. 406–407. Див. їхній статейний список про цю ситуацію з прибуттям до Кракова та поверненням назад до Сілезії (прибули до Кракова в лютому, виїхали вночі з 11 на 12 березня 1659 р.): Памятники дипломатических сношений древней России с Римскою империею [= Памятники дипломатических сношений древней России с державами иностранными]. – Санкт-Петербург, 1854. – Т. III: (1632–1660). – Стб. 1024ff.

²⁸ Памятники дипломатических сношений древней России с Римскою империею. – Т. III. – Стб. 1025, 1028.

№ 116

1 березня 1659 р.²⁹. – Новини про політичні події в Пруссії, війну зі шведами, перемогу козацько-татарського війська над Московою і Мартином Пушкарем та інші відомості

Nowyni z Prus

Ze p. Korff³⁰ ze dwiema chorągwiemy swemy w Prusiech [Paulowi] Wiercowy Swedamy poddac sie musiał w Helm[n]ie, trzy milie od Torunya.

Miasto Bydgosc okupiela sie 6000 złotych *generalissimo Suecorum*³¹ [Adolfowi Janowi]³² y Wierczowy.

Choragwie sciagaia sie do Prus polskie y cesarza imszy [Leopolda I].

Crucifix w Gnieźnie na tumie krwawym potem poczyel sie, z ktorego kroplie xzyadz Gozdowsky ocierał³³.

Tatarzy z kozaky y z woyskiem litewskym zniesly Moskwy pod Rumnem sesczdziestat tysięcy, gdzie poimali woiewodę Wassyliewica y Puskarinka, pułkownyka kozackiego, co sie przy Moskwie wyżał, y inich woiewodow moskiwskych 20. || **(арк. 1103)**

I. m. p. [Bogusław] Lesczynsky, podkanclerzy koronny, kto[r]y bel przedtym podskarbym, liedwo uiehał z Hoynycz do Gdanska przed Swedamy, bo go bely obliegly w Hoynicah y po Prusach woiowały.

²⁹ Датування за копією документа, що слугував для Мартина Голінського підставою для цих новин у рукописі (див. далі док. 143).

³⁰ Не подаючи імені цього Корфа, Патрік Гордон писав, що його було страчено за таке ганебне підданство Хелмна шведам (*Гордон Патрик*. Дневник, 1659–1667 / Пер. Д. Г. Федосова. – Москва, 2003. – С. 9–10). У науці ідентифікація цього діяча проблемна. Вважається іноді, наприклад, що у цьому місці йшлося про Ернеста Яна Корфа, а Гордон подавав не точну інформацію (*Kalinowski Michał*. Szlak bojowy leibregimentu Ernesta Jana Korffa w latach 1658–1663 // *Studia z Dziejów Wojskowości*. – Białystok, 2017. – Т. VI. – С. 133). Див. також: *Pufendorf Samuel*. Siedem ksiąg o czynach Karola Gustawa króla Szwecji / Przetłum., opr., wstęp Wojciech Krawczuk. – Warszawa, 2013. – С. 586; *Kubala Ludwik*. Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660 [= Szkice Historyczne, ser. VI]. – Lwów, 1922. – С. 267; *Podhorodecki Leszek*. Kampania 1659 r. w Prusach Królewskich // *Wojna polsko-szwedzka 1655–1660 / Red. Jan Wimmer*. – Warszawa, 1973. – С. 341; *Kossarzecki Krzysztof*. Prusy Królewskie // *Nagielski Mirosław, Kossarzecki Krzysztof, Przybyłek Łukasz, Haratym Andrzej*. Zniszczenia szwedzkie na terenie Korony w okresie potopu 1655–1660. – Warszawa, 2015. – С. 51.

³¹ *generalissimo Suecorum* – шведському генералісимумові.

³² *Walewski Antoni*. Historia wyzwolenia Polski za panowania Jana Kazimierza 1655–1660. – Oświęcim, 2018. – Т. I. – С. 148.

³³ Надпис на маргінесі: “NB”.

№ 117

*Новина про прибуття до Варшави українських послів
від Івана Виговського*

Do Warszawy do krolya i. m. [Jana Kazimierza] przyiehali posłowie kozacczy od [Iwana] Wyhowskiego, hetmana kozackiego, z wiernim poddanstwem, a prozacz o pomocz przeciw Moskwie y oznaimuiacz o szczęśliwey wojnie z Moskwą y z więzniamy co kaze czynic, y armatę, co pobraly Moskwie w obozie, kroliowy i. m. ofiaruiacz. Na dni zapusne beli przyiehały do Warszawy, ktorych uczestowano; wdzięcznie przyię[li], odprawiono, udarowawszy, s pokoiem y obietnyca pomoczy.

№ 118

*Новина про напад шведів на Великопольщу і польсько-шведські
переговори, що мали початися 1 березня 1659 року*

Swedzy do Wielky Polsky zapadly, kędy trwoгы wielkie powstały, aze slihahta wielkopolska pospolitem ruseniem obozem stały.

Die 1 marty w Toruniu tractaty Swedamy miały sie pocacz, na ktore ziehał i. m. x. kanclerz [Mikołaj Prażmowski].

№ 119

Новина про військові дії Москви у Великому князівстві Литовському

Moskwa w Lytwie woiowała, miasta znowu byorac y o Wilno kuszyc sie pocęły, ktore ym odięli beli Polaczy y kozaczy.

№ 120

*1 березня 1659 р.³⁴. – Новина про напад шведів з Ельблонга і Мальборка
на гданських торговців*

Die 1 marty Swedzy, wypadszy z Elbyaga, z Malborka, napadli na wozy, ktore sły ze Gdanska. Iako drudzy udawaly, ze dano znac Swedom o tych wozach, iako wsed. Zdrada pokazac sie muszi między wielią osob. Pilnowaly na to, belo wozow pod 60 naładowanych roznemy towaramy y deposita bely, co ie beli pozwoziely do Gdanska. Tam sie kupczy, długo broniely przy wozach y z piehotą, raitaryą, ktorych miely 300. Przemogli ych Swedowie, bo większą potęgę miely, piehotę wyzabyialy, drugih poymaly y kupczow. Rahowano tę skodę, co zabrono, na 5 mylyanow.

³⁴ Ту саму новину див. док. 147.

№ 121

13 березня 1659 р. – Новина про конфлікти між польськими та австрійськими військовими у Кракові

13 marty we cwartek i. m. p.³⁵ Otwynowsky, żołnierz spod horagwy kwarczyany, upywszy sie, samocwart s celiadzyą biegał na koniu po Rinku. Przyehawszy przed gospodę i. m. p. commendanta [Jana Franciszka Kaisersteina] woyska cesarza imsczy [Leopolda I] wołał, laiał, na pojedinek wyzywał, strzelał, az postrzeliel miescanina, co sie mu dzywowaly. Tknely Niemczy do niego, alie i. m. p. comendant zakazał wszistkim || (**арк. 1108**)³⁶ swoym Niemcom, aby sie go nie tykaly, aby pokoy beł. Krakow beł zawarty dlia tumultu iakiego. Beł pod warta, az sie wytrzezwieł, uwolniony został, potym wyiehał s pokojem s Krakowa. Przebacono iak pyianemu.

№ 122

14 березня 1659 р. – Новина про смерть віцерегента, краківського земського писаря Лукаша Коханського

14 marty z piatku na sobotę zmarł i. m. p.³⁷ Kochansky [Łukasz Kochoński]³⁸, wicerenty y pyszarz zyęmsky krakowsky, w noczy, sziedzacz w krzeslye. Beł na rewizy koło Krakowa y na Klieparzu, zdrow bedacz. Twierdziely, ze przezyąb.

№ 123

Нотатки про збір додаткового податку в Казимірі для посольства від міста на варшавський сейм, фінансовий звіт послів за дорогу, податки від казимирських євреїв та інші відомості

15 marty w sobotę, gdym miał zdawac swoje burmistrzostwo p. Pawłowy Przytułowycowy, wydałem ceduły na concliusyą taxy skłatky sympliamy, uhwalioney wybierac yą, coby simplia ucziniela iedna zł[otych] 50 z miasta według taxy kazdego, na ktory taxie siedziely pp. raice, pp. woytowie oba, pp. ławnyczy, męzowie y starsy wszyszy cehowie. Hciely tę rzecz y te

³⁵ Далі пропущено місце для імені.

³⁶ У рукописі арк. 1104–1107 писані іншою рукою і вклеєні Голінським до книги, розриваючи основний текст. У цьому виданні ці документи розміщені після арк. 1109, тобто док. 128–130.

³⁷ Далі пропущено місце для імені.

³⁸ Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – Т. II: 1621–1660. – Cz. 2. – Dok. CXXXIII. – S. 406.

symplie rozbycz, rozgniewawszy sie, ze ych taxowano, naprzod p. Stanisław Groskowycz [Groszkowicz]³⁹, rzeznyk, drugi p. Woycieh Swieskowyc, krawiec y kacmarz, trzeci p. Ion Kozyarczyk, kacmarz, ze dwunastu mężow, a czwarty Francisek Powrozyk, ktorych instanty sadziela Rzeczpospoli[ta] y pp., aby siedzieli w ratusu tydzień y po 10 grzywięń daly. Urząd przeprosiely, ręceli sie potym, peni oddawszy.

A to skłatka była uhwaliona na drogę warsawską na seym dla tych pp., co ych wisłac myasto ma naznaczyc.

Kwytowała Rzeczpospolita p. Wawrzynca Mrockowica, raice, p. Marczyzna Mysieckiego, ławnika kazymierskiego, z drogy warsawsky, gdy iezdyli od miasta na seym. Dało im miasto było piniędzy na drogę zł[otych] 430. Wyrahowały sie s tego podług regesczyku ych, ze tes p. Misieckiemu, który był wzyał od p. Mrockowyc na konya y na koliaśę zł[otych] 45, co sobie w drogę kupieł, *it[em]*⁴⁰ na potrzebi swe zł[otych] 24, *it[em]* w drogę wzyał sobie p. Myszyeczky zł[otych] 12. Przyela to Rzeczpospo[lita] y iesce *pro honorario*⁴¹ p. Mysieckiemu, ze go w drodze rozbyto y suknie pobrano, kontentaty zł[otych] 30 dac kazono, a p. Mrockowycowy długi oddac zł[otych] 15, a kontem[p]ta wapnem. A niewielie za to sprawily miastu y to, co widaly precz. ||
(арк. 1109)

Na Zydow częste assygnaty przychodziely, aby piniądze oddawaly roznym panom, kaduky żołnierzom. Często skłatki miewaly, alye miely iesce zbiorow, co sie bely trohę zapomogly za Swedow. Buznice im na sabaty piecentowono, do Krakowa ych nie puscano, executią piehoty niemiecky po 100 dawano do starszych y insyh Zydow, młodsyh, po kielka dny dzywi u nih broyli.

№ 124

*17 березня – 15 квітня 1659 р. – Новини про початок роботи
варшавського сейму і посольство казимирських міщан для вирішення
справ міста*

17 marty w poniedziałek po Głuhey niedziely seym sie zaczął Warszawye, day Boze scęslywie, y skonczenie w łasce Bozy w pokoiu. Deputowalismy z kazny⁴² nasey p. Mikołaiia Luteckiego, rayce, y p. Marcina Misieckiego, ławnyka. Wyiehali po Wielky Noczy die 15 aprilis we srodę przewodną.

³⁹ *Krasnowolski Bogusław. Ulice i place krakowskiego Kazimierza: Z dziejów Chrześcijan i Żydów w Polsce. – Kraków, 1992. – S. 87.*

⁴⁰ *item* – також.

⁴¹ *pro honorario* – як винагорода

⁴² У рукописі помилк. “kazyn”.

№ 125

Новина про конфлікти між польською залогою в Торуні та міщанами, які звернулися до шведів за протекцією

Z Torunia nowyni przysły, zeby sie mieli torunianie powadzytz żołniezamy naszemy polskiemy, ktorzy *in presidio*⁴³ zostawaly w Toruniu z i. m. panem Celiarym [Janem Pawłem Cellarym] iako gubernatorem nad Toruniem y żołnierzamy, y i. m. p. Grodziecky[m] [Krzysztofem Grodzickim]⁴⁴, y tak udawano, zeby torunianie mieli pysac do Swedow, aby znowu pod Torun przyjezdaly, hcząc sie im poddac, a naszych wybyc, wyprawiwszy consora z listem⁴⁵, ktory list, w bulce hlieba zapiekszy go, zeby go⁴⁶ [nie] poymac mieli z temy listamy. A drudzzy mowily, ze doset z temi listamy do [Paula] Wiercza y oddał ie⁴⁷.

№ 126

Новини про наступ Москви на Велике князівство Литовське і війну об'єднаних польсько-українських військ проти царя

Moskwa z woysky niemałemy nastąpiela do Litwy az pod Brzescie Litewskie, bioracz, pliondruiacz, ludzi szynaiaacz y pod Lublin czaty wiszylayacz. Vderzeli kozaczy na nich y z polskym woyskiem, gdzie naprzod polskie woysko uderzeło sie, y przebyli sie przez woysko moskiewskie⁴⁸. Rozumieli kozaczy, zeby ustraseni wielkoscia woyska moskiewskiego ustępowac Poliaci mieli. Potim, obaciwszy [Iwan] Wyiowsky taką odwagę, skocel s kozaky y z Tataramy na Moskwę, porazili ich y wiezniow nabrali sieła⁴⁹.

⁴³ *in praesidio* – у залозі.

⁴⁴ Його було призначено губернатором відвойованої території Королівської Пруссії: *Podhorodecki Leszek*. Kampania 1659 r. w Prusach Królewskich // *Wojna polsko-szwedzka 1655–1660* / Red. Jan Wimmer. – Warszawa, 1973. – S. 337–338. Надпис на марґінесі: “Delpaczy”.

⁴⁵ Надпис на марґінесі: “Dzyada”.

⁴⁶ Далі у рукописі спершу було написано фразу “zeby go gdanszanie”, яку пізніше викреслено.

⁴⁷ Надпис на марґінесі: “Zmienielo sie to, nie tak, iako udawano”.

⁴⁸ Далі знову помилк. повторено “przebili sie”.

⁴⁹ Фразу “nabrali sieła” дописано над рядком. Надпис на марґінесі: “Wyęzniow nabrali Tatarowie”.

№ 127

20 березня 1659 р. – Нотатка про казимирського вихреста
Єроніма Рубинковського та його конфлікту
з єврейською громадою міста

20 marty we cwartek przed wiecorem Zydzy starsy kazymierzszy przez decreta krolia i. m. [Jana Kazimierza] dwa panu Hieronimowy Rubinkowskiemu, miescanin[u] kazymierz[skiemu], ktory przedtym był Zydem y wiseszy od nich przed rokiem okrzciel szie, odsedszy zoni [Sara (Serla)], dzieczy y swey matky [Pesla/Ewa Rubinowa], braczy⁵⁰ etc., maiętnosczy będącz dostatny y rodowy, y pozwał Zydow o wydanie sobie rzeczy y dzyeczy, y maiętnosczy. Skazał krol i. m. decretem, bo sie Zydzy długo bronieli widac dzyeczy, aby wydali dzieczy iego troie, 2 sina [Simon i Lewek]⁵¹ y corkę małą iedną, a strasa corka dorosła wydana zamąż za Zyda. Zydzy ią widaly z pozwolieniem vrzędu duhownego, ze nie hciała za oycem winisz do wiary⁵² katholicky. Oddali corkę Rohelkę [Rachel] małą w 7 liecieh y sina w roku 9 (a trzeciego sina, starszego, nie oddali)⁵³ na Kazimierz do urzędu pp. radziecz na ratusu, a p. rayce oddali syna do klyastora Bozego Cyala, a corkę do s. Katarzyni na howanie według decretu krolia i. m.⁵⁴. Ociec ym na strawę dawał, hcieli Zydzy sami yh zywyč, zeby im Zyd iesc gotował, azeby na miescie mieskaly pospołu u ktorego z p. radziec, alie tego nie mogli dokazac, liubo y mandat beli przywiezli krolia i. m., aby do 4 miesięczy beli Zydzy uwolnieni od więzienia, az tymcasem sina trzeciego stawiaę etc. || (арк. 1104)

⁵⁰ *Kaźmierczyk Adam*. The Rubinkowski Family, Converts in Kazimierz // Polin: Studies in Polish Jewry. – Oxford, 2010. – Vol. 22: Social and Cultural Boundaries in Pre-Modern Poland. – P. 194–196, 198 (він мав одного брата: Smol (Samuel) Rubin/Ruben).

⁵¹ Там само. – P. 199.

⁵² У рукописі “wiara”.

⁵³ У рукописі дужки відсутні.

⁵⁴ Охрещені у липні 1660 р. у Варшаві як Казимир Миколай і Анна (*Jeske-Choiński Teodor*. Neofici w Polsce: Materiały historyczne. – Warszawa, 1904. – S. 17; *Kaźmierczyk Adam*. The Rubinkowski Family, Converts in Kazimierz // Polin: Studies in Polish Jewry. – Oxford, 2010. – Vol. 22: Social and Cultural Boundaries in Pre-Modern Poland. – P. 200).

№ 128

10 березня 1659 р. – Відомості з переказом листа від польського посла в Данії Тобіаша Морштина та інших новин про лютневий штурм Копенгагена шведськими військами

Do Kopenhagen die 10 marty z listu i. m. p. [Тобіаша] Морстyna⁵⁵ y inszych extract, 1659⁵⁶.

Po długich deliberatiach Carolus [Karol X Gustaw] *tandem*⁵⁷ resolwował sie 20 feb[ruary] styli veteris⁵⁸ dac *assalto generale*⁵⁹, co *hora p[ri]ma*⁶⁰ po pułnocy do executiey przywodząc, większą, nizeli sie spodziewał resistentią miasto z pięci stron *firmissime*⁶¹ otoczowano, ale *fortius*⁶² broniono. Na iednym iednak mieyscu do ostatniey bromy tam sie im było naylepiey powiodło y iusz trzy capitanow odwaznych na murach szamych było, ktorych skoro Dunczykowie obaczyli, mocno ognia dali y wszystkich trzech na mieyscu trupem położyli. Nie chciał zaden po tych nastąpic. A tymczasem tesz obrocili Dunczykowie więksą potęgę ku tey stronie y wszytkich, co ten port chcieli opanować, zniesli. W inszych attakach takiesz nieszczęście Szwedzi mieli y zgubili w szamych walach 2000 ludzi, z ktorych 13 nayznacnieyszych, ktorych nazaiutrz Carolowi, o nich proszącemu, oddali. Z Duncykow tylko ci *desunt*⁶³: 2 z slachty, 2 z żołnierżow, 2 z mieszczan. Wszytkiey straty ma nieprzyziaciel, iako ci, co od Szwedow do Dunczykow przystaią, powiadaią, iest na 5000 tak w rannych, więzniach y postrzelonych, mianuią[c] trzy miasta, w ktorych pod pułtora tysiąca samych rannych lezy. Po tym szturmie nieprzyziaciel przecię nie chciał sie pokazować bardzo zdebilitowany, po kilka nocy larwy vstawicne czynił y ieszcze im gorszym grozi sturmem, ale tym szczęściem y victorią siła

⁵⁵ Wasilewski Tadeusz. Morsztyn (Morstin) Tobiasz z Raciborska h. Leliwa (ok. 1624–1664) // Polski słownik biograficzny. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk, 1976. – T. XXI. – S. 829.

⁵⁶ Ця вклейка до рукопису, арк. 1104–1107, написана тим самим почерком, що й док. 97, 143, 160. Рік дописано рукою Голінського. Реляція про цю подію, вміщена далі у рукописі (док. 148), писалася тією самою рукою, що й ці тексти. У літературі документ атрибується також, як лист Тобіаша Морштина з Копенгагена, згідно із заголовком (*Kubala Ludwik. Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660* [= *Szkice Historyczne, ser. VI*]. – Lwów, 1922. – S. 464, прим. 43). У дійсності його лист (уже другий) датувався 1 березня 1659 р. (док. 148).

⁵⁷ *tandem* – врешті.

⁵⁸ *20 februarii styli veteris* – 20 лютого за старим стилем.

⁵⁹ *assalto generale* (італ.) – загальний (генеральний) штурм. У рукописі помилк.: “*assalts generali*”.

⁶⁰ *hora prima* – о першій годині.

⁶¹ *firmissime* – якнайсильніше.

⁶² *fortius* – міцніше, хоробріше.

⁶³ *tylko ci desunt* – тільки цих нема.

Dunczykowi przybyło, a podobno *e contrario*⁶⁴ Szwedom iusz było rozdano roznie obersterom wlice do rabowania, pałace y domy, nawet iusz karety zaprzężone miały, co sie do miasta wiehać nade dniem spodziewały, zeby do łupu nie były ostatniemi.

W inszuli Moen [Møn], gdzie takze Swed dwa regimenty posłał, y w inszule Langsland [Langeland] 600 takze utracieł ludzi, pod ktoremi lod sie załomał y owych pograżił. *Inter mortuos*⁶⁵ generała Stemboka [Erika Stenbocka]⁶⁶ y Banera, rachuią osm obersterow groffow, 12 obersterlantow. Wzięli 400 drabin, dwa mosty na kołach, 4 hagdy, 2 petard, 12 bębnow, 6 chorągwi, 2 mozderze y insze instrumenta woienne.

№ 129

11 березня 1659 р., Торунь. – Лист аноніма з новинами про польсько-шведську війну, облогу Карлом X Густавом Копенгагена та інші відомості

Drugi list *de data Thoruny die 11 marty 1659*

*Publicam quod attinet*⁶⁷, tę stąd *ordior*⁶⁸, ze dotąd nic nie zaczynaia *circa negotium pacis*⁶⁹ pp. deputaci y i. m. dobrodziey moy dopiero w przesłą sobotę stanął tu, lubo *pro Ima marty*⁷⁰ stawic sie tu miał. Słownieyszim iam był, bom tak własnie tu stanął y czałe osm dni czekałem tu na przyiazd ie^o msci, vprzedziwszy wiazd iego dniem iednym z Warszawy, ktory nazaiutrz po mnie tu miał wyiachać, asz potym k. i. m. zatrzymał go na one szalone dni. A miał tesz to *in considera[t]ione*⁷¹, ze tu natenczas groszował *generalissimus* [Adolf Jan], nawiedziwszy Choynice, ktory nie daleko złączył sie z [Paulem] Wierczem, mającym woyska na 3000, z ktorym po te czaszy był w Stetynie y w Słuchowie, zkąd *vacuus*⁷² odeycć musiał Bydgoszcz, gdzie wytargował na mieszczanach, ze mu 3000 przyobiecać musieli. Względem czego dali mu na zastaw dwoch mieszczanow, a na koniec y Chelmnno, gdzie sie niemal było przed tą burzą vciekło || (**арк. 1105**) slachty z doszatkami swemi niemało; takze y Mniszki wniwec a wniwec obrocili y zrabowali y slachty nabrali, ktorych, iako y mieszczan, było niemało, ale ich potym puścili, vczestowawszy, iak w Grudziądzu

⁶⁴ *e contrario* – навпаки.

⁶⁵ *inter mortuos* – серед мертвих.

⁶⁶ *Pufendorf Samuel*. Siedem ksiąg o czynach Karola Gustawa króla Szwecji / Przetłum., opr., wstęp Wojciech Krawczuk. – Warszawa, 2013. – S. 516.

⁶⁷ *publicam quod attinet* – що стосується державної справи.

⁶⁸ *ordior* – починаю.

⁶⁹ *circa negotium pacis* – у справі миру.

⁷⁰ *pro prima martii* – на 1 березня.

⁷¹ *in consideratione* – на увазі.

⁷² *vacuus* – з нічим.

*exentera*⁷³. Terasz iusz są około Brandeburku, za ktoremi dzis oktawa, iako sie pod Miedzawą na pułtora tysiąca iazdy cesarskiey przeprawilo y i. m. p. [Krzysztof] Grodzicki, wziąwszy tesz z sobą 170 ludzi iezdnych tak Tatarow, iako y dragoniey, y parę działek polnych przybrawszy, poszedł. Iusz tam iednak czynili z nimi curfistowi ludzie probę y na placu położyli ich 170, a killkudziesiąt zywczem wzięli. A ci stoią pod Brandeburkiem y tę igraskę odprawowali pod Morągiem. W Prałatach ich tesz dobrze witano, ze musieli z confusią odeysć, atoli vbiegli Kwidzin y Gwardyn y tam zostawili swoje *praesidia*. Oczekiwamy z radoscią wiadomości od i. m. p. Grodzickiego, iako sie im tam na tym nieprzyiacielu poszczęsci, przeciwko ktoremu mieli iść, złączywszy sie z woyskiem brandeburskim, przy którym xiążę Bogusław [Radziwiłł]. Będzie tam w tey companiey pułk i. m. p. woiewody sendomirskiego [Aleksandra Koniecpolskiego]⁷⁴ kozacki y draganski, p. Bokwia⁷⁵ y raytaria krola i. m. [Jana Kazimierza], y nadzieia w P. Bogu, ze co dobrego sprawią. Mamy tesz tu tę wiadomość, tylko wyczekamy confirmaciey, iakoby i. m. p. [Samuel] Komorowski⁷⁶ spolnie z Kurlancykami miał dobrze wstrzepac Duklasza [Roberta Douglasa], a ten poganiec miał miec przy sobie przedniey Moskwy, naymniey 4000. Co wszytko, day Boze, aby sie nie odmieniło.

Z Kopenhagen *die 1 marty* miał bydz i. m. dobrodziey od i. m. p. [Tobiasza] Morstyna, gdzie krolowi i. m. dostatecznie opisuie szturm szwedzki do tegosz miasta, ktory był *die 21 febr[uary]* od pułnocy y trwał sześć godzin, tey stuki zazywszy Szwedzi, ze gdy ludzi swych przypuszczali ze trzech stron do sturmu sposobnieyszych, wszytkich w koszule poubierali, aby byli rownani sie sniegowi. Ląnty zaś w pochwy pokłaść roskazał Szwed, drabiny, siekiery, mosty z sobą wzięli y tak odwaznie następowali, ze iusz y na wałach drabiny stawiali, ale tak mocno z dział parzono, glotami nabiiiając działa, tak iz ich na 2000 zginęło w tym sturmie, czego z trupow dochodzili y z mieyszcz krwią swiezo zbroconych. Officierow znacznych zginęło 14, drudzy kładą na 20. Między nimi, vdaią, zeby y Wrangiel⁷⁷ miał zginąć, *artileriae generalis*⁷⁸. Odesli,

⁷³ *exentera* – нутроші. У рукописі “exenstera”.

⁷⁴ Urzędnicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy / Opr. Krzysztof Chłapowski, Alicja Falniowska-Gradowska. – Kórnik, 1993. – S. 125.

⁷⁵ Можливо, Jan Henryk von Alten-Bockun, який командував райтарією польського короля (*Wimmer Jan*. Materiały do zagadnienia liczebności i organizacji armii koronnej w latach 1655–1660 // *Studia i Materiały do Historii Wojskowości*. – Warszawa, 1958. – T. IV. – S. [522] (no. 1)).

⁷⁶ *Fagerlund Rainer*. Kriget i östersjöprovinserna 1655–1661. Operationer och krigsansträngningar på en bikrigsskådeplats under Carl X Gustafs krig // *Kriget på östfronten* [= Carl X Gustaf-studier, 7 / Red. Arne Stade]. – Stockholm, 1979. – S. 153.

⁷⁷ Див.: *Meyer Martin*. *Theatrum Europaeum*. – Frankfurt am Main, 1693. – Bd. VIII. – S. 1249; *Pufendorf Samuel*. *Siedem ksiąg o czynach Karola Gustawa króla Szwecji / Przetłum., opr., wstęp Wojciech Krawczuk*. – Warszawa, 2013. – S. 517 (серед загиблих був генерал Ерік Стенбок).

⁷⁸ *artileriae generalis* – генерал артилерії.

dość trupow na wozach i znac, ze im z dział dokuczano, takze y z mozdierzow, petard, drabini, siekier, granatow ręcznych nięmało. W mieszczanach mała w Kopenhagen szkoda y w żołnierzach. Nadzieia w Bogu, ze w sobotę nasi, tą victorią znacznie vcieszyszysy sie, zechcą y oni tym ochotniey co czynic, luboć iako pisze naszemu imsci i. m. x. Turski, residuiący przy xiążęciu brandeburskim [Fryderyku Wilhelmie], bardziey sie tam vmawiaią Austriacy o chleby, quatery z naszemi, ktore naszym pozastępowali, nizeliby myslić o tractowaniu. Pisze tesz y to i. m. p. woiewoda ruski [Stefan Czarniecki], wyiachac chce, obiecuiąc sie tam powrocic, byle tu na seymie sprawy swoje vspokoil z strony starostw piotrkowskiego y kowalskiego, takze y z strony spolia w Krakowie zabranych, o co vszytko intentowano mu *actiones*⁷⁹. A broń P. Boze, gdyby on stamtąd odiachać miał, nie wiem, kto by tam zatrzymał woysko. O xiążecia brandeburskiego || (арк. 1106) do pokoiu całej inclinatiey takze w tymze liscie wspomina y na te tu tractaty obiecuie pana Szurwinica, consiliarza curfirstowego. Od Oledrow tesz ma bydz *legatus*, ktorzy offiarowali sie Szwedom za medyatorow między niemi a Dunczykiem, ale tym cale Szwed pogardził. A zatym dorozumiewam sie, ze iusz przesz to nie odstąpią Duńczyka, iakoz na wiosnę spieszo gotuią okrętow 60.

O confaederatiey woyskowej rozumiem, ze iusz *constat*⁸⁰ wm. m. m. p., ktorey stanęła między woyskiem *suspensa*⁸¹, asz do dwoch niedziel po zaczęciu seymu, gdzie słuchac będą *vltimariam*⁸² w praetensjach swoich *a tota Repub[li]ca declara[t]ionem*⁸³, iaka bedzie im dana. Więcey *interea non occurrit*⁸⁴, gdy sie ziada pp. commissarze tak nasi, iako *colligatorum*⁸⁵, bo to terazs nie masz, tylko nasz imść, a wezora tesz przybył i. m. p. podkanclerzy W. X. Litt [Aleksander Naruszewicz]⁸⁶. O drugich co dzień spodziewamy sie, bedzie potym co do oznaymienia (luboc w tym niewygoda, ze zarasz dzis, iako ta przyszła poczta, nazad odchodzi, gwoli czemu wydołać mi vszytkim listom niepodobna; o smierci oznaymuię i. m. x. Brandysza)⁸⁷.

⁷⁹ intentowano *actiones* – подано скарги, претензії. Див. цю цитату: Kersten Adam. Stefan Czarniecki 1599–1665. – Warszawa, 1963. – S. 397.

⁸⁰ *constat* – відомо.

⁸¹ *suspensa* – призупинення.

⁸² *vltimariam* – остаточну.

⁸³ *a tota Respublica declarationem* – з боку всієї Речі Посполитої заяву, декларацію.

⁸⁴ *interea non occurrit* – тим часом не трапилось.

⁸⁵ *colligatorum* – союзників.

⁸⁶ Wolff Józef. Senatorowie i dignitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego 1386–1795. – Kraków, 1885. – S. 164.

⁸⁷ У рукописі дужка не закрита.

№ 130

25 березня 1659 р., Варшава. – Лист краківського судді
Владислава Любовецького про роботу сейму,
копії остаточної редакції конституції, польського та московського
послів до Австрії, війну зі шведами в Князівській Пруссії, бойові дії
у Литві та інші відомості

De data 25 marty z Warszawy od i. m. p. sędziogo [ziemskiego] krakowsk[iego] [Władysława Lubowieckiego].

Ia z mego raptularza przepisałem wszystkie constitutiae y *hoc medio*⁸⁸ pokaze sie author, bo niemały *fremitus*⁸⁹ w izbie naszej około przedrukowania y odmiany przesłych constitucyi. Rozumiem, że przedrukować przydzie wszystkie, bo y pp. senatorowie nie znaią sie, aby byli *consilio*⁹⁰ w tey mierze. Vota dotąd nie skoncyły sie pp. vrzędnikow koronnych, vmyslnie *trahunt moram*⁹¹ seymowi temu. My w izbie naszej zgodzilimy sie, aby po votach y wysłuchaniu x. Olszewskiego [Andrzeja Olszowskiego/Olszewskiego]⁹² legaciy mielizmy *colloquium cum ordinibus*⁹³, a to względem *praesidium*⁹⁴ krakowsk[iego] y woysk cesarskich, potym względem pokoju, aby koniecznie stanął, więc y posła moskiewskiego [Jakowa Lichariowa i Iwana Pieskowa] wypuszczenie z tytułami do⁹⁵ czesarza danemi xięstwa litewskiego y ruskiego; bardzo iest *cordi* Rzeczypospolitey⁹⁶. Niezłożenie summy sześci millionow, przesz vniwersaly wydane terasz *ex hoc consilio*⁹⁷, ktore potym diplomate assecurowane bydz ma przyszlými constytutiami, aby wszystkie woiewodztwa iako nayprędzey znosily, tym *mederi*⁹⁸ chcemy. Więc y succurs x[ięstwu] litewskiemu tamze *tractabitur*⁹⁹, a potym *his conclusis*¹⁰⁰ do izby naszej wrocic sie mamy. W Prusiech p. kamieniecki [Krzysztof Grodzicki]¹⁰¹ z woyskiem

⁸⁸ *hoc medio* – цим, у такій спосіб.

⁸⁹ *fremitus* – галас, шум.

⁹⁰ *consilio* – помічними, готовими до ради.

⁹¹ *trahunt moram* – тягнуть час.

⁹² *Wójcik Zbigniew*. Poselstwo Andrzeja Olszowskiego do Wiednia w roku 1658/1659 // Sobótka. Śląski Kwartalnik Historyczny. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk, 1976. – R. XXXI. – Nr 2. – S. 255–266.

⁹³ *colloquium cum ordinibus* – розмову, перемовини зі станами.

⁹⁴ *praesidium* – залоги.

⁹⁵ Слово правлене.

⁹⁶ *bardzo iest cordi Rzeczypospolitey* – Річ Посполиту дуже тішить.

⁹⁷ *ex hoc consilio* – з цієї ради.

⁹⁸ *mederi* – допомогти, зарадити.

⁹⁹ *tractabitur* – буде предметом перемовин.

¹⁰⁰ *his conclusis* – після їх завершення.

¹⁰¹ *Urządnicy podolscy XIV–XVIII wieku*. Spisy / Opr. Eugeniusz Janas, Witold Kłaczewski, Janusz Kurtyka, Anna Sochacka. – Kórnik, 1998. – S. 70–71 (no. 220).

naszym, kędy y cesarska raytaria posła była, zpędzili *generalissimum*¹⁰² [Adolfa Jana], zbiwszy kilkaszet raytariey szwedzkiey y miasto iedno z kilkaszet piechoty w xięstwie pruskim wzięli. Sám iednak do Elbinga vstąpił. W Zmudzi p. [Samuel] Komorowski¹⁰³ z woyskiem i. m. p. [Wincentego Korwina] Gąsiewskiego, napadszy na Moskwę, piechotę od iezdy odstrychnąwszy, kilka tysięcy wyciął, po iezdzie puscił sie w pogonią. P. hetman wielki litewski [Paweł Sapieha]¹⁰⁴ Grodno wziął, pod Kowno obrocił sie, a potom pod Wilno podstąpuc ma¹⁰⁵. || (арк. 1110)

№ 131

Початок квітневих новин про універсал Яна Казимира щодо наступу на Королівську Пруссію проти шведів та виступу проти Москви

Aprilis

Vniwersał przysedł do ich mm. p. żołnierzow od krolia imszy [Jana Kazimierza] y i. [m.] pp. hetmanow [Stanisława Potockiego i Jerzego Lubomirskiego], aby sie stanowysk swych ruszaly do Prus przeczywko Swedom, gdysz [Paul] Wierdz y z [Robertem] Dukliasem złączyc sie mieli y mając woyska kielka tysięcy, posłali do gdanscon, aby im wsi swe okupiely, hcą li ie miec w calie gdonscanye. Maiąc swego liudu porzannego niemało, na okup pozwolycz nie hciely. Swedzy wszy gdanscanom popaliely kielkadziesiat, a hłopow nabraly y przyniewolieli słuzyc sobie, dawszy ym muskiety (takie nowini przisły).

Takze przeciw Moskwie rusycz sie kazono, na kwietną niedzielę [6 kwietnia] stanącz pod Brzesciem Litewskym dlia bezpiecienstwa y spokojnego seymu.

№ 132

Новини про перенесення переговорів Речі Посполитої зі Швецією у Торуні

W Toruniu tractaty odložono Swedamy, do dnia 10 maia ziehac sie comiszarze mayą na tractaty koło pokoyu. Y te nie dosły, odložono ych.

¹⁰² *generalissimum* – генералісимуса.

¹⁰³ *Przyboś Adam*. Komorowski Samuel h. Dolega odmien. (zm. 1659) // Polski słownik biograficzny. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1967/1968. – T. XIII. – S. 432.

¹⁰⁴ *Wolff Józef*. Senatorowie i dignitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego 1386–1795. – Kraków, 1885. – S. 152.

¹⁰⁵ На наступному аркуші (арк. 1107) починається документ із заголовком тексту присяги козаків на варшавському сеймі від 22 травня 1659 р. після затвердження Гадяцького договору: “Iurament kozakow zaporowskich w Warszawie na seymie die 22 may w dzien Wniebowstąpienia Panskiego krolowi i. m. y Rzeczyposp[o][i][t][ey] oddany 1659”. Далі порожній аркуш, текст присяги не наведено. Цю присягу див. вище, док. 100, 101 (арк. 1079–1080).

№ 133

Новини про зловживання коронної армії під час вибирання хліба в околицях Кракова

Ich m. p. żołnierze w Podgorzu y kolo Krakowa statią wielką wibieraly, z łąnu iednego po zł[otych] 100. Znowu, poko im piniędzy nie oddano, zywy ych samych y konie musieli y znowu do wozow dawac pewne liegomye, masła, połcie, sera, zboza, yarzyn, kur, gęszy etc. A kto nie miał czym płaczyc, to mu zabrali krowy, woły, konie albo co miał w domu, ze siela pouczyekało hłopow ze wszyow, gdy sie iuz nie mieli czim s tey statyey okupycz. Beło doszcz narzekania od liudzy (żołnierze tim sie bronieli, ze ym nie płacano za tak wiele cwierczy służby, nie maiąc za co sie zywy y odziewac).

№ 134

*Новина про смерть сандомирського воєводи
Олександра Конецпольського і надання цього уряду Янові Замойському*

Vmarł i. m. p. Alexa[n]der Konieczpolsky, woiewoda sęndomierzsky, w Pod[h]orczech. Ciało w Broдах położone.

Woiewodztwo sęndomierzskie дано i. m. p. [Janowi] Zamoyskiemu, swagrowy niebosczyka p. Konieczpol[skiego]¹⁰⁶.

№ 135

Нотатки про майнові конфлікти в Казимирі

I. m. p.¹⁰⁷ Paproczy¹⁰⁸, sługa i. m. p. marszałka¹⁰⁹ [Jerzego Lubomirskiego], uprosiel sobie kaduk po nieboscze pani Reginie Toporzsky, rayczyny kazymierzsky: kamience na Krakowsky uliczy na Kazymierzu y insze dobra. Miasto tez miało przywiliey na kaduky wsistkie po miesczye, uczinilismy decret *rem[i]ssa*¹¹⁰ za dworem do krolia i. m. [Jana Kazimierza]. Tamze u dworu otrzymalismi na reliatiach krolya i. m. aprobatyą przywilieiu naszego na kaduk miastu, a i. m. p. Paprockiego odsądzono. Ale to beło *in conducto*¹¹¹ z i. m. p. Paprockim, zesmi mu obiecali tę kamięnkę pusczyć, dawshi mu script na sie imięnię miasta, p. [Mikołaj] Lutecky y p. [Marcin] Mysiecky.

¹⁰⁶ Олександр Конецпольський був одружений з Йоганою Барбарою Замойською († 1653), сестрою Яна Замойського.

¹⁰⁷ Далі пропущено місце для імені.

¹⁰⁸ Слово правлене.

¹⁰⁹ “sługa i. m. p. marszałka” дописано над рядком.

¹¹⁰ *remissa* – прощення.

¹¹¹ *in conducto* – в домовленості.

№ 136

3 квітня 1659 р. – Нотатка про смерть австрійського капітана на постої в Казимірі

3 aprilis ze swartku na piątek zmarł p. Wayzer, capitán, hautman cesarza i. m. [Leopolda I] nad 100 piehoty, będączy u p. [Wawrzyńca] Mrockowycza, mającz do caszu za uproszeniem gospodę. Pohowan u s. Myhała w Krakowie oycow karmelitow. || (арк. 1111)

№ 137

Нотатка про пригоди охрещеного єврея Казимира Посовича, його повернення до юдейської віри та інші відомості

Przysła wiadomosc, ze Casimierz Poszowycz, Zyd krzcony, miescanin krakowsky, ktory przedtym w roku 1658, Zydem bywusy, ktorego zwono Zysel Posowic, miał skliep w Krakowie w samy kamiencyz iasnie wielmoznego i. m. p. [Michała] Zebrz[y]dowskiego, miecnika koronnego, y zonę [Sułkę]¹¹², dzieczy u Zydow, będącz urody krasny, wistapieł od Zydow z dobrej woly. Będacz dostatny na kielka tyszyeczy, przemog¹¹³, bo dawał liudziom na franty, krzescianom. Okrzciel sie, ktorego krzczyeł iasnie wielmozny i. m. p.¹¹⁴ [Hieronim] Wierzbowsky, wojewoda brzesky [kuiawski], w[i]elky rzańca krako[wsky]. Ozeniel sie w Krakowie na Mikołaysky ulicy w przeczinicy ku Nowey bromie. Poiał wdowę Sapyną, kacmarzkę, s kamienczą (ięno, ze pyianicę wielką). Miał serwitorat od krolia i. m. [Jana Kazimierza] y libertatye na podatky y laskawę przyięcie na mieyskie, ze od niego w Krakowie p. raice nicz nie wzyęli. Zoną swą miewał częstę kłopoty, iako z nietrzechwyą. Zydzy mu tez pomagali, namawiaiac go, aby sie powrocil do zydowsky wiary, do zoni swey y dzieczy. Czo potym w roku nie dosedszy, usedł od zony s Krakowa na Sliąsko, stamtad¹¹⁵ Zydzi go zaprowadzili az do Amsterdamu, Zydem znowu zostawszy, ktorego Zydzi, z radoscia do siebie przyiawszy, o nim staranie miely y opatrzenie mu daly, czieszac sie s tego, ze go odwiedli od wiary s. katholiczky ([c]ego zal szie, Panie Boze, zgynioney duse iego).

Telko Chieronim Rubinkowsky statkował, co tez od Zydow wysedszy, okrzciel sie y ozeniel sie w Kazymierzu, poiąwszy wdowę, panią¹¹⁶ [Annę] Orzechowycową [Orzechowiczową]¹¹⁷.

¹¹² *Kaźmierczyk Adam*. *Converted Jews in Kraków, 1650–1763* // Gal-Ed. – Tel Aviv, 2007. – Vol. 21. – P. 30, 35.

¹¹³ Про його суперечку з єврейською громадою у 1658 р., яку він виграв, див.: Там само. – P. 35.

¹¹⁴ Далі пропущено місце для імені.

¹¹⁵ У рукописі помилк. “Stamdat”.

¹¹⁶ Далі пропущено місце для імені.

¹¹⁷ *Kaźmierczyk Adam*. *The Rubinkowski Family, Converts in Kazimierz* // Polin: Studies in Polish Jewry. – Oxford, 2010. – Vol. 22: Social and Cultural Boundaries in Pre-Modern Poland. – P. 201. Див. також у виданні третьої частини рукопису Голінського док. 434, с. 450.

№ 138

*Новина про надання уряду венденського воєводи
Олександрові Моритину*

I. m. p. Alexandrowy Morzstynowy, bachmistrzowy wielickiemu, dal krol i. m. [Jan Kazimierz]¹¹⁸ woiewodztwo wendenskie, ktori bel castellanem rogozynskym, w starich liatach iego. Przyął przywiliey¹¹⁹.

№ 139

*Новина про відправлення козацьких послів від Івана Виговського
на варшавський сейм*

I. m. p. Ion Wyhowsky, hetmon kozakow zaporowskych, wyprawieł posły od kozakow zaporowskych y wszistky czerny rusky do krolya i. m. [Jana Kazimierza] y wszystky Rzeczypospolitey na seym do Warszawy z wiernym poddanstwem. || (арк. 1112)¹²⁰

№ 140

*3 березня 1659 р. – Новина про конфлікти між простолюдинами
і австрійською залогою*

3 marty w poniedziałek zwada sie stała miedzy czeliadzyą z Niemcamy, strzelyanye powstało, przed kosciolem zabyto Nyemcza iednego.

№ 141

*Новини з сеймику в Прошовичах та обрання послів
на варшавський сейм*

Zołnierze, ktorzy na seymik w poselstwie przyiehaly od woska polskiego koronnego, o zapłatę sie upomynaiącz, Zydow w gospodzie w noczy o trzeczy w noc tamze w Proslowycach posiekli, mianowycie Iosepha Włokowycy, starsego, ktoręmu łokiecz odczyęły y w nogę ranky uciekayą iego, drudzi Zydzy lyedwo pouczyekaly.

Panowie w kolye w koscielicie przymawialy sobye cwota o myeysca.

Beł i. m. xzyadz byskup krakowsky [Andrzej Trzebicki] na seymiku, ktorzy na pobory pozwolic nie hcyał, czestował slyahę.

¹¹⁸ Далі ще раз помилк. написано “dal”.

¹¹⁹ Ця фраза дописана після основного тексту.

¹²⁰ Перший рядок аркуша починається словами: “Poslem beł u krolya i. m. [...]”. Дальший текст документа втрачено під час переплету рукопису.

Die 4 marty seymyk sie skoncel we wtorek. Beł marszałkiem i. m. p. [Jan] Wieliopolsky, starosta byeczky. Posłow obrano na seym: i. m. p. Wieliopolskiego, starostę bieckiego; 2. I. m. p. Władisła[wa] Reya, starostę nowomyeyskiego; 3. I. m. p. [Władysława] Lubowieckyeego, sędziego [ziemskiego] krakow[skiego]; 4. I. m. p. Xzyęskyego [Stefana Księskiego], pysarza grockiego; 5. I. m. p. [Krzysztofa Krupkę, łowczego sendomirskiego]¹²¹.

№ 142

*Нотатки про посольство казимирських міщан на варшавський сейм
у справі податків, вирішення майнових конфліктів у місті
та інші відомості*

1659

Bely wysłany od miasta Kazymierza p. Mykołay Luteczky, rayca kazym[ierzsky], y p. Marczyn Myszyecky, ławnyk kazymierzsky, starac sie, zeby duplia z rzemieśnykow znyescona beła w Kazymierzu y od Stradomya, Podbrzeza, abysmi nie płaciely podatkow, poborow y za rzemieśnyky zmarłe, y co ych nie mas, telko czy, ktorzy są y zyią.

Tamze sprawę maiącz do przywilieiu, ktori miasto otrzymało od krolia imsczy [Jana Kazymierza] na kaduky po wsistkyh, [ktorzy] w miescie Kazymierzu y gruntach yh umieraly, a dobra yh podpadali by pod kaduk, tedy ten kaduk nie ma słuzyc nikomu, telko miastu.

Interim vmarła pany Regina Toporzska, raiczyna kazymierzska, naglie. Mała kamyence swoje na uliczy Krakowsky na Kazymierzu w trzecie od kamience p. [Macieja Kazymierza] Tretera, raice kazymierzskiego, a podlie domu p. Ziętarzskiego¹²², a z drugiei¹²³ strony kamience Draskowicowsky¹²⁴ pusztli, potim dom medzi sewczy y ogrod na Podbrzezu. Ogrod zapisała beła testamentem p. Wawrzyncowy Toporzskiemu, męzowy swemu, przedtym horuiąc, a potym te dobra zostały stoiące y niscone. Naiacel ktos z nasyh panow tęn kaduk i. m. p. Paprockiemu, ze go sobie wiprawiel od krolia i. m., pozwał o ten kaduk, zesmi mieli persy przywiliey. Odeslana beła sprawa na relaty do krolia i. m. A tak niektorzy pp. nasy radzili, boiący przegrac (maiąc

¹²¹ У цьому місці текст Ґолінським не дописано. Про цих послів див. вище новини від 28 лютого 1659 р. (док. 115).

¹²² *Stańczyk Sebastian*. Urzędnicy miejscy Kazimierza koło Krakowa od połowy XVI do końca XVIII wieku / Rozprawa doktorska. – Kraków, 2020. – S. 112. Тут же див. про нерухомість Третера у Казимірі (с. 40–41, 88).

¹²³ У рукописі “друга”.

¹²⁴ Тобто від імені райці Adama Drażkowicza: *Krasnowolski Bogusław*. Ulice i place krakowskiego Kazimierza: Z dziejów Chrześcijan i Żydów w Polsce. – Kraków, 1992. – S. 95.

przywilej), żeby się z i. m. zgodzić, żeby decret *in conductamine*¹²⁵ stanął za dworem po ucieczce¹²⁶, a potem skąd dać i. m. p. Paprockiemu, że mu tę kamence miasto dać i zapisać, i tak na tym stało. Tamże za dworem taką zgodę uczynili z i. m. p. Paprockym, od miasta będący p. Mikolaj Lutecky, raica, i p. Marczyn Misiecky, ławnik starszy Kazym[ierzscy], i przyjechały z takim dekretem z Warszawy i tu zapisały kamence i. m. p. Paprockiemu, iakoby to przedaniem sposobem, za 2000 złotych i puszcili possessyą, dawsy i. m. yntromissyą, a miasto pliacem pustym między sewczy contentować się musiało. O¹²⁷ co p. Toporski narzekał cęsto a gęsto na trzech panów, którzy mu bęli przycinać, że tę kamence wzyeto tym sposobem z yh naraienia etc., że miastu nie hcieli iey zyczyc, woliely komu insemu, nie pomniąc na prawa i przisęę swoje, którą na urząd swoy uczyniely, i zaraz po otrzymaniu przywileiu, który kosztował kielkaset złotych (a wszystko to dla prywaty swoiey a niezgody między pani raicy).

Tym pp. na drogę niemało kosztu mieyskiego wisło i iesce długi płacic musieli, co się Warszawie podłuzely. || (арк. 1113)

№ 143

1 березня 1659 р.¹²⁸. – Новини про політичні події в Пруссії, війну зі шведами, перемогу козацько-татарського війська над Москвою і полтавським полковником Мартином Пушкарем та інші відомості

Nowyny takowe *die 1 marty 1659*¹²⁹

1. Ze Korff ze dwiema chorągwiemi Szwedowi y [Paulowi] Wierczowi poddać się musiał w Chełmnie, trzy mile od Torunia.

2. Chorągwie gęsto idą communiem do Prusz y cesarz[s]czy¹³⁰ przeczyw woysku szwedzkiemu.

3. Bydgoszcz się okupiła szcścia tysięcy *generalissimo Suecorum*¹³¹ [Adolfowi Janowi] y Wiercowi.

4. Crucifix w Gnieźnie na tumie krwawem potem pocił się, korego krople x. Gozdowski ocierał.

5. Tatarzy z kozaki y z woyskiem litewskym zniesli Moskwę pod Rumnem szeszedziesiąt tysięcy, gdzie poimali woiewodę Wasielowica y Puszkarynka,

¹²⁵ *in conductamine* – про згоду.

¹²⁶ У цьому місці помилк. закрыта дужка.

¹²⁷ У цьому місці помилк. відкрита дужка.

¹²⁸ Ті самі новини див. вище, док. 116.

¹²⁹ Заголовок і шість пунктів новин писано іншою рукою; дата коло заголовка дописана Голінським.

¹³⁰ Далі завершення речення дописано Голінським.

¹³¹ *generalissimo Suecorum* – шведському генералісимумові.

pułkownika kozackiego, co przy Moskwie wiązał się, y innych moskiewskich woiewodow 20 poimano.

6. P. podkanczlerzy [Bogusław Leszczyński] przed Swedamy ledwo wskrobał do Gdanska z Hoynucz¹³².

Te nowiny przysły z Piotrkowa od i. m. p. marszałka trybunalskiego dzisiaj.

№ 144

Новина про прибуття козацьких послів на варшавський сейм

Na dny zapusne kozaczy posłowie od [Iwana] Wihowskiego, hetmana kozakow zaporowskich, przyehaly do Warszawy do krolia i. m. [Jana Kazimierza], proszac o przydanie woyska polskiego na pomocz kozakom zaporowskim przeczyw Moskwie y oznaymuiąc o więzniach, co z nimy krol i. m. kaze czynic, z moskiewskiemy, czy pogubyc, czy zywo więzieniu zatrzymacz.

№ 145

Новини про тривоги у Великопольці від шведів та наступ московського царя в Литві

Wielky Polsce trwogy wielkie od Swedow.

Moskwa w Litwie y s carem swoym [Aleksym Michajłowiczem] z woysky wielkiemy nastąpiela, hcąc Wilna dostacz, miastecka ynse biorąc.

№ 146

1 березня 1659 р. – Новина про прибуття до Торуня комісарів Речі Посполитої для переговорів зі шведами

Die 1 marty do Torunia ich moscz pp. comissarze s Polsky od krolia i. m. [Jana Kazimierza] ziehac sie miely na tractaty z comissarzamy swedzkiemy.

№ 147

*1 березня 1659 р.*¹³³. – *Новина про напад шведів на гданських торговців*

Swedzy, wypadszy z Elbiagą y Malborku, napadly na wozy, ktore sly ze Gdanska z towaramy y z rzecamy, ktore panowie mieli w showanyu we

¹³² “do Gdanska z Hoynucz” дописано Голінським.

¹³³ Ту саму новину з цією датою див. вище док. 120.

Gdansku. Słowo wozow pod 60, przy których była piehota niemiecka na 300. Zstrzeliali się Swedami potężnie, wyginęła piehota od Swedow, wozy Swedzy wyrabowały, zabraly wielką zdobycz, radowano na kielka milyianow. || (арк. 1114)

№ 148

19–21 лютого 1659 р. – Реляція про штурм шведами Копенгагена

Relatia z strony szturmu od Szwedow *die 21 februar[us]* przypuszczonego do stołecnego miasta duńskiego Kopenhagen, ktorego pewny dowod czynią listy rozne z Kopenhagen y okręt holenderski, z ktorego po tym szturmie szyper, wyiachawszy *6 marty, vtrique*¹³⁴ dawał we Gdąńsku przed vrzędem relatią. Na tosz się zgadzaią listy i. m. p. [Tobiasza] Morstyna dwoiakie *die 1 marty et in februario* piszane z Kopenhagen 1659¹³⁵.

Kiedy zimna wielkie wtwierdziły, pod tym miastem lody przeszedzsy, nieprzyiaciel z woyskiem przez kilka niedziel allarmował co noc oblezencow. Na koniec *19 february* kusił się pod zamlconym browarem o pewne promy, ktore, zapaliwszy, trzy działa y 12 czelka, co byli na nich, zatopiwszy, odstrzelany z miasta odstąpił, bo przywoyczę stracił.

20 [february] przez całą noc allarmowano miasto.

21 [february] po pułnocy, między pierwszą a wtórą, z pięci stron zadał się szturm. Podstąpiło na 15 albo 16 tysięcy ludzi, raytariey dziesiątkami poziadać kazano z koni kozdey kompaniey, drabin mocz z hakami ostremi zelaznemi mieli, moszty prowadzili na czterech y osmiu kołach dla przebicia rowow albo sossy. Z taką furią rzucali się na wał y strzelbę, że iusz wyciąwszy pallisady, byli niektorzy z niech na wierzchu iednego bulwarku, ktorych postracono pikami na doł. Ale Dunczykowie nie mnieyszą broniąc się odwagą, tak ich z dział y ręčney strzelby razili, że pobitych Swedow, poszieconych y postrzelanych iedni na pięć tysięcy, drudzy na pułtrzecia, namniey na dwa, rahuią *moderatiores*¹³⁶. W iednym mieyscu ten szyper między dwiema bakierkami na kilkaszet trupa naliczył. Registr porazonych w tey potrzebie drukowany kładzie, że dwiescie officierow zginęło, między ktoremi kilka generał maiorow, około dziesiąci obersterow poległo. Dunczykow iedni szesciu, a drudzy siedmiu, co w tey okazyiey zginęło, rachuią. Trwał ten szturm przez pięć albo sześć godzin dobrze na dzień, do ktorego ci, co przodkowali, białe koszule na sukniach mieli, *omen*¹³⁷ przysłyły swoiey smierci, klęski. Po

¹³⁴ *utrique* – обом.

¹³⁵ Доклеєні Голінським до рукопису арк. 1114–1115 писані тією самою рукою, що й тексти на арк. 1072–1075, 1104–1107, 1113, 1124–1127 (док. 97, 128–130, 143, 160).

¹³⁶ *moderatiores* – поміркованіші, стриманіші.

¹³⁷ *omen* – знак, знамення.

szturmie, chcąc się poprawić, król szwedzki [Karol X Gustaw] chciał wyspę małą przyległą miastu, Möen [Møn] nazwaną, opanować, ale y tam, niemało ludzi straciwszy, nazad ku obozowi powrócił, do którego droga tak krwią ludzką włana była, iakoby wielkie stada bydła poruszonego przeszły. Przedtym szturmem, iak na pewne dobyte miasta idąc, oficerowie szwedzcy wlicami się podzielili, które w mieście rabować mieli. Zony ich w karocach czekały na sukcesz tey impreazy, chcąc z mężami nalezec do łupu.

№ 149

15 березня 1659 р., Варшава. – Новини про польсько-шведську війну в Данії, мирні переговори в Торуні, конфедерацію коронної армії та інші відомості

W Warszawie 15 marty 1659

Szwedowie, opuściwszy insze części fortificaciey Frydrychsodu [Frederiksodde] y w samym tylko iednym mieyscu zawarli, gdzie się ich sąm i. m. p. woiewoda ruski [Stefan Czarniecki] ludzmi swemi dobywać podeymuie, byle mu kurfirst [Fryderyk Wilhelm] 1000 dał swoiey draganiey do polskiego woyska. || (арк. 1115)

W Prusiech o Szwedach nic nie słyhać. Rozumiemy, że się dotąd do fortecz vdali. Mediatią całę odrzucił holenderską król szwedzki [Karol X Gustaw], zaczym iusz zadney do pokoju między Dunczykiem a Szwedami nie masz nadzieie, a Holendrowie iawnie terasz Szwedow woiować dlatego contemptu muszą. Confaerentia w Toruniu ieszcze się nie zaczęła, bo dopiero 15 marty z Warszawy poszeł czeszarski y francuski wyiezdza. Brandeburszky, holenderski, dunski y nasi czekaia na mieyscu. Alternata na Wielgąpolskę marszałka poszelskiego, tuszą, że nim będzie i. m. p. starosta gniezninski [Jan Gniński]¹³⁸ albo babimoiski [Krzysztof Żegocki]¹³⁹.

Vniwersały wyszły od i. m. p. woiewody krakowskiego [Stanisława Potockiego], na których się podpisał y i. m. p. [Stanisław Mariusz] Iaskulski *cum titulo*¹⁴⁰ “Director koła rycerskiego” z małą pieczętką na wosku hispanskim, gdzie ordynuią pułki i. m. p. piszarza polnego [Jana Fryderyka Sapiehi]¹⁴¹,

¹³⁸ Ochmann-Staniszevska Stefania, *Staniszevski Zdzisław*. Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy: Prawo – doktryna – praktyki. – Wrocław, 2000. – T. 1. – S. 280.

¹³⁹ Sauter Wiesław. Krzysztof Żegocki pierszy partyzant Rzeczypospolitej 1618–1673. – Poznań, 1981. – S. 18.

¹⁴⁰ *cum titulo* – з титулом.

¹⁴¹ Urzędnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy / Opr. Krzysztof Chłapowski, Stefan Ciara, Łukasz Kądziela, Tomasz Nowakowski, Edward Opaliński, Grażyna Rutkowska, Teresa Zielińska. – Kórnik, 1992. – S. 97.

chorążego [Jana Sobieskiego]¹⁴² y straznika [Dymitra Wiśniowieckiego]¹⁴³ koronnych do Litwy na posilek, draganią i. m. p. poznanskiego [Krzysztofa Grzymułtowskiego]¹⁴⁴, i. m. p. piszarza polnego koronnego¹⁴⁵, i. m. p. [Aleksandra Ludwika] Niezabitowskiego¹⁴⁶, i. m. p. starosty rohatynskiego [Jana Zygmunta Ostroroga]¹⁴⁷ y i. m. p. chorążego sandomierskiego [Marcina Dębickiego]¹⁴⁸. || (арк. 1116)

№ 150

20 березня 1660 р., Гданськ. – Новини про смерть шведського короля Карла X Густава, кримського хана Мегмеда Гірея IV та інші відомості

Data ze Gdanska die 20 marty 1660, xzyądz Iąn Tynerowycz, kanonyk łączysky.

Krol sweczky [Karol X Gustaw] vmarł 23 february w Gotemburku¹⁴⁹, od Oliędrow postrzeliony pod łopatkę liewą w Norwe[g]iey, gdzie natenczasz 26 kornetow woyska¹⁵⁰ utracel¹⁵¹, dliacego tractatow ze Swedamy iuz namowione nie ma kto podpyszac. *Res in controuersiis*¹⁵², iednak tuszemy, ze *ad effectum* прётко przyda¹⁵³.

Han [Mehmed Gerej IV] takze vmarł, successor iego posłał do krolia i. m.¹⁵⁴ [Jana Kazimierza], tak y on *totis uiribus tuetur partes nostras*¹⁵⁵.

To miasto Gottemburk, w ktorim krol sweczky vmarł, *post aliquod dies*¹⁵⁶ zgorzało, liedwo ciało z ognia wyrwano.

¹⁴² Там само. – S. 28.

¹⁴³ Там само. – S. 154.

¹⁴⁴ *Wimmer Jan*. Materiały do zagadnienia liczebności i organizacji armii koronnej w latach 1655–1660 // *Studia i Materiały do Historii Wojskowości*. – Warszawa, 1958. – T. IV. – S. [532] (no. 29).

¹⁴⁵ Там само. – S. [530] (no. 16).

¹⁴⁶ Там само. – S. [532] (no. 25).

¹⁴⁷ Там само. – S. [532] (no. 22).

¹⁴⁸ *Urządnicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy / Opr. Krzysztof Chłapowski, Alicja Falniowska-Gradowska*. – Kórnik, 1993. – S. 86.

¹⁴⁹ Над рядком дописано “na seymie” i далі закреслено “Sweczyey”.

¹⁵⁰ Слово дописане над рядком.

¹⁵¹ Ті самі новини див. далі у док. 218.

¹⁵² *res in controversiis* – суперечності.

¹⁵³ *ad effectum* прётко przyda – скоро будуть вирішені.

¹⁵⁴ “posłał do krolia i. m.” дописано над рядком.

¹⁵⁵ *totis viribus tuetur partes nostras* – з усіма силами на нашому боці.

¹⁵⁶ *post aliquot dies* – через кілька днів.

№ 151

29 березня 1660 р., Відень. – Новини про ймовірність укладення мирного договору Речі Посполитої зі Швецією або Московським царством, підготовку османського війська проти семигородського князя Юрія II Ракоція та інші відомості

Z Wiednia pise Babier Smieskowycz *die 29 marty*, durkarz.

Ze Swedem niepewny pokoy, bo bez ligy cesarza i. m. [Leopolda I] y brandeburczyka [Fryderyka Wilhelma], krolia dunskiego [Fryderyka III] y Oliedrow pokoy stanacz nie moze, telko ze wszistkiemy oraz, co sobą lygę maia. Iest poseł krolia francuskiego [Ludwika XIV] Wiedniu dlia tractowania tey zgody ze wsistkiemy y od brandeburskigo kzyżęcya, y insyh posłow sie spodziwaią. Predzey tuszą pokoiowy bydz y stanącz z Moskwą, bo poseł moskiewsky [Jefim Prokofiew]¹⁵⁷ iest wielky u krolia i. m. [Jana Kazimierza], ofiaruiąc sie, ze hce wiecny pokoy zawrzecz s Poliaky, y hce¹⁵⁸ wszistkie miasta wrocyc y Litwę, telko Smolenska nycz, y zeby krol nycz nie predentował sobie na Infliantach, a on hce ych swą potęgą dobywacz od Swedow sobie. I. m. p. [Stefan] Czarneczky y i. m. p. Poliubinsky [Aleksander Hilary Połubiński], litewsky generał, wzbieraią ich tam dobrze. Wystali beli z Wilna po staczyie do Merezca 300 kony liudzy Moskwy¹⁵⁹, o koryh sie Poliubynsky dowiedzyał y im zastapywusy, wsistkyh poscinał y wozow 200 naładowanih towaramy odebrał. P. Czarneczky ych tez tam Moskwy kielka razy dobrze wezbrał y kilka tysięczy, czo z Brzeczzya Litewskiego wracali sie, pobiel.

Czesarszczy tez tam gotuią sie znouu pod Stetyn do polia, a drudzy pod Wysmar.

Turka sie tam w. m. nie obawyaycie, na [Jerzego II] Rakocego sie srodze zbiera z wielką potęgą do siedmigroczyki ziemie, ze sie som cesarz tureczky [Mehmed IV] w kielkakroc sto tyszyęczy hce ruszycz do Wegier y Tatarom kazał sie gotowacz.

¹⁵⁷ Посланецъ з відомостями про відправлення великих послів на переговори, застав короля у Гданську (*Бантыш-Каменский Н. Н. Обзор внешних сношений России: (По 1800 год).* – Москва, 1897. – Ч. III: (Курляндия, Лифляндия, Эстляндия, Финляндия, Польша и Португалия). – С. 134).

¹⁵⁸ Далі закреслено “wsistkie”.

¹⁵⁹ Слово дописане над рядком.

№ 152

*1660 р., весна. – Новини про смерть шведських генералів та участь
Об'єднаних Провінцій у шведсько-данській війні*

Vdaia, ze po smierczy krolia Carolia Gustaffa prętko vmarł w Stetynie swed[z]ky¹⁶⁰ generał, ktory broniel Stetyna. Takze cekauz tamze w Stetynie zapaliel sie z prohamy, z armatą y rozruciel wszystko.

Takze, ze vmarł Frangiel [Wrangel] y Duklias [Robert Douglas], generałowie nad woyskamy sweczkiemy będączy. || (арк. 1117)

Oliędrowie obliegly potężnie bely woyska ostatek sweczkiego y z kroliem dunsnym [Fryderykiem III], y dostali by yh bely, alie poseł zaiehał do nich od krolya i. m. franczuszkiego [Ludwika XIV], zeby od oblyężenia uwolnili sweczkie woysko, y do krolia dunskiego takze, a do zgody sie naklonili Swedamy, bo by musiał som woyska posłacz y woynę podniec przeciw kroluiowy dunskiemu, yako y Oliędrom, gdybi tego uczynic nie hczyely. Na co pozwolicz musiely, ze od oblieżenia supersedowaly.

№ 153

Нотатка з чутками про претендентів на англійський престол

W Anglyey

Stanęła na to zgoda Angielczykow, zeby sobie krolia obraly, a parliamentu nie miely, y naznacely 5 kandidatow: sinow 2 zabytego niebosczyka krolia Carolia [I] Stuarta – starego, Carolia, co iuz iest kroliem soczkym, y brata iego, – Fayrfaxa [Thomasa Fairfaxa], Kromwła [Richarda Cromwella] y generała [...] ¹⁶¹.

№ 154

*1660 р., травень. – Новина про поразку семигородського війська
від турків*

1660 in mayo Wegrzeh porazyly Turczy xzyażęcia [Jerzego II] Rakoczego, ze som liedwo usedł do Waradina, miasta y zomku obronnego w xzięstwie siedmigroczkym, będąc som od Turkow 2 razy ranny, a trzeci raz postrzeliony, y s tego umar¹⁶². || (арк. 1119)

¹⁶⁰ Слово дописане над закресленим “Wierdz”.

¹⁶¹ Далі текст Голінським не дописано.

¹⁶² Далі у рукописі арк. 1118 порожній.

№ 155

21 серпня 1658 р.¹⁶³. – Промова Богуслава Лециньського
на варшавському сеймі з подякою за отримання уряду
коронного підканцлера

Na seimie Warszawie mowa senatora iednego w yzbie senatorzsky, iako iest nizy¹⁶⁴. || (арк. 1120)

A tak ci iest, niasznieszy mlciwy krolu, panie, panie moi mlciwy, tak a nie inaczy, iako was, ziemskie władze, niebieskie opisało pioro: *Vos D[e]y estis*¹⁶⁵. Ziemscy bogowie, ktorzy na ziemi niebieskie zasiadacie throny y wszytkowładną archetypa swego najwyszszego *vicaria potestate*¹⁶⁶ pod firmamentem rosproscieracie władzą: aczescie wszytkim panowania swego ritratem doszli doskonałości liniamentow originału swego, wszakze iednak wtenczas, iakoby z podobienstwa wyszedzsy, w samego obracacie sie istotę, kiedy łask faworow y dobrodzieistw swych panskich distributę miedzy creaturey swoje w podział posyłać. Nie wystawiła by sie nigdy była Wszecmocnosć Boska na widok stworzeniu, gdyby sie była do iedney szczegulney choc dobrze wielkiey determinowała creaturey y w niey wszytkie swoię zasadziła sercę, tym sie rozwiodła, tym na podziw w potomne podała wieki, kiedy to małe, to wielkie, to srednie rąk swoich sobie wystawiła dzieła, ktore skupione wszecmocney ręki doskonały daią wizerunek. Tak ci y maiestaty wasze, niasnieiszy ziemscy panowie nasi, stabo by potęgi y powagi swoiey rosposcieraly proporce, gdyby w iedney iakiey osobie dobrodzieistw y faworow swoich składali skład y *depositorium*¹⁶⁷, tym rosszerzaią splendory potegi iego, kiedy co człowiek, to nowe dobroczynnosci y manificentyi wynika *emporium*¹⁶⁸. Ale iezeli ktorzy tedy wy, polscy bogowie nasi, przed inszemi monarchami swiata tego w tey przodkuiecie własnosci, ze nie zakładacie na pałacach waszych łask y faworow swoich monopolia, bo iako Pan wasz *fecit* sobie *luminaria duo – unum maius, alterum minus*¹⁶⁹, za ktorych oboiga influencyami y oswieca y

¹⁶³ Датування та атрибуція документа за вид.: *Ostrowski Daneykowicz Jan*. Swada polska y łacinska albo Miscellanea oratorskie seymowe, weselne, cancellaryine, listowne, kaznodzieyskie, pogrzebowe, statystyczne, panegiryczne, elogiarne, inskrypcyjne, y inne rozne, w oboim ięzyku prozą y wierszem. – Lublin, 1745. – Т. 1. – S. 266–[268]; *Ochmann-Staniszevska Stefania, Staniszevski Zdzisław*. Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy: Prawo – doktryna – praktyki. – Wrocław, 2000. – Т. 1. – S. 257.

¹⁶⁴ У рукописі арк. 1120–1121 писані іншою рукою й пізніше вклеєні до книги. Цей рядок із заголовком написано Мартином Голінським. Перший рядок аркуша із заголовком документа на арк. 1120 втрачено.

¹⁶⁵ *vos Dei estis* – ви – боги.

¹⁶⁶ *vicaria potestate* – намісницькою владою.

¹⁶⁷ *depositorium* – сховок, склад.

¹⁶⁸ *emporium* – склад (товарів), торгове місто.

¹⁶⁹ *fecit* sobie *luminaria duo – unum maius, alterum minus* – створив собі два світила – одне більше, друге менше.

справуie wielką swiata tego machineę. Tak y wy, panowie nasi, stworzyliscie sobie *duo luminaria* – *vnum maius, alterum minus* w wrzędach swoich. Ztąd ci vrosły wielkie y małe pieczęci, wielkie y małe buławy, wielkie y małe laski, wielkie y małe klucze. Są to *luminaria*, ktoremi obroty sphery tey naszey sarmackiey y sprawuiecie, y piastuiecie. Podobni tym Panu swemu, com powiedział, podobni ieszcze tym, co powiem podobnieiszy, ze o discrety dispensy lask waszych pytac sie niebespieczna, dociec niepodobna.

Pytacz sie, czemu słońce – nie miesiącem, ani miesiąc – słońcem, było by to wyuzdanego z rozumu człowieka. Tak święte powiedaią wyroki: *Iudicia D[omi]ni abyssus multa*¹⁷⁰. A swieckie tak zas vczą polityki: *Sensus principis inquirere abditum anceps, neque ideo assequare*¹⁷¹. Nie trzeba sie tedy głęboko puszczac w scrutiny serc y mysli panskich (*quis cognouit vias D[omi]ni?*)¹⁷², a raczey z powinna vnizonoscia przyiąwszy niezasluzone laski, tak sobie pomyslic: *Vobis summum iudicium Dy dedere, nobis obsequii gloria relicta est*¹⁷³. I ten ma bydz koniec ciekawosci naszey, o ktorym powiedziano: *Finis sermonis cum dominante gratias agere*¹⁷⁴. Niechze od tego konca będzie początek mowy moiey dzisieyszey, m. m. krolu, to iest od niskiego vpadnienia do stop w. k. m., od tego czasu, iako *non perfidum dicam sacramentum*¹⁷⁵, biorąc [z]* dobroczynney ręki w. k. m., to *vastum* oyczyny moiey *insigne, magnum hoc est sacramentum*¹⁷⁶; znam to ia, [ze] nieudolnym¹⁷⁷ ramionom moim powierzona swiętosc, ta misterna *hipostasis*¹⁷⁸ złączonego bostwa twego, naitasnieyszy panie moi, z człowieczenstwem moim. Byłem czł[owie]kiem, y mniey, niz człowiekiem, kiedym był owo nie *proportionatum obiectum*¹⁷⁹ wielokładney ręki w. k. m. Vformowałeś w. k. m. z niczego człowieka, a z człowieka wystawiac chcesz, iakoby *ad imaginem sui*¹⁸⁰ iakiego boszka. Porszhowiesmy

¹⁷⁰ *iudicia Domini abyssus multa* – присуди Господа – глибока безодня (порівн. Псалми 36:7).

¹⁷¹ *sensus principis inquirere abditum anceps, neque ideo assequare* – застановлятися над задумом правителя – глибоко заховавам й неясним, – щоб врешті його не пізнати.

¹⁷² *quis cognovit vias Domini?* – хто пізнав шляхи Господа? (порівн. Римл. 11:33–34).

¹⁷³ *vobis summum iudicium Dii dedere, nobis obsequii gloria relicta est* – вам боги дали верховну владу, а нам залишилась одна слава – покірність (Тацит, *Аннали*, 6, 8).

¹⁷⁴ *finis sermonis cum dominante gratias agere* – завершенням розмови з володарем [має бути] подяка.

¹⁷⁵ *non perfidum dicam sacramentum* – не дам неправдивої присяги.

¹⁷⁶ *vastum* оуцзыну моiey *insigne, magnum hoc est sacramentum* – величезну відзнаку моєї вітчизни, оцей, власне, величний обов’язок.

¹⁷⁷ Так у “*Swada polska y łacinska...*” (с. 267); у рукописі “*nieudolna*”.

¹⁷⁸ *hipostasis* – іпостась, сутність.

¹⁷⁹ *nie proportionatum obiectum* – неспівмірним об’єктом.

¹⁸⁰ *ad imaginem sui* – за своєю подобою.

my są ludzie na wrzędach wystawieni, *vicaria vestra* na ziemi *numina*¹⁸¹, *omne*¹⁸² *sub regno graviore regnum est*¹⁸³, kiedy przychodzi ięzykiem waszym *iura et leges dare populis*¹⁸⁴, kiedy scodrobliwą rękę waszę przyidzie rościągac na potrzebujące poddane, kiedy łaskawym berłem szafowac przeciwko spokojnym narodom, a bystro przemikającym mieczem grozic swawolnikom. || **(апк. 1121)** *Actus* to są *vicary Diuinitatis v[est]rae*¹⁸⁵, ktoremi nas sobie iakoby czynicie podobnych. Owoz y ia, lepianka rąk w. k. m., *prodeo in scenam prod[r]omus*¹⁸⁶, ale oraz *non capio mensuram*¹⁸⁷ *stuporis mei*¹⁸⁸. I iaz to mam *fracta et mortali voce*¹⁸⁹ intonowac imieniem w. k. mci: *Haec dicit D[omi]nus*¹⁹⁰. Y iaz to mam *fauentes* przysposabiac *populis* od tegoz maiestatu *fauonios* albo *austeros* rospędzac *aquilones*¹⁹¹? Y iaz to *arbitria*¹⁹² *vitae et necis*¹⁹³ mam dawac narodom? *Puer sum et loqui nescio*¹⁹⁴. Wspiera mnie iednak nadzieia szczegulney łaski w. k. m., ktora iest, mogę rzec, *gentile bonum*¹⁹⁵ domu mego. Nie będzie tu *nota ambitiosae vanitatis*, ale *professio debitae gratitudinis*¹⁹⁶, kiedy *in publico hoc theatro Reip[ublicae]*¹⁹⁷ wyznam, ze w. k. m. *adamavit gentem meam*¹⁹⁸. Vlubiles, w. k. m., p. m. mlciwy, to starozytne gniazdo, domek moi, wczyniles z niego łask y faworow y dobrodzieistw swych panskich, iakoby ieden skład y *depositorium*¹⁹⁹, zkąd pramicialne tyary, biskupie infuły,

¹⁸¹ *vicaria vestra* na ziemi *numina* – namiśniki вашого маєстату на землі.

¹⁸² У рукописі “omni”.

¹⁸³ *omne sub regno graviore regnum est* – всяка влада має над собою могутнішу владу (Сенека, *Тіецм*, 612).

¹⁸⁴ *iura et leges dare populis* – давати народам права і закони.

¹⁸⁵ *actus* to są *vicarii diuinitatis vestrae* – акти – це намиśництво вашої божественності.

¹⁸⁶ *prodeo in scenam prodromus* – виходжу на сцену вісником.

¹⁸⁷ Так у “*Swada polska y łacinska...*” (с. 267). У рукописі “*personam*” (ймовірно, помилка під впливом попередньої театральної метафори: *capio personam* – граю, беру на себе роль).

¹⁸⁸ *non capio mensuram stuporis mei* – не витримую тієї ніяковості, яка мене охопила.

¹⁸⁹ *fracta et mortali voce* – надламаним і смертним голосом.

¹⁹⁰ *haec dicit Dominus* – так мовив Господь.

¹⁹¹ *fauentes* przysposabiac *populis* od tegoz maiestatu *fauonios* albo *austeros* rospędzac *aquilones* – прихилити до людей від того ж маєстату прихильні фавонії або розганяти суворі аквілони.

¹⁹² У “*Swada polska y łacinska...*” одина: “*arbitrium*” (с. 267).

¹⁹³ *arbitria vitae et necis* – вироки про життя і смерть.

¹⁹⁴ *puer sum et loqui nescio* – я – дитя і говорити не вмю (порівн. *Єремії* 1:6)

¹⁹⁵ *gentile bonum* – родинне майно.

¹⁹⁶ nie będzie to *nota ambitiosae vanitatis*, ale *professio debitae gratitudinis* – не буде свідченням марнославних амбіцій, а виявом належної вдячності.

¹⁹⁷ *in publico hoc theatro Reipublicae* – у цьому публічному театрі Речі Посполитої.

¹⁹⁸ *adamavit gentem meam* – полюбила мій рід.

¹⁹⁹ *depositorium* – сховок, депозит.

senatorskie *curules*²⁰⁰, pieczęci y wrzedy stały sie, iakoby *ad inuidiam*²⁰¹ polskiego swiata y iakoby *vnius domus haereditas*²⁰². Zapłacił niedawnego czasu dług smiertelnosci wielki *primas* y wielki sługa domu w. k. m. [Andrzej Leszczyński], ktorego łaska w. k. m. wprzod piastunem wczyniła wielkiego orła, a potym *primatiali*²⁰³ *honestavit thyara*²⁰⁴. Ledwo ten vstąpił, gdy sie zdało, ze w domu naszym *sol occubuit*²⁰⁵, az za łaską w. k. m. *nox nulla secuta est*²⁰⁶, kiedys w. k. m. *ex cineribus*, iako *Phoenicem*²⁰⁷, wzbudził *raro exemplo*²⁰⁸ z iednego domu, brata po bracie, na tey primitialney posadziwszy godności [Wacława Leszczyńskiego]. Nie godzi sie tu zapomniec nigdy niezapomnionego w sercach naszych s. pamięci oyca w. k. m. Zygmunta III, ktory z szczegulney swey łaski panskiey obrał był gniazdo w domu naszym *huic aliti*²⁰⁹ orłowi polskiemu, obrał był wprzod w osobie *priscae fidei et virtutis viri*²¹⁰ dziada mego²¹¹, dobrego domu krolewskiego sługi, a gdy ten vstąpił, nie błakał sie ten buiny ptak daleko od siebie przyrodzoney kolei, nie polubił w postronnych mieyscach pasze, wrocil sie do dziedzicznej ręki syna po oycu, gdzie iako gościł z iaką wygodą y przysługą oyczyzny y domu krolewskiego, *parcius*²¹² sie godzi synowcowi o synie mowic²¹³. Osiada po trzecie ten gornolotni ptak na niecwiczoney ręce moiey, a osiadaiąc poznawa sie z starozytną gniazda swego gospoda, ale sie nie poznawa z gospodarzem; obawiam sie, aby nie wypadł do mnie w owe słowa. *O domus antiqua! Quam dispari dominaris d[omi]no!*²¹⁴ Przyznawam, n. m. krolu, zem ci iest poniekąd *amplis doctoribus maioribus meis*²¹⁵ wprawiony w miłosc przeciwko panu, wzarliwosc przeciwko oyczyźnie. Ztąd ci biorę zycia mego instruktarze, ale tak, ze *virtutem* tylko *ex ys, fortunam ex alyis* wczyc mi sie przychodzi²¹⁶. A tak niech y ztąd będzie

²⁰⁰ *curules* – крісла.

²⁰¹ *ad invidiam* – на заздрість.

²⁰² *unius domus hereditas* – спадок (маєтність) одного дому.

²⁰³ У рукописі “*primitiali*”.

²⁰⁴ *primatiali honestavit tiara* – удостоїв примасівської тиари.

²⁰⁵ *sol occubuit* – сонце зайшло.

²⁰⁶ *nox nulla secuta est* – ніч не настала.

²⁰⁷ *ex cineribus*, iako *Phoenicem* – з попелу, як Фенікса.

²⁰⁸ *raro exemplo* – як мало коли бувало.

²⁰⁹ *huic aliti* – цьому птахові.

²¹⁰ *priscae fidei et virtutis viri* – мужа давньої вірності й доблесті.

²¹¹ У “*Swada polska y łacinska...*” “dziedzicznego” (с. 267).

²¹² *parcius* – менше.

²¹³ У “*Swada polska y łacinska...*” “o struii mowić” (с. 267).

²¹⁴ *O domus antiqua! Quam dispari dominaris domino!* – О давній доме! Наскільки інший у тебе господар! (рядок невідомого римського поета, збережений у Цицерона: *Про обов’язки* I, 39).

²¹⁵ *amplis doctoribus maioribus meis* – прекрасними вчителями моїми предками (порівн. Тацит, *Аннали* 14, 52).

²¹⁶ *virtutem* tylko *ex iis, fortunam ex aliis* wczyc mi sie przychodzi – доблесті мені доводиться вчитися від них, а щастя від інших.

document wiary y zyczliwosci y poruczonych intereszow od przodkow moich, ze panu y oyczyźnie niefortunnie służyli, kiedy sukceszorom swoim z tak wielkich wrzędow nie iedno *gestorum praeclare memoriam* zostawili²¹⁷.

Kiedy iuz tedy tak *fatis destinatum*²¹⁸, zebym sie tym orłem bawił polem, wprzod starac sie o to będę, zeby ten moi ptak dziczyny swoiey pozbył przez pracowite niespanych nocy na vsłudze w. k. m. Trudy nie ciężkie mi będą, nie ciężkie zadne prace y fatygi podięte dla dostoiestwa w. k. m., dla całosci Rze[czy]p[ospoli]tey z ostatnim targaniem zdrowia y sił moich. A kiedy sobie ptaka swego wnoszę, bawic sie będę obłowem nie *praedas agendo*²¹⁹ z małych ptasząt po powietrzu. Mały by to był obłów, mała obrada, ale założę monarsze mislistwo, *iustitiam et iudicium sectabor*²²⁰, świętą sprawiedliwosc gonit będę, vgnaiac będę vkrzywdzonym y vtrapionym łaskawe vcho w. k. m., abys krwawe y nieba przenikaiące suppliki poddanych swoich młciw[i]e słucał, łaskawe przeymowac raczył. Vgnaiac będę szczodrobliwą rękę w. k. mci tym wszystkim, ktorzy *pace et bello mere[ntur]*²²¹, ktorzy w pokoiu na dworze y w komorze panskiey dni swoje pracowite spędzili, ale mianowicie tym ten ptak gonit będzie, ktorzy zdrowia swoje, samych siebie *consecrarunt* oyczyźnie *in campo Martio*²²². Zołnierzom naprzedniey ten ptak gonit będzie, lubo zrazu słabo będzie vgnaiac, iako to schorzały y zbolały, ktoremu w tym wieku pierzyc sie *fata* destinowały²²³ y pior vronic. Vfam iednak miłosierdziu Boskiemu, nie zasypie piasek oczu moich, ten zbolały orzeł na rękach moich porosnie, a pozbierawszy wypędzone do kupy piora, [nie tylko w tym Oyczystym Gniazdzie]²²⁴, bezpiecznie sie rosciagac będzie, ale skrzydłami swemi y [nowo nabyte okryie Monarchie; tak wrożemy, tak życzemy, wszak też powiadaia *haud semper errat fama, aliquando et eligit*²²⁵.

Опубликовано: *Ostrowski Daneykowicz Jan*. Swada polska y łacinska albo Miscellanea oratorskie seymowe, weselne, cancellaryine, listowne, kaznodzieyskie, pogrzebowe, statystyczne, panegiryczne, elogiarne, inskrypcyine, y inne rozne, w oboim ięzyku prozą y wierszem. – Lublin, 1745. – T. 1. – S. 266–[268]. || (арк. 1122)

²¹⁷ *gestorum praeclare memoriam* zostawili – дуже виразно залишили пам'ять про подвиги.

²¹⁸ *fatis destinatum* – судилося долею.

²¹⁹ nie *praedas agendo* – не ловлячи здобич.

²²⁰ *iustitiam et iudicium sectabor* – вдаватимусь до справедливості й правосуддя.

²²¹ *pace et bello merentur* – служити в мирі і війні.

²²² *consecrarunt* oyczyźnie *in campo Martio* – посвятили батьківщині на марсовім полі.

²²³ *fata* destinowały – доля судила.

²²⁴ У рукописі текст у квадратних дужках втрачено, відновлено за вид. “Swada polska y łacinska...” (с. 267 [268]).

²²⁵ *haud semper errat fama, aliquando et eligit* – не завше слава помиляється, іноді робить і правильний вибір (Тацит, *Агрикола*, 9). У рукописі текст у квадратних дужках втрачено, відновлено за вид. “Swada polska y łacinska...” (с. 267 [268]).

№ 156

1659 р., квітень – травень. – Новина про прибуття на варшавський сейм українського, московського і шведського посольств та інші відомості

23 aprilis w dzień s. Woycieha na seim do Warszawy wiehał i. m. p. Ion Wychowsky z i. m. p. [Jurijem] Niemierzycem²²⁶, podkomorzy kiowsky, z kozaky zaporowskiemy, a od czerny [Tymisz] Nosacz. Przyiehał tez y kyiowsky metropolyta [Dionizi Bałaban] y swemy byskupy ruskiemy. Stanęła zgoda z kozaky, przysięgę oddawaly kroliowy i. m. [Janowi Kazimierzowi] kozaczy y wszystka Rusz bydz wiernemy podanemy kroliowy i. m. y na kazdą usługe etc. Krol i. m. ym tez przysięgał w dzień Bozego Wstąpienya²²⁷, z dzyał uderzono na triumph y “*Te Deum laudamus*” spiewano w koscielie s. Iona. Zasiedly miesce w senacie metropolit kyiowsky y iego władkyowie byskupy etc.

Moskiowsky poseł [Afanasij Niestierow]²²⁸ beł w 60 koni, nie wiedzieli s czym. Odprawiony po seymie, kozaczy zaporow[skie] odprowadzyc go miely.

30 may seym sie skonceł w piątek przed swyątkamy, trwał niedziel 12.

Beł tez poseł swedzky, naznacono comissarzow na tractaty do Prus s kroleм i. m. sweckym Carolem Gustaphem.

№ 157

Новини про укладення Піренейського миру між Іспанією та Францією, боротьбу Карла Стюарта за англійський престол та інші відомості

Pokoы stanał miedzy kroleм i. m. ispanskym [Filipem IV] a kroleм i. m. franczuskym [Ludwikiem XIV], miedzy ktoremi dlugo woyna trwała, oczyecz s. [Aleksander VII] poiednał ych²²⁹. Krol i. m. francusky poimoie krolyа i. m. ispanskiego czorkę [Marię Teresą], po ktorey posagu kaze sterikroc sto tyszieczy cerwonich złotych y miasta, zomky pewne powracac, ktore bely Ispani posiadli. Takze tesz krol i. m. francusky ma powracac miasta y zomky, ktore Ispanom beł pobrał, etc. W tą ugode nie włożono kroliа swedzkiego [Karola X Gustawa].

Kroliewycowy angielskiemu obа kroliowie pomoc dacz obiecal[y], Caroliowy II Stuarda, ktorego oycu [Karolowi I] w Angliey syię ucięto beło,

²²⁶ Титул Немирича дописано над рядком.

²²⁷ Надпис на маргінесі: “Die 22 may”.

²²⁸ *Бантъши-Каменский Н. Н.* Обзор внешних сношений России: (По 1800 год). – Москва, 1897. – Ч. III: (Курляндия, Лифляндия, Эстляндия, Финляндия, Польша и Португалия). – С. 134. Див.: *Газін Володимир.* Між Москвою та Варшавою. “Українське питання” у 1654–1667 рр. – Кам’янець-Подільський, 2019. – С. 188.

²²⁹ Надпис на маргінесі: “Оczyecz s. papierz poiednał”.

o czym w Anglii wielkie zamiesanie. [Thomas] Fairfax y Kromwel [Richard Cromwell] powadzyły sie między sobą.

Kroliowy swedzkemu pomocy na morze posłały bely kielka tysięczy przeciw Oliędrom y Dunczykom.

№ 158

*Нотатка про податки, накладені на єврейське населення
Корони Польської та Великого князівства Литовського*

Na Zydy stanęło pogłownego oddacz sto tysięczy wszisci w Koronie Polsky, a osobno litewsczy Zydy. || (арк. 1123)

№ 159

*18 квітня – 31 травня 1659 р. – Нотатки з міського життя
щодо злочинів у Кракові та Казимири, природних лихоліть,
маєткових справ міщан, покарань євреїв за невплату податків,
посольства міщан на варшавський сейм та інші відомості*

In aprili

W Krakowie y w Kazimierzu siela sie namnozelo złodzieystwa, kradziezy, skliepow łupania, komor etc. Karnosczy nie beło.

21 aprilis w Kazimierzu skliep wiłupali p. Złockięmu. Oknem do piwnice sie spusczywsy, dziurę wibieli do skliepu y pokradziono rzeczy.

Takze w Krakowie die 18 aprilis do sami kamience, do skliepu Sienny ulice, oknem sie do piwnice włamawsy y spusciswsy, skliepienie wierzhu przekowono y do skliepu wlia[z]szy, nabrano na 10000 Zydney w satah, futrach, w piniądzach y roznich rzeczach pociniono. Karnosci nie beło. Takze y w zydowskym miescie czynią.

27 aprilis z descow woda zebrała, ze Wisła z brzegow wyliała.

5 may p. [Maciej Kazimierz] Treter, kamięcę muruiącz narozną na Krakowsky uliczy, Czehowycowską nazwaną, w ulicę Zydowską wsedł murem puł lokcia, grunty strony podiezdaiacz y foliar narozny daiacz z ciesanego kamienia. Hcieli tego mu bronit. P. [Marcin] Lięmis, burmistrzem biwsy, y z drugiemu pani wyslali p. woitya Mateusza Zawadę, p. lawnikow y 12 mężow uznawac, iesli miastu przes to nie mas skody abo krzywdy w gruncie y zaięciu ulice. Uznali, ze liubo zaiał y wysedł w ulicę z puł [ł]okcia, alie to nic nie skodzy y nie znaczy w uliczy. A tak pp. raice dali pokoy.

P. Treter die vltima may²³⁰ widał pozwy na p. radziec kazimierzskych o to, ze złodzi uczięł, wykowawsy sie przez skliepienie, z ratusa kazym[ierskiego],

²³⁰ die ultima maii – останнього дня травня.

ktorego beł dał do więźnienia o złodzieystwo. P. pisarz kazim[iersky] [Andrzej Suszycki]²³¹ broniel, stawaiącz od miasta *de foro*²³² (odstąpyel terminu, gdyszmy z nim mowiely, ze złodzieia sługom sukacz roskazemy, za ktorych uciekł, list od miasta dawsy, a p. Treter pomoczy swych hłopow dacz przyobiecał).

6 may i. m. x. Rozycky, pyszarkz naiwissy skarbowy, dał executyą do zydzowskiego miasta, Niemcow piechoty 100, o nieoddanie pewni sumy do skarbu nalyezący kroliowy i. m. [Janowi Kazimierzowi]. Stali przez trzy dni, iedzac, pyiacz dostatkiem, wysytkiego zazywaiącz. Zydzi dawac musieli y skody im naczyniono. Miewali Zydzi częste executyie od roznił panow o nieoddawanie podatkow.

10 may p. [Mikołaj] Lutecky burmistrzēm miał zostac. P. Liēmies zon obyał burmistrzstwo, gdysz som p. Lutecky z p. [Marcinem] Misięckym do Warszawy na seym odiehali wysłany od miasta. Dano im w drogę zł[otych] 270, a na iuristę znouw p. lunaro[wie] zł[otych] 30. Wybierano na te piniadze skłatkę 6 simpl w Kazimierzu. Wydaly tam wyęcey w mieysky sprawie na tyszyac złotych²³³. || (арк. 1124)

№ 160

*Текст Гадяцького договору, затверджений на сеймі 1659 року,
з описом процедури присяги короля, примаса, сенаторів і послів
від Війська Запорозького*

Puncta commissiey między stąnami Korony Polskiej y W. X. L., z iedney, a wielmoznym hetmanem y Woyskiem Zaporowskim, z drugiey strony, przesz wielmożnych Kazimierza Stanisława Bieniewskiego, wołynskiego, y Kazimierza Ludwika Zasławskiego²³⁴, smoleńskiego kasztellanow, z seymu teraznieyszego²³⁵ Iąna Kazimierza, z Bozey łaski kroła polskiego y szwedzkie^o, w. x. l., pruskiego etc, że y wszytkich stąnow koronnych y W. X. L. naznaconych commissarzow z wielmoznym Iąnem Wychowskim, hetmanem, y wszytkim Woyskiem Zaporowskim w obozie pod Hadziacem²³⁶ die 16 9bris 1658²³⁷, day

²³¹ *Stańczyk Sebastian*. Urzędnicy miejscy Kazimierza koło Krakowa od połowy XVI do końca XVIII wieku / Rozprawa doktorska. – Kraków, 2020. – S. 82.

²³² *de foro* – у суді.

²³³ Далі у рукописі арк. 1124–1127 писані іншою рукою (той самий почерк, що й арк. 1072–1075, 1104–1107, 1113–1115) і вклені Голінським до книги.

²³⁴ Так у рукописі, повинно бути “Ludwika Kazimierza Jewłaszewskiego”. На цю помилку вже звертали увагу в історіографії: *Kaczmarczyk Janusz*. Rzeczpospolita Trojga Narodów mit czy rzeczywistość: Ugoda hadziacka – teoria i praktyka. – Kraków, 2007. – S. 111.

²³⁵ Так у рукописі; повинно бути “od naiasnieiszego”.

²³⁶ У рукописі помилк. “Nadziacem”.

²³⁷ Так у рукописі; повинно бути “die 16 7bris 1658”.

Boże, szczęśliwie y wiecznie trwale, na seymie *die 17 marty 1659* walnym wtwierdzone y przysięgą *die 22 may* obowiązane²³⁸.

Wielmożny hetmąn zaporowski z woyskiem swym nas, commissarzow, iako należy przystoynie y wdzięcznie przyiąwszy y mocz zupełną commissarską od k. i. m., p. n. m., y stąnow koronnych y W. X. L. seymową daną vwazywszy, declarował sie ze wszytkim woyskiem. Iz iako nie po dobrej woley, ale z musu Woysko Zaporowskie przyiąc moze, roznyim oppressiom podlegaiąc, do obrony swoiey przystępuie, tak gdy i. k. m., p. n. młciwy, oycowskim sercem przepominaiąc wszytkiego, co sie kolwiek stało, wzywa do iednania, nie pogardzaiąc łaską i. k. m. panszką y dobrotliwego pana clementią pokornie przyimuiąc, do tey commissiey przystępuie, potym do spolney namowy postanowienia zgody y szczeroci y zobopolney miłości zycząc na swiadectwo iasných zastępcow Boga to, co sie stanie, szczerze, prawdziwie y wiecznie ma bydz wyznano. Pokoy wiecny y nigdy nierozzerwany tym sposobem.

1. Oddać dzięki Bogu, ze do iedności Woyska Zaporowskie przychodzą po tak wielu krwi rozlaniu, bo dla oppressiey, ktorých wytrzymać nie mogło woysko, bydz to musiało.

2. *Amnistio generalis*²³⁹ tak Woysku Zaporowskiemu, Wychowskiemu, domowi iego y inszym wszytkim, ktorzy sie do woyska wiązali, tak stąnu słacheckiego, iako tesz *plebaeys personis*²⁴⁰, gdzieby *in publicis*²⁴¹, lubo tesz na prywatnym posiedzeniu kto wazył sie zadać *perduellionem*²⁴², aby *ipsa facto infamis* zostawał²⁴³.

3. Dobra *iure caduco*²⁴⁴ rozdane, aby wszytkie kaduki cassowane były y dobra puszczone, komu należały.

4. Processy wszytkie, lubo *in cont[umaci]am*, lubo *per controuersias*²⁴⁵ otrzymane, aby cassowane były.

5. Prawa, przywileie wszytkie, kozakom *antiquitus*²⁴⁶ nadane, aby były approbowane, więc po futorach²⁴⁷ kozackich aby zadne stanowiska żołnierskie nie były. Takze kozacy rejestrowi *ab omni iurisd[icti]one*²⁴⁸ wolni byli y tylko *iurisd[icti]oni* hetmana Xięstwa Ruskiego *subiacere*²⁴⁹ maia.

²³⁸ Див. вище ще інші списки Гадяцького договору: док. 79, 94.

²³⁹ *amnistio generalis* – загальна амністія.

²⁴⁰ *plebeii personis* – нешляхетним особам.

²⁴¹ *in publicis* – публічно.

²⁴² *perduellionem* – ворожі дії, напад.

²⁴³ *aby ipsa facto infamis* zostawał – щоб самим цим вчинком накладав на себе кару інфамії.

²⁴⁴ *iure caduco* – за правом кадука.

²⁴⁵ *lubo in contumaciam, lubo per controversias* – або заочно, або в змаганні сторін.

²⁴⁶ *antiquitus* – віддавна.

²⁴⁷ У рукописі “pultorach”.

²⁴⁸ *ab omni iurisdictione* – від будь-якої юрисдикції.

²⁴⁹ *subiacere* – підлягати.

6. Czehryn *cum omnibus adiacentys*²⁵⁰ aby do buławy należał, woiewodztwo kiiowskie hetmanowi dane bydz ma, takze Lubowła y starostwo barskie p. Wychowskiemu, na co *de facto* przywiley wyszedł y iest podpiszany.

7. Religia grecka aby stanęła ta y taka, z iaką starożytnością raz do Korony Polskiej przystąpiła, aby przy swoich praerogatywach y wolnym wzywaniu nabozenstwa zostawała. *Romanae* || (арк. 1125) zasię *fidei* w woiewodztwach kiiowskim, bracławskim, czerniechowskim *liberu[m] exercitiu[m] concedi[tur]*²⁵¹. Panowie zas swietczy tak dzierzawcy, iako y vrzędniczy i. k. m. religiey rzymskiey zadney iurisdictioniey mieć nie będą nad duchownymi, swieczkiemi y zakonnikami religiey graeckiey, procz naleznego pasterza, a w spolney oyczyźnie spolne praerogatywy y ozdoby wzaiemnie należeć *ab vtrinque ritui*²⁵² maią. Tedy ociec metropolita kiiowski terasz y na potym bedzie ze czterema władykami – łuckim, lwowskim, przemyskim, chełmskim, y piątym z W. X. L. mscisławskim, według ich porządku własnego w senacie zasiadać maią z taką praerogatywą y *libera voce et usu*²⁵³, iako y senatorowie zasiadaią, iasnie wielebni ich mm. duchowni *ritus Romani*²⁵⁴. Iednak i. m. oycu metropolicie [miejsce] po i. m. x[ię]dzu arczybiskupie lwowskim y władynom po biskupach powiatow swoich należących.

8. W woiewodztwie kiiowskim dignitarstwa nie maią bydz dawane, tylko slachcie *ritus Graeci capacibus* tych vrzędow²⁵⁵. W woiewodztwach zaś bracławskim y czerniechowskim bez praeminentyi senatorowie alternatą bydz maią tak, ze *post decessum* senatora *ritus Graeci* ma *succedere ritus Romani* senator²⁵⁶. We wszytkich iednak tych trzech woiewodztwach *natis et bene possessionatis*²⁵⁷ urzędy²⁵⁸ conferowane bydz maią *salvo iure*²⁵⁹ terazniejszych possessorow.

[9.]* Akademia w Kiiowie zostawać ma z takimi praerogatywami y wolnościami, iako Akademia Krakowska, z tą iednak conditią, aby w tey Akademiey zadnych szekt aryanskich, kalwinskih, luterskich profeszorow, mistrzow nie było. Więć aby między studentami do zwady zadney okazyey nie było, wszytkie insze szkoły, ktore przedtym w Kiiowie były, aby wiecnemi czasy nie były, takze drukarnie.

²⁵⁰ *cum omnibus adiacentiis* – з усіма околицями.

²⁵¹ *Romanae* zasię *fidei*... *liberum exercitium conceditur* – а римської віри... дозволяється вільне сповідання.

²⁵² *ab utrinque ritui* – обидвом обрядам.

²⁵³ *libera voce et usu* – з правом вільного голосу і в такий спосіб.

²⁵⁴ *ritus Romani* – римського обряду.

²⁵⁵ slachcie *ritus Graeci capacibus* tych vrzędow – шляхті грецького обряду, яка може здійснювати ці уряди.

²⁵⁶ *post decessum* senatora *ritus Graeci* ma *succedere ritus Romani* senator – після відходу senatorа грецького обряду має прийти senator обряду римського.

²⁵⁷ *natis et bene possessionatis* – великомаєтній шляхті.

²⁵⁸ У рукописі помилк. “vndique”.

²⁵⁹ *salvo iure* – з дотриманням прав.

10. Woyska Zaporowskiego liczba 30000 ma bydz, albo iako wielki hetman zaporowski na rejestrze poda, zaciagnionego zasz woyska 10000 pod wladza tegosz hetmana zostawac ma z podatkow, na seymie vchwalonych, z woiewodztwa kiiowskiego, braczlawskiego, czerniechowskiego y innych od Rzeczyp[ospo][i]tey maia sie na tego zolnierza pieniadze obracac. Od sadow wszelakich, dzierzawcow y starostow ich maietnosci wolne maia zostawac, a tylko pod samego hetmana woysk ruskich zostawac maia iurisdictionia. Przy tym wszelakie polowy zwierzne y rzeczne y insze takze pozytki przy nich wedlug starych zwyczaiow wolne zostawac maia.

11. Z kazdego pulku aby sto nobilitowanych bylo.

12. Woysk zadnych polskich, litewskich albo czudzoziemskich nikt wprowadzac nie ma w woiewodztwa kiiowskie, braczlawskie, czerniechowskie. Iednak woyska pieniezne kozackie z dobr krolewskich y duchownych w pomienionych woiewodztwach za ordynansem wielkiego hetmana swego odbierac beda, a gdyby woyna od granic ruskich miala bydz y posilkow koronnych potrzeba przystapila, w iedneyze mocy y pod regimentem hetmana woysk ruskich maia bydz.

13. Mynica do kucia wszelakich pieniedzy w Kiiowie albo gdzie *com[m]odius*²⁶⁰ bedzie sie zdało krolowi i. m. bydz ma.

14. Spolna rada y spolne siły maia bydz tych narodow przeciw kazdemu nieprzyjacielowi.

15. Wolna nauigatia aby byla na Carne morze. || **(арк. 1126)**

16. Dobra wlasne y krolewsczyzny tym, ktorzy sie przy Woysku Zaporowskim wiazali, aby byly przywroczone, ktore im byly conferowane. A od tego czasu hetman z Zaporowskim Woyskiem teraz y na potym odstepia wszelakich protectyi postronnych y wiecy sie do nich nie wracac y owszem w wiernym poddanstwie y poslusenstwie nayiasnieyszemu maiestatowi krola ie° msci polskiego y nastepcom iego, takze y oyczyźnie Rze[czy]p[ospo][i]tey, maia bydz wiecnemi czasy, nie deroguiac iednak nic o braterstwie z hamem ie° mscia krymskim zawartym.

17. Legacyi zadnych hetman Woyska Zaporowskiego od postronnych przyjmowac nie bedzie ale do krola ie° msci y Rze[czy]p[ospo][i]tey odszelać ma, ani woysk zadnych postronnych y porozumienia zadnego z nikim z postronnych miec nie bedzie.

18. *Priuat*²⁶¹ wszystkim z oboiey strony tak duchownym *ritus Romani* w woiewodztwach kiiowskim, braczlawskim, czerniechowskim, podolskim, takze W. X. L. y na Bialej Rusi, y w Siewierszczyźnie do biskupstw, krolewsczyzny, plebanie y dobra, do nich nalezace, takze zakonnikom y wszystkim do klasztorow, kosciolom dobr fundatio, tudziesz swieczkim z oboiey strony do dobr dziedzicznych, starostw, dzierzawcow y wlasnych swoich

²⁶⁰ *commodius* – зручніше.

²⁶¹ *privatis* – приватним особам.

dozywotnych, zastawionych y inszemi contractami arenduiących w tychze woiewodztwach pomienionych y W. X. L., na Białey Rusi zostawiających, bezpiecny powrot y *restitutionem*²⁶². Wszakze zaden do swey włości powracać sie nie ma, iedno za wiadomością i. k. m. y wielkiego hetmana zaporowskiego, zeby była z obu stron wzaiemna conferentia.

19. Z tych trzech woiewodztw osobliwy trybunał dla spraw roznych criminalnych miec maia, iaki sobie sami vformuia.

20. Pozwala temu narodowi ruskiemu krol i. m. y Rze[cz]p[ospo]l[i]ta mieć swoich osobliwych pieczętarzow, marszałkow y podskarbach, iako dignitarze, senatorowie W. X. L. narodu, ktorzy według raty vrzędników koronnych przysięę wykonac maia.

Te tedy puncta *die 22 may 1659* na seymie walnym warszawskim, gdy krol ie^o msc [Jan Kazimierz] zasiadał z senatem *in magno concursu*²⁶³ y krolowa iemsc [Ludwika Maria] była na gąnku ze wszytkim frącymerem, są przysięę vtwierdzone²⁶⁴. Takze przyszedł metropolita kiiowski [Dionizi Bałaban] z władykami swemi y czerncami, potym posłowie kozaczy – [Konstantyn] Wychowski, [Tymisz] Noszacz, [Paweł] Tetera, pułkownicy, setnicy, assawułowie y inszych wiele ([Jurij] Niemierzyc vmyslne nie był, chorobą sie zasłaniaiać, co mu kozacy *vitio vertebant*²⁶⁵), przy ktorych postawiono stolik kobiercem nakryty na srodku izby. W tym krol i. m., powstawszy z krzesła, na maiestacie przysięę czynił, ktorey rotę i. m. x. arcybiskup [Wacław Leszczyński] wydawał na Euangelią. Potym i. m. x. arcybiskup imieniem wszytkiego senatu iako *primas Regni*, [po]temu i. m. x. kanclerz [Mikołaj Prażmowski]²⁶⁶ rotę wydawał imieniem wszytkiego duchowienstwa, potym i. m. p. Stanis[ław]²⁶⁷ Potocki, woiewoda krakowski, hetman wielki koronny, imieniem wszytkiego rycerstwa y W. X. L., na ostatek p. marszałek poszelski Iañ Gninski imieniem koła poszelskiego, te pacta kozakom vtwierdzaiąc skutecznie.

Potym kozacy chcieli przysięę na Euangelią naszę, ale p. hetman litewsky [Paweł Sapieha] przestrzegł x. kanclerza, aby na swoy krzysz ruski przysięęgali, ktorym Rusa [Iwan Hrusza], pisarz Woyska Zaporowskiego, rotę wydawał, || (**арк. 1127**) y nie chcieli klęęąc przysięęgac, asz krol i. m. zawolał, ze iako poddani oddawać przysięę maia. Y tak wszysczy przysięęgali. Potym xiazę [Kazimierz Floryan] Czartoryskie miał mszą, ktorey krol ie^o msc sluchał, y “*Te Deum laudamus*” spiewano.

²⁶² *restitutionem* – реституцію (повернення до попереднього статусу).

²⁶³ *in magno concursu* – при повній залі.

²⁶⁴ Надпис на маргінесі рукою Мартина Голінського: “Seym trwał niedziel 12 z proliongatyą”. Той самий уривок вище було переписано ним до рукопису як коментар до тексту сеймової конституції 1659 р. Див. док. 101 (арк. 1076).

²⁶⁵ со mu kozaczy *vitio vertebant* – що йому козаки ставили на карб, чим дорікали.

²⁶⁶ Над рядком дописано “Andr[zei]” (ймовірно, помилк., щодо канцлера Андрія Лещинського (1650–1652)).

²⁶⁷ Ім’я дописане рукою Мартина Голінського.

Опубліковано: *Гарасимчук Василь*. Матеріали до історії козаччини XVII віку; Василь Гарасимчук: життя і творчість (1880–1944) [= Львівські історичні праці. Джерела, вип. 1] / Упоряд. Ярослав Федорук. – Львів, 1994. – Док. 93. – С. 126–130; *Kaczmarczyk Janusz*. Rzeczpospolita Trojga Narodów mit czy rzeczywistość: Ugoda hadziacka – teoria i praktyka. – Kraków, 2007. – S. 111–115. || (арк. 1128)

№ 161

*13 травня 1659 р. – Кримінальна новина із Затора
та про пожежу в цьому місті*

13 may²⁶⁸ we wtorek w Zatorze w miescie Woycieh Alama, miescanin y radny, w Zatorze będącz y dobrze sie maiącz, zoną zlie mieskał, iał sie nierządnicę. W noczy zonę siekierą zabięł, cziawszy ią w spiącky w głowę, dziecie swe udacył. Potym dziewczka iedna wisłuchała go, gdy ią zabyiał, uczinięła sie iakoby spała, a on hodzięł do dziewczek patrzyc, iesli spią. Posedł do brata, zapalięł dom iego, swoy dom drugy zapalięł. Ogien sie zaiezyał, 7 domow zgorzała, dano znac podstaroscyęmu. Przysedszy, poimal go, koji hciał tym [...], zeby zona w domu zabyta beła, zgorzała, na którą beł słomy nakład. Prziznał sie potym. Osądzoni, aby beł karzani, rece uczinane y spaliony. Uprosono y przez datky, ze go scyęto.

№ 162

Новини про пожежі в містах у Польщі та Сілезії

Bielsko na Sliąsku pogorzało prawie wszistko doscędu za grani[c]ą polską. Przemisl pogorzał takze niemał wszistko. Tak mowiono, ze założono ogien.

Przedtym Kąty tez pogorzały beły, miasteczko ku sliąskiey granicy.

№ 163

*1659 р., травень. – Кримінальні новини з життя єврейських громад
Варшави, Казимира та Олькуша*

Warsawie Zyd Zyda zabyęł

Zyd Zydem poswarzel sie, przebiel go nozem. Umarł zaraz, a tęn Zyd ucziekl.

19 may w Kazymierzu w miescie zydzowskym Zydowieta ygrały w sabat na ulicy y wołały. Zyd Ioni, oknem wizrawsy, wołał, zeby nie wrzescały, na

²⁶⁸ Перед початком аркуша позначено рік: “1659”.

nih. Oni go nie usłuhały. Cisnal zgori kamikiem niewielkim na dziecży, trafiel iednego w głowę, raniel. Umarł hłopiec od tego w kielka dni. Ociec tego hłopca, z gniewu porwawsy noz, pobieg do tego Zyda, co mu sina raniel, phnał go nozem, hcac go zabic, alie sliozem po boku trohę go obazywysy. Kamowali go Zydzi, a temu Zydowi starsy y rabinowie naznaceli surową pokutę za to zabyczie: do roku ma pod progiem liegac w buznicu na kazdy sabat y święto, Zydzi po nim hodzic y deptac będą, takze poscic, bycownego y łancuh na syey y rece noszyc.

W Olkusu Zydowka udusiela dziecżę w noczy, przy sobie go maiac w łosku, y tę srodze o to Zydzi starszy y robaci²⁶⁹ karali, pokutę iey naznacayacz: poszczyc do roku o hlenie, a owodzie w noczy iezdacz – we dnie nic, telko w sabat, y inse rzeczi.

№ 164

17 червня 1659 р. – Новини про конфлікти міщан Водзіслава з коронною армією та викуп єврейської громади під час пограбування міста жовнірами

17 iuny Wodzisławiu zolnierze stac komonicami²⁷⁰ hcieli, miescanie nie hcieli ich puszczyc. Iest to miasteczko i. m. p. Lanckoronskich. Przisło 6 horągwy Poliakow kwarczyanych, przez sturm dobeli sie do miasteczka. Broniacih sie miescon, ktorzy zabieli kielku zolnierzow, nazabyaly miescon kielkadziesiat, rannych miescon po sto y postrzelianyh. Miasteczko rabowaly. Zydzy sie okupiely, dali zł[otych] 4000, przecie im do skliepow trohę zayzrely. || (арк. 1129)

№ 165

24 травня 1659 р. – Нотатка про майнові справи в Заблотті коло Казимира

24 may krawczowy miasto zapisalo grunt w Zabłoczycy, gdzie zagroda beła buhaiowska. Troie dozywocie ma szie swim kostem zbudowac, to iest samemu, zonie y synowy. Po tych trzech dozywocieh na miasto ma przypadacz budinek po smierczy ych. Teraz czynsu ziemnego ma płaczyc miastu na rok po zł[otych] 4, na pobor ieden po g[ro]sz[y] 3, na łokę racką wyselac do siana grabycz y kosycz.

²⁶⁹ Слово скорочене.

²⁷⁰ Слово дописане над рядком.

№ 166

26 травня – 16 червня 1659 р. – Нотатка про купівлю
Сронімом Рубинковським нерухомого майна в Казимири
та його податки на місто

26 мая р. Hieronim Rubynkowski otrzymał y z małżonką swoją Anną [Orzechowiczową] zapys na kamienczę Wolnowską od miasta kupioną y na plac Skowronkowsky. W telie na miasto przypadły w podatkach: kupień to p. Rubynko[wsky] za sumę zł[otych] 1500, *it[em]* złotych sto poprawień względem placzu Skowronkowego na prawo, aby go miasto bronieło w prawie od zbroie, ktorí spładziel syna z corką tego Skowronka Marczyzna nieboszczyka. Wyderkafu na kamienczy Wolnowsky złotych 50, do s. Katarzyni od niego zł[otych] 2, *it[em]* wyderkafu do s. Agniesky zł[otych] 50, wyderkafu zł[otych] 2. P. Pawłowy Przytułowycowy długi na kamienczy zł[otych] 200 w tę sumę sie wraca. *It[em]* także na placzu Skowronkowym wyderkafu zł[otych] 150, do koliegium *pauperum*²⁷¹ wyderkafu zł[otych] 10. Zatrzymane wyderkafy podiał sie znoszyc y płaczycz p. Rubynkowski (dał p. *honorarium*²⁷² y czestował u siebie pp. radzycz w domu)²⁷³. *Deus benedicat*²⁷⁴, pocał zaraz budowacz.

16 iuny zapisał sie p. Rubinkowsky na dług miastu zł[otych] 450.

№ 167

13 червня 1659 р. – Нотатка про пожежі у Кракові

13 iuny w piątek o południu w Krakowie na Groczy uliczy w kliastorze s. Iędrzeia z komina w kuhny zaięło sie, gdy rybi warzeli. Kliastor pogorzał s. Iędrzeia y tely wszystkie y naprzeczywko 4 kamiencice, spital s. Marczyzna, xzyęzy etc.²⁷⁵.

V Zydow także s piatku na sobotę zaięło sie belo, alie ze beli ostrzezeni koło ognia, zeby sie wistrzegaly, ugasiely prętko Zydzi ogień u siebie w domu, sciana wygorzała.

²⁷¹ *pauperum* – убогих.

²⁷² *honorarium* – винагороду, гонорар.

²⁷³ У рукописі дужка не закрита.

²⁷⁴ *Deus benedicat* – нехай Бог благословить.

²⁷⁵ Надпис на маргінесі: “Огієн в Krakowie”.

№ 168

16–17 червня 1659 р. – Нотатка про повернення казимирських послів з варшавського сейму та їхню реляцію про подорож

16 iuny w poniedziałek przyiehał z Warszawy p. [Mikołaj] Lutecky. 17 iuny we wtorek czynieł relatyą, co sprawieł Warszawie. Kost niemały wsed na to. Uhwalieli 6 simpl wibierac, p. woyt [Maciej Zawada] pocał y z drugiemy.

№ 169

17–25 червня 1659 р. – Нотатка про сеймик у Прошовичах після варшавського сейму

17 iuny seymik *relationis*²⁷⁶ we wtorek przypadał w oktawny Bozego Czyała, a ze szie nie ziehaly ich moscz p. posłowie z Warszawy, constitutie uczyerayacz, przedluzely go *ad 25 iuny* na srodę po s. Ionie Krczycieliu. Beł i. m. p. [Stefan] Lubowiecky, chorąży krakow[sky], marszałkiem²⁷⁷.

№ 170

21 червня 1659 р. – Нотатка про вишанування в Казимірі новоканонізованого іспанського святого Томаса де Віланова

21 iuny oycowie augustiniani s Kazimierza od s. Katarzyni przenosieleł obraz святого novo kanonizowanego s. Tomasa de Noua Villa, Ispana, arczybiskupa [Walencji]²⁷⁸ a zakonnika s. Augustina reguły. Niesli obraz s Krakowa od s. Troyce oycow dominikanow. Prowadzily go processyе oycowie bernardini, franciskany, markowye, oycowie s Piasku, carmelyczy y oycowye dominikani, oycowie od s. Katarzyni y bractwa [...]. Po obiedzie z dzyał byto, trabiono, ogien na ostronyu paliono w noczy. Całą oktawę obhodzono z urocistosczyą, kazania bywały etc. (Carolusa Piątego, wielkiego cesarza rzymskiego, beł spowiednikiem, iałmuznyk wielky y cudotworcza).

Iubylieus beł przez oktawę na tym odpuszcze. || (арк. 1130)

²⁷⁶ seymik *relationis* – реляційний сеймик.

²⁷⁷ Надпис на марґінесі: “Seymik 25 iuny”. Див.: Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – Т. II: 1621–1660. – Cz. 2. – S. 693.

²⁷⁸ Тут залишено порожнє місце для назви, див.: *Maimbourg Claude*. The Lives of St. Thomas of Villanova, Archbishop of Valentia and Augustinian Friar, and St. Francis Solano, Apostle of Peru, of the Order of St. Francis. – London, 1847. – P. 65ff.

№ 171

1659 р., початок липня. – Новина про поразку московського війська у битві під Конотопом

Na Ukrainie

Nowyni przysły do krolia i. m. [Jana Kazimierza], ze Moskwiczin Trubeczky [Aleksy Trubieckoi] z Putywlia rusel sie z woysky w osmidziesiat tysięczy Mosk[w]y y czudzoziemskiego woyska. Maiac niemało pod Kyiowem, dwie mili od Kyiowa stanal. I° m. p. Ion Wychowsky, hetmon kozaczky, y z wo[y]sky kozackiemy y ordy tatarzskie, złączwi si, y woyska nasego polskiego 6000 uderzeli na Moskwę, gdzie potężnie woyska y długo sie scieraly. Moskwa porazona. Liegło ych na pliaczu niemało, na kielka mil trupa padło, a więziēnie Tatarowie wzięli ych więczy, nyz 30000. Som Trubecky do zomecku liedwo ucziel w małym poczcie we 300 koni, kędy za nim w pogonią puscieli si kozaczy. Copprzednieyszch więzniow moskiewskych oddaly kroliowy i. m. Tatarowie. Zginęło naszych, to iest: Tatarow s kozaky na 15000, a z polskiego woyska na 1500. Wyktorya sławna y wielka, za łaską Bożą, przy naszych została y oboz z armatą moskiewsky wzyęty od kozakow.

№ 172

Новини з Королівської Пруссії про війну Речі Посполитої зі Швецією, наміри Карла X Густава почати переговори з поляками і облогу шведами Копенгагена

W Prusyech

W Pruszyech i. m. p. Groyczky²⁷⁹ poraziel woysko sweczkie na 3000 y dzialek kielka wzyal.

Poslal krol swedzky [Karol X Gustaw], o tractaty proszcz, do krolia i. m. [Jana Kazimierza] stroni pokoiu y deputowano ich mosciow: i. m. p. marsalka wielkiego y hetmana polnego koronnego [Jerzego Lubomirskiego], i. m. x. kancelerza koronnego [Mikołaja Prażmowskiego] y i. m. p. Władysława Reia, starostę nowomyeyskiego. Do Torunia ziehac si mayą.

A tymcasem swedzky krol, znou si zmocniwsi, na 15 okrętow liudzy y z armatą oblieg krolia dunskiego [Fryderyka III] w Kopen[h]agien, w zomku dobywaiac go. Potężnie si broniel, nie maiac pomocy ni od kogo.

²⁷⁹ Ймовірно, “Gro[dz]yczky” – кам’янецький каштелян Криштоф Гродзіцький, якого Ян Казимир призначив губернатором всієї Королівської Пруссії після захоплення Торуня у грудні 1658 р. (Nowak Tadeusz. Oblężenie Torunia w roku 1658. – Oświęcim, 2016. – S. 162; Przyboś Adam. Grodzicki z Grodziska Krzysztof h. Łada zm. (1659) // Polski słownik biograficzny. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1959/1960. – T. VIII. – S. 616).

In agosto krol[ia] swedzkiego woyska, 7 okretow, wysiadlo z morza w Pomorzsciznę. Kliastoru Olywy dobiwal sturmem po kielka razy y gory Byskupye dostacz hcial, bo woyska polskiego ani zadnego nie belo na odpor w Prusieh. || (арк. 1131)

Wierdz [Paul Wirtz], dowiedziawsy sie, ze gdonskanie rospusciely konną raytaryą, telko przy piehoczye zostaly, rozumieiacz, ze mogą bydz bez konnich raytarow, na ktorych ym suma niemała wyhodzyła, a spuscając sie na polskie konne woyska, w Prusieh bedacze, ktore odesły bely na liezę dlia hlieba y zapłaty zasłużoney. Wierdz, pozbierawszy z m[i]ast z rozných po cęscy *presidia*²⁸⁰ woyska swego, iako y gosczyncy od Gdanska, zeby nie belo przejazdu wolnego do Gdanska y ze Gdanska. Skoro po seymie iasnie wielmozny i. m. p. Ierzy Lubomierzsky, chrabia na Wisniczu, marsalek wielki y hetmon polni koronny, generał krakowsky, z woysky nastąpiel do Prus, Swedowie ustapiely od Gdanska do zomkow.

Oblieg i. m. p. marsalek²⁸¹ Grudzyadz y wzyał za iednim sturmem, spalieł y wyscynał Swedow. Potim Swedzy ze Czcowo uciekly y z drugyh miasteczek, poliekawsy sie, do Malborku zawarli sie. Tam sie ku nim pomknał i. m. p. marsalek z woyskiem. Woysku polskym głod y horoby wscęły sie zaraziwe smyertelne, na kstał powietrza. Takze w Malborku Swedzy zapowietrzely sie, az pod zomkiem sonce blisko usypawsy sobie, wysly do wietrzenia sie a zawse w sprawie w poliu stoiac polowycę woyska swedzkiego od godziny do godziny.

№ 173

Новина про поширення чуми в Торуні, Познані, Великопольці та інших місцях

W Toruniu powietrze zawzyęło sie między woyskiem polskym y w inych miastach, Wielky Polsce, w Gnieźnie, w Łowiczu, w Poznaniu.

№ 174

Новина про союз Юрка Хмельниченка з Москвою та його боротьбу з Іваном Виговським

Ierzy Chmielnicky młody, syn Bochdana Chmielnickiego, hłopow wielie do siebie nazbierawsy y pobuntowawsy za powodem y podarunkamy moskiewskiemy, znowu rebelizował kroliowy i. m. [Janowi Kazimierzowi], przywiązawsy sie do Moskwy, powstał przeciw [Iwanowi] Wyhowskiemu y kozakom zaporowskym. Porazyel go Wyhowsky, ze som liedwo w kielkaset

²⁸⁰ *praesidia* – залог.

²⁸¹ Далі знову помилк. написано “oblieg”.

koni usedł. Zebrał szie znouu z hłopy ruskiemy, przibrawsy yh więcey do siebie, z Wyhowskym woynę prowadziel, przy Moskwie sie oponoiacz. Porazyel tesz Wyhowskiego z kozaky, gdysz Tatarowie zdobyczą do swey ziemie odesly na swoje swieta poganske. Słał Wyhowsky do ich [mm.] pp. hetmanow o posielky, zeby go ratowano²⁸². || (арк. 1132)

№ 175

12–31 серпня 1659 р., Луцьк. – Новини про Конотопську битву і дальший наступ козаків на Київ з коментарем Мартина Голінського

*Auisy de data Luceoriae 12 augusti 1659*²⁸³

Po tym, o ktorymem w. m. pisał nad Moskwą przez [Iwana] Wychowskiego otrzymanym zwycięstwem, drugie szczęśliwe nastąpiło zwycięstwo, a to było dwoiakie²⁸⁴. W dzień s. Piotra z Ruthenu, albowiem 6 dnia sierpnia, zabiwszy czterdziestu tysięcy Moskwy przy Konotopie²⁸⁵, Wychowski powtore 17 dnia lipca przy Putywlu, przy rzece rzeconey Sem. [Aleksy] Trubecki zywcem poimany, który był wszytkiego woyska moskiewskiego naywyzszym rządcą, który lubo od wielkiego fraszunku y załości w głowę był zaszedł. Przecię iednak, na woz wszadzony, od Wychowskiego do nayiasnieyszego krola i. m. [Jana Kazimierza] posłany iest z bębnami srebnymi. Prowadził go p. Laski²⁸⁶ zpod chorągwie Wychowskiego, podstarości. To woysko potłumiwszy, wziął między inszą strzelbą Wychowski cztery działa wielkie burzące, inszych mniejszych więczy niz sto, które wszytkie do Nyzinu odesłał, dowiaduiąc sie od krola i. m., kędy by ie chciał zprowadzic. To zwycięstwo otrzymawszy, Wychowski, hetmon Woyska Zaporowskiego, został między Rumnem y Constantynowem Wielkim, moskiewskimi miastami, z hamem tatarskim [Mehmed Gerejem IV], którzy ordę tatarską, na troie rozdzielwszy, do Moskwy posłali, a Aulani chiusa ze 30 tysięcy y więczy woyska posłał dla obrony Kiiowa miasta, Wychowski do Bychowa zas – pułkownika czerniehowskiego [Onykiia Syłycza]²⁸⁷. Skarby, których dostał na

²⁸² Далі у рукописі арк.1132–1133 писані іншою рукою і вклені Голінським до книги.

²⁸³ auisy de data Luceoriae 12 augusti 1659 – авізи з Луцька від 12 серпня 1659.

²⁸⁴ Далі закреслено “pierwsze”.

²⁸⁵ У дійсності битва відбулася 7–9 липня н. ст. 1659 р.

²⁸⁶ Можливо, полковник Криштоф Ласко, який у той час очолював посольство від Івана Виговського до короля: Памятники, изданные Киевской комиссией для разбора древних актов. – Киев, 1898. – Т. III. – Док. ХСVIII. – С. 364–367 (відповідь короля козацьким послам від 19 серпня 1659 р.).

²⁸⁷ *Кривошея Володимир*. Українське козацтво в національній пам’яті: Чернігівський полк: У 2 т. – Київ, 2012. – Т. 1. – С. 11, passim.

tey wojnie, wszyszczy vstąpili hamowi tatarz[skiemu]. W tey wojnie zabitego woyska moskiewskiego rachuią 150 tysięcy, ktore na tey vtarczce poległy przy boku cesarza moskiewskiego [Aleksego Michajłowicza], iako więźniowie powiedali; zostało przecię osm tysięcy strzelcow ze dworem. Co byli naywiększą potęgą wszytkiego woyska z Trubeciuszem, ktore zniszczone y wniwec obrocone iest. Drugi pułk rozdzielony iest woyska moskiewskiego do Litwy || (**арк. 1133**) przez fortece y granice Kurlandiey, na ktorych, nieco wypocznąwszy sobie, Wychowsky, poydzie ze wszytką potęgą, chcąc bronic Kiiowa, a ham tatarski²⁸⁸ w moskiewskiey ziemi plonem bedzie, poznosiwszy to woysko (gdy zadney przeskozy miec nie bedzie od moskiewskiego w[oyska] asz do stolice moskiewskiey)²⁸⁹. Te y insze pewne nowiny z listow authenticnych wyięte.

De data 31 augusti 1659

Tylko Tatarowie zniesli woyska moskiewskiego pięćdziesiąt tysięcy na głowę y hetmanowi wcięto szyię. Moskiewskich chorągwi odebrano 300 y kroliowi ie^o m. odniesli. Ten ieszcze w tym miesiācu nie wyiezdza nigdiesz. O inszych nowinach nie mām nic pewnego²⁹⁰.

Pewna częsz woyska kozackiego obrociela sie s potęgą pod Kyiow dobywacz Moskwy, gdzie sie obsancowało Moskwy kielkanascie tysięcy y atmatą obsadzywszy, b[r]onyc sie umisliely, a kozaczy yh dobywacz y głodem w obliężeniu morzyc pocęły. || (**арк. 1134**)

№ 176

*Нотатки з початком серпневих новин про конфедерацію
коронної армії у Львові, нову московську поразку після
Конотопської битви та інші відомості*

Augustus

In augusto przisła wiadomosc, ze we Lwowie comissya zolnierska dosła y uspokoione woysko zostało, dano im piniedzy za 3 cwierczy piniāzmy y materiamy. Mieli tez poselstwo do siebie ich m. pp. zolnierze y i. m. p. [Stanisław Mariusz] Iaskolsky, director tego woyska confederackiego, od krolya i. m. [Jana Kazimierza] y od hama tatarskiego [Mehmed Gereja IV] y od kozakow zaporowskych, proszac y napominaiacz, aby beli cierpliwy tey zapłaty a sly zobopolnie przeciwko nieprzyiacieliowy moskiewskiemu y Swedom, maiacz pogodę zwicięstwa nad nieprzyiacieliem za łaską Bożą.

²⁸⁸ Слово дописане над закресленим “moskiewski”.

²⁸⁹ У рукописі дужка не закрита.

²⁹⁰ Наступний абзац до кінця аркуша дописано рукою Голінського.

Moskwa porazona po wtory raz na 20000. Hetmana moskiewskiego Trubecka²⁹¹ [Aleksego Trubieckiego] poymano y kielku woiewodow moskiewskych.

Vspokoiono we Lwowie confederatow ich mocz pp. commissarze, ktorzy bely, a nawiecey błagał ych i. m. x.²⁹² Taranowski [Jan Tarnowski], arcybiskup lwowsky, y i. m. p. podskarby koronny [Jan Kazimierz Krasiński], dawsy im pewną częsz piniędzy, niezupełną zapłatę. Miasto Lwow musieli pozyczyc na tę wygodę gwałtowną y Zydzy, bo ym skliepy z towaramy popiecentowano belo, y z miasta wypusczyć nie hczyely nykogo z miescon. Daly piniedzmy y materyamy sumę [...] ²⁹³. Ostatek uprosono, ze iest na retentach, co nie popłaczyly ih [mm.] pp. poborczy poborow, ze wibrac nie mogly z miasteczek y ze wsiow od sliahy, na ktorych assygnaczye wydano y na executyą chorągwy 20 zesłano odbieracz te retenta, kto co wynięt: wiehawszy w maiętnosc, nie wyiezdac, trawiacz tak długo, az oddadzą.

Ostatek zapłaty uprosono poczekania do god, azby pobory wybrały 3, uhwalione seymu, y znowu 2 pobory woiewodztwie krakowskym, uhwalione na seymiku deputackym *in 7bri*²⁹⁴.

№ 177

Новини про виступ коронної армії до Пруссії, української – до Литви, події в Англії та облогу московського війська в Путивлі

Nowyni

*Faciet rerum*²⁹⁵ oznaimuię, ze confederaci iuz uspokoieni y trzy pułky znych do Prus ydą, a ostatek do [Iwana] Wyhowskiego do Litwy posly.

Kroliewyc angielsky Carolus II, sin Carolusa Stuarda, krolia angielskiego, co mu syię ucięły, wpadł z woyskiem w Anglyą, gdzie mu sie tam znaczna częsc do niego Angielczykow y woyska przywiązała, kwoli cemu flota angielska od Zuntu do Angliey reuocowana y powrocila.

Tatarowie y z kozakamy obliegli ostatek Moskwy pod Putiwliem. Zagoni Tatarowie rospuscili w Moskwę, ktorich iest 100000, a kozakow 60000. ||
(арк. 1135)

²⁹¹ Слово дописане над рядком.

²⁹² Далі пропущено місце для імені.

²⁹³ Далі пропущено місце для запису суми грошей.

²⁹⁴ У рукописі “in 7bre”.

²⁹⁵ *faciet rerum* – стан справ.

№ 178

Новини про облогу австрійцями шведів у Щеціні та шведську облогу Копенгагена

Z Pomorzs[c]yz[n]y

W pomorzsky ziemy i. m. p. Zuza [Ludwig Raduit de Souches], generał cesarza i. m. [Leopolda I], oblieg Stetin, potężnie go dobywaiacz²⁹⁶. Wzięto dwoie sonce, ze blisko murow podemknęli sie, y pod Bremę misliacz yszcz drugie woyska. Cesarz i. m. iawnie woynę oznaymieł Swedom, swoje odbierayacz panstwa.

Krol dunsky [Fryderyk III] potężnie sie brony, zawarsy sie w zomku swym w Kopen[h]agien y z liudzmy, miescany swemy, ktorego oblieg potężnie krol swedzky [Karol X Gustaw], nie mogacz go dobycz. Głodem go hciał wymorzycz, hczac go przywiescz do niesłusnyh y niesłyhanych condity, do poddanya sie przez tractaty, na co on pozwolyc nie hciał, alie racey do garła zprzisiągszy sie swemi bronicz, zonę [Sofię Amalią] prec y dzieczy od siebie wysławsy. Naliaz sie zdraica u niego w miescie ieden, u krolia dunskiego, officier, ktory strzelbą zawiadował. Tę potaiemnie do krolia swedzkiego wszystko oznaimował, co sie działo, y obiecuiacz wydac miasto. Postrzegli tego, poimano go y srodze stracono. Tansy krol swedzky zostal, gdy Angielczykowie odesly. Oliędrowie z woysky swemy osobno stanęly, ani Dunczykowy pomagaiacz, any Swedom, obawiaiacz sie na się iakiego impetu woyni od krolia ispanskiego [Filipa IV] abo francuskiego [Ludwika XIV], ze sie sobą poiednaly, y Swedowy nie dufaiacz. Chcyeli bydz mediatoramy, pogodzyc krolia dunskiego s kroleм swedzkym, alie uporne strony były obie na konditye niesłusne.

№ 179

Новини про війну Юрія II Ракоція з новим семигородським князем Акошем Барчасм та політику імператора Леопольда I

Węgrzech o Rakoczym

Seym sie pocał w Presporku *in augusto*, na ktory cesarz i. m. Leopold a krol węgiersky y cesky przyiehał, *die 17 augusti wiehał*²⁹⁷. Za Iezrym Rakoczym przycziniali sye Węgrowie od cesarza i. m., aby go przyiał w swoię protectyą a zeby mu dopomog, zeby mog przisz na panstwo do zxyęstwa siedmigrockiego, iako belo przedtym.

²⁹⁶ *Klapka Petr.* Jean-Louis Ratuit de Souches (1608–1682). De La Rochelle au service des Habsbourg. Contribution à l'étude des migrations nobiliaires frankophones dans les pays de la Couronne de Bohême aux XVIIe – XVIIIe siècles. – Paris, 2015. – P. 210–212.

²⁹⁷ Надпис на марґінесі: “17 augu[sti]”.

Xzyażę Barczy Iakos [Ákos Barcsay], ktorý beďačz na kzyęstwo siedmi-grockie od Turkow osadzony na miejsce kzyażęcia Rakocego, ktorý słužel za celiadnika pierwey u kzyażęcia Rakocego, włožel don na sekielczyky poddanie swe, którzy wolnosczy swe mieli. Odstąpieli od niego, a przystaly y poddali sie znowu x. Ierzemu Rakocemu, piersemu swemu panu. Do tego tak slychac beło, ze ten Barczy Iakos hcyał poddac Turkom kielka zomkow, po ktoryh pisał, aby przyiehaly odbierac ych, ktore listy przeiał xziązę Ierzy Rakoczy, a maiaycz woyska swe pogotowyu, wysłał te listy do Turkow, a som sie zasadziwszy z woysky, zastąpiel na tych mieyscach, ktorędy Turczy iscz mieli. Napadszy na nych ubespieconyh, pobiel trak[ty], || (**арк. 1136**) som zomky opanował y liudzye Barczego Iakosa pobiel, a som z kzyęstwa usedł. Rakoczy znowu kzyażęciem został, odebrawszy siedmigrocką zięmyę (yednak od Turkow spodziewaią sie Węgrowie pewney woyny, ze sie tego beďa hczyely msczyocz Turczy, iesly ratunku cesarza i. m. a krolia wegierskiego nie beďa miely, o tym Węgrzech na seymie radzacz)²⁹⁸.

№ 180

14 serpnia 1659 p. – Нотатка про дуель двох австрійських офіцерів із краківської залози

Poiedinek za Tworzyanską [Floryańską] broma

Die 14 augusti 1659 we wtorek raniusienko wyiehali dway officierowie znacny, groffowye, z woyska cesarza i. m. [Leopolda I], *in presidio*²⁹⁹ beďacz w Krakowie, z udania celyadzy, iakoby ieden o drugim miał gadacz. Wskazał ieden do drugiego, a potym kartkę napysał, na poiedinek go na spady wyziwayačz na zabyczye. Gdy za Tworzyanską bramę wyiehaly, siedly s kony, przeprosiwszy sie: ieden przeprasał tego, co go do niego zlie y niewinnie udano, aby temu nie wierzył, a tego poiedinku poniechał a odpusciel mu. Nie hciał, telko do poiedynku. Skoceli do siebie, przebieł ieden drugiego. Powburzeli sie na zięmy liezac, podniossy sie, siedzac, płinał ieden drugiego znowu. Tęn, co wyzywał na poiedinek, umarł zaraz na placu, a ten drugi, trzy razy phnięty, został zyw y wilicel sie. Tego zabytego w trunnie [na] wozye

²⁹⁸ У рукописі дужка закрита після фрази: “krolia wegierskiego nie beďa miely”. Далі закреслено: “(przysła wiadomosc, ze cesarz i. m. [Leopold I] pozwoliel woyska dacz swego 20000 na iego kost [dla] kzya[żęcia] Rakocego. Miawszy taką pomoc, posedł ku Wołosem Rakoczy, osadziel znowu swoych hospodara wołoskiego y multanskiego na yh panstwa, a tych, co cesarz turecky [Mehmed IV] osadzel bel, precz powyganiał z panstwa. Wołosy y Multani przistali y poddali sie znowu Rakocemu)”. У рукописі дужка не закрита; кілька рядків після фрази “...panstwa, a tych, co cesarz turecky...” не викреслено до кінця абзацу.

²⁹⁹ *in praesidio* – в залозі.

skarbowy[m]* odesłano do powinnih do Sliaska, a ten został w Krakowie przy wojsku cesarza i. m. y wyiehał z nimi s Krakowa, liubo pod arestem bedac.

№ 181

Нотатка про податки краківських і казимирських міщан на утримання австрійської залози

Temu wojsku cesarza i. m. [Leopolda I], które zostawa *in presidio* w Krakowie y w Kazymierzu, wyhodzy płaczy na dzień zł[otych] 800, na miesiąc zł[otych] 24000. W Krakowie na seruis gielty na tydzień zł[otych] 1200, a na Kazymierzu [złoty] 250. Na rok s Krakowa na serwyz gielty wyhodzyło [złoty] 70000. Od Zydow osobno miely swe contentatyte comendant krakowsky [Jan Franciszek Kaiserstein], a kazymiersky od Zydow brał od kazdego woza, co do Zydow y od Zydow iehaly Zydzy: od kazdego woza po złotych pułtora. || (арк. 1137)

№ 182

Новина про прибуття московських послів до Яна Казимира до Варшави для організації мирних переговорів

Москва

Poslowie 2 beli Warszawie [Iwan Żelabużskij i Minin]³⁰⁰ u krolia i. m. [Jana Kazimierza] moskiewsczy, ieden stary, drugi mlodszy. Gdy ich prowadzono do krolia i. m., iehali na koniach. Pod iednim padł kon dwa razy (co sobie za zły znak miely). Niesli przed nimi ramotę od cara moskiewskiego [Aleksiego Michajłowicza]. Sprawiali poselstwo przed kroliem i. m. od cara, proszac, zeby krol i. m. nie kazał rozliwacz krwye krzescyansky w Moskwie, prosac o myr, aby comissarze naznaceny bely posłamy na tractaty dobrego dzieła o pokoju.

Obiecał krol i. m. comissarzow wysłacz do Moskwy. Nie dosly te tractaty, bo comissarze naszymy nie poiechaly, powrocili nazad dlia pewnih przycin.

³⁰⁰ *Бантыш-Каменский Н. Н. Обзор внешних сношений России: (По 1800 год). – Москва, 1897. – Ч. III: (Курляндия, Лифляндия, Эстляндия, Финляндия, Польша и Португалия). – С. 134.*

№ 183

16 вересня 1659 р. – Нотатки про оренду чопового в Казимири та податки для утримання австрійської залози у Кракові

16 7bris expirowało drugie czopowe, co było miastom darowane, na zapłacenie poborow duplie 22 y za rzęemiesnyky wedlie constituty 1629, y acczyza, ktore miasta *ex magistratu*³⁰¹ trzey wybierało, y copowe, ktore trzymał przez arendę Zyd Iczwe w Krakowie y w Kazymierzu.

Zacęło szie znowu czopowe iedno y acczyza z uchwały seimiku *relationis*³⁰² w Proslowcach, którą podatky obiał władzą swoje iasnie wielmozny i. m. p. Ion Wieliopolosky, kastelan woynicky, iako safarż generalny woiewodztwa krakowskiego. Naznacęł na acczyżę w Krakowie do wybierania służę swego i. m. p. [Adama] Kotowskiego³⁰³, ktori pisarzow naznacęł w Krakowie do wybierania, a som u p. Kaspra³⁰⁴ Czieliesty [Kasper Celesta]³⁰⁵ zasiodł wybierac. W Kazymierzu naznacęł p. Mykołaiia Luteckiego, raice, a przydał do niego p. Mężyka. Czo tydzień piniądze odbierał i. m. p. Kotowsky. Roskazono acczyżę wybierac y od slyahyty, y duhownych, hoc na swą potrzebę powiożą.

Miasto Kazymierz arendowali czopowe od iasnie wielmoz[nego] i. m. p. [Jana] Wieliopoloskiego, castellana woynickiego, staro[stę] warsawsk[iego], safarża generalnego woiewodz[twa] krako[wskiego], za sumę zł[otych] 10000 [z] Zydamy y s przedmiescięm za Skawynską bramą na gruntach skałecznych, katarzynoskich y insych. Dalismy sumę pierszą, składaiac sie na to p. rayce, woyt [Maciej Zawada], ławniczy y wsiscy miescanie na zł[otych] 6000, wprzod potaxowawszy sie po zł[otych] 200, po zł[otych] 300, iako kto przemog na co. A s tego copowego placzyc pp. rayce kazdemu obiecaly, daiacz na to resolutye s piecatką małą kazymierzską. A te pyniądze wiliceło miasto Niemcom cesarżoskim, co beli w Krakowie *in presidio*.

P. krakowianie pozycely takze na to woysko, składaiacz sie zł[otych] 63000. Zydzy pozycely 6000, kapytuła krakowska zł[otych] 30000, ostatek pyniędzy zabraly z acczyzy y s copowego, dołożely na zapłatę Niemcom zasłużonego, zł[otych] 140000 oddaly. Nadto krol i. m. kazał ym dacz w nagrodę za kontetatyą zł[otych] 20000, na co sie znowu miasto Krakow, Kazymierz skladaly y Zydzy, azeby yęno wysly. || (арк. 1138)

³⁰¹ *ex magistratu* – з магістрату.

³⁰² seimiku *relationis* – реляційного сеймику.

³⁰³ Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – Т. II: 1621–1660. – Cz. 2. – S. 512; *Bieniarzówna Janina, Małeckij Jan*. Dzieje Krakowa. – Kraków, 1984. – Т. 2: Kraków w wiekach XVI–XVIII. – S. 493–494; *Leśniak Franciszek*. Wielkorządcy krakowoscy XVI–XVIII wieku. – Kraków 1996. – S. 273.

³⁰⁴ Им'я дописане над рядком.

³⁰⁵ Краківський райця, див.: *Bieniarzówna Janina*. Mieszczanstwo krakowskie XVII w.: Z badań nad strukturą społeczną miasta. – Kraków, 1969. – S. 157.

№ 184

*Новини з Варшави про змовників проти Яна Казимира
та їхні заходи щодо обрання нового короля*

Z Warszawy nowyny o zdradzie

Takie sie nowyni zagęszczyły wsędy w Krakowie, w Kazymierzu między pany wielkiemy, slihtë, duhownnemy y miescany, zeby zdrada odkrycz sie miała długo taiona na xzyę[dza] Czieczysewskiego [Wojciecha Cieciszewskiego]³⁰⁶, iezuitę warsawskiego, który był przedtym kaznodzieją kroliewskym y spowiednikiem bywał, ze rozne factye robiel z postronnemy pany, aby inzego pana na kroliestwo polskie wprowadzyc (a kroliony i. m. [Janowi Kazimierzowi], cego bron Boze, o zdrowiu posluzyc). Przejęto listy, krolia i. m. przestrzezono, aby na łowach był ostrozny, bo go tam zdraycy zdradzyc mieli, y przy obiedzie aby sie w potrawach truczyny wistrzegał. Posłał krol i. m. do iezuitow Warszawie do klastora rewydowac celie tego xzyę[dza] Cziecisewskiego, kędy naliezly wielie listow od roznych panow y kzyaząt. Samego nie było xzi[ędza] Cziecisewskiego etc.

Бел в ласче kroliewsky тен xzyędz Cziecisewsky, słano go do roz[n]yich panow y krolion, бел тез y w Rzymie u oycy s[więtego], potym y u cesarza i. m. rzymskiego Wiedniu, tam iakoby miał factye stroycz. O tym wszistkym dał znac y oznaymiel drugy iezuita, co бел pospołu na przeiascze [i. e., przeiazdce] z x. Cziecysewskym, y tego celiadnika w kielkunastu mil dostano, co бел z listamy u xzyedza Cziecisew[skiego], y od niego drugie listy miał nazad odpisy.

Опубліковано: *Kubala Ludwik. Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660* [= Szkie Historyczne, ser. VI]. – Lwów, 1922. – S. 480 (no. 73).

№ 185

*7 жовтня 1659 р. – Нотатка про вихід австрійської залогі
з Кракова та Казимира*

Cesarzsci wisly z Krakowa *die 7 8bris 1659*, ktorzy dwie liecie mieskaly w Krakowie y w Kazymierzu (ciesko liudziom belo z nięmy, podimuiący yh)³⁰⁷.

Die 7 8bris we wtorek rano o godzynie 9 na pułzgarzu wysło wszystko woysko s Krakowa y s Kazymierza cesarza i. m. [Leopolda I], ktorzy beli wesli

³⁰⁶ *Kubala Ludwik. Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660* [= Szkie Historyczne, ser. VI]. – Lwów, 1922. – S. 235–236; *Kersten Adam. Stefan Czarniecki 1599–1665*. – Warszawa, 1963. – S. 413–414.

³⁰⁷ Надпис на маргінесі: “Белo 2500 *presidium*”.

zaraz po wyszcziu Swedow s Krakowa y s Kazymierza *in 7bri 1657*³⁰⁸. Przesło ych, co belo więczy niz 2000 piechoty, horągwy 20, wozow mieli nowo posprawianych skarbnych wielkych pod 200, podwod niemało, co ym miasta daly na wywiezienie horych Niemcow y dzieczy, ktorych namnozely tu na 1200 za dwie lieczye. Wiezyono ie, iak baranieta, na wozy nakładszy po 20 na iednym, po 18 y roznie na koniach, Niemek piehotą s koliebkamy, s pieskami, s koteckamy sieła sie powadzyło. Tworzyanską [Floryanską] bramą commendant krakowsky [Jan Franciszek Kaiserstein] wprzod iehał na koniu przed woyskiem, a za woyskiem iehaly ich m. p. comissarze, wyprowadzaiaczy ych: i. m. p. Władysław Rey, podskarby nadworni koronny, starosta nowomyeysky, i. m. p. Myrosowsky, sekretarz k. i. [m.], a za nimi miescanie krakowsczy strzelbą do bramy Tworzyansky, którą zaraz osadzili (takze y w Kazymierzu uczyniono). Wyprowadzili tesz trzech Poliakow, czo bely do nyh przy- || (**арк. 1139**) staly służycz. Ucziekli bely, nalieziono ych, poimali, osadzili yh rostrzelac, kazali sie ym wyspowiedacz. Wyprowadziwszy ych w polie, rostrzeliali wszystkich trzech³⁰⁹, hocz pp. comissarze prosieli za niemy y szamy iezdili, proszacz. Obiecaly dwu zostawyc, a iednego rostrzeliacz. Skoro odiehaly pp. comissarze, rostrzelialy y tych dwu y³¹⁰ zakopaly, odesly cyala³¹¹.

Sly trzema nocliegamy na Slyasko.

Z Kazymierza podwod formanskych 6 daly, naiąwsy, wiezli dziecy niemieckie az do granice. Co dobre konie mieli, to ym ie wyprzegli Niemczy, a swoje podlieyse daly.

Zydy za podwody dali tymze Niemcom zł[otych] 300 y koni 3 darowaly, a kontentaty na pozegnanie comendantowy kazymierskie[mu] zł[otych] 120. A krakow[sky] comendan[t] srebro z buznice, ktore miał w zastawie u siebie we zł[otych] 300, piniądze odebrawsy pozycane, kazał sobie dacz na pozegnanie zł[otych] 300 y w tim im srebro zatrzymał y sobą wzyał.

№ 186

*1659 р., жовтень. – Нотатка про смерть
краківського підстарости Єроніма Сметанки
та обрання на його місце Яна Томиславського*

7 8bris we wtorek o 11 godzinie na pułzegarzu zmarł i. m. p. Hieronim Smietanka, poczędek y podstarosczy krakowsky. Pohowon na zomku krakowskym wielkym kosczyelie *die 11 8bris* w sobotę. Belismy na pogrzebie.

³⁰⁸ У рукописі “in 7bre 1657”.

³⁰⁹ Надпис на марґінесі: “Na Bytom”.

³¹⁰ Далі закреслено нерозб.

³¹¹ “odesly cyala” дописано над рядком.

Obrany y naznacony od iasnie wielmo[znego] i. m. p. marszałka wielkiego koronnego, hetmana polnego, generała krakow[skiego] etc., etc. [Jerzego Lubomirskiego] za podstarosciego i. m. p. [Jana] Tomisławskiego³¹².

№ 187

1659 р., вересень. – *Нотатка про вибирання поборового податку на оплату військові*

*In 7bri*³¹³ poborow 2 wybierano na zapłatę żołnierzom *cum abiuratis et desertatis*³¹⁴. Poborcą był i. m. p.³¹⁵ Czarneczky, podcasy krakow[sky]³¹⁶.

№ 188

Новини з Варшави про повстання Юрія Хмельниченка проти гетьмана Івана Виговського та позицію Москви у цих конфліктах

Nowyni z Warszawy o kozakach

Sin [Bohdana] Chmielniczkiego młody [Jurij Chmielnicki], liat 16 maiącz³¹⁷, za podusceniem cerni, chłopow y niektorych kozakow, zbuntowawszi sie ych kielkadziesiat tiszyczy przy Hmielnickym sie oponoiacz, i. m. p. Ion[a] Wyhowskiego za hetmana miec nie hciely, telko Hmielnicenka, y posłali do i. m. p. Wyhow[skiego], aby buwałę kozackiego hetmanstwa oddał Hmielnickiemu, ktory dlia wielkiego zamiesania y buntow dalsyh kozackych, zabiegaiac temu, na to pozwoliel, zaraz buławę oddał y czehrinские starostwo pusciel, telko zeby mu rzeczy y zonę [Olenę Stetkewycz] s Cehryna wolno wypuscono, co kozaczy y cern obiecała. Takze ustapiel Wyhowsky, nie ufaiacz kozakom, ku Tatarom, pomoczy ych żądaiącz. O to sie kozaczy y hłopy rognziewalo, || **(арк. 1140)** ze sobie otrzymali nobilitatye czy wsisci kozaczy, ktorzy w poselstwie na tractaty y zgodę iezdili do Warszawy y pewne darowyzny od kroliа i. m., mowуącz, zesmi was nie po sliаhectwo sąły, zebisti miał bydz lepszy y panęm nade mną, а ia u ciebie za hłopa nie będzie; tak wsziscismy dobrzy zarowno iestesmy, zaden z nas pana miecz nie hce, ani mu robycz nie będzie. Tak hłopy, na pany swe powstawsy, robycz nie hciely.

³¹² Далі ще раз дописано “podstarosczym”. Див.: Mercuriusz Polski / Opr. Adam Przyboś. – Kraków, 1961. – S. 243.

³¹³ У рукописі “In 7bre”.

³¹⁴ *cum abiuratis et desertatis* – з засвідченими як покинуті.

³¹⁵ Далі пропущено місце для імені.

³¹⁶ У дійсності краківським підчашієм у 1648–1668 рр. був Самуель Корицінський: Urzędnicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy / Opr. Stanisław Synarski, Alicja Falniowska-Gradowska. – Kórnik, 1990. – S. 77.

³¹⁷ “liat 16 maiącz” дописано над рядком.

Takze y na i. m. p. [Jurija] Niemierzycza ostro następować pocęły y na [...] iego, iako y na tych wsistkych, co beli Warszawie kozakow registowych, ktorzy iesce przy p. Wyhowskym oponowali sie. A tak hłopy do swych panow ysc nie hcieli, ani robycz ym, alie iesce na nich powstawaly y na zdrowie, y na dobra ych, hcz ych wygubycz.

Y o to sie kozaczy gniewaly, ze ym lupy moskiew[skie] Wyhowsky Tatarom dacz roskazał, a kozaczy s tego mało co wzyęły.

Moskwa posłała do Hmielniczenka y do hłopow, aby Moskwie hołdowały. Y przysiąg Jerzy Hmielnicky Moskwie, ktorego Moskwa zatrzymała w Kyiowie, azby wydał tyh kozakow pułkownikow, co przy Wyhowskym stały y przy kroliu i. m.³¹⁸.

№ 189

Новини про татарський напад на Московське царство і труднощі з укладенням польсько-московського мирного договору

Z Moskwy

W Moskwie Tatarowie wielkie skody poczynieli, bedacz aze za stolicą, zdobycz wielką, dostatkow nabrawsy, więzniow, ludzy, bydła wiele wyprowadzili y do swey ziemie zagnaly. Comissarze na tractaty dla zgody nie ziahaly sie naszymy, liubo Moskwa sobie tego pragnęła, prosac o zgodę, bo na to ham tatarsky [Mehmed Gerej IV] y kozaczy pozwolyc nie hcieli, aby z Moskwą bela zgoda.

№ 190

Новини про повернення Стефана Чарнецького до Польщі, облогу Мальборка поляками, Копенгагена – шведами, польсько-шведські переговори в Оліві та інші відомості

I. m. p. [Stefan] Czarneczky zdrowo, z łasky Bozy, powrociel y z woyskiem, zpusosywszy y wniwecz obroczywszy xziestwo alszackie [Fryderyka III] oyca zoni [Jadwigi Eleonory] krolia sweckiego Carolia Gustawa, y do Wielgy Polsky na liezę posło woysko, potom na Ukrajnę pod Białą Cerkiew do obozu.

W Prusieh i. m. p. marsalek wielky korony y hetmon [Jerzy Lubomirski] oblieg Malborg. Tractaty miały bydz z kroliem sweckym Carolem Gustaphem w Olywie, te nie dosły. Stetina w Pomorzsciznie general Zuza [Ludwig Raduit de Souches] czesarza i. m. [Leopolda I] dobywa. Potężnie sie [Paul] Wiercz brony y z miescany.

Krol dunsky [Fryderyk III] w obliężeniu do tego caszu w Kopen[h]agien od krolia sweckiego, nie maiacz ratunku zniskąd.

³¹⁸ Цілий абзац дописано Голінським після основного тексту документа.

№ 191

Новина про війну Карла Стюарта в Англії за королівський престол

W Angleyey woyna wielka. Kroliewyc angielsky Carol II³¹⁹ swego krolietwa dohodzy, mayacz przihilnih wielie sobie Angielczykow y Sotow wsystkyh y pomocz od kroliow ispanskiego [Filipa IV] y francuskiego [Ludwika XIV] iako pokrewnih. || (арк. 1141)

№ 192

Новини з Королівської Пруссії про облогу Мальборка поляками і поширення чуми в Торуні та інших містах

Z Prus

Z Malborku Swedzy, wypadzy, uderzily na naszym. Potężnie sie starly sobą, ze zginęło naszym na 400, a Swedow telyo dwoie liegło. Ustapieli potym do Malborku Swedzy. [Adolf Jan] brat krolia swedzkiego [Karola X Gustawa] tam iest generalem, broniac zomku Swedamy.

Powietrze w Prusiech pocęło sie zajmowacz bardzo w Toruniu y gdzie indzy.

№ 193

Новина про війну Османської імперії з Персією та Венеційською республікою

S Turek

Turczy woynę wielką prowadzą z Persamy za powodem Wenetow, ktorzy tez, Wenetowie, nie ustaią woyni prowadzycz z Turky morzem, iako pocęły y kawalierowye maltansczy. Y to mu przeskadza, ze do nas y do insych panstw krzescianskyh, maiac cas, nie mog sie Turczyn rozerwac, musiał przywierze dotrymowacz, hocby nie rad.

№ 194

1659 р., вересень – листопад. – Нотатки про вибирання поборового податку в Казимірі

1 7bris poborow belo, ktore wybieraly p. lunarowie.

1 9bris 3 pobory wybierac pocęto, poborczą i. m. p. Ion Pruskowsky, podstarosczy sądeczky, cum abiuratis et desertatis³²⁰. Wybierali ie w Kazymierzu p. lunarowie: p. Woycieh Zawada y p. Wawrzyniecz Mrockowycz, rayce kazymierzszy.

³¹⁹ “Carol II” дописано над рядком.

³²⁰ *cum abiuratis et desertatis* – з засвідченими як покинуті.

Przysięgaly na nie *die 28 9bris* w piątek p. Ion Smarzowsky, burmystrz, y p. Zawada, p. Mrockowycz przed sadem ich m. pp. comissarzow, ktorich 12 zasiadlo dla sadzenia woiewodztwa krakowskiego o pobory, copowe, acczyzy etc. Słuchał ych przysięgy i. m. p. regent grodu krakowskiego.

№ 195

20 листопада 1659 р. – Новини з листа красніцького пробоща про обрання гетьманом Війська Запорозького Юрія Хмельниченка, його присягу московським воєводам у Києві війну з Іваном Виговським та інші відомості

Die 20 9bris 1659 z Krasnika od i. m. x. Ludwyka, probosca

Ierzy Chmielnicky, syn Bohdana Chmielnickiego, obiawszy buwałę hetmanską kozakow zaporowskych od i. m. p. Iona Wyhowskiego, woiewody kyiewskiego, przez bunty cerny y niektorych kozakow przekynęły sie do cara moskiewskiego [Aleksiego Michajłowicza] y w Kyiowie przed woiewodamy moskiewskiemy przysięgę oddał. Potym iest w sekwestr³²¹ wzyęty Hmielniczky od Moskwy az do carzsky dalsy declaraty, hcąc tego tez Moskwa, aby wydał Chmielnicky tych pułkownykov, ktorzy staly przy Wyhowskym y kroliu i. m. [Janie Kazimierzu]. Zaczym kozaczy do kupy znou sie do naszych przekynęły *pro parte*³²² Wyhowskiego 6 pułkow, białocerkiewky, humansky, korsunsky, winnyczky, pawłoczky, y przysięgy oddaly w Biały Czerkwy przed pany posłamy, na to deputowanemy od i. m. p. hetmana koronnego [Stanisława Potockiego]. Tamze pod Byłą Cerkwą oboz polsky stanął od trzech niedziel, tamze tesz y i. m. p.³²³ [Stefan] Czarneczky, woiewoda rusky, z Alszaczyey powrocony, z woyskiem do obozu pospieszył, Wielky Polsce mało odpocąwszy a zxyestwo alsackie wnywecz obroczywszy³²⁴. || (арк. 1146)

(Posła tureckiego spodziewaią sie do kroliа i. m., twierdząc o nym, ze iuz iest Wołosieh w Iassyech).

Zostawiel na swym mieysczu i. m. p. Carneczky z pewną częscyą woyska polskiego na pomocz kroliowy dunskiemu i. m. p. Casimierza Piaseczynskiego. || (арк. 1142)

³²¹ У рукописі “sekwestr”.

³²² *pro parte* – на боці.

³²³ Далі пропущено місце для імені.

³²⁴ Завершення цього документа на арк. 1146 переривається вклесними арк. 1142–1145 (арк. 1145 порожній).

№ 196

12 грудня 1659 р., Гданськ. – Лист гданського міщанина до краківського великоурядника Єроніма Вежбовського про перемогу коаліції данського, бранденбурзького, польсько-литовського війська та голландського флоту над шведською армією 14 (24) листопада під Ньюборгом з коментарями Мартина Голінського щодо підтвердження цих новин

Z Gdanska de data 12 decembris anni 1659 auizy pewne³²⁵ od miescanina gdanskiego do i. m. p. wielkiego rżance krakow[skiego] [Hieronima Wierzbowskiego] pysane.

Ze Fi[o]nia znowu cale eliberowana iest od krola szwedzkiego [Karola X Gustawa], iednak krol duński [Fryderyk III] *non desperando fortunae suae*³²⁶ bez omieszkania lud swoy tamze posłał z okrętami, ktorzy, wysiadszy pod Middelfard, za pomocą Bożą, *faeliciter im successit*³²⁷, bo tak nastąpili na Fionią a napadszy na Szwedow, trupem ich położyli n° 2700³²⁸. Ostatek, to iest in n° 4000, nie mogąc *resistere viribus Danorum*³²⁹, reiterowali sie do Nyrborgu, miasta nad odnogą morską³³⁰. Bel tu leżącej, gdzie sie do tego czasu trzymali. Zostawało tam wiele officierow nayprzedniejszych, między ktoremi Sulzbach [Philipp Florinus von Sulzbach]³³¹, generał, ktory ma siostrę krola szwedzkiego, y innych znaczniejszych officierow. *Sub tempus huius actus*³³² olenderszczy posłowie zostawali v krola szwedzkiego, mając wolą *reassumere tractatus*³³³. Na bańkiecie iednak bendący v niego, przyszła nowina *de clade hac et infortunio Suetico*³³⁴, gdzie zagniewany a zfuriowawszy sie na posłow, wsiadł na konia zaraz y poiachał, chcąc dać bez omieszkania succurs tymze w Nyborgu zostaiącym. Wszadziwszy tedy lud na okręty, ciągnął do tegoz Nyborgu miasta, leć oszadzone będąc to mieysce, paszie przez admirała olenderskiego Rytera [Michaela de Ruytera] zadną miarą nie mógł przeysć, tak tedy krol szwedzki *in desperatis*³³⁵ zostawał. Tym pomienionym poszłom olenderskim (ktorzy lubo na bańkiecie) iednak *malis et furiosis verbis tractatis, in ipso itineris*

³²⁵ Дальший текст в абзаці дописано Мартином Голінським як уточнення до заголовка документа.

³²⁶ *non desperando fortunae suae* – не втрачаючи надії.

³²⁷ *feliciter im successit* – їм добре вдалося.

³²⁸ *numero 2700* – у кількості 2700.

³²⁹ *resistere viribus Danorum* – протистояти данським силам.

³³⁰ Надпис Голінського на марґінесі: “1659, 25 9bris wyktoria stała sie”.

³³¹ *Pufendorf Samuel*. Siedem ksiąg o czynach Karola Gustawa króla Szwecji / Przetłum., opr., wstęp Wojciech Krawczuk. – Warszawa, 2013. – S. 565.

³³² *sub tempus huius actus* – під час цього.

³³³ *reassumere tractatus* – відновити переговори.

³³⁴ *de clade hac et infortunio Suetico* – про цю поразку і нещастя шведів.

³³⁵ *in desperatis* – у безнадійному становищі.

discessu zostającym³³⁶ y powraczającym nazad od niego, zastąpiono, poubierani w maskary, porabowano wszystko, *scripta, munimenta*³³⁷ y listy, ktorekolwiek przy nich zostawały, pobrali. Co *contra ius gentium*³³⁸ rozumiejąc, ze tego zechcą dochodzić y wspomnieć sie Olendrowie, iakosz y nie zartuią, bo gdziekolwiek ich mogą zaskoczyć, biią nie zywiąć. Ktorzy złączywszy sie z Duńczykami a podstąpiwszy pod wzwyż mianowane miasto Nyborg, szturmem onego dobywali, a ze tym tam (co sie reiterowali *ex clade superius nominata*³³⁹) duszno było, poddali sie, puściwszy na diseretią. Sąm tylko Sulbach, generał, odwazywszy sie, wszedł małym batem. Ci nizey opiszeni, *in hac clade a manibus ex parte Danorum* poimani³⁴⁰: generał leitnant [Henrik] Horn, generał maior [Josias] Walde[c]k³⁴¹, generał maior Wagnier³⁴² [Adam von Weiher/Weyher], graff Bonau, xiążę dormstacki, xiążę weimarski [Johan Adolf von Sachsen Weimar], graff Kenigsmark [Konrad (Curt) Kristofer Königsmarck], syn tego, który siedzi w Gdansku [Hans Kristofer Königsmarck], obrister Waldeck, obrister Engiel, obrister Schonleben [Schönleben], obrister Peterson, obrister Taube, obrister Smidt [Schmidt], obrister Oeffner. Zginęli y zabici zaś generał maior Bottiger [Hans Böttiger], obrister Kock, obrister Leueran, obrister Kran y inszych wiele officierow, kapitanow 28 etc. Dosztali przy tym n° 88 sztandardow konnych z swoiemi kapitanami y mnieyszemi officierami, 28 chorągwi pieszych, || (**арк. 1143**) dwanasce chorągwi dragan-skich z swoiemi kapitanami y officierami, iedenasce dział przy battalieu, siedm w Nyborgu, osmnasce w Midelfardzie, w Odenze zaś blisko siedmidziesiąt wielkich y małych odebrali, y tak krol szwedzki nayprzednieyszich swoich officierow vtracił. Tych wielkich y znacznych officierow zaprowadzono do Glukstatu, drugich zas z Nyborga miasta, ktorzy poddali sie, pomieszano między swego żołnierza. Krol szwedzki, tę nowinę vsłyszawszy, bardzo sie zalterował, ze tesz zarasz *obsidionem*³⁴³ Kopenhagen soluował y pod Kronenburg reiterował sie, y tak Zelandią opuścił oprócz Kronenburgu, y lud

³³⁶ *malis et furiosis verbis tractatis, in ipso itineris discessu* zostającym – страшно обляявши їх лихими словами, коли вони вже якраз мали відходити.

³³⁷ *scripta, munimenta* – документи, гарантії.

³³⁸ *contra ius gentium* – всупереч міжнародному праву.

³³⁹ *ex clade superius nominata* – зі згаданої вище поразки.

³⁴⁰ *in hac clade a manibus ex parte Danorum* poimani – спіймани данськими загонами внаслідок цієї поразки (досл.: у цій поразці спіймани загонами з данського боку).

³⁴¹ *Pufendorf Samuel*. Siedem ksiąg o czynach Karola Gustawa króla Szwecji / Przetum., opr., wstęp Wojciech Krawczuk. – Warszawa, 2013. – S. 566; *Carlson Fredrik Ferdinand*. Sveriges historia under konungarne af Pfalziska huset. – Stockholm, 1855. – Del. 1: Carl X Gustaf. – S. 419–420; *Isacson Claes-Göran*. Karl X Gustavs krig. Fälttågen i Polen, Tyskland, Baltikum, Danmark och Sverige 1655–1660. – Lund, [2004]. – S. 253.

³⁴² Написано над закресленим “Weier”.

³⁴³ *obsidionem* – облогу.

prowadził do Szonen, bo obawia sie, by po tey victoriey Duńczykowie tam nie poszli. Iako krol szwedzki od Kopenhagen odstępował, krol dunki wypadł y ludu szwedzkiego 500 raytariey nazad, zywczem poimawszy, przyprowadził. Krol szwedzki, iako sie daie słyszeć, zachorzał. Duńczykowie po tey victoriey bardzo resoluci są y iusz do bremenskiego panstwa³⁴⁴ wpadaia przez Albim, wielkie szkody tam czyniac. Z strony dunki w tey impraecie byli generałowie: generał [Ernst Albrecht von] Eberstein, generał Schach [Hans Schack], pan Piaszczynski³⁴⁵, generał (ktoremu i. m. pan [Stefan] Czarniecki commendę oddał nad ludem pozostałym polskim; zginął w tey potrzebie z Swedami, iako wyzey)³⁴⁶. Officierom niemieckim, pp. szwedzkim, habdankuiącym sie od krola szwedzkiego, krol dunki daie paszport do wolnego paszu y przeszcia przez ziemię duńską, czego dowiedziawszy sie krol szwedzki tego mianowicie placatu, kazał trzy szubiennice zbudować, a na kozdey tenze placat przybyć, czemu wszyszczy za złe maiąc, przyganiaia, ze to nie po pańsku vczynił. Posłał krol szwedzki teraz po posła francuskiego, chcąc do tractatow generalnych przystapic, teraz dopiero, kiedy mu ciasno. Sztetyn ieszce od colligatow *in obsidione*³⁴⁷ zostaie zdaleka. Korfirst [Fryderyk Wilhelm] wziął dobrą forteczę Anklam, dziś przyszła wiadomość. [Gdańska] Głowa iusz *in agone*³⁴⁸, commendant Danquart [Claes Danckwardt Lillieström]³⁴⁹, który o tractatach nie chciał wiedzieć, resolwuiąc sie tam vmrzec, teraz do inszych przyszedł zamysłów. Dzis w nocy posłał do naszego oberstera, chcąc do tractatow przystapic. Z swoiey strony wyszła maiora y kapitana, w niedzielę tu maią bydz. Cokolwiek będą stabiliować, nie omięszkām opisać. Było tam ludzi *in n° 2200*, ale potracił przez ogień, który *continue*³⁵⁰ bywał przez zarzucenie granatow od naszych. Zginął tam obryster ieden, obrister leintnantow 4, maiorow 6, kapitanow 11 y inszych officierow. Nasi tak blisko podkopali sie pod nich, ze ręce ieden drugiemu moze podać. Widząc to, commendant woli do tractatow przystępować, ktorych teraz ledaiakich dostanie dlatego, ze iusz nasi gorę wzięli, y muszą to czynic, co im roskazą. Spodziewaią sie tam wiele dostatkow, bo iest między inszemi 70 dział miedzianych. Tę imprezę miasto Gdańsk szamo wzięło, korey nam bardzo zazdrozczą niektorzy panowie, iako y krol ie^o msć sam powiedział temu, || **(арк. 1144)** który był posłany do niego, ale my o tę zazdrość nie dbamy. Malbork ieszce *in obsidione*³⁵¹ zostaie. Mogli by go odebrać, gdyby iedno

³⁴⁴ У рукописі “brenenskiego panstwa”.

³⁴⁵ Надпис рукою Голінського на маргінесі: “Kazymyerz”.

³⁴⁶ У рукописі дужка не закрита.

³⁴⁷ *in obsidione* – в облозі.

³⁴⁸ *in agone* – в агонії.

³⁴⁹ *Pufendorf Samuel*. Siedem ksiąg o czynach Karola Gustawa króla Szwecji / Przetłum., opr., wstęp Wojciech Krawczuk. – Warszawa, 2013. – S. 588.

³⁵⁰ *continue* – безперервно.

³⁵¹ *in obsidione* – в облозі.

mogli *subsistere*³⁵². I. m. p. marszałek [Jerzy Lubomirski] żąda po miastu, aby wojsko prouiantem y suknem *pro necessitate*³⁵³ suppenditowac, o cym mieszczanie terasz, deliberuiąc, tractuią. Krol ie^o msc iutro bedzie wiezdział do Gdąnska, w Pruszczu, mila od Gdąnska, nocuie. *Armistitium*³⁵⁴ chcą Swedzi, aby pod Malborkiem były tractaty; *pro certo*³⁵⁵ zaczną sie, gdyz y Swedzi sami *urgent*³⁵⁶. O pokoi nie wątpię nicz³⁵⁷.

Te nowyny zgadzaią y z listu, pyszanego z Prus od i. m. x.³⁵⁸ Rozyckiego, pyszarza naywiszego skarbowego, ktory pyszał y takze regestr posłał tey wyktory, poymanich y pobytych Swedow od krolia dunskiego *data* takze *die 12 10bris 1659*. Do p. [Mikołaja] Luteckiego pyszany list, ze sie to stało za 13 dny.

Głowę wzywał i. m. p. marszałek koronny w Prusieh, a Swedowie roznie sie rozesly, ktorych na Głowie było 800. Starszy, co był generałem, odprowadzoni do Stetina s kielkanastą Swedow, a drudzi poprzistawali do i. m. p. marszałka, drudzi do zczyżęcicia pruskiego. || (арк. 1146)

№ 197

Новина про смерть краківського хорунжого Стефана Любовецького

Vmarł i. m. p. Stephan Lubowieczky, chorąży krakowsky, podstarosczy lubowiecky spisky ziemie, surrogator starostwa krakowskiego dla sadzenia rokov. Na Lubowni umar, pohowan na Wysniczu w klastorze *die 1 decembris*.

№ 198

Новина про поразку шведського короля Карла X Густава під Копенгагеном

O Swedach

Krol i^o m. swedzky [Karol X Gustaw], sturmuiąc do Kapen[h]agien, ostatny raz sturm stracił wielky, gdy do niego z miasta strzelbę gęstą puscono y wypadly, y Oliędrowie z pomocą przysly kroliowy dunskiemu [Fryderykowi III], ze krol swedzky liedwo usedł y yakoby...³⁵⁹. Siela woyska od niego odpadło przez poddanie sie kroliowy dunskiemu.

³⁵² *subsistere* – залишатися.

³⁵³ *pro necessitate* – коли треба.

³⁵⁴ *armistitium* – перемир'я.

³⁵⁵ *pro certo* – напевно, точно.

³⁵⁶ *urgent* – наполягають.

³⁵⁷ Дальший текст до кінця аркуша дописано Мартином Голінським.

³⁵⁸ Далі пропущено місце для імені.

³⁵⁹ Далі закреслено нерозб.

№ 199

5 грудня 1659 р. – Нотатка про комісарські суди з приводу податків

Sady commissarzskie woiewodztwa krakowskiego o podatky sadzone, limitowano *die 5 10bris* w piątek az po Nowym Liecie. Roziehalo sie na święta ich m. pp. commissarze.

№ 200

16 грудня 1659 р. – Нотатка про присудження казимирському райці Матвію Казимирові Третеру ступеня доктора юриспруденції

1659

16 decembris we wtorek p. Matheus Casimir Treter, raycza kazymierzsky, administrator gory Kunegundy solney iasnie wielmoznego i. m. p. marsalka y hetmana koronnego [Jerzego Lubomirskiego], promowował sie na doctorą *iurisprudentie* tu w bursie, na ktorey belismy, y wielie zacnyh miał auditorow, akademikow, kanonikow, zakonnikow roznyh y studentow, sliahy.

№ 201

Новини про звільнення від шведів міста Гданської Голови у Королівській Пруссії і початок переговорів в Оливі між Річчю Посполитою та Швецією

Nowyni z Prus

I. m. p. marszałek wielky koronny y hetmon [Jerzy Lubomirski] odebrał [Gdańską] Głowe nad Wisłą od Swedow, ktoryh tam było 800. Przez tractaty poddali sie y armate oddaly, dzyał 120. Swedowie roznie sie rozesly. Do Stetina odprowadzono generała w kielkunastu osob, a drudzy poprzystawaly do i. m. p. marsalka, drudzy do zxyżęczya pruskiego [Fryderyka Wilhelma].

Tractaty sie zaczęły w kliastorze w Oliwie nie daleko Gdanska z krolem swedzkym [Karolem X Gustawem]. Krol i. m. [Jan Kazimierz], pan nasz myłosciwy, iest we Gdanku *die 12 ianuary 1660*. || (арк. 1147)

№ 202

Новина про громадянську війну в Україні, захоплення Юрієм Хмельницьким Чигирини та інші відомості

[Jurij] Chmielniczky, Moskwie przysiǳszy w Kyiowie, tesz upatrzywszy³⁶⁰, Moskwę z Kyiowa wyprowadziel, udaiacz, ze “Poliakow woysko kielkan[as]ty tyszięczy iest tu nie daleko; wypadzy na nich, snadno

³⁶⁰ Далі закреслено “wiscinał”.

ych zniesiemy”. Moskwa, uwierzywszy Hmielnic[en]kowy, odyiehały z Kyiowa, kielkaset ych, swei Moskwy, zostawiwszy, a Hmielnicky obiecał za niemy wyiehać z posielkami kozakow, ocekywaiącz na drugie pułky kozackie. Skoro Moskwa wyiehała, Hmielnicky Kyiow opanował, na Moskwę strzelac roskazał, iakoby to hciał zdradzyc, a do Poliakow sie przyłączyc. Tymcasem posedł z Kyiowa pod Czehryn, gdzie zona i. m. p. [Iwana] Wyhowskiego [Olena Stetkewycz] beła y ludzy kielka tyszyęcy, dzial 300, skarby y dostatky wszistkie Wyhowskiego. Udał sie, prosząc imsczy pany Wychowsky, aby go do zomku puscieła, ze uhdzy przed Moskwą, boiącz sie ych o to, ze ych w odebraniu Kyiowa zdradzył, przy sobie woysko kozakow niewielie maiacz, telko na zasackach kielkanasczye tyszyęcy. A trafyelo sie na gody ruskie ych, dzień 11 przed nasemy gody, obhodzeli na iego ofiarowanya y przysięgy. Uwierzono mu y commendant tamte[go] zomku Cehrina, poniekąd zdradzywszy, Chmielnickiego do zomku wpuscieł, ktori opanowawsy zomek, bramę kozaczy przypadly, wsistkych, co beli w zomku, wyscinaly, Wyhowską poimawszy, do więzienia daly y z dziecmy³⁶¹, skarby y dostatky wszistkie kozaczy zabraly i. m. p. Wyhowskiemu y działa, armatę, 300 dział. A dopiero Hmielnicky Moskwie Kyiow y Czehryn znowu poddał y wiernoscz swoią pokazał Moskwie, we trzy woyska wielkie złącziwsy sie, na Wołyniu, Pokuczniu, Podoliu wielie skod poczinieli, paliąc, ludzy scinaiąc.

№ 203

*Новина про присєднання князя Масальського до Москви
у Великому князівстві Литовському і тривоги в Короні Польській
з приводу військових дій та захоплення Берестя московською армією*

W Lytwie sliahczye ieden, będąc banit, kniaz Masalsky³⁶², zebrał swawolną kupę, przilączywszy sie do Moskwy. Z kielkanastą tyszieczy posedł zagonamy ku Warszawie, drudzy pod Lublin, trzeci pod Brzescie Litewskie, paliąc y ludzy zabyiając. Trwogy beły wielkie. Uciekało co zywo z Warszawy y kroliewskie rzeczy z Warszawy do Gdanska wywieziono, takze z Liublyna, z Litwy. Brzescie Litewskie Moskwa sturmęm wzyęła, wyscinaly ludzy wsistkych y Zydwow w miescie y w zomku, y spaliely.

№ 204

Нотатка про завершення термінатів на 1659 рік

Koniec roku 1659. || (арк. 1149)

³⁶¹ “y z dziecmy” дописано над рядком.

³⁶² “kniaz Masalsky” дописано над рядком.

1660

№ 205

6 січня – 3 травня 1660 р., Гданськ¹. – Новини з листів п. Вояковського до батька і воєницького каштеляна Яна Вельопольського про польсько-шведські переговори в Оливі з коментарем Мартина Голінського

1660

24 ianuary ze Gdanska do i. m. p. woynickiego [Jana Wielopolskiego] pisano, p. Woiakowsky.

6² ianuary w klastorze w Oliwie w Prusiech, milia od Gdanska, pocęły sie tractaty o pokoy myędzy kroliestwem polskym a swedzkym. Krol i. m. franczuskuy [Ludwik XIV] mediatorem tey zgody przez posły swe.

Die 21 ianuary propositiā nasy podaly, bo dotąd radzili, iako belo pisac y podac. Naszy propositiā dobrze nadziali.

1. *Restitutio Regni Suecię et prouentu[um] ex bonis regalibus hereditariis;*
2. *Abrogatio decretorum contra Sigismundum [III] et religionem Catholicam;*
3. *Restitutio Liunionę Estonieque;*
4. *Restitutio ducis Curlandie [Jacobi Kettleri] et dition[um] eiusdem;*
5. *Restitutio Regni artillerię et Magni³ Ducat[us] Lituanię;*
6. *Compensatio damnorum a Suecis et eorundem confederat[oribus] illatorum, inclusio in tractatus regis Danie [Friderici III] et aliorum confederatorum;*
7. *Restitutio Marieburgi et Elbinge;*
8. *Restitutio actoru[m] publicorum et obligationum a palatinatibus et exercitibus Suecis datorum⁴;*
9. *Securitas et garancia pacis cesariique;*
10. *Przydali securitatem suam ac aliorum confederatorum Brandeburscii inclu[s]ionem omnium federatorum, przez co rozumieią Holendrow, iezeli z mediatorow staną⁵ sie pars⁶.*

¹ Голінський подає два документи з Гданська від п. Вояковського до батька від 22 січня 1660 р. і до Яна Вельопольського від 24 січня 1660 р. (див. док. 214, 215). Обидва листи він використав як основу для довільного викладу політичних новин у цьому документі (див. також док. 211).

² Перед тим закреслено: “5 [...]” (нерозб.).

³ У рукописі “Magno”.

⁴ У рукописі помилк. “datur”.

⁵ У рукописі помилково “stara sie pars”; див. док. 214.

⁶ 1. *Restitutio Regni Sueciae et proventuum ex bonis regalibus hereditariis;* 2. *Abrogatio decretorum contra Sigismundum [III] et religionem Catholicam;* 3. *Restitutio Livoniae*

Swedzy podali swoię propositiã.

1. *Renunciatio Regni Suecię iuri hereditario*⁷;
2. *Renunciatio Liuonie*⁸ według dawnich granicz;
3. *Amnistia*⁹, w ktorej iest 6 punctow, *generalis wsistkym*¹⁰;
4. *Compensatio sumptuum bellicorum*¹¹;
5. *Pax eterna*¹².

Nie *congregiuntur*¹³ ze Swedamy, alie *scripto et opera* p. [Antoine de] Lumbresa *utuntur*¹⁴.

Ich moszcz panowie comissarze na tractatach zasiedli z obu stron. Scęśliwie skoncely *die 3 may* w Oliwie w klastorze tak między kroliestwem sweczky m y kroliestwem polskym y cesarzem i. m. rzimskym [Leopoldem I] y zczyżęcim i. m. pruskym curfirzstę m [Fryderykiem Wilhelmem]. Krolia dunskiego [Fryderyka III], ani Oliędrow do tey zgody nie wložono. || (арк. 1150)

Estoniaequę; 4. Restitutio Ducis Curlandiae [Jacobi Kettleri] et dicionum eiusdem; 5. Restitutio Regni artillieriae et Magni Ducatus Lituaniae; 6. Compensatio damnorum a Suecis et eorundem confoederatoribus illatorum, inclusio in tractatus regis Daniae [Friderici III] et aliorum confoederatorum; 7. Restitutio Marieburgi et Elbingae; 8. Restitutio actorum publicorum et obligationum a palatinatibus et exercitibus Suecis datorum; 9. Securitas et garancia pacis caesariique; 10. Przydali securitatem suam ac aliorum confoederatorum Brandeburscii inclusionem omnium foederatorum, przez co rozumieią Holendrow, iezeli z mediatorow stana sie pars. – 1. Реституція Шведського королівства і доходів з дідичних королівських маєтностей; 2. Скасування декретів проти Сигізмунда [III] і католицької віри; 3. Реституція Лівонії та Естонії; 4. Реституція герцога Курляндії [Якуба Кеттлера] і його володінь; 5. Реституція артилерії коронної і Великого князівства Литовського; 6. Відшкодування збитків, завданих шведами та їхніми союзниками; включення до переговорів короля Данії [Фредеріка III] та інших союзників; 7. Реституція Мальборка і Ельблонга; 8. Реституція публічних актів і зобов'язань, виданих шведськими воєводствами і військами; 9. Цісарське забезпечення і гарантії миру; 10. Бранденбуржці додали свої та інших союзників гарантії включення усіх союзників, під чим розуміються голландці, якщо з посередників стануть стороною [переговорів].

⁷ *renuntiatio Regni Sueciae iuri hereditario* – відмова від Шведського королівства за дідичним правом.

⁸ *renuntiatio Livoniae* – відмова від Лівонії.

⁹ У рукописі помилк. “*amnistitia*”

¹⁰ *amnistia*, w ktorej iest 6 punctow, *generalis wsistkym* – загальна амністія з шести пунктів для всіх.

¹¹ *compensatio sumptuum bellicorum* – відшкодування військових витрат. У рукописі помилк. “*sumptuari bellicarum*”.

¹² *pax aeterna* – вічний мир.

¹³ *nie congregiuntur* – не зустрічаються.

¹⁴ *scripto et opera* p. [Antoine de] Lumbresa *utuntur* – спілкуються письмово через п. [Антуана де] Люмбреза. Це речення у документі взято з листа Вояковського-сина до Яна Вельпольського від 24 січня 1660 р. (див. док. 215). Польські і шведські пропозиції для договору – з листа Вояковського до батька (див. док. 214).

№ 206

Нотатки з початком січневих новин про тривоги у Варшаві, Любліні та Львові від Москви, обрання Юрія Хмельниченка українським гетьманом та інші відомості

1660

Ianuaris

Od Moskwy trwoгы Warsawie, w Liublinie, we Lwowie y od kozakow zaporow[skych], ktorzy obrali sobie Ierzego Hmielnickiego, sina Bohdana Hmielnickiego zmarłego, za hetmana kozackiego, wzgardziwszy i. m. p. Ionem Wyhowskym, woiewodą kyiowskym, który był hetmanem u nych, y zgody pact poprzisięzonih nie dotrzymawsy kroliowy i. m[szcz]y.

№ 207

9 січня – 5 лютого 1660 р. – Нотатки про суспільне та господарське життя міщан Казимира, Кракова, Велички і казимирської єврейської громади

9 *ianuary* zmarł i. m. p.¹⁵ Izdebsky, iurista grodu zomku krakow[skiego]. Był sędzią zydowskym, pisarzem grodu oświęcimskiego y pisarzem decretowim sadow wielgorzadowych. Pohowan na zomku krako[wskym], wielkym koscielie.

21 *ianuary* zmarł Wielicze i. m. p. Alexander Morzstin, woiewoda wendensky, bahmistrz zup wielickych. Tamze pohowan u fary w iegо kaplyczy die 5 *february*.

26 *ianuary* i. m. p. Zaherla [Sebastian Zacherla]¹⁶, raica krakow[sky], odebrał dział 5 z Kazymierza krakowskich, ktore beli Swedzy podcas woyni do Kazymierza s Krakowa poprzywoziely na mury, a naszyh 21 ackownycz wydacz nie hczą.

26 *ianuary* z poniedziałku na wtorek¹⁷ u Zydow w Kazymierzu kamienca Zyda, doctora starego, o godzinie 9 w noc na pułzegarzu obaliała sie y zabiela 8 Zydow y drugyh poraniela.

20 *ianuary* we wtorek była electia rezidentow radziec.

28 [*ianuary*] we srodę czinieli relaczyą pp., co iezdzeni na sprawę do i. m. x. biskupa krakow[skiego] [Andrzeja Trzebickiego] do Kielc¹⁸, p. Woycieh

¹⁵ Далі пропущено місце для імені.

¹⁶ Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa (1507–1795) [= Acta historica res gestas Poloniae illustrantia ab anno 1507 ad annum 1795, t. XII] / Wyd. Franciszek Piekosiński. – Kraków, 1890. – T. II: (1587–1696). – Z. I. – S. 287, passim.

¹⁷ Тобто у ніч з 26 (понеділок) на 27 (вівторок) січня 1660 р.

¹⁸ У рукописі помилк. “Klicc”. Див.: *Kubala Ludwik*. Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660 [= Szkice Historyczne, ser. VI]. – Lwów, 1922. – Dok. LXXIII. – S. 623.

Zawada, p. Mykołaj Luteczky, rayce, p. Marczyn Mysiecky, ławnik, starsy od miasta, w sprawie z imszyą xzyę[dzem] Iacinctem Liberiusem, proboscem Bozego Ciała, o pobory z domow 40 iego w miescie Kazymie[rzu], ktore trzyma. Od niego był xzyądz Weresczynsky. Stanał decret comissiey na rewyżą tych domow, gruntow, exemptow na te niektore kamience za dni 15.

29 [ianuary] we cwartek belo pospolstwo y pp. rayce przez ceduły, radzac o wydawaniu serius gieltow na piehotę, ktorey 20 przyielismi do brom na wartę. Postapielismy piehocie płaczyc na miesiacz po zł[otych] 6, capraliowy zł[otych] 8, dobosem 2 po zł[otych] 8. Zawiadował bramą Wielicką y tą piehotą p. Iacub Łas, ławnik, a drugą bramą, Krakowską, p. Adom Wahlikowyc, ławnik, y piehotą. || (арк. 1151)

29 ian[ua]ry we cwartek przy pospolstwie z consensem Rzeczypospo[litey] zapisali pp. rayce ogrod pa[nowy] Mykołaiowy Luteczkiemu, rayczy kazym[ierskiemu], y malzonce [ie]go [Zuzannie]¹⁹ dozywocie, y synom dwiema, Marczynowy y Woytkowy, grunt goły, ktory trzymał Waclawy²⁰ y pobudowal sie na nim był. Dom zniesiono podcasz woyni swecky 1655, pliac zostal. Waclawyk umarl, dawal czinszu na rok ziemnego zł[otych] 4/24. P. Lutecky postapiel zł[otych] 8 na rok, *onera*²¹ y roboczyzna dob[r]aly radzieczky zbierania pobory, na ieden pobor po g[ro]sz[y] 6.

Budinek po tych stereh dozywociach ma sie na misato dostawacz ze wszystkiemy płotamy, budinkamy, parkanamy bez zadny zapłaty suszesorow tych cworga dozywocia. Alienowac nie mogą nikomu tyh dobr, ani przedawac dozywocia, any zastawyc, ani zadnim sposobem od miasta iako grunt miesky nie ma bydz oddaliony pod utraceniem dozywocia tych 4. Gdyby temu doszyc nie uczinieli w ktorim punctie...²².

Nie skoncel zapisu, grunt nie trzyma y sieie, zbiera, a miastu nie dal za rok 1660, 1661, 1662, 1663 (dopiero dal p. [Augustynowi] Klimerowskiemu, lunarowy, za rok 1664, a zapisu nie skoncel).

¹⁹ *Stańczyk Sebastian*. Urzędnicy miejscy Kazimierza koło Krakowa od połowy XVI do końca XVIII wieku / Rozprawa doktorska. – Kraków, 2020. – S. 74.

²⁰ Можливо, казімирський райця Stanisław Waclawik († 1642).

²¹ *onera* – тягарі, податки, повинності.

²² На цьому нотатка обривається і наступна приписка зроблена пізніше, тобто коли рукопис було укладено у 1665 р.

№ 208

5 лютого 1660 р. – Нотатки з початком лютневих новин про
постої жовнірів у Казимири

Februarius

5 february we cwartek²³ zolnierze kwarczyani koronni i. m. p. [Jerzego] Bałabana²⁴ przyiechali do Zydow. Die 13 february, nie mając sobie miec do nih assignatya, beli u p. burmistrza, natencasz p. Wawrzynca Toporzskiego, proszac, aby ych do miasta wpuscono. Uwierziwszy p. burmistrz temu, a nie przeczytawsy doskonalye assygnaty, ktora na dobra wielgorządowe nalieżała, kazał ych pusczyć. U Zydow stanąwszy, u Zyda Łazarka w gospodzie, Zydzi ych podymowac musieli, iesc, pic dawac y zgodzili sie z niemy na zł[otych] 90, kostowało ych ze wsistkym na zł[otych] 200. Stamtad przisli do p. burmystrza w piątek 5 february²⁵, upominaiacz sie dwu gospod w Kazymierzu na dzien, a przy tym o hlieb ze wzgłędem wielkych rzadow (nie umial by ych bel odprawyc p. burmistrz, kiedi by nie pp. rayce drudzy y z miescon pomogli, zolnierzom ukazuiacz constitutya 1635 y vniwersaly obu ich m. p. hetmanow koronnych, wielkiego y polnego, zesmi wolni, nie powinnismy im nicego dawacz, ani stanowyska zadnego)²⁶. Miasto zamknąc kazalismy y piehocie z miescany stanącz z muskietamy pogotowiu przed p. burmystrzēm. Z dyscreczy posłano im wyna garczy pułtrzecia od miasta do gospody do Zydow. Nazaiutrz znowu hcieli, przecie gwałtem, do gospod. Nie pozwoliono ym. 6 february w piątek oponowal sie [Jakub] Łas s piehotą w obu gospodah goszczynnich, y nie pusciel ych. Posly do p. burmistrza, zastali go u p. [Szymona] Winarzskiego. Tamze y miescanie, pp. rayczy stanęli mocno nie puscac ych. A tak kazaly sobie wina dac garczy 6, wipieli y zapłacieli. Konie z miasta wisłaly, a samy wiecor piechotą wysly z miasta do Dębnyk. Staly gospodą u cieslie. Głowicky włodarzem wielgih rzadow w Dębnikah. || (арк. 1152)

²³ Дописано над закресленим “w piątek”.

²⁴ “i. m. p. Bałabana” дописано над правленим “z kielku pułkow”. Див.: *Wimmer Jan*. Wojsko polskie w drugiej połowie XVII wieku. – Warszawa, 1965. – S. 129.

²⁵ Тобто 6 лютого, що припадало на п’ятницю.

²⁶ У рукописі дужка не закрита.

№ 209

Новина про виїзд Яна Казимира і Людвіки Марії з Гданська та спроби шведів перехопити їх на шляху

Krol i. m. [Jan Kazimierz] ze Gdanska wyiehał z krolową i. m. [Ludwiką Marią] do Pucka na przeiasckę. Swedzy tego postrzegli, mieli spiegy, hcac zastepyc, alie krol i. m. insą drogą powrocil do Gdanska scęśliwie. Froncmer telko tamtą drogą poiehał, ktorih Swedzy, napadszy, spokoinie przywitali y odprowadzyc ku Gdansku spokoinie roskazaly.

Taka wiadomosc zapewne w Krakowie udawana bela.

№ 210

9–19 лютого 1660 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про майнові, господарські, судові, податкові та інші справи в Казимирі, а також конфлікти з приводу жовнірських постойв

9 february żołnierze, raitarya krolia i. m. [Jana Kazimierza], z pułku i. m. p. [Franciszka] Bielinskiego²⁷, chcieli do Kazymierza wiehac. Nie hciono ych puszcyc. Poiehali na Klieparz, mayacz assignatyą od krolia i. m. na wielgie rzady, z łanu aby im dano po zł[otych] 20. A tak y Kazimierz przikładali, ze naliezy do wielkych rzadow. Z łasky posłało ym miasto wina garczy pułtrzecia, alie sie tym kontentowacz nie hczyely, odpowiadaiąc miastu.

15 february znouwu posłaly do Kazymierza i. m. p. podrzency [Michał Morawicki], przestrzegaiac koło żołnierzow, ze hcą do miasta wpasc. Posłali potym proszyc telko o stancę, za swoy grosz hcac zyc, 17 february.

18 february som przyiehał i. m. p. Bieliensky, obersterleitnant, samocwart hcac do miasta wiehac. Nie puscieli go, wisli mi, p. raice, za brameę do niego.

12 february z i. m. x. proboscęm Bozego Ciała [Jackiem Liberiuszem] ich m. pp. comissarze, od i. m. x. byskupa krakowskiego [Andrzeja Trzebickiego] zeslani, zasiedli u Bozego Cyala w kliastorze, hcząc przez ugodę poiednacz sprawę, zacęta koło poborow y iurisdictiony y inich podatkow²⁸ koło domow 40, ktore i. m. x. probosc trzyma w miescie Kazimierzu. Nie mogło przysc do tego, ze xzyadz Weresczynsky, tego konwentu zakonnik, sieła broniel.

14 february zacęla sie tedy comissya, gdzie y rewyzya tych domow y gruntow. Odloželi do poniedzialku 16 february.

Beli naznaceney comissarzamy i. m. x. Magnusky [Aleksander Magnuski]²⁹,

²⁷ Wimmer Jan. Wojsko polskie w drugiej połowie XVII wieku. – Warszawa, 1965. – S. 112.

²⁸ У рукописі “podatkov”.

²⁹ Łętowski Ludwik. Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich: Prałaci i kanonicy krakowscy. – Kraków, 1852. – T. III. – S. 325.

kanonik krako[wszy], i. m. x. Roszczowycz [Adam Roszczewicz]³⁰, kanonik krakow[sky], y i. m. p.ąn Chrzęstowycz. A s pralacky stroni od conuentu i. m. x. Markiewyc [Jan Markiewicz]³¹, kanonik krakow[sky], i. m. x. [...] ³² y i. m. p. Chrzęstowyc [Jan Chrzęstowicz]³³, iurista grocky, pisarz wielgorzadowy decretowy, a pisarzem na tey comissyey był p.³⁴ Pawłowsky, iurista duhowny.

Stanał decret, wigrał i. m. x. probosc z bozecielsky. Więcey dawał przez ugodę i. m. x. probosc z y postępował, aniz co przez decret przisądziel i. m. x. Trzebinsky [Andrzej Trzebicki], biskup krakowsky. A gdy tez sprawa przypadła, u i. m. x. biskupa pohowali sie pp., nie hcieli yszc do sprawy: p. [Mikołaj] Lutecky, ktori tę sprawę zagoiel, y z drugiemy, y na nim naliezalo sieła, nie poset, pedział, ze go noga boly.

Az potym sie namislielysmy w dziesiec niedziel isc po decrecie do i. m. x. biskupa, wsisci pp. raice, uskarzaiąc sie, ze krzywdę mąmy. Pedział x. biskup, ze to iusz nie rihło po decrecie, przisc było do decretu, tak iak teras, tam sie belo domawiac, a nie w dziesiec niedziel.

Łacno u nas pocącz y zagaicz do prawa, alie koncic niema kto, hoc sieła kostuie. || (aprk. 1153)

13 february z piatku na sobotę w noczy zmarł i. m. x. [Maciej] Poniatowsky³⁵, dziekon krakowsky³⁶, opat tynieck[k]y, referendarz koron[n]y. W Krakowie pohowan.

Na iego mieszcze, coadiuterem bedacz opactwa, i. m. x.³⁷ [Hieronim Augustyn] Lubomierzsky³⁸, sin i. m. p. Ierzego Lubomierzskiego, chrabie na Wisnicu y Iaroslawiu, marsalka wielkiego y hetmana polnego koronnego³⁹, opactwo tynieckie obyął, alie iesce liata młode maiac.

15 february beli na obiedzie ich moszcz pp. comissarze od i. m. x. byskupa krakow[skiego] naznaceni u burmistrza p. Andrzeia Iasowskiego: i. m. x. Magnusky, i. m. x. Roszczowycz, i. m. x. Markiewyc, i. m. x. Bozeta⁴⁰, kanoniczy

³⁰ Там само. – Kraków, 1853. – Т. IV. – С. 9–10.

³¹ Там само. – Т. III. – С. 329–331.

³² Ім'я та прізвище не дописані. Див. далі у документі нотатку від 15 лютого.

³³ Zbiór aktów do historyi ustroju sądów prawa polskiego i kancelaryi sądowych województwa krakowskiego z wieku XVI–XVIII / Wyd. Stanisław Kutrzeba. – Kraków, 1909. – Dok. 171. – С. 140.

³⁴ Далі пропущено місце для імені.

³⁵ Тут пропущено місце для імені, див.: *Szaniecki Paweł, o. Katalog opatów tynieckich.* – Kraków, 1978. – С. 188ff.

³⁶ “dziekon krakowsky” дописано над рядком.

³⁷ Далі пропущено місце для імені.

³⁸ *Szaniecki Paweł, o. Katalog opatów tynieckich.* – Kraków, 1978. – С. 193ff.

³⁹ У рукописі: “marsalka y hetmana wielkiego polnego koronnego”.

⁴⁰ Ймовірно, Jan Chryzostom Bodzanta, гнезненський і краківський (з 1671 р.) канонік, доктор теології та обох прав. Див.: *Łętowski Ludwik. Katalog biskupów, pralatów i kanoników krakowskich: Prałaci i kanonicy krakowscy.* – Kraków, 1852. – Т. II. – С. 46–47.

krakowscy, y i. m. p. Chrzástowyc, pisarz decretowy wielgorządowy. S p. radziec beł p. Wawrzyniec Toporzsky, p. Woycieh Zawada, p. Marcin Golinsky, p. Mykołay Lutecky, rayce, y p. Marcin Mysieczky, starsy ławnyk.

18 february uhwalielismy simpel 6, belo pospolstwo, na prawo y expensi zołnierzskie. Naznacelismy do wibierania p. Iona Kitnera, p. Krzistopha Naimana, ławnikow, y p. Adama, instigatora. 19 febr[uar]y we cwartek zasiedli wybierac. A pierse 3 simplie maia dobierac p. Pietr Harzowsky y p. Ion Zakrzewsky, ktore zaraz po godah nastaly za i. m. p. Toporzskiego, ze ych nie wybraly.

№ 211

22–24 січня 1660 р., Гданськ⁴¹. – Новини з листів п. Вояковського до батька і до войницького каштеляна Яна Вельопольського про польсько-шведські переговори в Оливі та інші відомості з коментарем Мартина Голінського

Z copy listu do i. m. p. woynickiego [Jana Wielopolskiego] pisanego *data 24 ianuary 1660* ze Gdanska.

Syn i. m. p. Woiakowskiego do p. oycsa swego *22 ianu[ar]y*.

Commissarze swedzczy iuz to ode dwu niedziel stanęli w Oliwie. Dopierosmi im wcora propositia podaly, bo dotad radzili telko, iako ia beło pisac y podac. Nasa propositia dobrze nadziana (iako iuz iest o tim wiadomo)⁴².

Naytrudnieysy punct o krolia dunskiego [Fryderyka III], bo on tam tractowac bez nasz nie hce y posłał do Holendrow, Roschildsky zrucaiać pokoy. Y tu poseł iego p. [Kristof] Parsberg⁴³ zadney nie ma plienipotentiey, alie ia poslie, biliebismy go ubezpieceli, ze za nim cekacz będziemy, iakos y mismi mu sieła powinni, y colligati naszymy *mordicus*⁴⁴ przy nim stawaią. Stanęło beło, ze przez *scripta*⁴⁵ mielismy tractowac, alie znowu Swedzy nie hczyely, telko ustnie przez mediatorow, y na tim sie uparli. Mi tez inaczy nie hcemy *cum tanta obstinatione*⁴⁶, ze hocby sie tractati rwacz miały, ale mimo inse wsistkie⁴⁷

⁴¹ Інший фрагмент у новинах із цих листів див. вище, док. 205. Обидва листи Вояковського див. далі, док. 214–215.

⁴² Далі повинен іти перелік вимог поляків і шведів, виділений Голінським вище в окремі новини (док. 205). Порівн. з док. 214.

⁴³ Regesta diplomatica historiae Danicae. Index chronologicus diplomatum et literarum historiam Danicam inde ab antiquissimis temporibus usque ad annum 1660 illustrantium. – Havniae/Kjöbenhavn, 1870. – [Ser. I.] – Т. II. – Pars II: (1632–1660). – P. 1576.

⁴⁴ *mordicus* – вперто, невідступно, наполегливо.

⁴⁵ *scripta* – листовно, письмово.

⁴⁶ *cum tanta obstinatione* – з такою впертістю, твердістю.

⁴⁷ Далі ще раз помилково “inse”.

ratie u nas *necessitas* pokoju⁴⁸. A w Daniey potenczyia Olędrow, z ktoremi iuz Swedzy tractat Elbinsky potwierdzili. Aliec y nam Pąn Bog ordnuie *media*⁴⁹ do pokoju. Między krolmy francuskym [Ludwikiem XIV] y hispanskim [Filipem IV] stanął artikul, aby przywiesc do pokoju *omnes in septemtrione belligerantes*⁵⁰, y iuz iest mediator hispansky Wiedniu [Sebastian Luciani]⁵¹, gdzie pozwoliono na mediatia⁵², || (арк. 1156) alie *insimul ex parte*⁵³ Francuzow y Hispanow. Iuz fortecze oddaia, hociaz iesce tractat nie wisedł *in publicum*⁵⁴. Weselie prętkie, iesli nie przeskosdy załoba po ostatnim infancie, ktory bardzo hory.

(Krol francusky poiacz ma corkę [Marię Teresa] krolia ispanskiego y pokoi wiecni zawarli między sobą) (ociec s. papierz [Aleksander VII] y insy monarchowie poiednali ych).

W Angliey czo dzień, to więtsze *tumulti*⁵⁵. Flietsol [Charles Fleetwood] y Lambertem [John Lambert] hcą znowu⁵⁶ parlament, przy ktorim woysko stawa. Mink [George Monk] tylko z admirałem przy parlamencie, alie przecię *dominium penes exercitum*⁵⁷, co rostrzygnie [potrzeba z Monkiem]⁵⁸. Krol angielsky w Londzie (Carolus II Stuart, sin tego krola Carola, co mu syię ucieli Agielcikowie).

Moskwa

Moskwa wzyęła Brzescie y wiscinali liudzy sturmę y osadzili, wsistko wirabowawszy, Bychow, Grodno i ynse etc. Iuz nie mamy w Lytwie, iedno iedną budę. Ydzie tam i. m. p. [Stefan] Czarneckzy, woiewoda rusky, z woyskiem swoym w 6000 y i. m. p. pisarz polni [Jan Fryderyk Sapieha], y do woiewodztw zawislnich uniwersały wysły, y do Sędmierza (zeby sie woyska horagwie sciagały czo prędy), y i. m. p. marszałek koronni [Jerzy Lubomirski]

⁴⁸ *necessitas* pokoju – мусить бути мир.

⁴⁹ *media* – засоби.

⁵⁰ *omnes in septemtrione belligerantes* – усіх, хто воює на Півночі.

⁵¹ *Pribram Alfred Francis*. Die Berichte des kaiserlichen Gesandten Franz von Lisola aus den Jahren 1655–1660 // Archiv für österreichische Geschichte. – Wien, 1887. – Bd. 70. – S. 557; *Walewski Antoni*. Historia wyzwolenia Polski za panowania Jana Kazimierza 1655–1660. – Oświęcim, 2018. – T. II. – S. 32.

⁵² Далі у рукописі вклеєно малюнок і писаний іншим почерком надпис з його титулом на арк. 1154 (арк. 1155 порожній), що розриває основний текст цього документа. Див. коментар та ілюстрацію до док. 220.

⁵³ *insimul ex parte* – одночасно від імені.

⁵⁴ *nie wisedł in publicum* – не був оприлюднений.

⁵⁵ *tumulti* – заворушення.

⁵⁶ Далі закреслено “miecz”.

⁵⁷ *dominium penes exercitum* – влада у війська.

⁵⁸ Фраза у квадратних дужках пропущена; відновлено за текстом нижче: док. 214 (арк. 1158).

za nim sie pospiesa, y kroliestwo ich m. moscz [Jan Kazimierz i Ludwika Maria] nadali za 4 niedziewie wyiezda⁵⁹.

January
O Swedach

Krol swedzky [Karol X Gustaw] iechał do Gottemburgu na seym, *inconfectis rebus*⁶⁰ w Daniey. Posłom holenderskym *requirentibus*⁶¹, czy pokoy, czy woinę z Duncikiem tractowac hce. Odpowiedział krol cathgorice, ze mi *consultius*⁶² teraz mislic de *securitate Suecie*⁶³, nizeli o woynie abo pokoiu Danię. *Zaczym y negotium*⁶⁴ krolia dunskiego znowu od naszych *promouetur*⁶⁵ na teraznieyszych tractatach.

Bremskie panstwo. *Prop[r]ii exercitu[s]*⁶⁶ posło tam 6000 Dunczykow, 2000 piehoty, a kawaleriy 6000. Krol dunsky mocno sie fortificuie, Holiendrowie mu bardzo *opitulantur*⁶⁷.

Curlanida calye od nieprzyziacielia *uendicata*⁶⁸. Nitawsky [Mitawski] zomek *9 presentis*⁶⁹ i. m. p. [Aleksander Hilary] Połubinsky *per deditionem*⁷⁰ odebrał z potężną armatą y munitą. Dukliasa [Roberta Douglasa], na odsiecz ydącego, mocno strzepał. Teraz przeciw Moskwie ruseł sie.

Do i. m. p. woiewody krakow[skiego] [Stanisława Potockiego], zagrzewaiac oziębłosc iego, posłani iest p. Bełzaczky. I. m. p. Butler [Wilhelm Butler]⁷¹ stary zmarł, regiment iego dano i. m. p.⁷² [Stefanowi] Niemierzycowy. Krol i. m. [Jan Kazimierz] trzeci dzień temu iako wyiehał do Pucka z kroliową

⁵⁹ Далі йдуть новини з листа Вояковського до Яна Вельопольського від 24 січня 1660 р. (див. док. 215).

⁶⁰ *inconfectis rebus* – не завершивши справи.

⁶¹ *requirentibus* – які запитували.

⁶² *consultius* – розумніше. Слово дописане над рядком.

⁶³ *de securitate Sueciae* – про безпеку Швеції.

⁶⁴ *negotium* – справа.

⁶⁵ *promovetur* – просувається.

⁶⁶ *proprii exercitus* – власного війська.

⁶⁷ *opitulantur* – допомагають.

⁶⁸ *vindicata* – захоплена.

⁶⁹ *9 praesentis* – 9 числа цього [місяця].

⁷⁰ *per deditionem* – через капітуляцію. У рукописі “per detitionem”.

⁷¹ *Wimmer Jan. Materiały do zagadnienia liczebności i organizacji armii koronnej w latach 1655–1660 // Studia i Materiały do Historii Wojskowości. – Warszawa, 1958. – T. IV. – S. [524], (no. 2).*

⁷² Далі пропущено місце для імені.

imsczyą [Ludwiką Marią] *sine tam*⁷³ *comitatu*⁷⁴, az wcora i. m. p. marsalek koronny kielka horagwy za nim posłał. Swedzy wypadaią często y dalieko, p. Stawęckiego wibiely, Tatarow sieła straczyeł, som liedwo usedł y wiezniow Swedow, ktorih beł nałapał, odbieli mu Swedzy⁷⁵. || (арк. 1157)

№ 212

Новини про шведсько-данську війну та переговори в Оліві між Швецією і Річчю Посполитою

1660, february

Krol dunsky [Fryderyk III] porazieł znowu woyska swedzkiego 2000 y zomku Zuntu z Dunczykamy, z Oliedramy⁷⁶ mocno dobywa, hczac go od Swedow recuperowacz dlia andlu y przescia wolnego na morzu. Som krol sweczky [Karol X Gustaw] na petoczy zahorzał y gorącą wielką. Seymu, który maią senatorowie swed[c]zy we Sweczyey, y *vice rex*⁷⁷ na mieyscu krolia sweckiego, posłali do krolia sweckiego seymu, proszcz, aby pokoy y przimierze zawar z kroliem i. m. polskym [Janem Kazimierzem] y cesarzem i. m. [Leopoldem I] y ze wsistkiemy insemy, z ktoremi woinę prowadzi, dlia wyniscenia liudzi we Sweczyey, ktorih sieła poginęło na woinie. Takze y znacznych senatorow officierow sweckych sieła wiginęło y skarb sweczky wyproznyoni został.

Traktaty iesce są sweczkie z polskiemy comissarzamy, tractuiącz o pokoy. Krol i. m. we Gdansku na Wielką Noc został.

№ 213

Новини про мученицьку смерть Данила Виговського, політику Юрія Хмельницького і відносини Москви з татарами та шведами

*February
Z Moskwy*

I. m. p.⁷⁸ [Danyła] Wyhowskiego, brata rodzonego i. m. p. Iona Wyhowskiego, woiewody kyiowskiego, Moskwa z kozaky, poimawsy, okrutnie⁷⁹

⁷³ В ідентичному тексті (док. 215, прим. 105) замість “tam” маємо природніше “omni”. Найімовірніше, тут помилка при переписуванні.

⁷⁴ *sine tam comitatu* – проте без супроводу; *sine omni comitatu* – без будь-якого супроводу.

⁷⁵ У рукописі арк. 1156 завершується словом “Februari[i]”.

⁷⁶ “z Oliedramy” дописано над рядком.

⁷⁷ *vice rex* – віце-король.

⁷⁸ Далі пропущено місце для імені.

⁷⁹ Далі закреслено нерозб.

zamordowały, oczy mu wylupiwszy, srebra rostopionego naliali w dolky, swidrem przez usy przewiercieli y rece, od palcow pocawszy, potroszę rąbyac, pouczynaly y⁸⁰ do kozakow na Rus czyało iego braczy na znak do pogrzebu odeslaly.

Ierzy Hmielnicky, młody hetmon, w Cehrinie w zomku⁸¹ mieska, hwieiać sie, przy kym ma stac, czy przy Moskwie, czy przy kroliu i. m. [Janie Kazimierz], ktorego Kowaliwsky [Iwan Kowalewsky]⁸² koniecznie namiawia y do tego wiedzie, zeby przy caru moskiewskym [Aleksym Michajłowiczu] stał. Zona i. m. p. Iona Wyhowskiego [Olena Stetkewycz] więzieniu ubogo howana w Cehrinie u kozakow.

Moskwa posłow swyh wyprawili do hama krimskiego [Mehmed Gereja IV], poslawsy mu Moskwa upominky y placą, obiecuiac, aby do niego przistał przeczyw Poliakom.

Takze udawano, zeby sie Duklias [Robert Douglas] miał przilaćzyc do Moskwi z woyskiem sweczky⁸³. || (арк. 1158)

№ 214

22 січня 1660 р., Гданськ⁸⁴. – Лист п. Вояковського до батька про польсько-шведські переговори в Оливі, події в Англії та наступ Москви у Великому князівстві Литовському

Ze Gdanska de data 22 ianuary 1660

Comissarze swedzcy iuz to ode dwu niedziel stanęli w Oliwie. Dopierosmi im wcora propositia podaly, bo dotad telko radzili, iako ia belo pisac y podac. Nasa propositia dobrze nadzyana.

[1.] *Restitutio Regni Suecię et prouentu[um] ex bonis regalibus hereditariis*; [2.] *Abrogatio decretor[um] contra Sigismundum [III] et religionem Catholicam*; [3.] *Restitutio Liuonie Estonieque*; [4.] *Restitutio ducis Curlandie [Jacobi Kettleri] et dition[um]*⁸⁵ *eiusde[m]**; [5.] *Restitutio Regni artillerię et Magni Ducatus Lituanie*; [6.] *Compensatio damnorum a Suecis et eorundem confederatoribus illatorum, inclusio in tractatus regis Danie [Friderici III] et aliorum confederatorum*; [7.] *Restitutio Marieburgi*⁸⁶ *et Elbinge*; [8.] *Restitutio actor[um] publicorum et obligationum a palatinatibus et exercitibus Suecis*

⁸⁰ Далі закреслено “opalieli, odeslaly”.

⁸¹ Далі закреслено “zawar sie”.

⁸² У рукописі: “ktorego Kowaliwsky Lit... koniecznie namiawia”. Див.: *Кривошея Володимир*. Козацька еліта Гетьманщини. – Київ, 2008. – С. 147.

⁸³ Останнє речення у цих новинах викреслено як непевна інформація. Далі з абзацу закреслено: “Traktaty”.

⁸⁴ Подані Голінським новини на основі цього листа див. вище у док. 205, 211.

⁸⁵ У рукописі “ditionum”.

⁸⁶ У рукописі “Maneburgi”.

*datorum*⁸⁷; [9.] *Securitas et garancia pacis cesariique*. [10.] Przidal[i] *securitatem suam ac aliorum confederatorum Brandeburscy inclusionem omnium federatorum*, przez co rozumiem Holendrow, iezeli z mediatorow staną sie *pars*⁸⁸.

Swedzi zas propositią.

[1.] *Renunciatio Regni Suecię*; [2.] *Renunciatio Liuonie*⁸⁹ według dawnych granycz; [3.] *Amnistitia*, w ktorey iest 6 punctow; [4.] *Compensatio sumptuum[m] bellicorum*⁹⁰.

Naytrudnieysy punct o krolia dunskiego [Fryderyka III], bo on tam tractowac bez nasz nie hce y posłał do Holendrow, Roscheldsky zrucaiąc pokoy. Y tu poseł iego p. [Kristof] Parsberg zadney nie ma plienipotentiey, ale ią posle, bilebismy go ubezpieceli, ze za nim cekac będziemy, iakoz y mismi mu sieła powinni, y colligati naszymy *mordicus*⁹¹ przy nim stawaią. Stanoło belo, ze przez *scripta* mielismi tractowac, ale znowu Swedzy nie hcieli, telko ustnie przez mediatorow, y na tim sie uparli. Mi tez inaczi nie hcemy *cum tanta obstinatione*, ze hocbi sie tractati rwac miały, ale mimo inse wsistkie⁹² ratie u nas *necessitas* pokoioiu. A w Daniey potentia Olędrow, z ktoremi iuz Swedzi tractat Elbinsky potwierdzieli. Alec i nam P. Bog ordynue *media* do pokoioiu. Między kroliem francuskym [Ludwikiem XIV] y hispanskym [Filipem IV] stanał articuł, aby przywiesc do pokoioiu *omnes in septemtrione*⁹³ *belligerantes*, y iuz iest mediator hispansky [Sebastian Luciani] w Wiedniu, gdzie pozwoliono na mediatią, ale *insimul ex parte* Francuzow y Hispanow. Iuz fortece oddaią, hocziaż iesce tractat nie wisedł *in publicum*. Weselie prętkie, iesli nie przeszkodzy załoba po ostatnim infancie, ktori bardzo hory.

W Anglię co dzień, to insze *tumultus*. Fletsol [Charles Fleetwood] y [Johnem] Lambertem chcą znowu parlament, przy ktorim woysko stawa. Mink [George Monk] tylko z admiralem przy parlamencie, ale przecię *dominium penes exercitum*, co rostrzignie potrzeba z Monkiem. Krol angielsky [Karol II Stuart] w Londzie. || (apk. 1159)

Moskwa wzyeła Brzescie, Byhow, Grodno. Iuz nie mamy w Litwie, ięno iednę budę. Ydzie tam p. woiewoda rusky [Stefan] Carnecky y p. pysarz polni [Jan Fryderyk Sapięha], y do woiewodztw zawislnyh, a podobno y do Sendomierza wniwersaly wyhodzą y i. m. p. marsalek koronny [Jerzy Lubomirski] za nim sie pospiesa, y kroliestwo ich moscz [Jan Kazimierz i Ludwika Maria] nadały za ctery niedziele [wyiezdza].

⁸⁷ У рукописі помилк. “datur”.

⁸⁸ Переклад див. вище док. 205.

⁸⁹ *renuntiatio Regni Sueciae; renuntiatio Livoniae* – відмова від Шведського королівства; відмова від Лівонії.

⁹⁰ *compensatio sumptuum bellicorum* – відшкодування військових витрат.

⁹¹ Переклад латинських фраз цього документа див. вище в ідентичному тексті, док. 211.

⁹² Далі ще раз помилково “inse”.

⁹³ У рукописі помилк. “septembrione”.

№ 215

24 січня 1660 р., Гданськ⁹⁴. – Лист п. Вояковського до війницького каштеляна Яна Вельпольського про польсько-шведські переговори в Оливі, події у Швеції, Бремені, Курляндії, Короні Польській та інші відомості

Z kopyi lystu do i. m. p. woynickiego [Jana Wielopolskiego] pisanego ze Gdans[k]a od i. m. p. Woiakowskiego syna *de data 24 ianuary*.

Swedzi 5 punctow podali: 1. *Pax eterna*⁹⁵; 2. *Amnistia generalis*⁹⁷ wsistkym; 3. *Renunciatio iuri hereditario [Regni] Sweci[ae]*⁹⁸; 4. *Cessio Liuonie*⁹⁹; 5. *Refusio sumptuum*¹⁰⁰.

Nie *congregiuntur*¹⁰¹ ze Swedamy, ale *scripto et opera* p. [Antoine de] Lumbresa *utuntur*¹⁰².

Krol swedzky [Karol X Gustaw] iehał do Gottemburgu na seym *inconfectis rebus*¹⁰³ w Daniey. Poslom holenderzskym *requirentibus*, czy pokoy, czy woynę z Dunczikiem tractowac hce. Odpowiedział cathegorice, *ze consultius*¹⁰⁴ mi teraz mislicz *de securitate Suecię*, nizeli o woynie abo pokoiu Danię. Zacim y *negotium* krola dunskiego [Fryderyka III] znowu od nasich *promouetur* na teraznieysyh tractatach.

Bremskie panstwo. *Prop[r]ii exercitu[s]* posło tam sescz tysięcy Dunczykow, 2000 piehoty, a 6000 kawaleriey. Krol dunsky mocno sie fortificuie, Holendrowie mu bardzo *opitulantur*.

Curlandia cale od nieprzyiacielia *uendicata*. Nitawsky [Mitawski] zamek *9 presentis* p. [Aleksander Hilary] Połubinsky *per deditionem* odebrał z potężną armatą y munitią. Dukliasa [Roberta Douglasa], na odsiec ydacego, mocno strzepał. Teraz przeciw Moskwie ruseł sie.

Do p. woiewody krakow[skiego] [Stanisława Potockiego], zagrzewaiac oziębłosc iego, posłani iest p. Bełzacky. P. [Wilhelm] Butler stary onegdey zmarł, regiment iego dano p. [Stefanowi] Niemierzycowu. Krol i. m. [Jan Kazimierz] dzis trzeci dzien iako odiehał ze Gdanska do Pucka y z kroliową imoscią

⁹⁴ Подані Голінським новини на основі цього листа див. вище у док. 205, 211.

⁹⁵ *pax aeterna* – вічний мир.

⁹⁶ У рукописі помилк. “amnistitia”.

⁹⁷ *amnistia generalis* – загальна амністія.

⁹⁸ *renunciatio iuri hereditario Regni Sueciae* – відмова від Шведського королівства за дідичним правом.

⁹⁹ *cessio Livoniae* – віддання Лівонії.

¹⁰⁰ *refusio sumptuum* – відшкодування витрат.

¹⁰¹ nie *congregiuntur* – не зустрічаються.

¹⁰² *scripto et opera* p. [Antoine de] Lumbresa *utuntur* – спілкуються письмово через п. [Антуана де] Люмбреса.

¹⁰³ Далі переклад латинських фраз див. вище, док. 211 (арк. 1156).

¹⁰⁴ Перед цим ще раз написано “consul[tius]”.

[Ludwiką Marią] *sine omni comitatu*¹⁰⁵, az wcora i. m. p. marszałek [Jerzy Lubomirski] kielka horagwy za nim posłał. Swedzi wipadaiaę często y daleko, p. Stawęckiego wybieli, Tatarow sieła straciel, som ledwo usedł y więźniow, ktorih belo złapał, odbyto mu¹⁰⁶. || (арк. 1160)

№ 216

18 квітня 1660 р., Гданськ. – Новини про мирні переговори в Оливі, становище Юрія Хмельницького, конфедерацію литовського війська, відносини Речі Посполитої з Москвою, Кримським ханством та інші відомості

Awisy ze Gdąnska *de data 18 aprilis 1660*

Traktaty nasze *Deo duce*¹⁰⁷ iusz na schyłku *conclusionis et faelicis exitus*¹⁰⁸ zostaią, gdysz między nami a Swedami wszystkie puncta *quoad Poloniam*¹⁰⁹ vmowione y podpisane (ktore poszełam w. m.). *Restant colligatorum*¹¹⁰ ieszcze, ktore iusz pewnie *non praebebunt* rozerwania onych *materiem*¹¹¹ y wszyscy *ea alimur spe*¹¹², ze w tym tegodniu cale y dobrze y szczęśliwie one skońcemy, gdyz my y pieniędzy vskrobali, y przy Inflanciech, lubo nie wszystkich, zostaniemy sie. Krolestwo ich mm. koniecznie z tey niedziele chcą wyiachać ztąd, byle iedno tractaty cale concludowane y podpisane były, aby tylko *cum hac condicione*¹¹³ y z powroconem Malborkiem do Warszawy zaiachali. Y sami Szwedzi *accelerant*¹¹⁴ tractaty, aby co prędzey do Szweciey odiachac mogli, osobliwie graff Magnus [Gabriel de la Gardie] y Oxenstern [Bengt Oxenstierna], ktorych to *interesta tam publica, quam priuata auocant in Sueciam*¹¹⁵, gdzie *dissensiones priuatorum*¹¹⁶ znacznie sie wszczynaią, osobliwie około [Adolfa Jana] brata krola szwedzkiego [Karola X Gustawa], ktorego *status spiritualis et communitas*¹¹⁷ za generalissima vznać chcą, senatorowie zas

¹⁰⁵ Див. коментар до цієї фрази, док. 211 (прим. 73).

¹⁰⁶ Далі у рукописі арк. 1160–1161 писані іншою рукою.

¹⁰⁷ *Deo duce* – з Божим проводом.

¹⁰⁸ *conclusionis et felicitis exitus* – укладення і щасливого завершення.

¹⁰⁹ *quoad Poloniam* – щодо Польщі.

¹¹⁰ *restant colligatorum* – залишаються [ті, що стосуються] союзників.

¹¹¹ *non praebebunt* rozerwania onych *materiem* – не дадуть приводу для їхнього розірвання.

¹¹² *ea alimur spe* – маємо надію.

¹¹³ *cum hac condicione* – з цією умовою.

¹¹⁴ *accelerant* – прискорюють.

¹¹⁵ *interesta tam publica, quam priuata auocant in Sueciam* – як державні, так і особисті справи кличуть до Швеції.

¹¹⁶ *dissensiones priuatorum* – особисті суперечки.

¹¹⁷ *status spiritualis et communitas* – духовенство і громада.

*et nobilitas*¹¹⁸ temu *contrariantur*¹¹⁹. Hollendrowie iezeli kiedy, tedy terasz *ignauiam suam*¹²⁰ pokazali, dla ktorych nieborak duński krol [Fryderyk III] musi teraz *miserabilia pati*¹²¹. Nie dosic na tym, ze sie v niego vnkosztow wszytkich kilkudziesiat millionow vpominaią, to mu ieszcze przydali, ze iezeli zgody ze Szwedami nie vczyni, *coniunctione armorum*¹²² z Anglikami do potwierdzenia pakt halskich *adigere*¹²³ go chcą za iednym postraszeniem Francuza. Odstąpiwszy nieboraka w takim labiryncie, ieszcze mu sami *causa vterioris ruinae*¹²⁴ staią sie. Anglia po vczynioney lidze między sobą *principalium comitum baronum pro restitutione regis vnanimiter* posłała¹²⁵ do krola [Karola II], aby sie zbлизyl z Brabanciey do Hollandiey, w czym Hollendrowie *difficultare videntur*¹²⁶, albo racey *in restitutione regis*¹²⁷, aby na potym (*in quantum* by¹²⁸) za złe nie miał Hollendrom, ze *in illorum ditionibus*¹²⁹ takowe rzecy działy sie. A to swiat widzi, co za ludzie Hollendrowie, ktorzy interessami tylko iako kupcy swoje miarkuią *consilia*¹³⁰.

Krola francuskiego [Ludwika XIV] ludzie idą w głąb do Niemiec y iako nigdy, tak teraz *promouent interessa*¹³¹ Szwedow. Na schyłku traktatow Hiszpan *nomine*¹³² Luceani [Sebastian Luciani] tu do nas przybył od posła hispanskiego Marye de Fontes, za mediatora tu posłany. Nie wiem, iako ta mediacia poydzie, ktorey sie on koniecznie napiera, zwłaszcza terasz na końcu, gdy iusz terasz zda sie bydz więcey mediatorow, nizeli spraw do tractowania. Ale *redeo ad nostra*¹³³ y affirmuię, ze w przyslym, da P. Bog, tegodniu *cessatio armorum*¹³⁴ między nami a Szwedami stanie y woyska ztąd ku Ukrainie poydą.

O hamie [Mehmed Gereju IV] przesz poslanca pewnego wiadomość do krola i. m. przysła, ze sie ze wszytkiemi hordami ruszeł.

[Jurij] Chmielnicki młody co raz nowych a nowych zdobywa excusaty, dlaczego z Moskwą trzyma. Od commissarzow naszych moskiewskich

¹¹⁸ *et nobilitas* – і шляхта.

¹¹⁹ temu *contrariantur* – не погоджуються з тим.

¹²⁰ *ignauiam suam* – свою слабкість.

¹²¹ *miserabilia pati* – бути в біді.

¹²² *coniunctione armorum* – військовим союзом.

¹²³ *adigere* – змусити.

¹²⁴ *causa ulterioris ruinae* – причиною дальшого падіння.

¹²⁵ *principalium comitum baronum pro restitutione regis unanimiter* posłała – найзначніших графів і баронів про повернення короля (королівської влади) у взаємній згоді послала.

¹²⁶ *difficultare videntur* – схоже, мають труднощі.

¹²⁷ *in restitutione regis* – у поверненні короля (королівської влади).

¹²⁸ *in quantum* by – наскільки б.

¹²⁹ *in illorum ditionibus* – у їхніх володіннях.

¹³⁰ *consilia* – рішення.

¹³¹ *promouent interessa* – просуваються інтереси.

¹³² *nomine* – на ймення.

¹³³ *redeo ad nostra* – повертаюся до наших [справ].

¹³⁴ *cessatio armorum* – перемир'я.

wiadomość takowa, że Moskwa z nami nie szczerze traktować chcą, ale *nodum in scirpo quaerunt*¹³⁵ y terazz przesz tego gonca tego od nasz potrzebuia, aby kozaczy poslowie wespol z moskiewskimi oraz tractowali etc. || (арк. 1161)

Woysko litewskie, *facta confaederatione*¹³⁶ w Droyczynie [Drohiczynie], za directora confaederatye obrali p. [Samuela] Kmicica¹³⁷, pułkownika. P. [Aleksander Hilary] Połubinski z swoim pułkiem, nie czekaiąc conclusiey, confaederatye odszedł, położel sie pod Łamzą obozem, *instant omnino*¹³⁸ y pisali do x. arcybiskupa [Wacława Leszczyńskiego] iako do prymasa w swoich praetensiach, aby z Moskwą tractaty zawarto, obawiając sie, aby sie na tamtę stronę nie przekinęli. || (арк. 1162)

№ 217

22 березня 1660 р. – Новини про наступ московського війська на Корону Польську, захоплення Могилева коронним гетьманом Станіславом Потоцьким, його похід на Покуття, виступ Юрка Хмельницького разом з московським військом проти нього і татарську допомогу Речі Посполитій

Od i. m. p. podkomorzego krakowskiego [Michała Jordana]¹³⁹ 22 marty

Trwogy wielkie przysły do Krakowa, że Moskwa 7 mil od Warszawy telko była s potęgą y z armatą. Skoro poslyszeli, że Mogiliow naszymy wzyęli, odwrot nazad ucziniely.

I. m. p. hetmon koronny wielky [Stanisław Potocki] wzyał miasto Mogiliow sturmęm. Zginęło naszymy na 2000, towarzistwa pod 150 y panow roznih nastreliano. Moskwy belo w Mogiliowie 5000, naszymy go osadzono, Moskwę wybiwsy.

Ruseł sie i. m. p. hetmon z woyskiem w Pokucie, a za nim [Jurij] Hmielni-cenko z kozaky we 40000, a Moskwy za nim w posiłku 80000, tak udawano.

Tatarow do naszymy nie wydac. Udaia, zeby han krimsky [Mehmed Gerej IV] zmarł, staly pod Czarnym Lyasęm. Pod Barem znowu Moskwę Tatarowie y z nasemy porazyely.

¹³⁵ *nodum in scirpo quaerunt* – на рівному місці вигадують ускладнення. У рукописі помилк. “modum in scipo”.

¹³⁶ *facta confoederatione* – уклавши конфедерацію.

¹³⁷ *Wasilewski Tadeusz*. Samuel Kmicic // Polski słownik biograficzny. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1967/1968. – T. XIII. – S. 81–83.

¹³⁸ *instant omnino* – твердо стоять.

¹³⁹ *Urządnicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku*. Spisy / Opr. Stanisław Cynarski, Alicja Falniowska-Gradowska. – Kórnik, 1990. – S. 81.

№ 218

4 квітня 1660 р., Гданськ. – Новини про смерть шведського короля Карла X Густава, генерала Пауля Вірца та польсько-шведські переговори в Оліві

Krol swecky [Karol X Gustaw], o smierczy iego

Die 4 aprilis przisly nowyny ze Gdanska.

Bedac na wojnie w Norwe[g]yey, krol swecky postrzeloni pod łopatkę liewą od Oliędrow, gdzie stracił 26 kornetow woyska swego dobrego y officierow znaczih. Som liedwo uset z bitwi przegranej potym¹⁴⁰.

Ze Carolus Gustaus, krol sweczky, vmarł na gorączkę maligna *die 23 february* w myesczye w Gotemburgu o godzinie 11 w nocz na pułzegarzu, zostawywsy po sobie dwu synow: starsy sterolietny Carol, ktorego na kroliestwo sweczkie naznaceł krol za dziedzycza, przidawsy mu 5 gubernatorow, brata swego Adolfa [Jana] y Frangielya [Wrangela], kanclerza [Magnusa Gabriela de la Gardie], hetmana Dukliasa [Roberta Douglasa]. Gdy krol vmierał, kulia ognista, nad liatarnia¹⁴¹ vказawsy sie, wysła, az między wały miasta Gdanska wpadła y iasno swiecac strzaskała sie y zginęła sama, morze wyszedysy. Wyliwy y pioruni na morzu, kulie iakoby ogniste pokazowały sie.

Comissarze tractaty odprawuią swedzczy z nasemy liubo po smierczy kroliewsky imięniem y wsistkiego kroliestwa sweczkiego.

Miasto to teyze noczy zgorzało, gdy krol swecky konał, az go przed ogniem z kamience do kamience przenosono na łosku. Mało co domow zostało.

Przisła wiadomosc, ze po smierczy kroliewsky vmarł Wiercz¹⁴² [Paul Wirtz] w Stetinie y czekauz s prohamy pogorzał y z armatą tamze w Stetynie. Takze vmarł Frangiel¹⁴³.

№ 219

Новини про переговори Яна Казимира з Москвою і Кримським ханством та успіхи його армії у Великому князівстві Литовському

Goniecz¹⁴⁴ moskiewsky [Jefim Prokofiew]¹⁴⁵ y tatarsky u krolia i. m. [Jana Kazimierza] we Gdansku są. Na tractaty comissarze ich moscz naszy wyiehaly do Moskwy, o ktorich poseł moskiewsky ządał.

¹⁴⁰ Цілий абзац дописано Голінським між рядками після основного тексту. Ті самі новини див. вище док. 150.

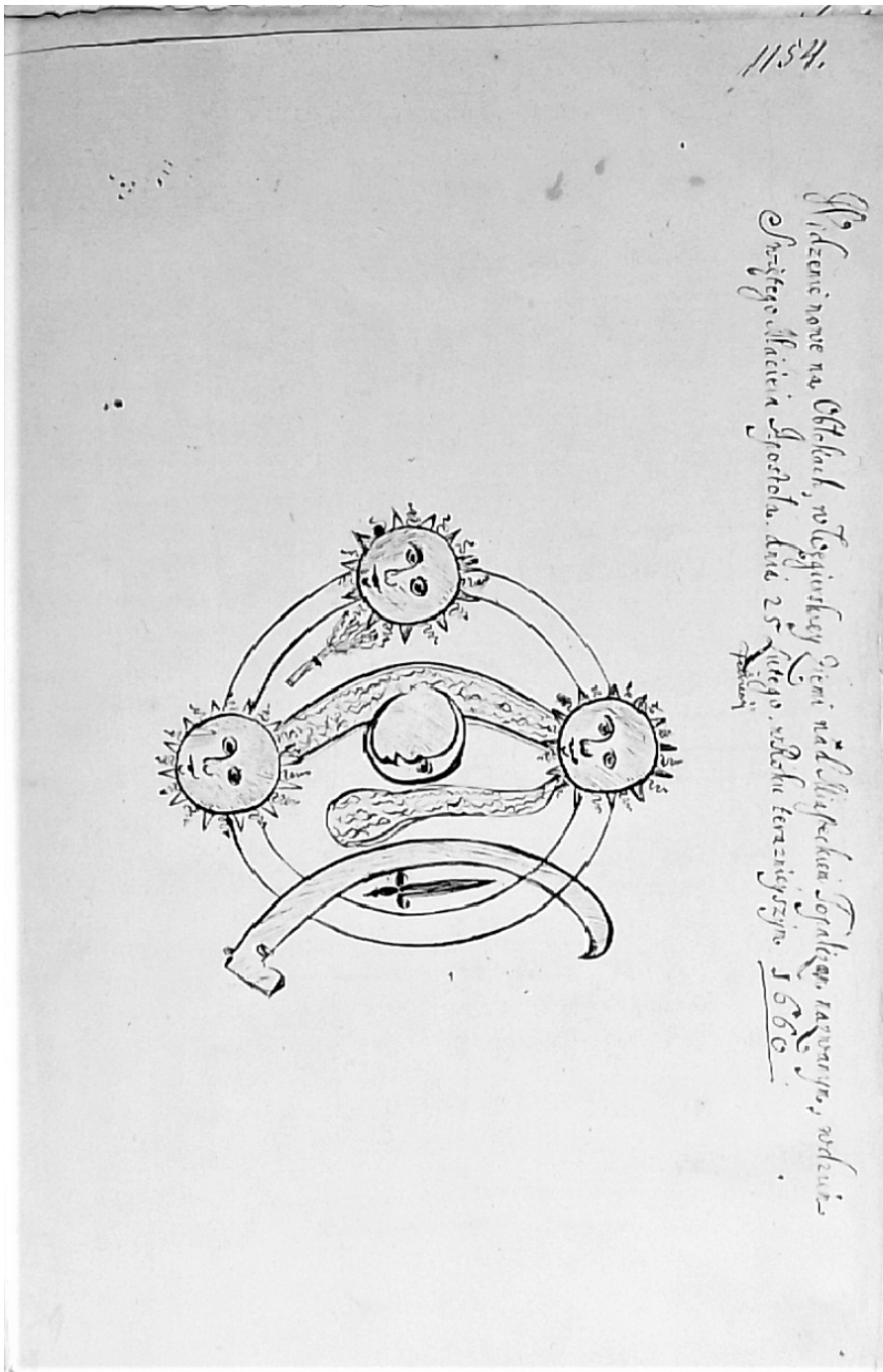
¹⁴¹ “nad liatarnia” дописано над рядком. Далі закреслено нерозб.

¹⁴² У рукописі “Wierczd”.

¹⁴³ Далі закреслено “y Duklias”.

¹⁴⁴ Це слово закреслено. Перед тим закреслено: “in martio” і “poseł wielky”.

¹⁴⁵ *Бантыш-Каменский Н. Н. Обзор внешних сношений России: (По 1800 год). – Москва, 1897. – Ч. III: (Курляндия, Лифляндия, Эстляндия, Финляндия, Польша и Португалия). – С. 134 (відправлено з Гданська 20 квітня н. ст. 1660 р.).*

Рукописний аркуш, доданий Мартином Голінським до своєї книги, із зображенням небесного знамення над Угорщиною (Док. 220)

Moskwa z Brzescia Litewskiego ustapiely, zruinowawsy forteczę, y z Grodna ku Lytwie. I. m. p. [Stefan] Czarnecky, woiewoda rusky, dostawsy yh, miał wyscinac Moskwę, tak iako y oni naszym uczinily w Brzesciu tymze Litewskym. || (арк. 1163)

№ 220

25 лютого 1660 р. – Нотатка про небесне знамення над угорським небом

Dzywy na niebie *die 25 february 1660*, tak zapewne udawano.

Wegrzeh dzywne znaky ukazały sie na niebie, iako udawano, zeby miano wydziecz troie słońca y mieszyącz cworthy, rapier, koszę y miotłę między rzeką a iezioręm nad miasteczkięm Topaliczany¹⁴⁶.

№ 221

Новина про відносини семигородського князя Юрія II Ракоція з султаном Мегмедом IV та імператором Леопольдом I

Cesarz tureczky [Mehmed IV] do Węgier z wielką potęgą woyska kazał gotowac na kzyażęczya siedmygroczkiego [Jerzego II] Rakoczego.

Cesarz i. m. Leopold krzesczyansky wzyał kzyazecia Rakociego pod swoię protecztyą y obiecał mu dacz pomocy woyska swego¹⁴⁷, ktoremu kazono sie ruszycz z Prusz 6000. Y slo to woysko cesarza i. m. tym traktem na Sambor, na Przemyśl, drudzy na Sandomierz, alie wybocely prec z goscinca az ku Koszyckom y daly, skody wielkie czyniacz, nie kontentuiącz sie hliebem, prowiantem¹⁴⁸, alie wszystko zabieraiącz tak bydło z obory, iako y z komory, kto co miał, az ludzie z domow uciekaly przed niemy. A znowu 16000 tysięczy Sliaskiem przesło na granice koło Tokaia y od siedmigrocky ziemie położeli szie dla wpadnienia woyska tureckiego do Wegier.

¹⁴⁶ Голінський подав цю нотатку у рукописі на основі вклеєного арк. 1154 (див. іл.), писаного іншою рукою, із зображенням цього небесного знамення з наступним заголовком: “Widzenie nowe na obłokach w węgierskiej ziemi nad miasteczkiem Topalczon nazwanym w dzien świętego Macieia apostoła dnia 25 lutego (під рядком уточнення Голінського: “february”. – Я. Ф.) w roku teraznieyszym 1660”. Це знамення над Угорщиною, як і подібні до нього у 1660-х – 1670-х роках, у європейській суспільній думці символізували передвіщення війни між Священною Римською імперією та Османами.

¹⁴⁷ Фраза “wzyał kzyazecia Rakociego pod swoię protecztyą y obiecał mu dacz pomocy woyska swego” викреслена Голінським як недостовірна інформація.

¹⁴⁸ Слово дописане коло закресленого “statyamy”.

№ 222

1660 p., перша половина. – Нотатка про зловживання жовнірів на постоях і під час вибирання хліба

In aprilis, iuny

Zołnierze polsczy na liezach sieła sie liudziom upzirkzeli, łanową statą wybieraiacz, z łanu roznie biorac y zywnością ych opatruiacz, pocąwszy od god, a drudzi y przed g[o]dy o s. Marcynie na lieze przyiehal y po hlieb wybierac będąc deputowany, bioracz z gum[n]a kto co iesce co miał y było zabieraiacz z obory y casem celiadka nieuważna, dawszy obuhem, kłotcze, y s komory. Po świętkach pocęły sie stanowysk rusacz ku Warszawie chorągwie na konwokaty pod Warszawą *pro die 1 iuny*.

№ 223

Новина про похід австрійського війська до Угорщини

Czesarskie woysko iuz Przemisl minęli y Iarosław, az na Krosno przesly do Węgier.

№ 224

Новини про укладення миру зі шведами та облогу Кам'яця-Подільського українсько-московськими військами

Swedem zgoda¹⁴⁹, Infianty nie wszistkie nasim puscieli y Pruszy, y woyska obiecaly naszym 6000 przeciw Moskwie, dobywac zomkow pod Moskwą. Kamieniec Podolsky w obliżeniu od Moskwy y kozakow.

№ 225

Новина про виступ українсько-московського війська проти турків на підтримку Юрія II Ракоція та інші відомості

Pana Sokolnyczkiego [Andrzeja Sokolnickiego]¹⁵⁰, co porucnikował pod horogwią i. m. p. marsalka [Jerzego Lubomirskiego] husarzką¹⁵¹, na stanowysko nasławsy w [...] i. m. p. hetmon wielky || **(арк. 1164)** koronny [Stanisław]

¹⁴⁹ Надпис на маргінесі: “Покою die 3 мая”. І нижче: “«Te Deum laudamus» spiewalismy 23 мая y z dział byto”.

¹⁵⁰ *Gawęda Marcin*. Od Beresteczka do Cudnowa: Działalność wojskowa Jerzego Sebastiana Lubomirskiego w latach 1651–1660. – Zabrze, 2013. – S. 299.

¹⁵¹ У рукописі помилк. “huharzką”.

Potoczky, poimano go y towarzystwa kielka zabyto. Kozakow zaporowsky[ch] 15 tysięczy y Moskwy 15000 ydzie [Jerzemu II] Rakocemu na posylek przeczywko Turkowy. To i. m. p. Stanislaw Iordan do Dopczyc przyniosz te nowyni dzis (alie to niepewne nowyni beły)¹⁵².

№ 226

1660 р., травень. – Новина про спроби Речі Посполитої відвоювати Вільно від Москви

In mayo nasa slihta y woysko, zebrawsy sie, do Wilna wpadly, Moskwę Wilnie wiscinaly y w zomku. A gdy sie ubezpiecely nasy na rabowaniu lupu moskiewskiego, Moskwa sie do kupy zebrawsy, odwrot ucziniela do Wilna, uderzeli na naszyh. Niemalo zginęło naszyh y z Wilna ych wyparly, a mieszczyan wyszczynac kazaly, mowycacz, zescie zmiennicy, wiscie ym pomagali y na nasz nawiedly.

№ 227

1660 р., травень. – Новини про перемоги турецького війська над Юрієм II Ракоцієм та заходи австрійського імператора Леопольда I щодо зміцнення своїх кордонів в Угорщині

Z Węgier

Stara Rakocina [Zsuzsanna Lorántffy], matka xzia[zęcia] [Jerzego II] Rako[cego], umarla w Potoku.

In mayo Turczy Wegrzech Ierzego Rakocego, kzyażęcia siedmygrocckiego, Turczy po dwa razy porazili y woysko mu zbiely. Som ranny dwa razy y trzeci raz postrzeliony liedwo som usedł do miasta Waradina węgiersky ziemi¹⁵³, tam sie zawar, a potym do Moacza¹⁵⁴, tamze vmar. Sin [Ferenc Rakoczy] po nim zostal. Ciało do Potoka zawieziono, tamze liezy.

Woyska cesarza i. m. [Leopolda I] Sliaska 16000, ktore przeslo y z armata, z dzialamy, polozeli sie Wegrzech roznemy obozamy od granic ziemie siedmygroccky, broniacz wpadnienia Turkow do Węgier, takze y Rakocego kzyażęcia, aby z woyskiem nie uhodziel do Węgier¹⁵⁵ dliatego, zeby pacta nie narusone beły, ktore cesarz i. m. ma z tureckym cesarzem [Mehmedem IV].

¹⁵² Цілий документ було викреслено Голінським як не підтвержені новини. На початку аркуша нотатка: “1660”.

¹⁵³ “węgiersky ziemi” дописано над закресленим “w siedmygroccky ziemy”.

¹⁵⁴ У рукописі “do w Moacza”. Йдеться про битву під Флорешти (Florești) 22 травня 1660 р. (Demel Juliusz. Historia Rumunii. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1970. – S. 203; Markowicz Marcin. Najazd Rakoczego na Polskę 1657. – Zabrze; Tarnowskie Góry, 2011. – S. 160).

¹⁵⁵ Далі закреслено: “ani tez liudzio[m] zbierac z Węgier nie pozwoliono mu od cesarza i. m.”.

A powiatow tez 5, ktore trzymal xzyazę Ierzy Rakoczy, ktore był odebrał ociec iego xzyazę [Jerzy I] Rakoczy, maiac woinę z cesarzem i. m., przez pacta Wegrzech dozywotnie y sinowy swemu, y poky potomka stanac będzie, miał Rakoczy trzimać, tyh cesarzowy i. m. puszczyc nie hciał, przyobiecawsy pierwey a prozacz od cesarza i. m. pomocy. Dliatego tez cesarz i. m. odmowieł mu pomocy dac.

Węgrzech woysku z miast, ze wsiow woysku temu cesarza i. m. prowianty zewsząd dawacz y wozyc powinny. Brac gwaltem woysku zakazono pod garlem, alie co w poliu, w liesie zaskocely, co ludzie przed nimi beli pouczyekaly, to zoldaczy zabierali, bydła y ine rzeczy.

I. m. p. Francisek Weselini [Ferenc Wesselényi], palatinus wegierskiego krolietwa, przyiehał do Liewoczy y tam stanął na przedmieszcziu, a potym do miasta prosoni od rady. Tamze w mieszczie stanął dlia sporzadzenia prowiantow woysku temu cesarza i. m., azeby w pokoyu bez skod cinienia woysko sie zostawalo. || (арк. 1165)

№ 228

23–24 травня 1660 р. – Нотатка про святкування у Кракові й Казимирі з приводу укладення Оливського договору

1660

Die 23 may trium[f] był w Krakowie, dziękując Panu Bogu, ze stanęła zgoda y pokoy wiecznyemy czaszy między kroliem i. m. Ionem Kazymierzem polskym, panem naszym miloscywim, y Rzecząpospolitą a Karolem [XI] młodym, kroliem swedzkym, sinem zmarlego nieboscyka Carola Gustaffa, krolia swedzkiego, y krolietwem sweczky y Rzecząpospolitą, takze cesarzem i. m. rzymskym [Leopoldem I] y xzyazeciem i. m. kurzfirzstem pruskym [Fryderykiem Wilhelmem]. Na zomku na wielgy mszy “*Te Deum laudamus*” spiewano y z dział byto po trzy razy, takze u Panni Mary w Rinku, y z dział byto p. krakowianie na walie y z bast.

24 may v nas w Kazimierzu nazaiutrz w poniedzialek wieczor ogien na Wolniczy paliely y po trzy razy z dział uderzono, y z basty Bohensky, y z basty bramy Krakowsky piehota po trzi razy ognia dała. Trębace trabili, na ratusu “*Te Deum laudamus*” spiewalysmy, potym za zdrowie krolia i. m. pilismy. Wisło wina kielka garczy, pywa dwurazn[e]go dlia trebacow y piehoty, puskarzow dawano. Za burmistrzostwa p. Pawła Przytułowycza.

№ 229

Нотатка про збір податків у Казимірі

Na donatywę składalismsy sie, którą 1000 złotych na Kazimierz włożono, i. m. p. [Adam] Kotowsky miał na nią vnywersał, liubo nas do konstituty nie włożono o tą donatywę, bo w tym Warszawie staranie maiac p. Mikołai Luteczky, rayca, y p. Marczin Misieczky, ławnik, będąc od miasta posłany na seim, staranie czynieli, abismsy wolni zostali względem spustoszenia miasta. Potym ten vniwersał osobny był do nas posłany przez i. m. p. Kotowskiego, który aczyżą zawiadował w Krakowie y w Kazimierzu, p. Luteczky był za pysarza u niego na aczyzie w Kazymierzu. Uprosił p. [Andrzej] Iasowsky i. m. p. Kotowskiego, ze przestał na 500 złotych (obietnice sie u panow odmieniaią).

№ 230

27 червня 1660 р. – Новина про завершення конвокації у Варшаві

27 iunyo conuocatya Warszawie scęslywie skoncela sie. Moskwy przeprowadzono 12, bely między nymy dway woiewodow, okucz yh kazono y do więzienia wsadzono¹⁵⁶. Beł zyazd niemały panow.

№ 231

1660 р., червень. – Новина про виступ коронного війська зі своїх постоїв до Варшави

In iunyo¹⁵⁷ horagwie rozne stanowysk dopiero sie rusely, ku Warszawie na pocleg niewielie uhodzacz, a skody ludziom wielkie po miasteckah y wsiah czyniacz.

№ 232

3 липня 1660 р. – Нотатка про заміну коменданта краківського замку та залоги з метою охорони протестантів і єврейської громади від погромів студентами

3 iuly w sobotę i. m. p. Kielzbruh, kapitań, który beł comendantem w zomku krakowskym, miał zoldakow 300 iasnie wielmoznego i. m. p. Ierzego Lubomierzskiego, wielkiego marsalka y hetmana polnego koronnego, generała krakow[skiego], wysłał piechotę zomku ku obozowy z rosказania i. m. p. marsalka.

¹⁵⁶ Тут у рукописі закрито дужку.

¹⁵⁷ На маргінесі цифра: “15” (тобто 15 червня).

A na iego mieyscze przis[e]t i. m. p. [Stanisław] Kalinowsky¹⁵⁸, rohmistrz, z piehotą węgierską 200 ieszcze na swiatky dlia obrony lutrow y Zydow od tumultow studentow. Tenze przy zomku z piehotą został, był gospodą w arczibyskupym dworze tymcasem, az do ustapienia zomku p. Kyelzbruha, ktory hczyał u nas w Kazymierzu stacz rozmaicie [...]¹⁵⁹. || (арк. 1166)

№ 233

3 травня 1660 р. – Початок тексту і перша стаття Оливського договору з коментарем Мартина Голінського

[Додаток № 1]

Pocęła sie 5 *ianuary*, a skoncone 3 *may*, punctow 37, w Oliwie 1660.
Zacęła sie comissya z kroliestwem sweczky a kroliestwem polskym.

In nomine Sacrosancte et Indiuidue Trinitatis.

Notum sit vniuersis et singulis, quorum interest, aut quomodolibet interess[e] potest. Postquam a multis annis bella dissidiaque inter serenissimos reges r[e]gnaque* Polonię et Suecię orta, et interdum induciis, precipue uero sexen[a]libus anno 1629, deinde uiginti sexenalibus an[n]o 1635, sopita et comp[osi]ta fuerint, ac denique inter serenissimum ac potentissimum principem ac do[minus], dominum] Ioannem Casimirum, regem Polonię, magnum ducem Lituanię etc., etc., etc., et s[erenissimum] ac potentissi[mum] principem ac dominum, dom[inum] Carolum Gustauum, Suecorum, Go[ttorum] Vandalorumque regem, magnum principem Finlandię etc., etc., etc., deuentum s[it] ad bellum, quod non solum dictos reges Regnaque eorum per plures annos [exer]cuit, sed et Polonię federatos ac belli socios, uidelicet serenissimum, potenti[ssimu]m principem ac dominum, dom[inum] Leopoldum, electum Romanoru[m] imperatorem semper augustum, Germanię, Hungarię, Bochemię, Dalma[tię], Croatię et Sclauonię regem, archiducem Austrię etc., etc., etc., serenissimo regi et Regno Polonię ad eiusdem requisitionem auxilia fere[n]tem, nec non serenissimum principem ac dominum, dom[inum] Fridericum Wil[hel]mum, marchionem Branderbu[rg]icum, Sacri Romani Imperii archicamerariu[m] et principem electorem, Magdeburgi in Prussia etc., etc., etc. ducem, inuoluit, unde multa christiani sanguinis effusio cum plurimarum pro[vin]ciarum desolatione secuta est, tandem Diuina bonitate factum, [ut] utri[nque]* de pace uniuersaly inter regem Remque Publicam Polonię et eius confede[ra]tos* ac belli socios, ab una, et regem Regnumque Suecię, ab altera

¹⁵⁸ Про нього див., зокр., арк. 1605 у цьому рукописі (документ за 1665 р.; друкуватиметься у п'ятій частині).

¹⁵⁹ Останні два слова наприкінці аркуша нерозб.

p[ar]te*, suscepta sit¹⁶⁰ cogitatio, opera et studio serenissimi ac poten[tissim]y princip[is]* ac domini, do[min]i Ludouici XIV, Galliarum et Nauarie regis christianissi[mi]*, qui huic paci conciliande mediationem obtulit et in ipso negotio pacis per illustrissimum et excellentissimum domin[um] Antonium de Lumbres, dominum Herbinghen, Loos et la Cloye¹⁶¹, comitem consistorianum regyque ordinis equitem, legatum suum, eandem mediationem serenissimis regibus Polonię et Suecię, nec non serenissimo electore Brandebur[g]ico acceptantibus, prest[i]tit¹⁶².

In eum ergo finem ex mutua partium conuentione constitutus est dies 5 ianua[ry]* anno 1660 congressui plenipotentiarium Oliuę instituendo. Comparentes igitur statuto tempore ac loco omnium paciscentium legitime constituti legati plenipotentary, a parte quidem serenissimi regis Regique Publice Polonię, illustri[ssim]y et excellentissim]y domini – ex ordine senatorio quidem: dominus Ioannes, comes a Lesno, palatinus Posnaniensis, reginalis maiestatis supremus aule prefectus ac marschalcus, generalis maioris Polonie, Marieburgensis, Corsunensis gubernator; || (**арк. 1167**) dominus Georgius Lubomierzsky, comes in Wisnic et Iaroslław, supremus Regni et campi marschalcus, generalis Cracowi[ensis], Scepusiensis, Chmielnicensis, Peraslaiuensis, Casimiriensis, Olstinensis gubernator; dominus Nicolaus in Prazmow Prazmowsky, supremus Regni cancellarius, nominatus episcopus Luceoriensis et Brestensis, abbacie Sieciechouiensis administrator perpetuus, prepositus Sancti Michaelis ecclesie collegiate in arce Cracouiensi; dominus Christophorus Pac, supremus Magni Ducatus Lithua[niae] canceliarius, Wilkowiscensis, Ostrinensis, Koziencensis, Kleszczelouiensis [Kleszelensis] et Nemonecensis¹⁶³ gubernator; ex ordine vero equestri: dom[inu]s Ioannes Andreas de Raciborzsko Morstin, referendarius Regni, Koualensis et Zawihostensis gubernator; dominus Wladislaus de Nagłouice Rey, thesaurarius curię Regni, reginalis maiestatis cancellarius, Neokorcinensis, Libussiensis, Kamionacensis gubernator; dom[inu]s Ioannes in Gnin Gninsky, Pomeranię succamerarius, Gnesnensis gubernator;

Et a parte federatorum Polonie, uidelicet serenissimi imperatoris Romanorum, illustrissimi et excellentissimi domi[ni] – dominus Franciscus Carolus Libsteinski, Sacri Romani Imperii comes a Kolowrat, dominus in Reichenaw¹⁶⁴, sacre cesareę regieque Hungarię et Bohemię maiesta[tis] consiliarius, camerarius, iudicii maioris prouincialis assesor, regius locumtenens et appellationum in arce Pragensi preses; dominus Franciscus, liber baro de Lisola a Thi[e]se et Marienfeldt¹⁶⁵, consiliarius cameralis aulicus; et [a parte] serenissimi electoris

¹⁶⁰ У рукописі “fit”.

¹⁶¹ У рукописі “Elogię”.

¹⁶² У рукописі “prest[i]tis”.

¹⁶³ У рукописі “Nemonocensis”.

¹⁶⁴ У рукописі “Reichenaw”.

¹⁶⁵ У рукописі “Mauonfeldt”.

Brandenburgici, illustrissimi et excellentissimi domini, – dominus Ioannes Houerbecke in Eichmedien, Baranowen¹⁶⁶, Geyerswalde¹⁶⁷ et Domkow [dominus et heres, suae serenitatis consiliarius status intimus, electoratusque dapifer hereditarius, Hohensteinensis praefectus]¹⁶⁸; dominus Laurentius Christophorus a Somnit[z], in Gromsdorff¹⁶⁹, Drenaw¹⁷⁰ et Gerbero¹⁷¹ dominus et heres, sue ser[e]n[ita]tis consiliarius status intimus, et orientalis Pomeranię cancellarius, eiusdemque ducatus camerarius hereditarius, Lawenburgensis et Butouiensis praefectus; dominus Albertus ab Ostaw, in Newiken¹⁷² et Kegels do[mi]n[u]s et heres, sue ser[e]n[ita]tis in supremo ducalis Prusię appellationum iudicio consiliarius;

A parte uero serenissimi regis Regnique Suecię, illustrissimi et excellentissimi domini – dominus Magnus Gabriel de la Gardie, comes in Leckoo et Arensburg, liber baro in Eckholmen, dominus in Habsal, Magnushoff et Hoyendorp, regie sue maiesta[tis] Regnique Suecie senator et thesaurarius, generalis gubernator Liuonie et locumtenens per Estoniam, Liuoniam et Ingriam, militiae generalis, iudex prouincialis Vestrogotie et Dalię, nec non Academia[e] Vpsaliensis || **(арк. 1168)** cancellarius; dominus Benedictus Oxenstierna, comes in Korsholm et Wasa, liber baro in Moreby¹⁷³ et Lindholmen, dominus in Coporium et Roser[s]berg, [et]* suę regie maiesta[tis] Regnique Suecie senator et cancellarie consiliarius; dominus Christophorus Carolus Schlippenbach, comes in Sehouede¹⁷⁴, liber baro in Liusala, dom[inu]s in Salinge¹⁷⁵, serenissimae¹⁷⁶ regie maiesta[tis] Regnique [Sueciae]¹⁷⁷ senator et consily bellici praeses; et do[mi]n[u]s Andreas Guldenclau¹⁷⁸, d[omi]nus et heres in Schonela, Ekeby, Giling[e]* et Hulterstadt, regie suę maiesta[tis] consiliarius status et per Pomeraniam regiam regiminis ac consily status, [ut et supremae curiae iustitiae praeses]¹⁷⁹.

Post inuocatum Diuini Numinis auxilium mutuasque plenipotentiarum tabulas [(quarum apographa sub finem huius instrumenti de verbo ad verbum

¹⁶⁶ У рукописі “Baronowen”.

¹⁶⁷ У рукописі “Geyeri Palde”.

¹⁶⁸ У рукописі текст у квадратних дужках пропущено; відновлено за вид.: Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 137.

¹⁶⁹ У рукописі “Grumsdoyff”.

¹⁷⁰ У рукописі “Drenow”.

¹⁷¹ У рукописі “Gerbew”.

¹⁷² У рукописі “Neruinken”.

¹⁷³ У рукописі “Mozeby”.

¹⁷⁴ У рукописі “Schouede”.

¹⁷⁵ У рукописі “Salonge”.

¹⁷⁶ У рукописі “Suae” зі знаком скорочення.

¹⁷⁷ Доповнено за вид.: Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 137.

¹⁷⁸ У рукописі “Gyldenclau”.

¹⁷⁹ Фрагмент у квадратних дужках відтворено за вид.: Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 137. У Голінського замість цього скорочення “etc.”.

inserta sunt) rite commutatas tractatus pacis auspicato inchoatus est. Et licet eius fere decursu praememoratus serenissimus rex Sueciae, disponente ita Divina Providentia, mortali hac vita decesserit, tractatus tamen hic, renovatis]¹⁸⁰ a serenissimo et potentissimo principe ac domino, d[omi]no Carolo, Suecorum, Gotto[rum] Vandalor[um]que rege et principe hereditario, magno principe Finlandie etc., etc., etc. plenipotentiarium tabulis etc. (que ad calcem huius tractatus quoque inseruntur), feliciter continuatus est, ac tandem ad Diuini Numinis gloriam et Hristiane Regipublice salutem partes omnes in mutuas pacis et amicitie leges conse[n]serunt, tenore sequenti.

1 artykuł

Sit pax vniuersalis ac perpetua et uera sinceraque amicitia inter serenissimum et potentissimum principem ac domi[num], d[ominum] Ioannem Casimirum, regem Polonie, magnum ducem Lituaniae etc., etc., etc., eiusque regie maiestatis successores ac posteros, reges Polonię, magnos duces Lituanie, Regnumque Polonie et Magnum Ducatum Lithuanię atque subiectas illis ditiones ac prouincias, atque eiusdem maiestatis et Regni Polonię confederatos (inprimis serenissimum et potentissimum principem ac dom[inum], d[ominum] Leopoldum, electum Romanorum imperatorem semper augustum, Germanię, Hungarie, Bohemię, Dalmatię, Croacie¹⁸¹, Slauonie regem, archiducem Austrię etc., etc., etc., eiusque maiestatis heredes ac successores, prouincias ac ditiones, intra uel extra Imperium Romanum sitas; et serenissimum principem ac dom[inum], d[ominum] Fridericum Vilhelmum, marhionem Brandebur[g]icum, S[acri] R[omani] Imperii principem, electorem et archicamerarium Magdeburgi, Prussię etc., etc., etc. ducem, eiusque serenitatis heredes ac successores, prouincias ac ditiones, in uel extra Imperium Romanorum sitas – ab una; atque¹⁸² serenissimum et potentissimum principem ac d[ominum], dominum Carolum, Suecorum, Gotthorum et Vandalorum regem, magnum principem Finlandię etc., etc., etc., eiusque maiestatis succesores ac posteros, reges Suecorum Regnumque Suecię atque subiectas illis intra uel extra imperium ditiones ac prouincias – ab altera parte.

Ita, ut altera pars altery post hac nihil hostilitatis aut inimicitie, clam aut palam, directe uel indirecte, inferat uel per suos aut per alios inferri faciat, nec alterius hostibus auxilia quocunque nomine prestat, nec cum alterius hostibus fędera huic paci contrarie ineat, nec quicquam in alterius status et securitatis diminutionem per se uel per alios || (**арк. 1169**) moliatur aut tentet uel tentari faciat, sed utraque pars alterius utilitatem, honorem ac commodum promoueat et fidam inuicem uicinitem, pacem et amicitiam serio colat ac seruet.

¹⁸⁰ З деякими виправленнями фрагмент у квадратних дужках відтворено за вид.: Volumina Constitutionum, t. IV, vol. 2, s. 137. У Голінського замість цього скорочення “etc.”.

¹⁸¹ У рукописі “Croacie”.

¹⁸² У рукописі “adque”.

Pacta uero et federa omnia, que partes paciscentes inter se uel cum aliis principibus ac statibus utrinque sancita habent, quoad¹⁸³ omnia sua puncta, clausulas et articulos integra et in pleno robore suo permaneant, ita tamen, ut per ea presens transactio pacis nullum¹⁸⁴ preiudicium patiatur.

Iest tyh artikulow tey zgody wsistkych 37. Długo sie prowadzy, o czym naydzie serzey wisistkę zgodę wpisaną albo durkowaną w constitucyach roku Panskiego 1660¹⁸⁵.

A zgoda zawarta stanęła w klastorze w Oliwie, od Gdanska nie daleko, którą zgodę krol i. m. approbował y Rzeczpospolita y seymem obwarowały¹⁸⁶.

Tey zgody był mediatorem krol francusky Ludwik 14 przez posly swoje.

Опубліковано: *Rudawski Laurentius Ioannes*. Historiarum Poloniae ab excessu Vladislai IV ad pacem Oliuensem. – Varsaviae; Lipsiae, 1755. – P. 465–482;

Rudawski Wawrzyniec. Historia polska od śmierci Władysława IV aż do pokoju oliwskiego / Przełoż. Włodzimierz Spasowicz. – Petersburg; Mohylew, 1855. – T. 2. – S. 419–447;

Volumina legum. – Petersburg, 1860. – T. IV. – S. 344–345;

Volumina Constitutionum / Opr. Stanisław Grodzicki, Marcin Kwiecień, Krzysztof Fokt; przedm. Waław Uruszczak. – Warszawa, 2017. – T. IV: 1641–1668. – Vol. 2: 1658–1668. – S. 136–138.

№ 234

Нотатка про сеймове рішення щодо заборони аріанства у Речі Посполитій

Sekta arianska do dwu liat iesce iest¹⁸⁷ pozwoliona, pocąwszy *a die 10 iuly 1658 computando determin[at]o*¹⁸⁸ constitutią declarowały, az do roku 1661 ta sekta arianska albo nowokrzenska casu ostatek będą miely z Polsky precz wyniszcz, wyprzedawsy sie. Albo kto będzie chciał katolykiem zostacz, to w Polsce y przy maiętnosciach calie ma wolno zostawacz. || (арк. 1170)

¹⁸³ У рукописі “que ad”.

¹⁸⁴ У рукописі “nuilum”.

¹⁸⁵ Так у рукописі, повинно бути “1661”. У 1660 р. сейму не було, Оливський договір було ратифіковано на варшавському сеймі, що тривав з 2 травня до 17 липня 1661 р., і це було відображено в його конституції.

¹⁸⁶ Надпис на маргінесі: “Die 3 may 1660 w Oliwie”.

¹⁸⁷ Далі помилк. знову написано “iesce”.

¹⁸⁸ *a die 10 iulii 1658 computando determinato* – рахуючи від визначеного дня 10 липня 1658.

№ 235

Нотатка про жовнірські постой в Казимірі та єврейській дільниці міста

Za burmistrzstwa p. Mykołaiia Łuteckiego.

Sukaiącz, zeby wprowadzyc piehotę na executyą do Zydow względem długu swego albo racey kontentaty, aliesmy yh nie puszczyly. Wylyą Naswięszy Panny Mariey Nawiedzenia posłalismy mu bely puzdro wyna garczy 4½, zegnaiacz go, przez p. Iacuba Łasya, ławnika, y przez p. Iona Zakrzewskiego z męzow. Niewdzięcznie to przyiał, mowząc, ze “to naporzstek u mnie, mam ia od p. krakowian beckę wyna, co mi darowaly na pozegnaniu”. Odesłał to wieczoręm puzdro y z winem, ktore u bramy bely zołdaczy położely, co beli przisly na executyą do Zydow. P. Marczyzna Zawacki[e]go [Zawadzkiego], miescanina nasego, pozywał do grodu o to, ze mu beli czy zołdaczy iego swinię z prosiey zaięly, on¹⁸⁹ ych pogoniel u Nowy bramy y odebrał swoje. Hczyeli go tam sciac zoldaczy, utapiel tego, co go hczyał sczyac, y nim sie zastawiel y ranieli go w leb y w gębę iegoz zoldaczy. Pusciwszy go, po drugie raz hczyely drudzy, takze uczinel y drugiemu, zastawiel sie nim y tego ranieli zołdaczy. Uset na wodę przed nimy y tam go gonieli. Na Wisłę ulapiel sie z nym ieden, az oba do Wisły wpadli, zołdak y Zawaczky, az hłopy obronily Zawadzkiego, co bely u Wisły.

№ 236

Нотатка про початок липневих термінатів і смерть генерала-майора королівських військ Яна Павла Целярія

Iuly

Pułk i. m. p. [Jana] Pawła Czeliarego, generała¹⁹⁰, piehoty 1800 przesło roznie. Stali w Klieparzu pewna częsz y po drugih mieyszczach sly do obozu.

Vmar potym p. Celary, generał, we swey maiętnoschy za Krakowem roku Pon[skiego] 1664, pohowany w Krakowie u Panny Mariey w Rynku. *Solieniter* z dzial byto, gdy go howano po zołnierzsku. Bel rodzycz z powiatu krako[wskiego]. || (арк. 1171)

¹⁸⁹ У рукописі “od”.

¹⁹⁰ Слово дописане над рядком.

№ 237

27 липня 1660 р., Варшава. – Новини про роботу конвокації, перемогу коронної та литовської армії над московськими військами Івана Хованського, участь козаків у цій битві, становище у Кримському ханстві, Данії, Семигородському князівстві, Священній Римській імперії та інші відомості

Z Warszawy de data 27 iuny 1660 z conuocaty

Dnia wcoraisego *effectum suum sortito conuocatio[ne] approbatio pactorum stetit*¹⁹¹ Swedamy. Podpisy na trzech exemplarzah: ieden dlia cesarza i. m. [Leopolda I], drugi dlia Korony Sweczky, trzeci dlia xiazeczuya brandeburskiego [Fryderyka Wilhelma].

Przy konclusy podana była arianska suplika *ratione disputationis publice de fide*, ze wołą *uinci* [?]; *ex uotis responsum: lex non disputat, sed iubet, erubescendum contra legem loqui* y dliacego *nullum beneficium obtinuerunt*¹⁹².

Podana beła y druga suplika ich mm. pp. Zielienskych [Marciana i Stefana Zieleńskich]¹⁹³ z Brzezina, luteranow, *incusando violentiam academice iuuentutis*¹⁹⁴, iednak tey nie czytano, tylko *iure agere*¹⁹⁵ nakazono.

I. m. p. [Stefan] Czarneczky, woiewoda rusky, *hisce diebus*¹⁹⁶ ma *aggredi*¹⁹⁷ [Iwana] Chowanskiego¹⁹⁸, moskiewskiego hetmana, ktory w Litwie pod miastem Lahowcamy [Lachowiczami] miał okopac sie na kopyią wałamy w obozie. Drudzy twierdzą, ze hce dacz polie, *superior* iednak iest *numero exercitus*¹⁹⁹ i. m. p. woiewoda rusky, anizeli Chowansky, y dliatego *in dies et in horas*²⁰⁰

¹⁹¹ *effectum suum sortio conuocatione approbatio pactorum stetit* – на конвокації відбулося схвалення пактів.

¹⁹² podana była arianska suplika *ratione disputationis publicae de fide*, ze wołą *uinci* [?]; *ex uotis responsum: lex non disputat, sed iubet, erubescendum contra legem loqui* y dliacego *nullum beneficium obtinuerunt* – була подана аріанська супліка у зв'язку з публічним диспутом про віру, що вони воліють програти [?]; на це дано відповідь: закон не дискутує, а наказує – сором говорити проти закону, і тому ніякої ласки не здобули.

¹⁹³ Супліка про вбивство їхнього брата Самуеля Зеленського. Про цю справу див.: *Archiwum Państwowe w Poznaniu. – Zesp. “Acta braci Czeskich (1505) 1557 – 1817 (1961)”*. – Sygn. 55. – Fol. 1–6; Sygn. 56. – Fol. 1; Sygn. 2028. – Fol. 1–2.

¹⁹⁴ *incusando violentiam academicae iuuentutis* – зі звинуваченням свавілля академічної (студентської) молоді.

¹⁹⁵ *iure agere* – вирішити в правовому порядку.

¹⁹⁶ *hisce diebus* – цими днями.

¹⁹⁷ *aggredi* – напасти на.

¹⁹⁸ *Сагановіч Генадзь*. Невядомая вайна 1654–1667. – Мінск, 1995. – С. 94–95; *Kersten Adam*. Warszawa kazimierzowska 1648–1668: Miasto – Ludzie – Polityka. – Warszawa, 1971. – S. 295.

¹⁹⁹ *superior* iednak iest *numero exercitus* – однак переважає числом війська.

²⁰⁰ *in dies et in horas* – [найближчими] днями й годинами.

spodziewamy sie wiadomosczy *de felici progressu armorum*²⁰¹ i. m. p. woiewody ruskiego. *Modi concludendorum consiliorum*²⁰² namowione *per modum propositionis*²⁰³ na przysly seym (ktoremu w tym roku nie tusza) *non per modum conclusionis*²⁰⁴ odlozone²⁰⁵. Do i. m. p. woiewody krakow[skiego], hetmana wielkiego koron[ne]go [Stanisława Potockiego], Zycinko²⁰⁶, pułkownik kozakow zaporow[skych], z pułtorą tysięcy kozakow zaprzedał sie, obiecuiac i. m. vkrainni cale kozakow przywiesc *ad oboedientiam*²⁰⁷, bylie krol i. m. [Jan Kazimierz] ruseł sie w tamte kraie osobą swą, iakze pretko krol i. m. po konwoaty bierze sie w tamtę drogę y snadz albo w Liubownie, abo w Zamosczyu ucini consistentią swą, zeby mog y litewskym, y vkrainnim impresom blisko zostawac *praesens*²⁰⁸.

Orda Tatarow *cum summo tedio*²⁰⁹ oczekywa krolia i. m.

Krol dunsy [Fryderyk III] *iniquissimis conditionibus*²¹⁰ skoncel pacta pokoju Swedamy. Prowincią całą Sohonem ze 13 fortecz pusczył Swedom, ktora Cronemburgowi²¹¹ *e diametro*²¹² iest nad morzem. || (арк. 1172)

Xzyąze Ierzy Rakoczy siedmigroczy *die 6 iuny promeritas penas exsoluit*²¹³ (vmar), po ktorego smierczy zona iego [Zofia] declarowała sie bydz zaraz katholiczką, 1660.

In consilio Sacri Romani imperii conclusum septem commitatus Wegrzeh²¹⁴ *app[re]hendere*²¹⁵ cesarz i. m. [Leopold I], yz te pacta swedzkie ratificował y “*Te Deum laudamus*” w koscielie Szczepana świętego w Wiedniu spiewano.

I. m. p. marszałek koronny [Jerzy Lubomirski] we cwartek na noc stanął, w poniedziałek...²¹⁶.

²⁰¹ *de felici progressu armorum* – про успішне просування війська.

²⁰² *modi concludendorum consiliorum* – способи ухвалення рішень.

²⁰³ *per modum propositionis* – у вигляді пропозиції.

²⁰⁴ *non per modum conclusionis* – не у вигляді остаточного рішення.

²⁰⁵ Слово дописане над рядком.

²⁰⁶ Можливо, Жученко.

²⁰⁷ *ad oboedientiam* – до покори.

²⁰⁸ *praesens* – присутній.

²⁰⁹ *cum summo taedio* – з великою неохотою.

²¹⁰ *iniquissimis condicionibus* – на край не вигідних умовах.

²¹¹ Дописано під закресленим “Кіонембуркови”.

²¹² *e diametro* – діаметрально, прямо [протилежа].

²¹³ *die 6 iunii promeritas poenas exsolvit* – 6 червня отримав заслужену кару. Дали закреслено “*soluit*”. Перед першим рядком на початку аркуша написано рік: “1660”.

²¹⁴ Слово дописане над рядком.

²¹⁵ *in consilio Sacri Romani imperii conclusum septem commitatus* Wegrzeh *apprehendere* – в раді Священної Римської імперії вирішено захопити 7 угорських комітатів.

²¹⁶ Дали закреслене нерозб. слово, речення не дописане.

I. m. x. Woynszczy²¹⁷ iusz *institutus*²¹⁸ na kanonią krakowską, także y i. m. x. [Jan] Małahowsky, i. m. x. Szuka²¹⁹ po x. [Stefanu] Wierzbowskym²²⁰. Som i. m. x. biskup krak[owski] [Andrzej Trzebicki] liaboruie, obiecaiacz mu *equivalens* Scuka *beneficium*²²¹, i. m. x. Wierzbowskiemu²²².

I. m. x. bispup płoczky [Jan Gembicki]²²³, acquietowawsy woysko litewskie y wyprawiwsy woisko litew[skie]²²⁴ za i. m. p. woiewodą ruskym, *feliciter*²²⁵ powrociel.

№ 238

3 липня 1660 р., Варшава. – Лист пробоща Репчинського до казимирського райці Вавжинця Мроцковича про поразку московського війська Івана Хованського

Nowyni listowne z Warszawy od i. m. x. Rzepcz[i]nskiego, probosca woynickiego, do p. Wawrzynca Mrockowycy, rayce kazym[ierskiego], *de data 3 iuly 1660*. Toz y insy twierdziely, i. m. x. Rozycky, pysarz skarbowy nauwyssy²²⁶.

Moskiewskych hetmanow 3 i. m. p. [Stefan] Czarnecky, woiewoda rusky, z i. m. p. [Pawłem] Sapięą, woiewodą wilienskym, hetmanem wielky[m] litew[skym], zniesly: [Iwana] Howanskiego, ktory 8000 y [c]zos* więczy liudu pod Lahowcamy w Litwie w sturmie straciwsy y złąciwsy sie z innemy dwiema [he]tmany*, Zmieią [Siemiona Zmieiewa]²²⁷, ktorego zabyto, y innih, ktorih imiona nie wiemy. Wielką potęgą [i. m.]* p. Czarneckyego, woiewodę ruskiego, y woyska polskie znoszyt chciał, alie Bog miłosciwy nie dał pociehy otrzymac hardemu człowiekowy. Zbito mu osm tysięcy piehoty y kielkaset, a

²¹⁷ Можливо, Станіслав Воєнський (*Łętowski Ludwik*. Katalog biskupów, pralatów i kanoników krakowskich: Prałaci i kanonicy krakowscy. – Kraków, 1853. – T. IV. – S. 235–236).

²¹⁸ *institutus* – поставлений, призначений.

²¹⁹ Ймовірно, Казимир Щука (*Łętowski Ludwik*. Katalog biskupów, pralatów i kanoników krakowskich: Prałaci i kanonicy krakowscy. – Kraków, 1853. – T. IV. – S. 108).

²²⁰ Там само. – S. 225–226. Фразу “po x. Wierzbowskym” дописано над рядком.

²²¹ *aequivalens* Scuka *beneficium* – рівноцінний бенефіцій з тим, що у Щуки.

²²² Слово дописане над закресленим “Małahowskiemu”.

²²³ *Dąbrowski Janusz*. Senat Koronny: Stan sejmujący w czasach Jana Kazimierza. – Kraków, 2000. – S. 234, 238.

²²⁴ “woisko litew[skie]” дописано над рядком.

²²⁵ *feliciter* – щасливо.

²²⁶ Той самий документ див. далі, док. 241.

²²⁷ *Мальцев А. Н.* Россия и Белоруссия в середине XVII века. – Москва, 1974. – С. 232–234.

starsini bardzo wiele nabito. Raitary, z ktoremi beło sliahy litewsky niemało, dwadziescia tysięczy, – tyh raitarow cęsc pobito, cęsc rosprosono. Horagwy wzyeto 140, iedne samego cara [Aleksego Michajłowicza] atlasową, na ni s. Olexi maliowany, dział 40 y drugą armatę, prohy, liubo sie yh wiele popsowało, przecie wielky dostatek zabrono w obozye. Wielkie zwięstwo wstępni boiem stalo sie, trwała potrzeba godzin 4. Howansky, hetmon naywissy, liedwok uciekł w kielkuset kony ku Wilnu, alie za nim supplementi infliackie posły w pogonią y nadzieia w Bogu, ze go dostaną. Ten Howansky przed tą potrzebą na trzy niedziele, gdy sturm ostatny myał do Lahowyecz przypuscac, włożył na piersy swoje obraz s. Mykuły y tak, na piersyah go mayącz, animował swoje woysko do sturmu. Gdy w nim straczył liudzy 2000, zdzyał obraz siebie y kazał go knutowacz, az go obrocono w trzasky. Człowiek to ten wielky pyhy iest, rozumiał, ze nad niego woiennika nie beło, y iuz beł *deuorauit uictoriam*²²⁸, alie Pań Bog || (**арк. 1173**) ponyzył pisnego. Vwesieliony krol i. m. [Jan Kazimierz] z tey nowyni y senat wszistek, a mianowycie pp. litewwszy, ktorzy do ubostwa przysły, yz senatorowie telko samowtor drudzy hodzą. Spiewano “*Te Deum laudamus*” w koscielie przed krolem i. m. w dzień *Visitationis Beatissime Virginis Marie*²²⁹. Przypominali kaznodzieie, yz Panna Przenaswietsza Marya iuz kielka razy poc[i]jehę Rzeczypospoli[tey] w ten dzień *Visitationis* przyniosła, upominaiacz do dzyek[owania] czynienia Bogu w Troyczy S. Iednemu y Naswiętszy Pannie Mariey.

Don z Warszawy 3 iuly 1660.

№ 239

1660 р., липень. – Новини з Угорщини про розгром семигородського князя Юрія II Ракоція військами Османської імперії

*Mensis iuly*²³⁰ z Wegier o [Jerzym II] Rakocim pogromie od Turkow

Turczy, porazywszy Ierzego Rakocego, książę[cia] siedmigrockie[go], ktori bedac ra[nny kielka]* razy y postrzeliony w bitwie od Turkow, uiehawszy, Waradiniu umarł. Cyalo ie[go do]* Potoka, maiętnosczy iego własni, odwieziono, gdzie y ciało matky iego xziężny i. m. stary [Zsuzsanny Lorántffy], kielka niedziel przez zabicięm sina vmarła²³¹. Tamze w Potoku nie pohowane liezą oboie cyala.

Turczy osadzily nowego xzyażęcia²³² [Ákos Baresay] w siedmigrocky ziemy, alie [mia]sta* y zomky Turczy opanowaly y trzimaią w siedmigrocky

²²⁸ *devoravit victoriam* – смакував перемогу.

²²⁹ *Visitationis Beatissimae Virginis Mariae* – Відвідини Пресвятої Диви Марії (Зустріч Марії та Єлисавети).

²³⁰ *mensis iulii* – місяця липня (замість “*mense iulio*”).

²³¹ Надпис на маргінесі: “*Pogazon Rakoczy, zginał*”.

²³² Далі пропущено місце для імені.

ziemi co insze (Bog to wie, iesly ih nie opanuią, iesly yh z rękę Turczy puszcą)²³³. Woyska cesarza i. m. [Leopolda I] niemieckie za Czyszą okopali sie w obozie²³⁴, cekaiacz dalsego roskazania cesarza i. m., kędy cesarz i. m. [rozka]zał* sie drugim woyskom ruszyc do Wegier 14000. Obawia [sie po]tegy* turecky, zeby do Wegier nie hciał²³⁵ sie wtargnac [y przymierza]* złamacz. A pospolite rusenie sliachty wegiersky s tę stronę [po]gotowiu*, a Turczy obozem lieżą osobno w siedmigrocky ziemy.

Zomek ieden, ktery Turczy wzieni przedtym panu wegierskiemu [...] ²³⁶, przez zdraice podany²³⁷. Ten Turczy, trzimaiacz, mocno obwarowały. [Pio]run* srogy uderzył węg w bastę iedną, kędy prohy y armata nawięk[sza]*, zapalył, ztraskał, rozruciel bastę y murow stukę wiwrociel, Tu[rky]* zabył y naszyh wieznyow, Wegrow, co tam siedziely, kielku zabył. Ta[m]tego* zomku p. wegiersky, zebrałszy liudzi, czo mog, do tego zomku, y opanował go, Turky wybywszy (drudzi mowią, ze hciał wpasc, alie [cesarza]* i. m. hrzescianskiego zakazono dlia narusenia przymierza, nie daiąc okaziey Turkom do rozerwana)²³⁸. || (арк. 1174)

№ 240

24–28 червня 1660 р. – Друкована реляція про перемогу коронної та литовської армії над московським військом Івана Хованського

Zwycięstwo z Moskwy od Polakow y Lithwy roku 1660 otrzymane²³⁹

Pod Słoninem dnia 24 y 25 miesiąca czerwca szczęśliwie się naszymy vde-ryzili o nieprzyaciela, gdzie, iako pewne są awizy, ośmset nieprzyaciela na placu legło. Zaś powtore 27 *eiusdem*²⁴⁰ podiazd lithewski we trzynastu chorągwi, korych commendę miał p. [Samuel] Kmicic²⁴¹, z kielkąnastą nieprzyacielskich chorągwi zstarł się, kory pierzchając przed naszymy z wielką swą szkodą, aż pod Myszą się oparli. Tego dnia właśnie woysko koronne w Połonce stanęło, zostawiwszy pozad wozy y inszy ciężar. Nazaiutrz dnia 28 na świtaniu dano znać, że [Iwan] Chowański nie daleko z woyskiem niemałym

²³³ Надпис на марґінесі: “Waradin Turczy wzyely”.

²³⁴ Далі помилк. знову написано “niemieckie”.

²³⁵ Далі помилк. знову написано “nie hciał”.

²³⁶ Далі у рукописі аркуш пошкоджено.

²³⁷ Надпис на марґінесі: “Waradin in iulyo”.

²³⁸ Далі у рукописі арк. 1174–1177 – це друкована брошура, вклеєна Ґолінським до книги.

²³⁹ Див. згадку про цей летючий листок: *Estreicher Karol, Estreicher Stanisław. Bibliografia polska. – Kraków, 2013. – Т. XXXVI/1. – S. 211.*

²⁴⁰ *eiusdem* – того самого [місяця].

²⁴¹ *Wasilewski Tadeusz. Kmicic Samuel h. Radzic odm (zm. 1692) // Polski słownik biograficzny. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1967/1968. – Т. XIII. – S. 82.*

y wszytką potęgą następuie. Wnet o szostey z rana woysko koronne, pan [Stefan] Czarniecki, woiewoda ruski, a lithewskie, pan [Paweł] Sapieha, woiewoda wileński, szykować poczeli. Zdało się panu woiewodzie ruskiemu większą || **(apk. 1175)** część woyska w dolinie postawić y gorą zasłonić, folwarki vmyślnie szlacheckie zapaliwszy, aby nieprzyiaciel wszytkiego woyska naszego oraz widzieć nie mógł. W kwadrans po osmey przyszedł Chowański y w oczach naszych stanęło z nim 146 chorągwi iazdy, a piechoty ośm tysięcy z armatą y działami gotowemi do boiu. Chowański iako hetman wielki, sam swą osobą był, a polny Szczerbaty [Siemion Szczerbatow]²⁴², Zmijow [Siemion Zmieiew] zaś nad carską piechotą, wodzowie. Woyska naszego nad 8000 kawaleryey, a piechoty 3000 tysiące, więcey nie było. Prawym skrzydłem Polacy, lewym szła Lithwa. Przeszkadzały przeprawy, częste błota y bliskie iezioro. Z obu stron na groblą wpadać, naszy z tey, nieprzyiaciel z owę stronę, poczeli; zaczym na grobli podkały się, naprzod przeysć woyska vsiłuiąc za przeprawę. Iakoż radzono przepuścić nieprzyiaciela na rowninę, ale panu woiewodzie ruskiemu bardziey za przeprawę z woyskiem y armatą przeysć do nieprzyiaciela podobało się dla wielu przyczyn, mianowicie, iż tabor woyska lithewskiego niemało pola zasiągl był. Wziąwszy tedy z swego pułku pięć || **(apk. 1176)** chorągwi draguńskich y dwie vsarskich, także swą chorągiew kozacką y pana krayczego koronnego [Wacława Leszczyńskiego]²⁴³, zięcia swego, drugą ze dwiema polnemi działami, nieprzyiaciela z grobli zpędził. Zatym przez błota przeprawiwszy się, kawalerya nasza w pole wypadła przeciwko nieprzyiacielowi, dopieroż po sobie; zarowno przez kwadrans zcierali się z sobą w wielkim blasku ognia y szabel. Aż gdy vsarya mnostwo Moskwy poparła potężnie, nieprzyiaciel z placu wstępować, potym vciekać począł. Tak gdy go zewsząd naszy razili (trwała bitwa godzin trzy), iazda moskiewska z niedobitkow z pola w nogi poszła. Piechota zaś, ktorey było ośm tysięcy, wszytką wycięta. Zaiste godne podziwienia tymi czasy dał PAN BOG otrzymać zwycięstwo, ponieważ tak wielka liczba ich, lubo sprawnych y do boiu było wyćwiczonych, padła do iednego. Długo się ta piechota mężnie broniła, zasiekszy w lesie, ale iazda pana woiewody ruskiego y pana [Mikołaja] Iudyckiego, kawalera [maltańskiego]²⁴⁴, na nich natarła, gdzie się nieprzyiaciel, broniąc wręcz berdyszami, wiele naszych, ale koni nawięcey, raził. Iednakże we wszytkim woysku || **(apk. 1177)** naszym 100 tylko pobitych y rannych; Moskwy zaś, oprócz tey piechoty, wiele

²⁴² *Chrapowicki Jan Antoni*. Diariusz / Opr. Tadeusz Wasilewski. – Warszawa, 1978. – Cz. I: 1656–1664. – S. 250.

²⁴³ *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku*. Spisy / Opr. Krzysztof Chłapowski, Stefan Ciara, Łukasz Kądziela, Tomasz Nowakowski, Edward Opaliński, Grażyna Rutkowska, Teresa Zielińska. – Kórnik, 1992. – S. 65.

²⁴⁴ *Wasilewski Tadeusz*. Judycki Mikołaj h. Radwan odmienny (zm. 1670) // *Polski słownik biograficzny*. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1964/1965. – T. XI. – S. 314–316.

padło, insza ku Lachowiczom vciekła, bo się naszy nad piechotą zabawili. W tropy za nimi szło woysko pod Lachowicze, iakoż do wieczora mil cztery wyść miało²⁴⁵. Te awizy we trzy godziny po bitwie pisane y posłane są. Daley co naszy pod Lachowiczami sprawią, w tych dniach wiadomość będzie. Iako wiele więzniow y dział wzięto, Zmiiow zabity, polny hetman Szczerba wzięty; wprętcie szerzey o wszytkim będziemy wiedzieć. || (арк. 1178)

№ 241

3 липня 1660 р., Варшава. – Лист пробоща Репчинського до казимирського райці Вавжинця Мроцьковича про поразку московського війська Івана Хованського з коментарем Мартина Голінського

Copya listu z Warszawy od i. m. xziędza Rzepczinskiego²⁴⁶, probosca bieckiego, *de data 3 iuly 1660* do p. [Wawrzyńca] Mrockowycza pysany²⁴⁷.

W Warszawie będącz, naupewnieysem upatrzył oddanie pisania mego do rodzoney przez w. m. m. p., która tam w tyh dniach iest w Krakowie. Czo za nowyni w Warszawie zastałem, oznaymuję w. m., yz moskiewskych hetmanow i. m. p. woiewoda rusky [Stefan Czarniecki] z i. m. p. hetmanem litewskym [Pawłem] Sapiehą trzech zniesly: [Iwana] Chowanskiego, który osm tysięcy y cos więcey liudu pod Lachowcamy w sturmie stracywsy y złąciwsi sie z innemy dwiema hetmany, Zmieyą [Siemiona Zmieiewa], ktorego zabyto, y innih, ktore imięnia nie wiem, wyelką potęgą i. m. p. Czarneckiego, woiewodę ruskiego, y woyska polskie znoszyc chcyał, alie Bog miłoscywy nie dal pociehy otrzymacz hardemu człowiekowy. Zbito mu osm tysięcy piehoty [y] kielkaset, a starsyni bardzo wielie nabyto. Raytariey, s ktoremi beło sliahy litewsky, było tysięcy dwadziescia – tych raytarow częc rosprosono, częscyą pobyto. Horągwy 140 wzyęto, [iedne samego cara [Aleksego Michajłowicza] atlasową, na ni s. Olexi maliowany, dział 40 y]²⁴⁸ armatę²⁴⁹, prochy, liubo sie ych wielie popsowało, wielkym dostatkiem wzyęto. Wielkie zwycięstwo wstępny boiem otrzymane, trwała potrzeba godzyn cztery. Chowansky usedł w kilkuset kony [ku Wilnu]²⁵⁰, alie za nim supliementi infljanckie posły y nadzieia w Bogu, ze go dostaną. Tę Chowansky przed tą potrzebą n[a] trzy niedzielie, gdy sturm ostatny miał do Lahowiecz przipuscac, włożył na piers[y]

²⁴⁵ Надпис на маргінесі рукою Голінського: “Дział wzięto 40, hor[ą]gwy 140, więzniow z ran[n]yh 200, ostatek wyscinano”.

²⁴⁶ У рукописі “Zrzepczinskiego”.

²⁴⁷ Той самий документ див. вище, док. 238.

²⁴⁸ Текст у квадратних дужках пропущено; відновлено за друкованою вище копією.

²⁴⁹ Надписи на маргінесі: “40” і “[Chora]giew [carsk]ą wzięto, [s. Ole]xi na ny”.

²⁵⁰ Так у друкованій вище копії.

swoię obraz s. Mykuły y tak, na piersiach go maiac, animował do sturmu. Gdy w nim stracył ludzi dwa tysiąca, zdiał obraz siebie y kazał go knutowacz, az go obrocono w trzasky. Człowiek ten wielki pyhy, rozumyał, ze nad niego woiennika nie beło, y iuz był *deuorauit uictoriam*²⁵¹, alie Pań Bog ponizył pisnego. Vweseliony krol i. m. [Jan Kazimierz] y senat wszistek, a mianowycie p. litewwszy, ktorzy do ubostwa wielkiego przisły, yz senatorowie telo samowtor drudzy hodzą. Spiewano “*Te Deum laudamus*” przed kroliem i. m. w dzień *Visitationis Beatę Marię Virginis*²⁵². Przipominali kaznodzieie, iz Pann[a]* Naswiętsa Marya iuz kielka razy pociehę Rzeczypospolitey w tęń dzień *Visitati[onis]** prziniosła, upominaiącz do dziękowania Pannie Naswiętszey.

Warsawie die 3 iuly 1660.

Rzeczynsky²⁵³, *i[uris] v[triusque] d[octor], preposi[tus] Biecensis, m[anu] p[ro]pria*²⁵⁴.

Tez nowyni pysał y i. m. x. Rozyczky, pisarz naywyssy skarbowy, do p. [Mikołaja] Luteckiego, raice kazym[ierzskiego], y Wolsky, komornik krolia i. m., pisał do p. [Andrzeja] Iasowskiego, raice kazymierz[skiego]²⁵⁵. ||
(арк. 1180)

№ 242

*Нотатка про видання двох покликів короля Яна Казимира
на збір посполитого рушення*

Na pospolite rusenie двоие wyczy publikowaly w Krakowie²⁵⁶, abi gotowy beli wsiadacz z kroliem i. m. [Janem Kazimierzem] przeczyw Moskwie.

²⁵¹ *devoravit victoriam* – смакував перемогу.

²⁵² *Visitationis Beatae Mariae Virginis* – Відвідин Пресвятої Диви Марії (Зустрічі Марії та Єлисавети).

²⁵³ У рукописі “Zrzeczynsky”.

²⁵⁴ *iuris utriusque doctor, praepositus Biecensis, manu propria* – доктор обидвох прав, бецький препозит, рукою власною.

²⁵⁵ Далі у рукописі арк. 1179 порожній.

²⁵⁶ “w Krakowie” дописано над рядком.

№ 243

27–31 липня 1660 р. – Щоденникові нотатки Мартіна Голінського про сеймик у Прошовичах, публікацію королівського універсалу з третім покликом на збір посполитого рушення та від'їзд Яна Казимира з Варшави до Львова

27 iuly we wtorek nazaiutrz po s. Annie seimik w Prosowicah był złożony stroni wyprawy pospolitego rusenia, kędy krol i. m. [Jan Kazimierz] pisał, zeby wyjezdaly sami: albo łonowego żołnierza wyprawily, albo 4 pobory złożely. Był marszałkiem i. m. p. Mihał Iordan, podkomorzy krakowsky, starosta dopczicky. Tamze nie hcieli ni na cz[o] pozwolycz, alie posłow sposrotku koła swego naznacely²⁵⁷ do krolia i. m. do Lwowa o deklaratyą, seymik za 3 niedzielle naznaciwszy sobie znowu w Prosowicah za pozwolieniem krolia i. m., uskarzaiacz sie na tyh żołnierzow, ktorzy do tego czasu włocą sie po miasteckah, po wsyah, staczyie nieznosne wibieraiacz hłopu y s komory, y z obory, y suknią z grzbieta hłopu i inne krziwdy srogie cziniacz tak czy, czo chlieb wybierali, iako i czy, co yh werbowono. Dopiero i. m. p. [...] ²⁵⁸ y insyih roznyh officierow, zeby tym kazono do obozu y skarono yh o te excessy, bo i dwo[r]y sliaheckie nie maią pokoiu. Na ten seymik wistalismi z miasta Kazimierza p. Marcina Misięckiego, ławnika, y p. Iona Zakrzewskiego z mężow 12. Tam na nyh nastąpięła sliahta, mianowycie ih m. p. Zieliensczy [Marcian i Stefan Zieleńscy] o utopienie brata [Samuela] z przewozu kazimie[rzskiego] od studentow *die 7 may*, takze o przewoz y o rahunky z niego, y cęmu mostu nie buduiemy.

30 iuly publikowono w Krakowie y w Kazimierzu trzecie wyczy na pospolite rusenie, aby wyjezdaly y stanęły pod Lublinem *pro die 15*²⁵⁹, a pod Luczk[i]em *die 24 7bris*.

[3]1 iuly krol i. m. wyiehał z Warszawy do Lwowa²⁶⁰, był w Zamosczy[u] pierwey, ze Lwowa do Sambora poiehał *in augusto*.

²⁵⁷ Далі знову написано “posłow”.

²⁵⁸ Далі закреслено нерозб.

²⁵⁹ Далі закреслено “*augusti*”.

²⁶⁰ *Kersten Adam*. Warszawa kazimierzowska 1648–1668: Miasto – Ludzie – Polityka. – Warszawa, 1971. – S. 295.

№ 244

*Новини про допомогу кримського хана Мегмеда Гірея IV
Речі Посполитій та військовій дії польсько-литовської армії
у Великому князівстві Литовському і на московських землях*

Han crimsky [Mehmed Gerej IV] z woyskami swemy tatarzskiemy w poliah liezy, cekaiącz na woyska koronne y zblizenie sie krolia i. m. [Jana Kazimierza]. Przeciw Moskwie gotow yszcz y posłał w poselstwie 500 Tatarow wibornyh, hłopow, do i. m. p. [Stanisława] Potockiego, woiewody krawow[skiego], hetmana wiel[kiego] koronnego, aby z woyskami szie rusał y pospiesał, ze na yego prziiadz Tatarowie oczekywaią, gdzie yh, wdzięnie przyiąwsy, i. m. p. hetmon ucestował y udarował, ofyaruiać sie z woyskami pospiesyc, chcąc sie som z kroliem i. m. widziecz w obozie han krimsky. I. m. p. [Stefan] Czarnecky, woiewoda rusky, y z i. m. p. [Pawłem] Sapiehą, woiewodą wilens[kim], hetmanem wiel[kim] lit[ewskim], posly wczyąz do ziemie moskiewsky, uriwaiacz Moskwy y gromiac woyska yh, y Mynsko miasto nasy wzyęły y ih mm. pp. comissarzow naszym uwolnily, ktorzy bely w Minsku zatrzymany. Stamtąd iuz nazad powrocili do Polsky, a moskiewszy comissarze y z comendantem moskiewskym, posłysawsy o uciekaniu [Iwana] Howanskiego, hetmana moskiewskiego, usly z Minska zaraz (Pañ Bog som i. m. p. Czarneckiego z nieba prawie naznaceł y zesłał na obronę Koroni Polsky y W. X. Litew[skiego], iako mu to wielie panow przyznawa y som i. m. p. Sapieha, woiewoda wylensky). || (арк. 1181)

№ 245

Новина про об'єднання шведських військ з коронною армією

Z Litwy 1660

Duklias [Robert Douglas], sweczy regimentarz, maiącz swedzkiego woyska kielka tyszieczy, na posylek naszym przyszet do Lytwy y złącęł sie z p. [Stefanem] Czarneckym.

№ 246

*Новина про прибуття Івана Виговського до Львова для зустрічі
з Яном Казимиром, опис зовнішнього вигляду гетьмана, успіхи
польсько-литовської армії у Великому князівстві Литовському
та інші відомості*

24 augusti Ion Wyhowsky przyiehał do Lwowa we 200 koni, kroliony [Janowi Kazimierzowi] przisieę oddawał na woyewodztwo kyowskie y na wierne poddanstwo według pact, z kozakamy zaporowskiemy Warszawie uczynionych. Człek wisoky, nosza wielkiego, zołtey brody, z p. hetmany szie

przywitał, oznał²⁶¹. Panowie sie hetmani, [Stanisław] Potocky, koronni, z i. m. p. [Jerzym] Lubomierskim, marszałkiem wielkim koronnim a hetmanem polnim, poiednaly, przeprosily, bo beła nienawysz miedzy niemy. Wyiehaly z woyskamy do obozu.

Pospolite rusenie sciahalo sie na myeysce naznacone.

To udawano za pewne, ze p. [Stefan] Czarnecky wzyal nazad zyemie litewsky na 1000.

№ 247

13 вересня 1660 р. – Нотатка про сеймик Краківського воєводства у Прошовичах

13 7bris seymik beł w Prosowycach na obieranie panow deputatow na tribunal y zaraz uhwaliono poborow 5, copowe do roku iedno, aby miasta wybieraly pod przisiega magistrat[u]. Aczcyze, koja belo po Swedach y trwala do tego czasu, zložono, zeby nie beła wybierana. Pospolite rusenie uhwaliono na popysz. Beł marszałkiem na tym seymiku i. m. p. Ion Carol xiąze Czartoryskie, zięc i. m. p. miecnika koronnego [Michała] Zebrz[y]dowskiego.

P. radziec krakowskih, p. Slieskowskiego [Wojciecha Śleszkowskiego] y p. Cieliestę [Kaspera Celestę]²⁶², slihta pofukała spetnie o to, ze wsadzily, ska[r]dzyli Zbełtowskie o poranienie sługe mieyskiego, ktorego sądzily *composito iudicio*²⁶³, y na p. podstarosciego [Jana Tomisławskiego], ze nie miał go sądzic, aze pon nocą p. Slieskowsky do Krakowa musiał iehacz y przywiosz go nazaiutrz w karece na seymyk y oddali go sliahczie²⁶⁴. || (арк. 1184)

№ 248

13 вересня 1660 р. – Постанова сеймику Краківського воєводства у Прошовичах

Ad officium et acta p[raese]ntia castren[sia] capitan[ealia] Cracouien[sia] personal[iter] veniens, g[e]n[er]osus Ioannes Sigismundus Smiatkowski eid[e]m officio p[rae]s[e]nti castren[sia] capitan[eali] Cracouien[sia] laudum infrascriptum, per proceres totamque nobilit[at]em palatinatus Cracouien[sis]

²⁶¹ Див. цю цитату в літературі, зокр.: Герасимчук Василь. Чуднівська кампанія 1660 р. // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1912. – Т. 110. – С. 48.

²⁶² *Bieniarzówna Janina*. Mieszczanstwo krakowskie XVII w.: Z badań nad strukturą społeczną miasta. – Kraków, 1969. – S. 156, 170.

²⁶³ *composito iudicio* – мішаним судом.

²⁶⁴ Далі у рукописі арк. 1184–1189 писані іншою рукою і вклені Голінським до книги; арк. 1182–1183 порожні.

in conuentu particulari Prosowien[si] p[ro]x[i]me et immediate celebrat[um], unanimes eiusdem nobilit[at]is consensu approbat[um], manu illustrissim[i] et magnifici Ioannis Caroli Czartoryski, ducis in Klewq̄n, Cremene[n]sis, Sniatinen[sis] etc. capitanei uti marschalci protunc conventus eiusdem subscriptum et sigillo communitum, ad acticandum obtulit. Quod quidem laudum officium p[rae]s[en]s suscipere et in acta p[rae]s[en]tia inscribere mandavit, cuius tenor sequitur estque talis²⁶⁵:

My, rady, dignitarze, wrzednicy y wszystko rycerstwo woiewodztwa krakowskiego, ktorzysmy się na seymik electiey deputackiey y uniuersałem ie k. mci, p. nasego miłosciwego, ostatnich wici *pro die decima tertia septembris*²⁶⁶ naznaczoney do Proszowic ziechali, bierzemy *felix omen reuirescentis felicit[at]is n[ost]rae*²⁶⁷, kiedy nie tylko czuło *inuiulat princeps*²⁶⁸, ale y *diadema* krolewskie *galea contegit*²⁶⁹, trudy y prace obozowe podeymuiąc *contra insultus hostiles*²⁷⁰, przodkuie. Za czym y woiewodztwo nasze *deesse*²⁷¹ nie chcąc, a stosuiąc się w tey mierze do prawa pospolitego y opowiedzianey i. k. mci, panu naszemu młemu, przez ich mm. pp. posłow woiewodztwa naszego declaratiey przeciw nieprzyiacielom Rzeczypospolitey *sine diuisione belli*²⁷² wychodzi. Mieysce sciagnieniu naszemu miedzy Brzeskiem a Hebdowem

²⁶⁵ *Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Cracoviensia personaliter veniens, generosus Ioannes Sigismundus Sniatkowski eidem officio praesenti castrensi capitaneali Cracoviensi laudum infrascriptum, per proceres totamque nobilitatem palatinatus Cracoviensis in conventu particulari Prosowiensi proxime et immediate celebratum, unanimes eiusdem nobilitatis consensu approbatum, manu illustrissim[i] et magnifici Ioannis Caroli Czartoryski, ducis in Klewq̄n, Cremene[n]sis, Sniatinen[sis] etc. capitanei uti marschalci protunc conventus eiusdem subscriptum et sigillo communitum, ad acticandum obtulit. Quod quidem laudum officium praesens suscipere et in acta praesentia inscribere mandavit, cuius tenor sequitur estque talis* – Особисто прийшовши до цього краківського старостинського замкового уряду й актив, уроджений Ян Зигмунт Смятковський подав цьому ж таки краківському старостинському замковому урядові для внесення до актив записану нижче ухвалу, щойно перед цим обговорену на прошовицькому сеймику достойниками й усією шляхтою Краківського воєводства, одностайно цією ж таки шляхтою підтриману, рукою ясновельможного й вельможного Яна Кароля Чарторійського, князя на Клевані, старости кременецького, снятинського та ін. як маршалка того ж таки сеймику підписану й скріплену печаткою. А цей уряд доручив подану ухвалу прийняти і вписати до цих актив. Її зміст наведено нижче і є такий.

²⁶⁶ *pro die decima tertia septembris* – на день 13 вересня.

²⁶⁷ *felix omen reuirescentis felicitatis nostrae* – добрий знак повернення нашого щастя.

²⁶⁸ *inuiulat princeps* – правитель не спочиває, дбає про справу.

²⁶⁹ *diadema* krolewskie *galea contegit* – королівську корону вкриває шоломом.

²⁷⁰ *contra insultus hostiles* – проти ворожого натиску.

²⁷¹ *deesse* – бути осторонь.

²⁷² *sine divisione belli* – без розділення війни (принцип, за яким посполите рушення не могло бути розділене на частини, а мало використовуватися лише проти одного зовнішнього ворога).

na dzień czwarty miesiąca octobra (vwazaiąc *impossibilit[a]tem*²⁷³ prędszego odleglych powiatach sciągnięcia) składaiąc gdzie wszyscy *in personis n[ost]ris*²⁷⁴ wedle dawnych y swiezych praw *sub poenis de expeditione bellica sancitis*²⁷⁵ stawic się powinniemy, tamze oraz *modum* || (арк. 1185) *et ordinem*²⁷⁶ odprawowania tey publiczney expeditiey, iako y *securitatem*²⁷⁷ domow naszych, namowiemy. Z woiewodztwa iednak poki ieszcze odlegle woiewodztwa z nami nie zrownaią się, nie mąmy się ruszyc. Iasnie wielmoznich ich mm. pp. kastellanow woiewodztwa nasze^o, do prowadzenia powiatow naszych należących, bratersko *requirimus*²⁷⁸, aby wedle dawnego y swiezego prawa do nas czas y mieysce mianowane ziachali y prawu pospolitemu dosyc wczynili. A vwazaiąc *aerarii publici rationes et in opere* będącemu woysku widząc *imminentem succurendi necessit[a]tem*²⁷⁹ a maiąc pewne administrowaney takrocney przez wielmoznego i. mc pa[na] Władysława Reia, podskarbiego nadwoznego koronnego, tegorocz[n]e]y zas przez iasnie wielmoznego i. m. p. Iąna Wielopolskiego, kastellana woynickiego, accizy y czopowego nam nie oddanych rachunkow reszty, ktore *pro parata pecunia*²⁸⁰ tak v ich mci m., iako y gdziekolwiekby się z inszych podatkow *et ex iudicatis* sądow²⁸¹ naszych skarbowych pobazały, kładziemy. Quoty iednak *certitudinem*²⁸² nie maiąc, tedy aby się w tym woiewodztwo przeyrzało y informowało, wszyscy ci ich mm., przy ktorych zostaią ieszcze pieniądze publiczne woiewodztwa naszego, przez succollectorow swoich ich mm. pp. commisarzom sądow skarbowych rachunki y registra wszytkich podatkow *circa reassumptionem*²⁸³ tychze sądow skarbowych oddac powinni. A te sądy ich mm. pp. commisarze, iako ie *ad diem quartum octobris*²⁸⁴ limitowali, tak one natęczas reassumowac maią. Tamze oraz dalszą limitatią sądow skarbowych namowią. I lubo do nas na tężze czas zgromadzeniu naszemu naznacony *praecise*²⁸⁵ się nie stawią, || (арк. 1186) nic to ich mm. skodzic nie ma. Toz ich mm. deput[a]tom do trybunału

²⁷³ *impossibilitatem* – неможливість.

²⁷⁴ *in personis nostris* – особисто.

²⁷⁵ *sub poenis de expeditione bellica sancitis* – під карами, передбаченими у питаннях воєнної виправи.

²⁷⁶ *modum et ordinem* – спосіб і порядок.

²⁷⁷ *securitatem* – безпеку.

²⁷⁸ *requirimus* – просимо.

²⁷⁹ A vwazaiąc *aerarii publici rationes et in opere* będącemu woysku widząc *imminentem succurendi necessitatem* – а беручи до уваги стан державної скарбниці і необхідність незабаром допомагати майбутньому війську у важкому озброєнні.

²⁸⁰ *pro parata pecunia* – готівкою.

²⁸¹ *et ex iudicatis* sądow – і з завершених судів, з вирішених справ.

²⁸² *certitudinem* – певності, гарантії.

²⁸³ *circa reassumptionem* – у зв'язку з відновленням, поверненням.

²⁸⁴ *ad diem quartum octobris* – до 4-го жовтня.

²⁸⁵ *praecise* – чітко, точно.

koronnego od nas obranym, ktorzy by do Piotrkowa na czas prawem prefigowany *in personis suis*²⁸⁶ ziehali, sluzyc ma. Azeby tym więtsza gotowosc w woiewodztwie naszym zostawała *in neruo belli*²⁸⁷, biorąc przed się *saluberrima* ich mm. pp. braci [starszych] *media*²⁸⁸ y *paterna* i. k. mci, [p.] nasze^o mlego, *monita*²⁸⁹, przeto poborow pięc ze wszytkich dobr ziemskich i. k. mci y duchownych pozwalamy wydac z miast y miasteczek *secund[u]m constitu[t]ionem anni 1635*²⁹⁰, a ze wsiow *secund[u]m constitutio[n]em anni 1629*. Do ktorych poborow wybierania vzylysmi i. m. p. Mikolaia Wielogłowski[og]*, aby tę exactią *currenti communi moneta*²⁹¹, począwszy *a die prima nouembris ad diem primam decembris, sub vigore processus fisci*²⁹² w Krakowie wybierał, a w powiatach podgorskich osobnego succollectora miał, ktoręmu *ratione salarii*²⁹³ postepuiemy od złotego iednego po groszu. A tych pieniedzy wybranych ie m. pąn poborca nasz nikomu wydawac nie ma, poki o tym dalsza od nasz vczyniona nie będzie dispozycja. Z ktorych wybranych poborow na seymiku przed nami, a nie w skarbie rachunek i. m. p. poborca będzie powinięn czynic. Dobra zas przez niego *in vim exequutionis*²⁹⁴ w retentach odebrane *in solutu[m]*²⁹⁵ iemu przyimiemy. A lubo za szesliwemi successami woysk i. k. mc spodziewaly się [dobra] tak i. k. mci, iako y duhownę, iuz prawie w niwecz obrocone od wydawania chleba zimowego miec swoje *respirium*²⁹⁶, vpewnieni iednak zostaiąc tak assecuratią || (**арк. 1187**) i. k. mci, pana naszego miłosciwego, iako iasnie wielmoz[n]ych ich mm. pp. hetmanow koronnych obudwu, ze to nie tylko dla podsycenia, ale ze tesz *in solutum* zasług woysku potraćono będzie y ze iuz ani chorągwi, ani deput[a]tow wybierania chleba [zimowego] zsyłac nie maią, tedy tak dzierzawcy dobr i. k. mci, iako ich mm. pp. duchowni nad pomienione pobory pozwolone z osobna z tychze tylko dobr *oneri hybernorum*²⁹⁷ podległych po złotych dwudziestu polskich z łanu osiadłego *iuxta constitutiones Regni*²⁹⁸ wydac pozwolili, ktorogo podatku exactoria y wybierania czas na ziezdzie naszym generalnym *pro die quarta octobris*²⁹⁹

²⁸⁶ *in personis suis* – особисто.

²⁸⁷ *in neruo belli* – у нерві війни (тобто: у коштах).

²⁸⁸ *saluberrima... media* – найкорисніші засоби.

²⁸⁹ *paterna... monita* – батьківські перестороги, попередження.

²⁹⁰ *secundum constitutionem anni 1635* – відповідно до конституції 1635 року.

²⁹¹ *currenti communi moneta* – загальною обіговою монетою.

²⁹² *a die prima novembris ad diem primam decembris sub vigore processus fisci* – з дня першого листопада до дня першого грудня на підставі процесу скарбниці.

²⁹³ *ratione salarii* – в порядку платні.

²⁹⁴ *in vim executionis* – шляхом екзекуції.

²⁹⁵ *in solutum* – в рахунок [боргу].

²⁹⁶ *respirium* – перепочинок.

²⁹⁷ *oneri hybernorum* – обов'язкові забезпечити квартирування.

²⁹⁸ *iuxta constitutiones Regni* – згідно з конституціями королівства.

²⁹⁹ *pro die quarta octobris* – на день 4 жовтня.

naznaczymy *hoc p[rae]cauen[do]*³⁰⁰, ze te podatki wyzey pomienione nie mają byc, tylko *in exolu[ti]o[n]em* zasług³⁰¹ woysku obracane. Podług których podatkow proporcyciey aby do woiewodztwa waszego pewne naznaczone choragwie były, a ktore by iuz w kraiach zawoiowanych *in hibernis*³⁰² zostawały, porownanie w tym z inszymi woiewodztwy zarowno zachowuiąc. Czopowe tesz iedno we wszytkich miastach y miasteczkych woiewodztwa naszego *a die 17 septembr[is] p[ro]xi[me] ventura*³⁰³ do roku iednego prolonguiemy, ktore vrzedy mieyskie do seymiku przedseymowego wybierac, reyestrowac y wedle dispociey seymiku przesłego obrocic powinni będą. O cym osobliwym vniwersałem swoim wielmoz[n]y i. m. p. marszałek koła naszego miasta te y miasteczka obwiesci, vrzedy zas grodzkie y meyskie z tych, ktorzy by przez cechu piwa y gorzałkę robili, lubo sami, lubo przez || (**арк. 1188**) synkarzow swoich synkowali, *seriam animaduersionem*³⁰⁴ y piw takich, takze y gorzałek zabieraniem czynic powinni. Accize iz prawo pospołite abrogowało y czas skonczenia iey w woiewodztwie naszym *eadem die 17 septembris*³⁰⁵ wychodzi, tedy iey publicatią dalszego niewybirania aby vrzedy grodzkie y mieyskie w Krakowie w piątek blisko przysły, a w inszych dalszych mieyscach iako naypredzi vczyn[ie]lli, miec chciemy.

Ktore to nasze iednostaine postanowienie ręką własną wielmoznego i. m. p. marszałka koła naszego podpisane do xiąg grodzkich krakowskich podac zlecilismy.

Działo się w Proszowicach *die 13 septembris* roku Panskiego tysiącznego szescsetnego szescdziesiatego.

Jan Karol xiąże Czartoryskie na Klewaniu, krzemieniecki starosta, marszałek seymiku proszowskiego.

Actum in castro Craco[uiensi] feria sexta post festu[m] Exalt[atio]nis S[an]ctae Cruc[is] p[ro]xi[ma] a[n]no D[omi]ni mill[esi]mo sexcent[esi]mo sex[ag]esi[mo]. Ioan[nis] Tomislawski, vice cap[ita]n[us] Crac[ouiensis].

Locus sigilli.

*Correxit Drozdowsky*³⁰⁶.

³⁰⁰ *hoc praecavendo* – з тим застереженням.

³⁰¹ *in exsolutionem* zasług – на платню за заслуги.

³⁰² *in hibernis* – в зимових квартирах.

³⁰³ *a die 17 septembris proxime ventura* – від найближчого дня 17 вересня.

³⁰⁴ *seriam animadversionem* – суворе покарання.

³⁰⁵ *eadem die 17 septembris* – того ж дня 17 вересня.

³⁰⁶ *Actum in castro Cracoviensi feria sexta post festum Exaltationis Sanctae Crucis proxima anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo. Ioannis Tomislawski, vicecapitaneus Cracoviensis. Locus sigilli. Correxit Drozdowsky* – Вчинено у краківському замку в першу п'ятницю після свята Воздвиження Чесного Хреста року Божого 1660. Ян Томиславський, краківський підстароста. Місце печатки. Виправив Дроздовський (окремо на арк. 1189 назва документа: *Copiae extractus laudi Prosouifensis*) etc. 1660 – витяг з копії прошовицької ухвали і т. д. 1660).

Опубліковано: Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1955. – Т. II: 1621–1660. – Cz. 2. – S. 707–709. || (арк. 1190)

№ 249

Новини з Угорщини про захоплення турками міста Варадина і суперечності між Османською імперією та Габсбургами

1660

Z Węgier

Turczy Waradyn miasto y zomek, do kroliestwa wegierskiego naliezace, wzily, 7 niedziel pod nim telko liezaly. Srodze obronne, dzial sieła y inszey armaty y zywnosczy y ludzy. Zdrada sie pokazala, poddal go Wegrzyn ieden, regimentarz, ktori by bel rzadca y starsym, poddal sie. Przedtym, tak udawono samy Węgrowie, ze 7 liat Turek dobiwał go, a nie mog go dobycz. Iest zomek bardzo obronny, potężny, na graniczy liezy siedmigrocky ziemye, nierihło go od Turkow odbiera. Cesarz i. m. Leopoldus rzymzsky, liubo m[i]ał z Turczinem przymierze y maiacz tam swoje woysko, nie kazal nicz czynic, ani przicini dawacz Turczynowy, alie Turczyn, zniocy xzyażęcy [Jerzego II] Rakocego, domislił sie y do cego wieksego, hczacz odebracz 5 powiatow cesarzowy Leopoldowy przy tym wziętym zomku Waradyniu, ktore trzymał xzyażę Rakoczy.

Dopiero cesarz i. m. Leopold³⁰⁷ poslal wieczy woyska do Wegier, bo go tam nie beło nad 12000, ktorzy obozem liezaly za Czysą spokojnie, za swoy grosz zyiacz, kontentuiacz sie prowiantem, ktory im zwozily z miast y ze wsiow wedłуг ordinaty cesarza i. m. Telko cesarz i. m. roskazal po miastach y po wsiach swoich koscioly lutrom, kalwinom odbieracz y samych na wiare katholicę nawraczacz w gornih Węgrach, kędy iedni z hęcią pozwaliali y ministrow precz wiganiały, a drugi upornie nie hcieli pozwolic na to, aby wiary lutersky miely odstapycz, racey woliely sie Turczynowy poddacz, zeby ih przy wierze zostawil (iakosz powiedaią, ze to przycina bela tego Waradina Turkom [poddania] dla wiary, ze im Turczyn przyiaciel obiecal dotrzymac y przy niey zostawyc lutersky wierze Wegrom, alie Pań Bog to wie, iezeli sie tam y sami Węgrowie osiedza, iako y na Budzinyu).

Czyla zmarlych xziązat, to iest xzie[z]ni matky stary Rakocini [Zsuzsanny Lorántffy] y sinem iey zabitym od Turkow, lieżą w Potoku do casu, az pogrzeb nastapy.

Pospolyte ruszenie iest Wegrzeh na sliatę y na miasta iest uhwalione, kędy ziezdaią sie do kupy³⁰⁸, gdysz Turczy, nie folguiac Wegrom za okazyą, zscinaią

³⁰⁷ У рукописі “Leopoldl”.

³⁰⁸ Над рядком дописано рукою Голінського: “nie hca”.

ych y zabieraią w niewolyą potrose. Nie hcą sie ziezdac p. Węgrowie do kupy dliatego, ze im cesarz i. m. koscioly y myastom odymuie y na katolicką wiare nawracac sie ym kaze, o co Węgrowie bardzo sie gniewaią, hcac sie racey Turkowy poddacz, zeby ih przy wierze zostawieł.

A Niemczy tesz to porozumiawszy y niezyclywosc przecyw cesarzowy i. m., ięly przecyw Węgrom powstawacz, do winnicz wpadacz, psowacz iagody y tloczyc sobie, drudzy do becek y zywnosc bracz, gdzie sie ym okazya podała. || (арк. 1191)

№ 250

Новина про пожежу в Стамбулі

W Turceh

W Konstantinopoliu ogien wysedł z miasta, ktore iest za przerwą morską, kędy krzescianie mieskaią, koscioly swe maią, kliastory, wolno ym tam mieskacz. Zaielo sie, ogien przeset do Konstantinopolia, tam sie zaielo y zgorza[ło] domow s kamienczamy na 20000, kielka dny gorzało.

№ 251

Новина про виверження вулкану Везувію коло Неаполя

Gora Wezuwys w Neapolim zapaliela sie, ktora srogym ogniem gorzała, wydaiać sie wielky ogien, kamienie, popioł, a paliacz koło siebie blyskie wszy, ogrody. Przedtym tez gorzala ta gora, iest temu liat 25.

№ 252

Новина про призначення Акоша Барчая семигородським князем та позиція претендента на князівство Януша Кемені з цього приводу

Węgrzech

Cesarz tureczky [Mehmed IV] podał swego xziązę³⁰⁹ [Ákos Barcsay] do siedmigrocky ziemie na mieyscze kzyżeczya³¹⁰ y opanował wsistkę siedmigrocką ziemie y osadzył Turky swemy miasta y zomky niektore. A Węgrowie y gospodarowie wołosky [Stefan Lupu] y multansky [Grigore Ghica] wolieli by Kimy Ianusa [Kemény Janos], co beł spierwu podany za xzyżęcia siedmigrockyego (aniz tego, co go Turczy podaly)³¹¹.

Cesarz i. m. [Leopold I] woyska swe na liezą Węgrzech zostawył na zymę, na wiosnę spodziewaiącz sie woyny z Turky.

³⁰⁹ Слово дописане над закресленим “baş”.

³¹⁰ Надпис на маргінесі: “[Jerzego II] Rakociego”.

³¹¹ У рукописі дужка не закрита.

№ 253

26–30 жовтня 1660 р. – Нотатка про прибуття короля Яна Казимира до Кракова і привітання його від казимирських райців

Krol i. m. [Jan Kazimierz] przyiehał do Krakowa 26 8bris we wtorek na nocz y stanął s kroliową i. m. [Ludwiką Marią] we dworze i. m. x. [Andrzeja] Trzebyczkiego, biskupa krakow[skiego]. Iezdzył krol i. m. na nabozenstwa Wszystkych Świętyh pod Tęczyn do oycow carmelitow, co na Pusczy mieskayą. Wytalismy krolia i. m., p. [Wawrzyniec] Mrockowycz oratya odprawiał 30 8bris w sobotę we dworze biskupym. || (арк. 1192)

№ 254

1660 р., жовтень. – Новина про поразку гетьмана Юрія Хмельниченка від коронної армії Юрія Любомирського під Чудновом та нову присягу козаків Речі Посполитій

1660

*In octobri*³¹² i. m. p. Ierzy Lubomierzsky, marszałek wielky koronny a hetmon polni koronny, porażyl kozakow zaporowskych na głowę y [Jurija] Hmiel[ni]cz[e]nka przywiód do tego, ze sie poddacz musiał y przisiądz kroliowy i. m. [Janowi Kazimierzowi] y Rzeczypospolitey Koronney Polsky na wierne poddanstwo. Przisly listy³¹³ do krolia i. m. do zomku krakowskiego w dzień s. Simona Iudy 28 8bris. “*Te Deum laudamus*” spiewano y 40 godzyn odprawiono na zomku i. m. x. biskup krakowsky [Andrzej Trzebicki] y w inszyh kosciółah 5.

№ 255

Новина про поразку українсько-московського війська під Чудновом та участь кримського хана Мегмеда Гірея IV у цій битві

Seremet [Wasilij Szeriemietiew], hetmon naywissy moskiewsky y po-winny blisky carsky, maiacz liudzy 50000, wybornego woyska Moskwy 30000 a kozakow 20000, okopał sie w poliu, hczacz sie mocno bronzycz woysku i. m. p. marsalka koronnego [Jerzego Lubomirskiego] y Tatarom, ktorych 50000 zasło mu drogę y otocely go dokola y z woyskiem naszym y z kozakamy. Hcział Tatory przenaiačz, tractuiačz z niemy, y zgodził sie, dał im sesczkroc sto tiszyczy, drudzy mowiely, ze 300000, hczac, aby go wolno wipusciely Tatarowie. Piniądze wzyąwszy, pedziely, ze “y to nasze, y tysz nasz”. Nie odstapiely od

³¹² У рукописі “In octobre”.

³¹³ Далі помилк. знову написано “listy”.

woyska naszego, alie go³¹⁴ obliegly potężnie, y Tatarowie dokola, gdzie dREW nie mieli, any przy cim gotowacz ieszcz sobie. Musieli sie poddac przez tractaty, Seremet.

№ 256

*Новина про похід польсько-литовського війська на землі
Московського царства*

I. m. p. [Stefan] Carnecky, woiewoda rusky, ze swim woyskiem y z litewskym i. m. p. [Pawłem] Sapieią, hetmanem³¹⁵, poset wgląb moskiewsky ziemie, znosząc ogniem y mieczem Moskwe, miasta y wsy. Som car [Aleksy Michajłowicz] w stolicy przemieskywa, liud swoy zbieraiącz na posiłek swoym, Anglikow, Niderlandow, Fran[c]uzow, Swedow, Niemcow officierow dobrich przednih.

№ 257

*21–24 листопада 1660 р. – Новини про поразку українсько-московського
війська під Чудновом та похід Стефана Чарнецького і Павла Сапіги
на землі царя Олексія Михайловича*

21 *nouembris* 1660 przisła nowyna do krolia i. m. [Jana Kazimierza] z obozu naszego z Moskwy, ze Seremet [Wasilij Szeriemietiew] y z obozem swym, z armatą po długym obliezeniu od i. m. p. marsałka wielkie[go] koronnego [Jerzego Lubomirskiego] y od Tatarow musiał sie poddac, ktorego Tatarowie y z Moskwą w niewolią zabraly do tatarzsky ziemie. Kładly ych na 50000 Moskwy bydz przy tym Seremetu. Hciał sie okupycz drogo, zeby go Tatarom nie dawacz, alie zeby go wolno wypusczyz y z Moskwą, alie Tatarowie nye hcieli na to pozwołyycz, upominaiąc sie zapłaty u naszym, u i. m. p. marsałka koronnego, za swoje zasługi. Bely tryumfy w nyedzielie 21 *9bris* na zomku y “*Te Deum laudamus*” spiewano, potym w Krakowie we dnie y w noczy z dzyał byto y chłopy dway na gałce wierzhu wieze naywyssy horagwy wywiialy, Niemiecz y s cieslią, strzelialy y race w noczy puscaly.

23 *nouembris* ony w Kazymierzu triumfowaly, z dział byto, ognie palono, trąbiono, racze puszczano roznie y z kapelusa puskarzowy z koła lieciały. Same[go] krolia i. m. obraz beł ubrany na ratusu na murze pieknie, a Moskwycyn pod nogamy liezał iego. Za kroliewskie zdrowie na ratusu wypielismy po rostruhonye, “*Te Deum laudamus*” spiewalismy. Krol i. m., nazaiutrz iadąc na mieski staw przez Kazymierz, przipatrował sie obrazowy y dwor krolia i. m.

³¹⁴ Далі помилк. знову написано “go”.

³¹⁵ “i. m. p. Sapieią, hetmanem” дописано над рядком.

24 [nouembris] we srodę Zydzy triumfowały u siebie w miescie.

Oraz przisła nowyna, ze i. m. p. Carnecky Stephan, woiewoda rusky, i. m. p. [Pawłem] Sapieią, woiewodą wilenskim³¹⁶, hetmanem litewskym, zbiel także Moskwy 9000 y wielie popustoszył Moskwy ogniem y miecem y oboz [Iwana] Howanskiego okopany po drugie raz wzięły y z armaty, dobrze opatrzone żywnosczyą wielką. Ucziek Howansky z niego z ostatkiem liudzy, uslysawsy o p. Carneckym. Jest to miesyce 14 mil od Smolenska y tam stanęły woyska z i. m. p. Carneckym y z i. m. p. Sapieią, litewsk[im] hetmane[m], na odpoczynek. || (арк. 1193)

№ 258

*Новина про наміри Москви укласти мирний договір
з Річчю Посполитою за посередництвом Курляндії та похід
польсько-литовської армії проти царя Олексія Михайловича*

1660

Przisła nowyna, zeby car moskiewsky [Aleksy Michajłowicz] do tractatow nahilyal sie przez xziązę kurlyanckie [Jakuba Kettlera], o czym poslal posła swego do krolia i. m. [Jana Kazimierza] xzyązę kurlianckie do Krakowa y i. m. p. [Wincentego Korwina] Gąsiowskiego, hetmana polnego litew[skiego], ktorego Moskwa wiewzieniu trzymała. Kazali do Połocka zawieszcz, zeby beł blyzy naszych, do tractatow pokoju radzacz. Y do p. [Stefana] Carneckiego słał car moskiewski, y i. m. p. [Pawła] Sapiey o tractaty, na ktory miesiąc wzyac *armisticium*³¹⁷, alie na to nie hcial pozwolyc p. Carnecky bez woly kroya i. m.

Przed gody bela tajemna rada, iezeli i. m. p. Carnecky ma ysc w głąb zięme, cily *armisticium* zawrzec z Moskwą. Staneła *in senatu* ysc w głąb pod stolicę moskiewską, przydawsy woyska swiezego i. m. p. Carneckiemu y i. m. p. Sapiey, woiewodzie wilenskiemu.

№ 259

*23 листопада – 30 грудня 1660 р. – Новини про прибуття двох
посольств від гетьмана Юрія Хмельниченка до короля Яна Казимира
та звільнення з польського полону Тимофія Цюцюри і Павла Апостола*

30 10bris 1660 posłowie kozaczy od [Jurija] Hmielnicenka po drugie raz przyiehaly do krolia i. m. [Jana Kazimierza] s poddanst[w]em, 20 kony. A pierwszych poslow kozackych odprawiono, barwę ym dawasy y kontentaty po

³¹⁶ “woiewodą wilenskim” дописано над рядком.

³¹⁷ *armistitium* – перемир’я.

złoty 100 w drogę. Beło yh 16 osob (bely die 23 9bris 1660). Odiehali kozacy.

Ten Czieciora [Tymisz Ciecziura] z Postołem [Pawłem Apostołem], ktorih beło za wieznie prziwieziono kozakow zaporowskyh przincipalow, bo ten Ceciura bel hetmanem polnim, maiąc pod swą mocą kozakow 60000, a Postoł 40000 kozakow, al[e] wsystkyh stracily, gdy i. m. p. marszałek wielky koronny a hetmon polni koron[ny] [Jerzy Lubomirski] nastąpiel na kozaky y s Tataramy, kedy porazono kozakow na głowę, az sie poddac musiely y przisiądz kroliowy i. m.

Za przycyną i. m. p. marsalka koron[nego] tego Czieciorę krol i. m. wolnim ucinel y Postola, saty sprawyc kazal y gospodę dawusy im na s. Anny vliczi, na tydzien po zł[oty] 40 na strawę ym dawono, a pod wartą albo pod arestem beli do seymu.

№ 260

*19–24 грудня 1660 р. – Щоденникові метеорологічні нотатки
Мартина Голінського з описом повені на Віслі*

19 10bris z niedzielle na poniedzialek srogy wiatr powstal w nocy. Wiher po drugie raz parkany poobalyel, dahy pozrucel z domow, z kamienicz, descz potym powstal.

Die 23 y 24 [10bris] de[s]c srogy bel, Wisła pusciela, liod zesedl, most Wielycky, co bel na wodzie, wziela, linę [...] zerwała, az do Mogiely zanosło pal mostu, drzewa naniolos na mosty y z gory zbiegło drzewo [...]. Ciepły s. Tomas nastal, iak wiosna; zyma nastala ciepla, dzista, az do Nowego Roku.

№ 261

19 грудня 1660 р. – Нотатка про зміну адміністрації у велицьких та богенських соляних жупах

19 10bris zupy wielickie y bohenske odebraly ich m. pp. comissarze krolia i. m. [Jana Kazimierza] od p. z Iarosina [Jaroschina]³¹⁸ z Niemiec, ktory potracyl, nie dotrzimal, raty nie oddawal po stu tysieczy na kwartal, iako bel obiecal. Dono³¹⁹ zupy w administratią i. m. p. Ionowy Wieliopolskiemu, kastelia[nowy] woynickiemu, az do s. Iona Krzcieliel trzymacz y z drugiemy dwiema ich m. p.

³¹⁸ *Wójcik Zbigniew*. Poselstwo Andrzeja Olszowskiego do Wiednia w roku 1658/1659 // Sobótka. Śląski Kwartalnik Historyczny. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk, 1976. – R. XXXI. – Nr 2. – S. 265.

³¹⁹ Далі закреслено слово.

Vrzedniczy w tęż niedzielie przisięgaly wieliczcy zupny wsycy na urzędy swoje, iako wiernie sluzyc maia, nie krasc soly (trudno przestac, cego szie dawno uczely). Cieslia trzasky bierze, gdy drzewo ciese, a nie bronia mu tego, yawnie noszy y przedaie, takze y sol obrebuia, ciesa balwany klapcie, trzasky od niego biorą solne, co ie ledak tu depcze.

№ 262

Нотатка про прибуття татарського посланця Дедеш-аги до польського короля Яна Казимира

Posel tatarsky [Dedesz aga]³²⁰ przyiehal od hana tatarskiego [Mehmed Gereja IV] z Krimu do krolia i. m. [Jana Kazimierza], przyprowadzili 2 bahmata kroliowy i. m. w podarunku od hana. Poselstwo, ze hce han miescac w przyiazny bratersky z krolom i. m. do zywota y na uslugę yszcz kroliowy i. m. z woyskiem znouu do Moskwy y gdzie krol i. m. kaze y wyprowadzil woyska w polie iuz 30000.

Stal som u p. [Wawrzyńca] Mrockowycy, raice, poseł y we trzech gospodah inszyh na Kazimierzu. Przyiehal przed gody, miał audiencią u krolia i. m., poslono pon konia tureckiego rosłgo z kroliewsky stainie y kielka panow dworzan prowadzili go y nazad – y tam, y sam. Y odprawiel go krol i. m. [21 stycznia 1661]³²¹ y podarunki poslono hamowy y zenie iego [Zejneb sultan]³²² od kroliowy i. m. [Ludwiki Marii]. || (арк. 1194)

№ 263

Покутний лист краківського каноніка Володислава Криштофа Осолінського з коментарем Мартина Голінського

Koniec roku 1660

I. m. x. Osolinsky [Władysław Krzysztof Ossoliński], kanonyk krakowsky, po Swedah bel uczyniec na peregrinatye y mękah świętyh za pokutę to sobie obral nawiedzac mieysca świętę. Przisedszy do Krakowa y ich mm. kapitułę przeprosiel y iawnie na zomku czinel w koscielie pokutę, y iakoby to on som o sobie miał napisac y widac taky scrip[t], czili kto insy. Ia to przepisal od p. Wawrzyńca Toporzskiego, raice kazymierzskiego, organisty zomkowego³²³.

Vladislaus Christophorus, degener et indignus nominari Osolinsky, indignus canonicus et perpetua ignominia venerabili[s] capituli, indignissimus

³²⁰ Mercuriusz Polski / Opr. Adam Przyboś. – Kraków, 1961. – S. 69–71 (лист хана до короля).

³²¹ Там само. – S. 95.

³²² Там само. – S. 71 (лист дружини хана до королеви).

³²³ Наступний текст до кінця документа викреслено Голінським.

sacerdos, vanus peniten[s] et uagabundus peregrinus, caret diligentia in officio Dei et eccle[s]ia³²⁴, caret sapientia, prudentia et omni bono studio³²⁵, abundat Machiavellica astutia³²⁶, caret omni religiosa virtute, superabundat omni malitia, peruersitate, pharizaica hipocrisi, vno uerbo, per omne[s] gradus nequam.

Publicanus in peccatis, pharizeus in superbia, hypocrita in deuotione.

Tu, qui legis, habe in me patientiam³²⁷, si Deus omnipotens non uult mortem meam. Ora Deum pro me et, quod propria manu³²⁸ iuste et³²⁹ in³³⁰ perpetuam rei³³¹ veritatem et penitentiam scripsi, iniuste³³² delere aut lacerare³³³ crudeli manu caue et pati stricte³³⁴.

Malo³³⁵ iudicari ab homine ne iudicer a Deo³³⁶. 1660³³⁷.

Опубліковано: *Tatomir Lucyán. Dziennik podróży po obcych krajach, odbytej w latach 1660–1663 // Biblioteka Ossolińskich. Poczet Nowy. – Lwów, 1865. – T. V. – S. 363–364.*

³²⁴ У друці “in ecclesia Dei” замість “in officio Dei et ecclesiae”.

³²⁵ У друці “iudicio”.

³²⁶ Так у друці; у рукописі позбавлене сенсу “qtutia” зі знаком скорочення.

³²⁷ У друці “poenitentiam”.

³²⁸ У друці “manu mea”.

³²⁹ У рукописі “et” помилково написано двічі; у друці відсутнє.

³³⁰ У друці “ad”.

³³¹ У рукописі “regi”.

³³² У друці слово пропущене.

³³³ Так у друці; у рукописі помилк. “laugare”.

³³⁴ У друці “et pati stricte” пропущено.

³³⁵ Так у друці; у рукописі помилк. “male”.

³³⁶ У друці “quam stricte iudicari a Deo” замість “ne iudicer a Deo”.

³³⁷ *Vladislaus Christophorus, degener et indignus nominari Ossoliński, indignus canonicus et perpetua ignominia venerabilis capituli, indignissimus sacerdos, vanus poenitens et vagabundus peregrinus, caret diligentia in officio Dei et ecclesiae, caret sapientia, prudentia et omni bono studio, abundat Machiavellica astutia, caret omni religiosa virtute, superabundat omni malitia, perversitate, pharisaica hypocrisi, uno verbo, per omnes gradus nequam. Publicanus in peccatis, pharisaeus in superbia, hypocrita in deuotione. Tu, qui legis, habe in me patientiam, si Deus omnipotens non vult mortem meam. Ora Deum pro me et, quod propria manu iuste et in perpetuam rei veritatem et poenitentiam scripsi, iniuste delere aut lacerare crudeli manu caue et pati stricte. Malo iudicari ab homine, ne iudicer a Deo. 1660 – Владислав Криштоф, виродок, недостойний називатися Оссолінським, негідний канонік і вічна ганьба всесного капітули, найнегідніший священнослужитель, пустий покутник і пілігрим-волоцюга, недбалий у служінні Богові та церковних обов’язках, позбавлений мудрості, розуму і будь-якого доброго прагнення, повний макіавеллівських хитрощів, позбавлений будь-якої побожності, переповнений всілякими пороками, зіпсутістю, фарисейським лицемірством, словом – в усіх відношеннях негідний чоловік. Безстидник у гріхах, фарисей у зарозумілості, лицемір у побожності. Ти ж, який це читаєш, будь до мене поблажливий, якщо всемогутній Бог не хоче моєї смерті. Моли Бога за мене. А те, що я власною рукою справедливо написав на вічну правду і для покути, вважай, не зітри й не порви несправедливо жорстокою рукою і не зазнай [за це] суворой карі. Волю людського суду, щоб не мати суду Божого. 1660.*

1661

№ 264

1661 р., січень. – Нотатка про податок для шинкарів у Речі Посполитій

1661

In ianuario collecta nastala *ex senatu[s] consulto*¹, aby płaciely kacmarze od waru piwa po zł[otych] trzy, a od pułwarku po zł[otych] 1/15, od gorzałky roznie płaczili, przisly vniwersaly i. m. p. podskarbiego koronnego [Jana Kazimierza Krasieńskiego] na to, y od miodu, od ahtelia iednego, po g[ro]sz[y] 15. Az do seymu przislego ma to trwacz. Trzymal tę collectę w Krakowie y w Kazimierzu i. m. p.² Sulcz, pisarz garbarsky. Trwala rok ta collecta, az ya seymem zniesly³.

№ 265

18 лютого 1661 р. – Нотатка про майнові конфлікти в Казимирі

1661 die 18 february zapis vczynielo miasto i. m. p. Paprockiemu na kamience i. m. p. [Wawrzyńca] Toporzskiego, ktorą kamience iakoby to miastu kadukiem miano przisadzic, a i. m. p. Paprocky przegracz. A to beła przedaz potim tey kamience za 2000 złotych, a nic nie wzięło miasto, darmo iey musielismy odstapic (a sprawili to niektorzy z pp. radziec nasyh, ze tę kamence nastrecili i. m. p. Paprockiemu, hoc o tym nie mislył, y wolieli komu insemu tey kamience zycic, anizeli miastu). *Deus illi parcat*⁴, nie pomnieli na prawa, sumnienie y przisiege swoje. || (арк. 1195)

№ 266

2–24 січня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про привітання казимирськими райцями Яна Казимира і Людвіки Марії у Казимирі, щорічне обрання резидентів на уряд міського бурмістра, приватні справи та інші відомості

1661

In nomine Domini. Amen, Iesus

2 ianuary w niedzieli na nocz iehał krol i. m. [Jan Kazimierz] do Wielicky y z kroliową i. m. [Ludwiką Marią] przez Kazimierz. Stalismy przed ratusem,

¹ *ex senatus consulto* – за рішенням сенату.

² Далі пропущено місце для імені.

³ Переправлено з фрази “на seymie zniesly”. Далі надпис: “Koniec roku 1660”.

⁴ *Deus illi parcat* – хай йому Бог простить.

p. raice, pokloniwszy sie nisko. Krol i. m. uhilił kapelusa. Desc porasiał, bloto belo, Wysła pusciela, iak na wiosnę, takie ciepło belo. Stal krol we dworze u pp. Morzstynow, u pana bahmistrza [Aleksandra Morsztyna] we dworze. Kroliowa imoscz na dol sie spusciela y franczmer panow y paniat spuscieli sie na doł. We srodę krol i. m. z kroliową imo[scią] do Krakowa przyiehaly.

8 *ianuary 1661* beła electya pp. residentow w Kazimierzu, kto ma bydz burmistrzēm na ten rok. Ziehal i. m. p. podrzęczy [Michał] Morawycky imięniēm i. m. p.⁵ [Hieronima] Wierzbowskiego, woiewody brzesk[iego kuiawskiego], wielkiego rzance krakow[skiego], y obrał p. Andrzeia Iasowskiego, p. Marcina Golinskiego, p. Wawrzynca Mrockowycy, p. Pawła Przytułowycy, p. Augustina Klimerowskiego, p. Iona Smarzowskiego.

Ian[uar]y 15 pany moya [Anna] horowała natęncas.

P. Siewierskiemu pp. oddaly kliuce od bromy Skawinsky, zapisaly to w actah consul[arnych]. P. Lasiowy [Jakubowi Łasiowi] oddalismy od bramy Wielyczky.

14, 15, 16 [*ianuary*] wiatry srogie panowaly, wihri z descem, domy obaliał, parkany.

22 *ian[uar]y* krol i. m. wiiehal s Krakowa do Cęstohowy⁶.

I. m. x. kanclerz [Mikołaj Prażmowski] osadziel sprawe Zianurowicem⁷
24 *ian[uar]y* o lodow[i]ec od brzegow.

№ 267

7–26 лютого 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про суспільне, майнове, господарське, приватне життя в Казимирі та інші відомості

23 *febr[uar]y* vmarł x. Kłobuczinsky, zakrzystian u Bozego Ciała, kapłon pobozny, tamze pohowan.

7 *february* p. [Marcin] Misiecky poiał panią Brzeską.

9 *feb[ruar]y* Gibałę sądzyc o [...] pocęlismi.

9 *february* p. Iana Koziarcika y Codronia [Kodrona]⁸ rzeznyka do 12 mężow obralismy.

18 *february* zapis [...] na zł[otych] 2000 kamience p. [Wawrzyniec] Toporz[sky] i. m. p. Paprockiemu⁹.

⁵ Далі закреслено нерозб.

⁶ Mercuriusz Polski / Opr. Adam Przyboś. – Kraków, 1961. – S. 113.

⁷ Можливо, лавник Marcin Zonerowicz (*Stańczyk Sebastian. Urzędnicy miejscy Kazimierza koło Krakowa od połowy XVI do końca XVIII wieku / Rozprawa doktorska.* – Kraków, 2020. – S. 287).

⁸ Там само. – S. 127.

⁹ Три нотатки за 9 і 18 лютого зроблено на маргінесі.

26 *february* w sobotę dalismy consens pp. krawcom kazimierzskim na przedawanie wendety według przywileju nowego, który sobie wyprawili za mego burmistrzostwa, na którym się ją podpisał jako burmistrz.

26 *febr[uar]y* pany Grątkowsky, wdowie, nadalismy opiekuny dzieciom po nieboszycu mężu iey, p. Iona Zakrzewskiego y p. Gielarzego Waclawowycy, kusnierza. W actach consul[arnych] zapisano. Sła zamąż potym.

26 *febr[uar]y* skarżeli się o simple uchwalone 9 *februa[r]y*¹⁰, że ym nie chcą wydawac, które 3 uchwalone na potrzeby mieyskie. Odesłalismy ych do p. wojta [Macieja Zawady], które piersy raz nastaly nowe. P. [Jakub] Łas, p. Zakrzewsky, p. Gyclarz wibirali.

№ 268

2–8 березня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про суспільне, господарське життя в Казимірі, податкові, судові справи у місті та інші відомості

Martius

2 *marty* Kotliarz przyjął mieyskie, Niemiec, u p. [Szymona] Winarzskiego sobie urwał mieszkanie. Wstępował z nim p. Ion Kitner, ławnik, y Ion Kotliarz, Niemiec, [...] jego zamieszkał. Reces w actach consula[rnych] y list od urodzaiu.

4 *marty* publica była na Zydy od x. sufrogana y officiala [Mikołaja Oborskiego], aby nikt u Zydow nie pyiał, w łączny się u nyh nie myiał, z niemy nie iadał, ani u krzescyjan nie grawali Zydzy. Publikowono to.

V nas *laudum*¹¹ stanęło, aby nierządu miescanie nie howaly y Zydzy u niich nie graw[a]ly, u krzescian, pod 10 grziwien wyny. Publikowono to.

7 *marty* sądy się zaczęły pp. comissarzow woiewodztwa krakowskiego w dziedzincu, 12 p. sędziow deputatow, o pobory, o accizy, o copowe, o retenta dawne y swieze.

12 [*marty*] miasto nase Kazimierz przegrało 1500 o copowe, które trzymaly przez arendę od i. m. p. woyniczkiego [Jana Wielopolskiego], safarza podatkow woiewodztwa krakow[skiego]. Kazono zapłacyc, libertarzow nie przyjął. Kazono tes p. Winarzskiemu płacyc, co winien copowe, a p. [Hieronim] Rubinkowsky wigral libertatią swoje constitutyą. Spełn[a] nasy musiel y zapłacyc 10000 zlotych¹².

18 *marty* kupieł p. Sobestian Lenartkowyc kamience, na Wielicky vliczy lyezącą, nazwana Wincencyk¹³, u p. Mikołaja Luteckiego, rayce kazimierz[skiego], za zł[otych] 2400. Przipisal mu do sumy p. Lutecky.

¹⁰ “uchwalione 9 *februa[r]y*” дописано над рядком.

¹¹ *laudum* – ухваля.

¹² Надпис на маргінесі: “12 *mart[y]* i. m. p. Paprockiemu [...] od miasta”.

¹³ Тобто, від імені Stanisław Wincencik/Wincenty: *Krasnowolski Bogusław*. Ulice i place krakowskiego Kazimierza: Z dziejów Chrześcijan i Żydów w Polsce. – Kraków, 1992. – S. 88.

10 *marty* 1661 odprawiała sie liczba, którą cinieli p. Augustin Klimerowsky, p. Ion Smarzewsky, rayce y lunarowie kazimierzsczy. Beł *percepti*¹⁴ zł[otych] 4741/29 za niedziel 42, iako trzymały z przewozem, a distributy zł[otych] 4807/23/3 resty, pp. luna[rowie]. Winno miasto zł[otych] 65/24/3. Kwitowono ych z lunarstwa. Obrła Rzeczpospolita p. Marcina Golinskiego, a p. raice p. Woyciecha Zawadę, radziec kazimierzsk[ich]. Odebralismy 13 *marty* lunarstwo. || (арк. 1196)

№ 269

11–21 квітня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про політичне, господарське, суспільне життя в Казимири

Aprilis

Beł seymik w Prosowycach [28 marca]¹⁵, na ktorym beł marsalkiem i. m. p. [Michał] Iordan, podkomorzy krakow[ski], beł y i. m. p. Ierzy Lubomierzsky, marsalek y hetmon polni korony. Wisłało miasto p. Marcina Misieckiego y p. Iona Zakrzewskiego do Prosowyc na ten seimik.

11 *aprilis* na Wielicki vliczy w kamięncy Waclawykowski u stolarza w yzbie zastali Zyda, pyącego gorzałkę z iedną mężatką, sin Kozuhowskiego młod[e]go, y wzyęli go studency do szkoły. Musial sie ym dobrze okupyc, p. sinowy zł[otych] 50, a kurwę wsadzono na ratus y potym pusczyć ią kazaly, a zaprzeli sie tego. P. burmistrz natencas beł p. Pawel Przytulowyc. Alie to naprawa bela na Zyda, zeby [...] y niektorzy aby [...]. Wzyeli panow y p. burmistrz, y p[ąn] podwoiewodzy [Krzysztof Rupniowski] posli do szkoły po tego Zyda, a iuz go nie beło, wipuscily.

Kurwie tey, koja meza miała w Krakowie, kazali pp. dac iey pliąg z decretu 30 rozgow. Nie hczelismy tego zapisac y sługa Iurek Korodysky tak ucinieł: osieksy kurwę, rano prec wypuscieł. P. burmistrz wzyał to sobie za urazę, ze sie mu sługa nie opowiedzial, ze skarawsy, miał ią wypuscic, z p. [Mikołajem] Luteckym y z niektoremy vczynieli protestatyą nie *specificaliter*¹⁶ (?) na kogo, ięno na tego, koji kazał wypusczyć¹⁷ (bo sie spodziewali iesce co wzyąc s tey sprawy), iakoby to [...] uczynieli przed p. woytem [Maciejem Zawadą]. Ia tes poset do p. woyta, uciniełem taką protestatyą, iako y ony, a Iurkowy kazałem, aby ią, znowu poimawszy, do więzienia wsadzył y opowiedzial ią p. burmistrzowu, y tak ucinieł. Poimal,

¹⁴ *percepti* – отримано.

¹⁵ Akta sejmikowe województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1959. – T. III: 1661–1673. – S. 12ff.

¹⁶ *specificaliter* – спеціально (у рукописі нерозбірливо і з помилкою).

¹⁷ Надпис на маргінесі: “13 aprilis”.

wsadzył, dopitacz sie iely kręcic, zeby ią pusczyć, p. burmistrz y z p. Luteckym, którą kazał poimac, pusczyć ią kazali znowu. Ia tesz vcziniel znowu manifestatą na pana burmistrza, ze ią kazał pusczyć, bo sie do p. burmistrza panowie raice zysc nie hcieli, hoc yh obselał (z wielky hmury mały desc, iako powiedaią).

S tego Stanisław zapisał sie, ze do roku gorzalky pycz nie bedzie pod więzieniem y biciem plag 30.

21 aprilis słuhalismy licby p. Kołaydowskiego, szewca, y p. Gielarzego [Wacławowicza], kusnierza, co seruis giel[ty] wybieraly przez rok y 3 my[e]siąca. Został Kołaydowsky z rahunkiem zł[otych] 175, co winien długu. O to nic nie czyniono, przepadło to, ten dług u niego, nie oddał tego długu.

21 aprilis kazalismy zapisac y Rzeczpospolita consens pozywac o retenta tyh, co kto winien copowe, ktore miasto arendowalo belo za 10000 od i. m. p. woynickiego [Jana Wielopolskiego], iako safarza woiewodztwa krakow[skiego] do pp. comissarzow na zomek krakow[sky] do sądow, bo i. m. p. woynicky nie hcial nic defalkowac, ani odpuscic na libertaty, ktorzi mieli y przysądzili im libertaty. Musialo miasto zapłacic. Wibieral to copowe p. [Andrzej] Iasowsky, p. [Wawrzyniec] Toporzsky, p. [Augustyn] Klimerowsky, rayce, p. [Marcin] MisiECKy od Rzeczypo[spolitey].

21 aprilis Rzeczpospolita dała consens p. Iasowskiemu, zapisano to w actah *consulariis*¹⁸ na te 200 złotych, co od p. [Hieronima] Rubinkowskiego dał beł na skłatkę żołnierzow cesarskyh z Krakowa, gdy ustępowac miely, aby te piniądze udał na zapłatę resty copowego i. m. p. woynickiemu (nie kwytowało miasto p. Iasowskiego s tego copowego).

P. [Szymon] Wynarzsky, p. [Wojciech] Zawada, p. [Wawrzyniec] Mroc-kowyc przisiegali w grodzie na copowe, ktore wybrali *ad fideles manus*¹⁹ przez puł roka y niedziel kielka do ostatniego dnia kwietnia w sądah comissarskyh. Przisądzono ym po groszu od złotego za pracą, od zbitnie natencas nic nie brał; co beli zwyęły, to wrocily kacmarzom, telko od 16 ahtely brali pp. comissarze, od zbytnich niez nie braly || (арк. 1197)

№ 270

1–8 травня 1661 р. – Нотатки про збір податків у Казимирі, приватні господарські справи Мартина Голінського та новини з Варшави про роботу сейму

May

Die 1 may copowe sie zaceło, ktore i. m. p. łowczy [Jan Ścibor Chełmski] u woiewodztwa arendował²⁰, a zas i. m. p. łowczy insim kazimierz[anom]

¹⁸ w actah *consulariis* – в раецьких книгах.

¹⁹ *ad fideles manus* – до вірних рук.

²⁰ Надпис на маргінесі: “За 46000 р. łowci arendował”.

arendował. Zyd Icek, co y młyny trzyma, do starostwa krakow[skiego] należące, tak Krakow, Kazymierz, Klieparz, przedmieszcza za zł[otych] 24000, a som i. m. p. łowczy od woiewodztwa za zł[otych] 46000.

2 may seym sie pocal Warszawie walny sesc niedzielny, ktery dluzey sie odprawial, na korym mowicz krol i. m. [Jan Kazymierz] o electy nowego pana, alie na to nie pozwoliono²¹.

8 may arendowalismy okop na 4 liata p. Goialowycowy y p. Woyciehowskiemu za zł[otych] 7000. Wydali y zaplacili te zł[ote] 7000 domem y przebudinkamy na kamience.

7 may wiehal i. m. p. [Stefan] Carnecky na seym do Warszawy, a 8 may presentowal wienziow Moskwy znacznyh 25, wsystkych w hatlasah iednakych zołtych, a horagwy pieknyh moskiewskych 65, korych oddawal kroluiowy i. m. w zomku warsawskym²², przy ktorey presentaty wiezadal poseł moskiewsky [Łarion Iwanow]²³ do zomku y widzial wienziow moskiewskych y horagwie. Poseł prosiel o comissarzow do tractatow na pokoy ucziniony.

Na tem seymie krol i. m. rozdawal uacantye: i. m. p. woiewodzie poznon[skiemu] [Janowi] Lescinskiemu – podkanclerzstwo koronne, p. woiewodzie kaliskie[mu] [Andrzejowi Karolowi Grudzińskiemu] – woiewo[dztwo] poznanskie, p. woiewodzie podliaskiemu [Janowi Piotrowi Opalińskiemu] – woyewo[dztwo] kaliskie, i. m. p. wielkiemu rzancy [Hieronimowi Wierzbowskiemu] – woiewodzt[wo] sierackie, p. Makowy [Zbigniewu Ossolińskiemu]²⁴ – woiewod[ztwo] podlaskie, x. Olsowskiemu [Andrzejowi Olszowskiemu] – referendarią koronną, biskupstwo helmskie – xziedzu [Stefanowi] Wierzbowskiemu²⁵.

²¹ Спершу було написано “3 may”, однак сейм дійсно розпочався 2 травня 1661 р. Перед цим абзацом у Голінського є знак, що тут має бути якась вставка, а саме: промова Яна Казимира на сеймі. Цей документ з відповідним позначенням див. далі, док. 277. Див. також док. 286.

²² Надпис на маргінесі: “8 may Carnecky”. Ті самі новини див. док. 275.

²³ Відправлений до Варшави ще 30 листопада (10 грудня) 1660 р. Однак він дочекався нових послів Замятню Леонтєва та Івана Михайлова, які прибули до міста 25 квітня (5 травня) 1661 р.: *Бантыш-Каменский Н. Н. Обзор внешних сношений России: (По 1800 год)*. – Москва, 1897. – Ч. III: (Курляндия, Лифляндия, Эстляндия, Финляндия, Польша и Португалия). – С. 135; *Ochmann Stefania. Sejmy lat 1661–1662: Przegrana batalia o reformę ustroju Rzeczypospolitej*. – Wrocław, 1977. – S. 9, 70.

²⁴ *Merkuriusz Polski / Opr. Adam Przyboś*. – Kraków, 1961. – S. 330–331; *Ochmann Stefania. Sejmy lat 1661–1662: Przegrana batalia o reformę ustroju Rzeczypospolitej*. – Wrocław, 1977. – S. 75; *Urzednicy podlascy XIV–XVIII wieku. Spisy / Oprac. Ewa Dubas-Urwanowicz, Włodzimierz Jarmolik, Michał Kulecki, Jerzy Urwanowicz*. – Kórnik 1994. – S. 154–155; *Dąbrowski Janusz. Senat Koronny: Stan sejmujący w czasach Jana Kazimierza*. – Kraków, 2000. – S. 238–239.

²⁵ Останні дві вакансії були роздані раніше, ніж сейм почав роботу 2 травня 1661 р., до того ж у рукописі ці призначення переплутано. Див. точніші новини з Кракова від 2 березня в тогочасній газеті: “Biskupstwo chełmińskie dane jest ks. Olszewskiemu, referendarzowi koronnemu, a referendaryja jmci ks. Wierzbowskiemu, opatowi paradyskiemu, się dostała” (*Merkuriusz Polski / Opr. Adam Przyboś*. – Kraków, 1961. – S. 172).

№ 271

Нотатка про пограбування костелу у Велічці

Wielicze Samuel Konarzenski w niemieckim ubierze, sliachczic polsky, zakradzszy szie w koscielie, obraz Naswieższy Panny Maryey ze srebra przekrad y shował to na Krzemionkah miedzy kamienie. Potym to niosz, w bromie rozumieli wielickey, ze towar iaky niesie. Rewydowano, srebro nalieziono koscielne, wzyęto do więzienia. Dano znac do zomku, wzyeto go do zomku. Wielicanie instygowały non, ścięto. Reuocował, bo beł insey relyey.

№ 272

8–22 червня 1661 р. – Нотатка про участь Мартина Голінського у відбудові зруйнованого повинню мосту через Віслу

Iunius

8 iuny zapisali consens panowie na budowanie mostu Wielickiego nom, lunarom, y poiehalismy do Piasku, kupilismy tam u i. m. p. Mielickiego sąsien po zł[otych] 3 iednę, dwie kopie, a fory od iedny po zł[otych] 2 placilismy, a dębinu z bersca wibralismy.

22 iuny kupielismy hałup na Błoniu u cieslie s Tynca za zł[otych] 80. W actach consularnyh zapis. Naielismy hłopa na rok za zł[otych] 20, gruntu przyciniely Błoniu y ogrodzily kazaly.

№ 273

19 червня 1661 р. – Новини з Варшави про роботу сейму, українське посольство до короля Яна Казимира, позицію Кримського ханства і Османської імперії, конфедерацію коронної армії, війну з Московою та інші відомості

Z Warszawy

19 iuny o seimie nicz nowego, telko ze oporem rzeczy ydą *hucusque*²⁶, a to z okazyey constituty hariansky. Xzyażę i. m. Bogusław Radzywił comissiey litewskiey przeczy, bardzo contradicuiąc tey constitutyey *in hoc puncto*²⁷, zeby czy, ktorzy *transierunt*²⁸ od arianstwa do calwinsky wiary, przymowani bely y wm. m. wolne wiari odmienienie.

O electyei *nil huc usque in publico actum, priuatim* iednak *nil magis agitatum*²⁹.

²⁶ *hucusque* – досі.

²⁷ *in hoc puncto* – у тому питанні, пункті.

²⁸ *transierunt* – перейшли.

²⁹ *nil hucusque in publico actum, privatim* iednak *nil magis agitatum* – публічно досі нічого не вчинено; зрештою, приватно зроблено не більше.

Z Ukrainy, z Krimu y od Porty Otomansky *omnia amica et paccata*³⁰. Posłowie kozaccy [Samijło Bohdanowycz-Zarudny, Mychajło Zelenski, Iwan Krawczenko]³¹ *cum renouatione*³² poddanstwa przyiehaly. I. m. p. starosta radomsky [Mikołaj Podlodowski]³³, w tyh dnyah stawsy tam, skuteczną przyiaznią Porty Otomansky nas assecuruie.

O woyskach moskiewskych tak powiadaia, ze sie pod Smolensk kupią na odsiec Wilnowy. Woysko nase koronne *tumultuatur*, bo *excussa omni obedientia*³⁴, na p. [Iwana] Wichowskiego idzie swawolnie na włoscy y самы sobie statye rozdaia. Seim iest w tim poturbowany, nie na dobrze sie to zanosy. Posłono do nih dniem y nocą, zeby beli cierpliwy do conclusiey seimu, alie to ydzie *in protractionem*³⁵ y bycz iesce seimowi wiecey, niz tydzien, biorąc *a 19 iuny presentis*³⁶. I. m. x. Brudzynsky pisal, ze yuz związek stanął, a i. m. p. Podradowsky marsalkiem koła rycerskiego woysk krolia i. m. || (арк. 1198)

№ 274

15 червня 1661 р. – Новини з Варшави про московських полонених на сеймі, шведського, московського послів до короля Яна Казимира, сеймові рішення щодо монетного двору та інші відомості

*Z Warszawy nowini seymu 1661 die 15 iuny*³⁷

Sprawa p. Boratiniego [Tytusa Liwiusza Boratyniego] o menicę koło bycia seliagow. Stanął decret³⁸, aby samo *18 cum nobilibus*³⁹ przisiag, ze nie wibel wiecey seliagow, telko iako naznacono w contractie⁴⁰.

³⁰ *omnia amica et pacata* – усе дружнє й мирне.

³¹ *Ochmann Stefania*. Sejmy lat 1661–1662: Przegrana batalia o reformę ustroju Rzeczypospolitej. – Wrocław, 1977. – S. 56. Див.: Mercuriusz Polski / Opr. Adam Przyboś. – Kraków, 1961. – S. 360 (прибули до Варшави 4 червня).

³² *cum renouatione* – з відновленням.

³³ *Przyboś Adam*. Podlodowski Mikołaj z Przytyka h. Janina (zm. po 1674) // Polski słownik biograficzny. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1982/1983. – T. XXVII. – S. 132.

³⁴ *tumultuatur*, bo *excussa omni oboedientia* – хвилюється, бо, відкинувши будь-який послух.

³⁵ *in protractionem* – до затягування, відтермінування.

³⁶ *a 19 iunii praesentis* – від 19 липня цього [року].

³⁷ Ті самі новини див. далі у док. 288.

³⁸ 11 червня 1661 р.: *Ochmann Stefania*. Sejmy lat 1661–1662: Przegrana batalia o reformę ustroju Rzeczypospolitej. – Wrocław, 1977. – S. 52, 66–67, 93–94.

³⁹ *18 cum nobilibus* – 18 зі шляхтою.

⁴⁰ *Dziewanowski-Stefańczyk Bartosz*. Pieniądz w służbie króla i Rzeczypospolitej: Polityka monetarna w dyskursie sejmowym w latach 1658–1668. – Warszawa, 2020. – S. 96–105.

Posel swecky [Sten Bielke]⁴¹, ktori iest Warszawie, prziwioz yh za dwakroc sto tysięczy seliagow, ktore abo uda, abo przemieniy za lepsze. Slyhac, ze ie wydawac⁴² maia po seymie.

Posel wielky ydzie moskiewsky, alie przecię Moskwa gotuie woyska swoje wielkie, Oszedzin [Afanasij Ordin-Naszcokin] na 40000 woyska moskiewskiego, a [Iwan] Howansky 50000 miec ma y som car [Aleksy Michajłowicz] *in persona sua*⁴³ gotuie sie, iesly na pacta nie pozwoliemy. P. Iudycky [Mikołaj Judycki], mając komendę nad woyskiem lyteuskym, znios Moskwy 4000.

I. m. pp. hetmany koronny ciniely *relatio in festo SS. Trinitatis*⁴⁴, oddali horagwy po Seremeczie [Wasiliju Szeriemietiewu], wszistkyh 120, wiezniow 200, woiewodow moskiew[skich] 12, medzy ktoremy [Grigori] Kozłowsky⁴⁵, y officierow czudzoziemskych 30. *Pridie*⁴⁶ i. m. p. hetmon litewsky [Pawel Sapieha] oddal horagwie po Dalorukim [Juriju Dołgorukim] y [Iwanie] Howanskim 180, wiezniow Moskwy 250, zonek kielka z woiewodamy 12. *Modus contribuendy* iesce nie *cognitus*⁴⁷.

4 kniaziov moskiewskych wiezniamy oddawaly w soboliach y rysiah y 7 horagwih blikytnyh hawtowanyh złotem.

Tę Kozłowsky nie hczał sie pokłonic kroliowy i. m. [Janowi Kazimierzowi], az mu dano za kark, ze pad na ziemię.

Swedzky posel hczał *coniunctionem armorum*⁴⁸, zeby przeciw kazdemu nieprzyiacielowiy spolnie s Poliaky walcely, alie im tego nie pozwoliono.

№ 275

7–8 травня 1661 р. – Новини про московських полонених, привезених до Варшави Стефаном Чарнецьким

7 may z Warszawy

I. m. p. woiewoda rusky [Stefan] Carnecky 7 may, ktory 8 may presentowal w zomku warsawskym wiezniow moskiewskych 25 w hatłasowey barwie zolty y horągwy bardzo piek[n]ych oddal 65, przy ktorey presentacy wiezdaly posłanikowie [moskiewscy] do senatu⁴⁹, o tractaty krolia i. m. uprasiając. W gospodzie pod wartą zostaię Moskwa.

⁴¹ Meyer Martin. Theatrum Europaeum. – Frankfurt am Main, 1699. – Bd. IX. – S. 353; Mercuriusz Polski / Opr. Adam Przyboś. – Kraków, 1961. – S. 331 (прибув до Варшави 26 травня).

⁴² У рукописі “wywadac”.

⁴³ *in persona sua* – особисто.

⁴⁴ ciniely *relatio in festo Sanctissimae Trinitatis* – чинили реляцію у свято Пресвятої Трійці.

⁴⁵ Chrapowicki Jan Antoni. Diariusz / Opr. Tadeusz Wasilewski. – Warszawa, 1978. – Cz. I: 1656–1664. – S. 357.

⁴⁶ *pridie* – попереднього дня.

⁴⁷ *modus contribuendi* iesce nie *cognitus* – спосіб контрибуції ще не відомий.

⁴⁸ *coniunctionem armorum* – військовий союз.

⁴⁹ Див. вище док. 270.

№ 276

27 червня 1661 р. – Лист із Варшави про продовження роботи сейму, інтриги австрійського посла Франца Лізолі, московських полонених, посольства від різних країн, окрему сесію з козацьким посольством, конфедерацію коронної армії та інші відомості

27 iuny z Warszawy

Seym prolongowany. Xziaze i. m. Boguslaw Radziwil, koniuszy⁵⁰, który tez iest posłem, siela burzdy kolo arianow y som bezpiecnie *publice*⁵¹ we swym dworze nabozenstwo kalwinskiie odprawuie, co mu ganiono o takie bezpiecienstwo pod bokiem krolia i. m. [Jana Kazimierza]. Koło harianow hcieli p. senato[rowie] do executy przywodzyc constituty artikuł “Koło arianow” y iuz sie beli non zgodzily y w konstitucią napisaly, zeby ariana zadnego do trzeciego dnia po publikaty po wsistky Koronie Polskiej nie belo pod garlem, na co wsziscy pozwolily. Dzis 27 iuny, okrom samego scegulnego xzyżecia Bogusława Radzywila, który na to zadnim sposobem pozwolyc nie hcyał y seym rwacz || **(арк. 1199)** hcyał, odgrazaiac w senaczye, zem ia tu na wielkie zło y moie, y Korony Polsky przyiehal. To nic nie pomogło. Nazayutrz obiehal xziążę wszystkie litewskie pany y posły, którzy sie przy xziążęciu opanowaly sie. Sedszy sie tedy do senatu, p. senatorowie artikuł, na który sie beli zgodzili, zaraz go tegoz dnia za powodem pp. litew[skych] musieli scasowac, a potim tego załowaly y załuią.

Miedzy posłamy czudzoziemskiemy y nasemy pokazaly sie factiie, a osobliwie miedzy posłem cesarszkym de Lisolą [Franz Paul von Lisolą] a posłamy z rozných woiewodztw. S tey miary doniosło sie to do krolia i. m., ze poseł cesarszky miał u siebie posłanika tatarskiego⁵² na obiedzie y miedzy insemy rozmowamy radzył mu, zeby Polakow odstapily, “gdyz oni, iako wyem za pewne, ze ony iak prętko skonczą tractaty z Moskwą, tedi na was niepohibnie uderzą wespol z Moskwą y znosic was będą”. O cim dowiedziawszy sie senat, przydano wartę do gospody y iuz niedziel 5 pod wartą tęn poseł cesarszky, nikędy z gospodi nie wyhodząc.

Teraz miedzy octawą Bozego Cyala poslakowano sługę iednego tegoz posła cesarskiego, który beł u iednego posła czernieuiowskiego z domu Pelkacky *ali[a]s* Burchacky [Adam Burkacki]⁵³ y dal mu 200 cerwonih złotych; takze y u wieliu inszych, ktorim kazdemu osobno dal poseł po 200 cerwonih złotych, uprasaiąc ych, zeby na electyą kroliewską nie pozwaliali; takze seimy,

⁵⁰ Слово дописане над рядком.

⁵¹ *publice* – публічно.

⁵² *Meyer Martin*. Theatrum Europaeum. – Frankfurt am Main, 1699. – Bd. IX. – S. 353; *Merkuriusz Polski* / Opr. Adam Przyboś. – Kraków, 1961. – S. 318.

⁵³ *Ochmann Stefania*. Sejmy lat 1661–1662: Przegrana batalia o reformę ustroju Rzeczypospolitej. – Wrocław, 1977. – S. 101.

seimyky y rozne consultancy rozriwane. Wiec tego posła cernieiowskiego przyprawdono do senatu we srodę przed octawą Bozego Ciała y tam go sądzono. Co tam za koniec stanął, trudno wiedziec, bo wsistkim ustąpyc kazono, okrom samy telko beli senatorowie. A gdy sądzono tego posła cernie[iowskiego], ozwał sie s tym, ze iezeli mnie sądzyc będziecie, tedy iest takich pod kielkanascie, ktorih tez sadzic bedziecie musiely tyhze piniędzy ucestnykamy. Co sie dali z nim stalo, nie wiedziec.

Seym bardzo gromadno sie odprawuie, nie pomnią za dawna takiego.

I. m. pp. hetmany presentowali horagwie moskiew[skie] y kozackie od Seremeta [Wasilija Szeriemietiewa] wzyęte, ktorih belo 259, bardzo pieknych. Takze wiezniow Moskwy 500 y woiewodow kielku, z ktorih ieden nie hciał sie kroliowy kłaniac, az mu karku natrącono, ze sie zhilył. Z temyz horagwiamy moskiew[skiemy] y kozackiemy odprawiono processyą w dzien Bozego Ciała y z Naswiętszym Sacramentem po nih przechodzano.

Posłów czudzoziem[skich] iest kielka: cesarzsky ieden, swedzky, brandebursky, tatarsky, moskiewsky, meybursky, melkiebursky, kozaczcy przyiehali, na octawę Bozego Ciała gromadono przesło sto kony. Po s. Iąnie Krzczicielie w sobotę [25 iunii] [...] ⁵⁴ poselstwo od [Jurija] Hmielnickiego y kozakow zaporowskyh. Ci tedy nabardzy seym zatrudnili, bo tego hcą, aby pierwey, niz sie seym skonczy, zeby posłono comissarzow na znosenie vniesy ruskych cerkwy y odbieranie cerkwy vniackych y oddawanie ych shizmatikom, iako pierwey ych bely.

Confederatią bardzo grozą, zeby iuz stanac miela y marsałka sobie obrac miely y po miaste[cz]kach, wszyah zaiezdaiac, skody mieli czynicz. Posłono do nich seimu prosac, zebi sie zatrzymali do skoncenia seimu, obiecuiac pewną zapłatę obmislicz na tem seymie⁵⁵. || (арк. 1202)

⁵⁴ Слово втрачене. Ідеться про сесію з козацькими послами на замку, що почалася у день св. Івана Хрестителя 24 червня 1661 р. о півдні й тривала до вечора. Див.: *Ochmann Stefania*. Sejmy lat 1661–1662: Przegrana batalia o reformę ustroju Rzeczypospolitej. – Wrocław, 1977. – S. 103; *Ochmann-Staniszevska Stefania, Staniszevski Zdzisław*. Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy: Prawo – doktryna – praktyki. – Wrocław, 2000. – Т. 1. – S. 298.

⁵⁵ Далі у рукописі арк. 1200–1201 порожні.

№ 277

17 липня 1661 р., Варшава. – Промова короля Яна Казимира на сеймі про необхідність призначення елекції нового короля за життя пануючого

Na seymie walnim warsawskym *die 17 iuly 1661* mowa krolia i. m.⁵⁶

Nie wątpię, że propozitia moia, którą podałem na seimiki *circa electionem* za zywota mego *instituentam*⁵⁷, podziwienie iakie pobudza u w. moich, z⁵⁸ niezwykle inszym monarchom *condescendentiey* [z tronu, ze]⁵⁹ za zywota mego chcę widzieć za wolnym obraniem w. mciow *successora*, ktorego mi *naturali modo fata*⁶⁰ zostawić nie chciały. Nie wątpię y w tym, że iako rzecz nie spodziewana na rozne padła interpretacye, którym abym szczyrą moją zabiegł *declaratią*, zdało mi się o moich *zyczliwych wmciov vstnie edocere*⁶¹ intencyach. Niech nikt naprzod nie rozumie, zem nierozumnie y *derepente* przystąpił do *consilium*⁶², abowiem *ab anno 1655*, ieszcze po smierci zaraz brata mego [Karola Ferdynanda], widząc się bydź zaciągnionym w lata y z małą nadzieją potomstwa, a zatym ostatnim domu mego będąc, *vwazałem*, zem powinien był tey oyczyźnie tę przestrożę y staranie, aby się po smierci moiey *in casum*⁶³ puszczać nie chciała, ale za wtargnięciem roznych nieprzyjaciół przyszło odłożyć [te potrzebne] *cogitata*, ktore zaraz *resumpsy*⁶⁴, iako tylko Rzeczpospolitą *a cladibus respirare*⁶⁵ poczęła. Considerując ia tedy, iz to iuz od 200 lat *ex linea materna*⁶⁶, a 70 *ex paterna*⁶⁷ dom moy *liberis* od wmciov *suffragiis*⁶⁸

⁵⁶ Надпис Голінського на маргінесі: “2 may”. Заголовок написано його ж рукою, решта тексту, арк. 1202–1205 – іншим почерком як вклейка до рукопису. За задумом Голінського цей документ мав бути доданий до переліку подій від 17 липня 1661 р. (див. док. 286; див. також вище його вставку про сейм і цю промову короля від 2 травня: док. 270).

⁵⁷ *circa electionem* за зywota mego *instituentam* – щодо призначення виборів за мого життя.

⁵⁸ У рукописі “ze”.

⁵⁹ Тут і далі слова та пропущені фрази див.: *Ostrowski Daneykowicz Jan*. *Swada polska y łacinska albo Miscellanea oratorskie seymowe, weselne, kancellaryine, listowne, kaznodzieyskie, pogrzebowe, statystyczne, panegiryczne, elogiarne, inskrypcyine, y inne rozne, w oboim ięzyku prozą y wierszem*. – Lublin, 1745. – T. 1. – S. 219–220.

⁶⁰ *naturali modo fata* – в природний спосіб доля.

⁶¹ *edocere* – повідомити.

⁶² *derepente* przystąpił do *consilium* – раптово взявся до задуму.

⁶³ *in casum* – на волю випадку, на ризик.

⁶⁴ *cogitata*, ktore zaraz *resumpsy* – наміри, до яких я повернувся відразу.

⁶⁵ *a cladibus respirare* – оговтуватися від нещастя.

⁶⁶ *ex linea materna* – по материнській лінії.

⁶⁷ *ex paterna* – по батьківській.

⁶⁸ *liberis* od wmciov *suffragiis* – вашими вільними голосами.

na tym thronie jest posadzony, [żem y sam w tey oyczyźnie zrodzony], wychowany y od wmciov obrany, panuie, zyczyłem sobie to *munimentum gratitudinis in mentibus*⁶⁹ wmciov zostawić, zeby *beneficiorum*⁷⁰ wzaiem y miłości domu mego, y pamiątka, zaraz zę mną nie wygasła, ale zebym ią mógł y po smierci moiey *grata recordationis memoria* w sercach wmciov *continuarē*⁷¹, przywiodszy wm. m. przeznaczenie y zezwolenie moie do wolney electiey, ktora tylko za zywota mego [wolna] bydz moze. Iakoz examinuiac się sam z myslami moiemi y siłami, czymbym Rzeczypospolitey *ultimus familiae Iagiellonie* potomek⁷² mógł to *continuatum* w domu moim *imperiu[m]*⁷³ odwdzięczyć, nie nayduię nic skuteczniejszego nad moię proposicyą, na⁷⁴ ktora mogę rzec bezpiecznie: *Popule mi, quid amplius facere tibi potui et non feci*⁷⁵? Niech mi przy tym P. Bog będzie swiadkiem, ze zadney priuaty moiey po tym nie vpatruię, boć ia *per legem mortalitatis omnia mea* y domu mego *fata traham*⁷⁶. Y nie wiem, kto by w tey sprawie mógł mieć moie intentie *pro suspectis*⁷⁷, w ktorey y owszem zda się, [że zapominał samego siebie, y podaię się] bez || (апк. 1203) reflexiey na rozne *regentium casus*⁷⁸ samey cnoicie polskiey y moiey teraznieyszey *heroici amoris* ku wciom [*actioni*] *confisus*⁷⁹. *Protestor*⁸⁰ tez przed Panem Bogiem, ze zadnego *praeiudicium* wolnosciom wmcioim ani ztąd vpatruię, ani przez to *afferre intendo*⁸¹. Y owszem iestem tego *in conscientia*⁸² rozumienia, ze nie mogę wmcioim wolności lepiej potwierdzić, iako pozwoliuszy electiey *me vivente*⁸³, ktora sama tylko *meretur*⁸⁴ wolną bydz nazwana. Na wypehnienie zaś z moiey strony y teraz *sollemniter*⁸⁵ obiecuię nie

⁶⁹ *munimentum gratitudinis in mentibus* – запевнення вдячності в серцях.

⁷⁰ *beneficiorum* – послуг, добрих справ.

⁷¹ *grata recordationis memoria* w sercach wmciov *continuarē* – тривати у серцях ваших вельможностей добрими спогадами.

⁷² *ultimus familiae Iagielloniae* potomek – останній нащадок ягеллонського роду.

⁷³ *continuatum... imperium* – тривалу, безперервну владу.

⁷⁴ У рукописі “nad”.

⁷⁵ *popule mi, quid amplius facere tibi potui et non feci?* – народе мій, що я міг для тебе ще зробити і не зробив?

⁷⁶ *per legem mortalitatis omnia mea* y domu mego *fata traham* – як і годиться смертному, понесу все, що випало моєму домові й мені на долю.

⁷⁷ mieć... *pro suspectis* – вважати... підозрілими.

⁷⁸ *podaię się bez reflexiey* na rozne *regentium casus* – без вагань віддаю себе на ризики, які можуть чекати правителя.

⁷⁹ moiey teraznieyszey *heroici amoris* ku wciom [*actioni*] *confisus* – поклавшись на дію моєї теперішньої величезної любові до ваших вельможностей.

⁸⁰ *protestor* – запевняю.

⁸¹ *zadnego praeiudicium... afferre intendo* – не збираюся завдавати ніякої шкоди.

⁸² *in conscientia* – у свідомості, в переконанні.

⁸³ *me vivente* – за мого життя.

⁸⁴ *meretur* – заслуговує.

⁸⁵ *sollemniter* – урочисто.

mieszać się w tę electią, zostawić wmcioim *liberrimae electionis requisita*⁸⁶ y tego *approbare*⁸⁷, ktorego wmcia za pana obierzecie, byle z vrodzenia katoliik był, *ex antiqua principum prosapia oriundus*⁸⁸, a nie *vasallus* iaki *vicinorum principum*⁸⁹ abo nie na nowo⁹⁰ dopiero vtworzony xiążę, abo ktorego xięstwo *ab arbitrio* tylko *et nutu*⁹¹, ktorego mniej chrzescianskiego monarchy *dependet*⁹², y ktory by pogańską woynę mógł za sobą pociągnąć, a do tego ieszcze, zeby był dobrze młodszy laty, anizeli ia. Nie zyczę tez y tego, abyscie w. m. z tych, ktorego za pana obierali, co albo sami tę oyczyznę woiowali, abo synem był tego, ktory [by] chciał *per arma et potentiam tyrannico quodam modo vsurpare hoc regnum*⁹³. Nie trzeba wmcioim *deducere*⁹⁴ [tego], widome kazdemu tey electiey *commoda*⁹⁵, ani *pericula interregnorum*⁹⁶, to tylko przypomnię, ze lubo Rzeczpospolita szczęśliwie *interregna* często przeby[wa]ła, [teraz] iednak przyszło by iey za pewne znacznie *succumbere*⁹⁷. Na tęt czas bowiēm więtsza była prostota, szczyrość *et amor recti*⁹⁸ w przodkach naszych, [większa *unio animorum*⁹⁹ w Rzeczypltey, mniejszy *audentium ambitus*¹⁰⁰], nie znali nas *principes externi*¹⁰¹, iako teraz, nie wiedzieli, na co się im przydać możemy, nie byli roznymi obietnicami od nas zachęczeni y podobno *contemptui* vbstwo albo *simplicitatem nostram* mieli¹⁰². Na tęt czas woysk || (арк. 1204) zadnych zaciągnionych nie było y o borgowey¹⁰³ służbie, y z niey idącey confederacyey nie slychano, nie było *pericul[um]*¹⁰⁴, zeby iedna strona drugiey pana *perperam imponeret*¹⁰⁵, lubo y to bywalo, nie trzeba się było bać, zeby nas samsiedzi między się nie

⁸⁶ *liberrimae electionis requisita* – засоби для щонайвільніших виборів.

⁸⁷ *approbare* – схвалити.

⁸⁸ *ex antiqua principum prosapia oriundus* – походив з давнього княжого роду.

⁸⁹ *vassalus* iaki *vicinorum principum* – якийсь васал сусідніх правителів.

⁹⁰ У рукописі “abo na nowe”.

⁹¹ *ab arbitrio* tylko *et nutu* – лише від влади й волі.

⁹² *dependet* – залежить.

⁹³ *per arma et potentiam tyrannico quodam modo vsurpare hoc regnum* – зброєю й силою, наче тиран, узурпувати владу у цьому королівстві.

⁹⁴ *deducere* – описувати, розповідати.

⁹⁵ *commoda* – вигоди.

⁹⁶ *pericula interregnorum* – небезпеки міжкоролів'я.

⁹⁷ *succumbere* – похитнутися, не встояти.

⁹⁸ *et amor recti* – і любов до правди, справедливості.

⁹⁹ *unio animorum* – згода, єдність.

¹⁰⁰ *audentium ambitus* – інтриганство зухвальців.

¹⁰¹ *principes externi* – закордонні правителі.

¹⁰² *contemptui* vbstwo albo *simplicitatem nostram* mieli – зневажали нашу убогість або простоту.

¹⁰³ У рукописі “obozowey”.

¹⁰⁴ *periculum* – небезпеки.

¹⁰⁵ *perperam imponeret* – неправильно встановлювала.

dzielili. Teraz zas wszystkie te *mala* oyczyynie *imminent* (*utinam sim falsus vates!*)¹⁰⁶, ale to pewna, ze bez takiej electiey przydzie Rzeczypospolitey *in direptionem gentium*¹⁰⁷. Moskal y Ruś pewnie się, zwyczajnego ięzyka kraiach opowiedzą [się], xięstwo litewskie sobie *destinabunt*¹⁰⁸, Brandeburczykowi *patebit*¹⁰⁹ po granicze Wielgopolskie y o Prusy z Szwedami abo się zgodzi, abo na naszym *theatru[m] digladiabitur*¹¹⁰, dom Rakuski choćby miał nayswiętsze intencye, przy takiej szarpaninie do Krakowa sobie *non deerit*¹¹¹. Bo kazdy będzie wolał mieć część Polski *armis quaesitam*¹¹², niz całą dawnęmi wolnościami *contra principes tutam*¹¹³. A kto będzie *sponsor*¹¹⁴, ze y same woyska nasze abo *partes*¹¹⁵ osobnych sobie nie wczynią, abo się którym *ex rapientibus imperium* przybiorą¹¹⁶? *Accessit*¹¹⁷ przy tym nowy *in Republica* iakoby *status*¹¹⁸ kozacki¹¹⁹, którym iako za zywota mego *nullus ad Rempublicam accessus*¹²⁰, tak y w zamieszaniu *interregni* wszystko by *liceret audere*¹²¹. Chcieyciesz tedy wm. mc. vwazyć, ze nie moze bydź wolna electia, tylko *me viuyente*¹²², y nie chcieycie się sami oszukiwać *nimio antiqui moris amore*¹²³, kiedy się wszytek swiat odmięnil w nowe paroxyzmy. Acceptuycie wm. mc. tęn oycowskiego affectu mego *supremum conatum*¹²⁴ y sami siebie, y potomstwu swęmu iako naylepiej *consulite*¹²⁵. Nie odkładaycie wm. mc. przy tym tey electiey *ad feliciora tempora*¹²⁶, bo *ta felicitas temporum* wmcioiw *dependet* z tey samey electiey¹²⁷.

¹⁰⁶ wszystkie te *mala* oyczyynie *imminent* (*utinam sim falsus vates!*) – всі ці біди загрожують батьківщині (хай би я був фальшивим пророком!).

¹⁰⁷ *in direptionem gentium* – на поталу народам (*Єзекуїла* 25:7).

¹⁰⁸ *destinabunt* – намітять.

¹⁰⁹ *patebit* – відкриється.

¹¹⁰ na naszym *theatrum digladiabitur* – на нашому театрі буде йти боротьба.

¹¹¹ *non deerit* – не стоятиме осторонь.

¹¹² *armis quaesitam* – здобуту зброєю.

¹¹³ *contra principes tutam* – захищену від правителів.

¹¹⁴ kto będzie *sponsor* – хто гарантуватиме.

¹¹⁵ *partes* – частини.

¹¹⁶ abo się którym *ex rapientibus imperium* przybiorą – abo їх прибере до себе якась із держав-загарбниць.

¹¹⁷ *accessit* – додався, виник.

¹¹⁸ *status* – стан.

¹¹⁹ У друці “kozacy”.

¹²⁰ *nullus ad Rempublicam accessus* – жодного доступу до Речі Посполитої.

¹²¹ *liceret audere* – можна би було відважуватися.

¹²² *me viuyente* – за мого життя.

¹²³ *nimio antiqui moris amore* – надмірною любов’ю до давніх звичаїв (Тацит, *Анналі* 14, 43).

¹²⁴ *supremum conatum* – останній чин.

¹²⁵ *consulite* – зарадьте, подбайте, вчиніть.

¹²⁶ *ad feliciora tempora* – до кращих часів.

¹²⁷ *ta felicitas temporum* wmcioiw *dependet* z tey samey electiey – ті кращі часи ваших вельможностей залежать від тієї своєї елекції.

Vpadnie serce tych wszystkich, ktorzy oyczyźnie zle myślą, kiedy obaczą, zescie się potężnymi *munimentis in futurum*¹²⁸ [się] opatrzyli. Iezeli wm. mc. chcecie *differre*¹²⁹, wpadniecie sami w to niebezpieczeństwo, ktorego się bez odkładania electiey vstrzedz chcecie, boć ia za zadęń dzień zycia mego przyrzecę || (арк. 1205) nie mogę y zdrowia mego *consciус*¹³⁰ nie zyczę zadney zwłoki. Kończę, P. Boga prosząc, aby w.m. dał p. *mentem*¹³¹, aby tak szczyrą y od wszystkich interessow [moich] wolna miłość moia nalazła w sercach wmciov dobry grunt *gratitudinis*¹³² ku mnie y *consilii in publicum*¹³³, z ktorego by *publicae felicitatis fructus*¹³⁴ wyniknąć mogły, pewień będąc, ze takowy moy affect tym bardziey to wtwierdzi, ze [mi] wm. mci przysiężone *obsequium ac fidelitatem*¹³⁵ do końca zycia mego przykładem przodkow swoich statecznie dotrzymacie¹³⁶.

Опубликовано: *Ostrowski Daneykowicz Jan*. Swada polska y łacinska albo Miscellanea oratorskie seymowe, weselne, cancellaryine, listowne, kaznodzieyskie, pogrzebowe, statystyczne, panegiryczne, elogiarne, inskrypcyjne, y inne rozne, w oboim ięzyku prozą y wierszem. – Lublin, 1745. – T. 1. – S. 219–220. || (арк. 1206)

№ 278

Сеймові пропозиції коронного підканцлера Яна Лециньського з приводу елекції нового короля за життя пануючого

Propositia i. m. p. podcanclerzego koron[n]ego [Jana Leszczyńskiego] na seymie sescniedzielnim warsawskim podane *de consensu electionis 1661*¹³⁷:

1. Zeby bel *princeps catholicus*¹³⁸;
2. Zeby nie belo *caput coronatum*¹³⁹, bo bi nom *per vice reges*¹⁴⁰ panował;

¹²⁸ potężnymi *munimentis in futurum* – могутнім укріпленням на майбутне.

¹²⁹ *differre* – відкладати.

¹³⁰ *consciус* – свідомий.

¹³¹ *mentem* – розсудливість.

¹³² *gratitudinis* – вдячності.

¹³³ *consilii in publicum* – здорового глузду в суспільних справах.

¹³⁴ *publicae felicitatis fructus* – плоди суспільного добробуту.

¹³⁵ *obsequium ac fidelitatem* – послух і вірність.

¹³⁶ Після тексту приписка Голінського: “Ich mocz pp. senatorowie y poslowie nie hcieli na electyą nowego krolia pozwolicz za zywota krolia i. m., az po smierczy iego. P[anie] Boze, obron go”.

¹³⁷ *de consensu electionis 1661* – про домовленість щодо елекції 1661.

¹³⁸ *princeps catholicus* – католицький володар.

¹³⁹ *zeby nie belo caput coronatum* – щоб не був коронованою особою (досл.: щоб голова не була коронована).

¹⁴⁰ *per vice reges* – через віце-королів.

3. Zeby nom nie beł strasny *propria, nec vicina potentia*¹⁴¹;
4. Zeby nie bel *ex ea domo*¹⁴², która przedtim z Koroną woyny miewała;
5. *Ad bene habendam Rempublicam ex amica gente* trzeba pana, gdysz często *datur populo in alium naturale odium*¹⁴³;
6. *Expedit*¹⁴⁴ miec tego, ktorego my¹⁴⁵ hcemy, nie tego, ktori nas hce;
7. Trzeba *ad artes belly*¹⁴⁶ przyuconego albo przinamny *inclinatum*¹⁴⁷;
8. Nie starego, ani dziecię, iednak *compatiatur socium*¹⁴⁸;
9. Ktori bi *cum longinquis principibus*¹⁴⁹ nie miewał *inimicitias*¹⁵⁰;
10. Trzeba, zeby byl piniężny *ad restaurandas res* w Polsce¹⁵¹, a osobliwie na zapłacenie woysku;
11. Aby miel iaką fortęcę, iednak daleką potęgę;
12. Ktory by swoje miał do morza interessę, a tak *necessitates belli uel federatos*¹⁵² mogli by wspierac.

№ 279

1660 р., початок¹⁵³. – Перелік претендентів на обрання польського короля за життя пануючого

Kandidaci od krolia i. m. [Jana Kazimierza] podani na kroliestwo polskie do obierania.

1. *Ex domo Austriaca* cesarz i. m. [Leopold I]: ten ma factiie wielkie z Wielgopolany;

¹⁴¹ *propria, nec vicina potentia* – ані власною, ані сусідською могутністю.

¹⁴² *ex ea domo* – з того дому, роду.

¹⁴³ *ad bene habendam Rempublicam ex amica gente* trzeba pana, gdysz często *datur populo in alium naturale odium* – для кращого управління Речі Посполитої треба володаря з дружнього народу, оскільки часто у народу виникає природна ненависть до іншого.

¹⁴⁴ *expedit* – треба.

¹⁴⁵ Слово дописане над закресленим “мієс”; перед тим слово “ktorego” помилк. написано двічі.

¹⁴⁶ *ad artes belli* – до військової справи.

¹⁴⁷ *inclinatum* – схильного.

¹⁴⁸ *compatiatur socium* – щоб міг мати співрегента.

¹⁴⁹ *cum longinquis principibus* – з закордонними правителями.

¹⁵⁰ *inimicitias* – ворожнечі.

¹⁵¹ *ad restaurandas res* w Polsce – для відновлення Польщі.

¹⁵² *necessitates belli vel foederatos* – потреби війни або союзників.

¹⁵³ Датування документа за днем смерті Жана Батісти Ґастона (2 лютого 1660 р.), брата Людовіка XIII і дядька Людовіка XIV та Філіпа I Анжуйського. Титул герцога Орлеанського після його смерті перейшов до Людовікового брата Філіпа (див. п. 5 і 6 у цьому документі).

2. Leopold [Wilhelm], brat nieboscyka [Ferdynanda III]: tę *fastidiret longam expectationem*¹⁵⁴;
3. Xziążę bawarskie [Ferdynand Maria]: chciał by zaraz *ex parte*¹⁵⁵ rządzić;
4. Krol francusky [Ludwik XIV]: tę *caput coronatum*¹⁵⁶, resitowac nie moze;
5. *Dux de Andziu [Anjou]*, brat krolia francuskiego [Filip I]: tę *in casu sterilitatis*¹⁵⁷ obbiegł by korony, iako y Henrikowy *exemplum*¹⁵⁸;
6. *Dux de Orlans [Orléans]* [Jan Baptysta Gaston]: tę stary, humorowati, pynsi, *factiosus*¹⁵⁹ lubo piniężny;
7. *Princeps de Longa Villa* [Jan Ludwik d'Orléans-Longueville]¹⁶⁰: młody, nic nie umie;
8. Xziążę pruskie brandeburskie [Fryderyk Wilhelm]: tę ma factye wielkie z niektoremy od granic swoyh, takze xziążę Bogusław [Radziwiłł] wsistko Podlase na nie zfac[tio]wał*. Ma pewne długi odpuscic Rzeczypospo[litey] y iesce [wie]cey* wniesc obiecuie siła piniędzy y Prusy do Koron[y]* incorporowac;
9. *Dux de Angen [d'Enghien]* [Henryk Juliusz de Bourbon-Condé], syn Condeusza [Ludwika II de Bourbon-Condé], *princeps*: prynceps, to iest *sanguinis*¹⁶¹ krolia francuskiego, ma lat 16, moze *pati socium*¹⁶², iężik umye hisp[an]sky*, włosky, niemiecky, łacinsky. Ten ma nayliepse *iudicium* na tego *consensum*¹⁶³, led[wo]* nie wsisczy *magnates* priwatnie podpisali sie. Tego *principem de Condem* chcą zenic sistrzencą [Anną Henriettą Bawarską]¹⁶⁴ kroliowey imosczy [Ludwiki Marii] etc.

¹⁵⁴ *fastidiret longam expectationem* – не захотів би довго чекати.

¹⁵⁵ *ex parte* – частково.

¹⁵⁶ *caput coronatum* – коронована особа.

¹⁵⁷ *in casu sterilitatis* – в разі бездітності.

¹⁵⁸ *exemplum* – приклад.

¹⁵⁹ *factiosus* – діяльний.

¹⁶⁰ Двоєрідний племінник польської королеви Людвіки Марії по лінії її тітки Катерини Гонзаги, герцогині де Лонгвіль.

¹⁶¹ *sanguinis* – кровний родич.

¹⁶² *pati socium* – мати співрегента.

¹⁶³ *iudicium* na tego *consensum* – узгоджену про нього думку, opiniю, oцінку.

¹⁶⁴ *Targosz Karolina*. Uczony dwór Ludwiki Marii Gonzagi (1646–1667): Z dziejów polsko-francuskich stosunków naukowych. – Warszawa, 2015. – S. 241–242. Про ініціативи королеви щодо обрання французького претендента королем *vivente rege* y 1660–1661 pp. див. також: *Walewski Antoni*. Historia wyzwolenia Polski za panowania Jana Kazimierza 1655–1660. – Oświęcim, 2018. – T. II. – S. 12–35; *Frost Robert*. Etiopczyk i słoń? Ludwika Maria Gonzaga i rola królowej w monarchii elekcyjnej (1645–1667) // Ludwika Maria Gonzaga (1611–1667): Między Paryżem a Warszawą / Red. Anna Kalinowska, Paweł Tyszka [= Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum: Studia i Materiały, IX]. – Warszawa, 2019. – S. 34–35; *Nagielski Mirosław*. Ludwika

Lytwa wsystka *consensum electionis* pozwoliła, iednak *nescitur*¹⁶⁵ na kogo. Iedni powiedaią, z[e]* tegos *principem de Condem* factią kroliowey vwiedzieny, a drudzy mowią, ze *aspirat*¹⁶⁶ [...] na syna moskiewskiego [Aleksę Aleksiewicza], aby prędzey mieli pokoy¹⁶⁷. || (арк. 1208)

№ 280

18 серпня 1661 р., Люблін. – Судовий позов інстигатора трибуналу Томи Немири проти шляхтича Вітковського за зневагу богослужбового обряду під час таїнства Євхаристії та рішення суду з цього приводу

[Додаток № 2]

W Lublinie na tribunalie¹⁶⁸

Feria quinta post festum Assumptionis in caelum B[eatae] V[irginis] M[ariae] 1661¹⁶⁹.

Inter generosum Thomam Niemierza, instigatorem iudicii tribunalitii, personaliter, et g[e]n[er]osu[m] Witkowski, ibidem personaliter.

Ad affectationem citati patronus ad tutandam causam illius etc., etc.

Tandem iudicium in causa, ad iudicium suum ratione laesae Diuinae Maiestatis acclamata et iudicialiter per instigatorem iudicii proposita, ad planiorem obiecti criminis indagationem necessariam esse inquisitionem censet et vtrique parti dilationem expedien[dam] in quouis in instanti super omnes obiectas circumstantias dat et concedit. Post expeditas vero conseruatur terminus inter terminos factos ex speciali registro.

Postmodum iudicium, post expeditas per vtrasque partes inquisitiones, controuersiis exauditis ac inquisitionibus lectis, iisque matura iudicii deliberatione, per omnes loci temporis et ausus citati circumstantiasque¹⁷⁰ ponderatis, ex quibus siquidem manifeste elicitur inculpatum Witkowski tunc, dum pro ritu et more christiano ad praeseruandum a peccatis caelesti antidoto decumbentem infirmum christianum Sacratissimum Eucharistiae Sacramentum publice per sacerdotem circumferretur Deo creatori suo, in hoc diuino mysterio praesentialiter existenti, in cuius nomine omne genu flectitur, quod etiam ipsi maligni cum timore et

Maria Gonzaga i jej walka o przeprowadzenie elekcji *vivente rege* w Rzeczypospolitej // Там само. – S. 53; *Skrzypetz Aleksandra*. Zapisy testamentowe Ludwiki Marii na rzecz siostrzenicy Anny Henrietty Wittelsbach, diuszesy d'Enghien // Там само. – S. 130–133.

¹⁶⁵ *nescitur* – невідомо.

¹⁶⁶ *aspirat* – прагне, сподівається. Наступне слово втрачене скраю аркуша.

¹⁶⁷ Далі у рукописі арк. 1207 порожній, арк. 1208–1225 писані іншою рукою.

¹⁶⁸ Надпис рукою Голінського.

¹⁶⁹ У 1661 р. це свято припадало на понеділок 15 серпня.

¹⁷⁰ У рукописі не виразно “circumstantiisque” (?).

tremore adorant spi- || **(арк. 1209)** ritus, non modo se humiliare et dignam exhibere venerationem, verum in medio prouoluti totius in atrio iudiciali populi et debitam per genuflexionem exhibentis adorationem, solummet erecta seruice scandalosum exitisse spectatorem, ac insuper, post acceptam a circumstantibus nobilibus admonitionem, proterua sua lingua contra solum Deum, per quem reges regnant ac iudices iusta decernunt, ac contra Sancta Sanctorum iteratis vicibus praesumptioso et impio ausu blasphemasse, eoque inaudito in hoc christiano regno exemplo securitatem et auctoritatem iudiciorum tribunalitiorum manifesto tumultui, qui plerumque ex occasione contemptae religionis excitari solet (quod enim in sacra et leges committitur, in omnium fertur iniuriam), abiecisse, proinde iudicium praesens, non tantum ad administrandam communem iustitiam, verum primarie ad vlciscendas laesae Diuinae Maiestatis atque fidei et iustitiae iniurias, huic praesidens tribunali, eundem Witkowski paenas capitis demeruisse censet. Nihilominus ex benignitate iudicii, ad mitiores condescenden[s], decernit, vt idem Witkowski, redimendo caput, fundum turris castru Lublinensis feria secunda proxima ingrediatur, ibidemque in exspiationem tanti criminis sessionem per annum et sex septimanas sine quauis intermissione et relaxa- || **(арк. 1210)** tione quauis continuet et expleat, idque facturus idem Witkowski sub paena infamiae, quae in casu contrauentionis decreto praesenti iam exnunc decernitur et conseruatur. Cuius quidem sessionis attendentia instigatoribus iudicii eiusdem et – in casu limitationis iudiciorum tribunalitiorum – iudicio terrestri et officio castrensi Lublinens[i], et insuper cuiuis personarum nobilium, vti in crimine publico, per iudicium tribunalitium committitur, ac prosecutio vltior causae, in casu per citatum contrauentionis decreto praesenti, itidem cuiuis personarum nobilium libere conceditur¹⁷¹. || **(арк. 1212)**

№ 281

*Лист маршалка конфедератів коронної армії
Яна Самуеля Свідерського до Люблінського трибуналу
з повідомленням про відправлення посольства від війська*

List od woyska do trybunału głównego koronnego

Iasnie oswieceni, wielmozni, wielmozni a nam wielce mci pp. y bracia. Zyczliwe chęci nasze offiaruiąc wmcinom, naszym mm. pp[an]om y braciey, z gotowością vsług naszych za rzecz słuszną odezwać się widziem, praetensie nasze w spiewaniu wolności naszych y w dochodzeniu krwią zasłużonych zasług w sądzie swiętobliwym wm. m., naszych wielce mciwych panow, kładąc, ktore przywiodły woysko tak polskie, iako y cudzoziemskiego zaciągu *ad strictum nexum coniurationis*¹⁷². O czym *fusius*¹⁷³ ich mm. pp. posłowie od woyska

¹⁷¹ Далі у рукописі арк. 1211 порожній.

¹⁷² *ad strictum nexum coniurationis* – до міцного, скріпленого присягою, зв'язку.

¹⁷³ *fusius* – докладніше.

vproszeni, ie^o mc p. Modrzeiowski [Krzysztof Modrzejowski/Modrzejewski]¹⁷⁴, woiski ziemie halickiey, pułkownik ie^o k. mci, pąn Draminski [Mikołaj Dramiński]¹⁷⁵, chorąży chorodelski, towarzysz rotы vsarskiey iasnie wielmoznego ie^o mci p^a woiewody sendomirskiego [Jana Zamoyskiego], opowiedzieć maią. W czym aby im wiara dana we wszytkim była, vnizenie vpraszaiąc, zwykley się łasce wm. m. mm. panow y braciey oddaie.

Zostaiąc wm. m. naszych mciwych panow zyczliwy brat y sługa powolny, Iąn Samuel Swiderski [Świderski], marszałek koła rycerskiego woyska ie^o k. mci *m[anu] p[ro]pria*.

№ 282

Вимоги конфедератів коронної армії до Люблінського трибуналу

Puncta do iasnie oswieconego trybunału lubelskiego od woyska tak polskiego, iako y cudzoziemskiego.

Protestować się przed swiętobliwym sądem trybunału koronnego lubelskiego *cum solenni protestatione*¹⁷⁶. Iz vniuersały prywatne || (арк. 1213) o wydaniu podatkow za iednę cwiерć dla vkontentowania woyska wydane są z cancellaryey krola ie^o mci, cassuiąc commissyą blisko przyszlą lwowską, constitutyą publiczną na seymie przeszłym warszawskim *ex senatus consulto a consensu utriusque* approbowaną¹⁷⁷, przeciwko ktorым iuz zaszła manifestatia iasnie wielmoznego ie^o mci p^a woiewody krakowskiego [Stanisława Potockiego], wodza naszego, widząc nieiaką annihilatią wolności *utriusque status*¹⁷⁸, approbować tą instructią ie^o mci p^a woiewody krakowskiego.

Dedukować związek woyska wszytkiego, ktorы nie na iaki vpadек oyczyny poprzysięzony iest od woyska i. k. mci y Rzeczypospolitey, ale dla wsparcia y vtwierdzenia wolności naczych, ktore zostaią *in periculo annihilationis*¹⁷⁹, na dohodzenie zasług, na verificatią tak wielkich podatkow, ktore wydane są w oyczynie, na vpomnienie się krzywdy koscielney, vczynioney wzięciem tak wielkich sreber. Vpraszaiąc, aby chcieli ich mm., nasi mci panowie y bracia, z łaski y miłości braterskiey intercessyą wnieść

¹⁷⁴ Urzędnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku: (Ziemia halicka, lwowska, przemyska, sanocka). Spisy / Opr. Kazimierz Przyboś. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1987. – S. 76; *Janas Eugeniusz*. Konfederacja wojska koronnego w latach 1661–1663: Dzieje i ideologia. – Lublin, 1998. – S. 70.

¹⁷⁵ Urzędnicy województwa bełskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy / Opr. Henryk Gmiterek, Ryszard Szczygieł. – Kórnik, 1992. – S. 114.

¹⁷⁶ *cum sollemni protestatione* – з офіційною протестацією.

¹⁷⁷ *ex senatus consulto a consensu utriusque* approbowaną – схваленою рішенням сенату за згодою обидвох.

¹⁷⁸ *utriusque status* – обидвох станів.

¹⁷⁹ *in periculo annihilationis* – під загрозою знищення.

clementiey maiestatu ie^o k. mci, aby chciał z pieczołowania oycowskiego *media inire*¹⁸⁰ na vkontentowanie wolności na realną zapłatę, na prawdziwe *in re ipsa*¹⁸¹ vkontentowanie, bez ktorego woysko żadną miarą obeysć się nie moze y na żadną woynę poyść nie chce, zapłatą na raty puszczoneą nie kontentuiąc się, poniewasz z niey żadnego nie widzi *profectus*¹⁸², tylko aby w nim te vchwalone pobory zwiezione były na pewne gdziekolwiek miejsce, zeby woysko do vsługi Rzeczypospolitey było zachęczone. Dalsze *medium*¹⁸³ takie się zdało: przy zdaniu woli ich mmciow, aby krol ie^o mc, pąn nasz młciwy, seym chciał złożyć, zeby generalna zapłata obmyslona była woysku, a prętko. || (арк. 1214)

№ 283

23 серпня 1661 р., Підгайці. – Відповідь великого коронного гетьмана, краківського воєводи Станіслава Потоцького на вимоги конфедератів коронної армії

Respons ich mmciom panom Stryzowskiemu, [Stanisławowi] Popławskiemu, [Stanisławowi] Piotrkowczykowi¹⁸⁴, posłom woyskowym, na wszystkie punkta mnie przez ich mmciow od woyska doniesione dany w Podhaycach *die 23 augusti 1661*.

Iako ich mmciow pp^{ow} posłów samych bytność, tak y oswiadczenie od wszystkiego rycerstwa braterskiego ich mmciow affectu wdzięcznie przyiąwszy, kładę v siebie za znak osobliwey miłości, zescie mi wm. m. mm. pp. y bracia *sat cito*¹⁸⁵, kiedy z vprzeymych serc pochodzącą affectu contestatią oddali. Ia tez *in recompensam* mnie¹⁸⁶ wszystkim ich mmciom panom y każdemu *partialiter*¹⁸⁷, y teraz ofiaruję powolność, y na zawsze przes to być wszelaką declaruję zyczliwość.

1. Od[d]ania się do związku rycerskiego wszystkiego woyska nie przypisuję żadney niechęci ku sobie ich mciow, gdyz tez nie dałem do niey żadney okazyey, bo iakom zawsze certował miłością z rycerzstwem, tak y *omnia interessa*¹⁸⁸ woyskową w większym zawsze staraniu miałem nizeli moje własne. Iednak o Rzeczypospolitey, matce naszej, muszę dać swiadectwo

¹⁸⁰ *media inire* – вжити заходів.

¹⁸¹ *in re ipsa* – справжнє, дійсне.

¹⁸² *profectus* – результату.

¹⁸³ *medium* – захід, засіб.

¹⁸⁴ Janas Eugeniusz. Konfederacja wojska koronnego w latach 1661–1663: Dzieje i ideologia. – Lublin, 1998. – S. 66.

¹⁸⁵ *sat cito* – досить швидко.

¹⁸⁶ *in recompensam* mnie – зі свого боку.

¹⁸⁷ *partialiter* – зокрема.

¹⁸⁸ *omnia interessa* – усі інтереси.

woysku, iz *non alio fine*¹⁸⁹ seymowała, ieno aby zapłatę krwawych zasług woyska obmyśliła. Iakosz *effectus*¹⁹⁰ namowy seymowej wydaie to, gdy więcey nizeli ośm millionow vchwaliła na woysko y *ordinem*¹⁹¹ wydania tych pieniędzy postanowiła. Więcey *pro tunc*¹⁹² żadną miarą vchwalić podatkov nie mogła, bo na wypłacenie wszytkiego długu woyskowego wszytkie w oyczyźnie naszey znajdujące się *non suficerent* pieniądze¹⁹³. Stanowić zaś to, czego nie wykonać, nie iest *conueniens*¹⁹⁴.

2. *Appello memoriam*¹⁹⁵ wszytkiego rycerstwa, iak wiele z nim odprawiłem expedycyi i zawsze pozwalałem koła generalnego, w ktorым y wodzowie rycerstwu, y ry- || (**apk. 1215**) cerstwo wodzom *vicissim*¹⁹⁶, za podjęte prace, rozlania krwię dziękować sobie zwykli y o wszytkie krzywdy swoje vmawiać się kazdemu wolno bywało. Po przeszłym zaś obozowaniu, iz *per valetudinem*¹⁹⁷ odiachać mi od woyska przyszło, rozumiem, ze mi rycerstwo nie będzie mieć za złe. Ie^o mc. p. marszałek [Jerzy Lubomirski] iednak *deducebat*¹⁹⁸ przedę mną, iz obsyłał woysko, opowiadaiać o kole generalnym, do ktorego, iesli kto nie przybył, sąm sobie to *imputet*¹⁹⁹, ze wiedząc *non adfuit*²⁰⁰, gdyz we wszytkich terminach nie widziałem nigdy inakszego ie^o mci pana marszałka, ieno *addictissimum*²⁰¹ woysku y *solide res*²⁰² woyska promowuiącego. Co y na swiezo przeszłym *praestitit*²⁰³ seymie, *omni conatu* przykladaiać się *ad promovenda interessa*²⁰⁴ całego woyska. Iezeli tedy *aliquid solennitatis decedere* miało²⁰⁵, iako woysko *praetendit*²⁰⁶ kołu korosteszowskiemu²⁰⁷, assekuruię, iz *in futurum*²⁰⁸ tego nie będzie, ale według dawnego zwyczaiu y porządku odprawować się ma po kazdey expedyceyey, ile tego *exiget necessitas*²⁰⁹ koła generalne.

¹⁸⁹ *non alio fine* – не з якою іншою метою.

¹⁹⁰ *effectus* – результат.

¹⁹¹ *ordinem* – порядок.

¹⁹² *pro tunc* – на той час.

¹⁹³ *non suficerent* pieniądze – не вистачило б грошей.

¹⁹⁴ nie iest *conueniens* – не годиться.

¹⁹⁵ *appello memoriam* – звертаюся до пам'яті.

¹⁹⁶ *vicissim* – зі свого боку.

¹⁹⁷ *per valetudinem* – через стан здоров'я.

¹⁹⁸ *deducebat* – повідомив.

¹⁹⁹ sąm sobie to *imputet* – хай сам себе в тому звинувачує.

²⁰⁰ *non adfuit* – не був присутній.

²⁰¹ *addictissimum* – якнайвідданішого.

²⁰² *solide res* – поважно справи.

²⁰³ *praestitit* – робив.

²⁰⁴ *omni conatu* przykladaiać się *ad promovenda interessa* – докладаючи всіх зусиль для відстоювання інтересів.

²⁰⁵ *aliquid solennitatis decedere* miało – у чомусь було не дотримано форми.

²⁰⁶ *praetendit* – заявляє.

²⁰⁷ Листопад – початок грудня 1660 р.

²⁰⁸ *in futurum* – у майбутньому.

²⁰⁹ *exiget necessitas* – вимагатиме необхідність.

Kto to wznowił, aby imię “towarzysz” w woysku nie trwało, dowiedzieć się nie mogę, y takiego, kto by tego był author, za rozumnego nie mam, gdyz ia z towarzystwem lata moie strawiłem y teraz mi żyć miło, mięniąc ich być *cooperatores*²¹⁰ wszystkich dzieł y xenow woiennych. I nie insza iest *Reipub[li]cae Poloniae natura*²¹¹, ieno z towarzysza wyzszych w woysku dosługować się praeeminencyi. Zacność zaś krwie naszej szlacheckiey inszego nazwiska *non pateretur*²¹², ieno to, co *a maioribus*²¹³ wzięła y iako iey *pro sua excellentia*²¹⁴ tytułować się godzi. Dawne to imię w woysku “towarzysz”, vpewniam, iz nie odniesie y teraz odmiany, gdyz *constat*²¹⁵ wm. m. mm. panom, iakom ia zwykł towarzysko kazdego towarzysza woyskowego tractować y *in familiari colloquio*²¹⁶, y w pisaniu || **(арк. 1216)** moim nie inaczey, tylko “towarzyszem” go mianuiąc y *compellando*, y *admonendo*²¹⁷ towarzyskimi słowy. Toz y za ie^o mci pana marszałka przyrzekam. Za takową tedy moią deductią rozumiem, iz *leuem et temerarium hunc*²¹⁸ y nie wiem *cuiusnam proiectum*²¹⁹ nie chcecie wm. m. mm. panowie *apprehendere*²²⁰, pewni będąc po nas, wodzach, y po wszystkich tego tytułu towarzyskiego y wolności iego.

3. Nie zwykłem ia nigdy rycerstwu załować chleba y zawszem go z nim ziadał, lecz terazniejszy proceder musiał mnie *mouere y dubium* vczynić²²¹ o miłości wm. m. mm. panow ku mnie. Iuz pięć confaederacyi przebyłem, a nigdym nie był *aggrauatus* w dobrach moich²²², bo respektowali na moie zasługi, straty, koszty, ktorym *propter bonum*²²³ woyska *parcere*²²⁴ nie zwykłem. I teraz mnie wiele residentia warszawska a dla woyska kosztuie. *Condoneo*²²⁵ tedy ten raz wm. m. mm. panom, cale trzymając, iz iakoście mi obiecali, w inakszym mnie zachować zechcecie respekcie. Iz iednak ci ich mmc, co w Grodku y w Mosciskach brali, *excesserunt modum*²²⁶ obeścia się przystoynego,

²¹⁰ *cooperatores* – товаришами, співтворцями.

²¹¹ *Reipublicae Poloniae natura* – природа польської Речі Посполитої.

²¹² *non pateretur* – не допустила би.

²¹³ *a maioribus* – від предків.

²¹⁴ *pro sua excellentia* – відповідно до її високоповажності.

²¹⁵ *constat* – відомо.

²¹⁶ *in familiari colloquio* – у дружній бесіді.

²¹⁷ *y compellando*, *y admonendo* – і лаючи, і підбадьорюючи.

²¹⁸ *leuem et temerarium hunc* – простим і легковажним.

²¹⁹ *cuiusnam proiectum* – ким запропонованим.

²²⁰ *apprehendere* – прийняти.

²²¹ *mouere y dubium* vczynić – похитнути і закласти сумнів.

²²² *nigdym nie był aggrauatus* w dobrach moich – ніколи з моїх маєтків не брали поборів.

²²³ *propter bonum* – на користь.

²²⁴ *parcere* – жаліти.

²²⁵ *condono* – дарую, пробачаю.

²²⁶ *excesserunt modum* – вийдуть за межі.

bo z spustoszonego grodeckiego starostwa, które prawie na suchym korzeniu osiadać poczęło, 7000 złotych wzięli, a z mosciskiego także spustoszonego 6000. Nad to wielkie krzywdy, szkody y bezprawia w bogim ludziom poczynili, na których o animaduersyą wszytkiego woyska, aby wkrzywdzonemu w bostwu stała się sprawiedliwość, proszę.

4. Cały Rzeczypospolitey wiadomo, *qua sollicitudine*²²⁷, az do vprzykrzenia, stawałem przy tym, aby *etiam in tam stricto tempore*²²⁸ y w ciężkim na w bogie ludzie razie, pierwsza rata pieniędzy *pro die 26 7bris* związiona była do Lwowa. Były drugie y trudne około tego roznych woiewodztw vmowy, *con-* || (арк. 1217) *clusum* stanęło *ex omnium ordinum assensu*²²⁹ do Lwowa na commissyą wnieść pierwszą rathę. Po odiezdzie naszym hetmanskim z Warszawy *in senatus consulto*²³⁰ inakszą disposicyą wczyniono, iaką y wniwersalami drukowanymi rozesłano po woiewodztwach. Na tę iakom nie pozwalal, tak y protestowałem się, zaraz dowiedziawszy, przeciwko niey. O czym iuz rozumiem *constat*²³¹ woysku y teraz ich mm. panowie posłowie opowiedzą *mentem* w tey mierze *meam*²³².

5. Iuzem namięnił, iako wiele pamiętam *confaederacyi*, a zawsze tak się zachowały, iz kto chciał, wolno mu było zostawać w *confaederacyey*, kto nie chciał, wychodził z niey, zasług iednak zasłużonych *particeps*²³³ zostawał y w dobrach Rzeczypospolitey, iako sługa iey, miewał swoię *consistentią*. Za czym y teraz nie ma się vrazać woysko, ze *ex consensu*²³⁴ i. k. mci y *ordinatione senatus consulti*²³⁵, tym chorągwiom, które w związku zostaią y dla *supplementowania* regimentow, dałem *assignatie* moie, *ultra non procedam*²³⁶, a proszę, aby *in suo robore* zostawały²³⁷ od woyska, bo ludzi trzeba sposobić do woyny wczesnie, nie na tę czas, kiedy do *experimentu* przyidzie, a ludzie cudzoziemscy nigdy się nie zamierzali do związku y hetmanskie chorągwie.

6. Z ie^o mcią panem [Aleksandrem Ludwikiem] Niezabytowskiem²³⁸, starostą lubelskiem, *expostulabo*²³⁹, aby y z panem [Franciszkiem] Szeligowskim²⁴⁰

²²⁷ *qua sollicitudine* – з якою турботою, переживанням.

²²⁸ *etiam in tam stricto tempore* – навіть у такой складний час.

²²⁹ *conclusum* stanęło *ex omnium ordinum assensu* – вирішено було за згодою усіх станів.

²³⁰ *in senatus consulto* – в рішенні сенату.

²³¹ *constat* – відомо.

²³² *mentem... meam* – мою думку.

²³³ *particeps* – причетний, учасник.

²³⁴ *ex consensu* – за згодою.

²³⁵ *ordinatione senatus consulti* – за розпорядженням ухвали сенату.

²³⁶ *ultra non procedam* – далі не продовжу, не збільшу.

²³⁷ *in suo robore* zostawały – залишалися в силі.

²³⁸ Urzędnicy województwa lubelskiego XVI–XVIII wieku: Spisy / Opr. Witold Kłaczewski, Waclaw Urban; pod red. Antoniego Gąsiorowskiego. – Kórnik, 1991. – S. 52.

²³⁹ *expostulabo* – вимагатиму.

²⁴⁰ Janas Eugeniusz. Konfederacja wojska koronnego w latach 1661–1663: Dzieje i ideologia. – Lublin, 1998. – S. 66.

czynili *calculatią hybernorum*²⁴¹ woysku, gdyz tam *elicientur*²⁴² kartki moie y pisma, *ex quibus rationibus*²⁴³ kazałem dawać niektórym *ad rationem*²⁴⁴ zasług, iako na recreatiey vsarskie chorągwie wzięty, pułku ie^o mci pana halickiego [Aleksandra Cetnera] zruinowane chorągwie y cokolwiek kto wziął, nie wziął *gratuito*²⁴⁵, || (арк. 1218) ale ma mu być ta quota, iaką wziął, w zasługi potrącona. Sąm y szeląga tych nie skorzystałem pieniędzy, *fide bona et conscientia*²⁴⁶ powiadam.

7. A iz panowie deputaci vdali mnie, iakobym miał pod gardłem zakazać, aby nie dawali znać do woyska, co się we Lwowie [w] zimie działo. W tym mi wielką krzywdę czynią y o to vdanie sąm skarżyć na nich przed woyskiem muszę, bom nigdy tego nie zabraniał, y owszēm, sąmēm pisał nie raz do pana Wilczewskiego [Władysława Wilczkowskiego], daiąc znać, co się dzieie. Pisałem y do pułkow *singulariter*²⁴⁷. Rozumiēm, ze miały dochodzić wm. m. mm. panow pisma te moie. Za czym musi tęn *confundi*²⁴⁸, który inaczey vdaie.

8. A luboć szpitale *provisores suos*²⁴⁹ zawsze miewały od hetmanow y onych nadawali im zawsze hetmani, nie przeczę ia tēmu, zeście wm. m. *diligentiores* im teraz *profecistis*²⁵⁰. Day Boze, aby szczęśliwsi byli nad pierwszych y vczynili *augmentum*²⁵¹ dochodow szpitalnych.

9. Opowiedziałēm ich mm. panom posłom o przyściu hana [Mehmed Gereja IV] pod Białą Cerkiew y iak długo tam ma na nas czekać, y ieslibysmy nie przyszli, co declaruie, *per amorem*²⁵² tey vtrapionej matki, *filialiter*²⁵³ postąpić teraz, y nie dopuszczaycie iey zaginać. Kiedy ona *stabit, curabit satisfacere* nam²⁵⁴, kiedy ją zagubiemy, nie wiem, gdzie się czego vpominać. Co *fusius*²⁵⁵ ich mmc panowie poslowie *declarabunt*²⁵⁶.

²⁴¹ *hybernorum* – квартир.

²⁴² *elicientur* – будуть отримані.

²⁴³ *ex quibus rationibus* – з яких міркувань.

²⁴⁴ *ad rationem* – відповідно до.

²⁴⁵ *gratuito* – задарма.

²⁴⁶ *fide bona et conscientia* – чесно і сумлінно.

²⁴⁷ *singulariter* – окремо.

²⁴⁸ *confundi* – соромитись.

²⁴⁹ *provisores suos* – своїх управителів.

²⁵⁰ *diligentiores* im teraz *profecistis* – зараз їм більше допомагаєте.

²⁵¹ *augmentum* – зростання.

²⁵² *per amorem* – заради любові до.

²⁵³ *filialiter* – по-синівськи.

²⁵⁴ kiedy ona *stabit, curabit satisfacere* nam – коли вона вистоїть, то подбає, щоб віддячити нам.

²⁵⁵ *fusius* – докладніше.

²⁵⁶ *declarabunt* – пояснять, викладуть. Далі у рукописі арк. 1219 порожній.

Опубліковано: Listy hetmańskie rodu Potockich. – Warszawa; Bellerive-sur-Allier, 2019. – Т. II: Korespondencja Stanisława Rewery Potockiego: Hetman polny koronny 1652–1654; Hetman wielki koronny 1654–1667 / Opr. Piotr Kroll. – Dok. 126. – S. 204–207. || (арк. 1220)

№ 284

22 вересня 1661 р., Юхновці. – Відповідь литовського референдаря Кипріяна Павла Бжостовського від імені та за наказом Яна Казимира послам Люблінського трибуналу на лист конфедератів коронної армії з інформацією про плани зібрати сейм на початку наступного року

Respons iе° k. mci [Jana Kazimierza] na instrukcją wielebnęmu xiędzu Іанови Paulinowi Vszynskięmu, archidyakonowi Іuckięmu, vrodzonemu Krzysztofowi Michałowi Rupniowskięmu, woyskięmu krakowskięmu, deputatom trybunału koronnego *e gremio iudiciorum ordinariorum g[e]n[er]alis tribunalis Regni*²⁵⁷ do iе° k. mci na instrukcją woyska koronnego, w zwiąsku zostaięcego, z Lublina daną, w Іuchnowcu *die 22 7bris a° D[omi]ni 1661* expediowano.

Vznawa i. k. mc, pań nasz miłościwy, prawdziwą y istotną trybunału głównego koronnego od osoby maiestatu swego dependentią, kiedy iako *brachium regale y subalterna potestas*²⁵⁸, a iz *ad solam dandam iustitiam populis*²⁵⁹ od swiętobliwych przodkow iе° k. mci wysadzone, donosić iе° k. mci iako *capiti suo*²⁶⁰ nie omieszkawa tego, cokolwiek zachodzącego całość Rzeczypospolitey y dostojenstwo maiestatu iе° k. mci byдź widzi. Kładzie y to *non postremo loco inter partes administrandae iustitiae*²⁶¹, iuz nie między prywatnymi osobami, ale *inter principem, Rempublicam et ciues*²⁶², przeciwko niey zawiedzionych y nie tylko tak wysokiego *et prudentissimo instituto maiorum*²⁶³ postanowionego *subselii*²⁶⁴, ale tez całego swiata *inuocat iudicium*²⁶⁵. Iezeli w tak zamieszanych Rzeczypospolitey czasiech *decebat et licebat*²⁶⁶

²⁵⁷ *e gremio iudiciorum ordinariorum generalis tribunalis Regni* – з грона головних трибуналів королівства.

²⁵⁸ *brachium regale y subalterna potestas* – королівська рука і підлегла влада.

²⁵⁹ *ad solam dandam iustitiam populis* – щоб забезпечувати людям лише справедливність.

²⁶⁰ *capiti suo* – своєму зверхникові.

²⁶¹ *non postremo loco inter partes administrandae iustitiae* – не на останньому місці серед тих, хто забезпечує справедливність.

²⁶² *inter principem, Rempublicam et ciues* – між правителем, Річчю Посполитою і громадянами.

²⁶³ *et prudentissimo instituto maiorum* – мудрим починанням предків.

²⁶⁴ *subselii* – суду.

²⁶⁵ *inuocat iudicium* – просить суду.

²⁶⁶ *decebat et licebat* – пасувало і можна було.

własnym przeciwko niey powstawać synom y iezeli do tak szkodliwego z Rzeczypospolitą zawodu *data vel minima* z osoby i. k. mci *occasio*²⁶⁷. W czym iako *in facie*²⁶⁸ Rzeczypospolitey na seymie przeszłym wczynił i. k. mc, tęż y przed głównym trybunałem koronnym zanosi manifestacją, że y na seymie przeszłym szukał y teraz szukać chce sposobow (odebrawszy osobliwie tak gorącą trybunału || (арк. 1221) koronnego instantią), aby tak dobrze zasłużone i. k. mci y Rzeczypospolitey woyska w zasługach swoich vkontentowane zostały. W czym wszytkim aby doskonałą trybunał główny koronny miał informacją, takową i. k. mc przez rescript swoy daie.

Co się tknie podzielenia woysk y vniwersałow, na wydanie podatkow do woiewodztw wydanych, zdało się i. k. mci *in senatus consulto postcomitiali ex commodo*²⁶⁹ woyska y senatu samychze woyskowych to *efficacius medium*²⁷⁰ vcontentowania. Woyska y za zycia go tym prędzey do vsługi Rzeczypospolitey przeciwko nieprzyiacielowi w państwa i. k. mci rosposcieraiącemu się, tym bardziey, kiedy commissye zwykły niepotrzebne na Rzeczypolitą a woysku szkodliwe zaciągac koszty *et priuatis* tylko *commodum* przynosić *cum diminutione*²⁷¹ nagrody na tylko same woyska zasługi krwawe, od Rzeczypospolitey ordynowaney, iakoś łacnieyszy przez tęż sposob bez vbiegania się y poprzedzania w wyciąganiu od skarbu summ wielkych, pułki w woiewodztwach vkontentowanie swoje odnieść mogli. Lecz skoro *innotuit*²⁷² i. k. mci, że tęż sposob *displicuit*²⁷³ woysku, namniey sie nad nim nie zasadzaiąc, wydać roskazał vniwersały z cancellaryey swoiey do woiewodztw, aby pieniądze, stosuiąc się do constitutiey seymu przeszłego, do Lwowa na commissyą zwozili. Naymnieysze się tedy nie ształo *praeiudicium*²⁷⁴ woysku, ani *annihilatio*²⁷⁵ wolności *utriusque status*²⁷⁶, którą ze i. k. mc przez wszytek czas panowania swego, tym bardziey w tych zamieszanych Rzeczypospolitey czasiech, sąm tylko chciał y vmiął *asserere*²⁷⁷, przyznać to swiat polski musi.

Nie moze y tego vznać i. k. mc, aby związek od woysk nie miał || (арк. 1222) bydź na vpadek oyczyznie wczyniony, kiedy *stante hoc nexu*²⁷⁸ Rzeczypolitą

²⁶⁷ *data vel minima* z osoby i. k. mci *occasio* – король дав бодай найменший привід.

²⁶⁸ *in facie* – перед лицем.

²⁶⁹ *in senatus consulto postcomitiali ex commodo* – у післясеймовій ухвалі сенату в інтересах.

²⁷⁰ *efficacius medium* – дієвіший спосіб.

²⁷¹ *et priuatis* tylko *commodum* przynosić *cum diminutione* – і приносити користь лише приватним особам зі зменшенням.

²⁷² *innotuit* – стало відомо.

²⁷³ *displicuit* – не сподобався.

²⁷⁴ *praeiudicium* – кривди.

²⁷⁵ *annihilatio* – скасування.

²⁷⁶ *utriusque status* – обидвох станів.

²⁷⁷ *asserere* – захищати.

²⁷⁸ *stante hoc nexu* – за наявності цього зв'язку.

w obronie swej y zaslonie od nieprzyziaciela *frustrata*²⁷⁹ z zgubą nieomylną *cum auulsione*²⁸⁰ kraiw, osobliwie w W. X. Litewskim, kore dluzey potędze nieprzyziacielskiej iuz nie będą mogły bez zadnych od koronnych granic diuersiej, kiedy *metuendum*²⁸¹, aby i. k. mci y Rzeczypospolitey do rozerwania przyiazni z hanem ie^o mcią [Mehmed Gerejem IV] nie przyszło, kory od tak dawnego czasu z woyskami potężnymi na posilek Rzeczypospolitey wyszedzy, z koronnymi woyskami coniunctey doczekać się nie moze. Więc y kozakow sliska często *vacillare* moze *fides*²⁸² y odpadnięciem znowu od moskiewskiej protectey, nie widząc z woysk koronnych pomocy, grozi. A nade wszystko *alendi in visceribus Regni milites*, iak w gromadnym woysku zostaiącego, przy tak wielkich, kore seym postanowił, ciężarach, *nulla penitus ratio nec modus*²⁸³, aby oraz oboyg wydołać rzecz była podobna, nic inszego, ieno ostatnią zgubę y vpadek Rzeczpospolitey za sobą pociągą.

*Annihilatio*²⁸⁴ wolności woyskowych (na korych wsparcie y wtwierdzenie związek wtwierdzony bydz mieni woysko) od kogo by pochodzić miała, nie widzi ie k. mc, bo ie zawsze *approbat*²⁸⁵ y teraz wtwierdzić zechce, y na kogo by się ta sciągać miała *querimonia*²⁸⁶, zyczył by wiedzieć, aby tym łacnieysze do vkontentowania mogli *applicare media*²⁸⁷. Więc y dochodzenie zasług verificatia tak wielkich podatkow, vpomnienie się krzywdy kościelney, wzięciem sreber vczynioney, mogło by to wszystko na *ordinaria et practabili in Republica, non per turbas et tumultus*²⁸⁸ bydz Rzeczypospolitey y woyskom wyiawiono, kiedy *non extat exemplum*²⁸⁹, aby Rzeczpospolita miała zawieść dobrze zasłużone woyska, bo im zawsze płaciła. Podatki zaś y srebro, iako obro- || (**арк. 1223**) cone, z tego skarb Rzeczypospolitey *dedit* y na commissyey przeszley lwowskiej, y na seymach *rationes, nec recusabit*²⁹⁰ sprawić się zawsze, osobliwie na przyszley, kora następuie, lwowskiej commissyey.

Iezeli o czym miała swoię wagę intercessya głównego trybunału koronnego *in ordine* do²⁹¹ vkontentowania woyska do i. k. mci wniesiona, iako w tym,

²⁷⁹ *frustrata* – зазнала поразки.

²⁸⁰ *cum avulsione* – із втрагою.

²⁸¹ *metuendum* – треба боятися.

²⁸² *vacillare* moze *fides* – вірність може похитнутися.

²⁸³ *alendi in visceribus Regni milites... nulla penitus ratio nec modus* – в годуванні воїнів в середині королівства... нема ніякого сенсу і жодної міри.

²⁸⁴ *annihilatio* – скасування.

²⁸⁵ *approbat* – схвалював, затверджував.

²⁸⁶ *querimonia* – скарга.

²⁸⁷ *applicare media* – застосувати засоби.

²⁸⁸ на *ordinaria et practabili in Republica, non per turbas et tumultus* – в звичайному й робочому в Речі Посполитій порядку, а не через заворушення і бунти.

²⁸⁹ *non extat exemplum* – нема прикладу, не було випадку.

²⁹⁰ *dedit* y на commissyey przeszley lwowskiej, y на seymach *rationes, nec recusabit* – відзвітував і на минулій львівській комісії, і на сеймах, не відмовиться.

²⁹¹ *in ordine* do – з метою.

aby vchwalone pobory nie na raty zwieziane były y woysku oddane, ale kiedy i. k. mc tak zwykł *authoritatem sancitorum publicorum*²⁹², a osobliwie na seymach postanowionych zatrzymywać, ze ich w niczym annihilować, ani odmięnić nie chce y nie moze, mając przy tym w pamięci, ze y [...] ²⁹³ acz do skutku nie przywiedziona *ratione*²⁹⁴ wydanych assignacyi odmiana *displicuit*²⁹⁵ woysku, nie chce *impingere in legem*²⁹⁶, gdyz by to musiało być *non sine enormi caesione* stanow²⁹⁷ Rzeczypospolitey y vchwały seymowej, a nade wszystko z ciężarę *impossibilitatem*²⁹⁸ wydania w tak zniszczonych panstwach za sobą pociągającym, ponieważ y seym na raty *disposuit*²⁹⁹, chyba by to gorącymi instantiami swoiemi woyska mogły v woiewodztw y ziem *efficere*³⁰⁰, zeby wszystkie podatki raz wydane były. Tęmu i. k. mc *ex persona sua*³⁰¹ przeczyć nie będzie, który nic bardziej nie ma *in votis*³⁰², iedno, zeby woyska *de plano*³⁰³ w zasługach vspokoione, państwa zaś, od Pana Boga sobie powierzone, *in quiete et tranquillitate publica*³⁰⁴ mógł oglądać.

*Modum*³⁰⁵ generalney zapłaty woyskom, tężze miał y ma i. k. mc v vmysle swoim przez złożenie prędkiego seymu, iakoz wysłuchawszy relathey *rei gestae*³⁰⁶ w woyskach przez pana kasztellana || (**арк. 1224**) gnieznienskigo [Aleksandra Sielskiego], zasłał *recenter*³⁰⁷ i. k. mc do woysk w Bogu wielebnych x[ię]dza biskupa lwowskiego [Jana Tarnowskiego], x[ię]dza biskupa przemysł[s]kiego [Stanisława Sarnowskiego], wielmożnych woiewodę y kasztellana sendomirskich [Jana Zamoyskiego i Stanisława Witowskiego]³⁰⁸. *Requisiuit*³⁰⁹ oraz gorąco wielmożnych hetmanow koronnych [Stanisława Potockiego i Jerzego

²⁹² *auctoritatem sancitorum publicorum* – чинність публічних ухвал.

²⁹³ Далі пропущено місце для слова.

²⁹⁴ *ratione* – з огляду.

²⁹⁵ *displicuit* – не сподобалась.

²⁹⁶ *impingere in legem* – чинити проти закону.

²⁹⁷ *non sine enormi caesione* stanow – не без величезного удару по станах.

²⁹⁸ *impossibilitatem* – неможливість.

²⁹⁹ *disposuit* – розділив, розпланував.

³⁰⁰ *efficere* – зробити.

³⁰¹ *ex persona sua* – зі свого боку.

³⁰² nic bardziej nie ma *in votis* – нічого більше не прагне.

³⁰³ *de plano* – просто.

³⁰⁴ *in quiete et tranquillitate publica* – у суспільному мирі та спокої.

³⁰⁵ *modum* – спосіб.

³⁰⁶ *rei gestae* – справ.

³⁰⁷ *recenter* – нещодавно.

³⁰⁸ *Dąbrowski Janusz*. Senat Koronny: Stan sejmujący w czasach Jana Kazimierza. – Kraków, 2000. – S. 238–239; Urzędnicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy / Opr. Krzysztof Chłapowski, Alicja Falniowska-Gradowska. – Kórnik, 1993. – S. 91, 125.

³⁰⁹ *requisivit* – попросив.

Lubomirskiego], aby spolney do woyska nie wzbraniali się drogi wszytkie, ktore iedno *humanitatis* bydź³¹⁰ wynaleziono *et p[rae]sens status Reipublicae suggerere* mogli³¹¹, sposoby podawszy do vkontentowania y zatrzymania *in obsequio Reipublicae*³¹² woyska koronnego. Następnie przy tym *commissia pro die 26 7bris*³¹³ złożona, *ultimum et efficacissimum* od Rzeczypospolitey postanowione *remedium*³¹⁴, na ktorey panowie commissarze *elaborabunt*³¹⁵ wygodzić intencjom Rzeczypospolitey y vspokoieniu woyska, ktore gdzie by się nadać nie miało (czego i. k. mc nie rozumie, dopiero by do ostatniego złożenia prędkiego seymu przyszło i. k. mci vdać się sposobu *in ianuario* albo iako *in februario* [1662] (bo prędzey zabawa i. k. mci wojenna w W. X. Litewskim do złożenia seymow przystąpić nie pozwoili)), acz y to z niewczasem wielkim y z vszczerbkiem zdrowia i. k. mci a niemałem kosztem Rzeczypospolitey. O czym *conferre*³¹⁶ z woyskami maia *datam* sobie *potestatem*³¹⁷ panowie commissarze wyprawieni.

Z tych tedy wzwysz pomienionych sposobow łącno *iudicare*³¹⁸ moze trybunał koronny *de recta intentione*³¹⁹ y o prędkim staraniu i. k. mci do więcia w vkontentowaniu *praesentis nexus*³²⁰ woyska koronnego. A za tym ze *omnes* z łaskawości swoiey *saluandae Reipublicae quaerit modos*³²¹, kiedy y teraz, nie folgując nadwerezonemu tak wielą niewczasow, zdrowia, oso[bę]* swoię iako na zapał od nieprzyiaciela wzniecony w kraie Wielkiego Xięstwa Litewskiego obraca, do ktorego vgaszenia zyczył by więtsze mieć z woysk || **(арк. 1225)** koronnych *subsidiu*³²², ktore ze iest i. k. mci niesławą tak sławnego narodu vmknione *protestatur*³²³ przed Panem Bogiem y Rzeczpospolitą, ze dlatego *deserere Rempublicam*³²⁴ nie zechce, szukaiąc przy tych szczupłych siłach, ktore przy sobie ma, wszelakich *pacificationis*³²⁵ panstw swoich sposobow. Ząda przy tym gorąco i. k. mc głównego trybunału koronnego,

³¹⁰ *humanitatis* bydź – бути людськими.

³¹¹ *et praesens status Reipublicae suggerere* mogli – і теперішній стан Речі Посполитої міг підказати.

³¹² *in obsequio Reipublicae* – у послуху перед Річчю Посполитою.

³¹³ *pro die 26 septembris* – на день 26 вересня.

³¹⁴ *ultimum et efficacissimum... remedium* – останній і найдієвіший засіб.

³¹⁵ *elaborabunt* – намагатимуться.

³¹⁶ *conferre* – порозумітися.

³¹⁷ *datam* *sobie potestatem* – застосувавши надану їм владу.

³¹⁸ *iudicare* – судити.

³¹⁹ *de recta intentione* – про правильний намір.

³²⁰ *praesentis nexus* – цього зв'язку.

³²¹ *omnes... saluandae Reipublicae quaerit modos* – шукає всіх способів для порятунку Речі Посполитої.

³²² *subsidiu* – підтримку, допомогу.

³²³ *protestatur* – протестує, зголошує протестацію.

³²⁴ *deserere Rempublicam* – покидати Річ Посполиту.

³²⁵ *pacificationis* – замирення.

aby iako *prono in venerationem* przeciwko i. k. mci *obsequio et zelo* ku oyczyźnie *ducti*³²⁶ przez vrodzonych collegow swoich doniesli woyskowe postulata *et bene sperare*³²⁷ kaze, ze się woysko obaczać poczyna (co wdzięcznie y mile od trybunału koronnego przyjmować raczy), tak aby do rowney *exemplo suo*³²⁸ obseruantyey *mandatorum*³²⁹ i. k. mci woysko statecznością y powagą swoją wieść y animować chcieli. Stosując się przy tym i. k. mc, pań nasz miłosciwy, *ad desiderium*³³⁰ głównego trybunału koronnego, ktore iest w instructyey wyrazone, aby iako nayprędzey ich mm. pp. posłowie expedyowane byli y *in absentia*³³¹ na tę czas wielmożnych pieczętarzow koronnych expedycją tą z cancellaryey W. X. L. wskazać raczył.

Na własne i. k. mci roskazanie, Cypryań Paweł Brzostowski, referendarz y pisarz W. X. Lite[wskiego]³³². || (арк. 1230)

№ 285

7-14 липня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про господарське, приватне життя, справи податків та інші відомості

7 iuly we czwartek decret iest z Cutową o zagrodę pod gorą y o dług czynsow, ktory iest³³³ zatrzymany, zł[otych] 86.

6 iuly o acczyżę z namy w grodzie *reiecta*³³⁴ do seymiku Prosowy *relationis*³³⁵ seimu, ktory był.

11 iuly naielismy yzdepkę w bromie Krakowsky krawcowy³³⁶ za zł[otych] 18, zadali zł[otych] 3. Zapisano to na rok.

14 iuly p. [Marcin] Golinsky z małżonką swoyą kamience swoją przedali p. Hieronimowy Rubinkowskiemu y dwoygu dziatek iego [Kazimierzowi Mikołajowi (Lewekowi) i Annie (Rachel)]. Sobie dozywocie zostawił p. Golynsky y pani malzonce swoy Annie³³⁷. Zapis był w kolie u pp. lawnykow

³²⁶ *prono in venerationem* przeciwko i. k. mci *obsequio et zelo* ku oyczyźnie *ducti* – маючи шанобливий послух перед його королівською величністю і щире вболівання за вітчизну.

³²⁷ *et bene sperare* – і мати добру надію.

³²⁸ *exemplo suo* – за своїм прикладом.

³²⁹ *mandatorum* – доручень, наказів.

³³⁰ *ad desiderium* – до бажання.

³³¹ *in absentia* – за відсутності.

³³² Далі у рукописі арк. 1226–1229 порожні.

³³³ Далі правлене слово (нерозб.).

³³⁴ *reiecta* – відхилені, відіслані.

³³⁵ *relationis* – реляційного. Цей сеймик зібрався 8 серпня, див. далі док. 289.

³³⁶ У рукописі “krawcosowy”.

³³⁷ Про цю майнову справу див.: *Kaźmierczyk Adam*. The Rubinkowski Family, Converts in Kazimierz // Polin: Studies in Polish Jewry. – Oxford, 2010. – Vol. 22: Social and Cultural Boundaries in Pre-Modern Poland. – P. 202.

y na zapisy na dług widerkaflowy do Bozego Cyala w tężze cas bely zapisy, co na mse fundował p. Golynsky zło[tych] 1600. *It[em]*³³⁸ znowu na ambone zło[tych] 100, *it[em]* znow na trębace zł[oty] 100 na tyhze kamiency iego, p. Rubinkowsk[ie]go, a osobno swoi pany na pogrzeb zostawił zło[tych] 200. To sumy vczyni złotych dwa tysiąca.

№ 286

*Новина про промову Яна Казимира на сеймі
та завершення його роботи*

17 iuly mowa krola i. m. na seymie³³⁹.

Seym sie skoncel Warszawie, na ktorim Swedamy zgoda stanęła y aprobowana constitutyą, a o ele[k]cy nic nowego krolia.

№ 287

*23–27 липня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського
про його господарські та приватні справи*

23 [iuly] p. [Marcin] Golynsky burmistrzēm.

24 iuly belismy na weseliu Wielicze u gory Kunegundy u i. m. p. [Macieja Kazimierza] Tretera. Widawał pasierbyczę swoię [Reginę] zamąż od swey pierwszy małzonky [Katarzyny z Czechowiczów] za p. Krescinskie^o [Stanisława Kryszczyńskiego]³⁴⁰, ktorey obiecał posagu p. Treter zł[oty] 1000, a małzonek iey wianował zł[oty] 3000. Drugiey pannie od malzonky wtorey [Anny Doroty z Rupniowskich]³⁴¹, swoiey pasierbyczy, obiecał i. m. p. Treter posagu zł[oty] 600, a małzonek iey wianował wyana zł[oty] 2000³⁴². Mielysmy sie dobrze. Beł i. m. x. Oborzsky [Mikołaj Oborski] y slub dawał, beł p. Golynsky, burmistrz kazim[iersky], p. [Andrzej] Iasowsky, p. [Wojciech] Zawada, p. [Augustyn] Klimerowsky, p. [Jan] Smarzowsky, raice kazim[ie]rz[skie], i. m. p. [Stanisław] Kalinowsky, commendant krakowskyego zomku, y inih wiele.

27 [iuly] vczynilem y zapisalem dozorcamy tego mego fundusu y widerkaffu u Bozego Ciala na mse, ktory przyiał p. [Hieronim] Rubinkowsky na teyze

³³⁸ *item* – також.

³³⁹ Див. вище док. 277.

³⁴⁰ Wieliczka parafia, akty małżeństw od 11 sierpnia 1591 do grudnia 1673 rok / [Opr. Genowefa Jaśkowiec]. – S. 20 (сторінка доступу (11 березня 2023 р.): <http://windaki.pl/metryki>).

³⁴¹ *Brankowski Aleksander*. Maciej Kazimierz Treter: Nieznany a wzorowy stylistyka polski od XVIIgo wieku. – Poznań, 1877. – S. 18–19.

³⁴² Надпис на марґінесі: “Cieskowsky”.

kamiency, którą kupiel, y na drugi swoyei kamiency: pp. woyna [Macieja Zawadę], pp. ławnyka kazimierzskih y starszych bractwa Piąci Rąn Pana Jezusowych³⁴³, aby tego dogliadali, zeby nie ustawały te mse, liekta na kazdy tydzień, y uczyni piędziesiąt y dwie, na suhe dny spiewanih yedna, a liekt 4, to do roku 20 wszistkyh mszy ma bywacz do roku y s temy 4 spiewanemy siedmdziesiąt y dwie za dusę zmarłe wiecnemy casy. A do bractwa za tę dozorc[amy] na wider[kaff], gdyby tego bela potrzeba, na wyderkaff złotych sto, od których zł[otych] 7 będą brac wiecnemy casy na muzykę na swieto Nalieżenia S[więtego] Krzyza y błogosła[wionego] Stanisława Kazimiercika obracac będą. Na co zaśla approbacia i. m. x. [Andrzeia] Trzebieckiego, biskupa krakow[skiego].

№ 288

Новини з Варшави про сеймові рішення щодо монетного двору, прибуття московських полонених, відносини Речі Посполитої з татарами, наміри султана Мегмеда IV змінити хана у Кримському ханстві та інші відомості

Na seymie to beło, przisly nowyni³⁴⁴

Do tych iesce zadney do tyh cas constitutiey nie ukazowono, bo niedawno pp. poslowie wesly do senatu, a sprawa p. Boratiniego [Tytusa Liwiusza Boratyniego] o menicę kielka dni zabawiela o seliagy miedziane, wielie yh wibiel, y stanął decret, zeby samo [z] 18 sliahą *possesionatis*³⁴⁵ przysyągl, iako nie wiecey seliagow nie wibiel, ktore w contractie pozwoliono. Alie to nie będzie stalo za nase, bo będzie trudno po hwyli o pułtorak, gdysz poseł sweczky [Sten Bielke] za dwakroc sto tysięcy seliagow przywioz, ktore abo uda, abo przemieny przez Zydy za ynse liepse polskie.

O Moskwie slyhac, ze p. Iudicky [Mikołaj Judycki], nad woyskiem litewskim commendant, 4000 znios Moskwy osiely nowy. Ydzie poseł moskiewsky wielky, alie sie y potęga go- || (**apr. 1231**) tuie moskiewska, Oscekyn [Afanasij Ordin-Naszczokin] ma miecz 40 tysieczy, [Iwan] Howansky, drugi hetmon, 50 tysieczy ma miec Moskwy y som car [Aleksy Michajłowicz] osobą swoją gotuie sie, iesly na pacta nie pozwoliemy. Alie y krol i. m. [Jan Kazimierz] *paratus*³⁴⁶, a nasy pp. woyskowy *provocari*³⁴⁷ nie hca, az będą piniądze.

Przyiazn Tatarow y kozakow z częstych goncow *indubitata est*³⁴⁸, ktorzy dziwują sie bardzo nasemu niedbalstwu.

³⁴³ Надпис на маргінесі: “Fundus za mse moie”.

³⁴⁴ Далі закреслено: “Augusto”. Ті самі новини див. вище, док. 274.

³⁴⁵ 18 [z] sliahą *possesionatis* – 18 з маєтною шляхтою.

³⁴⁶ *paratus* – готовий.

³⁴⁷ *provocari* – піддатися на заклики. У рукописі “prokrari”.

³⁴⁸ *indubitata est* – безперечна, не викликає сумнівів.

I. m. p. [Stanisław] Potoczky, hetmon koronny, woiewoda krakowsky, y i. m. p. Ierzy Lubom[ie]rzszy, marszałek wielky y hetmon koronny, oddaly horągwy po Seremeczie [Wasiliju Szeriemietiewu], hetmanie wielkym moskiewskym, 120, wiezniow 200, woiewodow 12, myędzy ktoremy [Grigorij] Kozłowsky, y officierow czudzoziemskych pod 30.

I. m. p. hetmon lytewsky [Paweł] Sapięha oddal horągwy po Doloruckim [Juriju Dołgorukim], Moskwinie, y Howanskym 180, wiezniow 250, woiewodow 12.

Modus contribuendi iesce nie *cognitus*³⁴⁹, bo iedni hca, iako duhowny, pogłowne, gdysz *facilli[mum] contribuendi modum*³⁵⁰, ynszy accizę, a drudzy 3 pobory, 4 generalne copowę, ewecy, inducti y inszy rozne pozycania pyniędzy u generalnych kupcow, przedawanie sliahectwa.

Ten Kozłowsky, Moskwycin, co sie wizey o nim wspomniało między wiezniami, woiewodamy moskiewskiemy, tego, kiedy presentowano krolowy i. m., nie hciał sie uklonicz, alie mu kazono dac dobrze za kark obuhem, ze sie pokłonił y padł liepy, niz na koliana.

Car turecky [Mehmed IV] podał inszego hana na panstwo do Krimu, gdysz ten [Mehmed Gerej IV] stary, szerca sławią dobywał. Alie zaraz coniaratia stanęła murzow dohodzyc panstwa hamowy, ktory 40000 posłał ordy swoiey do Moskwy, y inzego hana przyiąc nie hcą Tatarowie.

Na seimie 22 *may* presentowali moylowczy rayczy Moskwę 2 woiewodow, 21 kniaziov, 2 kapitanow, ktorych 11 *february* w Moylowye, we swym miescie, maiąc Moskwę panamy nad sobą, wyrzeziely ih 968, wyzabyiawsy tyh Moskaliow. Tih zywcem oddawali więzniow, dawsy sobie asło mogiłowczy, wierne poddanstwo krolowy i. m. oddaly.

Na Boze Ciało, gdy processya sła koło Rinku na Nowe Miasto do fary, i. m. x. And[rzei] Trzebycky, biskup krakowsky, nyosł Naswiętszy Sacrament w processiey, a kroliestwo ich msczy [Jan Kazimierz i Ludwika Maria] za processyą y horągwie moskiewskie niesły w processyey przed Naswiętszym Sacramentem. || (арк. 1232) Tamze w processyey u fary na Nowym Miescie w koscyelie kładzione wszistkie horągwie na ziemy pod nogy i. m. x. biskupa, co nios Naswiętszy Sacrament Bogu Przedwiecnemu w Troyczy Przenaswiętszy Iedynemu. Przeset i. m. x. biskup z Panem Iezusem po nich, a krol i^omoscz y krolowię imsczyą nie hciał ysc. O czo sie Moskwa frasofala, ze po ych horągwiah deptano, alie to Panu Bogu przypisawono: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini Tuo da gloriam*³⁵¹ w tak zwycięstow wielkych. || (арк. 1233)

³⁴⁹ *modus contribuendi* iesce nie *cognitus* – спосіб контрибуції ще не відомий. У рукописі помилк. “cognitur”.

³⁵⁰ *facillimum contribuendi modum* – найзручніший спосіб контрибуції. У рукописі, мабуць, “facillit” зі знаком скорочення.

³⁵¹ *non nobis, Domine, non nobis, sed nomini Tuo da gloriam* – не нам, Господи, не нам, але імені Твоєму дай славу (*Псал.* 115 (114)).

№ 289

8–26 серпня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про сеймик у Прошовичах та господарські, суспільні, релігійні, судові справи у Казимірі та Кракові

Augustus 1661

8 augusty seimyk był w Prośowicach *reliationis*³⁵² po seimie walnim. Uhwaliło na nim poborow 24 wydac *sine abiuratis*³⁵³ we trzech niedzielych według constituciey 1629 zaraz w roku 1661, a znowu w roku 1662 poborow 15 y podimne dwoie. Pobory *sine abiuratis*, a podimne *cum abiuratis et desertatis*³⁵⁴.

15 augu[st]y cło nowe po grosu od złotego. Administr[ow]ac został p. Stanisław Muszatis Ohłopowsky [Stanisław Musiatycz Ochłopowski], skarbnik wołyński, a w Kazimierzu p. Iąn Garwinsky wybierał, pisarzem zostawsy na to nowe myto.

14 augusti iubilieus zaczął sie dwuniedzielny w Krakowie obhodyc trzy koscioly: zomkowy, Panny Mariey w Rinku y SS. Piotra y Pawła, – y poscic trzy dni: srode, piątek y sobotę, y modlic sie według ordinaczyey kosciola.

20 augusti wielka woda była y liudzy dway utonęły s Piasku, cieslia ieden, poddany i. m. p. Myelieckiego³⁵⁵, o ktorego do grodu miastu dano termin na instantią instigatora zomkowego p. Rogowskiego. Wywozyla sie inkwyzycya. Fularz był wynięn, co na most wiehał gwałtem ze słodem, z 10 worow słodu, pyiani bywszy, y tęn liudzy potopiel, tich dwu y drugiego starego cłeka, dzyada. O co sosniny nom było zatrzymane w Piasku, co na most miała bydz na palie do budowania, alie potym kazał wydacz i. m. p. Mielieczky te sosniny, y więcey przedacz kazał miastu Kazimierzowy.

26 augusti woda wielka przypadła, promy z przewozu zniosła, z brzegow wylyła. Trwała dny 5, az sostego dnya pocęło opadac³⁵⁶.

13 augu[sti] naięliśmy rolie mieyskie gory p. Susickiemu [Andrzejewi Suszyckiemu], pisarzowy mieyskiemu kazymierzskiemu, za zł[otych] 250, a wprzod ma dac zł[otych] 125, na trzi liata. Zapis od Rzeczypospolit[ey] p. [Mikołaj] Lutecky swą ręką zapisał.

18 augusti Stanisławowy Skowronkowy miasto zapisalo pliac, na ktorem dom stoy, ze ma płaczyc na kazdy rok po zł[otych] 3, a za dwanasie liat zł[otych] 36 ma oddac, a dawnieyse odpuscila mu Rzeczypospolita.

Sądzial Casimierz krawiec zonaty, obwinioni od zony swey, yakoby miał z dziewczką miecz porozumienie, z powinną iey, z którą poset był precz. Osądzily go pp. po inquisity wielky y dlugy a spetny y nosoną koło cerus zone iego, aby

³⁵² *reliationis* – реляційний.

³⁵³ *sine abiuratis* – не враховуючи втраченого.

³⁵⁴ *cum abiuratis et desertatis* – враховуючи втрачене й покинуте. Див. цю ухвалу: Акта сеймикове województwa krakowskiego / Wyd. Adam Przyboś. – Wrocław; Kraków, 1959. – Т. III: 1661–1673. – S. 28–31.

³⁵⁵ Надпис на маргінесі: “Woda”.

³⁵⁶ Надпис на маргінесі: “Woda wielka”.

u kościoła w kosuly z miecem stoi[a] niedziel 4, a cwierc roku siedział w ratusu za pęę, a zonę iego osiecz mietlą koło carow. Wyni non wložono, ze pobiel krawca Safranicza, grzywię 14, a potym z miasta precz odsądzono etc. Potym przeprosily vrząd y obiecaly poprawyc przez kapłany rozne zakonnyky.

Poceto wybieracz 24 pobory, p. Woycieh Zawada, p. Marczin Golinsky, rayce y lunarowye, a 1 augusty ad vlytam augusty³⁵⁷ y oddali ie p. poborcy.

Donatywa takze na kupcow na Koronę Polską, Krakow, Kazim[ie]rz. Na Krakow 16000, a na Kazimierz zł[otych] 2500 wložono. || (арк. 1234)

Myto nowe nastalo po groszu od złotego iednego w Krakowie od wszistkyh towarow y rzeczy do ziedzenia nalieżacych, a iest acczyza po staremu, nad ktorem bel postanowiony starsi pysarz skarbowi.

№ 290

1 вересня 1661 р. – Початок вересневих новин Мартина Голінського з нотатками про податки у Казимірі та Кракові

September

1 7bris i. m. p. [Maciej Kazimierz] Treter, rayca kazimierzsky, obiał copowe po Iczku Zydzie, ktory trzymal młyni i. m. p. starosty krakowskiego [Jerzego Lubomirskiego]³⁵⁸, trzymal y copowe od i. m. p. łowcowego krakowskiego [Jana Ścibora Chelmskiego], ze nie oddawal raty wedlug caszu Icek Zyd. Odiął mu tę aręndę i. m. p. łowczy, a panu Treterowoy arendowal Kazimierz. A Krakow przecie Zyd Icek tenze trzymal y dotrzymowal do czasu *ad 1 may*. Koncęło sie 1662, a insze pocinalo sie co[powe].

№ 291

1661 р., вересень. – Новина про облаштування конфедератами коронної армії своєї резиденції у Кельцах

*In 7bris*³⁵⁹ przyiechaly do Kielc³⁶⁰ ich [m.] pp. zwiąskowy zolnierze y stanowysko tam sobie uczyny[ly], a i. m. p. Ionowy Samuelowoy Swiderzskiemu, marsalkowy wsystkiego zwiąsku, w zomku naznaceli stano[wisko] y i. m. p. substitutowy³⁶¹ [Pawłowi Borzęckiemu]³⁶², y ynsim ich m. p. comissarzom do boku iego deputowanim do sądu³⁶³.

³⁵⁷ *a 1 augusti ad ultimam augusti* – від 1 серпня до останнього дня серпня.

³⁵⁸ Urzędnicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy / Opr. Stanisław Cynarski, Alicja Falniowska-Gradowska. – Kórnik, 1990. – S. 100.

³⁵⁹ Далі закреслено нерозб.

³⁶⁰ У рукописі “do Kliec”.

³⁶¹ Далі пропущено місце для імені.

³⁶² *Kersten Adam*. Hieronim Radziejowski: Studium władzy i opozycji. – Warszawa, 1988. – S. 520.

³⁶³ У рукописі “do sąda”.

№ 292

16–17 вересня 1661 р. – Нотатки про обрання нового бурмістра у Казимирі та опис повені на Віслі

16 7bris w piątek rano woda wielka przypadła, prom zniosła, z brzegow wiliła, ięno w łodzyah przewozono, y to, kto hciał, to przewozył. Iacub Kosabka znowu przewoziel tez w łodzi, a nie umiał hlop, co pod gorą mieskał, wywrocziel łodz y utopiel liudzy 2 z łodzy, o co bel niemaly klopot miastu y nam.

17 7bris pan Paweł Przytułowycz burmistrzem nastal.

№ 293

18 вересня 1661 р. – Новина про весілля Фелікса Казимира Потоцького з донькою коронного маршалка Юрія Любомирського

18 7bris w Łanczucye weselie belo, wydawal corkę swa i. m. p. Ierzy Lubomiersky, marsalek wielky y hetmon polny koronny, pannę [Krystynę Lubomirską] za [Feliksa Kazimierza Potockiego], sina i. m. p. [Stanisława]³⁶⁴ Potockiego, woiewode krakow[skiego], hetmana wielkigo koronnego. Bel yzard wielky panow y żołnierstwa na tym weseliu w Łanczuczye.

№ 294

26 вересня 1661 р. – Новина про початок роботи львівської комісії для оплати військовій

26 7bris comissia we Lwowie zacęła sie na zapłatę żołnierzom koronnim y W. X. L.³⁶⁵. Nie dosła, bo zupełney zapłaty żołnierze wszistkych zasług swoyh hczyely, a do tego stanęło yuz koło rycerzskie y zwiasek swiatobliwy wsistkych żołnierzow. Sprzisiegli sie nie odstepowac siebie do garła, poky ym wszystka zapłata nie stanie sie. Drudzy to nazywali confederatą panow żołnierzow.

№ 295

26–28 вересня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про забезпечення казимирськими міщанами конфедератів коронної армії та інші господарські справи міста

26 7bris przyiehaly i. m. p. Alexander Hrańowsky, towarzis od tegoz zwiasku swiatobli[wego] na Klieparz, ktory iehal z pewnymy listami do horagwy drugich koło statyey y hleba łano[we]go, kiedy nakazali samy wibierac

³⁶⁴ У Голінського помилково дописано “Mikołaya”.

³⁶⁵ Надпис на маргінесі: “Confederatia”.

od łąnu iednego po zł[otych] 120. Kontentowalis[m]y tego Chrańowskiego y strawą, y 5 talierow. || (арк. 1235)

28 7bris zapisały arendę łąpu [...] ³⁶⁶ pod gorą na hałupę na 3 liata aredowacz, na rok po zł[otych] 20 bez poborow y podatkow. Miasto obiecało mu dac hrostu do grodzienya.

28 7bris vczynielismy manifestatyą, zesmy gotowy oddac pobory 24, a pan poborca bracz yh nie hcze w grodzie kroliewskym.

It[em] zaraz zesmy mu oddali 3012 złotych, temuz i. m. p. poborczy, a kwitu nam dacz nie hczyał, a to tu w nasych actah.

28 [7bris] na ratusu kazymierskim oddalęm monimenta ³⁶⁷ pp. prouisorom spitalia s. Lenarta, p. [Marcinowi] Lięmęsowy y p. [Mikołajowi] Luteckiemu, na kamiency p. Czyhoniowycy [Wojciecha Cichoniowicy] nieboscyka, raice kazy[mierszkego], y iest kwyt z nyh.

Ich mm. pp. comyszsarze krolia imszy, co Wielicze bely do zup zesłany, darowały na spital do s. Lenarta soly becek 10, ktore odebral p. Liemes y p. Lutecky iako prouisorowie.

№ 296

5–30 жовтня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про суспільне, побутове, господарське та інше життя Казимира

8ber

5 8bris we srode przesło koło miasta Kazimierza za Wielicką bramą, s Klieparza sly, piehoty niemieccky 3 horągwie.

Zydzy, dziwuując sie z murow meyskyh ze swego miasta, oberwał sie mur z niemy y z kliatką. Zabięło sie do smierczy 3 Zydwow, a 5 rannyh zostało. Powciągali yh tam tedy, ktorecz wypadli, nazad y umarłyh, y zywyh.

5 [8bris] wyecor łąpu, mieskaiać u p. [Mikołaja] Luteckiego w kamiency, zskoceł oknem z gory na ulyce na burg za zdrowie swey zony, pyiani beł. P. Bog go zahował, ze nie złamał any ręky, any nogy, y zdrow potym został, wyliecel sie.

7 8bris i. m. pp. zwiąskowy rozesłaly pisarzow swoyich do myastecek y wszizow, aby gospody rospisowaly na stanowyska na horągwie, po dwie horągwy w iedney wszy, iako y miastecku, aby tak stali wsędy. A i. m. p. ³⁶⁸ [Jan Samuel] Swiderzsky, marsalek koła rycerzskiego tego zwiąsku swiętobliwego, w Kielcach swoje stanowisko naznacel y tam stanął osobą swą y starsym towarzist[w]em, y tam zawsze radę swą y koło ricerzskie miewali.

³⁶⁶ Далі пропущено місце для імені.

³⁶⁷ Далі помилк. знову написано “oddalęm”.

³⁶⁸ Далі пропущено місце для імені.

10 8bris w poniedziałek wyhodzily pp. za Wielicką bramę, kędy kaza bycz palie na most Wielicky, y naznacely. Y pocelismy za łaską Bożą byc palie 11 octobris we wtorek. Pierszy pal sosnowy pp. lunarowie, p. [Wojciech] Zawada, p. [Marcin] Golinsky, raice kazymierzsczy.

10 8bris pocely donatiwe wybierac w Kazimierzu p. [Wawrzyniec] Mrockowycz. Brał do siebie pieniądze p. [Mikołaj] Lutecky, p. [Augustyn] Klimerowsky, raice kazymierzsczy, y p. woyt kazymierzsczy [Maciej Zawada], a i. m. p. wielkiemu rzāncy [Hieronimowi Wierzbowskiemu] ta donatywa naliezala, zł[oty] 2500, na com[is]syā do Moskwy na tractaty o pokoy. Nie dosta || (**арк. 1236**) z Moskwą ta komissya, musieli sie nazad wroczyć dlia niebezpiecństwa od Moskwy, nic nie sprawiely.

10 8bris vczynilem manifestatią przeciw pannie Zophyey Zatorzskoy, ze piniedzy z opieky swey, ktore iey należą z oyczyskich dobr stojących y ruhomih, brac nie hče z piątey cescy swey, y obseła urząd pa[nem] pisarzem meyskym naszym Susyckym [Andrzejem Suszyckim]. Potym zaraz pozwalem yā do brania piniedzy, y iest prawo. Zapłacilem iey potym y kwitowala mie z mężem swym przed p. raica[mi].

10 8bris vczynilem manifestatyā w actah consularnych, zesmy zbudowali cegielnię, ia swim kostem z p. Liemesem (y ta potym porahowana 1664).

15 8bris p. Augustin Klimerowsky został burmistrzem.

22 8bris wislalysmy do i. m. p. Iona Samuelia³⁶⁹ Swiderzskiego, marsalka koła rycerskiego, do Kielc³⁷⁰ p. Luteckiego y p. [Adama] Wahlikowycza, prosząc i. m. p. marsalka, aby nasz przyal pod obronę y opiekę swoię, y zawiezli mu petercimaru borelę, którą przyal wdziecnie y obiecał poslacz swyh komysarzow y obrocic to nasz Kazimierz na kuhnię swoię, y i. m. p. substituta [Pawła Borzęckiego], y do Zydow takze, bo tez tam iuz Zydzy bely u niego³⁷¹.

30 8bris przyiehali do Krakowa, naprzod kielka towarzistwa, y staneli w Myskowsk[y]³⁷² kamięncy, o hlieb zymowy y zaraz skarzec sie na 3 panow myescān krakow[skich] o listy, ktore pizaly do gdānscań urazliwie i. m. p. zwiāskowim, abi z nyh beła sprawiedlywosc ucziniona. Pobrac yh kazali pp. rayce y powsadzac, a pp. zwiāskowym kazaly na nih skarzyć, a ony nie hcieli, telko zebi im yh wydali do Kielc³⁷³ abo na garlie ych zeby pokarono. A w tim dostatek ieszcz, pycz kazaly sobie dawacz, y dawaly pp. krakowianie przez dny 9 y więcey. Belo kony ze 60.

Przyiehali tez do Zydow 2 towarzistwa o hlieb zymowy, aby Zydzy dobraly hlieb zymowy bez yh. U Zydow kony 20, ktoryh Zydzy podemowaly.

³⁶⁹ “Iona Samuelia” дописано над закресленим “Alexandra”. Там само над рядком дописано “pp. zwiaskowy”.

³⁷⁰ У рукописі “Klicc”.

³⁷¹ Надпис на марґінесі: “Mieli koło swoje w Kielcah p. żołnierze”.

³⁷² Слово правлене, відчитано приближно.

³⁷³ У рукописі “Klicc”.

Do Kazimierza przyiehaly pp. zwiąskowy 1661 30 8bris³⁷⁴ za burmistrzo[st]wa p. [Augustyna] Klimerowskiego³⁷⁵.

Przyiehali tez do nas do Kazimierza 3 towarzistwa, a ieden był miedzy niemy i. m. p. poruczni[k] Broczky, srodze uporczywy. Stanęli u [Piotra] Harzowskiego naprzod, a potym u Iancurowica [Stanisława Janczarowicza] gospodę sobie upatrzyli sami. Beło yh kony 30. Dawalismy iesc, pycz y konyom podostatku, a ynsze iurisdictione nie przykładaly sie do nas na strawę. Hciely 15000 z miasta Kazimierza, azesmy pustky ym ukazaly, dopiero z niemy w targ. Ziednalismy yh na sumę za caly hlieb zł[otych] 4000 na woysko, a tym ich m. trzema contentaty, i. m. p. Malherowy Brockiemu, porucnykowy, y i. m. p. Stephanowy Glinskiemu, y i. m. p. Kazimierzowy Łohowskiemu, tym trzem towarzisom, ktorzy do nas comisarzamy od woyska z Kielc³⁷⁶ bely, obiecalismy y daly zł[otych] 1200, a co strawili za niedziel kielka, 5³⁷⁷, wiecey niz 2000 zło[tych]. Wyprawilismy do Kielc³⁷⁸ beli znowu dwu pp., p. [Wojciecha] Zawadę, p. [Mikołaja] Luteckiego, radziec, na kolasio. Niesporo sie wyprawialy, bo sie wsistko z przyiacioly zegnaly, a kazdy rzeci do kolasy trza beło nakłasc. Tam przyiehawszy, ptaky darowaly, ktoryh sobą tu nabraly. Ptaky wzyęly, a kazał sie pąn marsalek [Jan Samuel Świdorski] z temy tu pp. poslamy iednac, ktorih na to poslaly y onim to zlicely w moc dac. || **(арк. 1237)** Telko lyst otrzymaly, ze zakazaly donatywy wydawac zł[otych] 2500 i. m. p. Hieronymowy Wierzbowskiemu, woiewodzie sierackiemu, wielkiemu rzanczy krakow[skiemu], bo pedziely, ze s tey comissiey do Moskwy nic nie będzie, bo iesli daczie pinyądze darmo, liepiey, ze ie nam daczie (iakos nie dosta potym ta comysa³⁷⁹, iako y we Lwowie na zapłatę zolnierzom druga, co bela zlozona). Musielismy donatiwe oddac, lub nie wsistką, alie pod dwa tysiąca, bo pp. nie oddawaly, iako yh taxowono, y miescanie. Iam dał x. Kondratowy donatywy nieslusnie, ze ięno wyna trohę sinkuię, zł[otych] 30 (alie Liemies [Marcin Lemiesz] bel taxowany na zł[otych] 800, a nie dał, ieno zł[otych] 300 i. m. p. wielkiemu rzanczy, a na drugich ukazowal, zeby dawali – na p. [Andrzeja] Iasowskiego, zeby więcey dał, nizely zł[otych] 300)³⁸⁰. A tak zawiesili ostatek donatywy az do przyiazdu nazad i. m. p. wielkiego rzance, bo odiehal do krolia i. m. [Jana Kazimierza] y potym na seym do Warszawy.

³⁷⁴ Далі викреслено “17 9bris”.

³⁷⁵ Ту саму новину див. далі у док. 312, 316 (14 січня 1662 р.), 318 (19 лютого 1662 р.).

³⁷⁶ У рукописі “Klicc”.

³⁷⁷ Цифра дописана над рядком, на маргінесі надпис: “5 niedziel staly”.

³⁷⁸ У рукописі “Klicc”.

³⁷⁹ Тут у рукописі закрита дужка.

³⁸⁰ У рукописі дужка не закрита. Далі закреслено: “A Lemies”.

№ 297

12–20 листопада 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про складчину міщан Казимира для забезпечення конфедератів коронної армії та інші відомості

12 9bris p. [Jan] Smarzewsky burmistrzēm.

19 9bris dawalismy skłatkę na żołnierzow tyhze zwiąskowych na strawę, naprzod po zł[otych] 6, y mi, pp. rayce, którą wybierał p. [Aleksander] Mankowsky, cirulik, y p. Pietr Woycikowyc, introligator. Wybrali iey zł[otych] 600, mało to beło. Uhwaliely drugą skłatkę po zł[otych] 3, którą wybierał p. Ion Kozyarcyk y p. Tomaskowyc młody, a na pp. żołnierzow uhwaliely po zł[otych] 96. Y mismy dawaly, pp. raice, a z drugich miescan po zł[otych] 48, z drugich po zł[otych] 24 ubogyh. Za p. burmistrza Smarzew[skiego] odprawieni żołnierze wyiehaly.

20 [9bris] koło miely swoje na Kielcach pp. żołnierze y uradzily, aby sequestrowac zupy wielickie, ieno Kunegundi nicz i. m. p. marszałka koronnego [Jerzego Lubomirskiego], Bohnię, Olkus, myta, cła y yne dobra stołowe krolya i. m. [Jana Kazimierza], także starostwa, młyny, dzierzawy, y zaraz naznacely, gdzie kto miał iehac odbierac, y do Wielicki do zupy wiehaly y odebraly zupy. Alie nic nie braly sobie, telko pod Kielcem³⁸¹ myely swoim y pisarza zupnego, p. Kosuckiego [Sebastiana Kosuckiego/Koszuckiego]³⁸² natęczas będącego, y urzędniky zupne zostawily na swym mieysczu. Gumna pozamykali y popiecentowaly.

Łanowy tez hlieb wybierac z łanu iednego po zł[otych] 100, gdzie³⁸³ y my węcey iako kiedy mogly wzyąc, a prze[z] to wielka nędza beła między hłopy³⁸⁴, alie w miastah między miescany.

Bo oraz nastąpily podatky, poborow 24 i[n] agosto. Tu żołnierze o hlieb y puł hlieba, y łanowe, copowe³⁸⁵, cło nowe po groszu od złotego, donatywa na miasta y kupcow y na rozne ciezary.

№ 298

20 листопада 1661 р. – Новина про перемогу армії Речі Посполитої над московськими військами у Великому князівстві Литовському

20 nouembris nowyna przisla w niedzielię, ze krol i. m., będąc w Lytwie z woyskiem litewskym y i. m. p. [Stefanem] Carneczkym, woiewodą ruskym,

³⁸¹ У рукописі “Клиецем”.

³⁸² Wieliczka parafia, akty małżeństw od 11 sierpnia 1591 do grudnia 1673 rok / [Opř. Genowefa Jaśkowiec]. – S. 3 (сторінка доступу (11 березня 2023 р.): <http://windaki.pl/metryki>).

³⁸³ Слово правлене.

³⁸⁴ Далі помилк. знову написано “beła”.

³⁸⁵ Далі закреслено “dwoie”.

zbieli Moskwy 20000. “*Te Deum laudamus*” spiewały po kościołach wsędy w Krakowie y w Kazimierzu rano po mszy. Ze 6ta 9bris ze cwartku na piątek po Wszystkych SS. nad wiecorem przedał sie ieden Moskwycin do naszego woyska, daiacz znacz, ze Moskwa tezye noczy wprzod rusa wozy pod Polock do dawnych swoych walow. || (арк. 1238)

№ 299

1661 р., листопад. – Анонімний віршований панегірик
Стефанові Чарнецькому

9ber 1661

Bog zapłacz

iasnie wielmoznemu i. m. p. Stephanowy z Car[n]czy Czarneckiemu,
woiewodzie ruskiemu, generałowy woyska i. k. msczy, tykoczynskiemu,
piotrkowskiemu, kowelskiemu, ratenskiemu, kaniowskiemu starosczye etc.

Bog zapłacz, cni Carnecky, zes z Bozey pomocy
Sławę polską roserz[et] w kraiah ku pułnoczy,
Sławę, którą przez zły rząd ledwie nie zgubiona,
Przez twą dzielność iuz teraz znacznie przywrocona.

Bog zapłacz, zes ty wiernie stanął przy swim panie,
Przy wierze, przy wolności; kiedy siła [z]danie
Vdalo się za cudzem krolem z wielkij trwogy,
Tys sablie nie chciał rzuczyć pod tyranskie nogi.

Bog zapłacz, zes szczęśliwie z Swedem zaczął boie,
I ze pocał upadac: są to dzieła twoie.
Tys najpierwej ukazał, iako z nim wojowac
Prętkością, iako cieskie woyska ruinowac.

Bog zapłacz, zes nom serca nigdy nie zepsował
I tak z nieprzyjacielem silnym się pasował,
Iak z Herculem Anteus, ktori, obalioni,
Od ziemie bardzi wstawał w siłach umocnioni.

Bog zapłacz, yzes Wegrzinowy [tak] przitar rogów,
Iz strachu do oycistih nie mógł trafic progów,
Gdyś go pod Magierowem naucel wojowac,
Iuz potim wołał zdrowie złotem odkupowac.

Bog zapłac za twą dzielność, znać cudze kraje,
Kiediz ty nie proznował; nawet ih zwicaie
I rząd dobry przejął y nim teraz stois,
Ani sie nieprzi[ia]cioł binamni nie bois.

Bog zapłac, zes Moskałom posedł w oci smielie,
Nie cekaiącz woienney por, anis wielie
Rozmisił, skąd armata, z kąd ziwność bydz miała,
Sabl to mężnim dawa, y tobie tez dała.

Bog zapłac, ze rozumies, iako woiskiem rządzic,
Ani ty żołnierzowy das po włosciah bładzic,
Zostawac w posłusenstwye, ani sie buntuie,
Liecz sie byc, wtęncas sie nie confederuie.

[Bóg zapłać, że choć nader i ciężko pracujesz,
Wojsko przecie w całości zawsze zatrzymujesz]³⁸⁶.
Lato, zyma iedno to: przekrzesane drogi³⁸⁷,
Rzeczy głębokie fraską lub morzskie odnoży.

Bog zapłac, ze w t[w]im sercu zazdro[c] nie panuie,
Skromność twoja nikomu sławy nie uimuie.
Z litewskym narodem żyies w piękney zgodzie,
Ani cie cudza hwała binamny nie bodzie.

Bog zapłac, ze z oycizną scerze postępuies,
O factiach³⁸⁸ nie mislis, ani sie buntuies,
Abis ih zas uimował a dopinał swego.
O Boze, nie ziw takyh z miłosierdzia Twego!

Bog zapłac, mowmy wsisci z serca Carneckiemu,
Mężowy w cnotah wielkych nieporowanemu.
Zazdrość niehay sie puka, twa cnota nie straci,
Bo[h]atirze, nagrodi, Bog ci ią zapłaci.

Опубліковано: Poezja Związku Święconego i rokoshu Lubomirskiego /
Opr. Juliusz Nowak-Dłużewski. – Wrocław, 1953. – S. 61–63 (z datą 1662 p.).

³⁸⁶ Текст у квадратних дужках пропущено; відновлено за вид.: Poezja Związku Święconego i rokoshu Lubomirskiego / Opr. Juliusz Nowak-Dłużewski. – Wrocław, 1953. – S. 62.

³⁸⁷ У рукописі “przikra za nic drogy”.

³⁸⁸ У рукописі помилк. “O factias”.

№ 300

Новини про початок конфедерації коронного та литовського війська та зловживання жовнірів під час вибирання хліба у різних місцевостях

Związek 1661

Confederatyia albo związek swiatobliwy pp. żołnierzow koronnych y W. X. Litewskiego stanął, upominayącz sie zapłaty za zasługi swoje, y rozeslaly swyh comissarzow deputatow po miastah, miastecakah, po wsiah tak krolia i. m. [Jana Kazimierza], yako y duhownih, wibierayącz hlieby nieznosne y cieskie, na ubogih liudzy wiciągaiąc, a zbitecznie iezdząc y pyiąc, gdzie ten hlieb wibieraly, a osobno znouu drogo go placic im belo potrzeba: to co ziedly, zpily z konmy, bi nawiecey. Za nyc to ym belo y iesce kontentaczyą dawac sobie cieską wielką osobno dawac kazaly etc., etc., iako nizey o tym będzie. || (арк. 1239)

№ 301

16 листопада 1661 р., Глембоке. – Лист короля Яна Казимира до конфедератів коронної та литовської армії із закликом виступити в похід проти Москви та повідомленням про скликання сейму на день 3 лютого 1662 року

Copya listu od ie^o kro[liewskiey] mosczy z Głembokiego 16 9bris 1661 do p. woyskowyh³⁸⁹ zwiasku zostaiacz[y]h koronnych do Kielc³⁹⁰.

Iąn Kazimierz z Bozey łasky krol polsky, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, zmudzkie, mazowieckie [etc., etc.]

Vrodzeni, wiernie nam mili. Poblogosławil P. Bog naywissy nasze vszilowanie dla dobra pospolitego przedsięwzięcie, dawsi tak znaczne zwycięstwo woiskom nasim piątku przesłego [11 9bris] nad nieprzyiacieliem, przez ktore nie telko wiconął sprawiedliwosc swoią nad wiarołomnim, taką na niego przepuscilwsi klęskę, gdy lepiej nizeli dwadziescia kilka tysięcy ludzi woiennih, ktore pod trzema wodzamy skupione belo, [Iwanem] Chowanskym, Nasczokinem [Afanasijem Ordinyem-Naszczokinym] y Połuchtowim [Połuechtowym/Połueiktowym], po więksey częsży pod sablę odwaznego rincerzstwa posło, częsc większa, osobliwie starsyni, w niewolią sie dostaly. Cos niewielie iesce sie salwowalo dotąd bylo, ale y tych chłopcy³⁹¹ zebrany w niemałą kupę po lasah łapaia, byą. Zgoła dokazała nad tym nieprzyiacieliem ręka Boska, przydawsy tę cwartą przeszlorocznie³⁹² trzema tak znamyenitim kleskom,

³⁸⁹ Далі закреслено “od p.”.

³⁹⁰ У рукописі “do Klicz”.

³⁹¹ Далі закреслено “sie”.

³⁹² У рукописі “przeszlorocznie”.

czego bi my ledwo zycie lepiej mogly. Przez to otworzyło sie szczęście y przestronne wrota do panstw moskiewskych bez wselkiej zawady, bo iako mąmy swieze przestrogy prawdziwe y zielive niektore, okolo cara moskiewskiego [Aleksego Michajłowicza] nie mas nad tysziacz y cos nad to w stoliczy strzelcow, tu tesz Wiazmah, Drohorobu[s]kah, Smolenskach y inich fortecach słabe *presidia*³⁹³. W panstwie zas ucysk liudzi srogie, bo na głowę rusono tak slihtë, iak y hłopstwo na tę woyni, ktorzy tak wielkiemy stratamy wyginęły, iako to y owa pod Rigą pierwsa, gdzie na piendziesiat tysięcy zgubił car, konotopska, gdzie niemal tilosz, czudnowska, połonska, tolcenska, basienska y ta teraznieysza. Cęsc wielka powietrzem wymarła, ktore nad zwycay na tamte kraye, ktore przeslyh lat były, Pan Bog przepuscił, ze panowało tak, iz wielka kraiw *vastitas*³⁹⁴, a prawie zapędzeni liudzie z kraiw panstw nasih one teraz napelniającz, iako bydlięta w niewoly pod iarzmęm tyranskim ięcąc, ręce podnosą do nasz, zebrząc ratunku, bezecznie będąc, prziniewolieni do wyari y do ponowionego krztu za ych przimuszaniem, alie y własni poddani iuz tez więcey tiranstwa monarhy tego zniesc nie mogąc. Gdibi telko obaceli woyska, do ktorih bi sie garnąc mogly, sami bi tego dopomogly, zeby ta monarhyą odmianę wzyąc musiała. Potęgy przy tim astrahanskyh, kazanskyh, kalmudzkih Tatarow, y te bi tez ohotnie zrucily iarmo, pod ktorim tak dawno iedzą. Gdy tedi Pań Bog som vsłał tak przestrony do sławy niesmiertelney nabicia goszczyniec, gdy sie takie podaią pogodne okazyie dostąpienia fortun nigdy potym niepowetowanih, gdy w takim zostaie ham krimsky [Mehmed Gerej IV] za Dnieprem iuz ocekiwaniu złączenia sie woysk nasych, i my kolatac do serc wierno[sci] waszey sinowskyh nieponiehiwamy, zawięzuiac onih, ze sława nabita przesłorocnemy triumfamy, fortunamy własnemy, nie daycie upływac tak pogodney y wiekami potim niedosiegley || (арк. 1240) hwili, pozwolcie withnienia y oyciznie krotkiego, aby sie na to, co wier[nosci] wase słusnie powinna zdobyc, cas miała; tam cekaią zdobiczy obfite, hlieby, hustine, mylyiąny pewno. Chcieycie telko³⁹⁵, wzyąwszy sie za ręce (lubo to iuz w tym zwiąsku swoym y pod tim, ktoregoscie sobie za starszego obrali directorem)³⁹⁶, do zgotowanego szczęścia yszcz y zbierac te kłosy tak obfitego zniwa, ktore som Bog zgotowal wier[nosciom] wasym. Nie uciekną³⁹⁷ pretensye w[iernosci] wasih, ktorih sie słusnie u oycizny vpominacie, gdyz rzetelniey swoje zasługi w ocah iey presentowacz będziecie, co tym pewniey y vfniey spodziewac sie pewno o nih, gdy iey tego krotkiego withnienia pozwolicie. Nieh tu zostaną deputaczy w[iernosci] wasih, iesly iesce nie dobrali tyh pretendowanich hliebow, ktore horagwie niech wibieraią. Nieh cekaią do seimu przislego, ktory

³⁹³ *praesidia* – залоги.

³⁹⁴ *vastitas* – спустошення.

³⁹⁵ Далі ще раз повторено: “Хчиеycie tylko”.

³⁹⁶ У рукописі дужка не закрита.

³⁹⁷ У рукописі правлена фраза: “Nie uczyecką”.

gwoli temu samemu składomy *die 3 february [1662]*, aby wier[nosciom] wasim ukontentowanie wszelakie stało sie od stanow tey Rzeczypospo[litey], cego y samy dopomoc słowem kroliewskim obiecuiemy, biorac to na sie, ze w słusnih wszelkych pretensyah woyskowych z nas samych promotorow tez woysko miec y solicitora v stanow wsistkych będzie. Ukoronuią [n]iecz wierno[sci] wasze głowę naszą y tęn zgon zycia naszego tą sławą, naszycie y siebie fortunamy, ktore podaie w[iernosciom] wasim samo niebo. A pod tak długim odpocinku krotkicy chcieycie zazyc prace, ktora trwałyh casow bendzie oycizny nieprzebraną skarbniwą. Co uwadze w[iernosci] wasih z oycow-skiego podawszy affectu, onim od Pana Boga zycim zdrowya.

№ 302

29 листопада 1661 р., Кельці³⁹⁸. – Лист маршалка конфедератів Яна Самуеля Свідерського до коронного канцлера Миколая Пражмовського з докорами за небажання вирішувати проблеми армії

Respon[s] od i. m. p. [Jana] Samuelia Swiderzskiego, marszałka zwiąskowego woysk krolia i. m., na list tęn krolia i. m. [Jana Kazimierza], do i. m. x. kanclerza wielkiego koronnego [Mikołaja Prażmowskiego]. *Z Kielcz³⁹⁹ die 29 nouembris 1661 etc.*

Inakszey sie zaprawdę rycerzstwo po wm. memu moscie panu spodziewało, nie takiey, iakiey doznawa, zieliwosczy. Wm. m. p. iest strozem praw naszych, gospodarzem wolności y wselyakich, ktore bi sie w oyciznie wszcinac miały. Powinienes wm. m. p. przestrzegac *mot[us]*⁴⁰⁰, a wydząc *tam afflictam et oppressam vndique Rempubicam*⁴⁰¹, oney leczyc, y owsem iako mny kohaiący *ciuis patrię*⁴⁰² wiecey [oney]⁴⁰³ ran zadawac usiłuies. Wies, wm. m. p., dobrze, ze woysko nie ucontentowane, a bardzy ukrzywdzone w wolnościach iako swych, tak oycow swoich przez przewrotne y partyzanskie priwatamy a nieprawdą wwodzące sie głowy *in viscera*⁴⁰⁴ mieley oycizny nie bez zalu swego, co bez szkody oney bydz nie moze, wesło. Ktorey kto winięn, *dabit rationem* Bogu⁴⁰⁵; pewnie go tam zaden z monarhow, [choć] najpotężnieysih,

³⁹⁸ За рукописом з Бібліотеки Осолінських у Вроцлаві цей лист датовано 25 листопада 1661 р.: БО. – Од. зб. 339/II. – Арк. 61–62.

³⁹⁹ У рукописі “Кієць”.

⁴⁰⁰ *motus* – заворушення.

⁴⁰¹ *tam afflictam et oppressam undique Rempubicam* – що Річ Посполита так надломлена і на неї тиснуть з усіх боків.

⁴⁰² *civis patriae* – громадянин вітчизні.

⁴⁰³ Так у вроцлавському рукописі: БО. – Од. зб. 339/II. – Арк. 62.

⁴⁰⁴ *in viscera* – всередину, в глибину.

⁴⁰⁵ *dabit rationem* Bogu – дасть звіт, відповідь перед Богом.

nie zastąpy. A wm. moy m. p., tego nie wspomniawsy w liscie swoim do nas pisanim, szczegulne zarty stroiącz, auisami nas, ktoremi zwikli liedwie nie codzienne podcas teraznieyszych na Rzeczpospoli[ta] następujących niebespieczenstw od nieprzyacioł oney czynic karmic racis, pewnie [nas te] nie ukontęntuią⁴⁰⁶, ale nas za nie trzeba kontentowacz. || (**арк. 1241**) Mogles to, wm. m. pan, temu, ktory natęncas tam bel obecny, zostawyc zołnierzowy, zeby nom to oznaimil, a sam sie *grauioribus applicare*⁴⁰⁷, coby belo zdrowsego Rzeczpospoli[tey]. Przypominas, wm. m. p., tak rocne bytwy, ze nie bely *in equali*⁴⁰⁸, iako teraznieysa. Mi zas tak mowiemy, ze gdibi nie przesłorocne przeląmane syły nieprzyacielskie, pewnie by teraznieysa nie beła wygrana. Alie nie dziwiuie sie, *n[on] n[ost]ri hoc iudicy*⁴⁰⁹. Obiecuies wm. obfite miliony; wiemy, zeby te mogly bydz, ale za rządu teraznieysego przy strazy wm. m. p. komu bi bely insemu, a woysku assecuratia. Przipomniec sobie sławney pamięczy [Jana] Zamoyskiego, kanclerza. Kwytnęły za tego wolnosczy slaheckie y innych antecessorow iego, za wm. m. p. bardzo wiednyeią. *Parcat mihi, sibi imputet*⁴¹⁰, ze tak piszę, bo *calamo*⁴¹¹ wszistkiego rincerzstwa zgodnie wsiscy jednę piosnkę⁴¹² spiewamy, poniewaz nieznosne ponosimy⁴¹³ dlia zartow wm. m. m. p. y innih wielu přętsenyei krziwdi. Nie prosiemy o takowe auisi, do tyh wm. m. p. rac pisac, ktorzy sie niemy zwikli sycie⁴¹⁴. Łasce sie za tym oddaię wm. m. p.

Zostaięcz zicliwy y sługą powolnim, Iąn Samuel Swiderzsky, marsalek kola rincerzskiego woysk ie kr. mosczy.

№ 303

26 листопада 1661 р., Переяслав. – Лист кримського хана Мегмеда Гірея IV до маршалка конфедератів коронної армії Яна Самуеля Свідерського із закликом до об'єднання війська

Copyia listu od hana tatarzskiego [Mehmed Gereja IV] do i. m. p. [Jana Samuela] Swiderzskiego, marsalka zwiasku kola rincerzskiego i. k. m., 26 9bris 1661.

Zdrowia dobrego z scęsciem nasim wselkim od Pana Boga zycę. Iako z listu waszego, tak tez y p. Iemielskiego wszistko zrozumielismy y z tego sie

⁴⁰⁶ Так у вроцлавському рукописі: БО. – Од. зб. 339/II. – Арк. 62. У Голінського цей фрагмент позбавлений сенсу: “реwnie huste nie ukontęntuią”.

⁴⁰⁷ sie *gravioribus applicare* – зайнятися поважнішими справами.

⁴⁰⁸ *in aequali* – у схожій, у такій самій.

⁴⁰⁹ *non nostri hoc iudicii* – не нам про це судити.

⁴¹⁰ *parcat mihi, sibi imputet* – нехай простить мені, сам себе нехай звинувачує.

⁴¹¹ *calamo* – пером.

⁴¹² БО. – Од. зб. 339/II. – Арк. 62. У Голінського переключене “piostkę”.

⁴¹³ Там само. У Голінського “ponosą”.

⁴¹⁴ Там само. У Голінського “sciscyc”.

cieńszemy, ze nam ohotę swoię ofiarowac raczycie, o którą prosiemy. Co sie z tego bardzo nieprzyiacielie iako wasy, tak nasy ciesely insą confederatią woysk koronnih y iuz⁴¹⁵ zamierzely zamisly swoje do Korony wasey, iednak mi im wstręd uczynily. Zacim my y teraz uprasamy, gdis iesce cas nie usedł, cokolwiek zołdu wzywąwszy, sami do nas pospiesely, gdis wam nad nas trzeba by więcey te rzeczy tractowac. Wam ziemie trzeba, z ktorey by wam dohodzily dohody, takze y sława, lecz przy naszym posilkach woyska wase bywasy, sprawieli by bely siła dobrego a w rzeci samey pozytecznego. Gdibismi bely wiedziely, zescie sie miely upominac zasług swoyh, sprawielibismi to bely powagą naszą v Korony, aby beło wsistko oddano, boc stąd wielka pocieha nieprzyiaciolom wasim stała sie, co y nom nie dobrze, ze sie tak nie staie, cego my samy zycemy. Przy tim was Panu Bogu oddaiemy.

Don w Pereasławiu die 26 9bris 1661.

Wam zycliwy przyiaciel, Mechmet Isliam Gierey, han.

№ 304

23 листопада 1661 р., табір під Переяславом. – Лист українського гетьмана Юрія Хмельницького до маршалка конфедератів коронної армії Яна Самуеля Свідерського із закликом приєднатися до козаків та військ Яна Казимира

23 9bris 1661

Copya listu i. m. p. Ierzego Chmielnickiego, hetmona kozakow zaporowskyh i. k. m., do i. m. p. [Jana Samuela] Swiderzskiego, marsalka woysk zwiąskowih koła rincerzskigo i. k. m., do Kielc⁴¹⁶.

Wielmozny miłosciwy panie marsalku koła rincerzskigo, moy mosczy panie y przyiacieliu. Iako milie wm. m. pana listowna acceptuie tę correspondentia, tak *reciproco*⁴¹⁷, || **(арк. 1242)** odpłacaiając *feruore*⁴¹⁸, proszę, aby *pregnanti patrię necessitate*⁴¹⁹, wm. m. p. z innemy ich mosciamy, pokazawszy fawor, raczył *medella[m]* całosci iey *inquirere*⁴²⁰ y wespoł z niemy *uulneribus condescendentibus mederi*⁴²¹. Inszego *medicamentum*⁴²² na takowy vraz liudzy nyepamietalyh nie wyd[z]ac, telko abis wm. m. p. *supleas* ie^o k. m., pana naszego myłosczywego, *brachyum* częścią woyska⁴²³, pod regimentem wm. m. p.

⁴¹⁵ Далі помилк. знову написано “iuz”.

⁴¹⁶ У рукописі “Клиес”.

⁴¹⁷ *reciproco* – відповідаю.

⁴¹⁸ *feruore* – теплом.

⁴¹⁹ *pregnanti patriae necessitate* – коли вітчизні назріла необхідність.

⁴²⁰ *medellam... inquirere* – шукати лік. У рукописі “medellu”.

⁴²¹ *vulneribus condescendentibus mederi* – лікувати рани, що з’являються.

⁴²² *medicamentum* – ліку.

⁴²³ abis... *supleas* ie^o k. m., pana naszego myłosczywego, *brachyum* częścią woyska – щоб ти поповнив сили короля, нашого милостивого pana, частиною війська.

zostawiającego, a nasz iako najprędzey chcyał secundowyc. Na ktorich sucurs ohotnie wyglądaiącz, moie w łaskę wm. m. p. zalecom powolnosc.

Datum zpod Pereasławia 23 9bris 1661.

Wm. m[e]go mosczy[we]go pana zicliwy sługa, Ierzy Hmielnicky, hetmon Woyska Zaporo[wskiego].

№ 305

23 січня 1652 р., Петриків⁴²⁴. – Лист Єроніма Радзейовського до посольської палати у справі усунення його від уряду коронного підканцлера

Copya listu i. m. p. [Hieronima] Radzieiowskigo, podkanclerzego przedtym będącego koronnego, pisany do koła rincerzskigo zwiasku z Piotrkowa die 23 ianuary 1662 do Kielc⁴²⁵.

Będać *tanta mole inuidię ab emulis oppresus*, iakiey *ciuis unus* w oyciznie nigdy na sobie nie doznał, ani *par* bydz moze, *fidem quiritu[m] imploro*⁴²⁶ y do wm. m. panstwa iako iednego *asyllu[m] libertatis*⁴²⁷ brat słahcic y urzędnik koronny *apello*⁴²⁸. Do moiey biedy, ktora wiadoma swiatu, napłakac [ni] sie nie dadzą w moym domu y gospodzie własney, *publica securitate fretus*⁴²⁹ w ocah i. k. m., pana m[e]go milo[sciwego], zagrabiony y zawoyowany, iesce *per adinuentiones humanas*⁴³⁰ takim decretem uwikłany zostawam, iaky w pamięczy ludzky nigdy *in libera Republ[ica]*⁴³¹ nie postal bez delatora *in ciuili propositione sua et simili*⁴³², bez conuictiey, bez inquisitiey, bo zadnego

⁴²⁴ У рукописі документ хибно датовано 23 січня 1662 р. й атрибутовано, як лист Радзейовського до конфедератів у Кельцах. Нотатку про правильне датування і атрибуцію див.: Kersten Adam. Hieronim Radziejowski: Studium władzy i opozycji. – Warszawa, 1988. – S. 645 (прим. 4). Точна дата також у Рудавського: Rudawski Laurentius Ioannes. Historiarum Poloniae ab excessu Vladislai IV ad pacem Oliuensem. – Varsaviae; Lipsiae, 1755. – P. 95–96; Rudawski Wawrzyniec. Historia polska od śmierci Władysława IV aż do pokoju oliwskiego / Przełoż. Włodzimierz Spasowicz. – Petersburg; Mohylew, 1855. – T. 1. – S. 174–175.

⁴²⁵ У рукописі “Klec”.

⁴²⁶ бęдаć *tanta mole inuidiae ab aemulis oppresus*, iakiey *civis unus* w oyciznie nigdy na sobie nie doznał, ani *par* bydz moze, *fidem quiritum imploro* – відчуваючи на собі такий тягар ненависті своїх ворогів, якого жоден громадянин у вітчизні ніколи не знав і не здатний витримати, благаю вірності квіритів.

⁴²⁷ *asylum libertatis* – притулку свободи.

⁴²⁸ *apello* – звертаюсь.

⁴²⁹ *publica securitate fretus* – покладаючись на громадську безпеку. У рукописі помилк. “fretum”.

⁴³⁰ *per adinventiones humanas* – через людські наклепи.

⁴³¹ *in libera Republica* – у вільній Речі Посполитій.

⁴³² *in civili propositione sua et simili* – у своїй цивільній претензії і подібному. Дали незрозуміле скорочення слова.

plenipotenta nie pokaza odemnie, anim ia pozwu zadnego wydział, anim o zadnim [daniu] roku wiedzial, [a przecię] na mnie peni kriminalne stawiają, stronę *ciuiliter*⁴³³ tylko na pozor sądzono, włożono w decrecie *caedes*⁴³⁴, ktore *non comparent*⁴³⁵, włożono *crimen lese maiestatis*⁴³⁶, ktore *non eius foro bela*⁴³⁷. A ia zatym iako bezecny⁴³⁸, iak y *honore privatus*⁴³⁹ *et capitis reus*⁴⁴⁰ *pro hoste patrię reputatus* iestem⁴⁴¹. Iesli *proditionis in patria[m]*, iesli *violat[ae] maiestatis arguor* slusnie, *iudice[t] Respubli[ca] tantum crimen*⁴⁴², gotowe[m] krwią *publice*⁴⁴³ własną *eluere*⁴⁴⁴; iesli tesz *premor maleuolorum conspiratione, per amorem patrię consulite legibus, por[ri]g[i]te afflicto*⁴⁴⁵ *dextera[m]*⁴⁴⁶ y strapionego a dobrze wiarą y usługą oyczynie *emerit[um] ciuem adiuuate*⁴⁴⁷. Przycincie sie do ie^o k. msczy, pana mego miłosciwego, zeby sie *tandem*⁴⁴⁸ okiem łaskawym panskim na sługę y urzędnika swego obeyzrał⁴⁴⁹, a iezeli *susurrones*⁴⁵⁰ *his artibus*⁴⁵¹ u dworu liudzy pocciwich psowac będą, *memento[te]*⁴⁵² to, ze ta sukienka, którą mnie teraz niewinnie zakroy[o]no, na kazdego brata

⁴³³ *civiliter* – за цивільним правом, у цивільному процесі.

⁴³⁴ Так у Рудацького 1755 р. (с. 95) і “Mowca polski” (с. 327). У рукописі помилк. “fides”.

⁴³⁵ *caedes*, ktore *non comparent* – вбивства, яких нема.

⁴³⁶ *crimen laesae maiestatis* – образа маєстату, державна зрада.

⁴³⁷ *non eius foro bela* – не належала до [компетенції] цього суду.

⁴³⁸ У рукописі “bezecnyh”.

⁴³⁹ Так у “Mowca polski” (с. 327). У рукописі помилк. “diritus”.

⁴⁴⁰ Так у “Mowca polski” (с. 327). У рукописі помилк. “non” (?) зі знаком скорочення.

⁴⁴¹ *honore privatus et capitis reus pro hoste patriae reputatus* iestem – позбавленого честі і звинуваченого у злочині, що карається смертною карою, мене зарахували до ворогів батьківщини.

⁴⁴² *iesli proditionis in patriam, iesli violatae maiestatis arguor* slusnie, *iudicet Respublica tantum crimen* – якщо справедливо мене звинувачують у зраді батьківщини й образі маєстату, то хай такий тяжкий злочин судить Річ Посполита.

⁴⁴³ *publice* – публічно.

⁴⁴⁴ *eluere* – змити, спокутувати.

⁴⁴⁵ Так у Рудацького 1755 р. (с. 95). У рукописі помилк. “afflica”.

⁴⁴⁶ *iesli tesz premor maleuolorum conspiratione, per amorem patriae consulite legibus, porrigite afflicto dexteram* – якщо ж я став жертвою змови недоброзичливців, то, заради любові до батьківщини, вчиніть так, як велять закони, простягніть правницю знедоленому.

⁴⁴⁷ *emeritum civem adiuuate* – допоможіть заслуженому громадянину. У рукописі помилк. “adiuuare”.

⁴⁴⁸ *tandem* – врешті.

⁴⁴⁹ Далі йде фраза, відсутня у “Mowca polski”: “[...] (слово нерозб.) u sąsiada”.

⁴⁵⁰ Так у “Mowca polski” (с. 327). У рукописі помилк. “insurores”.

⁴⁵¹ *susurrones his artibus* – пліткарі такими інтригами.

⁴⁵² *memento* – пам’ятайте.

*per consequens*⁴⁵³ trafic sie moze. Zaczyn inter c[aus]as⁴⁵⁴ publi[cas]⁴⁵⁵ y ta iest *aduersitas mea*⁴⁵⁶. Chcialbym [sam sobie tego, abym mogl] *in presentia uenerary confessu[m]*⁴⁵⁷ wm. moych mosczy panow, alie ze mnie niektore sprawy w tribunale trzymaia, sam siebie *et oppr[es]s[a]m innocentiam [meam]* lasce y *fidei fraternae vestrae*⁴⁵⁸ pilno zalecam⁴⁵⁹.

Z Piotrkowa die 23 ianuary 1662.

Wm. moyh mosczy panow powolni brat y vnizony sluga, Hieronim Radzieiowsky, podkanclerzy koronny.

Опубліковано: *Pisarski Jan*. Mowca polski. – Kalisz, 1676. – Т. II. – S. 327–328; *Rudawski Laurentius Ioannes*. Historiarum Poloniae ab excessu Vladislai IV ad pacem Oliuensem. – Varsaviae; Lipsiae, 1755. – P. 95–96;

Rudawski Wawrzyniec. Historia polska od smierci Wladyslawa IV az do pokoju oliwskiego / Przełoz. Włodzimierz Spasowicz. – Petersburg; Mohylew, 1855. – Т. 1. – S. 174–175;

Kubala Ludwik. Proces Radziejowskiego // *Kubala Ludwik*. Szkice historyczne, ser. II. – 4-te wyd. – Warszawa, 1901. – S. 40–41 (фрагмент);

Kersten Adam. Hieronim Radziejowski: Studium władzy i opozycji. – Warszawa, 1988. – S. 287 (фрагмент). || (арк. 1243)

№ 306

*Лист короля Яна Казимира до великого коронного гетьмана
Станіслава Потоцького про конфедерацію коронної армії
та її згубний вплив на польсько-татарські відносини*

Сорya listu iego kroliewsky mosczy do i. m. p. [Stanislawa] Potockiego, woiewod[y] krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego.

⁴⁵³ *per consequens* – як наслідок.

⁴⁵⁴ Так у Рудавського 1755 р. (с. 95). Інший варіант цього непевного рукописного скорочення – у “Mowca polski” (с. 327): “curas”.

⁴⁵⁵ *inter causas publicas* – серед державних справ, клопотів.

⁴⁵⁶ у та iest *aduersitas mea* – є й це моє нещастя. У “Mowca polski” текст такий: “у та *aduersitas* moia non indigna uwagi w. mm. panstwa i braci erit” – і це моє нещастя не залишиться недостойним вашої, панове й браття, уваги. Замість “уваги” помилково надруковано “urogi”.

⁴⁵⁷ *in praesentia venerari confessum* – особисто висловити своє покірне пошанування. У рукописі, мабуть, помилк. “consensu[m]” – згоду; у Рудавського 1755 р. (с. 95) і “Mowca polski” (с. 327) – “confessum”.

⁴⁵⁸ У рукописі замість “fraternae vestrae” помилк. “fraternita” зі знаком скорочення. У Рудавського 1755 р. (с. 96) “vestrae fraternae”.

⁴⁵⁹ sam siebie et oppressam innocentiam meam lasce y fidei fraternae vestrae pilno zalecam – себе самого і свою потоптану невинність віддаю на вашу ласку й братську опіку.

Iąn Kazimierz z Bozey łasky krol polsky, wielkie xziązę lite[wskie], ruskie, pruskie etc., etc., etc.

Wielmożni, uprzejmie nam mili. Tegosmi sie spodziejaly zawse, ze ten związek woyskowy miał nam rozwąziac związac z colligatami naszemy, iako to iuz początek nam tego z Tataramy. Oznaimuię uprzejmusc y wiernosc twoią, nie tilko nieprzyiaciel sposobneysyh vcinicz do prowadzenia woyni przeciwko nam albo od świętego tractowania pokoiu. Z duse tego załuiemy, ze panstwa nasze wnys[c]z tak dalece idą przez złosc sinow koronych. Ktozkolwiek przycińą iest tey zawziętoscy, a gorzy, kto przeskadza do pohamowanya iey, win[n]im Bogu odpowiadac za to. My, ylie sil mąmy, przikładamy starania, aby tęt wnętrzny niepokoy iak naprędzey zniesc, y vprzejmosczy wier[nosci] w[aszei] dziękuiemy, ze scerze nam hces tey prace dopomoc. Będzie winna oycizna za to y w podaiących sie okazyiach wdzięcnoscią naszą nagrodziemy, a tęt, kto prywatne z kiemkolwiek krzywdy zniszcieniem y zgubą caley oycizny dohodzyc zasadziel sie, niech ustawicnim gryzięniem sie sumnienia od Boga kark bierze. *Consilium*⁴⁶⁰ vprzejmosczy y wierno[scy] w[aszei] bardzo dobre iest, abism i piehotę na Ukrainę do vprzejmosczy w. w. ordinowaly, ale mozeli to *consultum* y *tutum* bydz⁴⁶¹, poky ten związek woyskowy trwac będzie, sama vprzejmosc y w. wasa uwaz. Co iednak z tego posła hanskiego, o ktorim vprzej[mosc] w. w. dała znac, zrozumiemy, zniossy sie z pp. vrzędnikamy naszemy y radamy natęncasz będącemy, damy znac vprzejmo[sci] y w. w., iako do hana i. m. [Mehmed Gereja IV] odprawic będziemy miely. Tymcasem vprzejmo[sci] y wierno[sci] w[aszei] zicemy od Pana Boga zdrowia dobrego. Don z Warszawy [...] ⁴⁶² 1661.

Опубликовано: Listy hetmańskie rodu Potockich. – Warszawa; Bellerive-sur-Allier, 2019. – Т. II: Korespondencja Stanisława Rewery Potockiego: Hetman polny koronny 1652–1654; Hetman wielki koronny 1654–1667 / Opr. Piotr Kroll. – Dok. 129. – S. 208–209.

№ 307

*Лист маршалка конфедератів коронної армії
Яна Самуеля Свідерського до великого коронного гетьмана
Станіслава Потоцького з докорами за нерозв'язані проблеми війська*

Сопя listu i. m. p. directora woyskowego zwiasku swiatobliwego [Jana Samuela Świderskiego] do i. m. p. [Stanisława] Potockiego⁴⁶³, woiewody krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego.

⁴⁶⁰ *consilium* – рішення, план. Виправлено, ймовірно, з “*consultum*”.

⁴⁶¹ mozeli to *consultum* y *tutum* bydz – чи може цей план бути безпечним, надійним.

⁴⁶² Далі закреслено “21 7bris”.

⁴⁶³ Слово дописане над рядком.

Za communicatią od i. k. m., pana mego miło[sciwe]go, listu vnizenie wm. m. m. panu dziękuie, a nie bacę tego, aby tęn związek nasz miał colligatow z oyczyną wyżac⁴⁶⁴. Niehay tylko woysko posilione będzie, skrepuie iesce bardzy *colligatos et ad omnes operationes bellicas*⁴⁶⁵ rzuczy sie, iesli tesz tey po oyczinie nie dozna wdzięcnoscy, muszy do sukania swego o sposobah (dobrych iednak) pomislic. Nie przez złość sinow koronnych ta oyczina [do] zniscen[ia] idzie, alie przez figlie, fortelie, dworu factie a interessa panow, s kradzieze, złodzieystwa skarbowe, dlia ktoryh ta oyczyna, hocby pań miał Salomonową głowę y mądrosc, przisc *in discrimen*⁴⁶⁶ musy, ktorey zawzięłosczy prziciną snadno sie i. k. m. domaca, gdy⁴⁶⁷ sobie tę⁴⁶⁸ przestroęę, ktorą miał ode mnie pod⁴⁶⁹ Ponenim, przypomni. A ze wm. m. m. p. tego pamiętac nie raczysz, kozdy [...] ⁴⁷⁰ do || (апк. 1244) wm. m. m. p. i. m. p. Kawecky [Szymon Kawecky/Kawiecki]⁴⁷¹, porucnyk, do Brzezyan podcas weselia i. m. p. starosty rohatynskiego [Zygmunta Karola Przerembskiego/Przerębskiego]⁴⁷² *cum ea legatione*⁴⁷³ przyiezdał, abysz wm. m. m. p. woysko beł do tego przyprowadzył, zeby telko *contra Rempublicam*⁴⁷⁴ confederatią podniosło. A zas wm. m. p. tamze sąm pod Toruniem nie warował ich mm., vkazuiąc ym, ze inaczy zasług swych y krzywd uindicouac nie mogą, telko przez *nexum*⁴⁷⁵, i na directią im strecył p. Sohobuckiego.

⁴⁶⁴ У рукописі “wzyżac”.

⁴⁶⁵ *colligatos et ad omnes operationes bellicas* – зв’язаних союзом і на всі військові операції.

⁴⁶⁶ *in discrimen* – до критичного стану.

⁴⁶⁷ Далі помилк. знову написано “gdy”.

⁴⁶⁸ Далі закреслено “przestroęę”.

⁴⁶⁹ Далі помилк. знову написано “pod”.

⁴⁷⁰ За змістом у цьому місці, найімовірніше, пропущено якийсь фрагмент тексту.

⁴⁷¹ Listy hetmańskie rodu Potockich. – Warszawa; Bellerive-sur-Allier, 2019. – Т. II: Korespondencja Stanisława Rewery Potockiego: Hetman polny koronny 1652–1654; Hetman wielki koronny 1654–1667 / Opr. Piotr Kroll. – S. 172, passim.

⁴⁷² Петрушевич Антоний. Сводная галицко-русская летопись с 1600 по 1700 год [= Литературный сборник, издаваемый Галицко-русской матицей 1872 и 1873 г.]. – Львов, 1874. – С. 571. Ішлося про його одруження з донькою Станіслава Потоцького Анною, вдовою рогатинського старости Яна Зигмунта Остророга (*Stefan Ciara*. Przerębski (Przerembski) Zygmunt Karol h. Nowina (zm. 1669) // Polski słownik biograficzny. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1986. – Т. XXIX. – S. 8–9).

⁴⁷³ *cum ea legatione* – з таким посольством.

⁴⁷⁴ *contra Rempublicam* – проти Речі Посполитої.

⁴⁷⁵ *per nexum* – через зв’язок.

1 грудня 1661 р. – Лист конфедератів коронної та литовської армії до короля Яна Казимира з виразом сумніву щодо доцільності скликання сейму та пропозицією звернутися до сеймиків для ухвалення військової платні

Copya listu *1 decembris* pisanego 1661 do przestrogy krolia i. m.

Nie godzimi sie tak wieliom dobrodziestw waszey krolie[wskiey] moczey, p[ana] m[ego] miło[sciwego], będącz obligowanim, abim nie miał tego w. k. m. obiwyc, cokolwiek widzę, ze ma bydz z uymą dostoiensstwa maiestatu wa[szey] kro[liewskiey] mo[sci]. Mąm tę wiadomosc, ze w. k. m. vmisliłes seym prętky złozyc, ktor[e]go y ia zyciłbym, gdysz sie spodziewam, ze nas wsistkych prędzey zapłata doysc moze, alie ze *preualet*⁴⁷⁶ v mnie zdrowie w. k. m., ktore nieomilnie turbowac bi sie musiało, wydząc conclusią seimu przislego w takowey confusiey, na ktorą sie *euidenter*⁴⁷⁷ zanosi. Iuz to u nas *conclusum*⁴⁷⁸, ze trzydziesczy tysięczy sabel bendą prawo stanowily, ani nasz swemy oratiamy oddalią⁴⁷⁹ posłowie zyemsczy, ktorzy dotąd słuhaacz [...] ⁴⁸⁰ siedzących w krzeslach musieli. My zas na tosmi sie zawzyęly, zebysmy tych, ktorzy w. k. m. y Rzecz[pospolitą] zawadzily, uskromnily. A obawiam sie, abi sie y niewynnemu nie dostało, iakos wiem, ze namniey ci są wynny, na ktorych zgubę woysko sie wisadzyło. Dowiedz to w. k. m. dowodnie, ze przy woysku wszistkikh matery będzie conclusya, iezely iesce woiewodztwa y powiaty przy nasey protectyei swemy sie ozową exorbitantiamy, co ih lubo nie od w. k. m., ale od tych, za ktorych sie wasza k. m. wiąc przisło dolegało.

Na koniec to w. k. m. wiedz dowodnie, ze pp. hetmany z dworu nie contency, iuz bardzo pocinayą factiowac woysko y radzi bi sie do nas insinuwaly, nie gwoly cemu insemu, iedno zeby na seimie swoyh dokazał zawzyętosczy. Alie trzeba, zebis w. k. m. insim zas kstałem na seimyk to proponowac racyzsz do woiewodz[tw] y powiatow, aby kazde woiewodztwo y powiat, aby kazde woiewodztwo, wydząc *tantam necessitatem*⁴⁸¹, uhwalieło pewną sumę wydac na zapłatę woysku. Alie seym składac nie zyęc, bo sie obawyam, zeby tamten seym nie prziniosł riuny senatu z dworu w. k. m., lubo sie w tym sądze, ze nie moia rzecz radzyc, alie mi to w. k. m., pań moy miłos[ciwy], przebacysz, przypisawsy to moiey unizoney ku wa[szey] k. m. zycliwoscy. Y o to prose, zebis my nie raceł miec za złe, ze nie swoią ręką pyszę, bo mi nie o sławę, alie

⁴⁷⁶ *praeualet* – має найбільше значення, найбільше турбує.

⁴⁷⁷ *euidenter* – явно, очевидно.

⁴⁷⁸ *conclusum* – вирішено.

⁴⁷⁹ Слово правлене.

⁴⁸⁰ Незрозуміле скорочення слова.

⁴⁸¹ *tantam necessitatem* – таку необхідність.

o zycie ydzie. Iest nasz siła zycliwyh w. k. m., ale tego pokazac nie mozemy, iednak koło tego hodzimy, iakobismy to skutkiem oswiadcily. A teraz sie lasce w. k. m., pana y dobrodzieia mego, zalecam. || (арк. 1245)

№ 309

6 листопада 1661 р. – Литовські новини про перемогу Стефана Чарнецького над московською армією

Nowyni z Litwy z Glebokiego *die 6 nouembris 1661* o moskiew[skim] pogromie.

Ze cwartku na piątek po Wsystkyh SS.⁴⁸² i. m. p. St[efan] Carne[c]ky z woyskiem litewskym poraziel Moskwy 8000 piehoty carzskiey, dział spizanych wzieto 8, skorzanih dział 6, mozdierz ieden, prohu, kul bardzo wielie, wozow samykh w obozie 6000. [Iwan] Howansky, starsy hetmon, ledwo used [z] kielką Moskwy. Krzyz, który na sobie nosieł, nasy go dostaly. Syn iego iedęn zabit, drugi wzięty. Duglasa [Douglasa], generała sławnego, zabyto⁴⁸³. Rahował sie nieprzyiaciel na 18000. Po pierwsy potrzebie, która była *die 18 8bris*, stracił Moskwycin swoykh na 3000, a s tych lubo tak wibranyh ludzy, nie zostało Moskwy, ieno 1000. Wsystkie co przednieyse głowy Moskwy poginęły, a drugykh do więzienia pobrano. Nasyh legło okolo 30, a znaczneysykh p. Wołk⁴⁸⁴ y p. Kipielsky, porucnyk, y p. Wiążenia [Jerzy Piotr Wiażewicz]⁴⁸⁵, porucnyk i. m. p. starosty zmużdzkiego [Jerzego Karola Hlebowicza]⁴⁸⁶. Woysko nase posło konac kielkanascie horogwy do Moskwy w pogonie za niemy y drugie ma yszcz w zyemię moskiewską p. Carneczkiego.

⁴⁸² Тобто з 3 на 4 листопада.

⁴⁸³ Шотландський генерал на московській службі (*Meyer Martin*. *Theatrum Europaeum*. – Frankfurt am Main, 1699. – Bd. IX. – S. 353, 355).

⁴⁸⁴ *Poczobut Odlanicki Jan Władysław*. *Pamiętnik / Wyd. Leon Potocki*. – Warszawa, 1877. – S. 54.

⁴⁸⁵ Смоленський хорунжий, чечерський староста (Там само; *Chrapowicki Jan Antoni*. *Diariusz / Opr. Tadeusz Wasilewski*. – Warszawa, 1978. – Cz. I: 1656–1664. – S. 315–316; *Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy*. – Warszawa, 2003. – T. IV: *Ziemia smoleńska i województwo smoleńskie XIV–XVIII wiek / Opr. Henryk Lulewicz, Andrzej Rachuba, Przemysław P. Romaniuk*. – S. 60).

⁴⁸⁶ *Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy*. – Warszawa, 2015. – T. III: *Księstwo żmużdzkie XV–XVIII wiek / Opr. Henryk Lulewicz, Andrzej Rachuba, Przemysław P. Romaniuk, Andrzej Haratym*. – S. 268.

№ 310

Новини про об'єднання українських козаків з кримськими татарами та їхню перемогу над московським військом

Z Ukraini slyhac o woysku, y Tatarowie sly do krolia i. m. [Jana Kazimierza], złączywszy sie z kozaky. Uderzyly na Moskwę, zbiely na 8000 Moskwy.

A 20 horągwy, co sly w Ukrainę, zniesly Moskwy y s tę stronę Dniepru zniesly Moskwy 1000 y odesłaly chorągwie p. [Janowi Samuelowi] Swiderzskiemu, marsalkowu woyskowemu do Kielc⁴⁸⁷ zwiąsku swiatoblywego pp. zolnierzow.

№ 311

18 грудня 1661 р. – Новина про повернення до скарбу королівських інсигній королівської влади, вивезених до Сілезії під час еміграції Яна Казимира у 1655 році

18 10bris przywiezly ich moszcz pp. senatorowie koron[n]y kroliewskie insignia Szląska⁴⁸⁸, bo ie tam bely wywiezly 1655, gdy swedzkie woyska przisly do Polski y do Krakowa, y do skarbu pohowaly koronnego.

№ 312

30 жовтня 1661 р. – Нотатка про прибуття до Казимира представників від конфедератів коронної армії у Кельцах з метою вибирання грошей на утримання війська

I. m. pp. zolnierze zwiąskowy, ktorzi będąc deputowany z Kielc⁴⁸⁹ od i. m. p. [Jana] Samuelia Swiderzskie[go], marsalka zwiaskowego, przyehawsy do Kazimierza, p. Stephañ Glinzky, drugi p. Malher Brocky, poruc[ni]ky nad horagwią Tatarow z Wołohamy, trzeci Kazimierz Łohowsky⁴⁹⁰. Dalismi im na caly hlieb z Kazimierza złotych 4000, a onim samim deputatom trzema po cterysta – złotych 1200, okrom tego, co strawiely. Miely ze 30 koni. Stali naprzod na Iacubsky vlicy u p. Piotra Harzowskiego, a potim tam sie im nie podobalo, stanely gospodą u p. Stanisława Iancarowica. Tam sobie gospodę upodobawszy, stali kielka niedziel za burmistrzostwa p. Augustina Klimerowskiego⁴⁹¹. A ten hlieb wibierali na p. Swiderzskiego, marsalka zwiąskowego. Beło tego potym częszy. || (арк. 1246)

⁴⁸⁷ У рукописі “Клиец”.

⁴⁸⁸ Слово правлене; “insignia” дописано над рядком.

⁴⁸⁹ У рукописі “Клиец”.

⁴⁹⁰ Надпис на марґінесі: “[16]61 [3]70 8ris [zw]iąskowy po [hle]b do Kazymierza” (про датування див. також док. 296, 316, 318).

⁴⁹¹ Далі повторено: “stali kielka niedziel”.

№ 313

Нотатка про податки у Кракові та Казимирі для конфедератів коронної армії і труднощі міщан щодо цих виплат у 1661–1663 роках

29 10bris 1661 i. m. xiądz biskup krakowsky Andrzej Trzebicky kazał po wsistkieu diocezieu swoieu krakowsky liudzy popisowac tak malyh, iako y wielkyh farom swoym, y popisowaly. A to uciniono dla placenia pogłownego, ktore potym stanęło na seymie uhwalione, kazdego otaxowawsy, pocąwsy od dworu pp. senatorow duhownih y swieckych, az do miescon, poddanih y bialyhgłow, okrom dzieci do liat kielku, ci wolny zostaly. A to stało sie dla prętsy zapłaty, aby mogła byd[z] pp. zolnierzom zwiąskowim, y inse podatky bely uhwalione, iako donatywa.

A te piniądze y s poboramy mieli wsistkie zwiesz do Lwowa na commissią y tam woysku płaczyc. Długo sie to wliekło, nim tę zolnierz zwiąskowy bel rozwiązany, nim do zgody przistąpieli z krolm i. m. [Janem Kazimierzem], przez dwie liecie tractuiąc. A tymcasem pp. zolnierze zwiąskowy iezd[zi]li po wsiah, miasteckah, miastah, hlieby wibieraiąc ieden po drugim. Naprzod cały hlieb, potim pul hlieba, potym pul hlieba, potym cały hlieb. A ten naciessy bel hlieb na pulk i. m. p. Stanisława Iordona, ktorzy prawie cwierc roku w Kazimierzu mieskaiąc stery towarzistwa deputatow: pp. Mihał Skrzisowsky, Piotr Kregliowsky, Macey Młodawsky, Kostanty Cerkies, towarzistwo⁴⁹², a co do nih przyiezdalo towarzistwo po 12 y po 15, to trawieli wsisci na kost mieysky. Wypiali wina na dzien blisko trzidziestu garci, wiele dostatkiem od korzenia, pisno. A we ctereh gospodah staly, a konie osobno w insyh gospodah, az liedwo uprosiło miasto, dawsy im 6000, a kontency 1000 siodmy. Pozacinali bely na pientascie tysieczy z miasta hciely. Za burmistrzostwa p. Marcina Golynskiego natencas będącego, ktory z nyemy wielky biedy zaszet, nim skonceł.

A potim wibierali pretko pul hlieba y [...] y tak sie zgodzily z niemy miasto na złotyh 3500. Iezdił do nih do koła p. Andrzej Susicki, pisarz mieysky, y p. Hieronim Rubinkowsky, myescanin kazimierzsky, az d[o] Iędzieiowa do koła y zaniesly p. Sta[nisławowy] Iordonowy, pułkownikowy, beckę wyna w podarunku. Liedwo na tym stanęło w kolie, ze deputatow do nas nie posłali, a tak za Wielky⁴⁹³ Cwartek p. Iordonowy, pułkownikowy, przed Wielką Nocą złotyh tysiąc, a pultrzeci tysieczy iesce nie oddali. A *interim*⁴⁹⁴ przyiehał i. m. p. [Jan] Paweł Celiary, generał krolia i. m., z piehotą swoią, z 8 horągwy, do Krakowa. Osadziel Krakow, Kazimierz y na Stradomiu pocal stawac stahiety dla obronienia sie od pp. zwiąskowych zolnierzow y zakazał dawac pp. zwiąskowym tyh pul trzecia tysięczy, alie som sobie wyprawiel mandat od

⁴⁹² Надпис на марґінесі: “Deputaczy na hlieby”.

⁴⁹³ Далі помилк. знову написано “wielky”.

⁴⁹⁴ *interim* – тим часом.

krolia i. m., aby ie p. Celaręmu oddac. Y musieliśmy dacz koniecznie, bo dał
beł execu[t]ią do Kazimierza. A bel natencas burmistrzem takze p. Marcin
Golynsky, u ktorego belo liudzy 30 na execu[t]y. Iesc, pic im musiely dawac,
bo staly u wsistkyh pp. radziec y ławnikow etc. || (арк. 1247)

№ 314

*29 грудня 1661 р. – Нотатка про конфлікт краківського біскупа
Андрія Тишебицького з казимирським писарем Андрієм Сушицьким*

29 10bris 1661 we cwartek po obiedzie i. m. xiadz Andrzej Trzebicky,
biskup krako[w]ski, posłał sobie po p. Andrzeia Susickiego, pisarza mieyskiego
kazimierzskiego nasego, iako po pisarza swego duhownego, bo sie pisal
“*publicus notarius*”, pitaiąc go o to, dliacego przyał protestatią od xziędza
probosca s. Walentego s. Klieparza, ze decret skazał x. biskup przeciw
proboszczowy, ze sie to tkneło i. m. x. biskupa. Kazał go wsadzić do skliepu,
gdzie bel owies, y sedział tam przez nocz, a potym nazaiutrz kazał go
wipusczyć i. m. x. biskup, napomniawszy go, abi bel na drugie raz obicayneysy
w przimowaniu protestaczyey.

1662

№ 315

Нотатка про початок термінатів 1662 року

Roku Panskiego 1662 terminarz¹. || (арк. 1279)

№ 316

*1–30 січня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського
про побутове, суспільне, господарське, адміністративне
та інші життя Казимира*

1662

In nomine Domini. Amen

I ianuary belismy u i. m. x. Iacka Liberiusa, probosca Bozego Ciąła, po kolidzie naimacni Nowego Roku, p. [Wawrzyniec] Mrockowyc, burmistrz natencas, p. Woycieh Zawada, p. Marcin Golynsky, p. Mykołay Lutecky, raice, p. Mathias Zawada, woyt, p. Marcin Misiecky, ławnyk starsy. Beł nom rad, w[e]sol, kazal wina dostatek dawac y wiecerzą pądal od ptakow y zwierzyny etc.

A pierwey belismy zaraz w gody po kolidzie u p. Woycieha Zawady, p. Maciey Kazimierz Treter, p. Marcin Golynsky, p. Marcin Liemies, p. Mrockowyc, poset w cas, p. woyt². Wipielismy wina garczy kielka u niego y wiecerzą zyedly.

Nazaiutrz beli u mnie pp. rayce y panie po kolidzie, p. Treter, p. Zawada, p. Liemies, p. Lutecky, p. [Jan] Smardzowsky, p. [ławnik] senior, p. woyt. Wipieli wina garczy kielkanasc[ie], muzyka beła, tancowaly y wiecerzą iedly az po pułnoczy y s paniamy.

We wtorek belismy u p. Marcina Liemięsa po koliedzie, p. Mrockowic, p. Zawada, p. Golinsky, p. Treter, p. Przytułowyc [Paweł Przytułowicz], p. [Augustyn] Klimerowsky, [p.] Lutecky, p. woyt, p. [ławnik] senior. Nie bardzo nam rad beł, wina złego kwasnego dał, som go pyc nie hciał, krziwo patrzał, muzyki puscic do kamience nie hciał. A tak wydzac gospodarza nieohotnego, hoc som zaprosiel do siebie, kazdy, porwawszy sie, poset do domu. Beł tez y xzyądz Narcyz, przeor s. Katarzyni, y z xzyędzem Wolskym.

We srodę belismy u i. m. p. Tretera po kolidzie. Rad nom beł, wina dał dostatek, kielisky wielkie y wiecerza od rib y mięsa y muzyka beła. Belismy

¹ Термінати 1662 р. починаються з арк. 1277 (у рукописі арк. 1248–1276, 1278 порожні). Надпис на маргінесі: “1662; 11, 12”.

² Надпис на маргінесі: “1661”.

weseli. Bel p. Mrockowyc, burm[i]strz, p. Zawada, p. [Wawrzyniec] Toporzsky, p. Golinsky, p. Przytułowycz, p. Liemies, p. Lutecky, p. Klimerowsky, p. Smarzdzowsky, p. Zawada, woyt, y inih beło gosci dosc, y panie nasy zonky bely. Weselysmy bely.

2 *ianuary* w poniedziałek po Nowym Lieczie belismy u p. Mrockowyc, burmistrza natencas, p. Toporzsky, p. Zawada, p. Golinsky, p. Przytułowyc, p. Lutecky, p. Liemies, p. Klimerowsky, rayce, p. [Jan] Kitner, p. Las [Jakub Łas], lawniczy. Bely y panie nase zoni, muzykę miał włoską piękną 6. Cestował przistoinie, dał panską wiecerzą, wyna antal garci 16, zesmy koncency bely y ucieseli sie.

5 *ianuary* we czwartek belismy u p. Augustina Klimerowskiego, p. Zawada, p. Golinsky, p. Przytułowyc, p. Liemies, i. m. p. Helemsky [Jan Ścibor Chełmski], succollector i. m. p. podwoiewodzego [Krzysztofa Rupniowskiego]. Rad nom beł, ieno pani nieohotna beła gospodini, u stołu nie beła, wyna skapo, hoc nie dobre, dawała, az som do ny p. Klimerowsky surowo wskazał. Toz dawała wyna, alie miesała młode starim.

Potym cestował y p. Mykołay Lutecky przistoinie, muzyka beła. P. Smarzdzowsky, p. [Szymon] Winarsky, p. [Andrzej] Iasowsky, p. Toporzsky, p. Przytułowicz, czy nie cestowały.

6 *ianuary* desc bel niemały, Wysła wyliała z brzegow, drzewo zesło na Wislie białe y pty.

9 *ianuary* electya beła na ratusu kazimierzskim. Ziehal i. m. p. podrzency Mihal [Morawicki] y i. m. p. [Jan] Chrzastowyc, pysarz decretowy wielkorzadowy. Obraly za burmistrzow p. Toporzskiego, starszego, p. Wynarzskego, p. Golinskego, p. Mrockowyc, p. Przytułowyc, p. Liemiesa. Dali drudzy, prosąc, aby ych obrono, wina y po cerwonemu iednemu. Iam nic nie dał, u nih o to nie prosiel.

13 *ianuary* w piątek za burmistrzostwa p. Toporzskiego wesło piehoty 50 do Zydow, rzkomo na executiã³. Zydzy ih nie hcieli puscic, ze sabat. Stanęli na Zydowsky uliczy. Nazaiutrz stanęli u bramy Krakowsky 40 yh przed kamięncą p. Tretera, az zomku przisła piehota 200 draganow. Bez bębni, bez horągwie wesly w miasto nieznacnie, o gospody prosiely, zeby ieno pod dahem dlia zymna mogli stac do krotkiego casu, az na zomku ym pobuduią mieysca. Stanęli, zrazu czyho pocęly, || (**арк. 1280**) potym pocęly liudziom skodę czynicz, brac y przikradac potrose, az y iawnie skody czynily, w noczy liudziom despecty wyrzuczaly.

Potym za burmistrzostwa p. Mrockowyc posłał i. m. p. podstaroczy [Jan Tomisławski] [do] p. burmistrza, oznaymując pisanye i. m. p. marsałka wielkiego koronnego [Jerzego Lubomirskiego], abi im dawac co tydzien seruis gielt, na zł[otych] 400 składac sie abo im iesc dawac. Na Zydy włożono zł[otych] 200, na Kazimierz zł[otych] 40, na Podbrzerze, Stradom zł[otych]

³ Надпис над рядком: “Nie radząc sie panow, pusciel”.

20, na inse iur[is]dictie roznie pokladziono dawac. Musielismy to przyiacz. Do skonceny seymu obiecono, ze te datky maią ustacz, i. m. p. Treter poiednal som kapitana na te datky. Ta piehota na wartę do zomku hodzyła, po 50 yh.

3 may s tyh zołdokow 4 wikipali w Rinku mur, wykopawsy⁴ do skliepu p. Mathiasa Lexa *ali[a]s* Wolny [Maciej Wolny zwany Lex]⁵, rzeznyka, y wliaz tam ieden cienky Prusak, a [...] odbieral od niego y drudzy, co im podawal skliepu dziurą, czinę, subkę, sol głaską etc. y skrzinkę z piniezmy na zł[otych] 2500 ukradly mu⁶. Wyłupali y skrzinkę naliezly prozną w pi[w]niczy w kamiency pusty Miskosia na Psym [Bydlęcym] Rinku⁷, a zas cynę w gnoiu, supkę w kominie. Kazano yh wzyąc na ratus na inquisitią y okowac, prziznali sie, ze ony [...], ze ony pokradli, ieno do piniedzy nic, mowiely na woznice, co konie pas na Psim Rinku w noczy p. kapitana y spiegował za niemy, kędi sly krasce (y tak iakoby on miał tam wliesc y pokasc). Wzyęto yh potym do zomku, nie hciono yh tu zas strozyc.

14 ianuary w sobotę w actah consularnih iam zasiad myesce burmistrzowskie na myeyscu p. Toporzskiego, ktory p. Toporzsky zapisal y przedal ogrod na Podbrzerzu, co go miał od swoy niebosczky pany Regyni Zawacky, malzonky, darowany *cum oneribus reg[alibus]* y *ciuilibus*⁸, iako grunt [...] stoy, iako parkon był przedtym. Do brzegu, liasu y drogy nic nie naliezy ten grunt, co przed ogrodem iest, telko myeysky do miasta na Podbrzezu. Iest tam lias zęmny, iako przedtym placono z iamek z domkow, co tam z dawnoscy nazwane.

Takze kupiel drugi grunt p. Treter od Stanisława Iancerowica [Janczarowicza] podlie tego, a przedtym był to dom y ogrod garbaza. Iest tez tam [...] y *onera regalia* y *cyuylya*⁹, to w iedno p. Treter wpuscal y obmurowal dokoła. I. m. x. probosc Bozego Ciąła [Jacek Liberius] nie hczał mu przedac swego gruntu [...], gdzie dom był [...], bo hciał był skupyc y ten grunt p. Treter y daly sie pomknac na Podbrzerze przeciwko domu ciesle Brozyny. || (арк. 1281)

14 ianuary skłatkę uhwalili panowie y Rzeczpospolita po zł[otych] 6. Do wibierania naznacely p. [Jan] Zakrzewsky y p. [Mikołaj] Rudnicki na zapłacenie długow, co sie miasto zadłuzelo u roznyh p. miescon na ih m. p. zwiaskowych na strawę y znosienie yh, ktorzy prziiekali z Kielc¹⁰, i. m. p. [Malcher] Broczky, porucznyk, y z drugimi dwiema towarzystwy y z celiadzią. Beło ych po 30 kony tak rok *die [30 8bris]*¹¹. Dalismy im bely naprzod hlieb caly na i. m. p. [Janowi Samuelowi] Swiderskiemu, marsalkowu

⁴ У рукописі: “wykowawsy”.

⁵ *Stańczyk Sebastian*. Urzędnicy miejscy Kazimierza koło Krakowa od połowy XVI do końca XVIII wieku / Rozprawa doktorska. – Kraków, 2020. – S. 71.

⁶ Див. далі док. 334.

⁷ *Krasnowolski Bogusław*. Ulice i place krakowskiego Kazimierza: Z dziejów Chrześcijan i Żydów w Polsce. – Kraków, 1992. – S. 180.

⁸ *cum oneribus regalibus* y *civilibus* – з королівськими і міськими тягарями, повинностями.

⁹ *onera regalia* y *civilia* – королівські і міські тягарі, повинності.

¹⁰ У рукописі “Кліес”.

¹¹ У рукописі дата пропущена. Див. док. 296, 312, 318.

związku koła rycerskiego wojsk króla i. m., zł[otych] 4000, a trzema kontentacy zł[otych] 1200, a strawily ze [złotych] 2000. Czokolwiek roskazali sobie, to musialo da[c] y samym, iako y koniom etc.

16 *ianuary* kwytowono w actach consularnyh pp. kacmarzow, *ratione* wiekowego 10 po zł[otych] 20 maia dawac, ze oddali bely p. [Mikołajowi] Luteckiemu y p. [Augustynowi] Klimerowskiemu, gdy skłatkę wibieraly na dopłacenie poborow *anno 1658 die 16 may* p. Sebastiana Lenartkowycy, p. Iacub Łas, p. Ion Fox, p. [Mikołaj] Rudnicki, p. [Jan] Koziarcik, p. [Adam] Wahlkowyc, y kwitał yh urzad. Iest w rejestrze poborowim.

18 *ianuary* oddal Siewierski *ratyone* tegoz kacmarzstwa zł[otych] 20, kwitowono go w actach consu[larnych]. Oddal p. Krzyzanowsky resty zł[otych] 10¹², kwytowano go. Oddal p. Ion Zaur zł[otych] 20, iest w lunarskim rejestrze zapisano.

21 *ianuary* u Bozego Ciala u fary z kazanice x. kaznodzieia klieł p. Simona Winarzskiego y pan[i]ą Anne, małzonkę iego, od oycow dominikanow o długu zł[otych] 30, prawo przewidzione. Potym zapłaciel, kwitowono go.

23 [*ianuary*] zabel i. m. p. Carnecky małzonke swoię, sliachkę znaczni. Zabel we wsy swei¹³. Nie mieskał z nyą, telko cwierc roku. Poimano go, osadzono go na zomku krakow[skym] sciac. Apelował na tribunal.

23 *ianuary* i. m. p.¹⁴ Koliansky, sinowiec i. m. p.¹⁵ Kolanski[e]go, striia swego, na gospodę nasedszy, zabel okrutnie w Krakowie y celiadnika. Osądzono go sciac. Apelował na tribunal. Poprawiono, kazono go cwiertowac.

W Krakowie dziewczka iedna panią swoią, u ktorey słužela, wdowę, miecnickę na Grocky vliczy, okradla. Pobrala piniedzy na 1500 złotych, poiehala precz. Wiezly ją hłopy, w Liezanowie celyadz p. zwiaskowih we wszy zabily ją y pobrali wszystko od ny. Dowiedziala sie to pany iey y kto ją zabięł, poiehala do Kielc¹⁶ skarzyc do i. m. p. marsałka [Jana Samuela Świderskiego]. Tą czeliadz panowie musieli stawyc y kazono dwu sczyacz, a trzeciego odprosono.

22 *aprilis* p. [Krzysztof] Mogielianski¹⁷, woyt stradomsky, widawał corkę swoią za mąż za p. Pietra Kowalia, miescanina kazimierz[skiego], wdowca. Ma dziatky, wianował iey zł[otych] 600. Belismy na weselyu u niego.

23 [*ianuary*] w poniedzialek belismy na weseliu u p. Iona Krzycarczyka, ktory widawał siostre swoyey pany rodzoną za słodownyka swego. Wianował iey zł[otych] 1000.

23 *ianuary* w poniedzialek Francisek, mlynarz z Wielicki bromy ze mlyna, Iędr[y]ka Kyohowycy u roboty u mostu raniel w obie ręce. Poiednał sie z nim

¹² Під рядком дописано “зл[отych] 20”.

¹³ Це речення дописане над рядком.

¹⁴ Далі пропущено місце для імені.

¹⁵ Далі пропущено місце для імені.

¹⁶ У рукописі “Клиес”.

¹⁷ Див. док. 2, с. 11 в опублікованій першій частині рукопису.

za moym staraniem y dał mu basarinku¹⁸ zł[otych] 36, a balwierzowy osobno zł[otych] 6 y wini społem zapłacily za 2 ranca w rękę od pantoka siekiery. || (арк. 1282)

25 *ian[uar]y* ucinielem manifestatyą przeciw pannie Zatorzsky o niebranie pieniędzy z opieki w actah consularnih y stałem do ny p. Susickiego [Andrzeja Suszyckiego], pisarza mieyskiego.

23 y 25 *ianuary* przy miesiączu bela gwiazda iasna, tuz blisko swieczyla iasno y miesiac koło pełny. Długo to belo.

P. [Szymon] Winarzsky burmistrzēm nastął 4 *february*¹⁹.

26 *ianuary* belismy u p. [Mikołaja] Luteckiego na wiecerzy. Bel nam rad y muzyka bela, wina dawał y iesc dostatek.

30 *ianuary* seymyk beł w Prosowicach na seim warsawsky dwuniedzielny. Iezdzili tam pp. nasy dopuszczeni supliką, p. pisarz mieysky Susicky.

30 *ianuary* w poniedziałek pozwalem y zdawalem pani Zophya Zatorzską o opiekę piaty raz, y prawo sie pocęło. Wzyąłem p. Switalskiego od siebie, a ona iuristę z Krakowa, p. pisarza klieparzskiego.

№ 317

12 лютого 1662 р. – Новина про конфлікти у середовищі конфедератів коронної армії у Кельцах

Februarius

12 *february* w Kielcach iednego pułkownika, i. m. p. Czekańskiego²⁰ [Michała Ciechańskiego/Czekańskiego], koło swoje miawszy o listy, ktore u niego w skatule nalieziono od kroliovey imosczy [Ludwiki Marii], osądzili rostrzelac. Prosel za nim i. m. x. biskup kuiawsky, xziążę Cartoryskie [Kazimierz Florian Czartoryski], y inih panow za nim sie przyciniało, aby go garłem darowano. Reuocował, bo bel luter y do klastora barnadinem obiecał zostacz zaraz. A tak liedwo mu to odpuscicelo koło, azeby zaraz do barnadinow wstąpiel, a iesli by go po 2 niedziel zastano w sukniach swieckych, nie w zakonnih, to go wolno zabyc y poimawsy dac znowu stracic wedlie decretu yh uczinonego. Poki do klastora y tu do barnadinow na Stradom przyiehał, przyprowadzili go towarzistwa horogwie z Miehowa, ktorzy tam staly.

Potym wiset zakonu, poiehał do krolia i. m. [Jana Kazimierza], do woyska bel powrocony do swyh piers[y]h wrzędow żołnierzskych od kroya i. m.

¹⁸ Тобто “basarunku/beserunku”.

¹⁹ Перед цим реченням закреслено “Februarius”.

²⁰ Прізвище дописано іншим почерком. Див. про цю справу: *Janas Eugeniusz. Konfederacja wojska koronnego w latach 1661–1663: Dzieje i ideologia.* – Lublin, 1998. – S. 105.

*14–19 лютого 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського
про суспільне та господарське життя Казимира
і зловживання конфедератів коронної армії при вибиранні хліба у місті*

14 february w Okopie wyjezdali pp. woyt [Maciej Zawada], p. lawniczy. Czinielismi obductiei w Okopie budinkow y płotow, oddaiac pp. arendarzom.

16 [february] we cwartek czinielysmy liczbę lunarską, p. [Wojciech] Zawada z p. [Marcinem] Golinskym, kwitowono nas y obrali znowu Rzeczpospolita p. Golinskiego, a pp. raice p. Zawadę na rok 1662. Day Panie Boze szczęśliwie zacząć. Skoncelismy y kwitowono nas.

18 february mandat położel pozew za dworęm p. Hieronim Rubinkowsky, miescanin kazimierzsky, o to, ze go nie hcą do urzędu przypusci[c] radzieckiego, ze mają przicinky na to p. raice, ze sie nie godzi miec w radzie krzconego Zyda. Miał [...] przicinne trzi mandaty od krolia i. m. [Jana Kazimierza] do pp. radziec kazimierzskich y lysty przicinne od kanclerza [Mikołaja Prażmowskiego] y i. m. p. wielkiego rzące krakowskiego [Hieronima Wierzbowskiego], woiewody sierackiego, y inih wielie. || (арк. 1283)

19 february do Zydwow y do nas przyiehał i. m. p. [Malcher] Broczky, porucznyk, y i. m. p. 2 towarzistwa po puł hlieba od i. m. p. marsalka [Jana Samuela Świderskiego] z Kielcz²¹, stanęły na Klieparzu. Posłały do nas na ratus, oznaymuiąc o sobye. Poslalysmy do nih na Klieparz, wytaiąc yh, p. pisarza Susickiego [Andrzeja Suszyckiego], p. Zawackiego [Marcina Zawadzkiego] y 4 fliase wyna. Wskazal i. m. p. Brocky tak do pp. radziec, prosząc, zeby do nych wislaly p. [Wojciecha] Zawadę, p. [Mikołaja] Luteckiego, radziec, p. Marczyzna Mysieckiego, ławnika starszego, y to z nymi rozmowiac. A iuz sye tez pocał gniewac, ze go zaraz do siebie do miasta proszyc nie kazał. Beł natencas burmistrzēm p. Simon Winarzsky. Wyprawili p. panow na Klieparz s tym, proszycz go, zeby tam mog stac na Klieparzu, a my mu tam na strawę piniądze będziemi dawac, poniewaz pierwey, gdy u nas stal 30 8bris 1661, nic sie insze iurisdictionie na strawe nie przykładaly, ieno mi samy, kazimierzanie, ych podimowac y strawowac musiely z konmy; aby sie tam na Klieparz do nih przykładaly, y my tez tam do was będziemy y piniądze te 2000 złotych na puł hlieba oddamy, y inse ceremonie iak nayliepy mogą odprawya.

Posli pp. na Klieparz wytacz tych i. m. pp. zwiaskowych. Tamze i. m. p[ąn] Brocky zaraz, nie wisluhawysy, po co przisly, iał zniewazac, ze go do miasta puszczyc nie hciely, a piehotę cudzą pusiely, yakoby na obronę iaką. Kazał zatrzymac sie ym, a powoz poslac, nagotowac. Do Kielcz²² yh odeslac straseł ych, poliekali sie. Dwie ma kazał zostac, p. Luteckiemu y p. Misieckiemu, a p. Zawadzie, konie w[z]iawsy, kazał yszc do Kazimierza oznaimic, co sie

²¹ У рукописі “z Kliecz”.

²² У рукописі “Kliec”.

dzieie y co sprawily y iezeli go pusca do Kazimierza. Gdy prziset p. Zawada, oznaimiel o tym wszis[t]kym, poslalimy do i. m. p. Lazynsky[ego]²³, co stal u Zydow, takze comisarz do nih poslany. Oznaimielimy mu o tym wszistkim. Zaraz poiehal w poniedzialek w tenze dzien²⁴ do niego na Klieparz y uspokoieł go y prziiehal z nym do Kazymierza, y stanely znowu u p. Iancurowyca [Stanisława Janczarowicza], kedy pierwey staly u niego. Znowu dawac mu iesc, pycz y kon[i]om dostatek bycz musiało. Stali 2 niedzieli, prawie nie hcial traktowac, po wielie przyiehal, ieno kazal iehac do i. m. p. marsalka do Kielcz²⁵. Wislalimy p. Andrzeia Susickiego, pisarza meyskiego, na koniu, p. Iona Foxa y poslalimy i. m. p. marsalkowy 20 cerwonyh złotych y iego pisarzom pare cerwonyh. Nim sie wrocieł, tymcasem tractowalismy z niemy, naprawywszy siostrę i. m. p. Swiderzskiego, marsalka, ktorey dalimy 20 talerow, złotyh sescdziesiat, ktora stala u p. Krzyzanowskiego y iesc, pic do gospody kazalimy dacz²⁶. Przez trzi dny tam sie prziciniala y i. m. p. Lazynsky, co u Zydow stal comisarz, ktoremu darowalismy zło[tych] piendziesiat za praczą. Zgodzilimy, oddalimy zł[otych] 2000 na puł hlieba, samym kontentaty za długim targiem złotych tysiące, a strawili z tyszyacz²⁷. Wyiehali z Kazimierza do Kielc²⁸. Dalimy im podwodę parą kony pod piniądze, a z Dębniak daly parę kony, naiąwszy z wozem. Trzy niedzieli u nas st[r]awily, staly.

Vhwicili sobie beli slowko od p. [Wawrzyńca] Mrockowycy, ze rzek: “Poslal w.m. do nas swego celiadnyka”. A on sie o to obruseł, pedzial, ze towarzysz to moy, hoc Tatarzyn iest, y długo o to controwertował, az hodziła taz pany siostra i. m. p. marsalka Swiderzskiego z nomy pospołu do niego, przeprasaiacz go, y z namy pospołu takze liedwo odpusciel, az na ratuszu przeprasac yh musiał, 4 towarzistwa Wolohow, Multanow, Tatarow, ze są towarzysze, nie celyadz, y wyna garnie kazalimy dlia nyh dac. Nie hciely pycz, a tey imosczy samey dal p. Mrockowycz 2 cerwone, złotych dwanaszczye.

Miescanie składali sie na nih po złotych 48 s kamenycz, bo pierwey dawali po zł[otych] 96, a kto pierwey dal na yh skłatkę tak rok zł[otych] 48, to teraz zł[otych] 24, takze y kamiency, a p. rayce zł[otych] 200 dalimy co poziconim sposobem, to ieno na strawę wysło a na kontentacyą. A s copowego, co miastu darowano, mistry daly zł[otych] 2000, za konsensem Rzeczypospolitey. ||
(арк. 1284)

²³ Можливо, Stanisław Łaziński (*Janas Eugeniusz*. Konfederacja wojska koronnego w latach 1661–1663: Dzieje i ideologia. – Lublin, 1998. – S. 256).

²⁴ Надпис на марґінесі: “20 feb[ruar]y”.

²⁵ У рукописі “Kliecz”.

²⁶ Надпис на марґінесі: “P. Golinsky burmystrzem 4 may”.

²⁷ Надпис на марґінесі: “[2]0 febr[uar]y wiehali”.

²⁸ У рукописі “Kliec”. Надпис на марґінесі: “[13] marty” (число від’їзду правлено і нерозб.; про це див. далі, док. 331).

№ 319

10 лютого 1662 р. – Нотатка про вибирання чопового податку у Казимири

10 february copowe drugie zaceło sie, ktore na seymyку uhwaliono na dopłacenie poborow 15, ktore takze uhwaliely na temze seymyку wyberac²⁹. Te pobory pocac sie maią zaraz *20 february* y podimne dwoie oraz wibierac, we stereh niedzieliah aby bely wybrane: *sine abyuratis et desertatis*³⁰ pob[ory], a podimne *cum abiuratis*³¹ y po groszy 6 od iahtelia piwa iednego na miasto, na munitią murow y bast³².

Pp. raice y Rzeczpospolita arendowali to copowe drugie miastom darowane za sumę złotych sesc tysięcy y dwiescie³³. Arędował to p. Woycieh Zawada, p. Marczyn Golynsky, p. Marczyn Lięmies, rayce, p. M[aciej] Za[wada], w[oyt], do roku, *ad 10 february 1663*.

Do wibierania poborow 15 y tego podimnego 2 deputowali p. rayce y Rzeczpo[spolita] p. Marcina Liemiesa, p. Iona Smarzowskiego, radziecz, p. Adama Wahlikowica, Iacuba Łasya, ławnykow.

Do wibierania sostakow od ahtelya pywa na miasto, na oprawę murow, bast, brom deputowalismy y obraly p. Mathiasa Zawadę, woyta, y p. Iacuba Łasya, ławnyka kazimierzskiego.

№ 320

20 лютого 1662 р. – Нотатка про початок варшавського сейму

20 february seym sie pocał Warsawie dwuniedzielny (a trwal niedziel 10), na ktory seym ich moszcz pp. zwiąskowy z koła rincerzskiego z Kielcz³⁴ poslaly swyh commissarzow z pewnemy artikuly y krzywd swoyh, y zatrzymanie zapłaty.

²⁹ У рукописі помилк. “na tem sie seymyку wyberac”. Надпис на маргінесі: “Pobory, podimne”.

³⁰ *sine abiuratis et desertatis* – без засвідчених як покинуті.

³¹ *cum abiuratis* – із засвідченими [як покинуті].

³² Надпис на маргінесі: “10 february takze”.

³³ Надпис на маргінесі: “10 [february]”.

³⁴ У рукописі “z Klicz”.

№ 321

Новини про перемогу Стефана Чарнецького над московським військом і зустріч Яна Казимира з конфедератами армії у литовському таборі

I. m. p. [Stefan] Czarneczky, woiewoda rusky, co miał przy sobie woyska swego y z i. m. pp. zwiąskowemu woyska litewskiego, na Moskwę uderzily potężnie y zbiely yh. Oboz wziely kielkanascie tysieczny y wiezniow nabraly y zdobyly dobrą odniesly.

Krol i. m. [Jan Kazimierz] do Litwy wyiehał, tez tam był y był w obozie u pp. zwiąskowych, iest tak rok 1661 in 9bre.

№ 322

26–27 лютого 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про складчину на утримання війська та інші господарські справи міста

26 february skłatkę uhwaliona była po zł[otych] 6 na żołnierza na strawę, którą wibierał p. [Marcin] Misięcky, p. woyt [Maciej Zawada]. P. Sohacky [Stanisław Sochacki] pieniądze odbierał y wydarł tak tę skłatkę po zł[otych] 6, iako y od kamienycz. A safarzem był p. Mykołay Rudnicki, aptekarz, starsim, a przy nim posługowali mu p. Sopolscy y Kołaydowsky, kupowały y wydawaly³⁵ (s tego rahu[nku] iesce nie ciniely y s piersy skłatki takze nie ciniely; z percepty y distributy y długow niesporo płaczyc, co u myescon naborgowały strawy na tyh i. m. p. zwiąskowych, na miastu to pozycyc, wygodzyc, to zbywszy z głowy, nie mislią o tym, iakoby oddac y zapłacic).

27 febru[a]ry kupielismy pp. lunarowie dom od pp. krawcow cehu wszistkiego na miasto za Zidowsky uliczy u prz[e]cnycy*, z dawna nazwany Driakowsky, y zapis otrzymalismy Rzeczpospolita w actah consuliarnych. A obligowało sie miasto dawac p. krawcom do cehu na kazde suhe dny po zł[otych] 1/10 na msze ych załobne, co suhe dny uczyni na rok zł[otych] 5/10, y resignatyą otrzymalismy die 17 aprilis w kolie, p. Woycieh Zawada y p. Marcin Golynsky, raice kazi[mierzscy]³⁶. || (арк. 1285)

³⁵ Надпис на маргінесі: “skła[tk]a po zł[otych] 6”.

³⁶ Далі у рукописі арк. 1285–1286 писані іншою рукою і вклеєні до книги.

De data z Warszawy die 13 marty 1662

Pp. posłowie x[ię]stwa litewskiego zwiąsku 7 *praesentis* audientią mieli. Ze wszystkich punctow zgadzaia się z koronnymi, *acrius* iednak *et pertinacius agunt*³⁷, bo *puncta electionis*³⁸ surowo napisali, aby *scripta*³⁹ palić, *autores*⁴⁰ sądzić, karać, a pieczętarze iako *custodes legum*⁴¹, ze w tym *ordines Regni*⁴² nie przestrzegli, zeby *in posterum*⁴³ od seymu do seymu tylko bywali, hetmani zaś do trzech lat. Tak vpornie przy tey stawaią instructiey, ze raczey zywota niz iey odstąpić gotowi. Oddali przy tym 90 chorągwi moskiewskich wszytkich nowych. Tegoz dnia x[ią]dz legat [Antoni Pignatelli]⁴⁴ miał audientią, oddał *breue*⁴⁵ iedno do krola [Jana Kazimierza], drugie do senatu, trzecie do posłów. Sąm krotko w tęn sens mowił: “*Plorat sua sanctitas tam atrox facinus, miratur orbis, quod unius matris, vnus ecclesiae filii in patrimonium Christi, inque semet ipsos desaeuiant. Hortatur itaque sua sanctias, vt tu, serenissime rex, vosque, illustrissimi proceres, caeterique nobilissimi viri, eiusmodi media salutifera quamprimum ineatis, quibus tanto tamque inaudito periculo mederi valeatis. Hic est sensus suae sanctitatis*”⁴⁶, – y tym skończył. Atoli przecię *invectus*⁴⁷ trochę *durius*⁴⁸ na woysko, czym się vrazali. Siedział w końcu senatu między marszałkami. Mowił od krola ie^o mci x[ią]dz kanclerz [Mikołaj Prażmowski], od senatu p. krakowski [Stanisław Warszycki], od poselskiej izby p. starosta biecki [Jan Wielopolski].

³⁷ *acrius* iednak *et pertinacius agunt* – але діють жорсткіше і наполегливіше.

³⁸ *puncta electionis* – умови елекції.

³⁹ *scripta* – документи.

⁴⁰ *auctores* – авторів, ініціаторів.

⁴¹ *custodes legum* – хранителі законів.

⁴² *ordines Regni* – стани королівства.

⁴³ *in posterum* – у майбутньому.

⁴⁴ *Merkuriusz Polski* / Opr. Adam Przyboś. – Kraków, 1961. – S. 113 (папський нунцій у Речі Посполитій у 1660–1668 рр., пізніший папа Інокентій XII).

⁴⁵ *breve* – брєве (папський лист, документ).

⁴⁶ *Plorat sua sanctitas tam atrox facinus, miratur orbis, quod unius matris, vnus ecclesiae filii in patrimonium Christi, inque semet ipsos desaeuiant. Hortatur itaque sua sanctias, ut tu, serenissime rex, vosque, illustrissimi proceres, ceterique nobilissimi viri, eiusmodi media salutifera quamprimum ineatis, quibus tanto tamque inaudito periculo mederi valeatis. Hic est sensus suae sanctitatis* – Його святість оплакує такий страшний вчинок; увесь світ вражений тим, як сини однієї матері, однієї церкви, страшно поводяться зі спадщиною Христа і один з одним. Тому його святість закликає, щоб ти, найясніший королю, і ви, ясновельможні достойники, та інші найзнатніші мужі, якнайшвидше вжили таких рятівних заходів, якими могли б відвернути величезну й нечувану небезпеку. Така думка його святості.

⁴⁷ *invectus* – напав.

⁴⁸ *durius* – суворіше, жорсткіше.

Tegoz dnia przysły listy od [Jurija] Chmielnickiego do p. woiewody krakowskiego [Stanisława Potockiego] *cum assecuratione fidelis obsequii*⁴⁹ y poddaństwa przeciwko panu y Rzeczypospolitey, gdzie prosił zaraz o commissyą dla finalnego vspokoienia y complanacyi tych krzywđ, ktore od niektrych panow ponoszą za teraznieyszą reinductią. Chorągwie, za Dniestrem zostaiące, *humanissime*⁵⁰ tractuie, a oprócz chlebow, ktore im rozdali, 15 tysięcy im dał y 300 towarzistwa co celnieyszego *in custodiam capitis*⁵¹, lec do boku swego przybrał. Był z chamem [Mehmed Gerejem IV] w państwach moskiewskich, zniósł pod Putywlem raytary moskiewskie 5 tysięcy. Orda we troia zagony puszczala: iedno pod Smolensk, drugie pod stolicę, trzecie pod Ciurograd. Powracaiąc, narachowali pod Xiemienczukiem [Kremenczukiem] wziętych ludzi blisko dwakroć sto tysięcy z tey przyczyny, ze Sumaško, kozak, partyzant moskiewski, niepewnego dostawszy ięzyka o powrocie ordy, chcąc się przysłużyć carowi [Aleksemu Michajłowiczu], dał znać do stolice. Lu- || (арк. 1286) dzie vbspieczeni powracali się do domow, *interim*⁵² orda napadła, wszystkie zagarnęła.

Die 8 praesentis przyiachał poseł z Kelc⁵³ z addytamentem do instructyey, vskarżaiąc się na p. woiewodę ruskiego [Stefana Czarnieckiego], ze iednego towarzysza swego, nieiakiego p^a Ossolinskiego, znacznie zniewazył. *Inde* były na *facta dictaque querimoniae*⁵⁴, zeby go Rzeczypospolita sądziła, a dopowiedziano, ze go sądzić nie moze, nie wysłuchawszy iustificatyi iego.

Die 9 praesentis p. Mierzynski [Jan Mierzeński]⁵⁵ z koła rycerskiego rogowany, przy ktorym, gdy się Litwa oponowala, zwadzili się z koronnymi, gdzie skoczywszy do siebie, mało do krwie rozlania nie przyszło. Atoli P. Bog weyżrał, ze *sopitum negotium* było to *absente principe et senatu*⁵⁶.

Die 10 praesentis dwie sessyey były *semotis arbitris*⁵⁷: iedna z woyskowymi poranu, druga *relationis*⁵⁸ po obiedzie. Widzę, ze nie chcą do końca przystąpić, az wprzod *certis legibus subuenietur*⁵⁹. Na tey sessyey *querulatus*⁶⁰ p. woiewoda wilensky [Paweł Sapieha] na p^a woiewodę ruskiego, ze go wniwecz obrocił, rachuiąc sobie szkod na pięćkroć sto tysięcy.

⁴⁹ *cum assecuratione fidelis obsequii* – з запевненням вірного послуху.

⁵⁰ *humanissime* – якнайлюдяніше, якнайм'якше.

⁵¹ *in custodiam capitis* – для особистої охорони.

⁵² *interim* – тим часом.

⁵³ У рукописі “z Klec”.

⁵⁴ *inde* były na *facta dictaque querimoniae* – звідси були скарги на вчинки і слова.

⁵⁵ *Ochmann Stefania*. Sejmy lat 1661–1662: Przegrana batalia o reformę ustroju Rzeczypospolitej. – Wrocław, 1977. – S. 192–193.

⁵⁶ *sopitum negotium* było to *absente principe et senatu* – справа була залагоджена без участі правителя і сенату.

⁵⁷ *semotis arbitris* – без свідків, без сторонніх.

⁵⁸ *relationis* – реляційна.

⁵⁹ az wprzod *certis legibus subuenietur* – поки не буде підтримано певні закони.

⁶⁰ *querulatus* – поскаржився.

Die II [praesentis] stanęła *constitutia* z wielkim hałasem *ratione senatus consultorum*⁶¹, gdzie siła rzeczy w ryżę wprawiono. Byli na niej pp. senatorowie, ale przecię *stetit*⁶² za promotią woiewodztwa krakowskiego y sendomirskiego. Prolongatia do drugiey soboty stanęła, ale tę czas nie wystarczy.

Dat[um] w Warszawie *die 13 marty 1662*.

Woyska francuskiego z dziesiątku okrętow y z Szwedami wysiadło, zostaie w Olsaciey. I. m. p. woiewoda ruski położył się z woyskiem pod Płockiem y takie *rumores*⁶³, ze mu się kazano łączyć z tym woyskiem francuskim. Panowie zaś zwiąskowi pisali sami do swych deputatow, zeby dawszy pokoy seymowi, powracali co prędzey do chorągwi pod gardłem. Vniwersał na pospolite ruszenie był w Warszawie, zeby szlachta co prędzey wyjezdzała, y czytano go *publice*⁶⁴ w senacie, z czego krol i. mc bardzo *turbatus*⁶⁵. || (арк. 1287)

№ 324

Новини про призначення Януша Кемені семигородським князем, громадянську війну у князівстві та позицію Османської імперії і Габсбургів з цього приводу

Węgrzeh

Kymin Ianus [János Kemény], xziąze siedmigrocky, od cesarza i. m. krzescianskiego y od Węgrow obrany y seimem approbowany, osiad beł xzięstwo siedmygrockie, za pomocą cesarza i. m. y Węgrow. Bel tez drugi [Michael I Apafi] podany od Turkow, a stą zwada beła myedzi nimy. Tenze, drugye xziaze syedmygrockie, wydal uniwersaly po siedmygrocky ziemy, udaiać to, ze hce dobrowolnie puscic Kymi[nowi] Ianusowy, cemu uwierzywszy, Kymin⁶⁶ Ianus poiehał na te uniwersaly dla odebrana statecznie xzięstwa ze trzema 3000 piehoty niemiecky, którą miał przy sobie od cesarza i. m. Leopolda, y z Węgramy stanal we trzech miliah od tego drugiego xziazęcy, który gdy sie dowiedział o przyjezdzie Kymi[na] Ianusa, dał znac Turkom y som tez swemy Węgramy, co przy nim staly, uderzel zdradziecko na Kim[ina] Ianusa, zniosz wszistko woysko iego y zabil samego Kym[ina] Ianusa. Za co w Turkow y cesarza tureckiego [Mehmeda IV] odnios pohwałę y kaftan w podarunek, aprobuiąc go na xzięstwo siedmigrockie Turcy y woyną odpowiedaiąc Węgom y cesarzowoy i. m. hrzescianskiemu, y zaraz Turczy y Tatarowie wesly do syedmygrocky ziemie kielkadziesiat tysięczy.

⁶¹ *ratione senatus consultorum* – через рішення сенату.

⁶² *stetit* – відбулася, була вирішена.

⁶³ *rumores* – чутки.

⁶⁴ *publice* – публічно.

⁶⁵ *turbatus* – схивльований, обурений.

⁶⁶ У рукописі помилк. “Куміс”.

Lud cesarszky, Niemcy, bardzo sie Węgom przykrzily, srogie statye biorąc, rabuiąc. Kędy przed nimy pouhodzyli, to te wszy pustosely, a przecie vmierało yh siela, na kielka tyszieczy Niemcow wymarło.

Węgom hczyano odbierac koscioly, a na katolicką wiarę yh nawracac. Na co Węgowie uporciwie mocno sie opieraly, a pozwolic na to nie hcą, ani cesarszkiego liudu do miast przyiac nie hcą na *presydia*, alie racey odpedaiąc, ze sie Turkom woliemy poddac, aniz cesarzowy i. m. koscioly y wiary odstapyc mamy y od woyska cesarszkiego takie doliegliwosci miec y cierpiec mamy.

№ 325

30 березня 1662 р. – Новина про пожежу Подолинця у спіській землі

30 marty Podolyniec w spiskim starostwie pogorzał połowę, co i. m. p. marszałek [Jerzy Lubomirski] trzyma.

№ 326

Новина про продовження сейму і прибуття до Варшави московського, татарського, українського та австрійського посольств

Z Warszawy

Sejm przedłużono az po Wielky Noczy, który sie pocał *20 february 1662* dwuniedzielni. Miał sie skonczic *6 marty*, iuz sie odpr[a]wia.

Są posłowie wielky moskiewsky o tractaty do 7 liat, tatarszky ofiaruie do Moskwy, kozacky od [Jurija] Hmielnicenka z poddanstwem, od cesarza hrzescianskiego Leopolda⁶⁷.

№ 327

28 квітня 1662 р. – Новини про бунти челяді конфедератів коронної армії та їхні придушення

28 aprily slyha[c] belo, iakoby miała czeliadz ich mm. pp. zwiąskowyh towarzistwa buntowac sie przeciw swym p. panom, cego postrzegszy, ich mm. poymac kazaly w Kielczah 24 y co winn[i]eyszyh męczyc y potraczic roznie

⁶⁷ Аудієнція московського посла 24 березня, українського і татарського 28 березня 1662 р.: *Ochmann Stefania. Sejmy lat 1661–1662: Przegrana batalia o reformę ustroju Rzeczypospolitej.* – Wrocław, 1977. – S. 198, 200, 208–210. Див. інструкцію на сейм від Юрія Хмельницького для його послів Григорія Гуляницького, Івана Креховецького, Василя Глосинського та Еразма Каплонського з Чигирина від 13 березня 1662 р.: Там само. – S. 209–210. Див. також: *Ochmann-Staniszevska Stefania, Staniszevski Zdzislaw. Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy: Prawo – doktryna – praktyki.* – Wrocław, 2000. – Т. 1. – S. 326.

kazaly: rostrzelac, scinac etc. Y w Szkawinie takze dwu rostrzelialy o tez bunty, zeby panow znoszyc swoyh hczyely, a samy na ych poczty osiadacz z podvodu cziiegos, y iuz panowie nie wierzili celiadzy swey, alie sie somy wartowali y ostrozny bely.

№ 328

30 квітня 1662 р. – Нотатка про повернення єврейського посольства з сейму до Казимира, яке привезло до міста морову хворобу

30 aprilis Zydzi, ziezdaiać sie z Warszawy do Kazimierza, swego miasta, zapowietrzeli sie iesce Warszawie y vmar ieden zaraz, przyiehawszy na sabat do domu, o cim bel *rumor*⁶⁸ niemały. || (арк. 1288)

№ 329

29 квітня 1662 р. – Нотатка про прибуття сина Володислава Домініка Острозького-Заславського Олександра Януша на науку до Кракова і складчину євреїв Казимира з передмістями з цього приводу

29 aprili[s] przyiehał i. m. p. [Aleksander (?)] Zołkiewsky⁶⁹, rohmistrz, od i. m. p. [Jana Samuela] Swiderskiego s Kielcz⁷⁰, marszałka koła zwiaskowego woysk i. k. m. Prziwioz xziażęcia mlodego [Aleksandra Janusza] na naukę do kolie[g]ium swie[tego] papierzy, nieboscika xzyazecia Ostrowskiego Dominika [Ostrogskiego-Zasławskiego], woiewody krakowskiego, sina. A słać miał asigniatią do Zydow y do przedmiescań, aby sie na ie zložely na 800 złotych. Słał tez y do nas na Kazimierz, prziwitalismy go cielięciem y parą garczy wyna y *honorarium* iemu obiecaly. P. [Wawrzyniec] Mrockowyc burmistrzem bel za p. [Pawła] Przytułowycy natencas horego.

№ 330

Новини про політичне протистояння між Османською імперією і Габсбургами з приводу Угорщини та Семигородського князівства

Z Węgier y z Orawy⁷¹

Cesarz i. m. [Leopold I] posłał do Turek posła swego, tractuiac koło pokoioi po zabiciu Kymi[na] Ianusa [Jánosa Kemény], xzyażęcia siedmigrockiego,

⁶⁸ *rumor* – поголос, розмови.

⁶⁹ *Janas Eugeniusz*. Konfederacja wojska koronnego w latach 1661–1663: Dzieje i ideologia. – Lublin, 1998. – S. 276.

⁷⁰ У рукописі “s Kliecz”.

⁷¹ Слово правлене.

ktor[y] był od cesarza podani, a tę, co od Turkow podany [Michael I Apafi], ten go z wojskiem tureckym zabił.

Wojsko cesarskie, Węgrzech będące, od biedy y niewcasu znedznione umieralo, ze go na 10000 y wiecey wymarło. Na zimę z Węgier kazono powrocic na lieżą y roznie yh cesarz i. m. kazał rozłozyc blisko granicz węgierskyh y polskyh w Orawie w majątnosciach p. grofa [Stefana] Tekieliego. 6000 położono od miesopust, a na swiątky więcey położono przez granice polskie do Węgier. Na Zywiec sly 3000.

Cesarz i. m. seym walny odprawy Węgrzech, rokos ma z Wę[g]ry.

*It[em]*⁷² seym w Niemcieh odprawuie sie walny w Ruspurku [Presporku] koło woyni z Turkiem, do ktorego posly posłono o tractaty pokoju. || (арк. 1289)

№ 331

5–29 березня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про суспільне, побутове, господарське, адміністративне, кримінальне життя Казимира і зловживання конфедератів коронної армії у вибиранні хліба

Martius 1662

5 marty Katarzyna Lenartkowicowa czyniela testament w horobie, o co sie Sobestian, maz iey, frasował a nie wiedział o co y kłopotał sie zoną. Prętko potym ozdrowiała. Som sie rozniemog z piatku na sobotę, trzy dni horował⁷³. Gorączka maligna przypadła, oziebiecie wielkie rok y nog. Umarł, pohowań u Bozego Ciała, ktorego dusy nie[ch] Pań Bog będzie milosciwy. Amen.

6 marty seym sie miał skonczyc, nie skonceł. Prolongowano go daly, pocał sie *20 february*.

13 marty wyiehaly od nas pp. żołnierze zwiaskowy. Staly 3 niedzielle od poniedziałku do poniedz[iałku]⁷⁴, zegałem ych sprawy. P. pisarz [Andrzej Suszycki] podkał sie z niemy w drodze, iadac s Kielc⁷⁵, y oddal im list.

14 marty p. Mykołay Lutecky kupiel plac na Psim Rynku y Dadonkłowica, kusnerza y miescanina kazim[ierzs]kiego. Otrzymał zapis w actah consularnyh *cum oneribus*⁷⁶.

15 [marty] otrzymalismy kwyt od Rzeczypospolitey na zł[otych] 2000, cosmy daly z copowih piniedzy na p. żołnierzow.

15 marty hłopcow dwa małych, alie złodzieiow wielkych, poimano, do ratusa ych oddano do wiezienia. Prziznali sie, ze liudziom sieła skody y

⁷² *item* – також.

⁷³ Надпис на маргінесі: “17, 18, 19 y 20 *marty*” (тобто фраза “trzy dni horował” не виключала п’ятницю, що припадала на 17 березня 1662 р.).

⁷⁴ Тобто від неділі 19 лютого до понеділка 13 березня 1662 р. (див. док. 318).

⁷⁵ У рукописі “Клиес”.

⁷⁶ *cum oneribus* – з тягарями, повинностями.

kosciółowy nacinieli. Ieden od roku krad, starsy, a tego młodszego namowił od cwierczy roku. Kazalismy yh rozgamy osiec y wignac z miasta sługom, starsemu pliağ 40, a młodse[mu] 10 dono.

15 *marty* Pułtoracka *ali[a]s* Stasikowa zapisała kamięncę swoię na Iacubsky vlyczy zięciowy Smieskowycowy y corce swey w actah consularnih *cum oneribu[s]*.

16 *marty* enolą wywodzyl Mykołay Bednarz, co poiał starsą Zelaskownę y mieyskie przyał przedtym, alie muskietu nie oddał⁷⁷ y do cehu kacmarzskiego wstęp vczyniel 16 *marty* we cwartek. A nazaiutrz w piątek 17 [*marty*] roznemog sie po tym bankiecie, bo beł starsym u p. kacza[rzow].

16 *marty* p. Oycikowa zapisała sie na kamięncy swey na poboro[w] 15 y podimne 2 y skłatky na zołnierzow ze zł[otych] 48.

18 [*marty*] zgorzał dom za Skawynską bromą na gruncie Bozego Cyala kowaliowy⁷⁸, alie sie zaraz pobudował, a przedtym w Mislienich domow kielkanascie.

23 *marty* zapisalismy pod gorą⁷⁹ hłopu grunt, troie dozywotne samemu, samey y dziedzięciu, potym na miasto do nas. Na rok cinsu zł[otych] 4 ma dawac, a na pobor po g[ro]sz[y] 2. Mismy mu dali hrostu z berca.

23 [*marty*] skłatka beła uhwaliona po zł[otych] 2 na drogę Warszawską w sprawie z p. [Hieronimem] Rubinkowskym y wykupyc priwilieyia. Wibieral ią p. Gielarzy [Wacławowicz], p. Tomaskowyc. *Laudum*⁸⁰ zaraz *sup pena captiuationis*⁸¹, kto nie odda, stanęło (nie wibraly, ieno zł[otych] 100 przez niedbałos[c] y tih, co wibierali, y tih [...]⁸²).

28 *marty* consora do Warszawy odprawilismy z listami do iuristy, poslalismy mu 2 cerwone w sprawie s pane[m] Rubinkowskym. Zołnierze mu odieli listy, citaly y cerwone 2 wzily. Listy mu wrociely.

29 [*marty*] electya stanęła z pp. ławnikow w kolie do słuhania lycby, wibrali mężow y z cehow po iednemu. Do roku ta electia ma bydz. Co rok obrona wedlie pliebiscitu ławnikow a mężow 4, s ceh[ow] stereh po iędnemu.

⁷⁷ Див., напр., статут шевського цеху у Львові (1696): Економічні привілеї міста Львова (XV–XVIII ст.) / Упоряд. Мирон Капраль. – Львів, 2008. – Док. 123. – С. 542.

⁷⁸ Слово дописане над рядком.

⁷⁹ Далі закреслено: “na Sokolin[cu]...” (нерозб.). Над рядком дописано: “Pod gorą na Sokolincu”.

⁸⁰ *laudum* – ухвала.

⁸¹ *sub poena captiuationis* – під карою ув’язнення.

⁸² Далі текст Ґолінським не дописано, дужка не закрита.

№ 332

Новина про пожежу міст Подолинця та Лібниці

30 marty miasto we spisky ziemy pogorzalo, Podoliniecz, węgiersky graniczny, a przedyini[m] Lib[n]ycza.

Panow [...] ⁸³. || (арк. 1290)

№ 333

1–29 квітня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про адміністративне, господарське життя Казимира, відносини міста з конфедератами коронної армії та початок чуми у єврейській дільниці

Aprilis – kwiecień

Die 1 apr[il]is] p. [Wawrzyniec] Mrockowyc burmistrzem.

14 aprilis u s. Katarzyni na Kazimierzu w kliastorze vmar x. Balcer Mstouius⁸⁴ [Mstowski], prouinciał, stary cłek kalieczny.

21 [aprilis] vmar p. Węgrzynowycz [Andrzej Węgrzynowic zwany Gorayski]⁸⁵, rayca starszy krakowsky. Pedągrik wielky, nosono go, zawsze liezał, a przecię residentem bywał az do smierczy. Pohowon w kapliczy u S. Duha u drzwy wielkych po liewey rece, whodzac do kosciola.

29 aprilis zapisał sie p. burm[i]s[t]rz y p. woyt [Maciej Zawada] p. Piehockiemu, co Warszawie kazal swyh piniedzy pozycic na sprawę naszą zł[otych] 130, alie iemu ny[e] oddali lunarowie zł[otych] 30. U p. [Jana] Zakrzewskiego cinsu ze skłatky ma bycz zł[otych] 100 oddane y wiprawilismy listy przez woznice p. [Hieronima] Rubinkowskiego do Warszawy.

29 [aprilis] przyiehal z Kielc⁸⁶ od i. m. p. marsałka [Jana Samuela Świderskiego] i. m. p. Zołtowski, znowu nie miałczy⁸⁷ do nasz assignaty, ieno na przedmiescyu. Dalismy mu przeczye conten[tat]iey zł[otych] 100, a przedmiescia składaly y Zydzy daly zł[otych] 60. Wibrał z roznyh [i]urisdiciti zł[otych] 800.

28 [aprilis] przyiehali Zydzy z Warszawy, puscic kazal yh i. m. p. podstaroscy [Jan Tomisławski]. W sobotę umar zaraz Zyd ieden. Dowiedzielismy sie tego, aby Zydzy nie wihodzili z miasta, tegosmy hczyely. P. Mrockowycz posłał dwu ławnykow do nyh na rewyzyią y widał ym atestatya, ze u nih zdrowo. Piece[c] przylozyl a napisal “*proconsul et consules*”⁸⁸, hoc zaden raica na to nie pozwolyal.

⁸³ На цьому слові обривається недописаний Голінським останній рядок аркуша.

⁸⁴ Слово дописане над рядком.

⁸⁵ *Bieniarzówna Janina*. Mieszczañstwo krakowskie XVII w.: Z badañ nad strukturą społeczną miasta. – Kraków, 1969. – S. 170.

⁸⁶ У рукописі “Клиец”.

⁸⁷ У рукописі “nie miałczy”.

⁸⁸ *proconsul et consules* – бургомістр і райці.

Za burmistrzostwa p. Mrockowica zoldaczy, ktorzy stali w Kazimierzu, co wartowały zomku z rosказania i. m. p. podstaroscego, i. m. p. [Stanisława] Kalinowskiego, comendanta zomkowego, seruis gielt miasto musiało zoldakom pozwoliec płaczyc, na kazdy tidzien zł[otych] 60. A to beło przy bitnosczy pa[na] [Macieja Kazimierza] Tretera, raice kazimierzskiego. Do skoncenia seimu uprosili, a potym do seimiku *relationi[s]*⁸⁹ y potym daly dawac miescanie musieli.

29 *apryly[s]* p. Paweł Przytułowycz burmistrzem nastaię; ze hory, p. Mrockowycz zon burmistrzostwo obiał, odprawiac pocał.

№ 334

1–4 травня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про завершення варшавського сейму, кримінальні історії в Казимірі та відносини міста з конфедератами

May

1 may seim sie skonceł. Beł niedziel 10⁹⁰.

3 may zoldaczy do Lexa [Maciej Wolny zwany Lex] mur wiłamali do skliepu y pokradli go, iako iest o tym wizey⁹¹, na zł[otych] 2500 skody, [...] dał obiesic iednego, a drugiego sciać⁹². W Kazymierzu p. comendant ih osadzieł na zamku, powiesił iednego, Lurensa, ze tam pokrat piniądze.

4 may consens daly nom p. Rzeczpospolita na zł[otych] 30 dac pp. zwiąskowym, Zołtowskiemu.

№ 335

Новина про конфлікти конфедератів коронної армії з сеймом Речі Посполитої з приводу укладення конституції

To slyhacz z Warszawy, ze ih m. pp. zwiąskowy obozēm sie polozely kolo Warszawy, na 15000 tysięcy yh rahuyą, y nie hcą nikogo wypuscyc z Warszawy, az constitucie obacą, iako uradzily, y iesly ych *petita* y *puncta*⁹³, ktore podaly, miały wagę swą y stanęły, a mianowicie koło ich mm. kanclerzow koronnego [Mikołaja Prażmowskiego] y lytewskiego [Krzysztofa Pasa], y ynsze *puncta*. Staneła zgoda⁹⁴. || (арк. 1291)

⁸⁹ *relationis* – реляційного.

⁹⁰ Надпис на марґінесі: “10 niedziel beł”.

⁹¹ Див. више док. 316 (арк. 1280).

⁹² Надпис на марґінесі: “Stracono 2”.

⁹³ *petita* y *puncta* – вимоги й умови.

⁹⁴ Далі закреслено з абзацу: “Zołdak...” (нерозб.).

11–25 травня 1662 р. – Нотатки Мартина Голінського про ревізію
в єврейській дільниці Казимира з приводу поширення чуми
та інші відомості

11 *may* kazalismy do Zydow na rewyzyią za roskazaniem i. m. p. podstarosciego krakowskiego zomku [Jana Tomisławskiego] przy woznym zomkowim imsczy y drugim porucnikiem i. m., a my poslali p. [Marcina] Misieckiego, p. [Jana] Kitnera, p. Naymana [Krzysztofa Najmana]⁹⁵, ławnykow, czyrulikow takze naszych 2, p. Mankowskiego Alexandra y p. Iona Zakrzewskiego, y dwu woznyh nasyh kazymierzskych, Iurkow obu. Za burmistrzostwa p. Wawrzinca Mrockowycy, który doprawiał burmistrzostwo za p. Pawła Przytułowycy, bo horował na puhlynę. Gdy posly do Zydow, hodzily od kamience do kamience kazdy zydowsky, popisuiac kamience, ktorego Zyda ktora iest, y patrzaly, iesly iest ktory Zyd hory albo iesly nie umarł. Posłał i. m. p. podstarosczy s tey atestatyą do pp. radziec⁹⁶ krakowskych, azeby Zydy kazali puszcyc do Krakowa, gdysz tez iuz dwie niedziely miewali, iak ych nie puscaią do Krakowa, a z łasky Bozy nicz nie slyhacz. P. Pryamy [Gerard Priami]⁹⁷, Włoch (pedaly, ze Zyd krzcony włosky), bel burmistrem natencas krakowskym, pedogrik, na krzeslie sie nosono, ten odpediał, ze panow radzyec obeslie na to. Dopiero, iak sie namowią, dadzą respons i. m. p. podstarosciemu. Tam nie daly znac rychło. Posłał i. m. p. podstarosczy drugie raz do nich. Odpedzieli, ze iesce tego ucinic nie mogą tak prętko etc. Rozgnyewał sie i. m. p. podstarosczy y kazal piehocie tey, ktora stała w Kazimirzu u nas, zoldaczy, co w zomku na warcie⁹⁸ bywaly, aby sła ta piehota y bromę Grocką aby otworziwszy, staly w bramie, a Zydy wpuscieli do Krakowa. Belo to⁹⁹ w piątek y wesly smelie Zydzy, bo myeyska piehota pouczyekala, a porucnyka myeyskiego krakow[skiego] wziewa piehota zomkowa do zomku y trocziną mu sie dostalo y do wieze złodzieysky wsadzono o to, ze sobie liekcze powazaly prozbę y roskazanie wisse zomku krakowskiego.

14 *[may]* i. m. x. official biskup laodyczky [laodycejski], suffrogon krakowsky [Mikołaj Oborski], poswiacał oltarz s. Tomasa a Villanoua u s. Katarzyni, który dał zbudowac y z gruntu prawie i. m. p. [Maciej Kazimierz] Treter, *doctor iu[ri]spr[udentiae]*, raica kazimierz[sky], swim kostęm.

⁹⁵ *Stańczyk Sebastian*. Urzędnicy miejscy Kazimierza koło Krakowa od połowy XVI do końca XVIII wieku / Rozprawa doktorska. – Kraków, 2020. – S. 287.

⁹⁶ Далі закреслено “kazymierzskych”.

⁹⁷ *Bieniarzówna Janina*. Mieszczañstwo krakowskie XVII w.: Z badań nad strukturą społeczną miasta. – Kraków, 1969. – S. 166.

⁹⁸ Слово правлене.

⁹⁹ Далі закреслено “we swartek”. Надпис на маргінесі: “12 *[may]*”.

Poswiał zaraz paciorky y obrazy y crucifixe, y moy tez kruczifyx y obrazek¹⁰⁰ poswiecył, kielkanascie drobnyh do kzyżek y odpustu rok nadał, kto beł przy tym poswianieniu, a na oktawę na bezrok kto będzie *14 may* na tę pamiątkę w tym koscielle przy tym oltarzu, to 40 dny odpustu otrzima. Cestował i. m. p. Tretera i. m. x. sufrogon y inyh duhownyh, co przy teh actie bely.

№ 337

16 травня 1662 р. – Нотатка про скликання сеймику у Прошовичах та посольство казимирських міщан на це зібрання шляхти

16 may we wtorek krzizowy seymyk beł w Prosowicah *relationis*¹⁰¹ po seimie warsawskim 2 niedzielnim (alie trwał niedziel 6, pocąwasy *a die 6 marty*, skoncel sie *2 may*). Seimyk sie skoncel we srodę do południa. Posilalismy od miasta p. Marcina Misieckiego, starszego ławnika, y p. Andrzeia Susieckiego, pisarza mieyskiego, na ten seymik – daremni kost. Beli na tim sey[miku]. Czo na s[ey]mie uhwaliono, to pp. postowie presentowały, alie ich moscz p. zwiąskowy nie kontentowali sie tym y poky constitutiey durkowany nie obaczą. Vhwalieli na seim[ie] na zapłate woysku pogłowne na duhownih, swieckyh, wszistkyh panow y senatorow, arczybis[kupow], biskupow, opatow etc. y p. woiewodow, kastelia[now], starostow od naywissego do nanissego, telko coby 10 przechodzyło, to wolen. A zebraly y na ich m. pp. hetmanow, y zolnierzow wsz[ystkich]. || (арк. 1292)

№ 338

18–25 травня 1662 р. – Щоденникові метеорологічні нотатки Мартина Голінського та відомості про хворобу його дружини

18 dnia maya w dzien Bozego Wstąpienia ze srody na czwartek w noczy beł mroz wielky, ktory poraziel¹⁰² na ogrodah zioła, iarzyni, dunie, melioni, na sadah drzewa, owoce, fygy, brzoscynie, wyno, grohy y zbozom sie dostalo, ktore kryte by[ło], y sn[i]jeg beł.

19 [may] w piątek snieg beł wielky, krupy sn[i]ezne. Caly dzien set, alie mroz nie taky beł, iak pierszy. Sobota zymna, wietrzna bela, a w gorach snieg wielky spad. A tak trwaly zymna na dwie niedzieli[e], az do Bozego Ciala (az y w piecakh ludzie palieli).

25 may ze srody na czwartek o pułnoczy pani moia [Anna] padła srodze w skliepie posackę na ręce, kędy sobie bardzo ręce narwała, palcow, az po

¹⁰⁰ У рукописі помилк. “obrakez”.

¹⁰¹ *relationis* – реляційний.

¹⁰² У рукописі “powarzel”.

lokczye ią bolialy, alie palce nabardzy. Liezala 3 niedzieliie y rozmaite rzeczy sie ciniely na nie. Bel doctor zydowsky y p. Lescina [Marcin Leszczyna]¹⁰³, y p. Iañ Zakrzewsky, cyruлык, ten dobrze radzył, y opatrowali.

№ 339

*23 травня 1662 р. – Новина про генеральне коло конфедератів
коронної армії у Хенцінах та його рішення*

23 *may* pod Hęcinamy mieli koło swoje ich m. pp. [Jan Samuel] Swiderzsky, marsalek kola zwyżskowego ricerzskyego woysk krolia i. m. Nie hczyeli przyiącz, czo dlia nyh uhwaliono pogłowne, telko na tyh, ktorzy maią maiętnosczy, abi cy płacil[y] od siebie. Y uhwalieli 16 punctow medzy sobą, z ktoremu poslaly poslow swyh do krolia i. m. [Jana Kazimierza], prosąc, zeby takze tu mieli zapłatę, w Krakowie comissyą albo kędy indzy, belie s tę stronę Wysly, a nie pode Lwowęm, iako te punkta są opisane nizey¹⁰⁴.

Łąky wsistkie wypasuią tak liezie w[iey]skie, mieyskie y duhowne, y sliacheckim sie dostaie, y liudziom upzirkzenie celiadz yh cini.

№ 340

*30–31 травня 1662 р. – Нотатка про господарські справи
Мартина Голінського та побутові новини з життя
казимирських міщан*

30 *may* pani [Jadwiga] Lięmesowa¹⁰⁵ takze tez padła ze wshodu y potłukła sie, rękę y nogę, alie nie długo horowała.

31 [*may*] we srodę po swiátkach w suhe dni otrzymałem zapis na pliac pusty na Tkaczy uliczy od pani Katarzyni Krupinsky, wdowy (podlie domu Wilkowskyh, a teraz mego od nih kupionih 19 *aprilis* we srodę 1662. W actah scabinalnih. A pierwey od Zyda na dług zł[otych] 200 cessayą *die 29 marty 1662*), a z drugą stronę Adoma Hałupky grunt lieżący a w telie sciani mego ogroda. Przisiegła na wiarę zł[otych] 200 y na dług zł[otych] 250, co męzowy pozycęła, gdy ten dom kupowaly, y na te sumę ucinela my cessayą y wsistkie prawo, ktore iakye miała¹⁰⁶. || (арк. 1293)

¹⁰³ *Stańczyk Sebastian*. Urzędnicy miejscy Kazimierza koło Krakowa od połowy XVI do końca XVIII wieku / Rozprawa doktorska. – Kraków, 2020. – S. 83.

¹⁰⁴ Див. далі док. 341.

¹⁰⁵ *Stańczyk Sebastian*. Urzędnicy miejscy Kazimierza koło Krakowa od połowy XVI do końca XVIII wieku / Rozprawa doktorska. – Kraków, 2020. – S. 77.

¹⁰⁶ Далі у рукописі арк. 1293–1295 писані іншою рукою і вклеєні Голінським до книги.

№ 341

23 травня 1662 року, Хенціні¹⁰⁷. – Рішення генерального кола конфедератів коронної армії з вимогами до короля та Речі Посполитої з коментарем Мартина Голінського

Zgodne woysk i. k. mci postanowienie tak polskich, iako y czudzoziemskich, w kole generalnym odprawuiącym sie w Chencinach die 23 may ann[o] 1662.

1m[o]. Zastawiaiąc sie za chwałę Bożą y oyczyznę y chcąc, ona aby była *in suo robore conseruata*¹⁰⁸, woysko *declarat*¹⁰⁹, wszystkie dobra duchowne, nic nie excipuiąc, ogołem wszystkie, od wszelakich wvolnic sequestrow y reuisiey.

2do. Maiąc zawsze narod polski w powinney obseruantiey maiestat i. k. m., p. n. młcie^o, osobliwie teraz, ktorego oycowskiey doznawa miłości, dobra stołowe wszystkie, tudziesz cła y komory wszelakie tak solne, iako y ponadwisłne, w ktorzich by myta wybierano, wwalnia woysko od wszelakich sequestrow, tudziez *in omni genere*¹¹⁰ dobra, iako to starostwa y insze dzierzawy.

3tio. Vpatruiąc woysko zatrudnienie ztąd płacey swoiey, gdyz tak lud vbogi wyniszczony iest, ze sam przez się bez panow y dzierzawcow podatkom vchwalonym wydołać nie może, possessores zas ich *nullo modo*¹¹¹ wspierac mogą, gdy dobra maią w swym zawiadowaniu żołnierze, tedy teraznieyszym postanowieniem dobra i. k. m. wwalniaią sie *tenutarys*¹¹². Te iednak trzy punkta *ea supposita condicione*¹¹³, aby constitutią drukowaną miec *ad oculum*¹¹⁴, w ktorey by dosić sie stało, iako ich mm. pp. commissarze od i. k. m., p. n. młciego, zesłani woysku obiecali, za ktorey obaczeniem i. m. p. marszałek [Jan Samuel Świdorski] vniuersały swoje rozesle do pułkow y do wszystkich reuisorow, ktorzy z attestatiami *a possessoribus*¹¹⁵ danemi zieżdzac będą powinni, ze nic sobie nad wolą woyska według opisanego naypierwszego tractatu nie pozwalali

¹⁰⁷ В інших копіях дата від 26 травня, що трапляється й у науковій літературі, див.: *Janas Eugeniusz*. Konfederacja wojska koronnego w latach 1661–1663: Dzieje i ideologia. – Lublin, 1998. – S. 125; *idem*. Żołnierskie sejmiki: Koła wojskowe na obszarze dawnego województwa sandomierskiego w latach 1661–1663 // *Z Dziejów Regionu i Miasta: Rocznik Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Skarżysku-Kamienniej*. – 2010. – R. 1. – S. 42. Однак в оригіналі з Бібліотеки Чарторийських датування таке саме, як і в Голінського, див.: *Kersten Adam*. Stefan Czarniecki 1599–1665. – Warszawa, 1963. – S. 469–470.

¹⁰⁸ *in suo robore conservata* – збережена у своїй силі.

¹⁰⁹ *declarat* – декларує, оголошує.

¹¹⁰ *in omni genere* – будь-якого роду.

¹¹¹ *nullo modo* – у жоден спосіб.

¹¹² *tenutariis* – від державців.

¹¹³ *ea supposita condicione* – з тією умовою.

¹¹⁴ *ad oculum* – перед очима.

¹¹⁵ *a possessoribus* – власниками.

y to sami wczynic powinni, wchodząc dalszych turbaty, które by ztąd *subsequi*¹¹⁶ mogły na przyszły (da P. Bog) commissiey, który jeżeli jaką krzywdę wczynił nad tractat generalny, *respondere*¹¹⁷ będzie powinien na niey.

4to. Dalszy sustentament woyska, o którym by czekać mogło zasług swoich, taki sobie dla dobra Rzepltey wynayduie sposób ryczerstwo, aby *certam summam*¹¹⁸ wziąć z wojewodztw krakowskiego y sendomierskiego, która *declarabitur*¹¹⁹ iak wielka bydz ma ich mm. pp. commissarzom *ad rationem*¹²⁰ zasług, y ta summa aby na swoje miejsce zwieziona była, a za assignatiami ie^o mci pana marszałka woysk według terazniejszego porachowania przez deputowanych ich mmciow, co ktorey chorągwi albo pułkowi, tudziez y regimentowi należeć będzie, rozebrana. *Caueant*¹²¹ iednak ich mm. pp. porucznicy, aby dawali te pieniądze takowemu thowarzewstwu, którzy by zasługi mieli w woysku, choć nie pod tą chorągwią, pod którą *ad praesens*¹²² służą, byle pod inszemi, a to z ratiey pewney. Ta zaś summa bydz ma iako nayprędzey zwieziona, *laborabunt*¹²³ w tym ich mm. pp. commissarze. Inaczey by sie woysku przyszło rzucic znowu do brania chlebow, a ztąd by było wielkie zatamowanie podatkow.

5to. Commissia we Lwowie lubo constitutią iest determinowana, iednak z pewnych consideraty woysko wprasza i. k. m., p. n. mciogo, aby ją *transfere*¹²⁴ raczył ztamtąd, zeby po tey stronie Wisły była *in centro*¹²⁵ woyska.

6to. Iako zawsze *advigilabant*¹²⁶ chęci ryczerstwa wszytkiego koło dobra Rzepltey y teraz nie chcą *deesse*¹²⁷, iako prawdziwi synowie tey oyczyzny, widząc *imminentia pericula*¹²⁸, zeby nie mieli pewną quotą ludzi swich Woysk secundować Zaporowskich, stanęło tedy za zgodnemi głoszami, obaczywszy wprzod melioratią || (арк. 1294) constitutiey, pewną część ludzi posłać w Ukrainę pod regiment i. m. pana [Mikołaja] Chłopickiego¹²⁹ tą iednak conditią, aby y ci ludzie tak polscy, iako y czudzoziemscy, którzy są *extra nexum, sine omni mora*¹³⁰ poszli w Ukrainę.

¹¹⁶ *subsequi* – виникнути.

¹¹⁷ *respondere* – відповісти.

¹¹⁸ *certam summam* – певну суму.

¹¹⁹ *declarabitur* – буде оголошена.

¹²⁰ *ad rationem* – в рахунок, беручи до уваги.

¹²¹ *caveant* – нехай вважають, нехай подбають.

¹²² *ad praesens* – на даний час.

¹²³ *laborabunt* – працюватимуть, докладатимуть зусиль.

¹²⁴ *transfere* – перенести.

¹²⁵ *in centro* – в середині, в центрі.

¹²⁶ *advigilabant* – зважали на, підтримували.

¹²⁷ *deesse* – бути осторонь.

¹²⁸ *imminentia pericula* – навислу загрозу.

¹²⁹ *Janas Eugeniusz*. Konfederacja wojska koronnego w latach 1661–1663: Dzieje i ideologia. – Lublin, 1998. – S. 187, 189.

¹³⁰ *extra nexum, sine omni mora* – поза зв'язком, без зволікання.

7mo. Iako *dispartitae vires*¹³¹ nie bywaią dobre, ale y owszem szkodzące Rzepltey, tedy na tym są woyska i. k. m. y Rzepltey, aby diuisia i. m. p. woiewody ruskiego [Stefana Czarnieckiego] koniec iuz wzięła tak *in re*, iako *in nomine*¹³² y aby więcey iuz nie była diuisią, ale weszła *ad corpus*¹³³ całego woyska y chleba extraordinaryinego y niezwyuczaynego brać sobie nie pozwalala, gdyz *eo ipso*¹³⁴, gdy sobie pozwoli brać, *pro hostibus*¹³⁵ woysk i. k. m. y Rzepltey, *in quantum* by¹³⁶ sobie pozwoleli, maią bydz poczytani.

8u[o]. Widząc woysko wielką oziębłość ich mm. pp. posłow ziemskich *in promovendo bono publico*¹³⁷, kiedy na ich mm. pp. pieczętarzow, ktorzy sie nie vkazali bydz prawdziwemi straznikami praw y wolności, zadnego nie chcieli *formare iudicium*¹³⁸, zaczym patrząc na rozdwoienie ziednoczonych geniuszow starszych, braći swoich, ten punkt o ich mmciach *ad futura comitia reseruant*¹³⁹ sobie woyska i. k. mci y Rzepltey, stoszując sie *ad unionem iuratum*¹⁴⁰ z woyskami W. X. Litewskiego.

9n[o]. Poniewaz dozywotnią nad woyskami iasnie wielmożni ich mm. pp. wodzowie woysk i. k. mci y Rzepltey maią *potestatem*¹⁴¹, tedy, vpatrując *commoditatem Reipublicae*¹⁴², superseduią od punctu, ktorzy był włożony w instructią, aby ich mm. nie byli dozywotniemi, *salvis* iednak *modernis et ea supposita conditione*, aby im była *praescripta lex*, zeby *ea potestate*¹⁴³ nie aggrawowali tak dobr, iako stąnu slacheckiego y żołnierskiego.

10mo. Zawzdy woyska w oczach pana swego y Rzepltey a wodzow swoich głowy swoje dla całości onych nosiły y noszą, tedy było by to *quid incompatible*¹⁴⁴, kiedy by ta głowa, ktora zostae w obronie, miała *in redimendo*¹⁴⁵ contributią iaką od siebie dawać, dlaczego *ex multis consideratis*¹⁴⁶ od niey dawać nie pozwalaią, *exceptis*¹⁴⁷ dzierzaw swoich, z ktorych *in simili*¹⁴⁸ z drugimi dawać powinni.

¹³¹ *dispartitae vires* – роз’єднані сили.

¹³² tak *in re*, iako *in nomine* – і за змістом, і за назвою.

¹³³ *ad corpus* – до цілості, до складу.

¹³⁴ *eo ipso* – тим самим.

¹³⁵ *pro hostibus*... maią bydz poczytani – мають вважатися за ворогів.

¹³⁶ *in quantum* by – якби.

¹³⁷ *in promovendo bono publico* – у сприянні для суспільного добра.

¹³⁸ zadnego nie chcieli *formare iudicium* – не хотіли влаштовувати ніякого суду.

¹³⁹ *ad futura comitia reseruant* – залишають для майбутнього сейму.

¹⁴⁰ *ad unionem iuratum* – до скріпленої присягою союзу.

¹⁴¹ *potestatem* – владу.

¹⁴² *commoditatem Reipublicae* – інтерес Речі Посполитої.

¹⁴³ *salvis* iednak *modernis et ea supposita conditione*, aby im była *praescripta lex*, zeby *ea potestate* – однак зі збереженням теперішніх і з тією умовою, щоб для них було встановлено закон, щоб цією владою.

¹⁴⁴ *quid incompatible* – щось неприпустиме.

¹⁴⁵ *in redimendo* – натомість, навзамін.

¹⁴⁶ *ex multis consideratis* – добре обдумавши.

¹⁴⁷ *exceptis* – окрім.

¹⁴⁸ *in simili* – однаково.

11mo. Bacząc oczywisty dishonor woyska i. k. mci y Rzepltey, który odniosło od i. m. p. Bielenskiego y pana [Daniela] Persa tak przez vczynek, iako y mowę, który iako *effraenatus absolute*¹⁴⁹ pozwoleł sobie aggrawować commissarzow zostawiających *in persona*¹⁵⁰ woysk i. k. mci y Rzepltey na cłach, tedy vpraszaia, aby słuszne z niego odniesli dishonoru swego vkontentowanie.

12m[o]. Maiąc osobliwy respekt na vbogi klasztor wielebnych panien zakonnych reguły s. Norberta y conuentu tamecnego, pozwala ryczerstwo z zwykley commiserathey po grosu z konia z czwieri iedney na pszyszley, da P. Bog, commissiey dać, ktore pieniądze plenipotent ich mmc przy zapłacie generalney odbierze.

13m[o]. Za zgodą iednostayną woysko pozwoleło i. m. panu Remigianowi Sołtykowi, który sobie za pozwoleniem i. k. mci od i. m. p. podskarbiego wielkiego koronnego [Jana Kazimierza Krasińskiego] otrzymał assignatią do i. m. pana Wienieckiego, na cłach we Lwowie będącego, na pewną summę *ad rationem*¹⁵¹ prouisiey trubeckiey, aby onemu za listem i. m. pana marszałka wydana była.

14m[o]. Iest to *christianum labentibus porrigere manum*¹⁵², od ktorego dobrego vczynku woysko i. k. mci, nie receduiać, tedy pozwoleło instantią swoią dzwignąć przed maiestatem panskim i. m. p. Woyciecha Zielenskiego. || (арк. 1295)

15[m]o. Iako raz woysko wzięło ie^o mci pana [Hieronima] Radzieiowskiego pod swoię protectią, tedy y do końca wspierać go chce v i. k. mci y całej Rzepltey y *securitatem*¹⁵³ mu dać obieczalo, *eo* iednak *praecauro*, *zeby hac securitate*¹⁵⁴ nic sie nie działo prawu pospolitemu wbrew.

16[m]o. Zbozom w spichlerzach, ktore są, nie ma bydz zadne zatamowanie y owszem wolny spust dla prędszych podatkow¹⁵⁵.

S tem wysłali do krolia imszy s kola swego ich moszcz pp. zwiąskowy, prosząc krolia i. m. o te puncta, aby bely aprobowane. Pozwoliel krol imoszcz na commissyą Warszawie y na niektore puncta.

Oddawac za dwie cwierczy naprędcze i. [m.] pp. zwiąskowim *pro die 4 iuly* Warszawie, a generalną zapłatę *pro die* [...] ¹⁵⁶ z pogłownego we Lwowie.

¹⁴⁹ *effrenatus absolute* – цілковито ошалілий, без стриму.

¹⁵⁰ *in persona* – в якості, від імені.

¹⁵¹ *ad rationem* – в рахунок.

¹⁵² *iest to christianum labentibus porrigere manum* – це по-християнськи: простягнути руку тим, хто падає.

¹⁵³ *securitatem* – гарантію безпеки.

¹⁵⁴ *eo iednak praecauro, zeby hac securitate* – але з тим застереженням, щоб цією гарантією.

¹⁵⁵ Далі до кінця аркуша дописано рукою Голінського.

¹⁵⁶ У рукописі дата не дописана.

№ 342

Нотатка про ухвалення на варшавському сеймі податків для оплати військової служби

Na zapłatę zupełną żołnierzom vchwaliono

Na seimie uhwalili pogłówne dawac, od kazdego począwszy, od dwor[u] kroliewskiego, duhownih, swieckyh panow senatorow, urzędnikow, miast, miasteczek, wszy, proboscow, pliebanow, zakonnikow według instructorza na to osobliwie do grodu wydanego ([...] telko). To ma bydz na potim, zeby tego do constituczy nie kładziono¹⁵⁷. W instructorzu taky tytuł dano: “*Subsidium Regipublice generalis contributionis*”¹⁵⁸ od stanow koronnih na seimie walnim dwuniedzielnim warsawskym extraordinariynim dnia 20 lutego 1662 vchwaliony” (a był seym 10 niedziel, bo sie pocał 20 dnia lutego, a skoncel sie dnia 10 maya)¹⁵⁹.

Stany Rzeczypospolitey, vwazayacz niezlicone ciężary y inne niebespieczenstwa oycizny, a calosc iey *et salutem populi*¹⁶⁰ za naywisse sobie prawo kładacz, ohotnie teyze oycyznie, matce swey miłey, na ratunek iey teraznieysy ofiarowaly *subsidium* nizey opisane dlia teyze przicini naywięcey, yz *stante hac calamitate temporum*¹⁶¹ panom po większey częscy za poddanih swoyh zakładac y płaczyc go przydzie. A naprzod stan duhowny, począwszy od i. m. p. arcibis[kupa] gnieznienskigo [Wacława Leszczyńskiego], az do wsistkyh insih ich moszcz.

I. m. x. arcybiskup gnieznienski;

I. m. x. arcybiskup lwowski [Jan Tarnowski];

I. m. x. [...] ¹⁶². || (арк. 1297)

¹⁵⁷ Надпис на марґінесі: “*I may seim sie skoncel, 10 niedziel był*”.

¹⁵⁸ *subsidium Reipublicae generalis contributionis* – пожертва загальної контрибуції Речі Посполитій. У рукописі помилк. “*Presidium*”. Див. про цей друк: *Estreicher Karol. Bibliografia polska / Wyd. Stanisław Estreicher. – Kraków, 1934. – Т. XXX. – S. 2.*

¹⁵⁹ У рукописі дужка не закрита. Правильна дата завершення сейму 1 травня 1662 р., як написано на марґінесі. Див.: *Ochmann-Staniszevska Stefania, Staniszevski Zdzisław. Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy: Prawo – doktryna – praktyki. – Wrocław, 2000. – Т. 1. – S. 323.*

¹⁶⁰ *et salutem populi* – і порятунок народу.

¹⁶¹ *stante hac calamitate temporum* – поки тривають ці тяжкі часи.

¹⁶² Далі текст Голінським обірвано і не дописано. Наступний арк. 1296 порожній.

№ 343

3 липня 1662 р., Єнджейов¹⁶³. – Рішення генерального кола конфедератів коронної армії з вимогами до короля та Речі Посполитої

Spolna wszytkiego rycerstwa tak polskiego, iako y cudzoziemskiego vchwała, co w kole generalnym *die 3tia iuly* odprawuiącego sie w Iendrzeiowie 1662¹⁶⁴.

[I.] Iako Bogu, tak y ludziom wiadoma musi bydz cierpliwosć woysk i. k. mci y Rzptej, gdy tak długo od i. k. mc cale dobrze zasłużonego sobie ludu, zadnego nie miawszy *ad victum*¹⁶⁵ posiłku, prosiło *ad rationem*¹⁶⁶ te dwa milliony zasług swych, co woysku lubo *non denegatur*¹⁶⁷, ale po staremu w rzeczy samey *non satisfactum*¹⁶⁸, musiało takze *adinuenire medium*¹⁶⁹, o czym by commissiey czekać mogli, to iest z vtrapionych ludzi brać chleby, w czym oswiadcza sie rycerstwo, ze gotowe tego nie czynic było, gdyby było *satisfactum*¹⁷⁰, to iest w wyliceniu wzwyż mianowaney summy, postanowia tedy sobie po złotych 20 na koń, a z lanu dwoch 40, co lubo z wielky boiaznię czyni, aby nieblogosławienstwo¹⁷¹ Boskie za ten płac vbogich ludzi nie nastąpiło, tedy to porucza *summo iudicio*¹⁷², Stworce nieba y ziemie, aby to *in capita* tych *redundaret*, ktorzy¹⁷³ są wzięciu chleba tego okazyami. Aze to mały pozytek¹⁷⁴, po staremu nie długo by żyć woysko z tego miało, tedy zleca i. mci panu marszałkowi swemu [Janowi Samuelowi Świderskiemu], aby *ex nunc*¹⁷⁵ wydal vniwersały swoje *in genere*¹⁷⁶ commissarzow, ktorzy te

¹⁶³ В інших копіях дата 4 липня 1655 р. Див., напр.: Бібліотека Чарторийських у Кракові. – Од. зб. 1655. – Арк. 181 зв. Текст на арк. 1297–1302 писано іншим почерком і вклеєно до рукопису; перед початком документа надпис рукою Голінського: “1662 die 13 iuly”. У нижньому лівому куті арк. 1304 його надпис, що стосується цього документа: “Z koła 3 iuly 1662 pp. zwiąskowoy zpod Iędrzeiowa”. Про скликання ради конфедератів 3 липня 1662 р. в Єнджейові див. далі у док. 350. У літературі див., зокр.: *Janas Eugeniusz*. Konfederacja wojska koronnego w latach 1661–1663: Dzieje i ideologia. – Lublin, 1998. – S. 130; *idem*. Żołnierskie sejmiki: Koła wojskowe na obszarze dawnego województwa sandomierskiego w latach 1661–1663 // *Z Dziejów Regionu i Miasta: Rocznik Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Skarżysku-Kamienniej*. – 2010. – R. 1. – S. 43.

¹⁶⁴ Рік дописано Голінським.

¹⁶⁵ *ad victum* – для харчування.

¹⁶⁶ *ad rationem* – в рахунок, з огляду на.

¹⁶⁷ *non denegatur* – не відмовлено категорично.

¹⁶⁸ *non satisfactum* – не задоволено, не виконано, не заплачено.

¹⁶⁹ *adinuenire medium* – шукати способу.

¹⁷⁰ *gdyby* було *satisfactum* – якби було заплачено.

¹⁷¹ Далі закреслено “iakię”.

¹⁷² *summo iudicio* – найвищому судові.

¹⁷³ *aby* to *in capita* tych *redundaret*, ktorzy – щоб це впало на голови тих, хто.

¹⁷⁴ Далі закреслено нерозб.

¹⁷⁵ *ex nunc* – від цього моменту, відтепер.

¹⁷⁶ *in genere* – загалом.

prowenta i. k. mc., tudziesz Rzeczy[pospolitey] maią, aby pieniądze wszystkie w sequestrze cokolwiek iest odesłali do boku i. mci pana marszałka, a on do tych pieniędzy powinien będzie obrać distributorow z residentow, ktorych będzie mieć przy sobie pułkowych, aby pieniądze *aequaliter*¹⁷⁷ podzielili na pułki y regimenty według rejestrow kieleckich, iako sie hleb zimowy dzielił, co 12 poborow distributorowie powinni być dać quotę commisarzom wiele, z ktorey¹⁷⁸ komory¹⁷⁹ pieniądze wezmą, a wzajem od deputatow, ktorzy o te pieniądze od chorągwi poiady regimentow powinni będą odbierać, iak wiele na ktorą chorągiew y regiment dostanie sie na koń. Tedy dalszy obmyslając sobie, maią iechac¹⁸⁰ deputaci do woiewodztw tych, w ktorych zimowe wybierały chleby, y tam także wybierać z łanu po zł[otych] 80, || (арк. 1298) aby sie te woiewodztwa z temi¹⁸¹, gdzie teraz woysko zostaje, coequowały, lubo to ciezy kiedy stoi woysko, y deputaci, ktorzy po te pieniądze poiada, iezeliby sie tak sprawować mieli, iako pierwszy niektorzy¹⁸², co po zimowy chleb iezdzili, ze związek sobie robili ciągnieniem, własnie po mil kielku szli na dzien, chleby poboczne brali, w dobrach dziedzicznych aggrautie czynili z wielkim wciążeniem ludzi vbogich, tedy za namnieyszą skargą albo dowiedzeniem takowy nie tylko szkody nagradzać, ale y przy tym surowie według artykułow woyskowych opisanych, bez wszelkiego respectu y nic *de rigore iudicy*¹⁸³ nie vstepując, sądzony będzie.

2. Obmyslawiając sobie rycerstwo *securitatem, securitas*¹⁸⁴ zas bydź nie moze, gdy woysko stoi na kwaterach, tedy zleca i. mci panu marszałkowi, aby woysko do obozu skupił *exigente necessitate*¹⁸⁵, na co ma mieć pilne oko i. mc pan marszałek, iezeliby co gdzie pokazało sie *hostilitatis*¹⁸⁶, w czym zawsze powinien wiadomosć mieć. Mieyscze zaś locowania obozu w moc daie i. mci panu marszałkowi, gdyby tego potrzeba była.

3. Przeczytawszy woysko instructią od i. k. msci [na seimiki]¹⁸⁷ podaną, doczytało sie tego, ze to takiego sposobu do rozerwania zazyć myślą, aby ktokolwiek mieni sie bydz slachcicem y dobra swoje naszedł¹⁸⁸ od nich na pospolite ruszenie, tedy, podziekowawszy za przestrożę, postanowią, aby iesliby to było, wydał uniwersał y i. mc pan marszałek do tych wszystkich¹⁸⁹,

¹⁷⁷ *aequaliter* – порівно.

¹⁷⁸ Слово правлене.

¹⁷⁹ Слово дописане над закресленим “chorągwi”.

¹⁸⁰ Так у краківському рукописі (арк. 182 зв.); у тексті у Голінського “maią wydać”.

¹⁸¹ “z temi” дописано над рядком.

¹⁸² Далі закреслено “ktorzy”.

¹⁸³ *de rigore iudicii* – від суворості суду.

¹⁸⁴ *securitatem, securitas* – безпеку, безпека.

¹⁸⁵ *exigente necessitate* – в разі необхідності.

¹⁸⁶ *hostilitatis* – щось вороже.

¹⁸⁷ Тут і далі у квадратних дужках у документі уточнюючі слова та фрази додано з краківського рукопису.

¹⁸⁸ Так у рукописі; у краківській копії “mu szedł”.

¹⁸⁹ Далі ще раз повторено “wszytkich”.

ktorzykolwiek zasługi mają w woysku, aby do woyska sie kupili, a ci, ktorzy *decesserunt e vita, a successores* sie zasług vpominaia¹⁹⁰, aby y ci takze przybywali albo poczty przysyłali pod vtraceniem tych zasług. Iesliby zposrodka nas ktory taki sie znalazł niestatecny, co przedsięwzięciem swoim y z woyska by wyiechał, tedy by takiego według artykułow y iako *perduellem*¹⁹¹ karać *declarat*¹⁹² woysko, chyba by z pozwoleniem [z] Polsky vsć miał za granice, coby sie nie¹⁹³ znalazł. || (арк. 1299)

4to. Vznawa y to rycerstwo, ze te conuersatie *cum magnatibus*¹⁹⁴, a osobliwie, ktorzy nie barzo woysku zycliwe są, barzo szkodliwe, tedy postanowia sobie, aby zaden woyskowy nie wazył sie correspondentiey z nimi, ani vczęscania do pułkownikow swoich, rothmistrzow wszytkich, a iezeliby tego wyciągnęła potrzeba, tedy vwazywszy i. m. pan marszałek, iesliby słusna albo [nie], niechay da pas takiemu, albo postanowienie naybarzieszy¹⁹⁵ z tey przyczyny, ze sie na teraznieyszą conuocatią wszytkim rothmistrzom y pułkownikom ziechać kazano, co musi bydź *suspectum*¹⁹⁶ v wszytkiego woyska.

5to. Dla wielkiej consideratiey w tym kole teraznieyszym woysko, nie mogąc [formowac] tractatu na commissiey, do obozu przysłego releguie. Iezeliby iednak tymczasem woysko nie było zkupione do obozu, to od kazdey chorągwi po iednemu przysłać do formowania tego tractatu *cum plenaria facultate*¹⁹⁷, a i. mci pan marszałek vniwesalem powinien bedzie obwieścić.

6to. Munitia ze iest zawsze potrzebna, bez ktorey woysko i. k. mci zadną miarą *subsistere*¹⁹⁸ nie moze, takowy woysko wynayduie sposob, aby wziąć pewną summę *ducta proportione*¹⁹⁹ z komor solnych albo z ceł y za to prochu *et alios bellicos apparatus*²⁰⁰ przysposobić. Calculatią zas wszytkiey summy [wziętey] y munitiey pokupionych aby to w obozie generalnym za okupieniem sie woyska vczyniona była, a tey munitiey chyba *vrgente necessitate*²⁰¹ zazywać ma i. mc pan marszałek.

7mo. Wiezniowie wegierscy, poniewaz po kilka razy supplikowali [do woyska], aby mogli bydź [wolni], czego woska [koronne] *sine scitu*²⁰² woysk

¹⁹⁰ А ci, ktorzy *decesserunt e vita, a successores* sie zasług vpominaia – a pro zasługi тих, хто відійшов з життя, нагадують їхні спадкоємці.

¹⁹¹ *perduellem* – зрадника.

¹⁹² *declarat* – заявляє, стверджує.

¹⁹³ Перед тим помилк. написано “ni[e]”.

¹⁹⁴ *cum magnatibus* – з магнатами.

¹⁹⁵ Так у рукописі; у краківській копії “wybawi”.

¹⁹⁶ *suspectum* – підозріло.

¹⁹⁷ *cum plenaria facultate* – з усіма повноваженнями.

¹⁹⁸ *subsistere* – залишатись.

¹⁹⁹ *ducta proportione* – пропорційно.

²⁰⁰ *et alios bellicos apparatus* – та іншого військового спорядження.

²⁰¹ *urgente necessitate* – в разі необхідності.

²⁰² *sine scitu* – без рішення.

W. X. L. vczynić zadną miarą nie mogą, tedy i. mc pan marszałek wielmoznego i. mci pana marszałka koronnego [Jerzego Lubomirskiego], aby do dalszey²⁰³ decyzyey woyska całego ci więzniowie v i. mci zostawali, prosi.

8uo. Poniewaz i. mc pan Peczeliski [Stanisław Pęczelski]²⁰⁴, podstoli zakroczymski²⁰⁵, za assignatią i. mci pana marszałka dał osm tysiecy ich mm. pp.²⁰⁶ posłom, || (арк. 1300) ktorzy na seym od woyska wyprawieni, woysko widząc, ze te pieniadze na potrzebę słuszną wzięto za zasługi swoje, summę tę²⁰⁷ przyimuie.

9no. Ktory by *excessiuus*²⁰⁸ z woyskowych znaydował sie, zeby na pozwy [od] ich mm. pp. sedziow [wydane] nie stawał przed sad albo tez decretem raz ferowanym [nie kontentował się], w kole generalnym takowy bez zadney delatией podług artykułow woyskowych sadzony bydz ma.

10. Wiezniowie cudzoziemscy, ktorzy sie podięli practicować woyska *propter elucidandam veritatem*²⁰⁹ y z inszych pewnych respektow y consideratией, zarzec słusną zdało sie woysku, aby do pewnego czasu zatrzymani byli.

11. Aze zachodziły rozne controuersie²¹⁰ wzgledem iasnie wielmozny[ch] ich mm. pp. hetmanow [Stanisława Potockiego i Jerzego Lubomirskiego], iezeliby mieli *praesentes*²¹¹ na commissiey bydz, tedy woysko nic *non denegant*²¹² dawnemu zwycaiowi, gdzie oni, iako szafarze naszego zdrowia, powinni dać *testimonium*²¹³ ze wszytkich chwalebnych dzieł. Tedy woysko, nic nie czyniąc przeciwko prawu, iako we wszytkich, tak y w tey praetensiey ich mm. na commissiey *non denegant* bytnosci, iednak *cum praecauro*²¹⁴, zeby ich mm. nie iako wodzowie, ale iako commissarze na tym mieyscu był[y], ani w zadne rządy sie woyskowe nie wdawali do vkontentowania woyska vzupełnego.

12. Ich mm. panom residentom woysk W. X. L., naszym mciwym panom y braci, woysko przy niedostatku swoim offiaruie zł[otych] 3000.

13. Ich mm. panom posłom [z koła generalnego] do ie^o k. mci y do²¹⁵ iasnie oswieconego x. i. mci, xdza arcybiskupa gnieznienskigo [Wacława Leszczyń-

²⁰³ Так у краківському рукописі (арк. 184 зв.); у тексті у Голінського “teyze”.

²⁰⁴ Elektorowie królów Władysława IV, Michała Korybuta, Stanisława Leszczyńskiego i spis stronników Augusta III / Zest. Jerzy hr. Dunin-Borkowski, Mieczysław Dunin-Wąsowicz // Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. – Lwów, 1910. – T. I: Rok 1908/1909. – S. 164.

²⁰⁵ Так у краківському рукописі; у копії у Голінського перекручено “zakrzemski”.

²⁰⁶ Далі закреслено “woysk[om]”.

²⁰⁷ У рукописі “summo tę”.

²⁰⁸ *excessivus* – порушник.

²⁰⁹ *propter elucidandam veritatem* – для прояснення істини.

²¹⁰ Слово дописане над закресленим “consideratie”.

²¹¹ *praesentes* – присутні.

²¹² *non denegant* – не відмовляє, не перечить.

²¹³ *testimonium* – свідчення.

²¹⁴ *cum praecauro* – з застереженням.

²¹⁵ У рукописі помилк. “od”.

skiego], iako tez do²¹⁶ ich mci pp. hetmanow, do Warszawy na conuocatią wyprawionych, zł[otych] 1000 naznacony[ch] pozwoliło, a te expensa z komor celnych maią bydz.

14. Zabiegaiąc temu woysko, aby pieniadze na komorach solnych y celnych *per vim*²¹⁷ zabierane nie były, i. mc pan marszałek powinien wydac *sine* || (арк. 1301) *omni mora*²¹⁸ vniuersał do pułkow na consistentiach blisko komor bedacych, zeby dawali im znać y aby ich mm. pp. commissarze gotowi byli takowych znosic, ktorzy by chcieli te pieniadze zabierać.

15. Stosuiąc sie do pierwszego tractatu, aby osobliwy respekt na ludzi zaslužonych zawsze był, tedy woysko wieś N, pod Poznaniem leżącą, i. mci pana Franciszka Zychlinskiego, wielmoznego i. mci pana podkomorzego kaliskiego, chorążego roty pancerney, który dotąd vsługuie Rzptey, nie absentuiąc sie od woyska, od chleba teraznieyszego y wszelakich exactyey żołnierskich wwalnia.

16. Aze wnosił instantią i. mc pan Stanisław Zukowski szwadronu i. mci pana woiewody kiiowskiego [Iwana Wyhowskiego]²¹⁹ za dzierzawę swoią Dąbrowką Pławecin nazwaną, w ktorych łanow dwa znajduie sie, tedy *sine contradictione*²²⁰ od chleba wwalnia.

17. Ich mm. pp. residenti, ktorzy przyjezdzią od pułkow do boku i. mci pana marszałka, aby w residentey swoiey nie wazyli sie zie[z]dzać, poki im z pułkow na ich mieysce insi nie przybeda, pod surowem karaniem y sądem woyskowym. Aze i. mci pan Gołcki²²¹, *sine scitu*²²² i. mci pana marszałka bywszy residentem, nie czekaiąc, azby go inszy towarzysz zwiodł [...] ²²³, nie ziachał, za ten tedy postepok w pułku aby był sądzony.

18. I. mci panu staroscie łuckiemu [Samuelowi Leszczyńskiemu]²²⁴, iako dobrze zaslužonemu, Łuck *cum attinentys*²²⁵ od chleba teraznieyszego wwalnia woysko.

19. Maiąc respekt tak na zasługi i. mci pana [Krzysztofa Franciszka] Sapie[hy]²²⁶, kraycego W. X. L., Krzecow z przyległosciami przez constitutią cennym prawem danym ich m. panowie wwalniaią od teraznieyszego chleba.

²¹⁶ У рукописі помилк. “od”.

²¹⁷ *per vim* – силою.

²¹⁸ *sine omni mora* – без жодного зволікання.

²¹⁹ Urzędnicy województw kijowskiego i czernihowskiego XV–XVIII wieku. Spisy / Wyd. Eugeniusz Janas, Witold Kłaczewski. – Kórnik, 2002. – S. 68.

²²⁰ *sine contradictione* – без заперечень.

²²¹ У краківській копії “Galęski”.

²²² *sine scitu* – без рішення, без відома.

²²³ У рукописі слово нерозб.; у краківській копії відсутнє.

²²⁴ *Majewski Wiesław*. Leszczyński Samuel h. Wieniawa (1637–1676) // Polski słownik biograficzny. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1972. – T. XVII. – S. 143.

²²⁵ *cum attinentiis* – з прилеглими землями.

²²⁶ Urzędnicy centralni i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku. Spisy / Opr. Henryk Lulewicz, Andrzej Rachuba. – Kórnik, 1994. – S. 60.

20. Supplementy do regimentow w zwiąsku zostaiących należące a po włościach sie tułaiące aby do woyska przychodzili pod vtratą zasług y chonoru, woysko mieć chce. || (арк. 1302)

21. Doznaiąc woysko codzienne prace y starania w dochodzeniu zasług swych i. m. pana marszałka, i. m. pana substituta [Pawła Borzęckiego] z collegami, tedy ich m. po puł złotego z konia teraz wziąć taką summę pozwalaią, która bedzie correspondowała²²⁷ licbie koni woyska tak polskiego, iako y cudzoziemskiego woyska z zup bochenskich.

22. A poniewaz woysko tractatem przesłego koła generalnego to sobie obwarowało, aby to ich mm. panowie deputaci *sub iuramento calculationem* czynili²²⁸, iako *fideliter*²²⁹ nie uwodzili sie zadnemi corruptiami, chleb wybierali. A iz sie siła takich znajduie, ktorzy na rozne mieysca po vsłudze woyska byli deputowani, a zadney ieszce kalkulatiey nie czynili, tedy teraz woysko postanowia, aby [ci wszyscy]²³⁰ za ordinansem i. mci pana marszałka stawili sie *sub iuramento*²³¹ do porachowania. || (арк. 1304)

№ 344

*Новина про вбивство польного литовського гетьмана
Вінцентія Корвіна Гонсевського конфедератами
литовської армії*

1662 nowyna przysła do Lwowa, potym do Krakowa, ze pp. żołnierze zwiąskowy woyska Wielkiego Xzię[stwa] Litewskiego zabiely i. m. p. Wincentego Korwyna Gosiewskiego, podskarbiego W. X. Litew[skiego], hetmana polnego W. X. Litewskiego, niewinnie. || (арк. 1305)

№ 345

*1662 р., травень – червень. – Нотатки про кримінальні історії у різних
воєводствах Речі Посполитої*

1662²³²

Pan Czarniecky, sliahczyc woiewodztwie krakowskym maiętni, ozeniel sie 1661. Poial sliahczyankę dobrą, pannę młodyh liat. Nie wiedziec przicini do ny, z yaky prętko w czwiere roku zabielią, lubo mu sie długo prosieła y

²²⁷ Далі закреслено “ie° k. m.”.

²²⁸ *sub iuramento calculationem* czynili – під присягою робили підрахунок.

²²⁹ *fideliter* – чесно.

²³⁰ Так у краківській копії; у рукописі у Голінського перекручена фраза.

²³¹ *sub iuramento* – під присягою. Далі у рукописі арк. 1303 порожній.

²³² Перший рядок аркуша (два слова) втрачено.

modliła. Nie pomogło to nic y zamknął ją w kamienczye. Kazał sobie konia wsiadłac, poiehał prec ze dworu. Zasa mu drogę nieboscka zona, ktora mu przed ocima stała zawse, krew niewinna, y iakobym rzekła: “Cego tu błądzis, miely mężu? Wroc sie do domu”. Y uiawszy sie go za rękę, przyprowadziła go do dworu, ze nie mog uciekac nikędy. Powinny nyeboscky zony, dowiedziawsy sie tego, przyehawsy, poimali go y dali do grodu na zomek krakowsky. On, tenze p. Czarnecky, ucin[i]el sie horim salonym, iakby to w salenstwie uczyniel bez rozumu, lyedaco mowiac y ciniac. Nie pomogło to nic, osądzono go w grodzie krakow[skym] sciac. Apeliował na tribunał, aprobowono decret, sczyeto go 1662 in mayo²³³.

Pp. Stoczy, bracia, maiac oyca y matkę pod Sącem w Podgorzu, 1657, podcas bytnoscy Swedow w Krakowie, gdy obozēm liezał²³⁴ i. m. p. marszałek wielky korony [Jerzy Lubomirski] koło Krakowa, dostał ieden karnikow zboynikow, ci dwai sinowie, ubrawsy sie po goralsku, nasly oyca y matkę y²³⁵ pedali, ze yh zboyci nasly y porabowały²³⁶ (przecię sie z daleka domisliali na niego, iakoby oni samy, ci sinowie, to ucinily). Trwalo to przez kielka lat, az ulapiono z tey kompan[i]ey zboicę y męcono ych. Wiznaly, ysz beli sinamy pp. Stock[i]emy y porabowały oyca y matkę. *Interim*²³⁷ sin ieden ozeniel sie y mieskał w Podgorzu pod Sącem. Tam go urzad poimac kazał sądecky y sadzili go²³⁸, alie wiset potym, a drugi brat usedł. Nie instigował ociec stary, a pominal go, zeby sie upamietal (ieden to beł uciniel). Nie mieskał przy oycu.

Potym 1664 ten sin zabył Zyda²³⁹, a zas urzędnik w kielka niedziel zabieli tego Stockiego. A potym [in] iulyo we dwie niedziely zabyly hłopy we Trzciany, we wsy oycow zakonu s. Marka s Krakowa, tego urzędnyka.

1662 p.²⁴⁰ Kohansky, sliahczye zonaty, nasedszy na gospodę p. Kohanskiego, stryia swego, w Krakowie zabieli. Poimano do grodu, sczyac kazono. Apelował, kazono [...] ręce uczyac y scyac potym, y scięto go *die 12 iuny*, Alexandra Kohanski[e]go, y sługę iego, w Krakowie²⁴¹.

Sliahczye yedęn²⁴², iadac samowtor ku Skawinye, podtkal sie z iednim sluzalym p. zolnierzem, z ktorim sie beł powadzyl przed kielkanascie liat [...] od matky ządał beł. Rzekł mu podstaro[szczy]: “A tus taky a taky, wies, cosmy ządał”. On sie prosiel, aby mu to odpuscil, yz to tak dawne rzeczy, a on hciał s pistolietu strzelic do niego, a pistoliet nie hczyał puscic. A zolnierz uciekac

²³³ Далі дописано: “Potym scięto”.

²³⁴ Далі помилк. ще раз написано “liezał”.

²³⁵ Далі закреслено “y pozabyali ich”.

²³⁶ Слово дописане над закресленим “pozabyialy”.

²³⁷ *interim* – тим часом.

²³⁸ Далі закреслено нерозб.

²³⁹ Надпис на маргінесі: “In iuny”.

²⁴⁰ Далі пропущено місце для імені.

²⁴¹ Надпис на маргінесі: “23 iuny; 12 iuny scięto go”.

²⁴² Далі закреслено: “podstaroszczy Satkowsky”.

poçał, mając bandoliet na sobie. Z drugiego pistoletu hczyał strzelic, nie hciał mu puscic. A żołnierz sie tez, obrociwszy, z bandolietu strzeliel do niego w [...] y zabieli go. Ciało do Skawini zawiezly *in iunyo 1662*²⁴³. Pohowono go. || (арк. 1306)

№ 346

Нотатка про конфлікт райців у Величці з міською громадою

Wielice pospolstwo powstało przeciw pp. raicom. Wyprawieli sobie comissyą na pp. radziec sluhac yh rahunkow y poodimowac ym wybieranie znowu myeyskyh lunarzskih poborow, składek, zeby nigdy pp. raice nic go nie wibieraly, tez kostny miescanie, a z przislyh od liat 15, co wibierali, aby rahunki ciniely. Beł commissarzem i. m. x. sufrogon Oborzsky [Mikołaj Oborski], i. m. x. Skarsewsky [Jan Skarszewski]²⁴⁴, kanonik krakowsky, y i. m. p. Iordan [Michał Jordan], podkomorzy krakowsky. Zaczęło to pospolstwo iesce, iak Wielicze beł krol i. m. [Jan Kazimierz] y z kroliową i. m. [Ludwiką Marią] 1661, przez suplikę do krolia i. m. suplikowali, y odtad tę komissyą naznacely y prowadzą ią az do tego casu, *1662 yn mayo*.

№ 347

12–14 червня 1662 р. – Нотатки про адміністративно-господарські справи у Казимирі та універсал Яна Казимира про забезпечення харчових запасів і зброї

12 iuny obralismy starsim złotnikiem p. Benedicta²⁴⁵ w Kazimierzu y [...] y widalismy mu przywiliey, alie nie przisiegaly na starostwo.

14 iuny prziset vniwersał od krolia i. m. [Jana Kazimierza], abismy w Kazimierzu bely w miescie ostrozny y zywnosc miely, armatę pogotowyu etc.

²⁴³ Далі закреслено: “P. wielkiego rzące krako[wskiego] podstaroszczy”.

²⁴⁴ *Łętowski Ludwik*. Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich: Prałaci i kanonicy krakowscy. – Kraków, 1853. – T. IV. – S. 48.

²⁴⁵ У рукописі помилк. “Benedicem”. Далі пропущено місце для прізвища.

№ 348

15–22 червня 1662 р. – Новини про генеральне коло конфедератів коронної армії під Хенцінами, раду Яна Казимира з сенаторами у Варшаві, помилування Єроніма Радзейовського, королівські універсали на збір посполитого рушення, скликання сеймику у Прошовичах та інші відомості

15 [iuny] ich mosc pp. zwiąskowy maią miec koło swoje generalne pod Hęcinem.

15 iuny vmar w oktawę Bozego Ciała i. m. p. N Opalinsky [Łukasz Opaliński]²⁴⁶, marszałek nadworny koronny.

Krol imszcz [Jan Kazimierz] przyiał i. m. p. [Hieronima] Radzieiowskigo do łasky y wsistko mu przewrocief: maiętnosczy, co mu beło confiscow[a]no przedtym, przed swecką woyną, gdy beł podkanclerzem koronnym.

Krol i. m. Warszawie miał radę z ih mosciamy pany senatory dlia odpowiedzi pp. posłom zwiąskowym na 16 punktow, ktore beli posłaly z koła swego zpod Hęczyn.

Vmarł i. m. x. [Jan] Skarsewsky, kanonik krakowsky, w Krakowie na Kanoniczy ulicy. Pohowon na zomku krakowskim w kapliczy, gdzie liezy przedtim pohowany i. m. x. Skarsewsky [Stanisław Skarszewski]²⁴⁷ stary, sholiastyk krakowsky. Bez processy kazal sie zaniesc na zomek y pogrzeb odprawyc bez ceremoniey *die 16 iuny* w piątek.

20 iuny vniwersaly wysly od krolia i. m. na pospolite rusenie, ktore publikowano dwoie wyczy w Krakowie *die 20 iuny*, a iak trzecie będą publikowac, aby beli wsiadaly, ze trwoga od Mosk[w]y wielka, ktorzy dwiema woyskami ydą: iedny na Rus pod Kyiow, a drudzy do Litwy. O czym oznaymili kroliowy i. m. kozaczy zaporowsczy y Tataro[wie]. A Cieciorę [Tymosza Cieciorę], kozaka, ktory beł więzieniu u krolia i. m., a potim wipuscony wolno za uprosenięm wie[ł]kim panow koronnih, przekinał sie znou do Moskwy, zdradziwszy krolia i. m., tego Moskwa ścięła, nie wierzeli mu więcey.

22 iuny we cwartek semik w Proshowych koło pospolitego ruszenia. Pozwoliono bydz gotowemy y zapłatę za dwie cwierczy *pro die 4 iuny* Warszawie krol i. m. zložel ym comissyą. Iездzil od miasta posłani p. Augustin Klimerowsky, raica kazymierzsky. Prziiehał na noc wierzhem, bo²⁴⁸ sie skoncel w ieden dzien. || (арк. 1307)

²⁴⁶ Urzędnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy / Opr. Krzysztof Chłapowski, Stefan Ciara, Łukasz Kądziela, Tomasz Nowakowski, Edward Opaliński, Grażyna Rutkowska, Teresa Zielińska. – Kórnik, 1992. – S. 88.

²⁴⁷ *Maczyński Józef*. Pamiętka z Krakowa: Opis tego miasta i jego okolic. – Kraków, 1845. – Cz. II. – S. 128–129; *Łętowski Ludwik*. Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich: Prałaci i kanonicy krakowscy. – Kraków, 1853. – T. IV. – S. 49–51.

²⁴⁸ У рукописі “po”.

№ 349

*19 червня – 4 липня 1662 р. – Щоденникові нотатки
Мартина Голінського про господарське, побутове життя Казимира
та його метеорологічні спостереження*

19 *iuny* p. Tobias Zaborsky, Wegrzyn z orawskych granic, starał sie, aby m[i]eyskie przyiącz, przywiozsy wyna pierwey 3 wozy świętoierskiego. Nie puszczalimy iego²⁴⁹ zkładac do kamience, którą sobie nayał u p. Olsanskiego podlie pany Rozycowy, poniewaz nie myał myeyski[e]go, a na skład nie poiehał do Krakowa. Musiał iehac na skład do Krakowa. Stamtad przyiehawasy, starał sie, aby do myeyskiego beł przyięty, y ofiarował pp. 12 talerow y parę garczy wyna, po taleru garniec wina. Y dopusceli mi go zložyc. Nie hciał srotarzom od tego wyna zapłaczyc, ze mu sie siela zdało, po zł[otych] 2 od wielkych kaff. Odloželismi mu przisięę p. az do srody. Wstępował z nym na ratus p. Marcin Mysiecky²⁵⁰, starsy ławnyk kazym[iersky], y p. Mykołay Rudnicky z mężow 12 od spuskania wina srotarzom. Od becek świętoierskych nie hciał płacic, ieno po sostaku y [...]²⁵¹.

21 [*iuny*] samę panią Łasiową pohowali u Bozego Ciała w grobie przed loretem.

22 y 23 *iuny* descz set wielky, pocawsy we cwartek po obiedzie w noczy y w piątek. Woda wielka zebrała y z brzegow wilyała, a przedtim tez woda beła z descow, ze w lisnicy posly na doł statkami. Mowieli, iakoby to carownice czyniely: desce, grady, sniegy, zimną, – ktorih tracono niemało, iako kat som powiedał, co yh tracił.

2, 3, 4 *iuly* w niedzielię w dzien Naswiętszy Panni Mariey Nawiedzenia desc beł wielky, y w poniedziałek, y wtorek. We srodę trohę pogody. Wisła zwebrała y wiliła znowu z brzegow.

№ 350

*3–4 липня 1662 р. – Новини про генеральне коло конфедератів
коронної армії під Єнджейовим і рішення варшавської конвокації
щодо платні для війська*

3 *iuly* ich moscz pp. zwiąskowy koło swoje znowu miec maia *die 3 iuly* w poniedziałek pod Iędrzeiowem. Takze tez y Warszawie conuocatia pocęła 3 *iuly* ich mm. pp. senatorow.

Die 4 iuly naznacona zapłata dwu milionow Warszawie pp. zwiąskowym, a drugie piniądze na comissiey generalney, kędi naznacą na conuocatiey teraznieysey *pro die 4 iuly*, odprawuiącey sie Warszawie.

²⁴⁹ У рукописі “niego”.

²⁵⁰ Слово переправлене з “Golinski”.

²⁵¹ Далі текст Голінським не дописано.

№ 351

Новини про захоплення Вільна московськими військами та призначення комісарів на переговори з царем для укладення мирного договору

Nowini przysly, ze Moskwa znowu Litwe bierze y Wilno yakoby mieli wzyac y liudzy wiscinac, y 18 horagwy nasyh mieli zniesc w Lytwie y więzniow szieła nabrac.

Commissarze naznaceni seimu na tractaty z Moskwą.

№ 352

Нотатка про вибирання податків для оплати військові

Naglie wibieraią exactią te subsidy nazwaną na zapłatę żołnierzom zwiąskowym, to iest poglowne według instructorza spisaneho.

Copowe, ktore sie zacać ma *die 1 augusti*, arendował woiewodztwo wszistko krakowskie i. m. p. Stokowsky [Paweł Stokowski]²⁵², kastęłan oswiecimsky, za sumę zł[otych] 55000.

№ 353

15–27 липня 1662 р. – Нотатка про приїзд конфедератів коронної армії до Казимира для вибирання поборів на оплату військові

15 *iuly* przyiehał p. Bruczky, porucnyk, od i. m. p. [Jana Samuela] Swiderskiego, marsalka p. żołnierzow zwiąskowych, z Iędrzeiowa do Kazimierza po puł hlieba²⁵³, upominal sie u nas 2000 zlotyh. Podimowac go musielimy z konmy, stal iuz to po trzeci raz u Iancurowyca [Stanisława Janczarowicza] gospoda. Wislalismy *die 17 iuly* p. pisarza [Andrzeja Suszyckiego] do Iędrzeiowa²⁵⁴, prosac p. marsalka Swiderskiego, aby nas uwolniel od tego hlieba albo zebi sie mneysą rzecą kontentowal. Za burmistrzostwa p. [Wawrzyńca] Toporzskiego, ktori nie beł pilni w tey sprawie. Dalimy mu zł[otych] 2000, a kontentaczyey zł[otych] 10²⁵⁵. Wiiehał od nas 27 *iuly* we cwartek. || (арк. 1308)

²⁵² Urzędnicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy / Opr. Stanisław Cynarski, Alicja Falniowska-Gradowska. – Kórnik, 1990. – S. 140.

²⁵³ Надпис на марґінесі: “Po hleb cały”.

²⁵⁴ Далі закреслено “do Klicc” і помилк. знову написано “do Iędrzeiowa”.

²⁵⁵ Так у рукописі, однак тут мало б бути 100 злотих, оскільки загальна сума становила 2100 злотих (див. док. 358, 361, 364).

№ 354

15 липня 1662 р. – Новина про універсал Яна Казимира про скликання комісії у Львові для оплати військові та скарбового трибуналу

15 iuly w sobotę przisły vniwersaly do krakowskiego zomku²⁵⁶ takowe, ktore publikowono zaraz: “Raczcie w. m. wiedziec, yz krol i. m. [Jan Kazimierz], p. n. miło[sciwy], przez vniwersal swoy, *die 10 iuly* do grodu przisłany, declarowac raczy, ze comissia we Lwowie dnia 7 miesiāca sierpnia tamze we Lwowie y tribunał skarbowy dnia 17 w miesiācu teraznieysim według constitutyey seimu blisko przesłego zacinać sie będą²⁵⁷, na ktori cas aby ich m. pp. poborczy ze wsistkiemy podatkami stawily sie. Terazn[ie]ysy tez podatek subsydy generalny aby iako nayprędzey wydani beł, surowo krol i. m., pān n. miłosci[wy], przestrzega y napominac raczy”²⁵⁸. O cim serzey tenze uniwersaly opiewa.

№ 355

16–22 липня 1662 р. – Нотатки Мартина Голінського про адміністративні, господарські справи в Казимирі та небесні знамення

17 iuly od nas s Kazimierza przisięgali w grodzie w poniedziałek, co taxowali pogłowne y wybieraly, p. [Wawrzyniec] Mrockowyc.

16 iuly w niedzielie o 11 na pulzegarzu wydziany beł krzyz na niebie iasny, na ktory wielie liudzy patrzelo.

22 [iuly] przypadało burmistrzostwo p. Simonowy Winarzskiemu, ktore odebral y zasiad w sobotę, y rano na ratusu obeslal pany y pospolstwo, radzac kolo p. Bruckiego, iakoby go zniescz. A na kazaniu kłięto go y z paniā iego [Annā] u fary u Bozego Ciała o dług od dominikanow, co w grodzie burmistrz otrzymał na nim o dług i. m. p. Iordān [Michał Jordan], podkomorzy krakowsky. I. m. p. podrzency [Michał Morawicki] ziehal do niego y odebral pieczęcy od niego y klucze, y oddal burmistrzostwo po obiedzie, iako ziehal, p. Marcinowy Golynskiemu pieczęci y kli[u]ce som do rēku.

²⁵⁶ Далі закреслено “aby”.

²⁵⁷ Див.: Volumina Constitutionum / Opr. Stanisław Grodzicki, Marcin Kwiecień, Krzysztof Fokt; przedm. Waclaw Uruszczak. – Warszawa, 2017. – T. IV: 1641–1668. – Vol. 2: 1658–1668. – S. 191.

²⁵⁸ Надпис на марґінесі: “Pogłowne”.

№ 356

25 липня 1662 р. – Новина про генеральне коло конфедератів коронної армії у Єнджейові з декларацією щодо відправлення своїх представників на комісію до Львова

25 iuli w dzien s. Iacuba koło generalne maia p. zolnierze związkowy pod Iędrzeiowem [z] ostatnią deklaratyą, iesli maia iehac pode Lwow na comisią po zapłatę, czyly nie, bo na to pozwolyc nie hcą żadną miarą, ani na Ukrainę ysc nie hce woysko, telko zeby tu im placono, s tę stronę Wysly. Pozwolili iehac na comisią do Lwowa, po dwa z kazdy horagwie wisłac, alie sie samy ruszyc nie hcą, az im zapłacą, a po zapłacie darmo cwierc obiecuią słuzyt woysko. Poiehał i. m. p. substitud [Paweł Borzęcki] y przy nim ze 2000 woyska.

№ 357

Новина про поразку об'єднаної українсько-татарсько-польської армії від московського війська під Лабунем 26 липня 1662 року

W dzien s. Anny na Ukrainie pod Łaboniem, miasteckiem iasnie wielmoznih ich m. p. Lubom[ie]rzskych, woiewodzicow krakow[skich], zbiła Moskwa nasyh zdradą²⁵⁹. Ubepieconih zastawsy, ogarnęly dokoła y zbiely nasih na 60000, to iest kozakow zapo[rowskych], ktorzy przy [Juriju] Hmielnickym bely, hetmanie swim, ktorih beło 24000, a Tatarow 36000 y woyska kwarcianego kielka tysięczy. Ledwo uset som Hmielnicky w kielkanastu koni y Tatarow takze przednih ze 30 kony. || (арк. 1309)

№ 358

27–31 липня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про господарські, побутові, суспільні, адміністративні та інші справи в Казимирі

27 iuly na Pustułę, wodaka, decret stanął. Reliegowa[no] [...] ²⁶⁰ [z] Kazimierza precz wiecnemy casy y wiprowadzili go sludzi za Wielicką brame a zakazano mu, aby w miesc[i]e nie postał pod [...] uprogy. Taky decret o to, yz wolal na pani raice: “Zdraice”, – y inse obligy naidowal y na roznyh liudzy, nikomu nie przepuscaiacz. [Z]acinal to często, gdy sie upiel gorzalką. Telko p. [Macieja Kazimierza] Tretera hwaliel, ze pan y piniedzy ma sieła. P. Treter ucziniel go sobie za slugę y do miasta kazał go swei celiadzy wprowadzic, alie go piehota mieyska nye hciała puscic do miasta w niedzielię, az w poniedzialek rano sama pani [Regina] Treterowa wpusciła go przy wozie.

²⁵⁹ Надпис на марґінесі: “26 iuly zbito nasyh”.

²⁶⁰ Далі втрачено текст першого рядка аркуша.

Slaly pp. raice y Rzeczpospoli[ta] z ratusa do p. Tretera 30 iuly w ponie-
dzialek p. pisarza Susickiego [Andrzeja Suszyckiego], p. Stanislawo Sohac-
kiego, p. Benedikta, złotnyka, upomonaiac sie tego, dlatego to ucziniel przeciw
decretowy p. radziec, poniewaz som p. Treter nie biwa na ratusu a biwasy raycą.

30 iuly w niedziale o poludniu vmar p. Paweł Przytułowyc, mistrz Acca-
demy Krakow[skiey], rayca kazimierzsky, ziec pany Rozycowey. Pohowan u
Bozego Cyala w grobie p. Rozycowey 3 augusti. Oratie mieli dwa kolieiacy.

30 [iuly] p. Mathias Zawada, woyt kazimierzsky, wydawal corkę swoię,
pannę Reginę, za i. m. p. [Palczkowskiego]²⁶¹. Belismy na weseliu. I. m. x.
sufragon [Mikołaj Oborski] w koscielie sliub dawał. Wianowal iey 2000 przy
zrękwowinach, weselie belo bez poprawyn.

31 iuly zaczęliśmy taxowac na skłatkę nową podobną simpliom albo seruisam
na zł[otych] 2100²⁶², cosmy wydali p. żołnierzom na trzecie puł hlieba do
Iędrzeiowa. Do 10 niedziel wypłacac maią miescanie. Hciely to o nas wlozic
y na p. radziec, alie na to pozwolic nie hcielismy, p. raice, ze pracy dosc maią
koło myasta. Nie pozwolilismy na to, aby sekwelia nie urosła na p. radziec.

№ 359

*3–5 серпня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського
про призначення посольства казимирських міщан на комісію
до Львова та його метеорологічні спостереження*

3 augusti w cwartek rano uhwaili pospolstwo y naznaceli do Lwowa
iehac p. [Marcina] Misieckiego, p. [Adama] Wahlikowycy y na drogę dac
kazali zł[otych] 200, a z miasta forę naiącz y potim ukontentowac za pracą.
Skłatkę wibierac s puł miasta od Bozego Ciała p. Ziętarzsky, p. Sopolsky, a z
drugi połowice p. Gielarzy Waclawowyc y p. Kołaidowsky, a Stradomia y z
Podbrzerza p. Iacub Zawacky y p. Tomaskowyc.

5 augusti soboty na niedziale w noczi desc set wielky y przez niedziale
w noczy, y poniedziałek z wihrem wielkym. Powodz z Wisły pod Krakowem
sprawieła, sieła potopieła, domy brała, zboza w kopah y bydła potopieła,
ogrody, iarzini wniwec sie poobracaly y drzewa sieła nabrała ze Zwierzynca y
nad Wisłą, kupieckie wielkie skody pocinieła. Beła wielka, ze most nowy,
cosmi nabeli beli, połow non powibierała y zabrała za Wielicką bramą.

²⁶¹ *Stańczyk Sebastian*. Urzędnicy miejscy Kazimierza koło Krakowa od połowy XVI do końca XVIII wieku / Rozprawa doktorska. – Kraków, 2020. – S. 69.

²⁶² У рукописі помилк. “20100”. Див. док. 353, 361, 364.

№ 360

7 серпня 1662 р. – Новина про початок роботи комісії у Львові для оплати військові

7 augusti comissia sie zaceła we Lwowie, na którą s koła swego, kotre mieli pp. zwiąskowy, pozwoliely y wiśtaly substituta [Pawła Borzęckiego] sposrotku siebie y z kazdy horągwie po kielku towarzystwa wyprawieli, a sami tu zostali woiewodztwie krakowskym az do zapłaty zupełny. Dał im krol i. m. [Jan Kazimierz] asecuratyą, ze będą bezpiecni od kozakow y Tatarow, zeby na nih nie sporowa[dzo]no y bycz nie kazono. || (арк. 1310)

№ 361

5–9 серпня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про господарське, побутове, суспільне життя Казимира, початок чуми у Кракові та його метеорологічні спостереження з описом повені на Віслі

8 augusti vmar p.²⁶³ [Jan] Chrzęstowyc na zomku, ktery miał za malzonkę p. Nenkownę²⁶⁴ z Kazimierza. Bel iurista dobry grocky, bel pisarzem granicnim, pisarzem sądow wielkorządowim, pisarzem sądow podkomorzskych krakowskih z Wielyczky, dozorca spitaliu albo prowizorem s. Iadwigy. Zostawił po sobie [...] ²⁶⁵. Pohowon na zomku.

5 augusti soboty na niedziele descz sie pusciel w noczy z wiecora, sed całą noc y przez niedziele, drugą noc y poniedziałek, nie przestaiącz. Sprawiel wielką powodz z Wysły 7 y 8 augusty, az we srodę wylyą s. Wawrzynca pocęła opadac, srogą skodę pocinięła liudziom, domy brała, z liudzmy topięła, bydła rozne, kopy s polia złożeni y drzewa, na brzegach liezace. Y ze Zwierzynca zabrala scep, dziesiatky statky, trakty y riby [...]. Wielką skodę poczynila w liadah, w brzegach y most nowy, przez dwie liecie bite palie non, wsistkie powiriwala y zabrala za Wielicką bramą y drzewa zabrala. W Kazimierzu beła na Ia[ku]bsky uliczy az przed p. [Piotrem] Harzowskym w ogrodah nizsyh koło muru, u p. [Marcina] Golinskiego ogrod na hłopa zatopiła y na probostwie

²⁶³ Далі пропущено місце для імені.

²⁶⁴ Тобто, з родини Nenka (Jana?) (*Stańczyk Sebastian*. Urzędnicy miejscy Kazimierza koło Krakowa od połowy XVI do końca XVIII wieku / Rozprawa doktorska. – Kraków, 2020. – S. 71). Перед тим пропущено місце для імені. Див. також: *Krasnowolski Bogusław*. Ulice i place krakowskiego Kazimierza: Z dziejów Chrześcijan i Żydów w Polsce. – Kraków, 1992. – S. 180; *Nekanda Treпка Walerian*. Liber generationis plebeorum: (“Liber chamorum”) / Wyd. Włodzimierz Dworzaczek, Julian Bartyś, Zbigniew Kuchowicz. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1963. – Cz. 1. – S. 191 (“Ożenił się anno 1638, pojął Nynkownę na Kazimierzu”).

²⁶⁵ Далі текст Голінським не дописано.

s. Iacuba wesła brumą Iacubską y rinstokięm koło muru na Psim Rinku, y koscioł s. Wawrzynca zatopieła, ze wm. m. na s. Wawrzynce nie odprawiały, po piwnicach. U p. [Marcina] Lięmiesa na gumnie y w piwniczny, gdzie miał wino, beła y fundamenta, w kamienczy podlyzała y podebrała, az sie mury rysowac pocęły nowe y stare, ktore ustępowaly za fundamentem, y u p. [...] ²⁶⁶.

Nie beła u mnie z łasky Bozy, beła mało mnieysa od wody wielky, ktora beła 1621 przed wielkym powietrzem zatopieła na Strado[miu] bernadini, s. Agnieska.

5 y 6 [augusti] powietrze sie pokazało w Krakowie we dworze i. m. x. biskupa krakowskiego [Andrzeja Trzebickiego], u gospodarza umarła dziewczka, y u bonifratrow u s. Orsulie w klastorze. Panie Boze, rac zahowac daly.

9 [augusti] vczynilem manifestatią, ze nie przez nas iest nowo zacety most zniesioni, alie przez srogą powodz, bosmi dosc odwagy y starania cinieli koło niego, iakoby go ratowac, alie to bycz zadną miarą nie mogło, bo by beło y most cały zabrała, iakos y Krakowsky liedwo sie zostal.

9 [augusti] publika beła, aby muzyka nagrawala po gospodah pod 14 grzywięń na gospodarza, a na muzykę siedzyec 4 niedzielle y stawienie instrumentow swih. A to dlia pliağ Panskyh, tak powietrza sie brąniąc, yako y pliağ insih, Pana Boga błagaiącz, aby nas Pąn Bog do konca raceł obronic y uwolnic.

9 [augusti] wibierac skłatkę naznacelismy na puł miasta od Bozego Ciąła Ziętarzskiego y Sopolskym, od drugy połowy miasta od s. Katarzyni Gieliazy [Wacławowicz], Kołaydowsky, na Stradomiu y na Podbrzerzu wibierał ²⁶⁷ [Jacub Zawadzki i Tomaszkowicz].

A p. woyt [Maciej Zawada] na to odbierac kazimierzsky do siebie y płaczyc z nyh piehocie miesky, co w bromah strzegą, a drugie piniądze howac na wiplacenie długu poborow 15, co z nih załozel p. Lięmies, dawsy s teh poborow, ktore wybierał 15, zł[otych] 2100 na p. zołnierzow zwiąskowych na trzecie puł hlieba p. Bruckiemu, porucnikowy, do Iedrzeiowa na p. [Jana Samuela] Swiderzskigo, marsałka p. zwiąskowych zołnierzow. Skłatka ma trzwac 10 niedziel. || (арк. 1311)

№ 362

10–17 серпня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про адміністративне, господарське, побутове, приватне життя Казимира, відносини з конфедератами коронної армії, поширення чуми та інші відомості

1662

10 augusti w dzien s. Wawrzinca we cwartek p. Iacub Łas pokłopotal sie zołnierzamy zwiąskowemy Skawiny, ktorzi prowadzili za [...] cesarszkyh 16

²⁶⁶ Далі текст Голінським не дописано.

²⁶⁷ Далі текст Голінським не дописано, див. док. 359.

koni *numero*. P. [Marcin] Golinsky nie kazał yh puszcac, będąc burmistrzem, dla podeizrenia iakych stuk żołnierzskych, o co turbatya była przez piątek, sobotę. Nie hcieli sie dac przepraszacz, a osobliwie ieden, co non przimowka ta była.

11 aug[usti] 1662 p. [Marcin] Lięmies czynił obductią kamęnce swoiey, ze mu sie porysowała od wody, która mu była s powodzy w piwniczny y ziemie grunti rusela, które były zlie zasadzone y wimurowane, ze yh muliarzowy Karabulie nie kazał dobierac do gruntow dobrich y mięsych, alie na wierzhu, y to na trzy cwierczy telko były. O pywnycę skliepieł na tych gruntach y murach y kamience podnosił. Woda przisła, podlizła kamienę y grunty rozrzedyła. Mularz Karabula winien, co murował, a p. Lięmies, gospodarz, co załował materiey dac podmurowac dobrze, a nie podbierac nizey pywnic na łokiec, gdzieby iuz były murowane grunty.

13 augusti w niedzielę pocęło sie nabozenstwo po kosciolach wsędy w Krakowie y Kazimierzu przed wielką mszą z wistawieniem Naswiętszego Sacramentu, proszac Pana Boga, aby nas Pań Bog racel zahowac od powietrza morowego y srogy woyni z Moskwą, z Turky y inszemy nieprzyaciołmy Koroni Polsky y dał zgođe, porownanie s pany żołnierzamy zwiąskowemy, gdysz z Ukraini złe słyszac beło nowini, ze nasyh Moskwa zbieła na sescdziesiat tysięcy w dzien s. Anny *die 26 iuly 1662* pod Łaboniem.

12 augusti w sobotę pocęłem y kazałem mularzowy Iąnowy Zaurowy kaplicę bielycz, hędzyc etc., etc. loretanską u Bozego Cyala.

Powietrze pocęło sie serzyc w Krakowie na kielku mieyscach w niedzielę, poniedziałek, wtorek w dzien Wniebowzycia Naswiętszy Pany Maryey y we srodę. Powiganiano yh s Krakowa do s. Sebastiana do spitalia na wał, budi im pobudowano.

Augusti 16²⁶⁸ we srodę decreta stanely dwa: z rzeznykamy Naimanęm, Leidosem, Kodronem a Rusinem o dług do trzeciego dnia; także p. Mackurewicęm, sliahcicem, aby im piecentowac do trzeciego dnia koło Rusina w domie mieszkanie potrzebne, gdzie sipiaią komory, a potym kaptiatyą na osobah, iesli nie będą dbac na pieczęcy.

17 [augusti] i. m. x. biskup [Andrzej Trzebicki] prziięhał do Krakowa, stanął na Kanonicy vlyci. Wyiehał zaraz nazaiutrz do Lipowcza dla powietrza y x. Oborzsky [Mikołaj Oborski], sufregon, wiiehał do Wycyż, y inszy kanonicy powiiezdaly, y miescanie do wsyow, gdysz czo dzien powietrze serzyc pocęło.

17 [augusti] zapis p. Foxowy uczinilismi na pliac Liepiarzowsky y drugi Gannotowsky dozywocie iemu samemu. A ma dawac po zł[otych] 10 na rok czynsu y podatky wszistkie, a budinek iemu zapłaczyc po iego smierczy, iesli bedzie miasto potrzebowało. W actah consularnyh (nie płaczy z tego pliacu). || **(арк. 1312)**

²⁶⁸ Далі закреслено “we wtorek”.

№ 363

18 серпня 1662 р. – Нотатка про повернення татарського посла з Австрії та його зупинку в Казимири

18 [augusti] w piątek przyiehał poseł tatarszky od cesarza hrzescianskiego [Leopolda I], iadąc nazad do krolya i. m. [Jana Kazimierza] we 20 osob, stali we dwu gospodah u Kudasowica y u Brzeskiego “Pod Łancułem”, podimowalismi yh. Beł przistawem u nih p.²⁶⁹ Stadnicky, pokoiowy krolia i. m. Az w poniedziałek wyiehały do Wielicky, nie dalismy podwod. Podimowono yh skłatky mieysky, safarzem beł p. Woycieh Smieskowyc y Gielarzy Waclawowyc, kusnierz.

№ 364

18–31 серпня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про побутові конфлікти в Казимири, адміністративні, господарські та інші справи, поширення чуми і відносини з жовнірами щодо вибирання хліба у місті

18 [augusti] decret stanał na Strozyka o połaianie p. [Marcina] Misieckiego koło drogy wiyazda do Lwowa. Kazono mu siedziec 4 niedziele y degrodowac go z urzędu 12 mężow y przeproszyc p. Misieckiego przy pospolstwie na ratuszu.

Dalismy p. Miseickiemu w drogę do Lwowa piniędzy s copowych zł[otych] 176, a [Jan] Koziarczyk skłatky dał zł[otych] 24. Do tego wzyal manifestatą uczynioną w grodzie *19 augusti*, regista, kwity trzy p. żołnierzow zwiąskowych y kwit s poglownego, kartę na 24 pobory. Wyiehał p. Mysiecky *23 augusti* wilią s. Bartłomeia z p. Iacubem Zawackim y z p. Ekwartem krakowskim.

Zdałem burmistrzostwo p. [Wawrzyńcowi] Mrockowicowy, a p. [Szymona] Winarzskiego posło non laps, hoc pany [Anna] Winarzaska hodziela do zomku, prosąc o to pani woiewodzynie²⁷⁰ y p. podrzęccego [Michała Morawickiego], zebi im oddano burmistrzostwo. Alie p. raice powiedziely, ze go z kazanicę nie odklięto: iako go klięto, tak trza, abi znowu odklięto, – y nie pozwolieli oddawac p. Wynarzskiemu, y nie oddaly, ięno p. Mrockowy[cowy].

²⁶⁹ Далі пропущено місце для імені.

²⁷⁰ Найімовірніше, Катерина Вежбовська, дружина серадського воєводи і краківського великоурядника Єроніма Вежбовського, від якого великою мірою залежала адміністрація Кракова і Казимира. Теоретично могла б ще бути Анна Могилянка Потоцька, дружина краківського воєводи Станіслава Потоцького. Див.: *Leśniak Franciszek*. Wielkorządcy krakowscy XVI–XVIII wieku. Gospodarze zamku wawelskiego i majątku wielkorządowego [= Biblioteka Wawelska, 10]. – Kraków, 1996. – S. 101; *Kroll Piotr*. Stanisław Potocki, zwany Rewera // Listy hetmańskie rodu Potockich. – Warszawa; Bellerive-sur-Allier, 2019. – T. II: Korespondencja Stanisława Rewery Potockiego: Hetman polny koronny 1652–1654; Hetman wielki koronny 1654–1667 / Opr. Piotr Kroll. – S. 37, 42.

23 *augusti* pospolstwo było kolo 15 poborow y podimnego dwoiga, aby ktorzy nie oddaly pp. miescanye, aby doplacaly, a sklatkę aby oraz oddawaly, ktorą uhwalili na 10 niedziel, zeby oraz oddaly na to mieysce, ktore zło[tych] 2100, co s tih poborowych piniędzy wydali na żołnierzow zwiąskowych, aby sie ta dziura zatkała. Hczyeli pospolstwo tego po p. raicah, aby sie także przykładaly do tey sklatki, alie pp. raice powiedzieli, ze w Krakowie zadni sklatki, ani podatkow nie daia, y tu w Kazimierzu nie dadzą. A na to przincipalowie bely w pospolstwie z mężow: Ion Zakrzewsky, cirulik, Stanisław Sohaczky, kacmarz, Alexander Mankowsky, cirulik, Piotr Woycikowyc, introligator, etc.

23 *augusti* powietrze sie sezilo w Krakowie na Rogacky vliczy w kielku miescah y w Kazimierzu na Zydowsky vliczy w kamiency Drąskowicowsky [Drażkowiczowskiej], hayduk zomkowy tam mieskał. Beło osob 18. Vmarła p. Regina, niewiasta komornica, y pohowal ią w piwnicy w kamiency u siebie, az nyerihlosmy sie dowiedzieli, ze umarła. Przyznał sie haiduk, ze ią shował som. Kazalismy iey dobyc y oglądowac, cwarti dzień beło ciału w zyemy. Nie mogli poznać cyrulicy, czy powietrze, czyli nie, a tak wyniesli ią do s. Wawrzinca y pohowaly, a samim wyhodzyc nie kazali z kamience. || (apk. 1313)

23 *augusti* wyiehał p. [Marcin] Misieczky do Lwowa na comissya, z p. Iacubem Zawackym od miasta posłani, prosąc y suplykuiąc do pp. comissarzow, aby nom to w podatki przyieto albo w zapłatę żołnierzow potrocono, cosmy dali na trzy hlieby pp. zwiąskowym żołnierzom y co kontentaty wzyęli, y co strawily według rejestrow poprzysięzonych od p. miescań safarzow mieyskih, co na żołnierze widawaly im strawę y przy manifestaty uczinionej w grodzie przecy w tymze pp. żołnierzom zwiąskowym, a osobliwie przeciw p. porucnykowy zwiąskowemu p. Bruckiemu etc.

Wzyał²⁷¹ p. Misiecky trzy kwity sobą tyhze p. zwiąskowych: kwit na 24 pobory y kwyt na pogłowne. Są te kwity actykowane w actach consularnih nasyh kazimierzskych (dlia zgubienia yh).

25 *augusti* w piątek pocęły sie rusacz horagwie do obozu pod Solec, a stanac miały die 2 7bris w obozye. Nas często w Kazimierzu nawiedzac hcieli rosmaitim sposobem, alie miasto zamykac kazalismy, nie puscac. P. Mrockowyc beł burmistrzem natencas.

28 *augusti* ciniełem manifestatya przeciw pannie Zophiey Zatorzskiej stroni niebrania piniędzy y o skody prawu, ze strzez Boze iakiego przipatku albo zguby piniędzy nie na mie, alie ona na sie [moze]²⁷² narzekac, bo będzie przycina tego. W actah consularnih, y podalem controuersia. Iey iurista wzyał dilatya na duplike (zapłaciłem iey potym wsistko, co iey należało, kwitowała mie z opieky y wirzekła sie)²⁷³.

28 [*augusti*] vcziniełem manifestatia koło aczizy, zesmy oddaly wsistkę sumę wcalie y nic przy nas nie zostawało, y na ratus registra y kwyty z teyze

²⁷¹ Перед тим закреслено "Даłem".

²⁷² У рукописі слово правлене і нерозб.

²⁷³ У рукописі дужка не закрита.

acczyzy oddane są, cosmy ią wibi[e]raly: p. Sohasky [Sochacki], p. [Mikołaj] Lutecky, p. [Jan] Smarzowsky, raice, od miasta będąc deputowany na rok.

30 *augusti* we srodę oddałem Leidosce, rzeznice, co ie[st] za Kozłowskim, zł[otych] 20, co beli u mnie w areście przez decret p. radziec, y kwitowali mie z nyh w actah consularnih.

29 *augu[sti]* we wtorek oddałem i. m. x. Iackowy Liberiusowy, proboscowy Bozego Ciała, zapis aprobowani fundaczyey przez i. m. x. biskupa krakowskiego [Andrzeja Trzebickiego] na msze święte po smierczy nasey u Bozego Cyala y myeskanie sobie ziednałem w Resotarah [Rzeszotarach] przed powietrzem uiezdac, iesli sie będzie serzyc. Y drugi zapis copiey i. m. x. domowy przeorowy Bozego Ciała [Bem/Behm]²⁷⁴ do kapituły s podpisem p. [Andrzeja] Susickiego, *notarii public[i]*.

31 [*augusti*] w cwartek oddałem koczyky p. tkacom, co ie beli wzyęli partacom, a u mnie bely w aresczye przez decret pp. radziec, y kwitowali mye. A zapisali sie za obronę na osobah y dobrah swych, stery yh starsy y mlodszy, w actah consularnih.

№ 365

2 вересня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про його господарські справи та поширення чуми у Казимирі

2 7*bris* oddałem do kola zapis ordinaczy moy na zł[otych] 1800 do Bozego Ciała liegowanih, ktory zapis [...] sąd przyieli pp. lawniczy y do act wpisac kazaly y extract wyialem tego zapisu.

2 7*bris* w sobotę odprawialo miasto wotywę u s. Katarzyni w kroczganku, u Naswiętszy Panni Mary obrazu w kroczgonku, prosąc o przicinę Naswiętszy Panni Mariey, aby nas Pań Bog zahowac raceł od powietrza morowego (poiawiło sie u Zydwow we dwu domah powietrze)²⁷⁵.

№ 366

2 вересня 1662 р., Львів. – Витяг з листа старшого казимирського лавника Мартина Мисецького до міста про роботу комісії для оплати військовій з коментарем Мартина Голінського та інші відомості

Ze Lwowa od p. [Marcina] Misieckiego *data* 2 7*bris* 1662

Comissya scesliwie sie zacęła y odprawuie. Bromi maią dwie otwarte: iedne p. żołnierze zwiąskowy, a druga ih [m.] p. senatorowie y comissarze.

²⁷⁴ Див. далі док. 367. Можливо, Яцек Домінік Бем, про нього див.: *Pietrzkiwicz Iwona*. Biblioteka kanoników regularnych w Krakowie w XV i XVI wieku. – Kraków, 2003. – S. 50; *Łatak Kazimierz, Pęgier Małgorzata*. Kronika Stefana Ranatowicza: Studium historyczno-źródłoznawcze. – Łomianki, 2017. – S. 58.

²⁷⁵ У рукописі дужка не закрита.

Raz tę otwieraią Krakowską, a drugie raz Halicką, a jedna bywa zawarta. Krol i. m. [Jan Kazimierz] mieskal w Zolkwy, a miał wiehac do Lwowa 2 7bris w sobotę *cum summa assistentia solennitate*²⁷⁶. I. m. p. hetmon koron[n]y [Stanisław Potocki] marszałkuie na comissy, alie ze nie cęsto zasiada, tedy zon odprawuie i. m. p. woysky, podwoiewodzy krakowsky, starosta lelowsky [Krzysztof Rupniowski]. Jest ih m. p. senatorow dosc dostatek y ziazd wielky, zywnoschy wseliaky dosc, alie przy drossym. Iuz sie zacęły rahunki horogwi vsarzskych y pete[h]orzskych albo iako zowią pancerskych. || (арк. 1314)

I. m. p. podwoiewodzy krakowsky milie przyiał p. Misieckiego y kamzoły od niego y obiecał posluzyc w tym *petitum*²⁷⁷ od miasta, cosmy poslaly kolo p. zwiąskowych, cosmy im widali na hlieb po trzy razy. Alie co na strawę watpliwa, bo pedzieli sędzyowie woyskowy, ze zolnierz musi iesc y pycz, alie wyno, miód, co sobie kaze dawac, nieh płaczy zolnierz, a co inego nic, czo zye y wipyie.

Nasi p. raice mieli odpisac prętko p. Misieckiemu, alie p. burmistrz natencas [Wawrzyniec] Mrockowyc niedbalye kolo tego hodziel y nie roskazał. Pañ pisarz [Andrzej Suszycki] tez w tąz, y nie odpisali. Iako sie tam będzie, miał dali sprawyc p. Misiecky w sprawie mieysky.

Kroliowa imoscz [Ludwika Maria] wiehała w tidzięń do Lwowa po kroliu i. m., a gdy na triumph z dział byto, rostrzasło sie działo y zabięło liudzy kielkanschie.

№ 367

2–29 вересня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про господарські, адміністративні, побутові, судові, кримінальні та інші справи у Казимирі й поширення чуми

2 7bris p. Sobestianowa Lenartowycowa Katarzyna zapisala w kolie p. Iacubowy Łasowy długiem na kamięncy swey połowyczy zł[otych] osmset przed slubęm, a brali sliub sobą w poniedzialek 4 7bris. Wianował iey zł[otych] [...]²⁷⁸. Belismy na weseliu.

3 7bris belismy w Rzesotarah we wszy, ogliadaiac mieskanie u i. m. x. probosca Bozego Ciała [Jacka Liberiusa], p. Woycieh Zawada, p. [Marcin] Golinsky, p. [Maciej] Zawada, woyt, co nom i. m. x. proboscz pozwoliel mieskanie. Alie my nie wyiezdały, P. Bog nas zahowac raceł od powietrza.

4 7bris odprawialismy wotywę u Bozego Ciała o s. Rozaliey u ołtarza u dziewyc. Som i. m. x. przeor Bem odprawiał, prosąc, aby nas Pañ Bog raceł zahowac przez przicine s. Rozaly od powietrza morowego.

²⁷⁶ *cum summa assistentia sollemnitate* – з найбільшими урочистостями. Надпис на маргінесі: “2 7bris wiehał, z dział byto”.

²⁷⁷ *petitum* – прохання.

²⁷⁸ Далі у рукописі пропущено місце для суми грошей.

6 7bris u s. Katarzyny w bracky kapliczy, u Pocziesenia Naswiętszy Panny Mariey, odprawiało bractwo wotywę, prosząc przycini Naswiętszy Panny Mariey, aby nas Pań Bog racel zahowac od powietrza morowego.

7 7bris wczynielem protestatyą w kolie przeciw p. Marcinowy Lięmesowy, raici ka[zimierzskiemu], ze sie ze mną nie hce porahowac kolo cegielnie²⁷⁹ – budinku y wydatku na nie, cosmi wydały oba, a mianowicie ia swyh piniedzy, iakom regestr tego widatku swego podał do kzyąg ławniczyh, zł[otych] piecset osmdziesiąt y siedm, g[ro]sz[y] 15, y cosmy przihodzy od kazdego pieca po złotych stu, od pyąci piecow uczyni złotych piecset, to suma wszistkiego złotych tysiąc osmdziesiąt y siedm, groszy piętnasczye, okrom tego, co Lięmis swih piniedzy wydał, tego nie rahuie.

7 7bris zapisałęm w kolie lunarzstwo na swim mieyscu p. Krzistofowy Naimanowy, ławnikowy kazimierzskiemu, ieslibi my przisło wyiezdac przed powietrzęm s Kazymierza na wies, a p. Zawada zapisał p. Sopolskiemu 13 7bris w actah consularnih swoje lunarzstwo, a pisarzstwo p. instigatorowy nasęmu kazimierzskiemu.

13 7bris zapisalismi burmistrzostwo y woytostwo p. Iacubowy Łasiowy, ławnikowy kazimierzskiemu, podcas powietrza. Uhoway Boze, nom odiehas s Kazimierza. Takze piehoty 10 obwarowalismy w służbie zostawac y litwynka, ze strażą tak nocną, iako y dzienną zawiadowac p. Łasiowy pozwolili y consens zapisac dały (uhoway Boze powietrza). || (арк. 1315)

10 7bris w niedzielle po obiedzie po niesporze beła *processio* z Naswiętszym Sacramentem po Rinku dokoła, Pana Boga prosząc, aby sie zmiłował nad namy a zahowac nasz racel y bronic od powietrza morowego. Beło kazon dwoie: iedno mał xziądz Narcyz, przeor s. Katarzyni, przed ratusem na treczie, a drugie miał barnadin, brat pani Sohaczkiey, przed zarazą pieknę. Y liudzi beło dostatek, pogoda beła piękna.

12 7bris wyprowadzilismy zapowietrzonych z miasta z domu Duraka, zprzed Zydy, ktori umar sam y sama, osob 21, y drugi kamience Droskowicowsky [Drażkowiczowskiej], Zydowny ulice²⁸⁰. Worowskiego wynisc nie hcieli, telko [...] za bramę Bohenską na pliac medzi Wisłą [...] a kazimierzską naliępe. Z miasta na nih skłatkę pozwolilismy, wszisci po złotęmu, y panowie raice dalismy.

13 7bris swec utanał z tih zap[ow]ietrzonych. Hciał przez Wisłę płynac, polrost do wikla krakowskiego nie mog przyplynac, utanał.

19 7bris pany Ianowa, siostra pany Lięmiesowey, wzyęła listi do Lwowa do pana [Marcina] Misieckiego. Poiehała tam na mieskanie do meza.

19 7bris we wtorek belismy na intromissiey we 12 domah w podatkah myeyskyh. Beł p. [Maciej] Zawada, woyt, p. [Jan] Kitner, p. [Marcin] Zenerowyc²⁸¹, p. [Jakub] Łas, p. instigator, Francisek Powrozik, miescanin

²⁷⁹ У рукописі “cegielnie”.

²⁸⁰ Надпис на маргінесі: “Domow 4 zapowietrzonych”.

²⁸¹ *Stańczyk Sebastian*. Urzędnicy miejscy Kazimierza koło Krakowa od połowy XVI do końca XVIII wieku / Rozprawa doktorska. – Kraków, 2020. – S. 125.

y sługa, Iurek Wisoky, wozny, p. pisarz Susicky [Andrzej Suszycki] som pisał. A naprzod u Sipnorowy, u pani Waclawikowy, u Wielgoliasowsky kamiency [...] przed p. [Andrzejem] Iasowskym, u Warzesyny, w kamienci Ribcyey, u Pultoracky w kamiency ziec inpugnawał, a z domu podlie nie inpugnawał, u Zawysze, u p. Zenerowica, u piekarza Woycieha y w [...] domu, u Tozbierkowy, u Oycykowy, a nie belimy u Kytnerowy według zapisu, iako sie zapisała o podatky.

24 7bris prziihał p. Marcin Misiecky, ławnik starsy, ze Lwowa. Stracił zł[otych] 200, a zł[otych] 50 nadali fory, co go tam zawiez Dłuznowsky. A zadłuzeł sie we zł[otych] 60 u oycow s. Augustina, co przywiliey wyprawieł, co nam krol i. m. [Jan Kazimierz] darował wiecnemy casy. Dzyalek 12 zawoiowanih w miescie Kazimierzu zelaznih, a iedno spyzane.

Comissya zaceła sie, alie opowem ydzie, piniadze niesporo zwozą na zapłatę żołnierzom.

25 7bris w actah consularnih stanął decret na Krzistopha Naimana, przisięznika kazimierzskiego, rzeznyka, ze oddar pieczęc²⁸², którą kazał mu zapieczętowac o dług, ktori beł wynien. Zapłaciwszy, w tę nadzieją oddar u iatky. Pozwał go instigator o tęt despekt oddarcie pieczęczy bez woli p. burmistrza. Kazono mu, aby oddał za tę wynę grzywię 14 albo zeby 2 niedzieli zeby siedział, iesly wyni 14 grzywien nie ma dac. Apeliował, nie dopuscono mu. Kazono zstac na ratusu, y siedział, a ostatek więzięcia uprosieł, ze mu odpusciely p. raice.

25 [7bris] wotywe odprawialismy u s. Mikołaiia stolentinu, u s. Katarzini (ze o prog), abi nas Pan Bog zahowac raceł od morowego powietrza. ||
(арк. 1316)

23 7bris p. pozwolili dacz²⁸³ zł[otych] 42 na strawę zapowietrzonym, co są za miastem.

28 [7bris] ponowielo sie powietrze w Kazimierzu w piątım domu u Kozika sewca podlie domu Durakowego, gdzie beł zapowietrzony, y umarło beło pierwey tam dziecie, a teraz hłopiec, y to ih to nie zaraz opowiedzieli o tim hłopcju na Zydowsky vliczy.

V p. [Jana] Zakrzewskiego w kamiency vmarła skatulnicka ostatnia, zamknąwszy sie w kamiency na Zydowsky vliczy. A czy, co w polie wisly z Durakowskiego, to yh 7 umarło.

Dano nom pozwy na poniedziątek die 2 8bris do Bohnie na comissia skarbu, aby tam stanąc miastu powinne o pobory 15, cemu nie oddali yh²⁸⁴, podimne dwoie. A do Oswięcima do grodu 29 7bris wiiehał p. [Wawrzyniec] Mrockowyc, p. [Jan] Smarzewsky, raice, p. pisarz Susicky [Andrzej Suszycki] na przisięge do grodu y manifestatią czinic o donatywę, ze nie mogli wybrac

²⁸² Далі ще раз написано “pieczęc”.

²⁸³ Далі помилк. знову написано “dac”.

²⁸⁴ Далі закреслено нерозб. слово.

iey miasto, telko 1800, alie beli²⁸⁵ nakazali zł[otych] 2000, a na Stradom zł[otych] 500 *anno 1661 in 8bri*²⁸⁶, a oddac i. m. p. wielkiemu rzący [Hieronimowi Wierzbowskiemu], ze nie oddali tey sumy, telko 1800, bo Stradomu nic a nic nie mogly wzyącz.

26 7bris pokrat Węgrzinek, rodzyc s Kyezsmarku, aptekarczyk, w koscie u Bozego Cyala z oltarzu y z obrazow koronky y tablicky, zausnice, wota, ktorego dostano, ułapiono w piwnicy pod p. Marczinem Zawackym.

№ 368

Новини зі Львова про конфедератів коронної армії та перемогу об'єднаного українсько-татарського війська проти Москви

Ze Lwowa

Kozaczy z Tataramy zbieli Moskwy, sesc ostroskow²⁸⁷ zniesly moskiewskyyh y oboz zabraly, armathe y hetmana yh poimono.

Comissya sie tez zgodliwie z łasky Bozy odprawuie y zapłata woyska doydzie, nadzieia iest tego pewna. P. substitud [Paweł Borzęcki] umar we Lwowie²⁸⁸. Rozumieli p. zwiąskowy, ze go otruto y proh go po smierczy, alie to nie belo.

№ 369

*28 вересня – 18 жовтня 1662 р. – Щоденникові нотатки
Мартина Голінського про господарські, адміністративні, суспільні,
судові, кримінальні та інші справи і поширення чуми*

28 [7bris] we cwartek w dzien s. Waclawa odprawialismy wotywe w kapliczi bracky Pociesenia Naswięszy Panny Mary u s. Katarzyny, czech kacmarzsky niaiał.

29 [7bris] wyiehaly nasy p. raice do Oswięcima przisiegac, ze donatiwy nie mogly wybrac dwuh tysieczi. Iezdził p. Wawrzyniec Mrockowyc, p. Iañ Smarzewsky, raice, y p. Andrzej Susicky, pisarz, y sendik mieysky y przysiegał w grodzie. Iedli, pyly, nic nie sprawiely.

30 [7bris] w sobotę p. Woycieh Zawada niaiał wotiwę u s. Katarzyny w kapliczy braczky Pociesenia Naswietszy Panni Mariey, aby nasz P. Bog zahował od powietrza morowego.

²⁸⁵ Далі ще раз повторено “beli”.

²⁸⁶ У рукописі “anno 1661 in 8bre”.

²⁸⁷ Тобто, острожків.

²⁸⁸ Janas Eugeniusz. Konfederacja wojska koronnego w latach 1661–1663: Dzieje i ideologia. – Lublin, 1998. – S. 158–159.

W Krakowie sie powietrze serzeło, ze na dzien y po 30 liudzy howono, a iuz licba przechodziela 600 umarlyh.

W Kazymierzu u nas na Zydowsky vliczy domow 8 zapowietrzonih, zmarło liudzy y w poliu, y w miesczie, co zostaly w kamiencah. || (apk. 1317)

30 7bris do act consu[liarnych] [...] ²⁸⁹ ych w kamenczy y spolnih kupią kamencze swoyę, co wnioasz swego do zony. Skoro sie sama dowiedziela tego, vczyniela remanifestatią przeciw temu w actah consuliarnih die 7 8bris, ze miała pani Orzewowicowa wdowa złoty 2000 gotowyh, słodu na [...], drew za złoty 800, garcow y wieprzow etc. y dali, którą manifestatią diktował p. [Mikołaj] Lutecky, raycza, som ziehawszy ze wsy Stoiowyc.

1 8bris w niedzielie Rozancza nie belismy w Krakowie dlia powietrza, ani tez nie bela proce[ssya]* koło Rynku bracka, iako zwykla bywac. Beliem na Skalce, przypadlo swieto Aniola Stroza y tam przyiałem to bractwo y moia pany Anna. Wpisali nas do tego bractwa [...].

1 8b[ris] wyiehaly panowie, 2 8bris przypadał termin w Bohny na comisią woiewodztwa skarbowego krakowskiego. Tam sądy złożely dlia powietrza, a o pobory gra hodzela y tam sie ziehawszy, zasiedli sądzyc w Bohny sprawy i. m. p. Roscisowskiego, poborce, na 15 poborow y dwoyga podimnego. Poiehał p. [Marcin] Liemis tam s panem [Marcinem] Misięckym do p. poborce, prosząc, aby nas prawem nie turbował, a wzyał od nas piniądze. Podarowali mu pp. 5 talerow, złoty cyni 15 a [...] ²⁹⁰ etc. Kazono piniądze abi iaknaprędy przywiezly.

Wyiezdaiąc p. Liemies, natęncas burmistrz kazim[iersky], prosiel mie, abym zon odprawiel burmistrzostwo y beł na iego mieyscu. Gdy wtorek rano prziset torgowy dzien, wedlie dawnego zwycaiu kazałem iarzine odebrac bramie y hlieb, co sie dostali na burmistrza. Kazałem to, wzywawsy, rozdac zapowietrzonim tak w poliu będączym, iako y w kamiencah tu sziedzacy w zamknieniu będączym. Pon [Jan] Zakrzewsky rozdał to, iako ten, ktory natęncas tego dogliadał y rozdawał zapowietrzonim. A w tym po obiedzie przyiehał p. Liemi[es]*. Posłał sina do mnie o klucze y o hlieb, cemus mi go zabrał? Pedziałem, ze go nie potrzebuie, bo z łasky Pana Boga Wsechmogącego mam go za co sobie kupyc, alie on znac, ze go głodni liud y go ubogim zapowietrzonim załuie.

3 8bris po obiedzie bely ceduly widane na ratus radząc koło poborow pietnastu, skąd pin[i]ędzy zasiągnac oddac y podimne dwoie, ktore wibierał tężze p. Liemis s p. [Janem] Smarzowskym y [Adamem] Wahlikowycem, [Jakubem] Łasiem, ławnikami. Regestu Liemis nie pisał, a piniądze wibierał y do siebie hował, telko p. Smarzowsky, a drugi registr pisał p. Wahlikowyc, kiedi niekiedy, a co p. Liemis casem bez nih wzyał, to im nie opowiedział napisacz, gdy ich nie beło.

²⁸⁹ Далі втрачено текст першого рядка аркуша.

²⁹⁰ Незрозуміле скорочення.

Takze rada bela koło zapowietrzonih, skad yh daly prowidowac, y drugyh z miasta wyprowadzyc, albo yh zawarsy, iesc im dawac, gdysz powyiedzaly panowie drudzi rayci nasy. Nie zostało nas w Kazimierzu, telko p. Liemis, burmistrz, p. [Wawrzyniec] Toporzsky, p. [Andrzej] Iasowsky, p. [Szymon] Winarzsky (alie ten nie biwał na ratuszu)²⁹¹, p. [Wojciech] Zawada, p. [Marcin] Golinsky, p. [Wawrzyniec] Mrockowycz belismi tu (pań [Paweł] Przytułowyc vmar)²⁹². P. [Maciej Kazimierz] Treter wyiehał, p. [Mikołaj] Lutecky, p. [Augustyn] Klimerowsky, p. Smarzowsky wyiehali bely, azesmy słali konsora po p. Smarzowskiego do Miehowa, aby przyieźdał co prędzey z rejestrami poborowemy. A w tim, kiedi koło zapowietrzonih radziemy, o hlenie wzmiankę ucinielem, ze sie p. Liemis obruseł, ze hlieb zapowietrzonim dałem. A na ratusu iesce bardzi go to urazielo y cisnał kliucamy radzieckiemy ku mnie, abim burmistrzostwem zawiadował y rządziel, słowo nieprzistoino na ratusu na kroliewskym mieyscu mowiel y prec poset z ratusa. O co ia zaraz przy panah uczinielem na p. Liemisa protestatią przy urzędzie o taką zn[iewa]ge y liekomislnie urazenie pp. y urzedu etc. Radęsmy swoje mieli o miescu samy y skonceli ią dobrze.

4 8bris nazaiutrz we srodę w dzien s. Francziska poiehalismi do Wielicky: ia, p. Zawada y z p. woytem [Maciejem Zawadą], pani Zawadzina – do p. [Sebastiana] Kosuckiego, pisarza zupnego, na procesyą sina iego, który u oycow reformatow zakonnikiem został, y tamesmy beli na obiedzie w klastorze. W refectarzu beło gosczy dostatek, pełen refectarz, tamze y na noc spalimy u p. Kosuckiego. Nazaiutrz we cwartek, msą s[więtą] wisłuhawsy, snyadanie ziadszy, poiehalismy do Kazimierza, usławsy przed sobą p. Zawadę na koniu, *in kwantum*²⁹³ by cego bela potrzeba do rady albo insei sprawy. P. Liemis, ze nie miał panow rano na swe ceduły, gdy mu sie w głowie zaroyło niedobrze, kazał || (**арк. 1318**) pisac protestatią, ze nie mas p[anow], s kym radzyc o poborah y o miesczye²⁹⁴. A my, przyiehawsy, poslysmy zaraz po obiedzie na ratus. Poslalismy po pana pisarza, przecitawsy tę manifestatyą. Gdy sie zesly do koła pp. woytowie, ławniczy, mężowie, poslalismy po p. burmistrza Liemisa y po Smarzowskiego. Nie hcieli prziszcz. Vczinilismi tez protestatią przeciw p. Liemisowy, burmistrzowy natencas będącemu, ze iesly w czym skodne bedzie miastu przez yh niebitnosc²⁹⁵, tedy to na nyh bedzie, na yh dobrah dohodzyc będzie, poniewaz zle registra popisaly, bo wiecey piniedzy wybraly, niz w registrze položyli. Protestowalismy sie pp. lunarowie: p. Zawada z p. Golinskym, znowu Rzeczpospolita y czy p[anowie], co popłacily pobory y podimne, a w registra yh nie položely etc., y tamze uradzilismy bez burmistrza,

²⁹¹ У рукописі дужка помилк. відкрита перед словом “Winarzsky”.

²⁹² У рукописі помилк. немає відкритої дужки.

²⁹³ *in quantum* – наскільки.

²⁹⁴ Надпис на маргінесі: “5 8bris”.

²⁹⁵ У рукоп. помилк. “niepitnosc”.

abismy wysłali z piniezmy do Bohnie poborcowy y z podimnym y naznacelismy p. [Marcina] Misieckiego, p. [Jakuba] Łasia, ławnikow, y p. Solickiego.

6 *8bris* w piątek odlozelem swoje priwate z p. Liemiesem na strone, a tymcasem poslismy radzic na ratus o wyprawie z pin[i]jadzy do Bohnie do p. pborce, zebrałszy ię z roznih sposobow: iedne, co skłatky bely na te pobory wydane pierwey na żołnierzow zwiąskowyh, drugie dalismy z copowego, kotre trzimalismy przez arende od miasta, kotre copowe dało wojewodztwo miastu na dopłacenie tyh 15 poborow *sine abiuratis et desertatis*.²⁹⁶ A tak dolozelismy y wyprawieli ih, wziawsy te piniadze skłatky od p. Mrockowycy, raice kazim[ierzskiego], y poiehaly. A w tym w sobotę hłop wodok, co ciagnał wode, Pustuła zwano go, hłop wielky mocy, ydac na las, fartuh czyły kosulye na uliczy podnios y shował do [...] y zpowietrzal sie. Rozhorał sie, poset liezec do p. Wynarzskigo do gruby do browaru. Tam go postrzegszy, wignali prec y slome, na ktozey liezał, spalieley. Poset stamtad do p. Mrockowycy do browaru, tam sie polozel y vmar.²⁹⁷ Poliekali sie, wskok w noczy winiesc go kazono grabarzom y pohowac u s. Wawrzinca, a to som p. Mrockowyc y s panią [Reginą]²⁹⁸ nie wyhodzili z domu do casu pewnego, o cosmy go prosieley. To dziwna, panowie od niego piniadze odebrały w piatek po obiedzie, co ie wiezły do Bohnie y oddawaly, a Pań Bog yh zahował, ze sie nie zaraziely.

Przisył tez Zydzis starszy do nas na ratus, proszący bardzo o to, abismy w polie mogly wyprowadzyc tyh zapowietrzonych, na co postąpieli y dali nom na to zł[oty] 30, aby ih w poliu podimowac. Mismy sie tes do tego przilożyc obiecaly znacznie, pp. raice, y pospolstwo do tego prziwiedziemy, ze tez dadzą skłatkę na tyh zapowietrzonych, y uhwalielismy ią, te skłatkę, elemozine na utrapionych zapowietrzonych po złotych dwa panowie raice y miescanie czo znacneysy bely, a drudzi myey[skie] według moznoschy, którą skłatkę naznacelismy ią wibierac p. Iacuba Zawackiego, a rozdawac zapowietrzonym p. Iana Zakrzewskiego, cirulyka, a lytwyneka, co roznosiel hłop iarzinę y hlieb zapowietrzonim, y miescanin iedęn.

Poslismi we cwartek na ratus hłopi sędzic, co Zyda ranieli, nie sędziel p. burmistrz. Aliesmy posly do zapowietrzonych y pitalismy yh, iezeli hcą winisc albo nie. Pedzieli, ze nie wiidziemi z domow, wolemy tu. Iezeli to iest wolia Boza tu pomrecz, a to dla dziatek małych y niewiast brzemiennyh, kotre bliskie połogu: w poliu zymno, desc, nie mas zadnego wczasu.

Wolnice wiwolac kazalismy, zebi na Podbrzezu beło dlitego, abi do miasta nie hodzili zapowietrzony z Krakowa y z ynąd rozny liudzie, lubo ym kartky p. Zaherlya [Sebastian Zacherla] dawal durkowac, kto beł z [...] powietrza,

²⁹⁶ *sine abiuratis et desertatis* – без засвідчених як покинути.

²⁹⁷ Надпис на марґінесі: “7 *8bris* vmar Pustuła u p. Mrockowycy, wodak. Udano, ze powietrzem”.

²⁹⁸ *Stańczyk Sebastian*. Urzędnicy miejscy Kazimierza koło Krakowa od połowy XVI do końca XVIII wieku / Rozprawa doktorska. – Kraków, 2020. – S. 110.

alie y te kartky nie hciely potym, bo nie wiedziely, kto bel zapowietrzony, a kto nie, gdy sie pewne tle serzyc pocęły. Wnosiliy porzecznicy prozbę swoje, aby ta wolnica tu w miescie bela, a nie za miastem, kazalismy wydac ceduly p. burmistrzowy. Wydał ceduly w piatek na 8 godzinę, a som nie prziset na nie. || (apk. 1319)

7 8bris w sobotę u Bozego Ciała na Kazim[ie]rzu Wegrzin [...] ²⁹⁹ srebro, zabrawszy sie w koscielie po niesporze, korone z Naswiętszy Panny Mariey aliabastrowy ³⁰⁰ u grobu s. Stanisława Kazimierczyka y z obrazu Naswiętszy Pany Mary, ktori stał u Saluatora, a ten był obraz p. Iona Koziarczyka miescanina y kacmarza kazimierzskiego y tablickę z obrazu cudownego Naswiętszy Panny Mary. Kwestie czyniono po koscielie, na zwonika rozumiany, Litwina iednego, zeby to on uczin[i]el. Sukali po koscielie rzeczy nase, co przed trwogamy p. zwiaskowih bely pohowane. Naliezly. Hwala Bogu, ze nie wzyęły a prec z tim nye posly, aliesmi sie postrzegli pretko y p. Zawada, y ia, pobrali do domu kazdy swoje etc. Tę złodzy, Wegrzinek, połamawsy [...] ³⁰¹, do Zydow przedawac te koronę, alie ze miedziana była, a dono tez pod kłiatwą publikowacz o tey kradziezy koscielny. Wydzac Zyd, ze to miedz, srebra nie było, wipitawsy Wegrzinka, kędy gospodą stoy, ze w piwniczny pod [Marcina] Zawackiego kamięnczą, posli tam zwoniczny y xzięza, naliezly go y poimali, y inse rzeczy przy nim naliezly. A w piwniczny tablickę iedną nalieziono y kamienie trzi, ktore od korony obląmiel, y krzyzek odlomany. Daly złodzieia wsadzyc na ratus kazimierzsky, instigator skarzel, delator był Supalsky. Prziznal sie do tego, ze on pokrad. Osądzylismy go scyąc, a w tym przicini wielkie zasly panow roznyh y oycow duhownyh, y som i. m. x. proboscz bozecielsky [Jacek Liberius] prosiel za nim, abi mu tę pliągę consonowono, a p. [Maciej Kazimierz] Treter obiecał sprawyc taką koronkę srebną na Naswiętszą Pannę Maryą. Odmienilismy decret w łaskawszy, darowawsy go garłem, a za pokutę aby trzi dni krzizem liezal w kosuly przed grobem y oltarzem s. Stanisława, a sługa zebi nad nim z miecem stał przez raną msą y wielką, a w cwartek u kosciola w kunie w kosuly z miecem przez processyą y mszą wielką ³⁰², a potym na ratusu rozgamy go osiecz y precz z miasta wygnacz, aby poprawiel zywota swego. Y tak sie stalo executia decretu. A pywniczny ten, co u niego te rzeczy naliezly, aby dal dwoię sternascie grziwien y siedzial niedziel 6. Prosono za nim, siedzial tydzien, dal na zapowietrzonych grziwien.

17 [8bris] we wtorek wyiehał p. [Marcin] Misiecky do Lwowa na komissią drugie raz. Wziął zł[otych] 372, s tego na dopłaczie donatywy zł[otych] 162. Dług zaplaczyc niepewny zł[otych] 60 xiedzom u s. Augustina ³⁰³, p. Misiec-

²⁹⁹ Далі втрачено текст першого рядка аркуша.

³⁰⁰ *Łatak Kazimierz CRL*. Bazylika i klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich na Kazimierzu w Krakowie: Przewodnik. – Kraków, 2005. – S. 36–37.

³⁰¹ Далі пляма від чорнила, нерозб. слово.

³⁰² Слово правлене.

³⁰³ Тут помилк. закрита дужка.

kiem[u] na droge zł[otych] 100, tęż muz na konia dalismy zł[otych] 50, ażeby p. Misiecky ziezdał ze Lwowa na sady comissarzskiego do Bohnie koło poborow 15 y dwoyga podim[ne]go, zebi miasto nie przegrało, co ih nie oddaly p. Liemis y p. Smarzewsky.

15 [8bris] pano[wie] zolnierze zwiąskowy z obozu swego poslaly do Wielicky, do Bohnie y do Olkusa, aby piniądze te, ktore wibraly podcas bytnosczy swoiey, pobrali y do obozu zwiezly, 2 horągwie, a na zaplatę ym to belo potraćono na comysią, bo sie nie mieli czym zywyecz, cekaiąc zapłaty.

18 8bris powietrze sie serzeło w Krakowie, w Kazymierzu y u Zydow, roznemy meyscamy zcinal[o]. Iesc nie mogly nastarczyc dawac, bo tes miescanie nie hczieli słuhac, ani skłatky dawacz na te zapowietrzzone. My z p. Zawadą radzyli o wyiehanu do Rzesotar.

W Krakowie ludu umarło pod 800, a kamienic zapowietrzonych pod 90.

Na Kazimierzu na Zydowsky vliczy [kamienic] 8, vmarło liudzy 28. ||
(арк. 1320)

№ 370

*18 жовтня 1662 р. – Новини зі Львова про рішення комісії
для оплати військовій, що стосуються міських податків*

18 8bris ze Lwowa 1662

Otrzymał condemnatę na comissiey lwowsky i. m. p. Hieronim Wierzbowsky, wojewoda sieracky y wielky rżanca krakowsky, etc., etc. na nas, na Kazimierzu, o nieoddanie resty donatywy, o którą miał naznaconą złożył 2500 y Stradomę. Oddalismy z Kazimierza zł[otych] 1700, a trzistu iesce resty, y o złotych 500 Stradomu zdawał nas y publikatyą otrzymał. Y inszih miast 19 zdawał y publikował, którą condemnatę posłał tu do Krakowa na executyą ze Lwowa. Do executiey przywodzić kazał i. m. p. Vlatowskiemu³⁰⁴, pysarzowy decretowemu wielgyh rzadow³⁰⁵, o cosmy go proszyly, aby bel cierpliwy do czasu krotkiego, a mismy poslaly do Lwowa z listem do i. m. p. wielkiego rżance, prozac, abi nom Stradom odpuscono, a dwiema tysiącamy złotych sie contentował od nas z Kazimierza, lubo kupcow nie masz. Y do p. [Marcina] Misieckigo wislalismy, co nam sprawiel we Lwowie y kolo panow zolnierzow kolo komissiey, iesly dosła im zaplata abo nie.

³⁰⁴ Можливо, Andrzej Ulatowski.

³⁰⁵ Надпис на марґінесі: “26 8bris”.

№ 371

30 жовтня 1662 р. – Нотатка Мартина Голінського про привітання дружини краківського великоурядника Єроніма Вежбовського казимирськими міщанами

30 *8bris* imoszcz pani woiewodzina wielgorzanczyna krakowska [Katarzyna Ginwiłł Piotrowska (Wierzbowska)]³⁰⁶ przeiehała przez Kazymierz do Plasowa, iadąc do Lytwy do swoiey pani matky y przyiaciol na weselie. Poslalimy wytac imoszcz parę scepakow, parę karp y karasy, y okony, y wyna parę flyas przez p. [Augustyna] Klymerowskiego y p. [Jana] Smarzowskiego a proszac i. m. o przicine do i. m. p. wielkiego rzancze krakow[skiego] [Hieronima Wierzbowskiego].

№ 372

Новини про конфедератів коронної армії та посольство Яна Казимира до їхнього табору

I. m. pp. zolnierze zwiaskowy z obozu zpod Solca rusely sie y roziehaly nazad na stanowyska, rozne sobie assignacie rozdaiąc y zapysuiąc na horagwie y pułky, a i. m. p. [Janowi Samuelowi] Swiderzskiemu, marsalkow y pp. zwiaskowyh, Wolborzu naznacely stanowysko yh nowo. Obrali p. substituta [Janusza Bieykowskiego]³⁰⁷, bo comissyą przedłużono do seymu przislego, ktori ma bydz 1663 *in ianuario* dlia zapłaty woysku, ze teraz na tey comissiey nie moze wistarcyc zapłata s tych podatkow, aze znowu maią bydz uhwalione insze na seimie, bo woyska z porahowanya przydzie milyanow 16, a nie daią im, telko 8 milianow, azeby odpuscieli ostatek. Wisłal krol i. m. [Jan Kazimierz] iesce znowu do obozu pp. zolnierzow zwiaskowyh o ostatnią declaratę i. m. p. podkanclerzego koronn[e]go [Jana Leszczyńskiego], xzyażęcia i. m. Wysniowieckiego Dymytra, woiewodę belskiego, y i. m. p. [Stefana] Niemierzyca, p. kyiowskiego³⁰⁸, y tymze ich m. dano pretensye miast telko Kazimierza, Bohnie, Olkusa y Wielicky, ktore i. m. p. instigator koronny [Jan Tański] expediował (alie to nie pomogło nic, uhwalili sobie hlieb pp. zolnierze

³⁰⁶ *Leśniak Franciszek*. Wielkorządcy krakowscy XVI–XVIII wieku. Gospodarze zamku wawelskiego i majątku wielkorządowego [= Biblioteka Wawelska, 10]. – Kraków, 1996. – S. 101.

³⁰⁷ *Janas Eugeniusz*. Konfederacja wojska koronnego w latach 1661–1663: Dzieje i ideologia. – Lublin, 1998. – S. 159.

³⁰⁸ У цій новині згадано київського каштеляна Олександра Гратуса Тарновського, сплутавши, ймовірно, цей уряд з київським підкоморієм Степаном Немиричем. Однак четвертим членом посольства був ленчицький підкоморій Стефан Сарновський (Там само. – S. 163).

cały zymowy, ktori wibierali sobie wsędy po kroliewskih wsiah y duhownih, y miastah, y u nas w Kazimierzu)³⁰⁹. || (арк. 1321)

№ 373

23 жовтня 1662 р. – Новини зі Львова про пожежу в єзуїтському костелі під час Служби Божої

23 8bris ze Lwowa w dzień niedzielni, gdi przypadalo swieto błogosławion[e]go s. Stanisława Kostky, *Societatis Iesu*³¹⁰ u oycow iezuitow, i. m. x. Andrzej Trzebinsky [Trzebicki], biskup krakowsky, msę s. celebrował u ołtarza, gdzie urobiono y ubrano pięknie w obłoku s. Stanisława Kostke na wozie y company ostawiono pięknie. Gdy Euangelia zacinała sie, nie wiedziec skąd, między obłokamy papierowemy, iako na wozie triumphalnym tegoz błogosławionego Kostkę wistawiono y woynę hocimską, ogien sie zaiął gwałtowny y liedwie co i. m. x. biskup *Venerabilie Sacramentum*³¹¹ porwał, y drudzy, co mogly, z ołtarza. Wielie skody naciniel ogień y gdibi sie bel w gorę wydal, wsistek wielky ołtarz, a pogotowyu y kosciół bi bel zgorzał, alie telko woyna hocimska zgorzała y z wozem, y to nie bez tajemnice. Znowu w kazanie *post exordium*³¹² ludzie, co bely na horze, załomaly sie po dwa razy tak, az ludzie z koscióła uciekaly od wielkiego strahu. Te dwa casusy co będą znaczc, Pań Bog wie liepy (co potym bedzie sie u nas w Polsce działo).

№ 374

4 листопада – 11 грудня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про господарські, адміністративні справи в Казимирі, відносини міста з конфедератами коронної армії, небесні знаки та поширення чуми

4 9bris wisłalismy listy do Lwowa przez consora do p. [Marcina] Misieckiego, aby sie do nas powracal czo prędzez, y powrociel, nic nie sprawiwszy we Lwowie, ięno kwit otrzymal na donatiwę od i. m. p. woiewody sierackigo, wielkiego rzance krakowskiego [Hieronima Wierzbowskiego]. 15 9bris przyiehal p. Misiecky ze Lwowa, strawiel niemalo y podłuzel sie do tego³¹³.

9 9bris skłatka na zapowietrzonih uhwaliona po zł[otych] 2, którą wibieral p. Marcin Zawacky y p. Iacub Zawacky.

³⁰⁹ У рукописі дужка не закрита.

³¹⁰ *Societatis Iesu* – Товариства Ісуса.

³¹¹ *Venerabile Sacramentum* – Святі Тайни.

³¹² *post exordium* – після вступу.

³¹³ Друга частина речення дописана після основного тексту.

9 9bris w cwartek po obiedzie pan [Wawrzyniec] Toporzsky, biwsky burmistrzem, puscel pp. zolnierzow do miasta, dwu p. towarzisow zwiąskowych, y dacz ym kazal gospodę u Kudasowica “Pod Łancuhem”, koni 11³¹⁴. Obralismy safarzamy do nih posługowac ym p. Tomaskowycy y p. Franciska Sohacki[e]go.

18 [9bris] strzemieny przyehaly dway do miasta z Plasowa, i. m. p. Costa[nty] Cerkes y i. m. p. Kręglowsky, towarzisze, a konie yh staly w okopie. Tam sobie mlodzieli owes, kury biely, iedly i ine rzeczy ciniely, co hczyely.

13 9bris vmar xządz³¹⁵ Krupinsky [Walerian Grzegorz Krupnicki]³¹⁶ u Bozego Ciąła, ktory koło zapowietrzonych hodziel. Zapowietrzył sie beł, pohowan w noczy w kosulie miedzy xzięza, a na iego miesce naznacel xziedza Albyna [Walentego] Mstowskiego³¹⁷. Na Skalce dali mu mieskanie.

22 9bris sklatka uhwaliona na pp. zolnierzow po zł[otych] 3, ktora wibieral p. Tomaskowyc y p. Krzistoph, cirulyk, y pp. raice pozwolili ia dawac samy ze swego *honorarium*³¹⁸, co na Trzy Krolie maią z wolnice y z drew.

1 10bris sklatka bela na p. zolnierze po zł[otych] 3, ktora wibieral [Jan] Koziarczyk y p. Tomaskowycz, y p. raice dawaly na strawę.

6 10bris sklatka bela na p. zolnierze po zł[otych] 6, ktora wibieral p. Tomaskowycz y p. Sohacky Fra[nciszek], y pp. raice dawali wsycszy na strawę.

11 10bris protestatyą cinieli Rzeczpospolita na p. [Marcina] Liemisa y p. [Jana] Smarzowskiego kolo poborow wibrania y podimnego, ze iesliby miasto w czym skodę miało, tedy to miało dla yh niedbalstwa sie to stac by musiało y na ich skody relycowac by miasto musiało etc., y rejestru niepodobne pisane maią.

11 10bris *coniunctio*³¹⁹ wsistkyh planet bela w Strzelcu. Dai Boze, aby na co dobrego to złączenie beło.

³¹⁴ У рукописі написано “110”, однак тут після цифри “11” найімовірніше помилк. дописано літеру “о” як початок наступного слова з нового рядка. 110 коней на двох жовнірів (навіть зі слугами) – це неправдоподібно.

³¹⁵ Далі пропущено місце для імені.

³¹⁶ *Łatak Kazimierz, Pęgiel Małgorzata. Kronika Stefana Ranatowicza: Studium historyczno-źródłoznawcze.* – Łomianki, 2017. – S. 65.

³¹⁷ Там само. – S. 44, 91.

³¹⁸ *honorarium* – винагорода.

³¹⁹ *coniunctio* – з’єднання.

№ 375

12 грудня 1662 р. – Новина про вбивство литовського польного гетьмана Вінцентія Корвіна Гонсевського і маршалка литовської конфедерації Казимира Жеромського

12 10bris przisła nowyna z Litwy, ze ich moszcz pp. zwiąskowy p. Zurowskiego [Kazimierza Żeromskiego]³²⁰, marsalka swego zwiąsku, zabiely y i. m. p. [Wincentego Korwina] Gąsiewskiego, woiewodę smolen[skiego], hetmana polnego x[ięstwa] litewskiego³²¹, rosiekaly, y marsalkiēm yh beł na comissiey we Lwowie. Rostrzeliali, kazawsy sie mu wispowiadac przed iezuitą, ktory z nim w karecie iehał, w polu go w 500 koni zaskocywsi. || (арк. 1322)

№ 376

12 грудня 1662 р. – Новина про генеральне коло конфедератів коронної армії під Вольбором

12 10bris koło walne miely ich moszcz p. zolnierze zwiąskowy pod Wolborzēm, tam bely poslowie do nyh posłane od krolia i. m. [Jana Kazimierza] y Rzeczypospolitey y ich mm. pp. comisarze ze Lwowa: beł xziąże i. m. [Kazimierz Florian] Cartorysky, biskup kuiawsky, i. m. p.³²² starosta leliowsky, podwoiewodzy krakowsky [Krzysztof Rupniowski], y i. m. p. [...] ³²³. Tamze skonceli scęśliwie tractaty z ricerzstwem, ze pozwolielo woysko contentowac sie 8 milyanow, azeby wsistkiego amnistia dostatecna beła y hlieb teraznieysz y ostatny³²⁴ wibraly. To im to wszistko odpuscono y darowano wsistkie hlieby, ktore wibraly.

³²⁰ Pamiętniki Jana Chryzostoma z Gosławic Paska / Opr. Jan Czubek. – Lwów; Warszawa; Kraków, [1923]. – S. 212.

³²¹ Інформація про те, що Вінцентій Гонсевський був смоленським воєводою після смерті Адама Саковича 23 березня 1662 р. і перед призначенням на цей уряд литовського обозного Михайла Казимира Паца (про нього відомо з листопада 1663 р.) відсутня, див.: Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy. – Warszawa, 2003. – Т. IV: Ziemia smoleńska i województwo smoleńskie XIV–XVIII wiek / Opr. Henryk Lulewicz, Andrzej Rachuba, Przemysław P. Romaniuk. – S. 218. Див. також: Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy. – Warszawa, 2004. – Т. I: Województwo wileńskie XIV–XVIII wiek / Opr. Henryk Lulewicz, Andrzej Rachuba, Przemysław P. Romaniuk; współpr. Uładzimira Jemialianczuka, Andrzeja Macuka. – S. 298 (no. 1991).

³²² Далі пропущено місце для імені.

³²³ Далі пропущено місце для імені. Надпис на маргінесі: “Skonccone”.

³²⁴ Слово пошкоджене чорнильною плямою, відчитано приблизно.

№ 377

13–21 грудня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про господарські справи в Казимірі та податки на утримання конфедератів коронної армії

Skłatka była na stronę pp. żołnierzow po zł[otych] 3, którą wibierali Adom Skliarz y Zalas młody.

13 [10bris] s cegiennie drwa zabrano do miasta dla pp. żołnierzow y iodłowe, y bukowe. Jest cons[e]ns zapisany na to w actach consularnyh, ze to miasto kazalo wzyacz, potim zapłaczc albo na krolia przyącz maia: iodłowych pułtory gromady piwne, a pułdziesiątka bukowe.

21 10bris w dzien s. Tomasa skłatka uhwaliona na strawę p. żołnierzom p[o] zł[otych] 6, którą pobrał p. Sohacky Francisek y p. Tomaskowycz. || (арк. 1323)

№ 378

16 листопада 1662 р., Львів. – Лист учасника львівської комісії для оплати військові до невідомого адресата про її роботу

Copia listu ze Lwowa do pewnego prz[yiacie]la de data 16 nouembris 1662³²⁵.

Nie miey proszę wm. m. p. za złe, zem się w pisaniu zadłużył, bom ia pod hiszpanską, choć we Lwowie, sied[ział]* inquisitią, która nie tylko się na mowy, pisma, vczynki, ale y na myśli ludzkie szeroko rozciągała. [Aleksander] Kur[dwa]nowski*³²⁶ nieborak y [Gabriel] Zaklika [Wolski] ledwo snadź po sessiey v iezuitow z pany commissarzami a pp. z[wią]zkowymi* spolnie za prog się wychylili, az zaraz na duszoney byli pieczęniey y mszy chybili³²⁷. [Bo zez]* w tym kole tez obrzędy y concepty, co były za Liniewskiego³²⁸, gdy pana podskarbiego [Jana Kazimierza Krasieńskiego] y pp. commi[sar]zow* coraz na pieczone ryby proszono³²⁹. Bspieczniejszym teraz do pisania, gdy Lwow zegnam, [bo cze]goz* się tu mam bawic, gdy sądy do liczenia pieniędzy

³²⁵ У рукописі арк. 1323–1335 писані іншою рукою і вклеєні Голінським до книги. Цю копію було переслано до Казимира до Палечковського разом зі ще двома документами (див. док. 384, 387). Палечковський був зятем казимирського вїйта Матвія Завади, чоловіком його доньки Регіни: *Stańczyk Sebastian*. *Urządnicy miejscy Kazimierza koło Krakowa od połowy XVI do końca XVIII wieku / Rozprawa doktorska*. – Kraków, 2020. – S. 69.

³²⁶ У рукописі слова пошкоджені з країв аркуша; тут і далі у цьому документі їх уточнено за вид.: *Pisma polityczne z czasów panowania Jana Kazimierza Wazy, 1648–1668: publicystyka, eksorbitancje, projekty, memoriały / Opr. Stefania Ochmann-Staniszevska*. – Wrocław, 1990. – T. II. – Dok. 75. – S. 82–86.

³²⁷ Так у рукописі; у Охманн-Станішевської “i mszej bitej”.

³²⁸ Можливо, Marcin Liniewski (Leniewski).

³²⁹ Надпис на марґінесі рукою Голінського: “16 9bris 1662”.

zawiessono? A tych liczyć nie będą, az [po]* kole, a to az do trzech niedziel zwleczono. Co by zaś z niego obiecować, snadno osądzić z vniuer[sału]* [Jana Samuela] Swiderskiego do woyska, w którym vmowę commissarską³³⁰ z deputatami tutecznymi, wrzkomo ich [do]* koła wzywaiąc, wywrocił na nice: przeciw osmią millionow y rozwiązaniu się bez seymu b[untuie]* chorągwie. Więc y z vniuersału do woiewodztwa wydanego³³¹, gdzie dla gładkości, iako symia [orato]row* nasladuiąc, choć bez sensu, nasadzonymi y po roznych mowach zbieranymi słowy, skarży [na co]missyą* y do rady z sobą spolnie zaciąga. Czuię tedy, na co się zanosi, zaczym zegnąm Lwow, or[az i]* oyczyznę, bo ią widzę, ze polkną te machiawelskie rady, ktore sobie v narodu naszego, za[ł się Boże]*, gniazdo vsłały. Zegnąm y wm. m. m. pana y z nim się widzieć nie obiecuię, chyba na grzędz[ie ia]ko* owe liszki. Radzić albowiem o sobie muszę y wm. m. m. panu zyczę, lubo wiem, gdy “*singu[li pu]gnabimus**, *singuli* sobie *prospiciemus*, *vniuersi vincemur*”³³². Sztucznie się tu ta commissya od po[czątku]* prowadziła. Babimoyskiego starostę [Krzysztofa Żegockiego] koniecznie rugować chcieli, iz to z woiewodą rus[kim trzy]ma* [Stefanem Czarnieckim], ba y państwu wierny. Aleć go woiewoda ruski wyręczył, gdy przyiachał, bo się [na niego]* wszytek impet obrocił. Dopieroz na krola, ze intentią [złą brać Niemcom pieniądze stawił się tu, udawajac; toż dopiero na krolową]³³³, iz za nią prętko regiment vszedł. A przed sobą mowiac: “by nie [ten i]* nie pańska tu obecność, byliby iuz byli panowie commissarze na duszoney pieczęni”. G[niewali]* się iuz tedy przez trzy niedziele o tę regiment y na woiewodę ruskiego, a mysmy tymcz[asem]*, vbodzy ludzie, trawili się. Aleć y Niemcow pod Buskiem niemało pomarło głodem, alb[owiem]* iaki figiel: zadną miarą pieniędzy ruszyć nie dali na lenunki, aby ich byli przymusili, zeby [z despe]ratiey* albo się do związku ich przeniesli, albo povciekali, albo officierow swoich powiązaws[zy, im]* pod executią oddali, iakoz tym raz na ratuszu woiewodzie ruskiemu grozili. A tak [obraziw]szy* pana, commissyą a zatym całą Rzeczpospolitą, pieniądze by między się podzielili y stawili [nam]* pana, ktory by v nich oyczyznę kupił, choćby ią na smyczy chudą y zbolala, zniszczoną *plu[s offeren]ti*³³⁴ oddać. Iakoz vstawicznie przeszłego lata o Condeuszu [Ludwiku II de Bourbon-Condé] nowiny lataly: snadż w Hamb[urgu, Lu]beku*, w Olberku [Kolbergu] szyprow nymowano, aby w porcie stanąwszy gdańkim, o flotach na [morzu]* || (**арк. 1324**) francuzkich y szwedzkich przestrzegali. Trzęsiono to y we Gdańsku. Z [z]wykley zatym swoiey y trzezwey

³³⁰ Так у рукописі; у Охманн-Станішевської “konsyliarską”.

³³¹ Слово правлене.

³³² gdy *singuli pugnabimus*, *singuli* sobie *prospiciemus*, *universi vincemur* – коли воюватимемо кожен окремо і кожен дбатиме сам про себе, то програємо всі (порівн. Корнелій Тацит, *Про життя і вдачу Юлія Атріколи* 12: “ita singuli pugnant, universi vincuntur” – так вони воюють кожен окремо, а програють усі разом).

³³³ У рукописі фрази з пропусками: “ze intentią był, aby dla Niemcow pieniądze [...]* nuz dopiero na krolową”. Реконструкція тексту за вид. Охманн-Станішевської, с. 82.

³³⁴ *plus offerenti* – тому, хто пропонує більше.

czułości podiazdy gęste na Pomorską, to pod Gdańsk abo na pomorskie³³⁵ granice posyłali. A tymczasem płukali wioski, podskubali Polskę y czas na cudzym chlebie, miasto stanowisk, koleino trawili. A potym za krwawą swoją dla dobra pospolitego odwagę pewnego y wielkiego ięzyka, przeszło sto tysięcy, z Fordanu przyprowadzili. Zaprawdę dobry ięzyk! Taki drugi z bliższego Węgrom pogranica, Bohnie y Wielicki, az krol pąn nie ma czym ięzyka swego pańskiego osolić. Niezły był ięzyk z Augustowa albo y z Dybowa, zgoła na wszystkie strony szczęśliwie się nadały podiazdy. I niezły to był concept głodem morzyć Niemcow, bo iuz y regiment marszałkowski pod [Mikołajem Konstantym] Gizą począł się być do nich przypisować, choć na włości miał z gębę chleba y w skarbie na iednasciekroć sto tysięcy liquidowanych zasług, by ich była powaga samego nie więła. Iuz by go byli bowiem na wszytek swiat ogłosili, ze z confaederatami przeciwko panu trzyma. Zwłaszcza ze y regiment raitarski, na ktory takze ośmkroć sto tysięcy liquidowano, y dragania, y vsarska iego poprzysięgła chorągiew, takze pancerna y pana koniuszego [Aleksandra Michała Lubomirskiego] vsarska, choć naywięcey pod nimi rękodainych, y ze woiewody krakowskiego [Stanisława Potockiego] tym się postępkim nie zmazała. Iuz y [Michał Walerian] Morsztyn, referendarza [Andrzeja Morsztyna] oberster leitnant, tractować począł, az referendarz z braterskiey napomniawszy³³⁶ miłości, na gardło mu instigował. Aleć po[dob]no nie vtrzymało by ich było to, ze nie mieli kogo *sequi*³³⁷, więc się dali. Nauczyłem się tu głębokiey ostrości³³⁸, a zgoła polityki. Puszczono woysku do vwagi, iz oyczyzna bezpiecna bydź nie moze, poki cięższym nad commissyą³³⁹ przeszłego seymu kamięniem electey nie przywali. I radzono panu, aby vchodząc zelocyey, objęma monarchom – choć w częstym spowinnowacęniu, ale iak to bywa w szwagierstwie, nie bardzo sobie chętnym, co ich *aemulas* [*Domos*]³⁴⁰ w Europie dworniejszym zowia, – nowym iakim spiskiem dał od candidatey na krolestwo polskie exlusią. Azeby się to było lepiej pokręciło, mieszali y Piasta, zeby y tęn nie był *capax*³⁴¹, ktory by trzema narodom w tey koronie złączonym pewnie wygodzić nie mógł. Bo to insza rzecz była naleść go w Kruświcy, gdy się Polska we dwunastu woiewodztwach zawarła była, y tam choć *rudiori saeculo*³⁴² przed osmiąset lat, nie mogąc inaczey ambitiey *tyrannorum*³⁴³, to iest dwunastu woiewodom, wykupić się, *medium hominem et ex plebe infimum*³⁴⁴ obrać wolala, insza teraz, gdysmy z tak szerokich y potężnych narodow, *religione et dialecto*³⁴⁵, a nawet *moribus*³⁴⁶, z ziem

³³⁵ Так у рукописі; у Охманн-Станішевської “margrabskie”.

³³⁶ Так у рукописі; у Охманн-Станішевської “zapomniawszy”.

³³⁷ kogo *sequi* – за ким іти.

³³⁸ У Охманн-Станішевської “ostrożności”.

³³⁹ Так у рукописі; у Охманн-Станішевської “konstytucyją”.

³⁴⁰ *aemulas Domos* – достойні один одного дома. У тексті “aemulus”.

³⁴¹ *capax* – здатний, такий що може претендувати.

³⁴² *rudiori saeculo* – у грубший, суворіший вік.

³⁴³ *tyrannorum* – тиранів.

³⁴⁴ *medium hominem et ex plebe infimum* – людину звичайну і з самих низів.

³⁴⁵ *religione et dialecto* – релігією та мовою.

³⁴⁶ *moribus* – звичаями.

[różnych złożeni]³⁴⁷ y na trzydziestu kilku wojewodztwach, iako prowincyach, wspiera się korona. Y zaprawdę miała ta rzecz siła pozoru, ale wewnątrz iadu więcej. By się był pan nie postrzegł, wciągneli by go byli w nienawiść ludzką, bo by był kazdy || (**aprk. 1325**) rozumiał, ze o electey znowu zamysła, az mu ią confaederatia wykorzenić z serca grozbą swą [musiała]*. A tymczasem sami wzięwszy miarę siły swoiey w tey materiey: a co wiedzieć, iesliby o nas litkupu byli nie pili? Ktorego *ad rationem*³⁴⁸ iuz słyszę coś w Bi[e]l[is]ku nad granicą Isola [Franz Paul von Lisola] wyliczył y pach[olikom]*, co to z nich piechotę robią, dał barwę we Wrocławiu. Naszychowane były na to y seymiki nie[ktore]*: na wisinskim sędzia przemyski [Kasper Wojakowski] szeroko o tym diszkurował y zeby się był nie rozew[ał]* – poselstwo do krola, aby electey dał pokoy, iuz było nagotowane. Z Proszewic iuz tez [byli]* posłowie przyiachali: Dembinski [Dębiński] z drugim [Janem Piotrem Byliną], ale postrzegszy, ze podrwili, zniozszy się z [marszał]kiem* koronnym [Jerzym Lubomirskim], przed switęm skryli się, tak ani ich było zayzreć. Y słuszna to była sp[rawa]*, ze się za legatią seymiku swego wstydzili y vtaić ią smieli za rozkazaniem pana mar[szałka]* koronnego, własnie iakoby to był iego *partus*³⁴⁹, co mu *pro occasione et tempore*³⁵⁰ zazyć y po[rzucić]* było wolno, iak vrynąłem zpod łozka szafuiąc. Tractować tedy znowu z pany zwią[zkowy]mi* poczęli commissarze y na osmi millionach stanęli, ale to do koła deputaci odłoży[li tu]teczni*, z ktorego czego się spodziewać, iuzem namięnił wyzey. A to [Jan Samuel] Swiderski wyda[ł vni]uersały*, ze mu się to w głowę zmieścić nie moze, zeby z związku wyniść miał bez seymu, [lubo na]* przeszłym amnistia stanęła y tak wiele *in fauorem*³⁵¹ woyska constitucyi, ze tego wszytk[ie con]faederatie* przedtym nie otrzymały. Snadno się domyslić, czyi to concept. Dłużey to krola [straszyć]* chcą y grozić stanom koronnym, zeby się gruntowniey w nie wgrozić mogli. Boć za[łuią, że]* y w przeszły seym Warszawy bardziey nie scisnęli y nie wytargowali, zeby krol vrzę[dnikow]*, co tych figlow maią zrozum, a na ostatek y samego siebie wydał na discretiā, czego [teraz]* dopinać chcą. A ze³⁵² wm. m. pan nie pomnisz, co się w Rzymie stało, ze “*cuncta bellis [civilibus]* fessa vnus nomine principis sub imperium accepit*”³⁵³. Na protectora to zakrawaią, a[leć ich]* tu więcej mianuią, pięci czy siedmi. W Rzymie ich po Iuliuszu tylko trzech było, a[le iako]* tam dwuch przerzucił Octavius, tak y tu wszytkich iedęń miałby zrozum. Nie p[rzyięłać]* by tego, ba y cierpieć by nie mogła Litwa, bo tam są panowie wielcy y domy

³⁴⁷ Так у Охманн-Станішевської, с. 84.

³⁴⁸ ktorego *ad rationem* – щодо якого.

³⁴⁹ *partus* – дитя.

³⁵⁰ *pro occasione et tempore* – відповідно до обставин і часу.

³⁵¹ *in favorem* – на користь.

³⁵² У рукописі “А за”.

³⁵³ *cuncta bellis civilibus fessa vnus nomine principis sub imperium accepit* – один прийняв під свою владу всю державу, виснажену громадянськими війнами (порівн. Тацит, *Аннали* 1, 1).

starożytne: chrześcianie nie cierpieli by tego na nosie³⁵⁴. Vzałować by trzeba Ukrainy, która by nie tylko [odpa]dła*, ale przy niej y Lwów w gospodarstwo czwarte pewnie by się obrocił. Ale coż vm[ie am]bitia*: choćby po Wisłę, byle panować. A zas nie przestrzegano Agryppiny, że *Domit[us Nero]**³⁵⁵, syn iey, miał *matricidium*³⁵⁶ popełnić? Przecię ona pyszna y głupia białogłowa wołała: “[*Occidat*]*, *dum imperet*”³⁵⁷. Ale omyliłbyś się! Podobno byś, choć za Wisłę, prowincyey pruskiy y [Gdań]ska* nie vtrzymał. Przyszło by się podobno znowu z koroną w Kruswicy cisnąć, luboć ta[m]* krola ziadły. Dziwnać y to, że seymowi przeciwny iest marszałek, ale rycerstw[o fakcy-] || (aprk. 1326) ey* iego wszyscy go promowuią. On tylko radzi: “do seymikow”. Y smieszna to tymi laty iakas moda: co przedtym seymiki na seym się zieżdzały, to teraz seym na seymiki relatyine zieżdza y dopiero tam *lauda*³⁵⁸ stawiaią, które vchwałę seymową albo odmieniaią, albo tłumaczą. Nikt tego nie kombinuje³⁵⁹, bo y czasu, y mieysca nie masz, y ta confusia się rodzi, dla ktorey potym *senatus consulta*³⁶⁰ vradzić muszą, a *eversio status*³⁶¹ z lekka się wciąga, iak nędza po zagonie w dom, gdy gospodarz nieporządny albo gospodyni. Y pewnie *status* nasz z tym panem skona: rozerwą nas dla ambitiey ludzkiy y na kaławki, dla ktorey teraz iak na sparze w tey oyczyźnie zyiemy – nikt domu swego, fortun, honoru y zdrowia nie iest pewien. Ale nie day Boze doczekać, bo to przecię piękna wolność: co mi krol dokuczyć nie moze – sąmsiadowi wolno. Corki moiey za swego pokoiowego albo dworzanina przymusić nie moze, ani wdowy. Sąsiadowi mozieyszemu wolno wybić, zabić, zesromocić, wydrzeć, nasłanymi ludzmi wytrawić y co affekt kaze. Ale przecię karzą to w Piotrkowie y Lublinie: iak sprawa z reiestru *recentium criminu[m]**³⁶² choć w dziesięć lat albo piętnaście przypadnie, a powietrze abo pospolite ruszenie nie rozerwie y przyiaciel nie przeiedna. A ziednać trudno nie ma, gdy persuasye vwazne nastąpią albo stronę powodową zabić pogrozą. Kto na taką groźbę, iak Czyż³⁶³, na persuasyą radziwiłowską [nie usłucha]? Dobrze vczynił p. Poniatowski [Ponętowski], że się za oycę swego, podkomorzego inowrocławskiego [Pawła Ponętowskiego]³⁶⁴, z starostą brzeskim³⁶⁵ zgodził, iuz by był

³⁵⁴ У Охманн-Станішевської: “tego chrząszcza nie cierpiały by na nosie” (с. 84).

³⁵⁵ *Domitius Nero* – Доміцій Нерон.

³⁵⁶ *matricidium* – матеревбивство.

³⁵⁷ *occidat, dum imperet* – нехай убиває, лиш би правив (Тацит, *Аннали* 14, 9).

³⁵⁸ *lauda* – ухвали.

³⁵⁹ Так у рукописі; у Охманн-Станішевської “nie kontynuuje”.

³⁶⁰ *senatus consulta* – рішення сенату.

³⁶¹ *eversio status* – переворот.

³⁶² *recentium criminum* – недавніх злочинів.

³⁶³ Можливо, Kazimierz Czyż.

³⁶⁴ Urzędnicy kujawscy i dobrzyńscy XVI–XVIII wieku. Spisy / Opr. Krzysztof Mikulski, Wojciech Stanek; współpr. Zbigniew Górski, Ryszard Kabaciński. – Kórnik, 1990. – S. 99.

³⁶⁵ Найімовірніше, тут ідеться про старосту бжесько-куявського (Paweł Ludwik Szczawiński), а не берестейсько-литовського (Jan Karol Kopeć). Див.: Там само. – S. 57; Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy. – Warszawa, 2020. – T. VIII: Ziemia brzeska i województwo brzeskie XIV–XVIII wiek / Opr. Henryk Lulewicz,

sąm nie chodził. Albo też seymu dlatego chcą, żeby się zima zwłókła, a chlebow nad terazniejszy ze trzy wybrali, iako się iuz tak stało. Iakoz diszkurował ostrozny wodz, marszałek, że na turecką wojnę dobrze wypaść trzeba żołnierza. A któryz pokarm lepszy y smaczniejszy, iako mleko z piersi matki, które się zowie “*alter sanguis*”³⁶⁶? Trzeba żołnierza w inszą³⁶⁷ *militia* abo *malitia*³⁶⁸ reformować, povszarzyć tu w domu przy rzemieślniku, miastach, pograniczu. O co w Vkrainie trudno, gdzie iedno pirogi smażą, kopii robić nie vmieją, zbroj y biednych strzemion nie dostaniesz, pałasz w tąż, choćby się który³⁶⁹ zszyć na rzemieńne potrzeby znalazł. A moy Boże, co to za concepty? Przedtymesmy synow do Lwowa na wyprawę wysyłali, teraz ich pono przy kominie y w dymie, byle nie w popiele oyczyzny, stroić będziemy? Iuz ia widzę, że się za czasow naszych pod Chocimem albo Kumejkami, gdzie lata nasze oddały dług, cosmy byli winni oyczyźnie, obozow nie doczekamy. Przydzie gdzie o nich około || (апк. 1327) Wisły³⁷⁰ albo nad Pilcą słyszeć. Wojsko snadź litewskie ciągną do siebie zwiąskowi lu[dzie]* tak drapieźnych, że samo piekło takich nie rodzi iuz gorszych. Iuz w Polsce³⁷¹ zwykłą ich [go]spodkę* y Podlasiu im wydzielili byli, alec cnotliwy Zeromski [Kazimierz Żeromski] (słyszę, to człowiek rozu[mny]*) do Zmudzi, gdzie się z Kurlandiey dobrych do szkatuły spodziewaią posiłkow, wołał ob[rocić]*. Czy go sądzić o to nie zechcą albo nań przynamniey instigować, [jako przedtem, że pod sejm z wojskiem nie ściagnął i Pragi, i Warszawy nie obległ? Ba, i teraz niedawno]³⁷², że hayduka, podpiewsz[y]*, przed hetmanem skakał. Moskwa szczęśliwa z nieszczęścia naszego czy nie za instan[tią]* widmy iakiey, że nie mogąc *armistitium*³⁷³ vprosić, dwie lecie ma dla lenistwa y łakomstwa zoł[nie]rzow* odpoczynku. Albo też podobno ci nasi żołnierze na suchoty choruią y osłabili, [bo]* pospolicie gdy o kim doktorowie desperuią, tedy go tam odsyłaia, gdzie się rodził, aby się *a[ura]* natura* ratowała³⁷⁴. Aleć onych ledwo dziesiąta część z Zawisła. Gorsza to, [co] szlachecki[m do]brom* nie przepuszczaia, bez respektu wszędy, słyszę, stawaią. Wiesz to, P. Bog, co się [w do]mu* z moią zonką stało – ieszcze lubi tych ludzi rycerskich. Nie ledaiakom się zatrwozył, [gdy]* z koła do izby commissarskiey posłani w te słowa do nich mowili: “Nie tak ostro sądzie, [pano]wie*, ani skapcie millionow, [bo] inaczey nie odrzekamy się dzieatek waszych kołysać, toć po[no i z]* zonami się opiekować”. Wolę ia

Tomasz Jaszczółt, Andrzej Radaman, Andrzej Rachuba, Przemysław P. Romaniuk, Andrzej Macuk, Adam Danilczyk, Andrzej Haratym. – S. 184.

³⁶⁶ *alter sanguis* – друга кров.

³⁶⁷ Так у Охманн-Станішевської; у рукописі “wzrusza”.

³⁶⁸ *militia* abo *malitia* – військова служба або зло.

³⁶⁹ У рукописі неясне “trok”.

³⁷⁰ У Охманн-Станішевської “Warki”.

³⁷¹ У Охманн-Станішевської “Polesie”.

³⁷² У рукописі текст у квадратних дужках пропущено, відновлено за вид. Охманн-Станішевської, с. 85.

³⁷³ *armistitium* – перемир’я.

³⁷⁴ aby się *aura natura* ratowała – щоб природа рятувалася повітрям.

zawczasu do domu. Darmo ia tu na *iniurias priuua[torum]*³⁷⁵ czekam, kiedy cała Rzeczpospolita *iniuriam*, którą ma piekielną, vindykować [nie]* chce czy nie smie, czy nie vmie, czy iey nie pozwalaią. Wolę, mowię, wczas do domu, [bylem]* ieno w cale wszystko zastał. [Poznam ci przecie, małoć by było szkody, ale żalu do dyjabła]³⁷⁶. Szczęśliwszy w. m. m. p., co swoje konopie oganiasz. [Prze]bacz* przy tym, w. m. m. p., proszę, zem tak długą zabawił hramotą³⁷⁷, omieszkania albowi[em]* przez te czasy wotować chciałem. A zatym się łasce w. m. mci etc., etc.³⁷⁸.

Опубликовано: Pisma polityczne z czasów panowania Jana Kazimierza Wazy, 1648–1668: publicystyka, eksorbitancje, projekty, memoriały / Opr. Stefania Ochmann-Staniszevska. – T. II. – S. 82–86. || (арк. 1331)

№ 379

12 грудня 1662 р., Вольбор. – Рішення генерального кола конфедератів коронної армії з вимогами до короля і Речі Посполитої

Traktat koła generalnego tak polskiego, iako y cudzoziemskiego zaciągu *unanimi voce*³⁷⁹ postanowiony w Wolborzu die 12 decembris 1662.

1. Widząc woysko i. k. mci *exvisceratam Rempubicam*³⁸⁰ y prawie iuz *in vltima pernicie*³⁸¹ zostaiącą, czuiąc się tez prawdziwymi tey oyczyzny synami, a nie pasierbami, aby to [na] potym swiatu wszytkiemu *pateret*³⁸², iz nie tak, iako *maleuolorum* woyska chciały *ingenia, ad iusta* z nią *condescendit media*³⁸³, bardziey oney conseruuiąc *integritatem*³⁸⁴, anizeli krwią zachowane generalne zasługi, ktore to *media fusius patent*³⁸⁵ w tractacie z iasnie oswieconym x[zią]żęcem i. m. x. biskupem kuiawskim [Kazimierzem Florianem Czartoryskim] y z ich mciami pp. commissarzami, całą Rzeczpospolitą repreasentuiącymi, opisany.

³⁷⁵ *iniurias privatorum* – кривду приватних осіб.

³⁷⁶ У рукописі текст у квадратних дужках пропущено; відновлено за вид. Охманн-Станішевської, с. 86.

³⁷⁷ Так у рукописі; у Охманн-Станішевської “remotą”.

³⁷⁸ Далі у рукописі арк. 1328–1330 порожні.

³⁷⁹ *unanimi voce* – однотайно.

³⁸⁰ *exvisceratam Rempubicam* – розтерзану Річ Посполиту.

³⁸¹ *in vltima pernicie* – на порозі смерті.

³⁸² *pateret* – було видно.

³⁸³ nie tak, iako *maleuolorum* woyska chciały *ingenia, ad iusta* z nią *condescendit media* – всупереч недоброзичливцям у війську, погоджується з нею на справедливій рішенні.

³⁸⁴ *integritatem* – цілість, збереженість.

³⁸⁵ ktore to *media fusius patent* – ці рішення докладніше викладено.

2. Maiąc *prae oculis*³⁸⁶ woyska ie k. mci y Rzeczypospolitey poprzysiężoną *vnionem* z woyskiem *armorum animorumque*³⁸⁷ Wielkiego Xstwa Litewskiego ie k. mci, od ktorey *nullo modo* woyska koronne *recedunt*, *certis* iedank *rationibus visum est*³⁸⁸ woyskom koronnym posła *e medio sui*³⁸⁹ z koła generalnego posłać do woysk W. X. L., aby ich mm. pp. y bracia, przykładem woysk naszych idąc, także *ad iusta et possibilia*³⁹⁰ z tą oyczyzną a matką naszą, iako *veri oney filii*³⁹¹, chcieli z nią *condescendere*³⁹².

3. Dobra tak i. k. mci, iako y duchowne *in genere*³⁹³ wszystkie y insze dochody, mianowicie cła, do skarbu Rzeczypospolitey należące, od sequestratyei vwalnia woysko, nie chcąc sobie prętkiego tamować vkontentowania z Rzeczpospolitą, *ea* iednak *condicione*³⁹⁴, aby według traktatu z ich mm. pp. commissarzami vmowionego *intra sex septimanas*³⁹⁵ woysko i. k. [m.]* vkontentowane zostawało.

4. Ich mm. pp. administratorowie ceł y zup y inszych prouentow Rzeczypltey należącyc[h]*, także ich mm. pp. reuisorowie, [aby] *durante commissione rationem* dali³⁹⁶ functey swoiey, zeby ka[zdy]* vkrzywdzony według sprawiedliwości otrzymał *satisfactiā*.

5. Widząc woysko *summam egestatem*³⁹⁷ vbogich ludzi, nie chcąc sobie praepediować w prętkim vkontentowaniu, w dalszey exactey chlebowych superseduie. Iednak chleby, na ktore p[o]dlug* vstawy soleckiego obozu assignacie wyszły, aby według onych oddawane były.

6. Vsarskie chorągwie i. k. mci, pana naszego młciwego, tak[ze] iasnie wielmoznego ie^o mci [p.]* woiewody krakowskiego, hetmana koronnego [Stanisława Potockiego], poniewasz tym chorągwiom *inauditum*³⁹⁸ [bywać]*³⁹⁹

³⁸⁶ *prae oculis* – перед очима.

³⁸⁷ *vnionem* z woyskiem *armorum animorumque* – збройний та ідейний союз з військом.

³⁸⁸ od ktorey *nullo modo* woyska koronne *recedunt*, *certis* iedank *rationibus visum est* – від якого коронні війська ні в чому не відступають, проте з певних міркувань було вирішено.

³⁸⁹ *e medio sui* – від себе, зі свого середовища.

³⁹⁰ *ad iusta et possibilia* – на справедливй й припустимй [умови].

³⁹¹ *veri oney filii* – справжні її сини.

³⁹² *condescendere* – погодитись.

³⁹³ *in genere* – загалом.

³⁹⁴ *ea* iednak *condicione* – однак з тією умовою.

³⁹⁵ *intra sex septimanas* – протягом шести тижнів.

³⁹⁶ *durante commissione rationem* dali – під час комісії дали пояснення.

³⁹⁷ *summam egestatem* – крайню вбогість.

³⁹⁸ *inauditum* – нечувано, незвично.

³⁹⁹ Слово втрачене, відновлене за вид.: *Medeksza Stefan Franciszek*. Księga pamiętnicza wydarzeń zaszłych na Litwie 1654–1668 / Wyd. Władysław Seredyński // *Scriptores rerum Polonicarum*. – Kraków, 1875. – T. III. – Dok. 81. – S. 336.

w związku, zaczym woysko iako braci swoich *fraterno amplectitur amore*⁴⁰⁰ y [one]*⁴⁰¹ do tych millionow przypuszczaią, *ea* iednak *condicione*⁴⁰², aby im te związkowe cwierci⁴⁰³ wytra[cone]* || (арк. 1332) były, takže aby cokolwiek *participa[ve]runt*⁴⁰⁴ hyberty y prowiantu, y do⁴⁰⁵ *expens* zarowno należały z woyskiem. Insze zaś chorągwie, ktore *extra nexum*⁴⁰⁶ są, od tey summy wszystko *excludit*⁴⁰⁷.

7. Chorągwie panczerne i. k. m., ie^o mci pana krayczego koronnego [Wacława Leszczyńskiego], do cwierci *a Ima 8bris anni 1661*⁴⁰⁸ do tych millionow woyska przypuszczaią, na drugą zaś cwierć *a Ima ianuary anni 1662* za instantią ie^o mci pana praesidenta y ich mciow panow deputatow, do izby commissarzskiej [aby] na przyszlým blisko seymie assecurowane zostały.

8. Wwazywszy woyska ztąd *summam in aequitatem*⁴⁰⁹, aby ktory pułk abo chorągiew, [iaka] przed vco[n]tentowaniem* woyska miała się wazyć słuchać vniuersałow iasnie wielmozne^o i. m. pana wojewody, tym tedy traktatęm zabiegaiąc temu, iezeliby się taki pułk abo chorągiew znaleźć miała, od zasług odpada.

9. A iako wszystkie panstwa świętą sprawiedliwością stoią, takže woyska i. k. mci y Rzeczypltey, nie chcąc na się niebłogosławienstwa Panskiego zaciągnąc, tym tractatęm postanawia, *excepto*⁴¹⁰ przebrania chlebow, gdyż to amnistią odbywa, aby vkrzywdzony w sądzie woyskowym na commissyey doniosł sprawiedliwość, kryminaly zaś ie mci p. praesident aby z ich mciami pp. assessorami sądził y aby towarzysz, ktory popełnił ktorey cwierci excess, [z] teyze cwierci odpowiadał. Appellatyei zadnych w criminalney sprawie, ktora by nie mogła *decidi*⁴¹¹ w sądzie ie^o mci pana praesidenta, nie ma bydź broniona do izby commissarzskiej, *ea tamen condicione*⁴¹², aby z ich mmciam[i] pp. commissarzami *composito iure*⁴¹³ sądzona była.

[1]0.* Maiąc woyska i. k. mci *pro maximo statum nobilitatis*⁴¹⁴ y onę chcąc zostawić *in antiquo robore*⁴¹⁵, tedy wszystkim *in genere*⁴¹⁶ o dobra dziedziczne,

⁴⁰⁰ *fraterno amplectitur amore* – приймає з братньою любов'ю.

⁴⁰¹ Слово втрачене, відновлене за вид. Медекші (с. 336).

⁴⁰² *ea* iednak *condicione* – однак з тією умовою.

⁴⁰³ Так у Медекші (с. 336); у рукописі “nimi”.

⁴⁰⁴ *participaverunt* – долучаться до, скористаються з.

⁴⁰⁵ Слово дописане над рядком.

⁴⁰⁶ *extra nexum* – поза зв'язком.

⁴⁰⁷ *excludit* – відлучає, усуває, не допускає.

⁴⁰⁸ *a prima octobris anni 1661* – від 1 жовтня 1661 року.

⁴⁰⁹ *summam in aequitatem* – якнайсправедливіше.

⁴¹⁰ *excepto* – окрім.

⁴¹¹ *decidi* – бути вирішена.

⁴¹² *ea tamen condicione* – однак за тією умовою.

⁴¹³ *composito iure* – мішаним судом.

⁴¹⁴ maiąc... *pro maximo statum nobilitatis* – найбільше шануючи шляхетський стан.

⁴¹⁵ *in antiquo robore* – у давній силі.

⁴¹⁶ *in genere* – загалом.

a mianowicie wielmożne^o ie^o mci pana starosty łuckiego [Samuela Leszczyńskiego], który *quolibet in loco* swoją *adfuit eadem* zyczliwością⁴¹⁷, tak noclegow, pokarmow y inszych exactiy aggrauatiy żołnierskich, gdy się przyidzie woyskom ruszyć, wwalniaią.

[11.]* Z ich mm. pp. resydentami, pułkownikami podług dawnego trybu aby *ad conclusionem [nexus]*⁴¹⁸ przy boku ie^o mci pana marszałka zostawali.

[12.]* Chorągwie tatarskie, wołoskie dla szczupłości summy woysku od Rzeczypltey za zasługi daney aby podług dawnego zołdu constitutią postanowionego contentowali się, *declarat*⁴¹⁹ woysko. || (арк. 1333)

13. Ich mm. pp. deputaci aby się nie wazyli we Lwowie wydawać pieniędzy, az do ostatniey y rzetelney decisiey woyska, oprócz ie^o mci panu Chojnackiemu [Andrzejowi Chojnackiemu]⁴²⁰, pułkownikowi woysk i. k. mci, 1000 *ad rationem* zasług⁴²¹.

14. Daie to woysko w moc ie^o mci panu marszałkowi, aby po powzięciu wiadomości ich mm. pp. praesidentow do liczenia y odbierania pieniędzy wszytkich, od ich mm. panow commissarzow wydawszy vniuersały, na naznaczone miejsce o mil kilka ode Lwowa stawić woysko.

15. Reuizye aby *ratione coaequationis*⁴²² chleba były po pułkach, *declarat*⁴²³ woysko.

16. Stosuiąc się do tractatu na commissyą ferowanego, *vnanimi consensu*⁴²⁴ woyska stanowią, aby ich mm. pp. deputaci według computu pułkow od ie^o mci pana marszałka podanego, to iest dwa pułki polskie, a trzy cudzozięmskie liczyły.

17. Poniewasz woysko i. k. mci tak szczupłą contentuie się za zasługi swe od Rzeczypltey sum[ma]*, tedy aby woyskom auctia przybyła summy, aby ich mm. pp. rotmistrze tatarscy [i] deputa[ci]* owych iuramentow approbowali, iako między nimi wołoskich nowych zaciągow nie mas, a *in quantum*⁴²⁵ by nie znaleźli [w] ktorey cwierci zmarłe poczty onych, te successye na w[oy]sko* dać, Wołoscy zaś rothmistrze y piesi aby się sukceszeye nie dopominali.

18. Stosuiąc się do tractatu w Kielcach postanowionego, w którym *omnibus consentientibus*⁴²⁶ dzierzawy ie^o mci pana podstolego lwowskiego

⁴¹⁷ *quolibet in loco* swoją *adfuit eadem* zyczliwością – у будь-якому місці з однаковою прихильністю був готовий допомогти.

⁴¹⁸ *ad conclusionem nexus* – до завершення зв'язку.

⁴¹⁹ *declarat* – постановляє.

⁴²⁰ *Wimmer Jan*. Materiały do zagadnienia organizacji i liczebności armii koronnej w l. 1660–1667 // *Studia i Materiały do Historii Wojskowości*. – Warszawa, 1960. – T. VI. – Cz. I. – S. 226.

⁴²¹ *ad rationem* zasług – з огляду на заслуги.

⁴²² *ratione coaequationis* – порівно.

⁴²³ *declarat* – постановляє.

⁴²⁴ *unanimi consensu* – за одностайною згодою.

⁴²⁵ *in quantum* – наскільки.

⁴²⁶ *omnibus consentientibus* – за згодою всіх.

[Marcina Zamoyskiego]⁴²⁷ nazwane Kanczybamy, Strychun[ce]* (?), Pietnicany⁴²⁸ od chleba zimowego są wvoolnione, także y teraznieyszym tractatem woy[sko]* tegoż potwierdza.

19. Widząc woysko prace y fatygi vstawiczne *circa bonum*⁴²⁹ w odiskowaniu zasług woyska [i. m. p.]* marszałka, i. m. pana praesidenta, ich mm. pp. consiliarzow, za szluzną rzecz w[idzi]* *gratitudinem* prac ich *conferre*⁴³⁰, iednak nie mając tego *in commissis*⁴³¹, od companye swoiey [bie]rze* sobie *pro vltima decisione*⁴³². Do nichze także godne[y] pamięci i. m. pana substituta [Pawła Borzęckiego] p[race]*.

20. Widząc woysko *aequissimam rem*⁴³³, aby ci wszyscy, ktorzy miasto vcontentowania prawd[ziwe]go* w zasługach oschłymi cieszą się assignatiami, a stosując się do constitutiey przesz[łego]* seymu, [gdzie] z tych podatkow⁴³⁴ *ante omnia*⁴³⁵ te assignacye wypłacać kaze, tedy *instant*⁴³⁶ woy[sko]*, aby te assignacie skarb *in instanti*⁴³⁷ wypłacił, [nie] includując iednak w tę summę umowioną⁴³⁸ z [ich]* mm. pp. commissarzami. || (apk. 1334)

21. Za ie^o mcią panem Rozniatowskim, towarzysząc rotę vsarskiey iasnie wielmoznego ie^o mci pana woiewody sendomirskiego [Jana Zamoyskiego], który dekretem commissarskim nakryty o rzeczy po nieboszczyku s. pamięci ie^o mci panu podkomorzemu kiiowskiemu [Juriju Niemiryczu] za otrzymaniem przywileju od i. k. mci pobrane, wzięto rzeczy wyniosły na 4 tysiące złotych, a *successores*⁴³⁹ ie^o mci otrzymali na zł[oty]ch 20000 dekret, tedy woysko *instat*⁴⁴⁰ do izby commissarskiey, aby zostawał od wypłacenia tego długu wolny.

22. Za ie^o mcią p. starostą szmeltynskim [Andrzejem Tyzenhauzem]⁴⁴¹ wnosi woysko instancją do ich mm. panow commissarzow Rzeczyplitey, aby zostawał pewien w zasługach po zmarłym nieboszczyku ie^o mci panu Szemberku na przyszłym seymie.

⁴²⁷ Urzędnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku: (Ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka) / Opr. Adam Przyboś. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1987. – S. 140.

⁴²⁸ У Медекші “Kawstry, Kulstrychawie, Bialniczany” (с. 337).

⁴²⁹ *circa bonum* – на благо.

⁴³⁰ za szluzną rzecz widzi *gratitudinem* prac ich *conferre* – вважає правильним віддячитись за їхню працю.

⁴³¹ nie mając tego *in commissis* – не маючи такого доручення.

⁴³² *pro vltima decisione* – на остаточне рішення.

⁴³³ widząc... *aequissimam rem* – вважаючи найсправедливішим.

⁴³⁴ Так у Медекші, с. 338; у рукописі “z tey podatkow”.

⁴³⁵ *ante omnia* – передусім.

⁴³⁶ *instant* – наполягають.

⁴³⁷ *in instanti* – негайно.

⁴³⁸ Так у Медекші, с. 338; у рукописі “te summy vmowione”.

⁴³⁹ *successores* – спадкоємці.

⁴⁴⁰ *instat* – звертається з наполегливим проханням.

⁴⁴¹ Urzędnicy inflancsy XVI–XVIII wieku. Spisy / Opr. Krzysztof Mikulski, Andrzej Rachuba. – Kórnik, 1994. – S. 280.

23. Pp. więźniowie, którzy wyszli z ciężkich iarm Moskiewskich z opatrności Boskiej, *recurrebant*⁴⁴² do wojska, prosząc o jaki posiłek, a ze tego *in commissis*⁴⁴³ od kompaniey nie mają, do nich się biorą.

24. Ie° mci panu Bielskiemu, rothmistrzowi k. ie° mci, który także wyszedszy z więzienia Moskiewskiego, [a] po nim wziął i. m. pan Strzałkowski chorągiew, widząc tedy rzecz słuszną, [wojsko] pozwala z tey summy [zasługi] na poczet swoy podzwignąć.

25. Widząc wojsko codzienne prace y spezy ie° mci pana praesidenta, tedy aby do końca *bonum*⁴⁴⁴ wojska promowował y powagą onego tractował, pozwala wojsko wziąć ze skarbu tysiąc talarow, które to na te dekreta potrącone będą, które conferowane w obozie soleckim.

[2]6*. Azeby miasto Kazimierz y przedmiescia krakow[skie], które są na chleb zimowy wojsku assignowane, zeby tych aggrauacyi od przeiezdnych inszych kompanii nie ponosily, okrom ich mm. pp. deputatow, którzy z assignatią tam przyiachaly, *vnanimi voce*⁴⁴⁵ zgadza się [wojsko] na to, aby takowych, którzy by nie miawszy assignatiew, a kazali sobie *contribuere*⁴⁴⁶, iako przeciwnego tractatum koła generalnego sąd wolny [był].

[2]7*. Poniewasz *ex vnanimi consensu*⁴⁴⁷ wojska wszystkie i. m. pana marszałka z collegami swymi y ich mm. pp. pułkownicy iurament wykonali, iako *bono zelo ducti erga patriam*⁴⁴⁸, ani z zadnych prywat, ani corruptii *bonum publicum* || (арк. 1335) *promouent*⁴⁴⁹, przeto ich mm. pp. porucznicy, namiestnicy, kompanie, w kole będące, powinni na tę rotę, powrociwszy do kompaniey, iurament wykonać.

28. Azeby się to *in posterum*⁴⁵⁰ nie działo, *quod procul absit*⁴⁵¹ od oyczyzny naszej, zeby kiedy do takowego miała przyść paroxizmu y pułki miały się do swego innego alienować pana, iak to podczas szwedzki działo się, a ze niektore pułki po odeść[iu]* s. pamięci ie mci pana chorążego koronnego [Aleksandra Koniecpolskiego] natęnczas zostawały pod Gołębiem przy krolu szwedzkim [Karolu X Gustawie] y na samych nas następowali, tedy ich mmciow panow pu[ł]kownikow*, porucznikow y kompaniee od 3 cwierci odsadza wojsko, a summa ma *euadere in auctionem*⁴⁵² summy wojska.

⁴⁴² *recurrebant* – звертаються.

⁴⁴³ *in commissis* – в дорученнях.

⁴⁴⁴ *bonum* – інтереси.

⁴⁴⁵ *unanimitate voce* – одностайно.

⁴⁴⁶ *contribuere* – уділяти.

⁴⁴⁷ *ex unanimi consensu* – за загальною згодою.

⁴⁴⁸ *bono zelo ducti erga patriam* – палко вболіваючи за вітчизну.

⁴⁴⁹ *bonum publicum promovent* – дбають про суспільне благо.

⁴⁵⁰ *in posterum* – на майбутнє.

⁴⁵¹ *quod procul absit* – хай воно буде далеко.

⁴⁵² *evadere in auctionem* – перейти на збільшення.

29. [Wsi] *patrum Cameldu[l]ensium*⁴⁵³ iako pierwey, tak y teraz od chleba zimowego vvolni[one]*.

30. Ie^o mci panu Korfowi [Janowi Ernestowi Korffowi]⁴⁵⁴, generałowi, woysko pozwala zasług zł[otych] 2000 *ad rationem*⁴⁵⁵.

31. Aze to stanęło *ex vnanimi*⁴⁵⁶ woyska, ze ktokolwiek wziął by, w związku zostaiąc, [od]* i. k. mci iakimkolwiek kształtęm na iakąkolwiek daninę przywiley, *excepto*⁴⁵⁷ [na]* starostwo grabowieckie za wiadomością woysk i. k. mci ie^o mci panu marsz[zał]kowi* conferowanego, azeby one przed kim nie reucował, a o nim się dowiedziano, [ta]kowy* kazdy *periurus*⁴⁵⁸ sądzony [być ma].

32. *Inquantum* by⁴⁵⁹ za przyiazdęm posła od i. m. p. hetmana zaporowskiego [Jurija Chmielnickiego] *urgen[s]* necessitas*⁴⁶⁰ była, aby ludzi succurs w Vkrainę posłać, tedy to w moc i. m. panu [mar]szzałkowi* daia, zniozszy się z pułkowymi residentami, [*consilium firmet*]⁴⁶¹.

33. A *pro conclusione, inquantum* by⁴⁶² ten tractat [Rzeczypospolitey] nie doszedł, tedy aby i. m. p. marsz[załek]* koło złożył, a *interea*⁴⁶³, iesliby widział co dobrego *in partem* woyska⁴⁶⁴, zniozszy s[ię z]* ich mm. pp. pułkownikami, residentami pułkowymi *inire* powinięn *medium*⁴⁶⁵, aby *cum bono*⁴⁶⁶ woyska było.

34. *Inquantum* by kto *hostiliter*⁴⁶⁷ na chleb chciał następować z ktorey chorągwi, ted[y]* *vi repellere*⁴⁶⁸, zniozszy się chorągiew z chorągwią, pułk z pułkiem, powinię[n]*⁴⁶⁹.

⁴⁵³ Wsi *patrum Cameldulensium* – села отців-камальдулів. У рукописі помилк. “*patrii*”.

⁴⁵⁴ Janas Eugeniusz. Konfederacja wojska koronnego w latach 1661–1663: Dzieje i ideologia. – Lublin, 1998. – S. 279.

⁴⁵⁵ *ad rationem* – в рахунок.

⁴⁵⁶ *ex unanimi* – за одностайним [рішенням].

⁴⁵⁷ *excepto* – окрім.

⁴⁵⁸ *periurus* – кривоприсяжник.

⁴⁵⁹ *inquantum* by – якби.

⁴⁶⁰ *urgens necessitas* – невідкладна потреба.

⁴⁶¹ *consilium firmet* – щоб він підтримав рішення. У рукописі ця фраза пропущена, додана за документом у Медекші (с. 340).

⁴⁶² *pro conclusione, inquantum* by – на завершення, якби.

⁴⁶³ *interea* – тим часом.

⁴⁶⁴ *in partem* woyska – щодо війська, для війська.

⁴⁶⁵ *inire* powinięn *medium* – вжити заходів, знайти спосіб. У рукописі помилк. “у инными”.

⁴⁶⁶ *cum bono* – на користь.

⁴⁶⁷ *inquantum* by kto *hostiliter* – якби хто насильно.

⁴⁶⁸ *vi repellere* – відбити силою.

⁴⁶⁹ У Медекші документ завірено підписом Яна Самуеля Свідерського. Далі у рукописі арк. 1336–1337 порожні.

Опубліковано: *Medeksza Stefan Franciszek*. Księga pamiętnicza wydarzeń zaszłych na Litwie 1654–1668 / Wyd. Władysław Seredyński // *Scriptores rerum Polonicarum*. – Kraków, 1875. – Т. III. – Док. 81. – S. 335–340. || (арк. 1338)

№ 380

18 грудня 1662 р., Львів⁴⁷⁰. – Фрагмент листа аноніма до п. Палечковського до Казимира про смерть литовського польного гетьмана Вінцентія Корвіна Гонсевського та маршалка конфедератів литовської армії Казимира Жеромського з коментарем Мартина Голінського

1662 in decembris⁴⁷¹

O zabycziu i. m. p. Gąsiowskiego

Przisała nowyna, ze pp. zwiąskowy żołnierze, skrzidło Wielkym X. L., ze marsalka swego zwiąkowego od nih obranego, nieiakiego pana Zyrowskiego [Kazimierza Żeromskiego], między sobą rossziekaly. Malo na tym, takze i. m. p. Wincentego Korwyna, podskarbiego y hetmana polnego Wielkiego Xzięstwa Litewskiego, okrutnie zabiely niewynnne, który niedawno z więzienia z Moskwy wyszedł. Rostrzeliacz kazaly, a do zony iego [Magdaleny Konopackiej]⁴⁷² w karecie ciało odeslaly. Takym sposobem, spieguiąc na niego długo, az kiedy do pewney maiętnosczy swoiey iehał, napadlo non pięcset kony zwiąskowych żołnierzow z pewnym rohmistrzem, który mu w polu kazal z karety wysieszcz y na smiercz sie disponowacz, co wydząc, ze nie zart, spowiedal sie przed swoym spowiednikiem z godzinę, potym nan wolaly, zeby sie tak długo nie bawieł. A gdy od spowiednika odsedł, strzelił do niego rohmistrz y inszy potym stereh strzelily y tak go zaraz na mieyscu zabiely. Odeslawsy ciało, przec poiehaly.

Wszistka nienawysz y zazdrozcz to sprawiela, pedano, niektoryh iego niehętnyh przeciw niemu przyziacioł, zazdroścąc mu łasky krolia i. m. [Jana Kazimierza].

Potym paskwilie o i. m. p. Gąsiowskym po smierczy pp. zwiąskowy zlye, niecotlywie pisaly, po roznych mieyscah podrzucaly: y we Lwowie, y na insyh i. k. m. p. panow senatorow. || (арк. 1339)

⁴⁷⁰ Датування, атрибуцію і публікацію цього документа як листа зі львівської комісії для оплати військові до Палечковського, який доводився зятем казимирському війтові Матвієві Заваді, див. док. 384.

⁴⁷¹ У рукописі “in decembre”.

⁴⁷² *Przyboś Adam*. Gosiewski (Gąsiowski) Wincenty Aleksander Korwin h. Ślepowron (zm. 1662) // *Polski słownik biograficzny*. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1959/1960. – Т. VIII. – S. 346.

№ 381

*Пасквіль війська конфедератів на смерть литовського
польного гетьмана Вінцентія Корвіна Гонсевського*

Paskwil racey, co pp. zwiąskowy widaly, co go zabily⁴⁷³
Nagrobek godney pamieczy niebosczyka i. m. pana sławnego
Wincent[ego]⁴⁷⁴ Gąs[i]owskiego, hetmana polnego W. X. Litewskiego
y podskarbi[e]go, die [...] ⁴⁷⁵decembris 1662 zabytego
od pp. zwiąskowych niewinnie

Hetmon znaczny litewsky tu lezy Gąsiowsky.
Tęn kielka lat ucierpiał niewoly moskiewsky,
Ten pewnie od oyczizny wolni zaniedbany,
Woyskom przecie litewskym na zamianę dany.
Nie hcial woyska pamiętacz [s]zczerey zycliwosczy,
Zapomnial zpolny woysku wiswiadczyć miłosczy,
Warsawą sie opętał, factiā nadęty,
Chcziął związek⁴⁷⁶ rozwiązac, gruntownie zacęty.
Ktorego to moskiewska ręka nie pozęła,
Hytra dworska factya w grob go wprowadzyla.
Nie wiedziales, Gąsiowsky, frantow postrzezono
W Polsce teraz, dlyatego na nyh sie związano,
Przy tym tobie niecnoty dawne sie skupiely,
Dziedzicnich cie [twych] braci mogiely pokrely⁴⁷⁷.
Niehze tedy da Bog wiecny odpoczynek,
Sposly tez⁴⁷⁸ Pacowy⁴⁷⁹ smierc za upominek.
Alie ten nie odstąpy y zadnego kroku,
Nie napądz go do Litwy od panskiego boku.
Senatory tęż hitre napomny koro[n]nę,
Nie pomoze, powiedz ym, miasto Lwow obronne.
Kanclerza koronnego⁴⁸⁰ przestrzec nie zawadzy,
Woiewodę ruskiego⁴⁸¹, bo wszistko zle radzy.

⁴⁷³ Надпис на марґінесі: “Соруґа przepysana”.

⁴⁷⁴ Слово дописане над рядком.

⁴⁷⁵ Дата не дописана.

⁴⁷⁶ У рукописі помилк. “wziązek”.

⁴⁷⁷ Так у друках; у рукописі помилк. “Dziedzicnich cie praczy mogiely pokrely”.

⁴⁷⁸ У рукописі помилк. “ten”.

⁴⁷⁹ Криштоф Пац, литовський канцлер.

⁴⁸⁰ Миколай Пражмовський.

⁴⁸¹ Стефан Чарнецький.

Reiowy⁴⁸², choc we snie, ukasz sie po smierczy,
Bo związek nieomilnie w kudlach mu zawierczy.
Przinamny sie hoc ukasz zonce wołyńskiego⁴⁸³,
Smiercią twą⁴⁸⁴ od salenstwa odwiedzie owego.
Posły o to y hetmanom z litewsky krainy,
Zeby nie bely takowe o nich nowiny.

*Finis coronat opus*⁴⁸⁵

Опубликовано: Latopisiec albo Kroniczka Joachima Jerlicza / Wyd. K. Wojcicki. – Warszawa, 1853. – T. II. – S. 69–70;

Medeksza Stefan Franciszek. Księga pamiętnicza wydarzeń zaszlych na Litwie 1654–1668 / Wyd. Władysław Seredyński // *Scriptores rerum Polonicarum.* – Kraków, 1875. – T. III. – Dok. 76. – S. 323–324;

Poezja Związku Święconego i rokoszu Lubomirskiego / Opr. Juliusz Nowak-Dłużewski. – Wrocław, 1953. – S. 63–64. || (арк. 1340)

№ 382

*Пасквіль війська конфедератів на смерть литовського польного
гетьмана Вінцентія Корвіна Гонсевського*

Przestroga przyiacielska 1662⁴⁸⁶

Panowie zolnierze zwiąskowy napisaly
y podrzuciely we Lwowie niemało tego

1. Kaycie sie, zdrayczy, smierczy Gąsiewskiego,
A [po]przestancie salbierstwa swojego,
Wiszi nad wamy bic iuz kazny Bozy,
Ktory was trwozy.
2. Wielky podskarby, do tego y hetmon,
W litewskych kraiah y tez potężny pań,
Iusz trupem liezy za swoje salbierzstwo,
Zginęło męstwo.

⁴⁸² Владислав Рей, надвірний коронний підскарбій, новомейський староста, канцлер польської королеви Людвіки Марії (*Fabiani Bożena.* Warszawski dwór Ludwiki Marii. – Warszawa 1976. – S. 99).

⁴⁸³ Ян Францішек Любовецький, волинський каштелян.

⁴⁸⁴ У рукописі “Smierc sie twa”.

⁴⁸⁵ *finis coronat opus* – кінець – ділу вінець.

⁴⁸⁶ На початку аркуша надпис: “Соруа”.

3. Przepadły rady y iego uwagi⁴⁸⁷,
Znac siela zgrzesel w nadzieę odwagy.
Lepiey cy w Moskwie siedziec iesce było,
Tocbi sie zielo [żyło].
4. Strzezcie sie y wy, co głową robyczie,
A na consulti tajemne hodzicie,
Na to pomnicie, ze Bog sprawiedliwy,
Dosc iest cierpliwy,
5. Cierpiec nie będzie iuz waszyh postępkow⁴⁸⁸
I niecnotliwih, salbierzskych wistępkow,
Boscie y Polskę wniwiec obrocily,
Lud zlupiely.
6. Wiscie żołnierzow w Polskę wprowadzily,
Nieprzyacieliowy wrota otworzely,
Przeto was Bog pewnie karac będzie
Po Polsce wsędzyc.
7. Lwow was nie zomknie, Niemczy nie obronią,
Bo iuz stoicie nad głęboką tonią⁴⁸⁹,
Zaden kronikarz tego nie napisal
I swiat nie slysal.
8. Do cego teraz iusz sinem przihodzy
I wasza yh zlosc do tego prziwodzy,
Ze swą swoyh krew przelewac będą,
Karky nasiędą.
9. Zawsze to podka, gdi kto na co godzy,
Zawsze salbierzom na zly koniec przihodzy,
Przidzie wam, gdy iusz piniędzy nie daczyc,
Głów postradaczyc.
10. Vmikay, Reiu, ty sie strzez, Czanezczy,
W odwagah, w męstwie rownie beł Gąsiewsky,
Poleg na placu od swego salbierzstwa –
Nie dlia rincerzstwa.

⁴⁸⁷ Так у друці; у рукописі “odwagy”.

⁴⁸⁸ Так у друці; у рукописі “wistępkow”.

⁴⁸⁹ У рукописі “tunią”.

11. Zegoczky⁴⁹⁰, skry sie, bos ty cłowiek cięsky,
Chron sie od ręky mozesky żołnierzsky,
A ty, wołynsky, nie stoy im na pliaczu,
Bo bądźis w saku.

12. Gnie[znien]sky⁴⁹¹, Lescinsky⁴⁹², wi przy panu stoiczie
Lub ku granicy węgiersky sie gotuiecie:
Tam do Kondisza⁴⁹³ kędy przibedziecie,
Chłosty uidziecie. || (apк. 1341)

13. Porowsky, ktory tu z rejestru tego⁴⁹⁴
Z woiskiem sie potka, ia za zdrowie iego
Seląga nie dam, bo wiedzą żołnierze,
Zescie wy salbierze.

14. Czo za tym przidzie, [mądrzy, uważajcie]⁴⁹⁵,
A co naprędzey swe radi dawaicie:
Cyli żołnierzom iak naprędzey zaplaczic,
Czily zdrowie stracic.

15. Iuz Machiavel⁴⁹⁶ nic tu nie pomoze,
Hamuy zawzietosc yh sąm z nieba, Boze,
Posłow posłono iuz w kraie postronne,
Woysko obronne.

16. Pode Lwow takze zemknąc sie kazono,
A morzskie pasy⁴⁹⁷ wsistkie dobrze opatrzone,
Posiłkow znyskąd nie trzeba wyglądac,
Lepiey sie poddacz.

⁴⁹⁰ Криштоф Жегоцький, бабимойський староста.

⁴⁹¹ Вацлав Лещинський, гнезненський арцибіскуп.

⁴⁹² Ян Лещинський, коронний підканцлер.

⁴⁹³ Людовік II де Бурбон-Конде.

⁴⁹⁴ Так у рукописі; у друці: “Bo jeśli który tu z rejestru tego”.

⁴⁹⁵ Так у друці; у рукописі на цьому місці ще раз помилк. повторено: “zescie wy salbierze”.

⁴⁹⁶ Так у друці; у рукописі перевернена фраза: “Ius antitopol”.

⁴⁹⁷ Так у рукописі; у друці “I Moskwie pasy”.

17. Czo po tym targu? Z niemy sie targowac?⁴⁹⁸
Oycizna gore, liepy ia ratowac,
Woyska zgromadzac przeciw Turcinowy,
Poganinowi.
18. Alie wy hezecie swemy konceptamy
Dzielic [sie] pono w poly zolnierzamy:
Strzez, bysz wlasnego tu przy tym nie stracil,
Hlop ci bi zaplacil?
19. Wspomnicie na Boga y na plac ubogih ludzy,
Y krew przelana nieh was summienie wzbudzy,
Wspomni na Boga, Iego strasne sady,
Bo zaydzies w bledy.

Опубликовано: Poezja Związku Święconego i rokосу Lubomirskiego / Opr. Juliusz Nowak-Dłużewski. – Wrocław, 1953. – S. 72–75.

№ 383

*Kінець 1662 – січень 1665 рр. – Нотатки Мартина Голінського
з приводу пасквілів конфедератів на смерть литовського польного
гетьмана Вінцентія Корвіна Гонсевського*

Siela pisaly pp. zwiąskowy roznih paskwiliow a podrzucaly we Lwowie y na roznyh mieyscach, miasteczkach. Niewinnie y nieslusnie a okrutnie zabiely, rostrzeliawsy w poliu, i. m. p. Wincentego Korwyna Gąsiewskiego, podskarbiego W. X. L. y hetmana polnego Wielkiego Xzięstwa Litewskiego, o czo potym na seimie są pokarany czy zdrayczy, ktorzi go kazaly zabyiac, y czy, co zabyialy⁴⁹⁹. Na seymie Warszawie yh cwiertowono, hoc znacznyh panow, iako to: [1.] p. [Stefan] Niewiarowsky⁵⁰⁰, stari pułkownyk, 40 liat woysku sluzel, scety y cwiertowani; 2. [Konstanty] Kotowsky⁵⁰¹, ktoręmu kat rękę paliel s kartą, co pisal o zabicie p. Gosiewskiego, potym sciety y cwiertowany; 3. [Jan] Wykowsky cwiertowany;

⁴⁹⁸ У друці: “Z nami się targować?”

⁴⁹⁹ Надпис на маргінесі: “1665, 5 ianuary”. Див.: *Ochmann-Staniszevska Stefania, Staniszevski Zdzislaw*. Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy: Prawo – doktryna – praktyki. – Wrocław, 2000. – T. 1. – 369.

⁵⁰⁰ *Chrapowicki Jan Antoni*. Diariusz / Opr. Tadeusz Wasilewski. – Warszawa, 1978. – Cz. I: 1656–1664. – S. 542.

⁵⁰¹ *Przyboś Adam*. Gosiewski (Gąsiewski) Wincenty Aleksander Korwin h. Ślepowron (zm. 1662) // Polski słownik biograficzny. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1959/1960. – T. VIII. – S. 346.

4. Narkiewyca [Mikołaja Narkiewicza/Narkowicza]⁵⁰², cwiertowa[no]; 5. Iastrzebsky [Jastrzębski] hory, sciety⁵⁰³. || (арк. 1343)

№ 384

*18 грудня 1662 р., Львів. – Лист аноніма до п. Палечковського
про смерть литовського польного гетьмана
Вінцентія Корвіна Гонсевського та маршалка
литовських конфедератів Казимира Жеромського*

Mnie wielce mci panie Paleczkowski, moy wielce mci panie y dobrodzieiu⁵⁰⁴. Zwyczajne moje vnizone poslugi oddawszy w. m. m. panu, nawiedzam przy tym dobre zdrowie w. m. p. ze wszytkimi mnie y w. mc milemi przyjacielami⁵⁰⁵. A co bym przy tym miał oznaymić w. m. panu, ztąd nie masz prawie nic statecznego, tylko mieszaniny y wielkie confusye w rzeczach. Czekamy declaratiew od woyska, która az po generalnym kole ma bydz, tam albo szach albo met będzie. Krolestwo ich mc wybierali się na święta przyszele do Sambora, ale poniewasz inaczezy rzeczy idą, tu nieco zmieszkać muszą. Nie dobra zaprawdę nowina swiezo z Litwy przyszele od pp. zwiąskowych litewskich, ktorzy się na to odwazyli, ze marszałka swego przedtym od nich obranego, nieiakiego pana Zyrowskiego [Kazimierza Żeromskiego], między sobą rozsiekali. Mało na tym, ale y hetmana polnego, ie^o mci pana Gąsiewskiego, który niedawno z więzienia od Moskwy wyszedł, rozstrzelać kazali y do zony [Magdaleny Konopackiej] w karecie trupa iego odesłali⁵⁰⁶. Takim sposobem, spieguiąc na niego długo, az kiedy do pewney maiętnosci iachał, napadło pięćset koni na to posłanych z pewnym rotmistrzem, który mu zaraz w polu z karety kazał wysiesć y na śmierć się disponować, co widząc, ze nie zart, spowiadał się przed swoim spowiednikiem z godzinę. Potym mu rzekł ten rotmistrz: “Mci panie hetmanie, nie baw nas długo”. Co gdy od spowiednika odszedł, strzelił do niego, potym insi czterech wraz strzelali, y taki był koniec iego. Wielka to zniewaga krolestwa ih mc y Rzeczypospolitey, bo był marszałkiem obrany na commissyą litewską. Krolestwo ih mc zturbowani nieco za taki postępek, teraz wartu wielkie bywaią przed pałacem y działek sześć zatoczono. Krol ie^o [mc]* chce, zeby mu pp. lwowianie przysięgali, iezeli o iakiey zdradzie nie myslą, co ma bydz w tych dniach. Regimenty cudzozięmskie

⁵⁰² *Chrapowicki Jan Antoni*. Diariusz. – Cz. I. – S. 542.

⁵⁰³ Далі у рукописі арк. 1342 порожній, арк. 1343–1344 писані іншою рукою і доклеєні до книги.

⁵⁰⁴ Див. також док. 380 і коментар до титулу док. 378.

⁵⁰⁵ Надпис на марґінесі рукою Голінського: “1662 10bris”.

⁵⁰⁶ Надпис на марґінесі рукою Голінського: “O zabiciu Gonsiowskiego, hetmana [...] y swego marszałka zwiąskowego”.

iuz vspokoione cale, otrzymali amnistią wszytkich excessow, gdziekolwiek zrobili ie. Miastu tutecznemu kazano się w prouiant na puł roka opatrować. Od Tatarow tu wielkie trwogi zachodzą, ale z łaski Bozey nie masz tak nic straszego. I° mc p. hetmań wielki koronny [Stanisław Potocki] chciał tu ze Lwowa odiachać, ale krol ie° mc kazał mu by[ć]* przy boku swoim, tak ie° mci panu woiewodzie ruskiemu [Stefanowi Czarnieckiemu]. Taiemne rady co dzien bywaią. Regiment piechoty niemieckiey do miasta wprowadzono y v Zydow rozdano im kwatery. Brama iedna bywa otwarta, y to piechoty po 600 na warcie bywa. Drogość tu wielk[a]*, bo dla wielkich szarpanin nie wiozą, a nie masz tez y co wieść, bo o dziesięć mil spustoszo pod tę czas. Posłannik moskiewski [Iwan Briancew/Briancow] dnia wczorayszego miał audientią v krola ie° mci, oddał także hramotę. Poseł wielki [Afanasij Ordin-Naszczokin i Grigorij Bogdanow]⁵⁰⁷ ma bydź za nim.

To tedy oznay- || (**арк. 1344**) miwszy w. m. m. panu y dobrodzieiowi, zalecam się w łaskę w. m. p. z vnizonymi posługami mymi, vnizenie vpraszaiąc, abym w niey zostawał v w. m. m. p., tylkom z tego załosny, ze tych miesopust nie ziadę oddać posługi moie w. m. p. etc.

*Datum ze Lwowa die 18 decembris 1662*⁵⁰⁸.

Posyłam w. m. p. explicatią rachunkow, iak wiele pogłownego, z ktorego woiewodztwa do skarbu weszło, także y tę script, gdzie iedęn commisarz drugiemu oznaymuie, co się tu działo przeszłego czasu⁵⁰⁹. Krol ie° mc załobę wziął ze wszytkim dworem po Leopoldzie [Wilhelmu], stryiu swoim⁵¹⁰. || (**арк. 1345**)

№ 385

21 січня 1663 р. – Лист кримського хана Мегмеда Гірея IV до маршалка коронних конфедератів Яна Самуеля Свідерського із закликом виступити військом проти ворогів

1663 die 21 ianuary, copia listu od hana tatarzkiego [Mehmed Gereja IV] do i. m. p. [Jana] Samuela Swiderzskiego, marszałka ricerzstwa zwiasku koronnego, do Wolborza.

Marszałku zwyżaskowy! Sablią hodzis, a sable wase pod dębyamy prznuya, co sie to nie godzy. Vkraine dawno by beł wzyał nieprzyiac[i]el,

⁵⁰⁷ *Бантыш-Каменский Н. Н. Обзор внешних сношений России: (По 1800 год). – Москва, 1897. – Ч. III: (Курляндия, Лифляндия, Эстляндия, Финляндия, Польша и Португалия). – С. 137. Їхні інструкції див.: Російський державний архів давніх актів. – Ф. 79. – Оп. 1. – Стб. 1662 р. – Спр. 26, 27.*

⁵⁰⁸ Далі ініціали “А. Р.”

⁵⁰⁹ Ці два документа див. док. 378, 387.

⁵¹⁰ Далі дописано Голінським: “Arczyxiązeciu Rakuskym”.

gdybi nie ia. Powiedz my, iezeli tey zimy mislicie yszcz na woynę, bo nase sablie proznovac nie umieją. Wescie te piniądze, co są, a na woynę ydzcie, a po woynie y ia wam pomogę, ze wam zaplacą, lubo wom to gorzko, to sie wam w cukier obroczy potim, bo iezeli nie poydziecie, to sie czego inszego domislye (y siła innih drew).

Slisę, ze tam macie blisko granice niemieckie. Slisę y to, ze tam car niemieccky woyska rozlozel po sąncach roznih y gromadzi ie. A zas car moy lubo nie misli o zadney niezgodzie, alie iezeli mnie car niemiecky proszcie będzie, to ia sie podime, ze ych pogodzę.

№ 386

*15 січня 1663 р. – Нотатка про вибирання хліба
конфедератами коронної армії в Казимирі*

P. zolnierze zwiąskowy hlieb wziezly z Kazimierza 1663 die 15 ianuary, za ktory przyiehaly iesce 1662 dobrze przed gody.

Na pułk i. m. p. Stanisława Iordana uhwaliely hlieb w kolie y temuz pułkowy naznacono go wydacz, po ktoryh hlieb z kielku horagwy towarzistwo deputowano deputatow swoyh, a naprzot przyiehał p. Mihał Skrzisowsky y Macziey Młodawsky, a potym, gdysmy miasto zawarly y strażą opatrzely, woz siana, zakriwly sie w posrodek, Pietr Kregliowsky y Kostanty Cerkies, towarzistwo. Tak do miasta ukradkiem wiehaly, ktoryh hlop prziwioz do gospody do Kudasowica y tam siana wilezly. A potym Raczkowsky, porucnyk, przyiehał, ktory sie do miasta lagodnie pocinaiać, wsrubował, ze go puscono. A potym o hleb sie upominaly y hcziezly naprzod 30000 złotych z circumferentiamy okolicnemy, a bez tyh samego Kazimierza hcziezly 15000 złotych. Az tak długo trawieły, iedly, piely, az liedwo prawie za cwierc roku uiednalismy ych gotowych dacz 6000, kontenta[c]y samym gotowih zło[tych] 800, Kregliowskiemu, nagorsęmu, dalismy osobno zło[tych] 100, co stał osobno u Ziętarskiego, a Skrzisowsky stał osobno u Iancurowica [Janczarowicza] starego, tęmuz my daly narządyh zło[tych] 30, a Cerkies stał y Młodawsky u p. Marczyna Zawackiego. Cerkiesowy dalismy narządyh zło[tych] 42, a Młodawskiemu na sukno zło[tych] 20, słudze starsemu yh zło[tych] 12. A trawieły sieła, na kazdy dzien stem złotych sie nie obesly, wyna wypialy po 25 garczy y po 30 na dzien w tyh gospodah. Porucnikowy Rackowskiemu dalismy takze zło[tych] 60, aby nas beł zgodziel. Nycz nie sprawiel, liedwosmy sie samey z niemy poiednaly. Za mego burmistrzostwa y skłatkę wybrałem, y oddałem ym te piniądze y kwit nam daly. Iam tez zas potym ciniel s tego rahunek misatu [y] Rzeczypospolitey, y kwitowali mie s tey percepcy y distributy⁵¹¹. || (арк. 1347)

⁵¹¹ Далі у рукописі арк. 1347–1352 писані іншою рукою і вклеєні Голінським до книги (арк. 1346, 1353–1354 порожні).

№ 387

14 листопада 1662 р. – Перелік податків різних воєводств Речі Посполитої, ухвалених на львівській комісії для оплати військові

*Explicatio*⁵¹² podatkow Rzeczypospolitey tak raty pierwszej poborow no. 20, iako y pogłownego, cokolwiek *in paratis et in exequutionibus*⁵¹³ woiewodztwa przez panow poborcow declarowały y co *restant*⁵¹⁴ z poborow podług declaratyey seymowey *anni 1661*, a mianiwicie⁵¹⁵:

Woiewodztwa y ziemie	Z pogłownego	Z raty no. 1 pob[orow] 20	Reszty 1 ratae
Z krakowskiego	zł. 327000	zł. 369000 w Lwowie [zł.] 33000 w Bieczu	zł. 26450
Z x. zator[skiego], oświęcim[skiego]	zł. 40816/16/13	zł. 38057/3/6	<i>nihil</i>
Z poznanskiego	-----	zł. 280000	zł. 38178/10
Z sędomirskiego	zł. 223500	zł. 197670	zł. 52107/20
Z radomskiey	zł. 114500	zł. 162672	<i>nihil</i>
Z kaliskiego	-----	zł. 162304	zł. 121822
Z sieradzkiego	zł. 45173	zł. 70140/15	zł. 59504/15
Z wielunskiey	zł. 23849	zł. 31514	zł. 2340/15
Z łączyckiego	zł. 20000	zł. 50000	zł. 21487/6
Z brzeskiego	zł. 23000	zł. 25663	zł. 2113
Z inowrocławskiego	zł. 10714	zł. 15300	zł. 3380
Z dobrzynskiey	-----	zł. 8000	zł. 2460/1/4½
Z lwowskiey	zł. 115600	zł. 45964/12/9	zł. 47414/0/15
Z przemyskiey	zł. 143600	zł. 200000	zł. 31245/26/12
Z sanockiey	zł. 50097	zł. 69800	zł. 13100
Z chełmskiey	zł. 50000	zł. 40000	<i>nihil</i>
Z halickiey	zł. 97000	zł. 28960	<i>nihil</i>

⁵¹² *explicatio* – перелік.

⁵¹³ *in paratis et in executionibus* – у готівці і у виконанні.

⁵¹⁴ *restant* – лишаються.

⁵¹⁵ Надпис на марґінесі: “14 9bris 1662”. Про те, що ці рахунки були переслані до Казимира до п. Палечковського див. док. 378, 384.

Z wołyńskiego	zł. 134000	zł. 24000	<i>nihil</i>
Z lubelskiego	zł. 90000	zł. 73583/15/6	zł. 26753
Z bełskiego	zł. 62536/16	zł. 30000	zł. 18214/23/6
Z płockiego	zł. 27000	zł. 17750/3/½	<i>nihil</i>
Z czerskiej	zł. 30000	zł. 36000	zł. 13467/27/6
Z warszawskiej	zł. 30500	zł. 27016/2/4	<i>nihil</i>
Z wiskiej	zł. 4000	zł. 2000	zł. 1005/29/6
Z wyszogrodzkiej	zł. 4400	zł. 3829/19/16	zł. 253/27/13¼
Z zakroczymskiej	zł. 3916	zł. 2900	zł. 502/7/6 (арк. 1348)
Z ciechanowskiej	-----	zł. 13955/4	zł. 3182/24/6
Z łomżyńskiej	-----	-----	zł. 23000/28/9
Z rozanskiej	zł. 2500	zł. 1542	zł. 4434/5/3
Z liwskiej	zł. 9351/24	zł. 5012	zł. 2405/23
Z nurskiej	zł. 19283/15	zł. 12041/14/9	zł. 5056/0/9
Z drohickiej	zł. 25300	zł. 16453/23/9	zł. 9783/14/15
Z mielnickiej	zł. 17000	zł. 9222	zł. 4303/15
Z bielskiej	zł. 18549	zł. 19047	zł. 32090
Z rawskiej	zł. 10200	zł. 9843/12/9	<i>nihil</i>
Z sochaczewskiej	-----	-----	zł. 11119/5
Z gostynskiej	-----	-----	zł. 10977
Z podolskiego	zł. 30000	Wybrane ale nie zwiezione	
Z Pruss	-----	zł. 50000 na praesidia pruskie wyliczone	
<i>In summa</i>	zł. 1804386/12/4½	zł. 2132240/22/14¾	zł. 588754/4/3½
		Oprocz pruskich zł. 50000	

In summa na ratę pierwszą z pogłownego y poborow tak gotowymi, iako y co *in retentis*⁵¹⁶ zostawa z poborow *defalcatis defectibus*⁵¹⁷ ziēm ruskich zł. 4575381/9/4¾.

⁵¹⁶ *in retentis* – недоплатами, боргом.

⁵¹⁷ *defalcatis defectibus* – після стягнення недостач.

Z ktorey summy, wytrąciwszy 50000 na *praesidia* z woiewodztw pruskich wydane, *restabit*⁵¹⁸:

*in paratis*⁵¹⁹ zł. 3936627/5/1¼;
in retentis zł. 588754/4/3½;
*Vtraque*⁵²⁰ zł. 4525381/9/4¾.

W tęż summę gotowizny wchodzą y pieniądze z niektórych woiewodztw, iako z krakowskiego, z sędomirskiego, wołyńskiego, lubelskiego, ziemie wielunskiej, ze za *assecuratią* całego woyska wydane, ktore tężuz woysku przy płaceniu gotowizny potrącone będą. || (арк. 1349)

<p>Z wtorey raty Przychodzi <i>iuxta tarifam thesauri</i>⁵²¹ zł. 2017885/17¾, z ktorey summy <i>decedit iuxta declarationem</i>⁵²²: Na defecta ziem ruskich podług osobliwey specificathey zł. 23774/4/10½ Z Prus na <i>praesidia</i> wydane zł. 50000 Zaczym przychodzi z woiewodztw <i>pro secunda rata</i>⁵²³ zł. 1944110/26/7¼, z ktorey <i>in paratis</i>⁵²⁴ zwieziono z xięstwa zatorskiego zł. 28515 <i>In retentis</i>⁵²⁵ po woiewodztwach zostawa zł. 1915595/26/7¼</p>	<p>zł. 1944110/26/7¼</p>
<p>Z trzeciej raty <i>Prouenit iuxta tarifam thesauri</i>⁵²⁶ zł. 1912604/25/10¾, z ktorey <i>decedit iuxta seorciuam specificationem</i>⁵²⁷ podług deklaratii woiewodzt[w] zł. 683877/3/10½, z osobna pruskie woiewodztwa na <i>praesidia</i>⁵²⁸ dały zł. 50000 Zaczym <i>restant pro tertia ratha</i>⁵²⁹ woiewodztwa</p>	<p>zł. 1178727/22/¼</p>
<p>Z podymnych no. 2 <i>Speratur</i>, ze moze byđz <i>circiter, plus minus, deductis abiuratis</i>⁵³⁰</p>	<p>zł. 200000</p>
<p><i>In summa</i></p>	<p>zł. 7848219/27/12¼</p>

⁵¹⁸ *restabit* – залишиться.

⁵¹⁹ *in paratis* – у готівці.

⁵²⁰ *utraque* – разом.

⁵²¹ *iuxta tarifam thesauri* – згідно з тарифом скарбу.

⁵²² *decedit iuxta declarationem* – відходить згідно оголошення, заяви.

⁵²³ *pro secunda rata* – на другу виплату.

⁵²⁴ *in paratis* – готівкою.

⁵²⁵ *in retentis* – в недоплатах, боргом.

⁵²⁶ *provenit iuxta tarifam thesauri* – згідно з тарифом скарбу надходить.

⁵²⁷ *decedit iuxta seorciuam specificationem* – відходить згідно окремої специфікації.

⁵²⁸ *praesidia* – залоги.

⁵²⁹ *restant pro tertia rata* – залишається на третю виплату.

⁵³⁰ *speratur, ze moze byđz circiter, plus minus, deductis abiuratis* – очікується, що може бути приблизно, плюс-мінус, віднявши засвідчене [як покинуте].

<p style="text-align: center;">Z tey summy</p> <p>Wyszło na tractamenta woyskowe zł. 72425; Na wypłacenie assignatii pruskich zł. 173842/13; Z ziemi lwowskiey wydano za ordinatią commissiey tak przeszley, iako y teraznieyszey zł. 18000; Na lenunki ludzi, <i>in praesidio</i> Lwowa będących, zł. 37370 (арк. 1350)</p>	zł. 264267/13
<p>Na regimenty cudzoziemskie, pod Buskiem będące, po dwa razy zł. 30000; Pp. deputatom od zwinionych chorągwi miasto tractamentu, więc y inszym roznym za wiadomością commissiey y woyska <i>ad rationem</i>⁵³¹ zasług zł. 12393/29/5½</p>	zł. 79763/29/5½
<i>In summa</i> wydanych	zł. 344031/12/5½
Ktorą summę wytrąciwszy, zostawa	zł. 7504188/15/6¾
<p style="text-align: center;">Do tey summy</p> <p>spodziewa się Rzeczpospolita, iż z retent pogłownego z woiewodztw tych, które nic nie wniosły, iako z poznanskiego, kaliskiego, z ziemi dobrzynskiey, ciechanowskiey, łomzynskiey, sochaczowskiey, gostymskiey, woiewodztw pruskich, więc y z tych, które <i>non totaliter intulerunt</i>⁵³² bydź może <i>circiter plus minus</i>⁵³³, w czym iednak iako <i>in dubiis</i>⁵³⁴ skarb nie assecuruie</p>	zł. 800000
<p><i>Z retent poborow no. 4 cum abiuratis</i>⁵³⁵ y łanowego abo hyberny z woiewodztwa mazowieckiego y inszych, które ich nie wydały, <i>quantum accedet</i>⁵³⁶ skarbowi <i>constare</i>⁵³⁷ nie może; toż się ma rozumiec y o quarcie, zwłaszcza <i>ze per iuramenta</i>⁵³⁸ siła iey <i>ex retentis</i>⁵³⁹ vbywa.</p> <p><i>Notandum</i>⁵⁴⁰, że z tych poborow ordynowała Rzeczpospolita płacić długi ich mm. pp. hetmanom y innym ich mciom, które <i>efficiunt in circa</i>⁵⁴¹</p>	zł. 119784

⁵³¹ *ad rationem* – в рахунок.

⁵³² *non totaliter intulerunt* – не повністю внесли.

⁵³³ *circiter plus minus* – приблизно, плюс-мінус.

⁵³⁴ *in dubiis* – на непевних.

⁵³⁵ *cum abiuratis* – з засвідченими [як покинуті].

⁵³⁶ *quantum accedet* – скільки надійде.

⁵³⁷ *constare* – бути відомо.

⁵³⁸ *per iuramenta* – через присягу.

⁵³⁹ *ex retentis* – з недоплат, з боргу.

⁵⁴⁰ *notandum* – треба зауважити.

⁵⁴¹ *efficiunt in circa* – складають близько.

Nadto znayduie się do potrącenia woysku w recognitiach prouiantowych ie ^o mci p. chorążego sędomirskiego [Marcina Dębickiego/Dembickiego] ⁵⁴²	zł. 256358 (арк. 1351)
Z hyberny przez i. m. p. starostę lubelskiego [Aleksandra Ludwika Niezabitowskiego] ⁵⁴³ distribuowaney zostawa ieszcze do potrącenia samym chorągwiom polskim, w związku będącym	zł. 19690
A z osobna 14100 na pp. deputatow pułkowych po stu talerow rowno wydane. Na niektórych zas <i>vltra aequalitatem</i> ⁵⁴⁴	zł. 5810
Oprocz tego kładzie Rzeczpospolita wziętych przez woysko z ceł, zup y inszych prouentow tak i. k. mci, iako y Rzeczypospolitey, więc y miast stołecznych od statiey wolnych, co <i>exacte</i> skarbowi <i>constare</i> nie moze ⁵⁴⁵ , iż ich mm. pp. administratorowie związkowi <i>non comparuerunt</i> ⁵⁴⁶ na terazniejszey commissiey, potrzeba, aby woysko samo z terazniejszego koła do skarbu connotatią <i>ad informandum</i> ⁵⁴⁷ dać chciało, a teraz kładzie się <i>plus minus</i>	zł. 600000
Na ostatek summy od krola szwedzkiego [Karola XI] powzięte, takze do potrącenia należące: 1. Z podpisem i. m. p. Kazimierza Piaseczynskiego, starosty mławskiego, iest karta, wytrąciwszy z niey pułki litewskie na 2. Na rejestrze prostym przez miasto Krakow w skarbie producowanym, w którym <i>specifice</i> ⁵⁴⁸ chorągwie są miano- wane, pokazuie się na samo woysko koronne wydanych 3. Za assignatiami krola szwedzkiego roznym wyda- nych nayduie się	zł. 179066 zł. 104970 zł. 41937/[...]*

⁵⁴² Urzędnicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy / Opr. Krzysztof Chłapowski, Alicja Falniowska-Gradowska. – Kórnik, 1993. – S. 86.

⁵⁴³ Urzędnicy województwa lubelskiego XVI–XVIII wieku: Spisy / Opr. Witold Kłaczewski, Waclaw Urban; pod red. Antoniego Gąsiorowskiego. – Kórnik, 1991. – S. 52.

⁵⁴⁴ *ultra aequalitatem* – більше, ніж іншим.

⁵⁴⁵ *co exacte* skarbowi *constare* nie moze – що скарбниці не може бути точно відомо.

⁵⁴⁶ *non comparuerunt* – не з'явилися.

⁵⁴⁷ *ad informandum* – для інформування.

⁵⁴⁸ *specifice* – докладно, кожна.

Summa przez ie ^o mc p. woiewodę kiiowskiego [Iwana Wyhowskiego] woysku, w Vkrainie będącemu, wygodzona, ma bydz w zasługi potrącona	zł. 23000 (арк. 1352)
Zebrawszy tedy <i>taliter</i> ⁵⁴⁹ pomienione summy do potrącenia woysku, w summie osmiu millionow należące, y z podatkami wszytkimi Rzeczypospolitey złożywszy ie, <i>efficiunt</i> ⁵⁵⁰	zł. 9535020/0/6 ³ / ₄
Z ktorey to summy <i>ante omnia</i> ⁵⁵¹ płacić potrzeba assignacie oschle z commissiey 1659 do woiewodztw podlaskich, mazowieckich wydane, a dotąd nie popłacone, ktore <i>in circa efficiunt summam</i> ⁵⁵²	zł. 100000
Zaczym zostawać będzie na terazniejszą płacą woyskową summa	zł. 9435020/0/6 ³ / ₄

*Conscriptum*⁵⁵³ na commissiey generalney lwowskiej *die 14 decembris 1662*⁵⁵⁴. || **(арк. 1355)**

№ 388

17 листопада 1662 р., Вольбор. – Універсал маршалка конфедерації Яна Самуеля Свідерського до війська про скликання нарад перед ухваленням рішень генерального кола 12 грудня у Вольборі

Iaη Samuel Swiderski, marszałek koła rycerskiego woysk ie^o k. mci⁵⁵⁵.

Ich mciom pp. pułkownikom, rothmistrzom, kapitanom, porucznikom y wszytkiemu *in genere*⁵⁵⁶ rycerstwu przy vkłonie moim braterskim obwieszczam. Niepohamowaną z[a]wisnych* ludzi gotowość do zaciągania nastroionych siedeł, na rostargnienie *iuratae fidei*⁵⁵⁷, przez ktore tamuiąc kilkanascie lat vkontentowanie rycerskie, rozprzagać y annihilować one vsiuią⁵⁵⁸. Czemu

⁵⁴⁹ *taliter* – так.

⁵⁵⁰ *efficiunt* – складають.

⁵⁵¹ *ante omnia* – передусім.

⁵⁵² *in circa efficiunt summam* – приблизно складають суму.

⁵⁵³ *conscriptum* – складено, записано.

⁵⁵⁴ Далі у рукописі арк. 1355–1356 писані іншою рукою і вклеєні Голінським до книги окремим документом (арк. 1357–1358 порожні).

⁵⁵⁵ Надпис Голінського на маргінесі: “17 9bris 1662”. У літературі про це див.: Janas Eugeniusz. Konfederacja wojska koronnego w latach 1661–1663: Dzieje i ideologia. – Lublin, 1998. – S. 172–173 (переказ змісту документа на основі цієї копії).

⁵⁵⁶ *in genere* – загалом.

⁵⁵⁷ *iuratae fidei* – союзу.

⁵⁵⁸ Надпис Голінського на маргінесі: “1662”.

*obviando*⁵⁵⁹, zyczę y proszę, aby skrępowawszy się y związawszy dobrze ona dla wleczenia praetensyi swoich a przestrzegaiąc między sobą takowych, którzy by przez swoje nastroione instrumenta chcieli iuz dociągać zapowietrzonych zamysłów swoich, a obietnicami, iadęm dissensyi podlanymi y ratiami, [...] * rysowanymi nagrodę krwi rycerskiey *elusive*⁵⁶⁰ wypłacić y woyska *de iurata fide arguere*⁵⁶¹ (kładąc sobie, iż im teraz tęn czas ma tego pozwolić), abyscie wm. m. m. [p.]* przybywali według woli liczby kompaniey do koła generalnego *pro die 12 decembris* do Wolborza, ponderuiąc, co za *securitas*⁵⁶², co za myśli vkoienią, co za v[kon]tentowania* następią z samey conuocatiey, która *extra legem vltimis diebus decembris*⁵⁶³ ma się agitować, zapomniawszy (*non absque arcanis*⁵⁶⁴) staroswieckich pra[w]*, tudziesz z tych wycisnionych podatkow, których summę osmi millionow na wypłacenie kładą, tak *in paratis, iako in retentis*⁵⁶⁵, z którymi mają przyby[ć]* ich mm. pp. commissarze Rzeczypltey do koła terazniejszego z iakąś próbą, aby się chciały woyska ie° k. mci [y] Rzeczypltey contentować onymi, a czeg[o]* by nie dostawało do tych osmi millionow gotowych pieniędzy, tych dobranie na consistencyach, gdzie która chorągiew stoi, za assignatiami pozwolić, kład[ąc]* *impossibilitatem*⁵⁶⁶ wybrania więtszey summy *ob desolationem Regni*⁵⁶⁷. Tedy dla tey wiadomości *documentaliter*⁵⁶⁸ kazdy pułk z moiey stancyey woiewodztw importatiją złożonych z tych podatkow do Lwowa summ y retent, przy nich zostaiących, z sobą przywieść *saluberrimum*⁵⁶⁹ zda się, y naradziwszy się ze wszystkimi kompaniami, obmysliwszy tak cały zasług, iako samych siebie, na czym wszytka rzecz dalszym occurentiom zawisła, gdyz potrzebować będą *securitatem*⁵⁷⁰ rozwiązania się z związku, które iezeli ma bydź bez zapłaty y bez seymu, w ludzkiey się to głowie zmieścić nie moze. Na to wszytko, wynalazszy zgodne *consilia*, ze wszystkimi radząc, iezeli się contentować albo nie tą proponowaną summą combinować onę, a wzięli *plenariam facultatem cof[n]cludendi*⁵⁷¹ y daley praetensyi swoich *concludendi*⁵⁷².

Na co się ręką swoią podpisuję, w Wolborzu 17 *nouembris* 1662.

⁵⁵⁹ częmu *obviando* – протидіючи цьому.

⁵⁶⁰ *elusive* – облудно.

⁵⁶¹ *de iurata fide arguere* – звинувачувати в укладенні союзу.

⁵⁶² *securitas* – безпека.

⁵⁶³ *extra legem vltimis diebus decembris* – не так, як передбачено законом, в останні дні грудня.

⁵⁶⁴ *non absque arcanis* – не без таємниць.

⁵⁶⁵ *tak in paratis, iako in retentis* – як готівкою, так і боргом.

⁵⁶⁶ *impossibilitatem* – неможливість.

⁵⁶⁷ *ob desolationem Regni* – через спустошеність королівства.

⁵⁶⁸ *documentaliter* – документально.

⁵⁶⁹ *saluberrimum* – найкраще, найправильніше.

⁵⁷⁰ *securitatem* – безпеку, гарантію.

⁵⁷¹ *plenariam facultatem concludendi* – усі повноваження для складання.

⁵⁷² *concludendi* – складання.

Puncta do koła *pro die 12 decembri*

O ośmi millionach, iezeli według propositiey ma bydź proponowane w kole, czy contentować się niemi?

Iezeli *prouenta*⁵⁷³ kroła ie^o mci należyte do stołu, iako to z ceł, które osobliwe są od Rzeczypltey y nie należą do zapłaty naszey, iezeli ie puścić, iako się zdało conclusyey koła?

Xiężęciu ie^o mci xdzu biskupowi kuiawskiemu [Kazimierzowi Florianowi Czartoryskiemu] w wojewodztwie inowłocławskim iezeli vwolnić? ||
(арк. 1356)

Ie^o mci xdzu biskupowi kuiawskiemu opactwo płockie iezeli vwolnić?

Proceder dalszy przy niewkontentowaniu według rady obozowej iaki ma bydź y iezeli dzielić między chorągwie według wielkości zasług dobra krolewskie y duchowne?

Ostatek *saluo meliori iudicio*⁵⁷⁴, coby było *cum bono*⁵⁷⁵ woyska, podaie się ich mm. pp. y braci, aby zlecić *ad tractandum delegatis*⁵⁷⁶.

⁵⁷³ *proventa* – прибутки.

⁵⁷⁴ *salvo meliore iudicio* – якщо не буде кращої думки.

⁵⁷⁵ *cum bono* – на користь.

⁵⁷⁶ *ad tractandum delegatis* – на погодження посланцям.

ДОДАТКИ

№ 1

*3 травня 1660 р. – Початок тексту і перша стаття
Оливського договору*

[Документ № 233]

In nomine Sacrosanctae et Individuae Trinitatis.

Notum sit universis et singulis, quorum interest, aut quomodolibet interesse potest.

Postquam a multis annis bella dissidiaque inter serenissimos reges regnaque Poloniae et Sueciae orta, et interdum indutiis (praecipue vero sexennialibus anno 1629, deinde viginti sexennialibus anno 1635) sopita et composita fuerint, ac denique inter serenissimum ac potentissimum principem ac dominum, [dominum] Ioannem Casimirum, regem Poloniae, magnum ducem Lituaniae etc., etc., etc., et serenissimum ac potentissimum principem ac dominum, dominum Carolum Gustavum, Suecorum, Gottorum Vandalorumque regem, magnum principem Finlandiae etc., etc., etc., deventum sit ad bellum, quod non solum dictos reges regnaque eorum per plures annos exercuit, sed et Poloniae foederatos ac belli socios, videlicet serenissimum, potentissimum principem ac dominum, dominum Leopoldum, electum Romanorum imperatorem semper augustum, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae regem, archiducem Austriae etc., etc., etc., serenissimo regi et Regno Poloniae ad eiusdem requisitionem auxilia ferentem, nec non serenissimum principem ac dominum, dominum Fridericum Wilhelmum, marchionem Brandenburgicum, Sacri Romani Imperii archicamerarium et principem electorem, Magdeburgi in Prussia etc., etc., etc. ducem, involuit, unde multa christiani sanguinis effusio cum plurimarum provinciarum desolatione secuta est, tandem Divina bonitate factum, [ut] utrinque de pace universali inter regem Remque Publicam Poloniam et eius confoederatos ac belli socios, ab una, et regem Regnumque Sueciae, ab altera parte, suscepta sit cogitatio, opera et studio serenissimi ac potentissimi principis ac domini, domini Ludovici XIV, Galliarum et Navarrae regis christianissimi, qui huic paci conciliandae mediationem obtulit, et in ipso negotio pacis per illustrissimum et excellentissimum dominum Antonium de Lumbres, dominum Herbinghen, Loos et la Cloye, comitem consistorianum regiique ordinis equitem, legatum suum, eandem mediationem, serenissimis regibus Poloniae et Sueciae, nec non serenissimo electore Brandeburgico acceptantibus, praestitit.

In eum ergo finem ex mutua partium conventionem constitutus est dies 5 ianuarii anno 1660 congressui plenipotentiarium Olivae instituendo. Comparentes igitur statuto tempore ac loco omnium paciscentium legitime constituti legati plenipotentiarium, a parte quidem serenissimi regis Reique Publicae Poloniae, illustrissimi et excellentissimi domini – ex ordine senatorio quidem: dominus Ioannes, comes a Lešno, palatinus Posnaniensis, reginalis maiestatis supremus aulae praefectus ac marschalcus, generalis maioris Poloniae, Mariaeburgensis, Corsunensis gubernator; dominus Georgius Lubomirski, comes in Wiśnicz et Iaroslaw, supremus Regni et campi marschalcus, generalis Cracoviensis, Scepusiensis, Chmielnicensis, Pereaslaviensis, Casimiriensis, Olstinensis gubernator; dominus Nicolaus in Prazmow Prazmowski, supremus Regni cancellarius, nominatus episcopus Luceoriensis et Brestensis, abbatiae Sieciechoviensis administrator perpetuus, praepositus Sancti Michaelis ecclesiae collegiatae in arce Cracoviensi; dominus Christophorus Pac, supremus Magni Ducatus Lithuaniae cancellarius, Wilkoviscensis, Ostrinensis, Koziensensis, Kleszczeloviensis et Nemonecensis gubernator; ex ordine vero equestri: dominus Ioannes Andreas de Raciborsko Morsztyn, referendarius Regni, Kowalensis et Zawichostensis gubernator; dominus Wladislaus de Naglovice Rey, thesaurarius curiae Regni, reginalis maiestatis cancellarius, Neokorciniensis, Libusiensis, Kamionacensis gubernator; dominus Ioannes in Gnin Gninsky, Pomeraniae succamerarius, Gnesnensis gubernator;

Et a parte foederatorum Poloniae, videlicet serenissimi imperatoris Romanorum, illustrissimi et excellentissimi domini – dominus Franciscus Carolus Libsteinski, Sacri Romani Imperii comes a Kolowrat; dominus in Reichenau, sacrae cesareae regiaeque Hungariae et Bohemiae maiestatis consiliarius, camerarius, iudicii maioris provincialis assessor, regius locumtenens et appellationum in arce Pragensi praeses; dominus Franciscus liber baro de Lisola a Thiese et Marienfeld, consiliarius cameralis aulicus; et [a parte] serenissimi electoris Brandenburgici, illustrissimi et excellentissimi domini, – dominus Ioannes Hoverbecke in Eichmedien, Baranoven, Geyerswalde et Domkau [dominus et heres, suae serenitatis consiliarius status intimus, electoratusque dapifer hereditarius, Hohensteinensis praefectus]; dominus Laurentius Christophorus a Somnitz, in Gromsdorf, Drenau et Gerbero dominus et heres, suae serenitatis consiliarius status intimus, et orientalis Pomeraniae cancellarius, eiusdemque ducatus camerarius hereditarius, Lauenburgensis et Butoviensis praefectus; dominus Albertus ab Ostaw, in Newiken et Kegels dominus et heres, suae serenitatis in supremo ducalis Prusiae appellationum iudicio consiliarius;

A parte vero serenissimi regis Regnique Sueciae, illustrissimi et excellentissimi domini – dominus Magnus Gabriel de la Gardie, comes in Leckoo et Arensburg, liber baro in Ekholmen, dominus in Habsal, Magnushoff

et Hoyendorp, regiae suae maiestatis Regnique Sueciae senator et thesaurarius, generalis gubernator Livoniae et locumtenens per Estoniam, Livoniam et Ingriam, militiae generalis, iudex provincialis Vestrogothiae et Daliae, nec non Academiae Uppsaliensis cancellarius; dominus Benedictus Oxenstierna, comes in Korsholm et Wasa, liber baro in Moreby et Lindholmen, dominus in Coporium et Rosersberg, [et] suae regiae maiestatis Regnique Sueciae senator et cancellariae consiliarius; dominus Christophorus Carolus Schlippenbach, comes in Sehovede, liber baro in Liusala, dominus in Salinge, serenissimae regiae maiestatis Regnique Sueciae senator et consilii bellici praeses; et dominus Andreas Guldenklav, dominus et heres in Schonela, Ekeby, Hylinge et Hulterstadt, regiae suae maiestatis consiliarius status et per Pomeraniam Regiam regiminis ac consilii status, [ut et supremae curiae iustitiae praeses].

Post invocatum Divini Numinis auxilium mutuasque plenipotentiarum tabulas [(quarum apographa sub finem huius instrumenti de verbo ad verbum inserta sunt) rite commutatas tractatus pacis auspiciato inchoatus est. Et licet eius fere decursu praememoratus serenissimus rex Sueciae, disponente ita Divina Providentia, mortali hac vita decesserit, tractatus tamen hic, renovatis] a serenissimo et potentissimo principe ac domino, domino Carolo, Suecorum, Gottorum Vandalorumque rege et principe hereditario, magno principe Finlandiae etc., etc., etc. plenipotentiarum tabulis etc. (quae ad calcem huius tractatus quoque inseruntur), feliciter continuatus est, ac tandem ad Divini Numinis gloriam et Christianae Reipublicae salutem partes omnes in mutuas pacis et amicitiae leges consenserunt, tenore sequenti.

1 artykuł

Sit pax universalis ac perpetua et vera sinceraque amicitia inter serenissimum et potentissimum principem ac dominum, dominum Ioannem Casimirum, regem Poloniae, magnum ducem Lituaniae etc., etc., etc., eiusque regiae maiestatis successores ac posteros, reges Poloniae, magnos duces Lituaniae, Regnumque Poloniae et Magnum Ducatum Lituaniae atque subiectas illis diciones ac provincias, atque eiusdem maiestatis et Regni Poloniae confoederatos (inprimis serenissimum et potentissimum principem ac dominum, dominum Leopoldum, electum Romanorum imperatorem semper augustum, Germaniae, Hungariae Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae regem, archiducem Austriae etc., etc., etc., eiusque maiestatis heredes ac successores, provincias ac diciones, intra vel extra Imperium Romanum sitas; et serenissimum principem ac dominum, dominum Fridericum Wilhelmum, marchionem Brandeburgicum, Sacri Romani Imperii principem electorem et archicamerarium Magdeburgi, Prussiae etc., etc., etc. ducem, eiusque serenitatis heredes ac successores, provincias ac diciones, in vel extra Imperium Romanorum sitas – ab una; atque serenissimum et potentissimum principem ac dominum, dominum Carolum, Suecorum, Gotthorum et Vandalorum regem,

magnum principem Finlandiae etc., etc., etc., eiusque maiestatis succesores ac posteros, reges Suecorum Regnumque Sueciae atque subiectas illis intra vel extra imperium ditiones ac provincias – ab altera parte.

Ita, ut altera pars alteri posthac nihil hostilitatis aut inimicitiae, clam aut palam, directe vel indirecte, inferat vel per suos aut per alios inferri faciat, nec alterius hostibus auxilia quocunque nomine praestet, nec cum alterius hostibus foedera huic paci contrarie ineat, nec quicquam in alterius status et securitatis diminutionem per se vel per alios moliat aut tentet vel tentari faciat, sed utraque pars alterius utilitatem, honorem ac commodum promoveat, et fidam invicem vicinitatem, pacem et amicitiam serio colat ac servet.

Pacta vero et foedera omnia, quae partes paciscentes inter se vel cum aliis principibus ac statibus utrinque sancita habent, quoad omnia sua puncta, clausulas et articulos integra et in pleno robore suo permaneant, ita tamen, ut per ea praesens transactio pacis nullum praeiudicium patiat.

Переклад:

В ім'я Пресвятої й Неподільної Трійці.

Нехай буде відомо усім і кожному, кого це стосується чи в будь-який спосіб може стосуватися.

Багато років тому між найяснішими королями й королівствами Польщі та Швеції почалися війни і чвари, які іноді стихали і стримувались перемир'ями (насамперед шестирічним 1629 року, а потім 26-річним 1635 року), аж поки не дійшло до війни між найяснішим та наймогутнішим володарем і паном, паном Яном Казимиром, королем Польщі, великим князем литовським і т. д., і т. д., і т. д., і найяснішим та наймогутнішим володарем і паном, паном Карлом Густавом, королем шведів, готів і вандалів, великим князем фінляндським і т. д., і т. д., і т. д., яка багато років не лише не давала спокою названим королям і їхнім королівствам, але втягнула і спільників та військових союзників Польщі, а саме: найяснішого і наймогутнішого володаря й пана, пана Леопольда, завжди величного виборного імператора римлян, короля Німеччини, Угорщини, Богемії, Далмації, Хорватії і Славонії, ерцгерцога Австрії і т. д., і т. д., і т. д., який надавав допомогу найяснішому королеві й королівству Польщі на його прохання, а також найяснішого володаря і пана, пана Фрідріха Вільгельма, маркграфа бранденбурзького, великого камергера і курфюрста Священної Римської імперії, герцога магдебурзького, пруського і т. д., і т. д., і т. д., через що пролилося багато християнської крові й було сплюндровано велику кількість земель. Та врешті добрий Бог учинив так, що з обох сторін почалися роздуми над загальним миром між королем і Річчю Посполитою Польською та її спільниками й військовими союзниками, з одного боку, та королем і королівством Шведським, з другого, чому сприяв і до чого доклав зусиль найясніший і наймогутніший володар і пан, пан Людовік XIV, архихристиянський король Галлії та Наварри, який запропонував своє посередництво в укладенні цього миру, і, за згодою найясніших королів Польщі та Швеції, а також найяснішого курфюрста бранденбурзького, надав це посередництво в ході мирних перемовин через ясновельможного й високоповажного пана Антуана де Люмбреза, володаря Ербенгана, Лоса і Клуа, радника і кавалера королівського ордену.

Отже, з цією метою, за взаємною згодою сторін, було встановлено дату для влаштування в Оливі зустрічі уповноважених осіб 5 січня 1660 року. У встановлений час і місце прибули офіційно призначені повноважні послы усіх сторін угоди, а саме: з боку найяснішого короля і Речі Посполитої Польщі, ясновельможні й високоповажні пани – з сенаторського стану: пан Ян, граф з Лешна, воєвода познанський, головний розпорядник і маршалок двору королеви, генеральний староста великопольський, староста мальборкський і корсунський; пан Юрій Любомирський, граф Вішніча і Ярослава, великий маршалок коронний і гетьман польний, генеральний староста краківський, староста спіський, хмільницький, переяславський, казимирський, ольштинський; пан Миколай у Празмові Празмовський, великий коронний канцлер, єпископ-номінат луцький і берестейський, довічний адміністратор Сецехівського абатства, пробошч колегіального храму святого Михаїла на краківському замку; пан Криштоф Пац, великий канцлер литовський, староста вілковиський, остринський, козеницький, кліщельський і немоницький; зі шляхетського стану: пан Ян Андрій з Рациборська Морштин, референдар коронний, староста ковельський і завихостський; пан Владислав з Нагловиць Рей, підскарбій надвірний коронний, канцлер її величності королеви, староста новокорчинський, лібуський, кам'янецький; пан Ян у Гніні Гнінський, підкоморій поморський, староста гнзненський.

А з боку союзників Польщі: від найяснішого імператора римського, ясновельможні та високоповажні пани – пан Франц Карл Лібштайнський, граф Священної Римської імперії з Коловрата, пан Райхенау, радник священної цісарської й королівської величності Угорщини й Богемії, підкоморій, асесор головного провінційного суду, королівський намісник і голова апеляційного трибуналу на празькому замку; пан Франц барон де Лізоля з Тізе і Марієнфельда, надвірний скарбовий радник; і від найяснішого курфюрста бранденбурзького, ясновельможні і високоповажні пани – пан Йоган Овербек, пан і дідич в Айхмедіен, Баранові, Гайерсвальде і Домкау, [таємний радник його світлості, дідичний стольник курфюрства, комендант гогенштайнський]; пан Лаврентій Христофор з Сомніц, пан і дідич Гремсдорфа, Дренау і Гербера, таємний радник його світлості, канцлер східного Помор'я і дідичний скарбник того ж князівства, губернатор лауенбурзький і бютовський; пан Альберт з Остау, пан і дідич Нервікена і Кегельса, радник його світлості у найвищому апеляційному трибуналі Пруського князівства.

А з боку найяснішого короля і королівства Швеції, ясновельможні та високоповажні пани – пан Магнус Габріель де ля Гардье, граф Лекьо і Аренсбурга, вільний барон Екхольмена, пан Гапсала, Магнусгофа і Гоендорпа, сенатор і скарбник його королівської величності і королівства Швеції, генерал-губернатор Лівонії й намісник в Естонії, Лівонії та Інгрії, генерал війська, провінційний суддя у Вестерйотланді і Дальсланді, а також канцлер Уппсальського університету; пан Бенгт Оксеншерна, граф Корсгольма і Вази, вільний барон Морбі та Ліндгольмена, пан Копор'є і Рuzерсберга, сенатор і радник канцелярії його королівської величності й королівства Швеції; пан Христофор Карл Шліппенбах, граф Шоведє, вільний барон Лівсали, пан Салінге, сенатор і голова військової ради його королівської величності шведського короля і Швеції; і пан Андреас Гульденклав, пан і дідич Шонели, Екебі, Гілінга і Гультерштада, державний радник його королівської величності і [голова] адміністрації, державної ради, [а також верховного трибуналу в Королівському Помор'ї].

Після прохання про Божу поміч і належного обміну документами про повноваження [(дослівні копії яких додано після цього документа), в добру годину розпочалися мирні перемовини. І хоч фактично в ході цих перемовин Бог допустив так, що згаданий найясніший король Швеції покинув це смертне життя, перемовини усе ж щасливо продовжились] після того, як найясніший і наймогутніший володар і пан, пан Карл, король і дідичний князь шведів, готів та вандалів, великий князь Фінляндії і т. д., і т. д., і т. д., поновив документи про повноваження і т. д. (які також додано під цим документом), і врешті для Божої слави і на благо Християнської Республіки усі сторони погодились на умови взаємного миру і дружби такого змісту.

1 стаття

Нехай буде загальний та вічний мир і правдива та щира дружба між найяснішим і наймогутнішим володарем і паном, паном Яном Казимиром, королем Польщі, великим князем литовським і т. д., і т. д., і т. д., і спадкоємцями й наступниками його королівської величності, королями Польщі, великими князями литовськими, й Королівством Польським і Великим князівством Литовським і підлеглими їм володіннями й провінціями, а також союзниками його величності й королівства Польщі (насамперед, найяснішим і наймогутнішим володарем і паном, паном Леопольдом, завжди величним виборним імператором римлян, королем Німеччини, Угорщини, Богемії, Далмації, Хорватії і Славонії, ерцгерцогом Австрії і т. д., і т. д., і т. д., та спадкоємцями й наступниками його величності, провінціями й володіннями, розташованими всередині чи поза Римською імперією; і найяснішим володарем і паном, паном Фрідріхом Вільгельмом, маркграфом бранденбурзьким, великим камергером і курфюрстом Священної Римської імперії, герцогом магдебурзьким, пруським і т. д., і т. д., і т. д., та спадкоємцями і наступниками його світлості, провінціями й володіннями, розташованими у [межах] чи поза імперією римлян) – з одного боку, та найяснішим і наймогутнішим володарем і паном, паном Карлом, королем шведів, готів і вандалів, великим князем фінляндським і т. д., і т. д., і т. д., та спадкоємцями і наступниками його величності, королями шведів і королівством Швеції, а також підлеглими їм володіннями й провінціями, в межах чи поза імперією, з другого боку.

[Нехай буде цей мир] так, щоб жодна зі сторін надалі не здійснювала одна проти другої ворожих чи недружніх кроків – відкрито чи приховано, прямо чи непрямо – і щоб не штовхала до таких кроків ані своїх підданих, ані чужих, щоб під жодним приводом не надавала допомогу ворогам другої сторони й не уклала з ворогами другої сторони союзів всупереч цьому мирові, і щоб ані сама, ані через інших не починала й не намагалася зробити нічого такого, що б зашкодило становищу й безпеці другої сторони, але щоб кожна сторона дбала про користь, честь і вигоду другої сторони і щоб вірно й надійно дотримувалася й берегла взаємне добросусідство, мир і дружбу.

А всі угоди й союзи, які сторони мирного договору мають між собою чи з іншими правителями або державами, в усіх своїх умовах, пунктах і статтях нехай повністю зберігаються і залишаються в усій своїй силі, але за умови, щоб це ніяк не шкодило цій мирній угоді.

№ 2

18 серпня 1661 р., Люблін. – Судовий позов інстигатора трибуналу Томи Немирі проти шляхтича Вітковського за зневагу богослужбового обряду під час таїнства Євхаристії та рішення суду з цього приводу

[Документ № 280]

Feria quinta post festum Assumptionis in caelum Beatae Virginis Mariae [15 agosto] 1661.

Inter generosum Thomam Niemierza, instigatorem iudicii tribunalitii, personaliter, et generosum Witkowski, itidem personaliter.

Ad affectationem citati patronus ad tutandam causam illius etc., etc.

Tandem iudicium in causa, ad iudicium suum ratione laesae Divinae Maiestatis acclamata et iudicialiter per instigatorem iudicii proposita, ad planiorem obiecti criminis indagationem necessariam esse inquisitionem censet et utrique parti dilationem expediendam in quovis in instanti super omnes obiectas circumstantias dat et concedit. Post expeditas vero conservatur terminus inter terminos tactos ex speciali registro.

Postmodum iudicium, post expeditas per utrasque partes inquisitiones, controversiis exauditis ac inquisitionibus lectis, iisque matura iudicii deliberatione, per omnes loci, temporis, et ausus citati circumstantiasque ponderatis, ex quibus siquidem manifeste elicitur inculpatum Witkowski tunc, dum pro ritu et more christiano ad praeservandum a peccatis caelesti antidoto decumbentem infirmum christianum Sacratissimum Eucharistiae Sacramentum publice per sacerdotem circumferretur Deo creatori suo, in hoc divino mysterio praesentialiter existenti, in cuius nomine omne genu flectitur, quod etiam ipsi maligni cum timore et tremore adorant spiritus, non modo se humiliare et dignam exhibere venerationem, verum in medio provoluti totius in atrio iudiciali populi et debitam per genuflexionem exhibentis adorationem solummet erecta cervice scandalosum extitisse spectatorem, ac insuper, post acceptam a circumstantibus nobilibus admonitionem, proterva sua lingua contra solum Deum, per quem reges regnant ac iudices iusta decernunt, ac contra Sancta Sanctorum iteratis vicibus praesumptioso et impio ausu blasphemasse, eoque inaudito in hoc christiano regno exemplo securitatem et auctoritatem iudiciorum tribunalitiorum manifesto tumultui, qui plerumque ex occasione contemptae religionis excitari solet (quod enim in sacra et leges committitur, in omnium fertur iniuriam), abiecisse, proinde iudicium praesens, non tantum ad administrandam communem iustitiam, verum primarie ad ulciscendas laesae Divinae Maiestatis atque fidei et iustitiae iniurias, huic praesidens tribunali, eundem Witkowski poenas capitis demeruisse censet. Nihilominus ex benignitate iudicii, ad mitiores condescendens, decernit, ut idem Witkowski, redimendo caput, fundum turris castris Lublinensis feria secunda proxima ingrediatur, ibidemque in expiationem tanti criminis

sessionem per annum et sex septimanas sine quavis intermissione et relaxatione quavis continuet et expleat, idque facturus idem Witkowski sub poena infamiae, quae in casu contraventionis decreto praesenti iam exnunc decernitur et conservatur. Cuius quidem sessionis attententia instigatoribus iudicii eiusdem et – in casu limitationis iudiciorum tribunalitiorum – iudicio terrestri et officio castrensi Lublinensi, et insuper cuivis personarum nobilium, uti in crimine publico, per iudicium tribunalitium committitur, ac prosecutio ulterior causae, in casu per citatum contraventionis decreto praesenti, itidem cuivis personarum nobilium libere conceditur.

Переклад:

У четвер після свята Внебовзяття Пресвятої Діви Марії [15 серпня] 1661.

Між уродженим Томою Немирею, інстигатором трибуналу, особисто [присутнім], і уродженим Вітковським, так само особисто [пристунім].

За клопотанням позваного його адвокат у справі і т. д. і т. д.

Врешті суд у зголошеній та офіційно поданій інстигатором на розгляд цього суду справі про образу Божого маєстату вважає, що для кращого вивчення складу злочину необхідний збір доказів, і надає обидвом сторонам з цього моменту відтермінування для з'ясування усіх обставин, що виникли. А після цього зберігається термін серед актових термінів зі спеціального реєстру.

Згодом, після збору обома сторонами доказів, заслухавши дебати й аргументи і ретельно їх зваживши з урахуванням усіх обставин місця, часу і вчинку позваного, і, позаяк ці докази виразно показують, що звинувачений Вітковський у той час, як за християнським звичаєм для спасіння сумирного й немічного християнина публічно справлялась свята тайна Євхаристії Богові, Творцеві нашому, істинно присутньому на цьому Божому таїнстві, перед чім іменем схиляється кожне коліно, так що навіть злі демони зі страхом і трепетом падають перед Ним у покорі, а цей [Вітковський] не те, що не схилювався у покорі, щоб виявити гідну святоблivity, але навпаки – єдиний стояв у судовій залі серед усього клякаючого люду (який своїм поклоном показував належну побожність) і з викликом дивився прямо перед собою; а коли шляхтичі, що були довкола нього, зробили йому зауваження, він розпустив свого нахабного язика і багато разів зухвало й нечестиво вилаявся з хулою на єдиного Бога, через якого королі панують, а судді чинять справедливий суд, і на Свята Святих; і в такий нечуванний у цьому християнському королівстві спосіб він явно поставив під загрозу безпеку й авторитет трибуналу, провокуючи збурення, що його звичайно викликає образа віри (адже те, що вчиняється проти святості й законів, чинить кривду всім); тому цей суд – не лише для встановлення загальної справедливості, але насамперед для покарання злочинів проти Божого маєстату, віри й справедливості, – засідаючи у цьому трибуналі, вважає, що цей Вітковський заслуговує смертної кари. Проте, схильний до поблажливості, суд готовий пом'якшити покарання і постановляє, щоб заради спасіння свого життя цей Вітковський зійшов найближчого понеділка до підземелля вежі Люблінського замку і там задля спо-

кутування такого тяжкого злочину просидів рік і шість тижнів без жодних перерв і послаблень. А зробити так цей Вітковський має під карою інфамії, яка у разі протидії цьому рішенню негайно присуджується і має бути виконана. Нагляд над цим ув'язненням трибунал доручає інстигаторам цього суду, а також – якщо так визначить трибунал – Люблінському земському судові й замковому урядові, а також будь-кому зі шляхетних осіб, як це передбачено у випадку злочинів проти суспільства; і так само будь-кому зі шляхетних осіб дозволяється вільно продовжувати справу в разі, якщо позваний буде протидіяти цьому рішенню.

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

1658 – 1660

- № 1.** 1658 р., січень. – Новини про утвердження Ференца Редея на семигородському князівстві, посольство Юрія II Ракоція до султана Мегмеда IV, пункти угоди між ними, відносини Семигороду з угорським королем Леопольдом Ігнатіусом та інші відомості 11
- № 2.** Новина про суперечки у Литві через маєтності Богуслава Радзивіла, що їх польський король повернув йому у власність 12
- № 3.** 10–18 січня 1658 р. – Нотатка про сеймик у Прошовичах щодо вирішення оплати боргів іноземному військові, призначення комісії для рахункових звітів від поборців та її засідання 12
- № 4.** 1 лютого 1658 р. – Новина про скликання конвокації короля з сенаторами у Варшаві 13
- № 5.** Нотатка про зимові стації кварцяного війська у Краківському воєводстві та зловживання жовнірів над простолюдинами 13
- № 6.** Новина про універсали польського короля про збір війська проти козаків в Україні 13
- № 7.** 15 лютого – березень 1658 р. – Новина про конвокацію у Варшаві та сутички коронного війська з австрійським у Великопольщі 13
- № 8.** 14–15 лютого 1658 р. – Новина про сутички коронного війська з австрійськими залогамі у Кракові та Казимірі 14
- № 9.** 9 лютого 1658 р. – Нотатка про судові засідання щодо вибирання поборових та інших податків 14
- № 10.** 13–14 лютого 1658 р. – Нотатка про лунарський звіт Мартина Голінського та його товаришів і про вибори нових лунарів 15
- № 11.** Чутка про помилування семигородського князя Юрія II Ракоція та відновлення його на князівстві турецьким султаном Мегмедом IV 15
- № 12.** Новина про військову допомогу угорського, чеського короля Леопольда Ігнатіуса бранденбурзькому курфюрстові Фрідріху Вільгельму проти шведів та укладення союзу між Австрією, Бранденбургом, Річчю Посполитою і Данією 16
- № 13.** 1658 р., березень. – Новина про шведсько-данську війну і військову допомогу англійців Карлові X Густаву 16

№ 14. Новина про посередництво французького короля Людовіка XIV для укладення миру між Річчю Посполитою і Швецією та його спроби вплинути на вибори нового імператора Священної Римської імперії	17
№ 15. Новина про плани Османської імперії наступу на Венецію через Далмацію	17
№ 16. 12 березня 1658 р. – Новина про смерть краківського воєводи Владислава Мишковського і призначення Станіслава Потоцького на цей уряд	17
№ 17. 15 лютого – 15 березня 1658 р. – Новина про конвокацію короля і сенаторів у Варшаві	18
№ 18. 25–26 березня 1658 р. – Новини про смерть новомейського старости Яна Дембінського та казимирської райчини Дороти Малеші	18
№ 19. 1 квітня 1658 р. – Нотатка про засідання податкової комісії та суд над справою чопового Мартина Голінського та його товаришів за 1653–1655 роки	18
№ 20. Новина про внутрішню війну у Семигородському князівстві між Ференцем Редеем та Юрієм II Ракоцієм	19
№ 21. 15 березня 1658 р., Варшава. – Універсал Яна Казимира до Краківського воєводства з варшавської конвокації про скликання сеймику 11 квітня та збір податків на утримання коронної армії	19
№ 22. 11 квітня 1658 р. – Нотатка про сеймик Краківського воєводства у Прошовичах та визначення податків на утримання армії	23
№ 23. 4 квітня 1658 р. – Нотатка про пожежу в Казимирі	24
№ 24. Нотатка з чуткою про смерть великого коронного гетьмана, краківського воєводи Станіслава Потоцького	24
№ 25. Нотатка Мартина Голінського з алюзією до астрологічних прогнозів щодо панування людських хвороб у Польщі	24
№ 26. 24 квітня 1658 р. – Нотатка про публікацію універсала Яна Казимира щодо організації набору піхоти на військову службу	25
№ 27. 15 квітня – початок травня 1658 р. – Новина про смерть примаса Андрія Лещинського та обрання на його місце Вацлава Лещинського	25
№ 28. 22 квітня 1658 р. – Нотатка про тижневий костельний ювілей	25
№ 29. 1658 р., кінець березня – квітень. – Новини про від'їзд Яна Казимира з Варшави після конвокації та підготовку польсько-московських мирних переговорів	26
№ 30. Новина про усьобиці в Семигородському князівстві та війну Юрія II Ракоція з турецьким військом	27
№ 31. 1658 р., квітень. – Нотатка про привілеї польського короля Яна Казимира для міста Казимира	27
№ 32. Новина про пожежу в Замості та її причини	27

№ 33. 3 травня 1658 р. – Новина з початком щоденникових травневих новин Мартина Голінського про обрання угорського та чеського короля Леопольда Ігнатіуса імператором	28
№ 34. 6 травня 1658 р. – Новина про пожежу в Скавині	28
№ 35. 7 травня 1658 р. – Нотатка про вивезення гармат та іншого озброєння з Кракова до Королівської Пруссії	28
№ 36. 8 травня 1658 р. – Нотатка про смерть ксьондза Мартина Слонковича	28
№ 37. 12–13 травня 1658 р. – Нотатка про привітання казимирськими міщанами нового краківського підвєводи Криштофа Рупньовського	29
№ 38. 10–16 травня 1658 р. – Нотатки про вибирання податків у Казимирі на ланову піхоту, суд з приводу невиплати казимирськими міщанами чопового та інші відомості	29
№ 39. 17 травня 1658 р. – Нотатка про засідання капітули в Казимирі	30
№ 40. Новини про австрійсько-турецькі відносини та боротьбу Юрія II Ракоція з Ференцем Редеем і османськими військами	30
№ 41. Новини про захоплення шведами Бидгощі, облогу Торуня польськими та австрійськими військами, допомогу голландців данському королю Фредерікові III та інші відомості	31
№ 42. 1–3 червня 1658 р. – Щоденникові метеорологічні нотатки Мартина Голінського	31
№ 43. 2 червня 1658 р. – Новини про передислокацію шведського війська та бранденбурзько-польські відносини	32
№ 44. 28 квітня 1658 р. – Новини про повернення з Москви польського гонця Яна Голецького, його відомості з посольства, прихильність козаків до нього у Білорусі на зворотному шляху та призначення сейму у Варшаві на 10 липня	32
№ 45. 5 червня 1658 р. – Новини про шведсько-данські відносини, заходи Речі Посполитої по обороні Королівської Пруссії та інші відомості	33
№ 46. 1658 р., середина травня – початок червня. – Новина про захоплення шведами Бидгощі та їхні під'їзди до Познані	33
№ 47. Новина про посольства султана Мегмеда IV до Яна Казимира і Карла X Густава для укладення миру між ними з метою початку війни проти Австрії	34
№ 48. Новина про сутички шведів з військами руського вєводи Стефана Чарнецького	34
№ 49. 19 травня 1658 р. – Універсал короля Яна Казимира про скликання сеймику Краківського вєводства для обрання послів на варшавський сейм	35
№ 50. Новина про похід коронної армії до Перемишля і Дубна	36
№ 51. 21 червня 1658 р. – Новина про засідання сеймику в Прошовичах та обрання послів на варшавський сейм	37

№ 52. 10 липня 1658 р. – Новина про початок роботи варшавського сейму	37
№ 53. Новини про українсько-польські переговори і придушення гетьманом Іваном Виговським козацьких бунтів	39
№ 54. 1658 р., червень. – Метереологічна нотатка Мартина Голінського з відомостями про людські хвороби	39
№ 55. Нотатка з початком щоденникових липневих новин Мартина Голінського про смерть коронного канцлера Стефана Корицінського, казимирської райчини Регіни Топорської та інших міщан	39
№ 56. Новина про спроби шведів збудувати дамбу і затопити Гданськ та про облогу Торуня	40
№ 57. 26 липня 1658 р. – Новина про поразку турецького війська у Семигородському князівстві від князя Юрія II Ракоція	40
№ 58. 24 липня 1658 р. – Новина про страту ротмістра Ожеховського за зловживання під час вибирання хліба	41
№ 59. Новини про події в іспансько-французькій війні та допомогу Англії для французького короля Людовіка XIV	41
№ 60. Новина про знищення венеційського флоту морським штормом	41
№ 61. Новина про турецько-перську війну	41
№ 62. Новина про громадянську війну в Англії	42
№ 63. Новина про допомогу Бранденбурга та Австрії польському військові та підтримку голландцями данського короля Фредеріка III проти шведів	42
№ 64. Нотатка з чуткою про смерть французького короля Людовіка XIV	42
№ 65. 16 липня – 1 серпня 1658 р. – Новина про елекцію та коронацію імператора Леопольда I	42
№ 66. Новина про облогу Торуня австрійським та польськими військами	43
№ 67. Новина про нові призначення центральних урядів Корони Польської та Великого князівства Литовського	43
№ 68. 23 серпня 1658 р. – Новина про смерть краківського підсудка Станіслава Хжонстовського під час роботи сейму у Варшаві	43
№ 69. Новина про припинення Віленських переговорів між Москвою та Річчю Посполитою	44
№ 70. Новина про повернення польського посла Себастьяна Маховського зі Стамбула	44
№ 71. Новини про польсько-шведську битву у Пруссії, допомогу від гданчан для коронної армії та становище обложених шведів у Торуні	45
№ 72. 16 жовтня 1658 р., Варшава. – Новини з листа до коронного мечника Михайла Зебжидовського про війну в Семигородському князівстві з додатком копії листа гетьмана Івана Виговського до Яна Казимира від 4 серпня 1658 року	45

№ 73. Новини про дансько-шведську війну, облогу Копенгагена, переговори з Москвою та інші відомості	46
№ 74. Новини про постанову варшавського сейму щодо аріан	47
№ 75. Новини про поширення чуми у Варшаві, від'їзд короля Яна Казимира до Королівської Пруссії, прибуття коронної армії під Торунь та знищення Гольштинського герцогства і поморських земель польськими та австрійськими військами	47
№ 76. Новина про ухвалу податків на варшавському сеймі для утримання коронної армії та їхню апробацію на сеймику Краківського воєводства у Прошовичах	47
№ 77. Новини про поразку полковника Данила Виговського від московського війська у Києві з нотаткою про пункти переговорів польських комісарів з козаками у вересні 1658 року	48
№ 78. 9–18 вересня 1658 р. – Польський анонімний діаріуш про переговори з козаками та укладення Гадяцького договору	49
№ 79. 16 вересня 1658 р. – Український проект Гадяцького договору у переказі польського аноніма з його коментарем щодо узгодження цих статей	50
№ 80. 1658 р., після 30 серпня. – Новини про від'їзд Яна Казимира з Варшави до Торуня, облогу міста та інші відомості	52
№ 81. Новини про успіхи шведського короля Карла X Густава у війні з Данією та облогу Копенгагена	53
№ 82. 18 жовтня 1658 р. – Новини з Гданська про успіхи польської та бранденбурзької армії в Гольштинському князівстві проти шведів	53
№ 83. 1658 р., кінець вересня – жовтень. – Новини про захоплення шведським генералом Робертом Дугласом Мітави, інших міст у Курляндії та полонення курляндського князя Якуба Кеттлера	53
№ 84. 1658 р., жовтень – початок листопада. – Новина про допомогу Нідерландів данському королю Фредерікові III та морську битву шведського флоту з голландським	54
№ 85. Новина про повстання у Норвегії проти шведів	55
№ 86. Новина про звернення бранденбурзького курфюрста Фрідріха Вільгельма за допомогою до руського воєводи Стефана Чарнецького проти шведів	55
№ 87. Новини про перемир'я між Московською державою і Річчю Посполитою, сутички литовського та московського війська та полонення Вінцентія Корвіна Гонсевського та інші відомості	55
№ 88. Новина про війну гетьмана Івана Виговського з московськими військами в Україні та Великому князівстві Литовському	56
№ 89. 1658 р., листопад – грудень. – Новина про штурм Торуня та підданство міста полякам	56
№ 90. 20 жовтня 1658 р., табір під Торунем. – Універсал Яна Казимира з наказом про знищення друкованої з помилками сеймової конституції	57

№ 91. Новини про боротьбу Юрія II Ракоція з Ференцем Редеем і турками у Семигородському князівстві, його домовленості з імператором Леопольдом I, розорення князівства османськими й татарськими військами та інші відомості	59
№ 92. Новина про редуцію цін на різні товари у Короні Польській	60
№ 93. 25–27 грудня 1658 р. – Щоденникові метеорологічні нотатки Мартина Голінського з описом повені на Віслі	61
№ 94. 17 березня 1659 р. – Витяг з конституції варшавського сейму про затвердження Гадяцької угоди між Військом Запорозьким та Річчю Посполитою від 16 вересня 1658 року	61
№ 95. 17 березня – 30 травня 1659 р. – Новини про послів від гетьмана Івана Виговського до Варшави та виступ київського підкоморія Юрія Немирича на сеймі з приводу укладення договору між Україною і Річчю Посполитою	71
№ 96. 17 березня 1659 р. – Витяг з конституції варшавського сейму про апробацію Гадяцького договору з коментарем Мартина Голінського	72
№ 97. 23 квітня 1659 р. – Виступ київського підкоморія Юрія Немирича на варшавському сеймі з приводу укладення договору між Україною та Річчю Посполитою	73
№ 98. 9 квітня 1659 р., Чигирин. – Лист гетьмана Івана Виговського до коронного підканцлера Богуслава Лещинського з надією на швидке завершення сейму і небезпеку від московських військ в Україні	77
№ 99. 3 травня 1659 р., Войславичі. – Лист чернігівського воєводи Криштофа Тишкевича до коронного підканцлера Богуслава Лещинського про конфедерацію коронного війська, об'єднання московських сил в Україні, козацькі бунти Івана Безпалого проти гетьмана Івана Виговського та інші відомості	78
№ 100. 17 березня – 30 травня 1659 р. – Витяг з конституції варшавського сейму про присягу послів Війська Запорозького	80
№ 101. 17 березня – 30 травня 1659 р. – Витяги з конституції варшавського сейму з присягою козацьких послів, короля, примаса, гетьманів, сенаторів та урядовців Речі Посполитої з описом процедури її здійснення, декларацією ласки Яна Казимира Військові Запорозькому, nobilitaцією козацької старшини, інших діячів, наданням маєтностей та інші відомості з коментарями Мартина Голінського	81
№ 102. 1659 р., жовтень – грудень. – Новини про непевні настрої у Війську Запорозькому з приводу укладення Гадяцького договору, обрання Юрія Хмельницького новим гетьманом, козацькі виступи проти нього, похід Стефана Чарнецького в Україну, передчуття небезпеки у Львові та інші відомості	103

№ 103. Новина про венеційську війну з Османською імперією й турецьке посольство до Криму з вимогою вирушити війною проти Персії	104
№ 104. Новини про міжусобиці у Семигородському князівстві, Молдавії та Валахії, війну Юрія II Ракоція з турецькими військами, османсько-австрійські відносини та інші відомості	104
№ 105. 1660 р., жовтень – грудень. – Новини про Чуднівську кампанію та полонення поляками наказного гетьмана Тимофія Цюцюри і миргородського полковника Павла Апостола	105

1659

№ 106. Нотатка про початок термінатів у 1659 році	109
№ 107. 26 вересня 1655 р. – 4 вересня 1657 р. – Уривкові нотатки Мартина Голінського про захоплення Кракова королем Карлом X Густавом, дорожнечу у місті під час шведського панування та звільнення міста	109
№ 108. Новина про завершення облоги Торуня польськими та австрійськими військами і звільнення міста від шведського панування	110
№ 109. Новина про укладення перемир'я поляків зі шведами та успіхи Стефана Чарнецького у війні зі Швецією	110
№ 110. Нотатка про жовнірські стації та вибирання хліба для польського та австрійського війська	111
№ 111. Новина про люблінську комісію для виплати боргу коронній армії і загрозу конфедерації	111
№ 112. Новина про перемогу голландського флоту над шведським	111
№ 113. Новини про міжусобну боротьбу в Семигородському князівстві, участь турецького війська у цих подіях та поразку Юрія II Ракоція	111
№ 114. Нотатка про небесні знамення й комету	112
№ 115. 15 січня – 15 березня 1659 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського з новинами про адміністративне, побутове й церковне життя Кракова, Казимира і Клепара, роботу сеймику в Прошовичах, прибуття московського посла на зворотному шляху від імператора Леопольда I та інші відомості	112
№ 116. 1 березня 1659 р. – Новини про політичні події в Пруссії, війну зі шведами, перемогу козацько-татарського війська над Москвою і Мартином Пушкарем та інші відомості	115
№ 117. Новина про прибуття до Варшави українських послів від Івана Виговського	116

№ 118. Новина про напад шведів на Великопольщу і польсько-шведські переговори, що мали початися 1 березня 1659 року	116
№ 119. Новина про військові дії Москви у Великому князівстві Литовському	116
№ 120. 1 березня 1659 р. – Новина про напад шведів з Ельблонга і Мальборка на гданських торговців	116
№ 121. 13 березня 1659 р. – Новина про конфлікти між польськими та австрійськими військовими у Кракові	117
№ 122. 14 березня 1659 р. – Новина про смерть віцерегента, краківського земського писаря Лукаша Коханського	117
№ 123. Нотатки про збір додаткового податку в Казимирі для посольства від міста на варшавський сейм, фінансовий звіт послів за дорогу, податки від казимирських євреїв та інші відомості	117
№ 124. 17 березня – 15 квітня 1659 р. – Новини про початок роботи варшавського сейму і посольство казимирських міщан для вирішення справ міста	118
№ 125. Новина про конфлікти між польською залогою в Торуні та міщанами, які звернулися до шведів за протекцією	119
№ 126. Новини про наступ Москви на Велике князівство Литовське і війну об'єднаних польсько-українських військ проти царя	119
№ 127. 20 березня 1659 р. – Нотатка про казимирського вихреста Єроніма Рубинковського та його конфлікти з єврейською громадою міста	120
№ 128. 10 березня 1659 р. – Відомості з переказом листа від польського посла в Данії Тобіаша Морштина та інших новин про лютневий штурм Копенгагена шведськими військами	121
№ 129. 11 березня 1659 р., Торунь. – Лист аноніма з новинами про польсько-шведську війну, облогу Карлом X Густавом Копенгагена та інші відомості	122
№ 130. 25 березня 1659 р., Варшава. – Лист краківського судді Владислава Любовецького про роботу сейму, копії остаточної редакції конституції, польського та московського послів до Австрії, війну зі шведами в Князівській Пруссії, бойові дії у Литві та інші відомості	125
№ 131. Початок квітневих новин про універсал Яна Казимира щодо наступу на Королівську Пруссію проти шведів та виступу проти Москви	126
№ 132. Новини про перенесення переговорів Речі Посполитої зі Швецією у Торуні	126
№ 133. Новини про зловживання коронної армії під час вибирання хліба в околицях Кракова	127
№ 134. Новина про смерть сандомирського воеводи Олександра Конєцпольського і надання цього уряду Янові Замойському	127
№ 135. Нотатки про майнові конфлікти в Казимирі	127

№ 136. 3 квітня 1659 р. – Нотатка про смерть австрійського капітана на постої в Казимирі	128
№ 137. Нотатка про пригоди охрещеного єврея Казимира Посовича, його повернення до юдейської віри та інші відомості	128
№ 138. Новина про надання уряду венденського воєводи Олександрові Морштину	129
№ 139. Новина про відправлення козацьких послів від Івана Виговського на варшавський сейм	129
№ 140. 3 березня 1659 р. – Новина про конфлікти між простолюдинами і австрійською залогою	129
№ 141. Новини з сеймику в Прошовичах та обрання послів на варшавський сейм	129
№ 142. Нотатки про посольство казимирських міщан на варшавський сейм у справі податків, вирішення майнових конфліктів у місті та інші відомості	130
№ 143. 1 березня 1659 р. – Новини про політичні події в Пруссії, війну зі шведами, перемогу козацько-татарського війська над Москвою і полтавським полковником Мартином Пушкарем та інші відомості	131
№ 144. Новина про прибуття козацьких послів на варшавський сейм	132
№ 145. Новини про тривоги у Великопольщі від шведів та наступ московського царя в Литві	132
№ 146. 1 березня 1659 р. – Новина про прибуття до Торуня комісарів Речі Посполитої для переговорів зі шведами	132
№ 147. 1 березня 1659 р. – Новина про напад шведів на гданських торговців	132
№ 148. 19–21 лютого 1659 р. – Реляція про штурм шведами Копенгагена	133
№ 149. 15 березня 1659 р., Варшава. – Новини про польсько-шведську війну в Данії, мирні переговори в Торуні, конфедерацію коронної армії та інші відомості	134
№ 150. 20 березня 1660 р., Гданськ. – Новини про смерть шведського короля Карла X Густава, кримського хана Мегмеда Гірея IV та інші відомості	135
№ 151. 29 березня 1660 р., Відень. – Новини про ймовірність укладення мирного договору Речі Посполитої зі Швецією або Московським царством, підготовку османського війська проти семигородського князя Юрія II Ракоція та інші відомості	136
№ 152. 1660 р., весна. – Новини про смерть шведських генералів та участь Об'єднаних Провінцій у шведсько-данській війні	137
№ 153. Нотатка з чутками про претендентів на англійський престол	137
№ 154. 1660 р., травень. – Новина про поразку семигородського війська від турків	137

№ 155. 21 серпня 1658 р. – Промова Богуслава Лещинського на варшавському сеймі з подякою за отримання уряду коронного підканцлера	138
№ 156. 1659 р., квітень – травень. – Новина про прибуття на варшавський сейм українського, московського і шведського посольств та інші відомості	143
№ 157. Новини про укладення Піренейського миру між Іспанією та Францією, боротьбу Карла Стюарта за англійський престол та інші відомості	143
№ 158. Нотатка про податки, накладені на єврейське населення Корони Польської та Великого князівства Литовського	144
№ 159. 18 квітня – 31 травня 1659 р. – Нотатки з міського життя щодо злочинів у Кракові та Казимирі, природних лихоліть, маєткових справ міщан, покарань євреїв за невиконання податків, посольства міщан на варшавський сейм та інші відомості	144
№ 160. Текст Гадяцького договору, затверджений на сеймі 1659 року, з описом процедури присяги короля, примаса, senatorів і послів від Війська Запорозького	145
№ 161. 13 травня 1659 р. – Кримінальна новина із Затора та про пожежу в цьому місті	150
№ 162. Новини про пожежі в містах у Польщі та Сілезії	150
№ 163. 1659 р., травень. – Кримінальні новини з життя єврейських громад Варшави, Казимира та Олькуша	150
№ 164. 17 червня 1659 р. – Новини про конфлікти міщан Водзіслава з коронною армією та викуп єврейської громади під час пограбування міста жовнірами	151
№ 165. 24 травня 1659 р. – Нотатка про майнові справи в Заблотті коло Казимира	151
№ 166. 26 травня – 16 червня 1659 р. – Нотатка про купівлю Єронімом Рубинковським нерухомого майна в Казимирі та його податки на місто	152
№ 167. 13 червня 1659 р. – Нотатка про пожежі у Кракові	152
№ 168. 16–17 червня 1659 р. – Нотатка про повернення казимирських послів з варшавського сейму та їхню реляцію про подорож	153
№ 169. 17–25 червня 1659 р. – Нотатка про сеймик у Прошовичах після варшавського сейму	153
№ 170. 21 червня 1659 р. – Нотатка про вшанування в Казимирі новоканонізованого іспанського святого Томаса де Віланова	153
№ 171. 1659 р., початок липня. – Новина про поразку московського війська у битві під Конотопом	154
№ 172. Новини з Королівської Пруссії про війну Речі Посполитої зі Швецією, наміри Карла X Густава почати переговори з поляками і облогу шведами Копенгагена	154

№ 173. Новина про поширення чуми в Торуні, Познані, Великопольщі та інших місцях	155
№ 174. Новина про союз Юрка Хмельниченка з Московією та його боротьбу з Іваном Виговським	155
№ 175. 12–31 серпня 1659 р., Луцьк. – Новини про Конотопську битву і дальший наступ козаків на Київ з коментарем Мартина Голінського	156
№ 176. Нотатки з початком серпневих новин про конфедерацію коронної армії у Львові, нову московську поразку після Конотопської битви та інші відомості	157
№ 177. Новини про виступ коронної армії до Пруссії, української – до Литви, події в Англії та облогу московського війська в Путивлі	158
№ 178. Новини про облогу австрійцями шведів у Щеціні та шведську облогу Копенгагена	159
№ 179. Новини про війну Юрія II Ракоція з новим семигородським князем Акою Барчаєм та політику імператора Леопольда I	159
№ 180. 14 серпня 1659 р. – Нотатка про дуель двох австрійських офіцерів із краківської залози	160
№ 181. Нотатка про податки краківських і казимирських міщан на утримання австрійської залози	161
№ 182. Новина про прибуття московських послів до Яна Казимира до Варшави для організації мирних переговорів	161
№ 183. 16 вересня 1659 р. – Нотатки про оренду чопового в Казимірі та податки для утримання австрійської залози у Кракові	162
№ 184. Новини з Варшави про змовників проти Яна Казимира та їхні заходи щодо обрання нового короля	163
№ 185. 7 жовтня 1659 р. – Нотатка про вихід австрійської залози з Кракова та Казимира	163
№ 186. 1659 р., жовтень. – Нотатка про смерть краківського підстарости Єроніма Сметанки та обрання на його місце Яна Томиславського	164
№ 187. 1659 р., вересень. – Нотатка про вибирання поборового податку на оплату військові	165
№ 188. Новини з Варшави про повстання Юрія Хмельниченка проти гетьмана Івана Виговського та позицію Москви у цих конфліктах	165
№ 189. Новини про татарський напад на Московське царство і труднощі з укладенням польсько-московського мирного договору	166
№ 190. Новини про повернення Стефана Чарнецького до Польщі, облогу Мальборка поляками, Копенгагена – шведами, польсько-шведські переговори в Оливі та інші відомості	166
№ 191. Новина про війну Карла Стюарта в Англії за королівський престол	167

№ 192. Новини з Королівської Пруссії про облогу Мальборка поляками і поширення чуми в Торуні та інших містах	167
№ 193. Новина про війну Османської імперії з Персією та Венеційською республікою	167
№ 194. 1659 р., вересень – листопад. – Нотатки про вибирання поборового податку в Казимирі	167
№ 195. 20 листопада 1659 р. – Новини з листа красніцького пробоща про обрання гетьманом Війська Запорозького Юрія Хмельниченка, його присягу московським воєводам у Києві, війну з Іваном Виговським та інші відомості	168
№ 196. 12 грудня 1659 р., Гданськ. – Лист гданського міщанина до краківського великоурядника Єроніма Вежбовського про перемогу коаліції данського, бранденбурзького, польсько-литовського війська та голландського флоту над шведською армією 14 (24) листопада під Ньюборгом з коментарями Мартина Голінського щодо підтвердження цих новин	169
№ 197. Новина про смерть краківського хорунжого Стефана Любовецького	172
№ 198. Новина про поразку шведського короля Карла X Густава під Копенгагеном	172
№ 199. 5 грудня 1659 р. – Нотатка про комісарські суди з приводу податків	173
№ 200. 16 грудня 1659 р. – Нотатка про присудження казимирському райці Матвію Казимирові Третеру ступеня доктора юриспруденції	173
№ 201. Новини про звільнення від шведів міста Гданської Голови у Королівській Пруссії і початок переговорів в Оливі між Річчю Посполитою та Швецією	173
№ 202. Новина про громадянську війну в Україні, захоплення Юрієм Хмельницьким Чигирини та інші відомості	173
№ 203. Новина про приєднання князя Масальського до Москви у Великому князівстві Литовському і тривоги в Короні Польській з приводу військових дій та захоплення Берестя московською армією	174
№ 204. Нотатка про завершення термінатів на 1659 рік	174

1660

№ 205. 6 січня – 3 травня 1660 р., Гданськ. – Новини з листів п. Вояковського до батька і воєницького каштеляна Яна Вельопольського про польсько-шведські переговори в Оливі з коментарем Мартина Голінського	177
№ 206. Нотатки з початком січневих новин про тривоги у Варшаві, Любліні та Львові від Москви, обрання Юрія Хмельниченка українським гетьманом та інші відомості	179

№ 207. 9 січня – 5 лютого 1660 р. – Нотатки про суспільне та господарське життя міщан Казимира, Кракова, Велічки і казимирської єврейської громади	179
№ 208. 5 лютого 1660 р. – Нотатки з початком лютневих новин про постої жовнірів у Казимирі	181
№ 209. Новина про виїзд Яна Казимира і Людвіки Марії з Гданська та спроби шведів перехопити їх на шляху	182
№ 210. 9–19 лютого 1660 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про майнові, господарські, судові, податкові та інші справи в Казимирі, а також конфлікти з приводу жовнірських постоїв	182
№ 211. 22–24 січня 1660 р., Гданськ. – Новини з листів п. Вояковського до батька і до воєницького каштеляна Яна Вельопольського про польсько-шведські переговори в Оливі та інші відомості з коментарем Мартина Голінського	184
№ 212. Новини про шведсько-данську війну та переговори в Оливі між Швецією і Річчю Посполитою	187
№ 213. Новини про мученицьку смерть Данила Виговського, політику Юрія Хмельницького і відносини Москви з татарами та шведами	187
№ 214. 22 січня 1660 р., Гданськ. – Лист п. Вояковського до батька про польсько-шведські переговори в Оливі, події в Англії та наступ Москви у Великому князівстві Литовському	188
№ 215. 24 січня 1660 р., Гданськ. – Лист п. Вояковського до воєницького каштеляна Яна Вельопольського про польсько-шведські переговори в Оливі, події у Швеції, Бремені, Курляндії, Короні Польській та інші відомості	190
№ 216. 18 квітня 1660 р., Гданськ. – Новини про мирні переговори в Оливі, становище Юрія Хмельницького, конфедерацію литовського війська, відносини Речі Посполитої з Москвою, Кримським ханством та інші відомості	191
№ 217. 22 березня 1660 р. – Новини про наступ московського війська на Корону Польську, захоплення Могилева коронним гетьманом Станіславом Потоцьким, його похід на Покуття, виступ Юрка Хмельницького разом з московським військом проти нього і татарську допомогу Речі Посполитій	193
№ 218. 4 квітня 1660 р., Гданськ. – Новини про смерть шведського короля Карла X Густава, генерала Пауля Вірца та польсько-шведські переговори в Оливі	194
№ 219. Новини про переговори Яна Казимира з Москвою і Кримським ханством та успіхи його армії у Великому князівстві Литовському	194
№ 220. 25 лютого 1660 р. – Нотатка про небесне знамення над угорським небом	196

№ 221. Новина про відносини семигородського князя Юрія II Ракоція з султаном Мегмедом IV та імператором Леопольдом I	196
№ 222. 1660 р., перша половина. – Нотатка про зловживання жовнірів на постоях і під час вибирання хліба	197
№ 223. Новина про похід австрійського війська до Угорщини	197
№ 224. Новини про укладення миру зі шведами та облогу Кам'янця-Подільського українсько-московськими військами	197
№ 225. Новина про виступ українсько-московського війська проти турків на підтримку Юрія II Ракоція та інші відомості	197
№ 226. 1660 р., травень. – Новина про спроби Речі Посполитої відвоювати Вільно від Москви	198
№ 227. 1660 р., травень. – Новини про перемоги турецького війська над Юрієм II Ракоцієм та заходи австрійського імператора Леопольда I щодо зміцнення своїх кордонів в Угорщині	198
№ 228. 23–24 травня 1660 р. – Нотатка про святкування у Кракові й Казимирі з приводу укладення Оливського договору	199
№ 229. Нотатка про збір податків у Казимирі	200
№ 230. 27 червня 1660 р. – Новина про завершення конвокації у Варшаві	200
№ 231. 1660 р., червень. – Новина про виступ коронного війська зі своїх постоїв до Варшави	200
№ 232. 3 липня 1660 р. – Нотатка про заміну коменданта краківського замку та залоги з метою охорони протестантів і єврейської громади від погромів студентами	200
№ 233. 3 травня 1660 р. – Початок тексту і перша стаття Оливського договору з коментарем Мартина Голінського	201
№ 234. Нотатка про сеймове рішення щодо заборони аріанства у Речі Посполитій	205
№ 235. Нотатка про жовнірські постої в Казимирі та єврейській ділянці міста	206
№ 236. Нотатка про початок липневих термінатів і смерть генерала-майора королівських військ Яна Павла Целярія	206
№ 237. 27 липня 1660 р., Варшава. – Новини про роботу конвокації, перемогу коронної та литовської армії над московськими військами Івана Хованського, участь козаків у цій битві, становище у Кримському ханстві, Данії, Семигородському князівстві, Священній Римській імперії та інші відомості	207
№ 238. 3 липня 1660 р., Варшава. – Лист пробоща Репчинського до казимирського райці Вавжинця Мроцковича про поразку московського війська Івана Хованського	209
№ 239. 1660 р., липень. – Новини з Угорщини про розгром семигородського князя Юрія II Ракоція військами Османської імперії	210

№ 240. 24–28 червня 1660 р. – Друкована реляція про перемогу коронної та литовської армії над московським військом Івана Хованського	211
№ 241. 3 липня 1660 р., Варшава. – Лист пробоща Репчинського до казимирського райці Вавжинця Мроцковича про поразку московського війська Івана Хованського з коментарем Мартина Голінського	213
№ 242. Нотатка про видання двох покликів короля Яна Казимира на збір посполитого рушення	214
№ 243. 27–31 липня 1660 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про сеймик у Прошовичах, публікацію королівського універсалу з третім покликом на збір посполитого рушення та від'їзд Яна Казимира з Варшави до Львова	215
№ 244. Новини про допомогу кримського хана Мегмеда Гірея IV Речі Посполитій та військові дії польсько-литовської армії у Великому князівстві Литовському і на московських землях	216
№ 245. Новина про об'єднання шведських військ з коронною армією	216
№ 246. Новина про прибуття Івана Виговського до Львова для зустрічі з Яном Казимиром, опис зовнішнього вигляду гетьмана, успіхи польсько-литовської армії у Великому князівстві Литовському та інші відомості	216
№ 247. 13 вересня 1660 р. – Нотатка про сеймик Краківського воеводства у Прошовичах	217
№ 248. 13 вересня 1660 р. – Постанова сеймику Краківського воеводства у Прошовичах	217
№ 249. Новини з Угорщини про захоплення турками міста Варадина і суперечності між Османською імперією та Габсбургами	222
№ 250. Новина про пожежу в Стамбулі	223
№ 251. Новина про виверження вулкану Везувію коло Неаполя	223
№ 252. Новина про призначення Аюша Барчая семигородським князем та позиція претендента на князівство Януша Кемені з цього приводу	223
№ 253. 26–30 жовтня 1660 р. – Нотатка про прибуття короля Яна Казимира до Кракова і привітання його від казимирських райців	224
№ 254. 1660 р., жовтень. – Новина про поразку гетьмана Юрія Хмельниченка від коронної армії Юрія Любомирського під Чудновом та нову присягу козаків Речі Посполитій	224
№ 255. Новина про поразку українсько-московського війська під Чудновом та участь кримського хана Мегмеда Гірея IV у цій битві	224
№ 256. Новина про похід польсько-литовського війська на землі Московського царства	225
№ 257. 21–24 листопада 1660 р. – Новини про поразку українсько-московського війська під Чудновом та похід Стефана Чарнецького і Павла Сапіги на землі царя Олексія Михайловича	225

№ 258. Новина про наміри Москви укласти мирний договір з Річчю Посполитою за посередництвом Курляндії та похід польсько-литовської армії проти царя Олексія Михайловича	226
№ 259. 23 листопада – 30 грудня 1660 р. – Новини про прибуття двох посольств від гетьмана Юрія Хмельниченка до короля Яна Казимира та звільнення з польського полону Тимофія Цюцюри і Павла Апостола	226
№ 260. 19–24 грудня 1660 р. – Щоденникові метеорологічні нотатки Мартина Голінського з описом повені на Віслі	227
№ 261. 19 грудня 1660 р. – Нотатка про зміну адміністрації у веліцьких та богенських соляних жупах	227
№ 262. Нотатка про прибуття татарського посланця Дедеш-аги до польського короля Яна Казимира	228
№ 263. Покутний лист краківського каноніка Володислава Криштофа Оссолінського з коментарем Мартина Голінського	228

1661

№ 264. 1661 р., січень. – Нотатка про податок для шинкарів у Речі Посполитій	233
№ 265. 18 лютого 1661 р. – Нотатка про майнові конфлікти в Казимирі	233
№ 266. 2–24 січня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про привітання казимирськими райцями Яна Казимира і Людвіки Марії у Казимирі, щорічне обрання резидентів на уряд міського бурмістра, приватні справи та інші відомості	233
№ 267. 7–26 лютого 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про суспільне, майнове, господарське, приватне життя в Казимирі та інші відомості	234
№ 268. 2–18 березня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про суспільне, господарське життя в Казимирі, податкові, судові справи у місті та інші відомості	235
№ 269. 11–21 квітня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про політичне, господарське, суспільне життя в Казимирі	236
№ 270. 1–8 травня 1661 р. – Нотатки про збір податків у Казимирі, приватні господарські справи Мартина Голінського та новини з Варшави про роботу сейму	237
№ 271. Нотатка про пограбування костелу у Велічці	239
№ 272. 8–22 червня 1661 р. – Нотатка про участь Мартина Голінського у відбудові зруйнованого повінню мосту через Віслу	239
№ 273. 19 червня 1661 р. – Новини з Варшави про роботу сейму, українське посольство до короля Яна Казимира, позицію Кримського ханства і Османської імперії, конфедерацію коронної армії, війну з Москвою та інші відомості	239

№ 274. 15 червня 1661 р. – Новини з Варшави про московських полонених на сеймі, шведського, московського послів до короля Яна Казимира, сеймові рішення щодо монетного двору та інші відомості	240
№ 275. 7–8 травня 1661 р. – Новини про московських полонених, привезених до Варшави Стефаном Чарнецьким	241
№ 276. 27 червня 1661 р. – Лист із Варшави про продовження роботи сейму, інтриги австрійського посла Франца Лізолі, московських полонених, посольства від різних країн, окрему сесію з козацьким посольством, конфедерацію коронної армії та інші відомості	242
№ 277. 17 липня 1661 р., Варшава. – Промова короля Яна Казимира на сеймі про необхідність призначення елекції нового короля за життя пануючого	244
№ 278. Сеймові пропозиції коронного підканцлера Яна Лещинського з приводу елекції нового короля за життя пануючого	248
№ 279. 1660 р., початок. – Перелік претендентів на обрання польського короля за життя пануючого	249
№ 280. 18 серпня 1661 р., Люблін. – Судовий позов інстигатора трибуналу Томи Немирі проти шляхтича Вітковського за зневагу богослужбового обряду під час таїнства Євхаристії та рішення суду з цього приводу	251
№ 281. Лист маршалка конфедератів коронної армії Яна Самуеля Свідерського до Люблінського трибуналу з повідомленням про відправлення посольства від війська	252
№ 282. Вимоги конфедератів коронної армії до Люблінського трибуналу	253
№ 283. 23 серпня 1661 р., Підгайці. – Відповідь великого коронного гетьмана, краківського воеводи Станіслава Потоцького на вимоги конфедератів коронної армії	254
№ 284. 22 вересня 1661 р., Юхновці. – Відповідь литовського референдаря Кипріяна Павла Бжостовського від імені та за наказом Яна Казимира послам Люблінського трибуналу на лист конфедератів коронної армії з інформацією про плани зібрати сейм на початку наступного року	259
№ 285. 7–14 липня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про господарське, приватне життя, справи податків та інші відомості	264
№ 286. Новина про промову Яна Казимира на сеймі та завершення його роботи	265
№ 287. 23–27 липня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про його господарські та приватні справи	265
№ 288. Новини з Варшави про сеймові рішення щодо монетного двору, прибуття московських полонених, відносини Речі Посполитої з татарами, наміри султана Мегмеда IV змінити хана у Кримському ханстві та інші відомості	266

№ 289. 8–26 серпня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про сеймик у Прошовичах та господарські, суспільні, релігійні, судові справи у Казимирі та Кракові	268
№ 290. 1 вересня 1661 р. – Початок вересневих новин Мартина Голінського з нотатками про податки у Казимирі та Кракові	269
№ 291. 1661 р., вересень. – Новина про облаштування конфедератами коронної армії своєї резиденції у Кельцах	269
№ 292. 16–17 вересня 1661 р. – Нотатки про обрання нового бурмістра у Казимирі та опис повені на Віслі	270
№ 293. 18 вересня 1661 р. – Новина про весілля Фелікса Казимира Потоцького з донькою коронного маршалка Юрія Любомирського	270
№ 294. 26 вересня 1661 р. – Новина про початок роботи львівської комісії для оплати військовій	270
№ 295. 26–28 вересня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про забезпечення казимирськими міщанами конфедератів коронної армії та інші господарські справи міста	270
№ 296. 5–30 жовтня 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про суспільне, побутове, господарське та інше життя Казимира	271
№ 297. 12–20 листопада 1661 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про складчину міщан Казимира для забезпечення конфедератів коронної армії та інші відомості	274
№ 298. 20 листопада 1661 р. – Новина про перемогу армії Речі Посполитої над московськими військами у Великому князівстві Литовському	274
№ 299. 1661 р., листопад. – Анонімний віршований панегірик Стефанові Чарнецькому	275
№ 300. Новини про початок конфедерації коронного та литовського війська та зловживання жовнірів під час вибирання хліба у різних місцевостях	277
№ 301. 16 листопада 1661 р., Глембоке. – Лист короля Яна Казимира до конфедератів коронної та литовської армії із закликом виступити в похід проти Москви та повідомленням про скликання сейму на день 3 лютого 1662 року	277
№ 302. 29 листопада 1661 р., Кельці. – Лист маршалка конфедератів Яна Самуеля Свідерського до коронного канцлера Миколая Пражмовського з докорами за небажання вирішувати проблеми армії	279
№ 303. 26 листопада 1661 р., Переяслав. – Лист кримського хана Мегмеда Гірея IV до маршалка конфедератів коронної армії Яна Самуеля Свідерського із закликом до об'єднання війська	280
№ 304. 23 листопада 1661 р., табір під Переяславом. – Лист українського гетьмана Юрія Хмельницького до маршалка конфедератів коронної армії Яна Самуеля Свідерського із закликом приєднатися до козаків та військ Яна Казимира	281

№ 305. 23 січня 1652 р., Петриків. – Лист Єроніма Радзейовського до посольської палати у справі усунення його від уряду коронного підканцлера	282
№ 306. Лист короля Яна Казимира до великого коронного гетьмана Станіслава Потоцького про конфедерацію коронної армії та її згубний вплив на польсько-татарські відносини	284
№ 307. Лист маршалка конфедератів коронної армії Яна Самуеля Свідерського до великого коронного гетьмана Станіслава Потоцького з докорами за нерозв’язані проблеми війська	285
№ 308. 1 грудня 1661 р. – Лист конфедератів коронної та литовської армії до короля Яна Казимира з виразом сумніву щодо доцільності скликання сейму та пропозицією звернутися до сеймиків для ухвалення військової платні	287
№ 309. 6 листопада 1661 р. – Литовські новини про перемогу Стефана Чарнецького над московською армією	288
№ 310. Новини про об’єднання українських козаків з кримськими татарами та їхню перемогу над московським військом	289
№ 311. 18 грудня 1661 р. – Новина про повернення до скарбу королівських інсигній, вивезених до Сілезії під час еміграції Яна Казимира у 1655 році	289
№ 312. 30 жовтня 1661 р. – Нотатка про прибуття до Казимира представників від конфедератів коронної армії у Кельцах з метою вибирання грошей на утримання війська	289
№ 313. Нотатка про податки у Кракові та Казимирі для конфедератів коронної армії і труднощі міщан щодо цих виплат у 1661–1663 роках	290
№ 314. 29 грудня 1661 р. – Нотатка про конфлікт краківського біскупа Андрія Тшебицького з казимирським писарем Андрієм Сушицьким	291

1662

№ 315. Нотатка про початок термінатів 1662 року	295
№ 316. 1–30 січня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про побутове, суспільне, господарське, адміністративне та інше життя Казимира	295
№ 317. 12 лютого 1662 р. – Новина про конфлікти у середовищі конфедератів коронної армії у Кельцах	299
№ 318. 14–19 лютого 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про суспільне та господарське життя Казимира і зловживання конфедератів коронної армії при вибиранні хліба у місті	300
№ 319. 10 лютого 1662 р. – Нотатка про вибирання чопового податку у Казимирі	302

№ 320. 20 лютого 1662 р. – Нотатка про початок варшавського сейму	302
№ 321. Новини про перемогу Стефана Чарнецького над московським військом і зустріч Яна Казимира з конфедератами армії у литовському таборі	303
№ 322. 26–27 лютого 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про складчину на утримання війська та інші господарські справи міста	303
№ 323. 7–13 березня 1662 р. – Щоденник роботи варшавського сейму	304
№ 324. Новини про призначення Януша Кемені семигородським князем, громадянську війну у князівстві та позицію Османської імперії і Габсбургів з цього приводу	306
№ 325. 30 березня 1662 р. – Новина про пожежу Подолинця у спіській землі	307
№ 326. Новина про продовження сейму і прибуття до Варшави московського, татарського, українського та австрійського посольств	307
№ 327. 28 квітня 1662 р. – Новини про бунти челяді конфедератів коронної армії та їхні придушення	307
№ 328. 30 квітня 1662 р. – Нотатка про повернення єврейського посольства з сейму до Казимира, яке привезло до міста морову хворобу	308
№ 329. 29 квітня 1662 р. – Нотатка про прибуття сина Володислава Домініка Острозького-Заславського Олександра Януша на науку до Кракова і складчину євреїв Казимира з передмістями з цього приводу	308
№ 330. Новини про політичне протистояння між Османською імперією і Габсбургами з приводу Угорщини та Семигородського князівства	308
№ 331. 5–29 березня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про суспільне, побутове, господарське, адміністративне, кримінальне життя Казимира і зловживання конфедератів коронної армії у вибиранні хліба	309
№ 332. Новина про пожежу міст Подолинця та Лібниці	311
№ 333. 1–29 квітня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про адміністративне, господарське життя Казимира, відносини міста з конфедератами коронної армії та початок чуми у єврейській дільниці	311
№ 334. 1–4 травня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про завершення варшавського сейму, кримінальні історії в Казимирі та відносини міста з конфедератами	312
№ 335. Новина про конфлікти конфедератів коронної армії з сеймом Речі Посполитої з приводу укладення конституції	312

№ 336. 11–25 травня 1662 р. – Нотатки Мартина Голінського про ревізію в єврейській дільниці Казимира з приводу поширення чуми та інші відомості	313
№ 337. 16 травня 1662 р. – Нотатка про скликання сеймику у Прошовичах та посольство казимирських міщан на це зібрання шляхти	314
№ 338. 18–25 травня 1662 р. – Щоденникові метеорологічні нотатки Мартина Голінського та відомості про хворобу його дружини	314
№ 339. 23 травня 1662 р. – Новина про генеральне коло конфедератів коронної армії у Хенцінах та його рішення	315
№ 340. 30–31 травня 1662 р. – Нотатка про господарські справи Мартина Голінського та побутові новини з життя казимирських міщан	315
№ 341. 23 травня 1662 року, Хенціни. – Рішення генерального кола конфедератів коронної армії з вимогами до короля та Речі Посполитої з коментарем Мартина Голінського	316
№ 342. Нотатка про ухвалення на варшавському сеймі податків для оплати військової служби	320
№ 343. 3 липня 1662 р., Єнджейов. – Рішення генерального кола конфедератів коронної армії з вимогами до короля та Речі Посполитої	321
№ 344. Новина про вбивство польного литовського гетьмана Вінцентія Корвіна Гонсевського конфедератами литовської армії	326
№ 345. 1662 р., травень – червень. – Нотатки про кримінальні історії у різних воєводствах Речі Посполитої	326
№ 346. Нотатка про конфлікт райців у Велічці з міською громадою	328
№ 347. 12–14 червня 1662 р. – Нотатки про адміністративно-господарські справи у Казимірі та універсал Яна Казимира про забезпечення харчових запасів і зброї	328
№ 348. 15–22 червня 1662 р. – Новини про генеральне коло конфедератів коронної армії під Хенцінами, раду Яна Казимира з сенаторами у Варшаві, помилування Єроніма Радзейовського, королівські універсали на збір посполитого рушення, скликання сеймику у Прошовичах та інші відомості	329
№ 349. 19 червня – 4 липня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про господарське, побутове життя Казимира та його метеорологічні спостереження	330
№ 350. 3–4 липня 1662 р. – Новини про генеральне коло конфедератів коронної армії під Єнджейовим і рішення варшавської конвокації щодо платні для війська	330
№ 351. Новини про захоплення Вільна московськими військами та призначення комісарів на переговори з царем для укладення мирного договору	331
№ 352. Нотатка про вибирання податків для оплати військові	331
№ 353. 15–27 липня 1662 р. – Нотатка про приїзд конфедератів коронної армії до Казимира для вибирання поборів на оплати військові	331

№ 354. 15 липня 1662 р. – Новина про універсал Яна Казимира про скликання комісії у Львові для оплати військові та скарбового трибуналу	332
№ 355. 16–22 липня 1662 р. – Нотатки Мартина Голінського про адміністративні, господарські справи в Казимирі та небесні знамення	332
№ 356. 25 липня 1662 р. – Новина про генеральне коло конфедератів коронної армії у Єнджейові з декларацією щодо відправлення своїх представників на комісію до Львова	333
№ 357. Новина про поразку об'єднаної українсько-татарсько-польської армії від московського війська під Лабунем 26 липня 1662 року	333
№ 358. 27–31 липня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про господарські, побутові, суспільні, адміністративні та інші справи в Казимирі	333
№ 359. 3–5 серпня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про призначення посольства казимирських міщан на комісію до Львова та його метеорологічні спостереження	334
№ 360. 7 серпня 1662 р. – Новина про початок роботи комісії у Львові для оплати військові	335
№ 361. 5–9 серпня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про господарське, побутове, суспільне життя Казимира, початок чуми у Кракові та його метеорологічні спостереження з описом повені на Віслі	335
№ 362. 10–17 серпня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про адміністративне, господарське, побутове, приватне життя Казимира, відносини з конфедератами коронної армії, поширення чуми та інші відомості	336
№ 363. 18 серпня 1662 р. – Нотатка про повернення татарського посла з Австрії та його зупинку в Казимирі	338
№ 364. 18–31 серпня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про побутові конфлікти в Казимирі, адміністративні, господарські та інші справи, поширення чуми і відносини з жовнірами щодо вибирання хліба у місті	338
№ 365. 2 вересня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про його господарські справи та поширення чуми у Казимирі	340
№ 366. 2 вересня 1662 р., Львів. – Витяг з листа старшого казимирського лавника Мартина Мисецького до міста про роботу комісії для оплати військові з коментарем Мартина Голінського та інші відомості	340
№ 367. 2–29 вересня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про господарські, адміністративні, побутові, судові, кримінальні та інші справи у Казимирі й поширення чуми	341
№ 368. Новини зі Львова про конфедератів коронної армії та перемогу об'єднаного українсько-татарського війська проти Москви	344

№ 369. 28 вересня – 18 жовтня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про господарські, адміністративні, суспільні, судові, кримінальні та інші справи і поширення чуми	344
№ 370. 18 жовтня 1662 р. – Новини зі Львова про рішення комісії для оплати військові, що стосуються міських податків	349
№ 371. 30 жовтня 1662 р. – Нотатка Мартина Голінського про при- вітання дружини краківського великоурядника Єроніма Вежбовського ка- зимирськими міщанами	350
№ 372. Новини про конфедератів коронної армії та посольство Яна Казимира до їхнього табору	350
№ 373. 23 жовтня 1662 р. – Новини зі Львова про пожежу в єзуїт- ському костелі під час Служби Божої	351
№ 374. 4 листопада – 11 грудня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про господарські, адміністративні справи в Казимирі, відносини міста з конфедератами коронної армії, небесні знаки та поширення чуми	351
№ 375. 12 грудня 1662 р. – Новина про вбивство литовського польно- ного гетьмана Вінцентія Корвіна Гонсевського і маршалка литовської кон- федерації Казимира Жеромського	353
№ 376. 12 грудня 1662 р. – Новина про генеральне коло конфеде- ратів коронної армії під Вольбором	353
№ 377. 13–21 грудня 1662 р. – Щоденникові нотатки Мартина Голінського про господарські справи в Казимирі та податки на утримання конфедератів коронної армії	354
№ 378. 16 листопада 1662 р., Львів. – Лист учасника львівської комісії для оплати військові до невідомого адресата про її роботу	354
№ 379. 12 грудня 1662 р., Вольбор. – Рішення генерального кола конфедератів коронної армії з вимогами до короля і Речі Посполитої	360
№ 380. 18 грудня 1662 р., Львів. – Фрагмент листа аноніма до п. Палечковського до Казимира про смерть литовського польного гетьмана Вінцентія Корвіна Гонсевського та маршалка конфедератів литовської армії Казимира Жеромського з коментарем Мартина Голінського	367
№ 381. Пасквіль війська конфедератів на смерть литовського польного гетьмана Вінцентія Корвіна Гонсевського	368
№ 382. Пасквіль війська конфедератів на смерть литовського польного гетьмана Вінцентія Корвіна Гонсевського	369
№ 383. Кінець 1662 – січень 1665 рр. – Нотатки Мартина Голін- ського з приводу пасквіль конфедератів на смерть литовського польного гетьмана Вінцентія Корвіна Гонсевського	372
№ 384. 18 грудня 1662 р., Львів. – Лист аноніма до п. Палечков- ського про смерть литовського польного гетьмана Вінцентія Корвіна Гонсевського та маршалка литовських конфедератів Казимира Жером- ського	373

№ 385. 21 січня 1663 р. – Лист кримського хана Мегмеда Гірея IV до маршалка коронних конфедератів Яна Самуеля Свідерського із закликом виступити військом проти ворогів	374
№ 386. 15 січня 1663 р. – Нотатка про вибирання хліба конфедератами коронної армії в Казимирі	375
№ 387. 14 листопада 1662 р. – Перелік податків різних воєводств Речі Посполитої, ухвалених на львівській комісії для оплати військові	376
№ 388. 17 листопада 1662 р., Вольбор. – Універсал маршалка конфедерації Яна Самуеля Свідерського до війська про скликання нарад перед ухваленням рішень генерального кола у Вольборі 12 грудня	381

Додатки

№ 1 [№ 233]. 3 травня 1660 р. – Початок тексту і перша стаття Оливського договору	387
№ 2 [№ 280]. 18 серпня 1661 р., Люблін. – Судовий позов інстигатора трибуналу Томи Немирі проти шляхтича Вітковського за зневагу богослужбового обряду під час таїнства Євхаристії та рішення суду з цього приводу	393

ПОКАЖЧИК ІМЕН

- Агрікола Гней Юлій, давньоримський полководець 355
- Акош Барчай (Ákos Barcsay, Iakos Barczy), семигородський князь 111, 112, 159, 160, 210, 223, 407, 411
- Андрійович Кирило (Andryiowicz Kirył), січовий полковник 95
- Апостол Павло (Apostoł Paweł, Postoł), козацький полковник 105, 226, 227, 403, 412
- Балабан Діонізій (Bałaban Dionizi), київський митрополит 81, 143, 147, 149
- Бантыш-Каменский Н. Н.*, вч. 26, 44, 114, 136, 143, 161, 194, 238, 374
- Барабаш Яків (Barabas Jakow), кошовий отаман 49, 50
- Барчай Акош див. Акош Барчай, семигородський князь
- Безпалий Іван (Bezпали, Bezpały Iwan), козацький повстанець 78, 79, 402
- Белокуров С. А.*, вч. 38
- Бем Яцек Домінік (Behm, Bem), преор 340
- Беньовський Станіслав Казимир (Bieniewski Stanisław Kazimierz (Kazymierz), Bieniewsky Stanisław Kazimierz), волинський каштелян, богуславський староста, чернігівський воєвода 39, 61, 70, 72, 86, 145
- Бжостовський Кипріан Павло (Brzostowski Cyprian, Brzostowski Curyań Paweł), литовський референдар, дипломат 44, 102, 259, 264, 413
- Богатиревич Іван (Bohatyrowyc Iwan (Iwon)), козацький сотник, посол на сейм 94
- Богданович-Зарудний Самійло (Bohdanowycz-Zarudny Samijło, Zarudny Samuel), генеральний суддя Війська Запорозького 93, 240
- Борисенко В. Й.*, вч. 71
- Брехуненко Віктор*, вч. 38, 71, 81, 94
- Брик Михайло*, вч. 76, 82
- Булига Максим (Буlyha Maxim), сотник Уманського полку 95
- Бурім Дмитро*, вч. 38, 71, 81, 94
- Вежбовська Катерина (Ginwiń Piotrowska Katarzyna, Wierzbowska Katarzyna), дружина бжесько-куявського, серадського воєводи, краківського великоурядника Єроніма Вежбовського 338, 350, 419
- Вежбовський Єронім (Wierzbowski Hieronim), бжесько-куявський, пізн. серадський воєвода, краківський великоурядник 101, 112, 128, 169, 234, 238, 272, 273, 300, 338, 344, 349–351, 408, 419
- Величко Самуїл, український літописець 70
- Вельопольський Ян (Wielopolsky Ion, Wielopolsky Jan, Wielopolski Iañ, Wielopolski Jan; помилк. Wielowieyski), волицький каштелян, варшавський староста 14, 37, 113, 162, 177, 178, 184, 186, 190, 219, 227, 235, 237, 408, 409; його син див. Wielopolski Jan, бецький староста
- Верещака Прокіп (Werescaka Prokop, Weresczaka Prokop), чернігівський граничний коморник, інстигатор 72, 94
- Веселовский С. Б.*, вч. 38, 114

- Виговський Данило (Wieiowski Daniel, Wychowski Danyło, Wyhowski Daniel), козацький полковник 48, 90, 187, 401, 409
- Виговський Іван (помилк. Wuiewski; Wihowski Iwan, Wychowski Ian na Wihowie; Wychowski Ian, Wychowski Iwan, Wychowsky Iwan, Wyhowsky Ion, Wyhowsky Iwan, Wyiowski Iwan), український гетьман, київський воєвода 38, 39, 45, 46, 49, 56, 61, 62, 64, 66, 68–73, 76–81, 85–88, 103, 116, 119, 129, 132, 143, 145–148, 154–158, 165, 166, 168, 174, 179, 187, 188, 216, 240, 325, 381, 400–403, 405, 407, 408, 411; його жінка див. Стеткевич Олена
- Виговський Костянтин (Wychowsky Konstanty), турівський полковник 71, 81, 89, 90, 149
- Виговський Федір (Wychowski Fedor, Wychowski Theodor, Wychowsky Teodor), український дипломат, брат Івана Виговського 72, 89, 91
- Вірц Пауль (Wierc Paul, Wiercz, Wierdcz, Wierdz, Wirtz Paul), шведський генерал 33, 109, 110, 115, 122, 126, 131, 155, 166, 194, 409
- Вітковський (Witkowski), польський шляхтич 251, 252, 393–395, 413, 420
- Воєнський Станіслав (Wojeński Stanisław; можливо, Woynszczy), краківський канонік 209
- Волконський Федір (Wołkonski Fiodor), великий московський посол 26, 44
- Вояковський (Woiakowsky), автор листа 177, 178, 184, 186, 188, 190, 408, 409; його батько 177, 178, 184, 188, 408, 409
- Габсбурги (Habsbourg, Rakuski dom), австрійська імператорська родина 159, 247, 306, 411, 416
- Газін Володимир*, вч. 143
- Гарасимчук Василь (Герасимчук Василь)*, вч. 38, 39, 40, 46, 49, 70, 71, 82, 102, 105, 150, 217
- Глосинський Василь, козацький посол на сейм 307
- Гордон Патрик див. Гордон Патрік, автор щоденника
- Горобець Віктор*, вч. 38
- Груша Іван (Hrusza Iwan, Rusa), генеральний писар Війська Запорозького 79, 82, 149
- Грушевський Михайло (Hrushevsky Mykhailo)*, вч. 38, 49, 50, 71, 102
- Гуляницький Григорій (Hulanicki Hrehory), ніжинський полковник, посол на сейм 91, 307
- Гунашевський Михайло (Gonasewski, Hunaszewski Mychajło), канцелярист, дипломат, автор “Львівського літопису” 95
- Гардье, Магнус Габріель де ля (Gardie, Magnus Gabriel de la), шведський генерал-губернатор Лівонії 191, 194, 203, 388, 391
- Гастон Жан Батіста (Gaston Jan Baptysta), брат Людовіка XIII, герцог Орлеанський 249, 250
- Гнинський Ян (Gninski Ian, Gninsky Ioannes in Gnin, Gninski Jan), гнезненський староста, поморський підкоморій, сеймовий маршалок 69, 72, 84, 101, 134, 149, 202, 388, 391
- Голецкий Ян (Goleczky, Gołeckі Jan), польський гонець до Москви 26, 32, 399
- Голінська Анна (Golińska Anna, Чехова Анна), дружина Мартина Голінського 234, 264, 265, 314, 345

- Голінський Мартин (Golinsky Marcin, Goliński Marcin, Golynsky Marcin), казимирський райця, бурмістр, автор нотаток 15, 18, 24, 28, 31, 38, 39, 49, 61, 72, 81, 82, 109, 112, 113, 115, 117, 121, 128–132, 137, 138, 145, 149, 156, 157, 166, 169, 171, 172, 177, 182, 184, 188, 190, 194–196, 198, 201, 211, 213, 215, 227, 228, 233–239, 244, 248, 251, 264, 265, 268–272, 274, 280, 290, 291, 295, 296, 300–303, 309–316, 320–322, 324, 326, 330, 332–338, 340, 341, 344, 346, 350, 351, 354, 367, 372–375, 381, 397–400, 402, 403, 407–419
- Гонзага Катерина див. Катерина Гонзага, герцогиня де Лонгвіль, тітка польської королеви Людвіки Марії
- Гонсевський Вінцентій Корвін (Gašiewski Wincenty Korwin, Gašiewsky Wincenty Korwin, Gašiewski Wincenty Korwin, Gonsiowski, Gosiewski Wincenty Aleksander Korwin, Gosiewski Wincenty Korwun, Gosiewski Wyncenty Korwun), підскарбій Великого князівства Литовського, польний литовський гетьман 18, 44, 55, 56, 101, 126, 226, 326, 353, 367–370, 372, 373, 401, 417, 419; його жінка див. Gosiewska Magdalena z Koponackich
- Гордон Патрік, автор щоденника 115
- Гродзіцький Криштоф (Grodzicki Krzysztof, Grodzicki Krzystoph, Grodziecky, Grodzyczky; помилк. Groyczky), кам'янецький каштелян, генерал коронної артилерії, губернатор Королівської Пруссії 100, 119, 123, 125, 154
- Гульденклав Андреас (Guldenklav Andreas, Gyldenklau), шведський державний радник, голова адміністрації, державної ради, верховного трибуналу в Помор'ї 203, 389, 391
- Данило Афіньський (Daniel Atheński, Daniel Oliwemberk), грецький дипломат 95
- Дедеш-ага (Dedesz aga), татарський посол до Польщі 228, 412
- Дембінський Ян (Dembiński Jan, Dębunsky), новомейський староста, краківський підкоморич 18, 398
- Дмитрієв Федор, грецький дипломат 95
- Драневський Евдокій (Draniewsky Ewdoxy), козацький сотник 97
- Драневський Корнило (Draniewsky Kornelius), козацький сотник 97
- Дроздовський (Drozdowsky), польський канцелярист 221
- Дуглас Роберт (Douglas Robert, Duklasz, Duklias, Duklyas), шведський генерал 53, 110, 123, 126, 137, 186, 188, 190, 194, 216, 401
- Езекиїл, бібл. 247
- Єлисавета, св. 210, 214
- Єремія, бібл. 140
- Жегоцький Криштоф (Zegoczky, Żegocki Krzysztof), бабимойський староста 134, 355, 371
- Жеромський Казимир (Zeromski; помилк. Zurowski; Zyrowski; Żeromski Kazimierz), маршалок конфедерації литовського війська 353, 359, 367, 373, 419
- Жученко (можл., Zycinko), козацький полковник 208
- Завада Матвій (Zawada Maciej (Mathias, Mateusz)), казимирський війт 15, 144, 153, 162, 235,

- 236, 266, 272, 295, 296, 300, 302, 303, 311, 334, 336, 341, 342, 346, 354, 367
- Замойська Йогана Барбара див. Конецпольська Йогана Барбара, сестра Яна Замойського, дружина Олександра Конецпольського
- Замойський Ян (Zamoyski Jan), сандомирський воєвода 127, 253, 262, 364, 404
- Зебжидовський Михайло (Zebrzydowski Michał), коронний мечник 37, 45, 128, 217, 400
- Зеленський Михайло (Zelenski Mychajło), козацький посол на сейм 240
- Зеленський Самуель (Zieleński Samuel), шляхтич 207, 215
- Золотаренко Василь (Złotarenko Wasyl, Złotorinko, Zolotarenko Wasył), козацький полковник 50, 95
- Іван Хреститель (Jan Krzciciel, Ion Krzcyciel, Ion Krzciciel), св. 39, 153, 227, 243
- Іванов Алмаз (Iwanow Almaz), великий московський посол 26, 44
- Іванов Ларіон (Iwanow Łarion), московський посол до Польщі 38, 238
- Інокентій XII див. Pignatelli Antoni, папський нунцій у Польщі, пізн. папа римський
- Ісус Христос (Christus, Chrystus, Saluator) 80, 82–86, 304, 348, 351
- Іщук Н. В., вч. 71*
- Каплонський Герасим (Kaplonski Harasim), підписок канцелярії Івана Виговського 94
- Каплонський Еразм, козацький посол на сейм 307
- Каплонські (Kaplonscy), брати 94
- Капраль Мирон, вч. 310*
- Карл I Стюарт (Carol I Stuard, Carol I Stuart, Carolus Stuard, Karol I), англійський король 42, 137, 143, 158, 185
- Карл II Стюарт (Carol II, Carol II Stuard, Carolus II), англійський король 16, 137, 143, 158, 167, 185, 189, 192, 406, 407
- Карл X Густав (Carl X Gustaf, Carol Gustaff, Carol Gustaph, Carol Gustaw, Carolus Gustauus, Carolus Gustawus, Karl X Gustav, Karol X Gustaw), шведський король 12, 16, 17, 31–34, 41, 42, 46, 47, 50, 53, 54, 60, 109, 115, 121–123, 134, 135, 137, 143, 144, 154, 155, 159, 166, 167, 169–173, 186, 187, 190, 191, 194, 199, 201, 204, 365, 387, 389, 390, 392, 397, 399, 401, 403–406, 408, 409
- Карл XI (Carol, Karol XI), шведський король 194, 199, 204, 380, 389, 392
- Катерина Гонзага (Gonzaga), герцогиня де Лонгвіль, тітка польської королеви Людвіки Марії 250; див. ще Longueville
- Кемень Януш (Kemény Janos, Kimy Ianus), семигородський генерал, пізн. воєвода 223, 306, 308, 411, 416
- Керстен Адам (Kersten Adam), вч. 55, 124, 163, 207, 215, 269, 282, 284, 316*
- Кеттлер Якуб (James Duke, Kettlerus Jacobus), курляндський князь 53, 54, 177, 178, 188, 226, 401
- Ковалевський Іван (Kowalewski Iwan, Kowaliewski Ion, Kowalivsky), генеральний осавул Війська Запорозького 94, 188
- Конецпольська Йогана Барбара (Замойська Йогана Барбара, Kopiecpolska), сестра Яна Замойського, дружина Олександра Конецпольського 127

- Конецпольський Олександр (Koniecpolski Aleksander), коронний хорунжий, сандомирський воєвода 123, 127, 365, 404
- Корицінський Самуель (Koryciński Samuel), коронний підчашій 165
- Корицінський Стефан (Koricinski Stefan, Koryciński Stefan, Koryczynsky Stephan), коронний канцлер 27, 39, 400
- Корф (Korff), польський полковник 115, 131
- Корф Ернест Ян (Korf Jan Ernest, Korff Ernest Jan), польський полковник 115, 366
- Костомаров Микола, вч. 38, 76*
- Кот Станіслав (Kot Stanislaw), вч. 75, 76*
- Коханський Лукаш (Kochansky, Kochański Łukasz), віцерегент, краківський земський писар 117, 404
- Кравченко Іван (Krawczenko Iwan), козацький посол на сейм 240
- Краль Юрій, львівський райця 26
- Креховецький Іван, козацький посол на сейм 307
- Кривошея Володимир, вч. 50, 156, 188*
- Кромвель Олівер (Cromwell Oliver, Kromwel), англійський лорд-протектор 16, 42
- Кромвель Річард (Cromwell Richard, Kromwel), англійський лорд-протектор 137, 144
- Кубаля Людвік (Kubala Ludwik), вч. 31, 33, 38, 44, 50, 55, 58, 78, 79, 102, 115, 121, 163, 179, 284*
- Кулаковський Петро, вч. 38, 81, 89–95*
- Ласко Криштоф (можл., Laski), козацький полковник, посол до короля 156
- Леонт'єв Замятня, московський посол до Польщі 238
- Леопольд I (Леопольд Ігнатиус, Leopold I, Leopold Ignatius, Leopoldus I), чеський, угорський король, імператор Священної Римської імперії 11, 14, 16, 17, 19, 27, 28, 30, 31, 33, 34, 40, 42, 43, 59, 60, 104, 105, 112, 114, 115, 117, 125, 128, 136, 159–161, 163, 166, 178, 187, 196, 198, 199, 201, 204, 207, 208, 211, 222, 223, 249, 306–309, 338, 387, 389, 390, 392, 397, 399, 400, 402, 403, 407, 410
- Лещинський Андрій (Lesczynsky Andrzej, Leszczyński Andrzej), коронний канцлер, пізн. примас 25, 141, 398
- Лещинський Богуслав (Lescinsky, Lesczynsky Bogusław, Leszczyński Bogusław, Liesczynsky Bogusław), коронний підскарбій, пізн. підканцлер 43, 77, 78, 84, 115, 132, 138, 402, 406
- Лещинський Вацлав (Lescinsky, Leszczyński Waclaw), вармінський біскуп, пізн. примас 25, 69, 72, 81–83, 141, 149, 193, 320, 324, 371, 398, 402, 406
- Лещинський Ян (Lescinski Jan; Lescinski, Jan z Lesna), познанський воєвода, пізн. коронний підканцлер 101, 202, 238, 248, 350, 371, 388, 391, 413
- Лисовець Гаврило (Lisowec Hawriło), козацький посол на сейм 94
- Лібштайнський Франц Карл (Libsteinski Franciscus Carolus), граф, радник Священної Римської імперії, підкоморій, асесор головного провінційного суду, королівський намісник і голова апеляційного трибуналу 202, 388, 391
- Лізоля Франц (помилк. Isola; Lisola, Franciscus de; Lisola, Franz von), австрійський дипломат 38, 185, 202, 242, 357, 388, 391, 413

- Лісницький Григорій (Lesnicki Hreor, Lesnicku Hregori), миргородський полковник 71, 89, 93
- Любовецький Владислав (Lubowicki, Lubowiecki Władysław, Lubowieczky), краківський земський суддя, сеймовий маршалок 37, 113, 125, 130, 404
- Любовецький Стефан (Lubowiecky Stefan, Lubowieczky Stephan), краківський хорунжий, любовльський підстароста 153, 172, 408
- Любовецький Ян Францішек (Lubowiecki Jan Franciszek, Lubowiecki Ian Francisek), холмський, пізн. волинський каштелян 86, 369, 371
- Любомирський Юрій (Lubomierzsky Jerzy, Lubomierzsky Georgius, Lubomirski Jerzy), великий коронний маршалок, польний коронний гетьман, краківський староста 16, 17, 20, 24, 33, 36, 37, 43, 47, 52, 78, 84, 100, 101, 105, 110, 126, 127, 154, 155, 165, 166, 172, 173, 183, 185, 187, 189, 191, 197, 200, 202, 208, 217, 224, 225, 227, 236, 255, 263, 267, 269, 270, 274, 276, 296, 307, 324, 327, 357, 388, 391, 414
- Людвіка Марія (Ludwika Maria, Ludwika Maria Gonzaga, Marie-Louise de Gonzague), польська королева 32, 44, 48, 81, 89, 97, 149, 182, 186, 187, 189–191, 202, 224, 228, 233, 234, 250, 251, 267, 299, 328, 341, 355, 369, 388, 391, 409, 412
- Людвік II де Бурбон-Конде (Condeusz, Kondeusz, Kondisz, Ludwik II de Bourbon-Condé), французький принц 250, 355, 371
- Людвік XIII, французький король 249
- Людвік XIV (Ludwik XIV), французький король 17, 41, 42, 136, 137, 143, 159, 167, 177, 185, 189, 192, 202, 205, 249, 250, 387, 390, 398, 400
- Люмбрез, Антуан де (Lumbres, Antoine; Lumbres, Antonius de), французький дипломат 178, 190, 202, 387, 390
- Мазепа Адам (Maziepa Adam, Mazyera Adam), український дипломат, батько Івана Мазепи 95
- Малеша Дорота (Małyszyna Dorota), казимирська райчина 18, 398
- Мальцев А. Н., вч.* 209
- Марія (Maria Beatissima, Marya Panna), св. 25, 48, 113, 199, 206, 210, 214, 239, 251, 268, 330, 337, 340, 342, 344, 348, 393, 394
- Марс (Mars), міф. 142
- Масальський (Masalsky), князь, шляхтич-баніт 174, 408
- Матвій (Maciei), св. 196
- Маховський Себастьян (Machowski Sebastian), польський посол до Порту 44, 400
- Мегмед IV (Mehmed IV), турецький султан 11, 15–17, 19, 27, 30, 34, 45, 59, 104, 136, 160, 196, 198, 223, 266, 267, 306, 397, 399, 410, 413
- Мегмед Гірей IV (Mechmet Isliam Gierey, Mehmed Gerej IV), кримський хан 99, 135, 156, 157, 166, 188, 192, 193, 216, 224, 228, 258, 261, 267, 278, 280, 281, 285, 305, 374, 405, 411, 414, 420
- Медекша Стефан Францішек (Medeksza Stefan Franciszek), королівський секретар, мемуарист, дипломат 361, 362, 364, 366, 367, 369
- Мисецький Мартин (Misiecki Marcin, Misieczky Marczin, Mysiecki Marcin (Marczyn), Mysieczki Marczyn, Mysziecki Marcin,

- Myszyecky Marczyn, Myszye-
czky), казимирський старший
лавник 38, 113, 118, 127, 130, 131,
145, 180, 184, 200, 215, 234, 236,
237, 295, 300, 303, 313, 314, 330,
334, 338–343, 345, 347–349, 351,
418; його жінка див. Misiecka
(Brzeska)
- Михаїл (Michał, Mihał Złotywierz), св.
48, 128, 202, 388, 391
- Михайлов Іван, московський посол
до Польщі 238
- Мицук Юрій, вч.* 103
- Мишковський Владислав (Miskow-
sky, Myszkowski Władysław,
Gonzaga-Myszkowski Władysław),
краківський воєвода 17, 398
- Мишко С., вч.* 71
- Морштин Олександр (Morzstyn
Alexander), бахмістр веліцьких
жуп, венденський воєвода 129,
179, 234, 405
- Морштин Тобіаш (Morstin, Morstyn
Tobiasz, Morsztyn Tobiasz), поль-
ський дипломат 121, 123, 133, 404
- Морштин Ян Андрій (Morstin
Ioannes Andreas de Raciborzsko;
Morzstin Ion Andrzej, Morzstyn
Andrzej), реферндар коронний,
ковельський, завихостський ста-
роста 57, 101, 202, 356, 388, 391
- Мроцкович Вавжинець (Mrockowic,
Mrockowicz Wawrzyniec, Mrocko-
wyc Wawrzyniec, Mrockowyc
Wawrzyniec, Mrockowicz), казимирський
райця, бурмістр 38, 114, 118, 128,
167, 168, 209, 213, 224, 228, 234,
237, 272, 295, 296, 301, 308, 311–
313, 332, 338, 339, 341, 343, 344,
346, 347, 410, 411
- Мурашко Андрій (Murasko Andrzej),
козацький сотник 97
- Мурашко Діонізій (Murasko Dyonizy),
козацький сотник 97
- Немира Тома (Niemierza Thoma),
інстигатор коронного трибуналу
251, 393, 394, 413, 420
- Немирич Стефан (Niemierzyc Stefan,
Niemierzyc Steffen), київський
підкоморій, генерал артилерії
Великого князівства Руського,
брат Юрія Немирича 76, 186, 190,
350
- Немирич Юрій (Niemierzyc Georgius,
Niemierzyc Jurij, Niemierzyc Jerzy,
Niemierzyc Jurij, Niemirycz
Jerzy), київський підкоморій, ов-
руцький, кременецький староста
52, 71–73, 75, 76, 81, 82, 89, 92,
143, 149, 166, 364, 402
- Нерон Доміцій (Nero Domitius), рим-
ський імператор 358
- Нечай Іван (Nieczai Iwan (Ian)), чау-
ський полковник 96, 97
- Носач Тимофій (Nosacz Tymisz,
Nosacz Tymos, Noszac Tymisz),
генеральний обозний Війська За-
порозького 38, 71, 72, 81, 85, 89,
91, 143, 149
- Овербек Йоган (Houerbecke Ioannes,
Houerbecke Ioannes), бранден-
бурзький таємний радник, столь-
ник, гогенштайнський комендант
203, 388, 391
- Одоевський Микита (Odoiewski
Nikita), великий московський
посол 26, 44
- Ожеховський (Orzehowski), поль-
ський ротмістр 41, 400
- Оксеншерна Бенгт (Oxenster Benedikt,
Oxenstern, Oxensternus Benedictus,
Oxenstierna Benedictus), швед-
ський сенатор, генерал 52, 56, 57,
110, 191, 203, 389, 391
- Олексій Михайлович (Aleksy
Michajłowicz), московський цар
26, 32, 35, 37, 38, 49, 50, 67, 69, 80,
85, 89, 95, 132, 157, 161, 168, 188,

- 210, 213, 225, 226, 241, 266, 278, 305, 411, 412
- Орачовський Михайло (Oraczowski Michał), посол від короля на сеймик Краківського воєводства 36, 37
- Оссолінський Владислав Криштоф (Osolinsky Vladislaus Christophorus, Ossoliński Vladislaus Christophorus), краківський канонік 228, 229, 412
- Остау Альберт (Ostaw Albertus), бранденбурзький радник у трибуналі Прусського князівства 203, 388, 391
- Острозький-Заславський Володислав Домінік (Ostrogski-Zasławski Władysław Dominik, Ostrowski Dominik, Zasławski), князь, краківський воєвода 308, 416
- Острозький-Заславський Олександр Януш (Ostrogski-Zasławski Aleksander Janusz, Zasławski), князь, син Володислава Домініка Острозького-Залавського 308, 416
- Остророг Ян Зигмунт (Ostrogóg Jan Zygmunt), рогатинський староста 135, 286
- Охманн-Станішевська Стефанія (Ochmann-Staniszevska Stefania, Ochmann Stefania), вч. 37, 38, 52, 58, 71, 80, 134, 138, 238, 240, 242, 243, 305, 307, 320, 354–360, 372*
- Палечковська Регіна (Zawada Regina), казимирська міщанка, донька вїйта Матвія Завади 334, 354
- Палечковський (Palczkowski), казимирський міщанин, зять вїйта Матвія Завади 334, 354, 367, 373, 376, 419
- Панкратєв Данило (Pankratiew Danił), дяк, великий московський посол 26, 44
- Пац Криштоф (Pac Christophorus, Pac Krzistoph, Pac Krzysztof), великий литовський канцлер 84, 101, 202, 312, 368, 388, 391
- Пац Михайло Казимир (Pac Michał Kazimierz), литовський обозний, пізн. смоленський воєвода 353
- Петрушевич Антоній, вч. 286*
- Понятовський Матвій (Poniatowski Mathias, Poniatowsky Maciej, Poniątownsky Mathias), адміністратор Тинецького абатства, краківський декан, регент королівської канцелярії 36, 183
- Поривай Гаврило (Poruwai Chawryło) 95
- Посович Казимир (Posowicz Zysel, Poszowycz Casimierz), краківський єврей 128, 405
- Потоцька Анна (Potocka Anna), вдова рогатинського старости Яна Зигмунта Остророга, дружина рогатинського старости Зигмунда Кароля Пшерембського 286
- Потоцька Анна Могилянка (Potocka Anna Mohylanka), дружина краківського воєводи Станіслава Потоцького 338
- Потоцький Фелікс Казимир (Potocki Feliks Kazimierz), син коронного гетьмана Станіслава Потоцького 270, 414; його жінка див. Potocka Krystyna z Lubomirskich
- Потоцький Станіслав (Potocki Stanisław, Potoczky Stanisław), великий коронний гетьман, краківський воєвода 16, 17, 24, 29, 33, 36, 82, 84, 100, 103, 126, 134, 149, 168, 186, 190, 193, 197, 198, 208, 216, 217, 253, 254, 259, 262, 267, 270, 284–286, 305, 324, 338, 341, 356, 361, 362, 374, 398, 409, 413, 415
- Пражмовський Миколай (Prazmowsky Mykołaj (Nicolaus), Prazmowski Mikołaj), коронний канцлер, луцький біскуп-номінат 43, 71, 82, 84, 101, 116, 149, 154, 202, 234, 279, 300, 304, 312, 368, 388, 391, 414

- Пуфендорф Самуель (Pufendorf Samuel), історик XVII ст. 54, 115, 122, 123, 169–171
- Пушкар Мартин (Puskarinko, Puszkarinko), полтавський полковник 115, 131, 403, 405
- Пушбось Адам (Przyboś Adam), вч.* 12, 14, 17–23, 29, 36, 37, 79, 112, 113, 117, 126, 153, 154, 162, 165, 222, 228, 234, 236, 238, 240–242, 268, 304, 364, 367, 372
- Радзейовський Єронім (Radzieiowski Hieronim, Radziejowski Hieronim), коронний підканцлер 269, 282, 284, 319, 329, 415, 417
- Радзивіл Богуслав (Radziwiłł Bogusław, Radzywiłł Bogusław, Radzywiłł Bogusław), барський староста, литовський конюший, намісник Князівської Пруссії 12, 89, 123, 239, 242, 250, 397
- Рей Владислав (Rei Władisław, Rey Władisław; Rey, Władysław de Nagłouice), надвірний коронний підскарбій, новомейський староста, краківський хорунжий, канцлер польської королеви Людвіки Марії 48, 57, 101, 113, 130, 154, 164, 202, 219, 369, 370, 388, 391
- Репчинський (Rzeczynski, Rzeczynsky; помилк. Zrzechynski), бецький пробошч 209, 213, 214, 410, 411
- Рубинковська Анна (Orzechowiczowa Anna, Orzechowycowa, Rubinkowska Anna), дружина Єроніма Рубинковського після його охрещення 128, 152
- Рубинковська Анна (Rubin Rachel (Rohelka), Rubinkowska Anna), донька Єроніма Рубинковського 120, 264
- Рубинковський Єронім (Rubinkowski Hieronim, Rubinkowsky Chieronim, Rubinkowsky Hieronim), охрещений єврей з Казимира 38, 120, 128, 152, 235, 237, 264, 265, 290, 300, 310, 311, 404, 406; його син див. Rubin Simon; його брат див. Rubin Smol; його мати див. Rubinowa Pesla (Ewa); його жінка перед охрещенням див. Rubinowa Sara (Serla)
- Рубинковський Казимир Миколай (Rubin Lewek, Rubinkowski Kazimierz Mikołaj), син Єроніма Рубинковського 120, 264
- Рудавський Вавжинець (Rudawski Wawrzyniec, Rudawski Laurentius Ioannes), історик XVII ст. 70, 205, 282–284
- Рудницький Іван (Rudnicki Ian), козацький посол на сейм 94
- Рупнівський Криштоф (Rupniewski Krzysztof, Rupniowski Krzysztof Michał), краківський війський, підвоєвода, лельовський староста 29, 113, 236, 259, 296, 341, 353, 399
- Сагановіч Генадзь, вч.* 207
- Сакович Адам, смоленський воєвода 353
- Самойлович Е. С., вч.* 28
- Сапіга Павло (Sapiea, Sapieha Paweł), віленський воєвода, великий литовський гетьман 18, 43, 44, 55, 82, 84, 101, 126, 149, 209, 212, 213, 216, 225, 226, 267, 305, 411
- Сарновський Стефан, ленчицький підкоморій 350
- Свідерський Ян Самуель (Swiderski Jan Samuel, Swiderzski Ion Samuel, Świderski Jan Samuel), маршалок конфедерації коронної армії 252, 253, 269, 271–273, 279–281, 285, 289, 297, 298, 300, 301, 308, 311,

- 315, 316, 319, 321–326, 331, 336, 350, 355, 357, 363–366, 374, 381, 413–415, 420
- Сенека Луцій Анней, давньоримський поет, філософ 140
- Сигізмунд III (Sigismundus III, Zygmunt III), польський король 99, 141, 177, 178, 188
- Силич Оникій (Syłycz Onykii), чернігівський полковник 156
- Слонкович Мартин (Słonkowycz, Słonkowiec Marcin), ксьондз, автор підручника з гебрійської мови 28, 399
- Сметанка Єронім (Smietanka Hieronim, Śmietanka Hieronim), краківський підстароста, підсудок 14, 37, 44, 164, 407
- Смятковський Ян Сигізмунд (Smiatkowski Ioannes Sigismundus), шляхтич 217, 218
- Соколовський Калина (Sokołowski Kalina), козацький посол на сейм 94
- Соловьев Сергей, вч. 26*
- Солонинка Дмитро (Słoninka Dimitro), козацький посол на сейм 94
- Сомко Яким (Samcenko Iakim, Somko Jakym), козацький полковник 94
- Сомніц Лаврентій Христофор (Somnitz Laurentius Christophorus), бранденбурзький таємний радник, скарбник, канцлер східного Помор'я, губернатор лауенбурзький і бютовський 203, 388, 391
- Софія (Zorhya), св. 48
- Сохань Павло, вч. 38, 71, 81, 94*
- Стадник Микола, вч. 70*
- Стенбок Ерік (Stembok, Stenbock Erik), шведський генерал 122, 123
- Стеткевич Олена (Stetkewycz Olena), жінка Івана Виговського 103, 165, 174, 188
- Сулима Северин (Sulima Sewerin), нобілітований козак 92
- Сулима Степан (Sulima Stephan starszy), переяславський полковник, посол на сейм 92
- Сулима Степан (Sulima Stephan młodszy), нобілітований козак 92
- Сулима Федір (Sulima Theodor), нобілітований козак 92
- Сулими (Sulimowie), брати, українська шляхетська родина 92
- Суличич Михайло (Sułyczycz Mychajło), паволоцький полковник 50
- Сушицький Андрій (Susicki Andrzej, Susycky, Suszycki Andrzej), казимирський писар 145, 268, 272, 290, 291, 299–301, 309, 314, 331, 334, 340, 341, 343, 344, 415
- Танський Ян (Tański Jan), коронний інстигатор 23, 350
- Таранченко Ясько (Tarancenko Iasko), крилоський сотник 72
- Тарновський Олександр Гратус, київський каштелян 350
- Тацит Корнелій, давньоримський історик 139, 141, 142, 247, 355, 357, 358
- Телепнев Іван, московський гонець до Польщі, стольник 26
- Тетеря Павло (Tetera Paweł), козацький полковник, дипломат 39, 81, 93, 96, 149
- Тишкевич Криштоф (Tyskiewicz Krzysztof), чернігівський воевода 78, 79, 402
- Томас де Віланова (Thomas de Villanova, Tomas de Noua Villa), св., архієпископ Валенсії 153, 313, 406
- Томиславський Ян (Tomisławski Ioannes, Tomisławski Jan), краківський підстароста 164, 165, 217, 221, 296, 311–313, 407
- Томкевич Теодозій (Thomkiewyc Theodozy), львівський міщанин,

- нобілітований грек на службі Івана Виговського 92
- Топорська Регіна (Toporzska Regina, Zawaska Regyna), казимирська міщанка, дружина райці Вавжинця Топорського 39, 40, 127, 130, 297, 400
- Третер Матвій Казимир (Treter Maciej Kazimierz, Treter Matheusz Casimierz), казимирський райця, адміністратор гори Кунегунди у Велічці 37, 113, 130, 144, 145, 173, 265, 269, 295–297, 312–314, 333, 334, 346, 348, 408
- Тшебицький Андрій (Trzebicki Andrzej, Trzebicky Andrzej, Trzebinsky Andrzej, Trzebycky Andrzej, Trzebyczki), краківський біскуп 112, 129, 179, 182, 183, 209, 224, 266, 267, 290, 291, 336, 337, 340, 351, 415
- Федкевич Остап див. Фецькович Остафій, нобілітований козак, зять Тимофія Носача
- Федорук Ярослав, вч.* 38, 40, 46, 49, 54, 70, 71, 82, 95, 102, 150
- Федосов Д. Г., вч.* 115
- Ференц Редей (Ferenc Rhédey, Ferens Rydai, Ferens Ryday), семигородський князь 11, 19, 27, 30, 59, 104, 397–399, 402
- Фецькович Остафій (Федкевич Остап, Feckowyc Ostafi, Feckowyc Ostaph; помилк. Fectowyc), нобілітований козак, зять Тимофія Носача 72, 95
- Філіп I Анжуйський (Filip I), брат Людовіка XIV, герцог Орлеанський 249, 250
- Фредерік III (Fridericus III, Fryderyk III), данський король 16, 31, 33, 42, 46, 53, 54, 111, 136, 137, 154, 159, 166, 169, 171, 172, 177, 178, 184, 187–190, 192, 208, 399–401
- Фрідріх III (Fredrik III, Fryderyk III), гольштинський князь, батько шведської королеви Ядвіги Елеонори 46, 53, 54, 166
- Фрідріх Вільгельм (Fryderyk Wilhelm), бранденбурзький курфюрст 12, 16, 32, 33, 42, 53, 55, 72, 124, 134, 136, 171, 173, 178, 199, 201, 204, 207, 250, 387, 389, 390, 392, 397, 401
- Хжонстовський Станіслав (Chrzastowski Stanisław, Chrzastowsky), краківський підсудок 14, 37, 43, 44, 400
- Хмельницький Богдан (Chmielnicki Bohdan, Chmielnycki Bohdan), український гетьман 70, 89, 91, 103, 155, 165, 168, 179
- Хмельницький Юрій (Хмельниченко Юрій, Chmielnicenko, Chmielnicki Ierzy, Chmielniczky Jurij, Hmielnicenko, Hmielnicki Iurko, Hmielnicky, Hmelniczenko), український гетьман 76, 91, 103, 105, 155, 165, 166, 168, 173, 174, 179, 187, 188, 191–193, 224, 226, 243, 281, 282, 305, 307, 333, 366, 402, 407–409, 411, 412, 414
- Хованський Іван (Chowanski Iwan, Chowansky, Chowański Iwan, Howanski Iwan, Howansky), московський воєвода 207, 209, 210–213, 216, 226, 241, 266, 267, 277, 288, 410, 411
- Целярій Ян Павло (Cellari Jan Paweł, Celary, Celiary, Czeliary Jan Paweł), польський генерал, комендант торунського гарнізону 57, 110, 119, 206, 290, 291, 410
- Циглер Вальтер, вч.* 28
- Цицерон Марк Туллій, давньоримський оратор, письменник 141

- Цюцюра Тимофій (Ciciura Tymosz, Cieciora, Cieciora Tymisz, Czieciora), козацький полковник, наказний гетьман 95, 105, 226, 227, 329, 403, 412
- Чарнецький Стефан (Carnecki Stefan, Carnecky Stephan, Czarniecki Stefan, Czarniecki Stephan на Czarnczy, Czarniecki Stefan, Czarneczky Stefan, Czarneczky Stephan, Czarniecki Stefan), руський воєвода 16, 31, 33, 34, 42, 46, 47, 53, 55, 99, 103, 104, 110, 111, 124, 134, 136, 163, 166, 168, 171, 185, 189, 196, 207–209, 212, 213, 216, 217, 225, 226, 238, 241, 274, 275, 288, 303, 305, 306, 316, 318, 355, 368, 370, 374, 399, 401–403, 407, 411, 413–415; його жінка 99
- Чарторийський Ян Кароль (Czartoryski Ioannes Carolus, Czartoryskie Jan Karol, Czartoryskie Jan Carol), князь, кременецький, снятинський староста, маршалок сеймику 37, 217, 218, 221
- Чехова Анна див. Голінська Анна, дружина Мартина Голінського
- Шидлинг Антон, вч. 28*
- Шліппенбах Христофор Карл (Schlippenbach Christophorus Carolus), шведський сенатор, голова військової ради, дипломат 203, 389, 391
- Щука Казимир (Scuka, Sczuka), краківський канонік 209
- Юрій I Ракоцій (Jerzy I Rakoczy), семигородський князь 11, 60, 112, 199
- Юрій II Ракоцій (Jerzy II Rakocy, Jerzy II Rakoczy, Jerzy Rakoczy), семигородський князь 11, 15, 19, 27, 30, 40, 45, 59, 60, 104, 105, 111, 112, 136, 137, 159, 160, 196–199, 208, 210, 222, 223, 397–400, 402, 403, 405, 407, 410; його дружина див. Rakoczy Zofia; його мати див. Lorántffy Zsuzsanna
- Ягеллонський рід (Jagielloniae familia) 245
- Яковлева Тетяна, вч. 102, 105*
- Ян Казимир (Jan Kazymierz, Ioannes Casimirus, Ion Kazymierz, Ion Kazymierz, Jan Kazymierz), польський король 12–19, 23, 25–27, 32–39, 42, 44–47, 50–52, 54, 56–59, 61, 63, 68–71, 76, 79–82, 85, 105, 109, 110, 114–116, 120, 123, 126–128, 130, 132, 134–136, 138, 143, 145, 149, 154, 156, 157, 161, 163, 166, 168, 172, 173, 182, 185–190, 194, 199, 201, 204, 205, 208, 210, 214–216, 220, 224–228, 233, 234, 238–244, 249, 250, 259, 264–267, 273, 274, 277, 279, 284, 285, 287, 289–291, 298–300, 303, 304, 307, 315, 319–321, 328, 329, 332, 335, 338, 341, 343, 350, 353–356, 360, 367, 387, 389, 390, 392, 397–402, 404, 406, 407, 409, 411–419
- Ярмошик І. І., вч. 71*
- Яскульський Маріуш Станіслав (Jaskolski Maryusz, Jaskolsky Stanisław Mariusz, Jaskulski Mariusz, Jaskólski Marjusz Stanisław), коронний стражник, кременчуцький староста, маршалок конфедерації, польський дипломат 79, 98, 134, 157
- Abbas II, перський шах 41, 104
- Abrahamowicz Zygmunt, вч. 44*
- Adam, казімирський інстигатор 184, 342, 348
- Adolf Jan, брат шведського короля Карла X Густава 115, 122, 126, 131, 167, 191, 194

- Agnieska, св. 152, 336
- Агруппина, мати римського імператора Нерона 358
- Ákos Barcsay див. Акош Барчай, семигородський князь
- Alama Woycsieh, заторський райця 150
- Aleksander VII, папа римський 143, 185
- Aleksy Aleksieiewicz, син московського царя Олексія Михайловича 251
- Aleksy Michajłowicz див. Олексій Михайлович, московський цар
- Alexi (Olexi), св. 210, 213
- Alten-Bockun, Jan Henryk von (Bockun, Bokwia), ротмістр райтарії польського короля 123
- Andryiowicz Kirył див. Андрійович Кирило, січовий полковник
- Andrzej (Iędrzej), св. 152
- Anna, св. 28, 215, 227, 333, 337
- Anna Henrietta Bawarska (Wittelsbach), племінниця королеви Людвіки Марії, донька Анни Палатинської 250, 251
- Anteus, міф. 275
- Arafі Michael див. Michael I Arafі, семигородський князь
- Apostoł Paweł див. Апостол Павло, козацький полковник
- Atheński Daniel див. Данило Афінський, грецький дипломат
- August III, польський король 324
- Augustin, св. 153, 343, 348
- Aulani chius, татарський чауш 156
- Bałaban Dionizi див. Балабан Діонізій, київський митрополит
- Bałaban Jerzu, польський полковник 181
- Baner, шведський генерал 122
- Barabas Jakow див. Барабаш Яків, кошовий отаман
- Baracz Sadok, вч. 26
- Barcsay Ákos див. Акош Барчай, семигородський князь
- Barłowska Maria, вч. 76
- Bartłomei, св. 338
- Bartyś Julian, вч. 335
- Bednarz Mykołaj, казимирський міщанин 310
- Behm див. Бем Яцек Домінік, преор
- Bełzacky (Bełzaczky), посол до краківського воєводи Станіслава Потоцького 186, 190
- Bem див. Бем Яцек Домінік, преор
- Benedict, старший злотник у Казимирі 328, 334
- Berkis Alexander Valdonis, вч. 53
- Bezpały Iwan (Bezпали) див. Безпалий Іван, козацький повстанець
- Bielenski, регіментар 319
- Bielinski Franciszek (Bieliensky), польський полковник 182
- Bielke Sten, шведський посол на сейм 241, 266
- Bielski, ротмістр 365
- Bieniarzówna Janina, вч. 31, 162, 217, 311, 313
- Bieniewski (Bieniewsky) Stanisław Kazimierz (Kazymierz) див. Беньовський Станіслав Казимир, волинський каштелян, богуславський староста, чернігівський воєвода
- Bieniewski Woycsieh, галицький підчашій 86
- Bieykowski Janusz, заступник маршалка коронної армії конфедератів 350
- Bobiatyński Konrad, вч. 79
- Bockun див. Alten-Bockun, Jan Henryk von, ротмістр райтарії польського короля
- Bodzanta Jan Chryzostom (Bozeta), гнезненський і краківський канонік 183
- Bogdanow Grigorij, московський посол 374

- Boharewycz Krzystoph Ian, шляхтич 96
- Bohatyrowyc Iwan (Iwon) див. Богатиревич Іван, козацький сотник, посол на сейм
- Bohdanowycz-Zarudny Samijło див. Богданович-Зарудний Самійло, генеральний суддя Війська Запорозького
- Bokwia див. Alten-Bockun, Jan Henryk von, ротмістр райтарії польського короля
- Boratyni Tytus Liwiusz (Boratini), чеканщик шелягів у Речі Посполитій 240, 266
- Borek Piotr, вч. 71, 76*
- Borzęcki Paweł, заступник маршалка конфедератів коронної армії 269, 272, 326, 333, 335, 344, 364
- Böttiger Hans (Bottiger), шведський генерал 170
- Bozeta див. Bodzanta Jan Chryzostom, гнєзненський і краківський канонік
- Brandysz, ксьондз 124
- Brankowski Aleksander, вч. 265*
- Briancew Iwan (Briancow), московський посол 374
- Brocki Malher (Brucki, Bruczky), поручник у коронному війську конфедератів 273, 289, 297, 300, 331, 332, 336, 339
- Brozyna, теся 297
- Brucki (Bruczky) див. Brocki Malher, поручник у коронному війську конфедератів
- Brudzynsky, ксьондз 240
- Brzeska див. Misiecka, дружина казімирського лавника Мартина Мицецького
- Brzeski, казімирський міщанин 338
- Brzostowski Сургуан (Сургуан) Paweł див. Бжостовський Кипріан Павло, литовський референдар, дипломат
- Bułyha Maxim див. Булига Максим, сотник Уманського полку
- Burkacki Adam (Pelkacky alias Burchacky, Burkaczki Adam), чесник 86, 242
- Butler Wilhelm (Butlier), польський полковник 186, 190
- Bylina Jan Piotr, посол 357
- Carl X Gustaf див. Карл X Густав, шведський король
- Carlson Fredrik Ferdinand, вч. 170*
- Carnecki Stefan (Carnecky Stephan) див. Чарнецький Стефан, руський воєвода
- Carol див. Карл XI, шведський король
- Carol I Stuart (Stuard) див. Карл I Стюарт, англійський король
- Carol II (Carol II Stuard) див. Карл II Стюарт, англійський король
- Carol Gustaff (Carol Gustaph, Carol Gustaw, Carolus Gustauus, Carolus Gustawus) див. Карл X Густав, шведський король
- Carolus II див. Карл II Стюарт, англійський король
- Carolus Stuard див. Карл I Стюарт, англійський король
- Carolus Piąty див. Karol V, імператор Священної Римської імперії
- Cartorysky Kazimierz Florian (Cartoryskie) див. Czartoryski Kazimierz Florian, куявський біскуп
- Celary див. Целярій Ян Павло, польський генерал, комендант торунського гарнізону
- Celesta Kasper (Cieliesta, Czieliesta Kasper), краківський райця 162, 217
- Cellari Jan Paweł (Celiary) див. Целярій Ян Павло, польський генерал, комендант торунського гарнізону
- Cerkies Kostanty (Costanty), посол від коронного війська конфедератів до Казимира 290, 352, 375

- Cetner Aleksander, галицький каштелян 258
- Cezar Juliusz див. Juliusz Cezar, римський імператор
- Chałupka див. Hałupka Adom, казимирський міщанин
- Chelmski Jan Ścibor (Helmsky Ion, Hełemski Jan Ścibor, Hełemsky, Helmsky Ion Scibor), краківський ловчий 18, 29, 48, 237, 238, 269, 296
- Chłapowski Krzysztof*, вч. 23, 123, 134, 135, 212, 262, 329, 380
- Chłopiński Mikołaj, регіментар коронної армії 317
- Chmiel Adam*, вч. 18
- Chmielnicenko див. Хмельницький Юрій, український гетьман
- Chmielnicki Bochdan (Chmielnycki Bohdan) див. Хмельницький Богдан, український гетьман
- Chmielnicki Ierzy (Chmielniczky Jurij) див. Хмельницький Юрій, український гетьман
- Chojnacki Andrzej (Choynacki), польський полковник 363
- Chowański Iwan (Chowanski Iwan, Chowansky) див. Хованський Іван, московський воєвода
- Choynacki див. Chojnacki Andrzej, польський полковник
- Chrańowski див. Chronowski Aleksander, товариш з коронного війська конфедератів
- Chrapowicki Jan Antoni, польський мемуарист 212, 241, 288, 372, 373
- Christus (Chrystus) див. Ісус Христос
- Chronowski Aleksander (Chrańowski, Hrańowsky Alexander), товариш з коронного війська конфедератів 270, 271
- Chrzastowicz Jan (Chrzastowyc), краківський гродський юрист, декретивий великоурядницький писар 183, 184, 296, 335; його жінка див. Nenkowna (Nynkowna)
- Chrzastowski Aleksander, син краківського підсудка Станіслава Хжонстовського 44
- Chrzastowski Piotr, син краківського підсудка Станіслава Хжонстовського 44
- Chrzastowski Stanisław, син краківського підсудка Станіслава Хжонстовського 44
- Chrzastowski Stanisław (Chrzastowsky) див. Хжонстовський Станіслав, краківський підсудок
- Chynczewska-Hennel Teresa*, вч. 14
- Ciara Stefan*, вч. 23, 134, 212, 286, 329
- Cichoniowic Wojciech (Czyhoniowyc), казимирський райця 271
- Ciciura Tymosz див. Цюцюра Тимофій, козацький полковник, наказний гетьман
- Ciechański Michał (Czekanski, Czekański), польський полковник 299
- Cieciszewski Wojciech (Czicisewski, Czicisewsky, Czicysewsky, Cziczysewski), варшавський єзуїт, змовник проти Яна Казимира 163
- Cieciura Tymisz (Cieciora) див. Цюцюра Тимофій, козацький полковник, наказний гетьман
- Cieliesta див. Celesta Kasper, краківський райця
- Cieskowsky, зять казимирського райці Матвія Казимира Третера 265
- Codron див. Kodron, різник, член колегії 12 мужів у Казимирі
- Condé див. Henryk Juliusz de Bourbon-Condé, син Людовіка II де Бурбона-Конде
- Condé (Condeusz) див. Людовік II де Бурбон-Конде, французький принц
- Cromwell Oliver див. Кромвель Олівер, англійський лорд-протектор

- Cromwell Richard див. Кромвель Річард, англійський лорд-протектор
- Csáky (Czaki), угорський політичний діяч 104
- Cynarski Stanisław*, вч. 48, 165, 193, 269, 331
- Czaki див. Csáky, угорський політичний діяч
- Czapliński Władysław*, вч. 25
- Czarnecki Stefan na Czarnczy (Czarnecki Stefan, Czarnecy Stefan, Czarneczky Stefan (Stephan)) див. Чарнецький Стефан, руський воєвода
- Czarneczky, краківський підчашій (помилк.) 165
- Czarnecki Stefan див. Чарнецький Стефан, руський воєвода
- Czarnecky (Czarnecky), шляхтич 298, 326, 327
- Czartoryski Ioannes Carolus див. Чарторийський Ян Кароль, князь, кременецький, снітинський староста
- Czartoryski Kazimierz Florian (Czartoryskie, Czartorysky Kazimierz Florian, Czartoryskie Kazimierz Floryan, Czartorysky Kazimierz Florian), кувявський біскуп 44, 82, 149, 299, 353, 360, 383
- Czartoryskie Jan Karol (Czartoryskie Jan Carol) див. Чарторийський Ян Кароль, князь, кременецький, снітинський староста
- Czekałowsky Ian 94
- Czekałowsky Theodor 94
- Czekański (Czekanski) див. Ciechański Michał, польський полковник
- Czeliary Jan Paweł див. Целярій Ян Павло, польський генерал, комендант торунського гарнізону
- Czescy, польська родина 207
- Cziesioга див. Цюцюра Тимофій, козацький полковник, наказний гетьман
- Czeciewski (Czeciewski, Cziecysewsky, Czieczysewski) див. Cieciszewski Wojciech, варшавський єзуїт, змовник проти Яна Казимира
- Czeliesta Kasper див. Celesta Kasper, краківський райця
- Czubek Jan*, вч. 353
- Czyhoniowyc див. Cichoniowic Wojciech, казимирський райця
- Czyz див. Czyż Kazimierz, шляхтич
- Czyzewski Zygmunt na Czyzewsy, лакедемонський біскуп, плоцький декан 86
- Czyż Kazimierz (Czyz), шляхтич 358
- Dadonkłowicz, казимирський міщанин, кушнір 309
- Daloruki див. Dołgoruki Jurij, московський воєвода
- Danckwardt Lillieström Claes див. Lillieström Danckwardt Claes, шведський комендант Гданської Голови
- Daniel Atheński (Daniel Oliwemberk) див. Данило Афінський, грецький дипломат
- Danieliowicz Mykołaj див. Daniłowicz Mikołaj, коронний підстолий
- Danilczyk Adam*, вч. 359
- Daniłowicz Mikołaj (Danieliowicz Mykołaj), коронний підстолий 86
- Danquart див. Lillieström Danckwardt Claes, шведський комендант Гданської Голови
- Dąbrowski Janusz*, вч. 14, 26, 32, 38, 209, 238, 262
- Dedesz aga див. Дедеш-ага, татарський посол до Польщі
- Dembicki Marcin див. Dębicki Marcin, сандомирський хорунжий
- Dembinski (Dębiński), посол 357
- Dembiński Gabriel (Dębinsky Gabriel), посол від Краківського воєводства на сейм 37

- Dembiński Jan див. Дембінський Ян, новомейський староста, краківський підкоморич
Demel Juliusz, вч. 112, 198
 Derzeniewski Stephan 95
 Dębicki Marcin (Dembicki Marcin), сандомирський хорунжий 135, 380
 Dębiński див. Dembinski, посол
 Dębinsky Gabriel див. Dembiński Gabriel, посол від Краківського воєводства на сейм
 Dębunsky див. Дембінський Ян, новомейський староста, краківський підкоморич
 Dłużnowsky, казимирський міщанин 343
 Dołgoruki Jurij (Doloruki, Dolorucki), московський воєвода 241, 267
 Douglas (Duglas), шотландський генерал на московській службі 288
 Douglas Robert див. Дуглас Роберт, шведський генерал
 Dracke Eryk (Drucan Ericus), шведський полковник 57
 Dramiński Mikołaj (Draminski), горodelський хорунжий 253
 Draniewsky Ewdoxy див. Драневський Евдокій, козацький сотник
 Draniewsky Kornelius див. Драневський Корнило, козацький сотник
 Drażkiewicz Adam, казимирський райця 130
Drozdowski Mariusz, вч. 14
 Drozdowsky див. Дроздовський, польський канцелярист
 Drucan Ericus див. Dracke Eryk, шведський полковник
Dubas-Urwanowicz Ewa, вч. 238
 Duglas див. Douglas, шотландський генерал на московській службі
 Duklasz (Duklias, Duklyas) див. Дуглас Роберт, шведський генерал
Dunin-Borkowski Jerzy, вч. 324
Dunin-Wąsowicz Mieczysław, вч. 324
 Durak, казимирський міщанин 342, 343
Dworzaczek Włodzimierz, вч. 32, 43, 335
Dziewanowski-Stefańczyk Bartosz, вч. 240
 E. Ebg. див. *Elberling E.*, вч.
 Eberstein, Ernst Albrecht von, данський генерал 171
 Eilof Daniel, нобілітований московський майор на польській службі 98
 Ekwart, міщанин 338
Elberling E. (E. Ebg.), вч. 46
 Engiel, шведський полковник 170
Estreicher Karol, вч. 28, 73, 211, 320
Estreicher Stanisław, вч. 211, 320

Fabiani Bożena, вч. 369
Fagerlund Rainer, вч. 123
Fähræus G. R. (R. F.), вч. 46
 Fairfax Thomas (Fayrfax), англійський генерал 42, 137, 144
Falniowska-Gradowska Alicja, вч. 48, 123, 135, 165, 193, 262, 269, 331, 380
 Fayrfax див. Fairfax Thomas, англійський генерал
 Feckowyc Ostafi (Ostaph) див. Фецкович Остафій, нобілітований козак, зять Тимофія Носача
 Festowyc (помилк.) див. Фецкович Остафій, нобілітований козак, зять Тимофія Носача
 Felkierzam Fryderyk Jakub, бидгоський комендант 33
 Ferdynand III (Ferdinand 3), імператор Священної Римської імперії 11, 30, 60, 250
 Ferdynand Maria, баварський курфюрст 250
 Ferenc Rakoczy, син семигородського князя Юрія II Ракоція 16, 59, 198

- Ferenc Rhédey (Ferens Rydai, Ferens Ryday) див. Ференц Редей, семигородський князь
- Filip I див. Філіп I Анжуйський, брат Людовіка XIV, герцог Орлеанський
- Filip IV, іспанський король 41, 143, 159, 167, 185, 189
- Fleetwood Charles (Fletsol, Flietsol), англійський генерал 185, 189
- Florian, св. 113
- Florissen Pieter, голландський адмірал 54
- Fokt Krzysztof*, вч. 71, 73, 81, 102, 205, 332
- Fontes, Marye de, іспанський посол 192
- Fox Ion, казимирський міщанин 298, 301, 337
- Fоховіе, казимирська міщанська родина 18
- Francis див. Franciszek, св.
- Francis Solano (Solano Francis), св., місіонер у Південній Америці 153
- Francisek, млинар 298
- Franciszek (Francis), св. 153, 346
- Frangel (Frangiel) див. Wrangel, шведський генерал
- Fredrik III див. Фрідріх III, гольштинський князь, батько шведської королеви Ядвіги Елеонори
- Fridericus III див. Фредерік III, данський король
- Frost Robert*, вч. 33, 250
- Fryderyk III див. Фредерік III, данський король
- Fryderyk III див. Фрідріх III, гольштинський князь, батько шведської королеви Ядвіги Елеонори
- Fryderyk Wilhelm див. Фрідріх Вільгельм, бранденбурзький курфюрст
- Gardie, Magnus Gabriel de la див. Гардье, Магнус Габріель де ля, шведський генерал-губернатор Лівонії
- Garwinsky Iаn, збирач податків у Казимири 268
- Gaston Jan Baptysta див. Гастон Жан Батіста, брат Людовіка XIII, герцог Орлеанський
- Gawęda Marcin*, вч. 197
- Gawron Przemysław*, вч. 79
- Gąsiewski Wincenty Korwin (Gąsiewsky, Gąsiowski) див. Гонсевський Вінцентій Корвін, підскарбій Великого князівства Литовського, польний литовський гетьман
- Gąsiorowski Antoni*, вч. 257, 380
- Gembicki Jan (Gębicki), площкий біскуп 209
- Gheorghe Ghica, молдавський, пізн. валаський господар 59
- Ghica Grigore див. Grigore Ghica, валаський господар
- Ghiza див. Gissa Mikołaj Konstany, оберштер польської піхоти
- Gibała, казимирський міщанин 234
- Ginwiłł Piotrowska Katarzyna див. Вежбовська Катерина, дружина бжесько-куявського, серадського воєводи, краківського великоурядника Єроніма Вежбовського
- Gissa Mikołaj Konstany (Ghiza, Giza, Gyza), оберштер польської піхоти 110, 356
- Glinski Stephan, поручник у коронному війську конфедератів 273, 289
- Głowicky, урядник у Дембниках 181
- Gmiterek Henryk*, вч. 253
- Gniński Jan (Gninsky Ioannes in Gnin, Gninski Iаn, Gninsky Ion) див. Гнинський Ян, гнезненський староста, поморський підкоморій, сеймовий маршалок
- Goiałowyc, казимирський міщанин, орендар 238
- Goleczky Jan див. Голецький Ян, польський гонець до Москви

- Golińska Anna див. Голінська Анна, дружина Мартина Голінського
- Goliński Marcin (Golinsky Marcin, Golynsky Marcin) див. Голінський Мартин, казимирський райця, бурмістр, автор нотаток
- Gołeckі, шляхтич 325
- Gołeckі Jan див. Голецький Ян, польський гонець до Москви
- Gonasewski див. Гунашевський Михайло, канцелярист, дипломат, автор “Львівського літопису”
- Gonsiowski див. Гонсевський Вінцентій Корвін, підскарбій Великого князівства Литовського, польний литовський гетьман
- Gonzaga див. Катерина Гонзага, герцогиня де Лонгвіль, тітка польської королеви Людвіки Марії
- Gonzaga Ludwika Maria див. Людвіка Марія, польська королева
- Gonzaga-Myszkowski Władysław див. Мишковський Владислав, краківський воєвода
- Gorański zwany Węgrzynowic Andrzej див. Węgrzynowic zwany Gorański Andrzej
- Gosiewska Magdalena z Konopackich (Konopacka Magdalena), жінка польного литовського гетьмана Вінцентія Корвіна Гонсевського 367, 373
- Gosiewski Wincenty Aleksander Korwin (Wincenty Korwun, Wincenty Korwun) див. Гонсевський Вінцентій Корвін, підскарбій Великого князівства Литовського, польний литовський гетьман
- Gozdowski, ксьондз 131
- Górski Zbigniew, вч. 358
- Grątkowska, казимирська міщанка 235
- Grigore Ghica, валаський господар 223
- Grodzicki Krzysztof (Krzystoph) див. Гродзіцький Криштоф, кам’янецький каштелян, генерал коронної артилерії, губернатор Королівської Пруссії
- Grodzicki Stanisław, вч. 71, 73, 81, 102, 205, 332*
- Grodziecky (Grodzyczky) див. Гродзіцький Криштоф, кам’янецький каштелян, генерал коронної артилерії, губернатор Королівської Пруссії
- Groszkowicz Stanisław (Groskowycz), різник, член колегії 12 мужів у Казимирі 118
- Grouczky (помилк.) див. Гродзіцький Криштоф, кам’янецький каштелян, генерал коронної артилерії, губернатор Королівської Пруссії
- Grudziński Andrzej Karol, каліський, пізн. познанський воєвода 238
- Grzymułtowski Krzysztof, познанський каштелян 135
- Guldenklav Andreas див. Гульденклав Андреас, шведський державний радник, голова адміністрації, державної ради, верховного трибуналу в Помор’ї
- Gyclarz, казимирський міщанин 235
- Gyldenklau див. Гульденклав Андреас, шведський державний радник, голова адміністрації, державної ради, верховного трибуналу в Помор’ї
- Gyza див. Gissa Mikołaj Konstanty, оберштер польської піхоти
- Haatten, Benedictus ab див. Hatten, Benedykt von, шведський полковник
- Habsbourg див. Габсбурги, австрійська імператорська родина
- Hałupka Adom (Chałupka), казимирський міщанин 315
- Haratym Andrzej, вч. 31, 33, 115, 288, 359*

- Harzowsky Piotr (Pietr), казимирський міщанин 184, 273, 289, 335
- Hatten, Benedykt von (Haatten, Benedictus ab), шведський полковник 57
- Hedvig Eleonora див. Jadwiga Eleonora, шведська королева
- Hełemski Jan Ścibor (Helmsky Ion, Helmsky Ion Scibor, Hełemsky) див. Chełmski Jan Ścibor, краківський ловчий
- Henrik, польський, пізн. французький король 250
- Henry Juliusz de Bourbon-Condé, син Людовіка II де Бурбона-Конде 250, 251
- Hercules, міф. 275
- Hleb Koszansky Adam, мстиславський підчашій 96, 97
- Hleb Koszansky Jerzy Marczyan 97
- Hlebowicz Jerzy Karol (Hlebowyc Jerzy Carol), жмудський строста 101, 288
- Hmielnicki Iurko (Hmielnicenko, Hmielnicky, Hmelniczenko) див. Хмельницький Юрій, український гетьман
- Horn Henrik, шведський генерал 170
- Horwat, кореспондент казимирського райці Андрія Ясовського 40
- Hoverbecke Ioannes (Houerbecke Ioannes) див. Овербек Йоган, бранденбурзький таємний радник, стольник, гогенштайнський комендант
- Howanski Iwan (Howansky) див. Хованський Іван, московський воєвода
- Hrąnowsky Alexander див. Chronowski Aleksander, товариш з коронного війська конфедератів
- Hrushevsky Mykhailo див. Грушевський Михайло, вч.
- Hrusza Iwan див. Груша Іван, генеральний писар Війська Запорозького
- Hulanicki Hrehory див. Гуляницький Григорій, ніжинський полковник, посол на сейм
- Hunaszewski Mychajło див. Гунашевський Михайло, канцелярист, дипломат, автор “Львівського літопису”
- Iacub див. Jakub, св.
- Iadwiga див. Jadwiga, св.
- Iakos Waczyz див. Акош Барчай, семигородський князь
- Iancarowic (Iancerowic Stanislaw, Iancurowic) див. Janczarowicz Stanislaw, казимирський міщанин
- Ianowa див. Janowa, казимирська міщанка
- Iarzyna див. Jarzyna, комісар на переговорах у Гадячі
- Iaskolski Maryusz (Iaskolsky Stanislaw Mariusz, Iaskulski Mariusz) див. Яскульський Маріуш Станіслав, коронний стражник, кременчуцький староста, маршалок конфедерації, польський дипломат
- Iasowsky Andrzej (Iasowski) див. Jasowski Andrzej, казимирський райця, бурмістр
- Iastrzebsky див. Jastrzębski
- Ian Kazymierz див. Ян Казимир, польський король
- Icek (Iczek), єврейський орендар 162, 238, 269
- Ielec Remian див. Jelec Remigian, київський хорунжий
- Iemielski див. Jemielski, польський посол
- Ierzy Rakoczy див. Юрій II Ракоцій, семигородський князь
- Iewłasewski Ludwyk Kazymierz (Kazymierz) див. Jewłaszewski Ludwik Kazymierz, смоленський каштелян, берестейсько-литовський воєвода
- Iędrzei див. Andrzej, св.

- Ioannes Casimirus (Ion Kazimierz, Ion Kazymierz) див. Ян Казимир, польський король
- Ion див. Jan, св.
- Ion Krzciciel (Ion Krzcyciel) див. Іван Хреститель, св.
- Jordan Mihał (Jordān Michał) див. Jordan Michał, краківський підкоморій, добчицький староста
- Jordan Stanislaw див. Jordan Stanislaw, польський полковник
- Isacson Claes-Göran, вч.* 170
- Iskrzycky Bazili 95
- Iskrzycky Kyryło 95
- Isola (помилк.) див. Лізоля Франц, австрійський дипломат
- Iudycki (Iudicky) див. Judycki Mikołaj, генерал литовської артилерії, мальтійський лицар
- Iuliusz див. Juliusz Cezar, римський імператор
- Jurkowie див. Jurkowie, казимирські возні
- Iwanow Ałmaz див. Іванов Алмаз, великий московський посол
- Iwanow Łarion див. Іванов Ларіон, московський посол до Польщі
- Izdebsky, краківський гродський юрист, писар 179
- Jadwiga (Iadwiga), св. 335
- Jadwiga Eleonora (Hedvig Eleonora), шведська королева 46, 52, 54, 166
- Jagielloniae familia див. Ягеллонський рід
- Jakub (Iacub), св. 41, 333, 336
- James Duke див. Кеттлер Якуб, курляндський князь
- Jan (Ion), св. 43, 44, 82, 143
- Jan Ewangelista, св. 61, 110
- Jan Kazimierz див. Ян Казимир, польський король
- Jan Krzciciel див. Іван Хреститель, св.
- Janas Eugeniusz, вч.* 125, 253, 254, 257, 299, 301, 308, 316, 317, 321, 325, 344, 350, 366, 381
- Janczarowicz Stanisław (Iancarowic, Iancerowic Stanislaw, Iancurowic), казимирський міщанин 273, 289, 297, 301, 331, 375
- Janowa (Ianowa), казимирська міщанка 342
- Jarmolik Włodzimirz, вч.* 238
- Jarzyna (Iarzyna), комісар на переговорах у Гадячі 50
- Jaskólski Marjusz Stanisław див. Яскульський Маріуш Станіслав, коронний стражник, кременчуцький староста, маршалок конфедерації, польський дипломат
- Jasowski Andrzej (Iasowski, Iasowsky Andrzej), казимирський райця, бурмістр 15, 40, 114, 183, 200, 214, 234, 237, 265, 273, 296, 343, 346
- Jastrzębski (Iastrzebsky), діяч литовської армії конфедератів, один із вбивців Вінцентія Корвіна Гонсевського 373
- Jaszczolt Tomasz, вч.* 359
- Jaśkowiec Genowefa, вч.* 265, 274
- Jelec Remigian (Ielec Remian), київський хорунжий 86
- Jemialianczuk Uładzimir, вч.* 353
- Jemielski (Iemielski), польський посол 280
- Jerlicz Joachim, хроніст 70, 369
- Jerzy I Rakoczy див. Юрій I Ракоцій, семигородський князь
- Jerzy II Rakoczy (Rakocy) див. Юрій II Ракоцій, семигородський князь
- Jeske-Choiński Teodor, вч.* 120
- Jewłaszewski Ludwik Kazimierz (Iewłasewski Ludwyk Kazimierz (Kazymierz); помилк. Zaslawski Kazimierz Ludwik), смоленський каштелян, берестейсько-литовський воєвода 61, 70, 72, 145

- Johan Adolf von Sachsen Weimar, ваймарський князь 170
- Jordan Michał (Jordan Mihał, Iordan Michał), краківський підкоморій, добчицький староста 193, 215, 236, 328, 332
- Jordan Stanisław (Jordan Stanislaw), польський полковник 198, 290, 375
- Judycki Mikołaj (Iudicky, Iudycki), генерал литовської артилерії, мальтійський лицар 212, 241, 266
- Juliusz Cezar (Iuliusz), римський імператор 357
- Jurkowie (Iurkowie), казимирські возні 313; див. також Wisoky Iurek, казимирський возний
- Kabaciński Ryszard, вч. 358*
- Kaczmareczyk Janusz, вч. 71, 76, 82, 102, 145, 150*
- Kaiserstein Jan Franciszek, австрійський комендант Кракова 31, 42, 114, 117, 161, 164
- Kalenichenko Bochdan 95
- Kalinowska Anna, вч. 250*
- Kalinowski Michał, вч. 115*
- Kalinowsky Stanisław, комендант краківського замку 201, 265, 312
- Karłonscy див. Каплонські, брати
- Karłonski Narasim див. Каплонський Герасим, підписок канцелярії Івана Виговського
- Karabuła, муляр 337
- Karacz bej (Karac bey, Кахас bei), татарський бей 50
- Karl X Gustav див. Карл X Густав, шведський король
- Karol I див. Карл I Стюарт, англійський король
- Karol V (Carolus Piąty), імператор Священної Римської імперії 153
- Karol X Gustaw див. Карл X Густав, шведський король
- Karol XI див. Карл XI, шведський король
- Karol Ferdynand, польський королевич 244
- Katarzyna, св. 30, 152, 153, 295, 311, 313, 336, 340, 342–344
- Kawecki Szymon (Kawecky, Kawiecki), поручник 286
- Кахас bei див. Karacz bej, татарський бей
- Każmierczyk Adam, вч. 120, 128, 264*
- Kądziela Łukasz, вч. 23, 134, 212, 329*
- Kemény Janos див. Кемень Януш, семигородський воєвода
- Kenigsmark див. Königsmarck Konrad (Curt) Kristofer, граф
- Kersten Adam* див. *Керстен Адам, вч.*
- Kettlerus Jacobus див. Кеттлер Якуб, курляндський князь
- Kielzbruh (Kyelzbruh), капітан, комендант краківського замку 200, 201
- Kikin Wasilij, московський посол 49
- Kilian, австрійський генерал у Казимири 109
- Кіму Ianus див. Кемень Януш, семигородський воєвода
- Kiochowicz (Kyohowyc Iędryk), казимирський міщанин 298
- Kipielsky, поручник 288
- Kitner Ion, казимирський лавник 184, 235, 296, 313, 342
- Kitnerowa (Kytnerowa), казимирська міщанка 343
- Klapka Petr, вч. 159*
- Klimierowski Augustyn (Klymerowski), казимирський райця, бурмістр 15, 29, 114, 180, 234, 236, 237, 265, 272, 273, 289, 295, 296, 298, 329, 346, 350
- Klaczewski Witold, вч. 125, 257, 325, 380*
- Kłobuczinsky, захристиян кляштору Божого Тіла в Казимири 234

- Kmicic Samuel, польський полковник 193, 211
- Kochański (Kohansky Aleksander), шляхтич 327
- Kochański (Kohansky), шляхтич, стрий Олександра Коханського 327
- Kochański Łukasz (Kochansky) див. Коханський Лукаш, віцерегент, краківський земський писар
- Kochowski Wezpazjan, польський історик XVII ст. 70
- Kock, шведський полковник 170
- Kodron (Codron), різник, член колегії 12 мужів у Казимири 234, 337
- Kohansky див. Kochański, шляхтич, стрий Олександра Коханського
- Kohansky Aleksander див. Kochański, шляхтич
- Kolansky (Koliansky), казимирський міщанин 298; його стрий 298
- Kołaydowski (Koładowski, Kołaydowsky), казимирський міщанин, швець 237, 303, 334, 336
- Komogowski Samuel, ротмістр 123, 126
- Konarzsky Samuel, польський шляхтич 239
- Kondeusz (Kondisz) див. Людовік II де Бурбон-Конде, французький принц
- Kondrat, ксьондз 273
- Konieczpolska див. Конєцпольська Йогана Барбара, сестра Яна Замойського, дружина Олександра Конєцпольського
- Konieczpolski Aleksander див. Конєцпольський Олександр, коронний хорунжий, сандомирський воєвода
- Königsmarck Hans Kristofer, шведський генерал 170
- Königsmarck Konrad (Curt) Kristofer (Kenigsmark), граф 170
- Konopacka Magdalena див. Gosiewska Magdalena z Konopackich, жінка польного литовського гетьмана Вінцентія Корвіна Гонсевського
- Koreć Jan Karol, берестейсько-литовський староста 358
- Korff див. Корф, польський полковник
- Korff Ernest Jan (Korf) див. Корф Ернест Ян, польський полковник
- Koricinski Stefan див. Корицінський Стефан, коронний канцлер
- Korodysky Iurek, слуга 236
- Koryciński Samuel див. Корицінський Самуель, коронний підчашій
- Koryciński Stefan (Koryczynsky Stephan) див. Корицінський Стефан, коронний канцлер
- Kosabka Iacub, робітник 270
- Kossarzecki Krzysztof*, вч. 31, 33, 115
- Kosucki Sebastian (Koszucki), жупний писар у Велічці 274, 346; його син 346
- Koszanscy див. Hlebowie Koszanscy, шляхетська родина
- Koszucki див. Kosucki Sebastian, жупний писар у Велічці
- Kot Stanislaw* див. *Kot Станіслав*, вч.
- Kotliarz, казимирський міщанин 235
- Kotliarz Ion, казимирський міщанин 235
- Kotowski Adam (Kotowsky), слуга воєницького каштеляна Яна Вельопольського, збирач податків у Казимири 162, 200
- Kotowsky Konstanty, заступник маршалка конфедератів литовської армії, один із вбивців Вінцентія Корвіна Гонсевського 372
- Kowal Piotr, казимирський міщанин 298
- Kowalewski Iwan (Kowaliewski Ion, Kowaliwsky) див. Ковалевський Іван, генеральний осавул Війська Запорозького

- Koziarczyk Jan (Koziarcik Iañ, Kozyarczyk Ion), шинкар, член колегії 12 мужів 118, 234, 274, 298, 338, 348, 352
- Kozik, казимирський міщанин, швець 343
- Kozłowski, казимирський міщанин 340
- Kozłowski Grigorij, московський воєвода 241, 267
- Kozuhowski, казимирський міщанин 236
- Kozyarczyk Ion див. Koziarczyk Jan, шинкар, член колегії 12 мужів *Krajewski Michal*, вч. 32
- Kran, шведський полковник 170
- Krasiński Jan Kazimierz, плоцький воєвода, коронний підскарбій 43, 44, 100, 158, 233, 319, 354
- Krasnowolski Bogusław, вч. 118, 130, 235, 297, 335
- Krawczenko Iwan див. Кравченко Іван, козацький посол на сейм *Krawczuk Wojciech*, вч. 54, 115, 122, 123, 169–171
- Kręgliowsky (Kregliowsky Piotr, Kregłowsky), посол від коронного війська конфедератів до Казимира 290, 352, 375
- Kroll Piotr, вч. 13, 38, 39, 49, 73, 76, 79, 102, 105, 259, 285, 286, 338
- Kromwel див. Кромвель Олівер, англійський лорд-протектор
- Kromwel див. Кромвель Річард, англійський лорд-протектор
- Krupinska Katarzyna, казимирська міщанка 315
- Krupinsky (помилк.) див. Krupnicki Walerian Grzegorz, казимирський ксьондз з парафії Божого Тіла
- Krupka Krzysztof, сандомирський ловчий 113, 130
- Krupnicki Walerian Grzegorz (помилк. Krupinsky), казимирський ксьондз з парафії Божого Тіла 352
- Kryszczyński Stanisław, зять казимирського райці Матвія Казимира Третера 265
- Krzistoph, цирюльник 352
- Krzycarczyk Ion, казимирський міщанин 298
- Krzyzanowsky, казимирський міщанин 298, 301
- Księski Stefan (Xzyęsky), гродський писар, посол на сейм 29, 113, 130
- Kubala Ludwik* див. *Кубаля Людвік*, вч.
- Kuchowicz Zbigniew*, вч. 335
- Kudasowic, казимирський міщанин, різник 338, 352, 375
- Kulecki Michal*, вч. 238
- Kupisz Dariusz*, вч. 19
- Kurdwanowski Aleksander 354
- Kurtyka Janusz*, вч. 125
- Kutrzeba Stanisław*, вч. 183
- Kwiecień Marcin*, вч. 71, 73, 81, 102, 205, 332
- Kyelzbruh див. Kielzbruh, капітан, комендант краківського замку
- Kyohowyc Iędryk див. Kiochowicz, казимирський міщанин
- Kytnerowa див. Kitnerowa, казимирська міщанка
- Lambert John, англійський генерал 185, 189
- Lanckoronscy, польська магнатська родина 151
- Las Iacub див. Łas Jakub, казимирський лавник
- Laski див. Ласко Криштоф, козацький полковник, посол до короля
- Lazinsky (Lazynsky) див. Łaziński Stanisław, представник конфедератів коронної армії
- Leidos, казимирський міщанин 337
- Leidoska, казимирська міщанка 340
- Lemiesz Marcin (Liemies, Liemięs, Liemis, Lięmięs, Lyemięs), казимирський райця 15, 112, 144, 145,

- 271–273, 295, 296, 302, 336, 337, 342, 345, 346, 348, 349, 352
- Lenieszowa (Lięmesowa Jadwiga), казимирська міщанка 315, 342
- Lenart, св. 271
- Lenartkowicowa Katarzyna, казимирська міщанка 309, 341
- Lenartkowyc Sobestian, казимирський міщанин 235, 298, 309, 341
- Leniewski див. Liniewski Marcin, шляхтич
- Leopold I (Leopold Ignatius, Leopoldus I) див. Леопольд I, чеський, угорський король, імператор Священної Римської імперії
- Leopold Wilhelm, ерцгерцог, брат імператора Фердинанда III 250, 374
- Lescina див. Leszczyna Marcin, лікар
- Lescinski Jan z Lesna див. Лещинський Ян, познанський воєвода, пізн. коронний підканцлер
- Lescinsky див. Лещинський Богуслав, коронний підскарбій, пізн. підканцлер
- Lescinsky див. Лещинський Вацлав, вармінський біскуп, пізн. примас Речі Посполитої
- Leszczynsky Andrzej див. Лещинський Андрій, коронний канцлер, пізн. примас Речі Посполитої
- Leszczynsky Bogusław див. Лещинський Богуслав, коронний підскарбій, пізн. підканцлер
- Lesnicki Hreor (Lesnicki Hrehori) див. Лісницький Григорій, миргородський полковник
- Leszczyna Marcin (Lescina), лікар 315
- Leszczyński Andrzej див. Лещинський Андрій, коронний канцлер, пізн. примас Речі Посполитої
- Leszczyński Bogusław див. Лещинський Богуслав, коронний підскарбій, пізн. підканцлер
- Leszczyński Jan див. Лещинський Ян, познанський воєвода, пізн. коронний підканцлер
- Leszczyński Samuel, луцький староста 325, 363
- Leszczyński Stanisław, польський король 324
- Leszczyński Waclaw див. Лещинський Вацлав, вармінський біскуп, пізн. примас Речі Посполитої
- Leszczyński Waclaw, коронний крайчий 212, 362
- Leśniak Franciszek*, вч. 112, 162, 338, 350
- Leueran, шведський полковник 170
- Lex alias Wolny Mathias (Wolny zwany Lex Maciej), різник, член колегії 12 мужів у Казимирі 297, 312
- Liberius Jacek, пробощ кляштору Божого Тіла в Казимирі 180, 182, 183, 295, 297, 340, 341, 348
- Libsteinski Franciscus Carolus див. Лібштайнський Франц Карл, граф, радник Священної Римської імперії, підкоморій, асесор головного провінційного суду, королівський намісник і голова апеляційного трибуналу
- Lichariow Jakow, московський посол до Польщі 114, 125
- Liemies (Liemięs, Liemis) див. Lemiesz Marcin, казимирський райця
- Lieszczynsky Bogusław див. Лещинський Богуслав, коронний підскарбій, пізн. підканцлер
- Lięmesowa Jadwiga див. Lemieszowa, казимирська міщанка
- Lięmięs див. Lemiesz Marcin, казимирський райця
- Lillieström Danckwardt Claes (Danquart), шведський комендант Гданської Голови 171
- Liniewski Marcin (Leniewski), шляхтич 354
- Lisola, Franz von (Lisola, Franciscus de) див. Лізоля Франц, австрійський дипломат

- Lisowec Hawriło див. Лисовець Гаврило
- Longueville (d'Orléans-Longueville, Jan Ludwik; de Longa Villa), принц 250; див. ще Катерина Гонзага, герцогиня де Лонгвіль
- Lorántffy Zsuzsanna (Lorantffy Susanna, Rakocina, Rakoczyna), мати Юрія II Ракоція 59, 198, 210, 222
- Lubomierzscy, польська магнатська родина 333
- Lubomierzski Stanisław див. Lubomirski Stanisław, спіський староста, син коронного маршалка, польного гетьмана Юрія Любомирського
- Lubomierzsky Hieronim Augustyn, тинецький абат, син коронного маршалка, польного гетьмана Юрія Любомирського 183
- Lubomierzsky Ierzy (Georgius) див. Любомирський Юрій, великий коронний маршалок, польний коронний гетьман, краківський староста
- Lubomirski Aleksander Michał, коронний конюший 356
- Lubomirski Jerzy див. Любомирський Юрій, великий коронний маршалок, польний коронний гетьман, краківський староста
- Lubomirski Stanisław (Lubomierzski Stanisław), спіський староста, син коронного маршалка, польного гетьмана Юрія Любомирського 20, 37
- Lubowicki див. Любовецький Владислав, краківський земський суддя, сеймовий маршалок
- Lubowiecki Jan Franciszek (Jan Franciszek) див. Любовецький Ян Францішек, холмський, пізн. волинський каштелян
- Lubowiecki Władysław (Lubowieczky, Lubowicki) див. Любовецький Владислав, краківський земський суддя, сеймовий маршалок
- Lubowiecky Stefan (Lubowieczky Stephan) див. Любовецький Стефан, краківський хорунжий, любовльський підстароста
- Lubowieczky, посол від короля на сеймик Краківського воєводства (помилк.) 37
- Luciani Sebastian (Luceani), іспанський дипломат 185, 189, 192
- Ludwik II de Bourbon-Condé див. Людовік II де Бурбон-Конде, французький принц
- Ludwik XIV див. Людовік XIV, французький король
- Ludwika Maria (Ludwika Maria Gonzaga) див. Людвіка Марія, польська королева
- Ludwika Szarlotta, дружина курляндського князя Якуба Кеттлера, сестра бранденбурзького курфюрста Фрідріха Вільгельма 54
- Ludwyk, красніцький пробошч 168
- Lulewicz Henryk*, вч. 288, 325, 353, 358
- Lumbres, Antoine de (Antonius de) див. Люмбрез, Антуан де, французький дипломат
- Lupu Stefan див. Stefan Lupu, молдавський воєвода
- Lurens 312
- Lutecka Zuzanna, донька райці Миколая Лютецького 113
- Lutecka Zuzanna, жінка райці Миколая Лютецького 180
- Lutecki Mikołaj (Luteczki Mykołai, Luteczky Mikołaj, Łutecki Mykołai), казимирський райця, бурмістр, посол на сейм 29, 37, 112, 113, 118, 127, 130, 131, 145, 153, 162, 172, 180, 183, 184, 200, 206, 214, 235–237, 268, 271–273, 295, 296, 298–300, 309, 340, 345, 346

- Lutecky Marczyn, син райці Миколая Лютецького 180
- Lutecky Woytek, син райці Миколая Лютецького 180
- Łyemięs див. Lemiesz Marcin, казимирський райця
- Łas Jakub (Iacub) (Las Iacub), казимирський лавник, тимчасовий бурмістр і війт 180, 181, 206, 234, 235, 296, 298, 302, 336, 341, 342, 345, 347
- Łasiowa, дружина казимирського лавника Якуба Лася 330
- Łatak Kazimierz, вч.* 340, 348, 352
- Łazarek, казимирський єврей 181
- Łaziński Stanisław (Lazynsky, Lazynsky), представник конфедератів коронної армії 301
- Łętowski Ludwik, вч.* 182, 183, 209, 328, 329
- Łohowski Kazimierz, товариш з коронної армії конфедератів 273, 289
- Lukaszewicz J., вч.* 76
- Łutecki Mykołaj див. Lutecki Mikołaj, казимирський райця, бурмістр, посол на сейм
- Machiavel 371
- Machowski Sebastian див. Маховський Себастьян, польський посол до Порту
- Maciei див. Матвій, св.
- Maskurewic, шляхтич 337
- Macuk Andrzej, вч.* 353, 359
- Maczyński Józef, вч.* 329
- Magnuski Aleksander (Magnusky), краківський канонік 182, 183
- Maimbourg Claude, вч.* 153
- Majewski Wiesław, вч.* 325
- Małahowsky Jan, краківський канонік 209
- Małeki Jan, вч.* 31, 162
- Małysa Daniel, казимирський райця 18
- Małyszyna Dorota див. Малеша Дорота, казимирська райчина
- Mankowsky Aleksander, цирюльник 274, 313, 339
- Marcin (Marczyn), св. 152, 197
- Marek, св. 327
- Maria Beatissima див. Марія, св.
- Maria Teresa, донька іспанського короля Філіпа IV, жінка французького короля Людовіка XIV 143, 185
- Marie-Louise de Gonzague див. Людовіка Марія, польська королева
- Markiewicz Jan (Markiewicz), краківський канонік 183
- Markowicz Marcin, вч.* 198
- Mars див. Марс, міф.
- Marya Panna див. Марія, св.
- Masalsky див. Масальський, князь, шляхтич-баніт
- Mazaraki Ian (Mazarski?), нобілітований шляхтич 95
- Maziera Adam (Mazuera Adam) див. Мазепа Адам, український дипломат, батько Івана Мазепи
- Mechmet Isliam Giercy див. Мегмед Гірей IV, кримський хан
- Medeksza Stefan Franciszek див. Медекша Стефан Францішек, королівський секретар, дипломат, мемуарист
- Mehmed IV див. Мегмед IV, турецький султан
- Mehmed Gerej IV див. Мегмед Гірей IV, кримський хан
- Meyer Martin, німецький історик XVII ст. 80, 123, 241, 242, 288
- Mejkowa Regina див. Treter Regina, веліцька міщанка, дружина райці Матвія Казимира Третера
- Męzyk, казимирський міщанин 162
- Mich Szymon, вч.* 55
- Michael I Arafı, семигородський князь 306, 309
- Michał див. Михаїл, св.

- Mieliecki (Mielieczky, Myeliecki), торговець 239, 268
- Mierzeński Jan (Mierzynski), шляхтич 305
- Mihał Złotywierz dив. Михаїл, св.
- Mihnea Radu, валаський господар 59
- Mikołaj (Mykuła), св. 210, 214, 343
- Mikulski Krzysztof*, вч. 358, 364
- Minin, московський посол до Польщі 161
- Mink див. Monk George, англійський генерал
- Miroszowski (Myrosowsky), королівський секретар 164
- Mirsky, шляхтич 97
- Misiecka (Brzeska), дружина казимирського лавника Мартина Мисецького 234
- Misiecki Marcin див. Мисецький Мартин, казимирський старший лавник
- Miskos, казимирський міщанин 297
- Miskowsky див. Мишковський Владислав, краківський воєвода
- Mitczenko Wasyl 95
- Мюдawsky Macey (Macziey), посол від коронного війська конфедератів до Казимира 290, 375
- Modrzejowski Krzysztof (Modrzejewski Krzysztof, Modrzejowski), військовий галицької землі, польський полковник 253
- Mogieliansky Krzysztof, страдомський вїйт 298
- Monk George (Mink), англійський генерал 185, 189
- Montecucoli Raimondo (Montecuculy, Montekuculy), генерал Священної Римської імперії 43, 46
- Morawicki Michał (Mihal) (Morawusky), краківський підручний 112, 182, 234, 296, 332, 338
- Morstin див. Морштин Тобіаш, польський дипломат
- Morstin Ioannes Andreas de Raciborzsko див. Морштин Ян Андрій, референдар коронний, ковельський, завихостський староста
- Morstyn Tobiasz див. Морштин Тобіаш, польський дипломат
- Morsztyн Michał Walerian, оберштер 356
- Morsztyн Tobiasz див. Морштин Тобіаш, польський дипломат
- Morzstyn Alexander див. Морштин Олександр, бахмістр веліцьких жуп, венденський воєвода
- Morzstyn Andrzej (Morzstin Ion Andrzej) див. Морштин Ян Андрій, референдар коронний, ковельський, завихостський староста
- Morsztynowie, польська шляхетська родина 234
- Mrockowicz Regina, казимирська міщанка 347
- Mrockowicz Wawrzyniec (Mrockowic, Mrockowyc Wawrzyniec (Wawrzyniec), Mrockowycz Wawrzyniec, Mroczkowicz) див. Мроцкович Вавжинець, казимирський райця, бурмістр
- Mstowski Albyn (Walenty), казимирський ксьондз 352
- Mstowski Balcer (Mstouius), ксьондз, провінціал 311
- Murasko Andrzej див. Мурашко Андрій, козацький сотник
- Murasko Dyonizy див. Мурашко Діонізій, козацький сотник
- Muszyńska Jadwiga*, вч. 26, 32
- Myeliecki див. Mieliecki, торговець
- Mykuła див. Mikołaj, св.
- Myrosowsky див. Miroszowski, королівський секретар
- Mysiecki Marcin (Mysieczki Marczyn, Mysiecki Marcin, Myszecky Marczyn, Myszyeczky) див. Мисецький Мартин, казимирський старший лавник

- Myszkowski Władysław див. Мишковський Владислав, краківський воєвода
- Nagielski Mirosław*, вч. 31, 33, 79, 115, 250
- Najman Krzysztof (Naiman Krzistoph, Nayman), різник, казимирський лавник 184, 313, 337, 342, 343
- Namaczyńska Stanisława*, вч. 39, 40, 60, 61
- Narcyz (Narczyz), ксьондз, преоркляштору св. Катерини в Казимири 295, 342
- Narkiewicz Mikołaj (Narkiewicz, Narkowicz), конфедерат, один із вбивців Вінцентія Корвіна Гонсевського 373
- Naruszewicz Aleksander (Naruszewicz Alexander), литовський підканцлер 84, 124
- Nasczokin див. Ordin-Naszczokin Afanasij, московський воєвода, дипломат
- Nayman див. Najman Krzysztof, різник, казимирський лавник
- Nekanda Trepka Walerian (Trepka Nekanda Walerian), автор книги *Liber generationis plebeanorum* ("Liber chamorum") 335
- Nenko Jan, казимирський міщанин 335
- Nenkowna (Nynkowna), казимирська міщанка, дружина гродського юриста Яна Хжонстовича 335
- Nero Domitius див. Нерон Доміцій, римський імператор
- Nieczai Iwan (Ian) див. Нечай Іван, чауський полковник
- Niemierycz Georgius див. Немирич Юрій, київський підкоморій, овруцький, кременецький староста
- Niemierza Thoma див. Немира Тома, інстигатор коронного трибуналу
- Niemierzyc Jurij (Jerzy) див. Немирич Юрій, київський підкоморій, овруцький, кременецький староста
- Niemierzyc Stefan (Steffen) див. Немирич Стефан, київський підкоморій, генерал артилерії Великого князівства Руського, брат Юрія Немирича
- Niemierzycz Jurij (Niemirycz Jerzy) див. Немирич Юрій, київський підкоморій, овруцький, кременецький староста
- Niestierow Afanasij, московський посол 143
- Niewiarowsky Stefan, польський полковник, один із вбивців Вінцентія Корвіна Гонсевського 372
- Niezabitowski Aleksander Ludwik (Niezabytowski), люблінський староста 135, 257, 380
- Norbort, св. 319
- Nosacz Tymisz (Tymos) (Noszac Tymisz) див. Носач Тимофій, генеральний обозний Війська Запорозького
- Nowak Tadeusz*, вч. 43, 57, 79, 109, 110, 154
- Nowak-Dłużewski Juliusz*, вч. 276, 369, 372
- Nowakowski Tomasz*, вч. 23, 134, 212, 329
- Noyers, Pierre des, секретар польської королеви 81
- Nuczyk Ion, казимирський міщанин 24
- Nynkowna див. Nenkowna, казимирська міщанка, дружина гродського юриста Яна Хжонстовича
- Oborski Mikołaj (Oborzsky), краківський суфраган 235, 265, 313, 314, 328, 334, 337
- Ochłopowski Stanisław Musiatycz (Ochłopowsky Stanislaw Muszatis), волинський скарбник 268

- Ochmann-Staniszevska Stefania* (*Ochmann Stefania*) див. *Охманн-Станішевська Стефанія, вч.*
- Octavius (Octavianus Augustus), римський імператор 357
- Odoiewski Nikita див. Одоєвський Микита, великий московський посол
- Oeffner, шведський полковник 170
- Olexi див. Alexi, св.
- Oliwemberk Daniel див. Данило Афіньський, грецький дипломат
- Olsanski, казимирський міщанин 330
- Olszowski Andrzej (Olszewski Andrzej), польський посол до Відня, коронний референдар, хелмінський біскуп 125, 227, 238
- Opaliński Edward, вч.* 23, 134, 212, 329
- Opaliński Jan Karol, познанський воєводич, син Криштофа Опалінського 32
- Opaliński Jan Piotr (Opalinski Piotr ze Vnina), підляський, пізн. каліський воєвода 99, 238
- Opaliński Łukasz (Opalinsky), надвірний коронний маршалок 329
- Ogaczowski Michał див. Орачовський Михайло, посол від короля на сеймик Краківського воєводства
- Ordin-Naszczokin Afanasij (Naszczokin, Oscekyn, Oszedzin), московський воєвода, дипломат 241, 266, 277, 374
- d'Orléans-Longueville, Jan Ludwik див. Longueville, принц
- Orsetty Wilhelm (Orsetti, Orsety, Orssety Gwilhelm), італієць, краківський купець 96
- Orsulia див. Ursula, св.
- Orzechowiczowa (Orzechowiczowa), казимирська міщанка 345
- Orzechowiczowa Anna (Orzechowiczowa) див. Рубинковська Анна, дружина Єроніма Рубинковського після його охрещення
- Orzechowski див. Ожеховський, польський ротмістр
- Oscekyn див. Ordin-Naszczokin Afanasij, московський воєвода, дипломат
- Ossoliński Vladislaus Christophorus (Osolinsky Vladislaus Christophorus) див. Оссолінський Владислав Криштоф, краківський канонік
- Ossoliński Zbigniew, підляський воєвода 238
- Ossolinski, товариш з коронного війська конфедератів 305
- Ostaw Albertus див. Остау Альберт, бранденбурзький радник у трибуналі Пруського князівства
- Ostrogski-Zasławski Aleksander Janusz див. Острозький-Заславський Олександр Януш, князь, син Володислава Домініка Острозького-Залавського
- Ostrogski-Zasławski Władysław Dominik див. Острозький-Заславський Володислав Домінік, князь, краківський воєвода
- Ostroróg Jan Zygmunt див. Остророг Ян Зигмунт, рогатинський староста
- Ostrowski Daneykowicz Jan, польський історик XVIII ст. 138, 142, 244, 248
- Ostrowski Dominik див. Острозький-Заславський Володислав Домінік, князь, краківський воєвода
- Oszedzin див. Ordin-Naszczokin Afanasij, московський воєвода, дипломат
- Otwynowsky, жовнір кварцяної хоругви 117
- Oxenstierna Benedictus (Oxenster Benedikt, Oxenstern, Oxensternus Benedictus) див. Оксеншерна Бенгт, шведський сенатор, генерал
- Oucikowa (Oucykowa), казимирська міщанка 310, 343

- Pac Krzysztof (Christophorus, Krzistoph) див. Пац Криштоф, великий литовський канцлер
 Pac Michał Kazimierz див. Пац Михайло Казимир, литовський обозний, пізн. смоленський воєвода
 Paleczkowski див. Палечковський, казимирський міщанин, зять вїйта Матвія Завади
 Pankratiew Danił див. Панкратьєв Данило, дяк, великий московський посол
 Paraga Ierzi, нобілітований грек 93
 Parkiewycz Mathias 95
 Parrocky (Parroczyk), слуга маршалка Юрія Любомирського 127, 130, 131, 233–235
 Parsberg Kristof, данський посол 184, 189
 Pasek Jan Chryzostom, польський мемуарист XVII ст. 353
 Paweł, св. апостол 25, 268
 Pawłowsky, духовний юрист, ревізор у Казимири 183
 Peczelski див. Pęczelski Stanisław, закрочимський підстолий
 Pekalicky Iacub 95
 Pekalicky Ian 95
 Pelkacky alias Burchacky див. Burchacki Adam
 Peretyatkowycz Krzysztoph, посол до козаків, секретар на переговорах про Гадяцьку унію 93
 Pers Daniel, регіментар 319
 Peterson, шведський полковник 170
 Petros Wołosyn (Petreasy Wołosyn), претендент на Семигородське князівство 59, 60
 Pęczelski Stanisław (Peczelski), закрочимський підстолий 324
Pęgiel Małgorzata, вч. 340, 352
 Piaseczynski Kazimierz (Casimierz) (Piaseczynski), польський полковник 168, 171, 380
 Piechocki (Piehocki) 311
 Piegłowski Marcin, краківський чесник, поборця 29
 Piehocki див. Piechocki
Piekosiński Franciszek, вч. 19, 179
 Pieskow Iwan, московський посол до Польщі 114, 125
Pietrkiewicz Iwona, вч. 340
 Pignatelli Antoni (Інокентій XII), папський нунцій у Польщі, пізн. папа римський 304
 Piotr, св. апостол 25, 268
 Piotr z Ruthenu, св. 156
 Piotrkowczyk Stanisław, посол від конфедератів коронної армії 254
 Pisarski Jan, польський історик XVII ст. 284
 Poczobut Odlanicki Jan Władysław, польський мемуарист 288
Podhorodecki Leszek, вч. 110, 115, 119
 Podlodowski Mikołaj, радомський староста, посол до Порту 240
 Podradowsky, маршалок 240
 Połubiński Aleksander Hilary (Poliubinsky, Poliubynsky, Połubinsky), литовський полковник, польний литовський писар, підстолий, слонімський староста 136, 186, 190, 193
 Połueichtow (Połueiktow, Połueichtowim), московський воєвода 277
 Ponętowski (Poniatowski), син іновроцлавського підкоморія Павла Понентовського 358
 Ponętowski Paweł, іновроцлавський підкоморій 358
 Poniatowski Mathias (Poniatowsky Maciej, Poniątowsky Mathias) див. Понятовський Матвій, адміністратор Тинецького абатства, краківський декан, регент королівської канцелярії
 Popławski Stanisław, посол від конфедератів коронної армії 254
 Porywai Chawгую див. Поривай Гаврило

- Postoń див. Апостол Павло, козацький полковник
- Posowic Sułka, жінка Казимира Посовича перед його охрещенням 128
- Posowic Saruна, краківська міщанка, жінка Казимира Посовича після його охрещення 128
- Poszowycz Casimierz (Posowic Zysel) див. Посович Казимир, краківський єврей
- Potoccy, польська магнатська родина 259, 285, 286, 338
- Potocka Anna див. Потоцька Анна, вдова рогатинського старости Яна Зигмунта Остророга, дружина рогатинського старости Зигмунда Кароля Пшерембського
- Potocka Anna Mohylańska див. Потоцька Анна Могилянська, дружина краківського воєводи Станіслава Потоцького
- Potocka Krystyna z Lubomirskich, донька коронного маршалка Юрія Любомирського, жінка Фелікса Казимира Потоцького 270
- Potocki Feliks Kazimierz див. Потоцький Фелікс Казимир, син коронного гетьмана Станіслава Потоцького
- Potocki Leon, вч. 288*
- Potocki Stanisław (Potoczky Stanisław) див. Потоцький Станіслав, великий коронний гетьман, краківський воєвода
- Powrozyk Franciszek (Powrozik), казимирський міщанин 118, 342
- Prażmowski Mikołaj (Prazmowsky Mułoaу (Nicolaus)) див. Празмовський Миколай, коронний канцлер, луцький біскуп-номінат
- Preuss Jan (Preussen, Prus), торунський бурмістр 43
- Priami Gerard (Пруаму), краківський райця, бурмістр 313
- Pribram Alfred Francis, вч. 185*
- Prokofiew Jefim, московський посол до Польщі 136, 194
- Prokop Krzysztof Rafał, вч. 84*
- Prus див. Preuss Jan, торунський бурмістр
- Pruskowsky Ion, сонцький підстароста 167
- Пруаму див. Priami Gerard, краківський райця, бурмістр
- Przerębski Zygmunt Karol (Przerembski), рогатинський староста 286
- Przitułowic Paweł див. Przytułowicz Paweł, казимирський райця
- Przyboś Adam див. Пишбось Адам, вч. Przyboś Kazimierz, вч. 253*
- Przybyłek Łukasz, вч. 31, 33, 115*
- Przytułowicz Paweł (Przitułowic Paweł, Przytulowyc Paweł, Przytułowic Paweł, Przytułowycz Paweł), казимирський райця 112, 117, 152, 199, 234, 236, 270, 295, 296, 308, 312, 313, 334, 346
- Pufendorf Samuel див. Пуфендорф Самуель, історик XVII ст.
- Pułtoracka alias Stasikowa (Pultoracka), казимирська міщанка 310, 343
- Puskarinko див. Пушкар Мартин, полтавський полковник
- Pustuła, казимирський міщанин 333, 347
- Puszkarynko див. Пушкар Мартин, полтавський полковник
- R. F. див. Fåhræus G. R., вч.*
- Rachuba Andrzej, вч. 288, 325, 353, 359, 364*
- Rackowski (Raczkowsky), поручник 375
- Radaman Andrzej, вч. 359*
- Radkiewicz (Rodkiewicz), посол від Івана Виговського до короля 79
- Radu Mihnea див. Mihnea Radu, валацький господар

- Radziejowski Hieronim (Radzieiowski Hieronim) див. Радзейовський Єронім, коронний підканцлер
- Radziwiłł Bogusław (Radzywiłł Bogusław, Radzywiłł Bogusław) див. Радзивіл Богуслав, барський староста, литовський конюший, намісник Князівської Пруссії
- Radziwiłł Janusz (Radzywiłł Ianus), віленський воєвода, литовський гетьман 43
- Rakoczy Ferenc див. Ferenc Rakoczy, син семигородського князя Юрія II Ракоція
- Rakoczy Jerzy I див. Юрій I Ракоцій, семигородський князь
- Rakoczy Jerzy II див. Юрій II Ракоцій, семигородський князь
- Rakoczy Zofia, дружина Юрія II Ракоція 59, 208
- Rakoczyna (Rakocina) див. Lorántffy Zsuzsanna, мати Юрія II Ракоція
- Rakuski dom див. Габсбурги, австрійська імператорська родина
- Ranatowicz Stefan, ксьондз, польський хроніст 340, 352
- Rautenfels Bartholomeus, королівський секретар 57
- Regina, казімирська міщанка 339
- Rey Władisław (Rei Władisław, Rey, Władysław de Nagłouice) див. Рей Владислав, надвірний коронний підскарбій, новомейський староста, краківський хорунжий, канцлер польської королеви Людвіки Марії
- Rhédey Ferenc див. Ференц Редей, семигородський князь
- Riabinin Jan, вч. 26
- Rodkiewicz див. Radkiewicz, посол від Івана Виговського до короля
- Rogowski, інстигатор краківського замку 268
- Romadonowskij Grigorij, московський воєвода 77, 79
- Romanenko Andrzej 95
- Romaniuk Przemysław, вч. 288, 353, 359
- Roscisowski, поборця 345
- Roszczewicz Adam (Roszczowycz), краківський канонік 183
- Rowen Herbert, вч. 54
- Rozalia, св. 341
- Rozniatowski, товариш гусарської роти 364
- Rozycky (Rozyczky), ксьондз, скарбовий писар 145, 172, 209, 214
- Rozycowa, казімирська міщанка 330, 334
- Rożek Michał, вч. 112
- Ruben див. Rubin Smol (Samuel), брат Єроніма Рубинковського
- Rubin Lewek див. Рубинковський Казимир Миколай, син Єроніма Рубинковського
- Rubin Rachel (Rohelka) див. Рубинковська Анна, донька Єроніма Рубинковського
- Rubin Simon, син Єроніма Рубинковського 120
- Rubin Smol (Samuel) (Ruben), брат Єроніма Рубинковського 120
- Rubinkowscy, єврейська родина з Казимира 120, 128, 264
- Rubinkowska Anna див. Рубинковська Анна, донька Єроніма Рубинковського
- Rubinkowska Anna див. Рубинковська Анна, дружина Єроніма Рубинковського після його охрещення
- Rubinkowski Hieronim (Rubinkowsky Chieronim) див. Рубинковський Єронім, охрещений єврей з Казимира
- Rubinkowski Kazimierz Mikołaj див. Рубинковський Казимир Миколай, син Єроніма Рубинковського
- Rubinowa Pesla (Ewa), мати Єроніма Рубинковського 120

- Rubinowa Sara (Serla), жінка Єроніма Рубинковського перед його охрещенням 120
- Rudawski Wawrzyniec (Laurentius Ioannes) див. Рудавський Вавжинець, історик XVII ст.
- Rudnicki Ian див. Рудницький Іван, козацький посол на сейм
- Rudnicku Mikołaj, казимирський міщанин, член колегії 12 мужів 297, 298, 303, 330
- Rupniowski Krzysztof Michał (Rupniewski Krzysztof) див. Рупньовський Криштоф, краківський військовий, підвоєвода, лельовський староста
- Rusa див. Груша Іван, генеральний писар Війська Запорозького
- Rusin, казимирський міщанин 337
- Rutkowska Grażyna, вч. 23, 134, 212, 329
- Ruyter, Michael de (Ryter), голландський адмірал 169
- Ryter див. Ruyter, Michael de, голландський адмірал
- Rzeczynsky (Rzeczynski) див. Репчинський, бецький пробощ
- Rzewuski Stanisław, суддя Львівської землі Руського воєводства 86
- Safranicz, казимирський кравець 269
- Salomon, бібл. 286
- Saluator див. Ісус Христос
- Samcenko Iakim див. Сомко Яким, козацький полковник
- Sapieha див. Сапіга Павло, віленський воєвода, великий литовський гетьман
- Sapieha Jan Fryderyk (Sapieha Ian), кам'янецький староста, польний коронний писар 102, 134, 185, 189, 241
- Sapieha Krzysztof Franciszek, литовський крайчий 325
- Sapieha Paweł див. Сапіга Павло, віленський воєвода, великий литовський гетьман
- Sarbiewski Stanisław, сохачевський каштелян, польський дипломат 44, 102
- Sarnowski Stanisław, перемишльський біскуп 262
- Satkowsky, підстароста 327
- Sauter Wiesław, вч. 134
- Sawczyński H., вч. 58, 59
- Scepan див. Szczepan, св.
- Schack Hans (Schach), данський генерал 171
- Schlippenbach Christophorus Carolus див. Шліппенбах Христофор Карл, шведський сенатор, голова військової ради, дипломат
- Schmidt (Smidt), шведський полковник 170
- Schönleben (помилк. Schonleben), шведський полковник 170
- Szczaniecki Paweł, вч. 183
- Szczuka (Scuka) див. Щука Казимир, краківський канонік
- Sebastian, св. 337
- Seredyński Władysław, вч. 361, 367, 369
- Seremet див. Szeremietiew Wasilij, московський воєвода
- Sielski Aleksander, гнезненський каштелян 262
- Sielycki Ian Kazimierz 97
- Siewiersky, казимирський міщанин 234, 298
- Sigismundus III див. Сигізмунд III, польський король
- Sikora Ludwik, вч. 31
- Simon Iuda, св. 224
- Sipnogoowa, казимирська міщанка 343
- Skarszewski Jan (Skarsewsky), краківський канонік 328, 329
- Skarszewski Stanisław (Skarsewsky), краківський схоластик 329

- Skliarz Adom, казимирський міщанин 354
- Skowronek Marczyn, казимирський міщанин 152
- Skowronek Stanisław, казимирський міщанин 268
- Skrziszowsky Mihał, посол від коронного війська конфедератів до Казимира 290, 375
- Skrzypetz Aleksandra*, вч. 251
- Slieskowski dив. Śleszkowski Wojciech, краківський райця
- Ślomkowycz див. Слонкович Мартин, ксьондз, автор підручника з гебрейської мови
- Śloniewski Krzysztof Wartereszowycz 95
- Śloninka Dimitro див. Солонинка Дмитро
- Ślonkowic Marcin див. Слонкович Мартин, ксьондз, автор підручника з гебрейської мови
- Smarzowski Jan (Smardzewski Jan, Smardzowski Jan, Smarzdowsky, Smarzewski Ion, Smarzowsky Ion), казимирський райця, бурмістр 112, 168, 234, 236, 265, 274, 295, 296, 302, 340, 343–346, 349, 350, 352
- Smiatkowski Ioannes Sigismundus див. Смятковський Ян Сигізмунд, шляхтич
- Smidt див. Schmidt, шведський полковник
- Smieskowyc, казимирський міщанин 310
- Smieskowyc Woycieh, казимирський міщанин 338
- Smieskowycz Babier, друкар 136
- Smietanka Hieronim див. Сметанка Єронім, краківський підстароста, підсудок
- Sobieski Jan, коронний хорунжий 86, 135
- Sochacka Anna*, вч. 125
- Sochacka (Sohacka), казимирська міщанка 342
- Sochacki Franciszek (Sohacki Francisek), казимирський міщанин 352, 354
- Sochacki Stanisław (Sohaczky Stanisław), член колегії 12 мужів у Казимирі 15, 114, 303, 334, 339, 340
- Sofia Amalia, данська королева, жінка Фредеріка III 159
- Sohacka див. Sochacka, казимирська міщанка
- Sohobucki, ротмістр 286
- Sokolnicki Andrzej (Sokolnuczki), поручник у хоругві Юрія Любомирського 197
- Sokołowski Kalina див. Соколовський Калина, козацький посол на сейм
- Solano Francis див. Francis Solano, св., місіонер у Південній Америці
- Solicki, казимирський міщанин 347
- Sołtyk Remigian, шляхтич 319
- Somko Jakym див. Сомко Яким, козацький полковник
- Somnitz Laurentius Christophorus див. Сомніц Лаврентій Христофор, бранденбурзький таємний радник, скарбник, канцлер східного Помор'я, губернатор лауенбурзький і бютовський
- Sopolsky, казимирський міщанин 303, 334, 336, 342
- Sorta Zaharias див. Surta Zaharias
- Souches, Jean-Louis Ratuit de (Souches Ludwig Raduit, Zuza), французький генерал на службі у Габсбургів 43, 52, 110, 159, 166
- Spasowicz Włodzimierz*, вч. 70, 205, 282, 284
- Stade Arne*, вч. 123
- Stadnicki, покойовий польського короля 338
- Stanek Wojciech*, вч. 358
- Stanislaw Kazimiercik, св. 266, 348

- Stanisław Kostka, св. 351
- Staniszewski Zdzisław*, вч. 37, 38, 52, 58, 71, 80, 134, 138, 243, 307, 320, 372
- Stańczyk Sebastian*, вч. 113, 130, 145, 180, 234, 297, 313, 315, 334, 335, 342, 347, 354
- Stasikowa alias Pułtoracka див. Pułtoracka alias Stasikowa, казимирська міщанка
- Stawęcki, польський ротмістр 187, 191
- Stefan Lupu, молдавський воєвода 223
- Stenbock Erik (Stembok) див. Стенбок Ерік, шведський генерал
- Stetkewycz Olena див. Стеткевич Олена, жінка Івана Виговського
- Stiernsköld Claes Nilsson, шведський комендант 55
- Stoccy (Stoczcy), брати 327
- Stocki 327
- Stokowski Paweł (Stokowsky), освенцімський каштелян, адміністратор чопового 48, 331
- Strozyk, казимирський міщанин 338
- Strzałkowski, ротмістр 365
- Strzyzowski, посол від конфедератів коронної армії 254
- Sulzbach див. Sulzbach, Philipp Florinus von, австрійський, пізн. шведський генерал
- Sulcz, писар 233
- Sulima Sewerin див. Сулима Северин, nobilitований козак
- Sulima Stephan młodszy див. Сулима Степан, nobilitований козак
- Sulima Stephan starszy див. Сулима Степан, переяславський полковник, посол на сейм, nobilitований
- Sulima Theodor див. Сулима Федір, nobilitований козак
- Sulimowie див. Сулими, українська шляхетська родина
- Sulzbach, Philipp Florinus von (Sulzbach), австрійський, пізн. шведський генерал 169, 170
- Sułyczycz Мучаїло див. Суличич Михайло, паволоцький полковник
- Sumaśko, козак 305
- Supalsky, делятор на казимирському суді 348
- Surta Zaharias (Sorta Zaharias) 95
- Suszycki Andrzej (Susicki Andrzej, Susycky) див. Сушицький Андрій, казимирський писар
- Swiderski Ian Samuel (Swiderzski Ion Samuel) див. Свідерський Ян Самуель, маршалок конфедерації коронної армії
- Swieszkowicz Woycieh (Swieskowyc), казимирський кравець і шинкар, член колегії 12 мужів 118
- Switalski, казимирський міщанин 299
- Syłycz Onykii див. Силич Оникій, чернігівський полковник
- Szczawiński Paweł Ludwik, бжеськокуявський староста 358
- Szczepan (Scepan), св. 61
- Szczerbatow Siemion (Szczerba, Szczerbaty), московський воєвода 212, 213
- Szczygiel Ryszard*, вч. 253
- Szeligowski Franciszek, ротмістр 257
- Szemberg (Szemberk), польський полковник 364
- Szeriemietiew Wasilij (Seremet), московський воєвода 48, 49, 224, 225, 241, 243, 267
- Szklarska Ewa*, вч. 29
- Szurwinic, радник бранденбурзького курфюрста 124
- Śleszkowski Wojciech (Ślieskowsky), краківський райця 217
- Śmietanka Hieronim див. Сметанка Єронім, краківський підстароста, підсудок

- Świdorski Jan Samuel див. Свідерський Ян Самуель, маршалок конфедерації коронної армії
- Tański Jan див. Танський Ян, коронний інстигатор
- Tarancenko Iasko див. Таранченко Ясько, крилоський сотник
- Taranowski (помилк.) див. Tarnowski Jan, львівський арцибіскуп
- Targosz Karolina, вч. 250
- Tarnowski Jan (помилк. Taranowski), львівський арцибіскуп 158, 262, 320
- Tatomir Lucyan, вч. 229
- Taube, шведський полковник 170
- Tekieli Stefan, граф 309
- Tetera Paweł див. Тетеря Павло, козацький полковник, дипломат
- Theiner Augustinus, вч. 70
- Thomas of Villanova див. Томас де Віланова, св., архієпископ Валенсії
- Thomkiewicz Theodozu див. Томкевич Теодозій, львівський міщанин, нобілітований грек на службі Івана Виговського
- Tomas, св. 227, 354
- Tomas de Noua Villa див. Томас де Віланова, св., архієпископ Валенсії
- Tomaszkowicz (Tomaskowyc), казимирський міщанин 274, 310, 334, 336, 352, 354
- Tomislawski Jan (Ioannes) див. Томиславський Ян, краківський підста-роста
- Toporzka Regina див. Топорська Регіна, казимирська міщанка, дружина райці Вавжинця Топорського
- Toporzski Wawrzyniec (Toporsky Wawrzyniec), казимирський райця 112, 130, 131, 181, 184, 228, 233, 234, 237, 296, 297, 331, 346, 352
- Tozbierkowa, казимирська міщанка 343
- Trepka Nekanda Walerian див. Nekanda Trepka Walerian, автор книги *Liber generationis plebeanorum* ("*Liber chamorum*")
- Treter Anna Dorota z Rupniowskich, друга жінка казимирського райці Матвія Казимира Третера 265
- Treter Katarzyna z Czechowiczów, перша жінка казимирського райці Матвія Казимира Третера 265
- Treter Maciej Kazimierz (Matheusz Casimierz) див. Третер Матвій Казимир, казимирський райця, адміністратор гори Кунегунди у Велічці
- Treter Regina (Meukowa), веліцька міщанка, дружина райці Матвія Казимира Третера 113, 333
- Treter Regina, пасербиця казимирського райці Матвія Казимира Третера 265
- Trubieckoi Aleksy (Trubeciusz, Trubecski, Trubeczky), московський воевода 77, 79, 154, 156–158
- Trzebicki Andrzej (Trzebicky Andrzej, Trzebinsky Andrzej) див. Тшебицький Андрій, краківський біскуп
- Trzebiski Andreas, регент королівської канцелярії 58
- Trzebycky Andrzej (Trzebyczki) див. Тшебицький Андрій, краківський біскуп
- Tunner Fryderyk (Zunder Fredericus), шведський королівський суддя 57
- Turski, ксьондз, польський резидент у бранденбурзького курфюрста 124
- Twardowski Samuel, польський поет, панегірист, історик XVII ст. 70
- Tynegowycz Ian, ленчицький канонік 135
- Tyskiewicz Krzysztof див. Тишкевич Криштоф, чернігівський воевода
- Tyszka Paweł, вч. 250*

- Tyzenhauz Andrzej, шмельтинський староста 364
- Ujejski Tomasz (Vieyski Tomasz z Rupniewa), площкий абат, київський, чернігівський єпископ 86
- Ulatowski Andrzej (Vlatowski), писар 349
- Urban Waclaw*, вч. 257, 380
- Urszula (Orsulia), св. 336
- Uruszczak Waclaw*, вч. 71, 73, 81, 102, 205, 332
- Urwanowicz Jerzy*, вч. 238
- Uszyński Jan Paulin (Vszynski Jan Paulin), луцький архидиякон, депутат коронного трибуналу 259
- Vieyski Tomasz z Rupniewa див. Ujejski Tomasz, площкий абат, київський, чернігівський єпископ
- Vladislaus IV див. Władysław IV, польський король
- Vlatowski див. Ulatowski Andrzej, писар
- Vszynski Jan Paulin див. Uszyński Jan Paulin, луцький архидиякон, депутат коронного трибуналу
- Wachlikowicz Adam (Wahlikowyc Adom, Wahlykowyc), казимирський лавник 15, 114, 180, 272, 298, 302, 334, 345
- Waclaw, св. 344
- Waclawik Stanisław (Waclawyк), казимирський райця 180
- Waclawikowa, казимирська міщанка 343
- Waclawowicz Gielarzy (Waclawowyc), казимирський міщанин, кушнір 235, 237, 310, 334, 336, 338
- Wagnier див. Weiher, Adam von, шведський генерал
- Wahlikowyc Adom (Wahlykowyc) див. Wachlikowicz Adam, казимирський лавник
- Wajsblum Marek*, вч. 44
- Walczak Wojciech*, вч. 14
- Waldeck, шведський полковник 170
- Waldeck Josias, шведський генерал 170
- Walenty, св. 291
- Walewski Antoni*, вч. 115, 185, 250
- Warszycki Stanisław, краківський каштелян 41, 304
- Wartereszowycz див. Słoniewski Krzysztof Warteresowycz
- Warzesyna, казимирська міщанка 343
- Wasielowic див. Wassyliewic, московський воєвода
- Wasilewski Tadeusz*, вч. 121, 193, 211, 212, 241, 288, 372
- Wassyliewic (Wasielowic), московський воєвода 115, 131
- Wawrzyniec, св. 335, 336, 339, 347
- Wayzer, австрійський капітан 128
- Weiher, Adam von (Wagnier; Weyher, Adam von), шведський генерал 170
- Weimar Sachsen, Johan Adolf von, див. Johan Adolf von Sachsen Weimar, ваймарський князь
- Wereschaka Prokop (Werescaka Prokop) див. Верещака Прокоп, чернігівський граничний коморник, інстигатор
- Wereschzynsky, ксьондз 180, 182
- Wesel Ianus див. Wessel Janusz, коронний єсник
- Weselini Francisek див. Wesselényi Ferenc, палатин Угорського королівства, дипломат
- Wessel Janusz (Wesel Ianus), коронний єсник 86
- Wesselényi Ferenc (Weselini Francisek), палатин Угорського королівства, дипломат 105, 199
- Weyher, Adam von див. Weiher, Adam von, шведський генерал
- Węgrzinek, аптекар 344, 348

- Węgrzynowic zwany Gorayski Andrzej (Węgrzynowycz), краківський райця 311
- Wiązewicz Jerzy Piotr (Wiążenia), смоленський хорунжий, чечерський староста 288
- Wielowsky Daniel див. Виговський Данило, козацький полковник
- Wielgoliasowska, казимирська міщанка 343
- Wielhorski Alexander, чернігівський підстолий 86
- Wielopolsky Jan (Ion) див. Вельопольський Ян, волицький каштелян, варшавський староста
- Wielopolsky Jan див. Wielopolski Jan, бецький староста, син волицького каштеляна Яна Вельопольського
- Wielowieyski (помилк.) див. Вельопольський Ян, волицький каштелян, варшавський староста
- Wielogłowski Mikołaj, збирач податків 220
- Wielopolski Jan (Jan) див. Вельопольський Ян, волицький каштелян, варшавський староста
- Wielopolski Jan (Wielopolsky Jan), бецький староста, син волицького каштеляна Яна Вельопольського 37, 113, 130, 304
- Wieniecki, шляхтич 319
- Wierc Paul (Wiercz, Wierdcz, Wierdz) див. Вірц Пауль, шведський генерал
- Wierzbowska Katarzyna див. Вежбовська Катерина, дружина бжесько-куявського, серадського воєводи, краківського великоурядника Єроніма Вежбовського
- Wierzbowski Hieronim див. Вежбовський Єронім, бжесько-куявський, пізн. серадський воєвода, краківський великоурядник
- Wierzbowski Stefan, парадиської абат, коронний референдар 238
- Wierzbowsky Stefan, краківський канонік 209
- Wihowski Iwan див. Виговський Іван, український гетьман, київський воєвода
- Wijaczka Jacek, вч. 26, 32*
- Wilczkowski Władysław (Wilczewski), шляхтич 258
- Wilkowscy, казимирська родина 315
- Wimmer Jan, вч. 18, 109, 110, 115, 119, 123, 135, 181, 182, 186, 363*
- Winarska Anna, дружина Симона Винарського 298, 332, 338
- Winarski Szymon (Winarzski Simon, Wynarzsky Szymon), казимирський райця, бурмістр 181, 235, 237, 296, 298–300, 332, 338, 346, 347
- Wincencik Stanisław (Wincenty), казимирський міщанин 235
- Wirtz Paul див. Вірц Пауль, шведський генерал
- Wisoky Iurek, казимирський возний 343; див. також Jurkowie, казимирські возні
- Wisowata-Walczak Katarzyna, вч. 14*
- Wiśniowiecki Dymitr (Wysniowiecki Dymitr), коронний стражник, белзький воєвода 135, 350
- Wiśniowiecki Michał Korybut, польський король 324
- With, Witte Corneliszoon de, голландський адмірал 54
- Witkowski див. Вітковський, польський шляхтич
- Witowski Stanisław, сандомирський каштелян 262
- Witt, John de, великий пансіонарій Об'єднаних Провінцій 54
- Władysław IV (Vladislaus IV), польський король 70, 99, 205, 282, 284, 324
- Włokowyc Ioseph, казимирський єврей 129

- Woiakowsky див. Вояковський, автор листа
- Wojakowski Kasper, перемишльський суддя 357
- Wojcicki K. див. *Wóycicki Kazimierz Władysław*, вч.
- Wojciech (Woycieh), св. 25, 143
- Wojeński Stanisław див. Воєнський Станіслав, краківський канонік
- Wolff Józef, вч. 124, 126
- Wolny zwany Lex Maciej див. Lex alias Wolny Mathias, різник, член колегії 12 мужів у Казимирі
- Wolski Zaklika Gabriel див. Zaklika Wolski Gabriel
- Wolsky, коморник польського короля 214
- Wolsky, ксьондз у Казимирі 295
- Wolk, поручник 288
- Wolkonski Fiodor див. Волконський Федір, великий московський посол
- Worosyło Ludwyk, київський підчашій 86
- Wogowski, казимирський міщанин 342
- Woycieh див. Wojciech, св.
- Woycieh, казимирський міщанин, пекар 343
- Woyciehowski, казимирський міщанин, орендар 238
- Woycikowyc Pietr, переплетник 274, 339
- Woynszczy (ймов.) див. Воєнський Станіслав, краківський канонік
- Woytkiewycz Bazyli 95
- Wójcik Zbigniew, вч. 125, 227
- Wóycicki Kazimierz Władysław (*Wojcicki K.*), вч. 70, 369
- Wrangel (Frangel, Frangiel, Wrangiel), шведський генерал 16, 123, 137, 194
- Wiüewski (помилк.) див. Виговський Іван, український гетьман, київський воєвода
- Wychowski Danyło див. Виговський Данило, козацький полковник
- Wychowski Fedor (Theodor) див. Виговський Федір, український дипломат, брат Івана Виговського
- Wychowski Iwan (Wychowski Ian na Wihowie, Wychowski Ian, Wychowsky Iwan) див. Виговський Іван, український гетьман, київський воєвода
- Wychowsky Konstanty див. Виговський Костянтин, турівський полковник
- Wychowsky Teodor див. Виговський Федір, український дипломат, брат Івана Виговського
- Wyhowski Daniel див. Wychowski Danyło див. Виговський Данило, козацький полковник
- Wyhowsky Iwan (Ion) (Wyiwowsky Iwan) див. Виговський Іван, український гетьман, київський воєвода
- Wykowsky Jan, один із вбивців Вінцентія Корвіна Гонсевського 372
- Wynarzsky Szymon див. Winarski Szymon, казимирський райця, бурмістр
- Wysniowiecki Dymytr див. Wiśniowiecki Dumitr, коронний стражник, белзький воєвода
- Xzyęsky див. Księski Stefan, гродський писар, посол на сейм
- Zaborsky Tobiasz, угорець 330
- Zacherla Sebastian (Zaherla, Zaherlya), краківський райця 179, 347
- Zaklika Wolski Gabriel 354
- Zakrzewsky Ion, цирюльник, член колегії 12 мужів у Казимирі 184, 206, 215, 235, 236, 297, 311, 313, 315, 339, 343, 345, 347
- Zalas, казимирський міщанин 354

- Zamoyski Jan див. Замоєський Ян, сандомирський воєвода
- Zamoyski Jan, коронний канцлер 280
- Zamoyski Marcin, львівський підстолий 114, 363, 364
- Zarudny Samuel див. Богданович-Зарудний Самійло, генеральний суддя Війська Запорозького
- Zasławski див. Острозький-Заславський Володислав Домінік, князь, краківський воєвода
- Zasławski див. Острозький-Заславський Олександр Януш, князь, син Володислава Домініка Острозького-Залавського
- Zasławski Kazimierz Ludwik (помилк.) див. Jewłaszewski Ludwik Kazimierz, смоленський каштелян, берестейсько-литовський воєвода
- Zatorzka Zophya, казимирська міщанка 272, 299, 339
- Zaur Ion (Іан), казимирський міщанин, муляр 298, 337
- Zawacka Regyna див. Топорська Регіна, казимирська міщанка, дружина райці Вавжинця Топорського
- Zawacki Marczyn (Zawacki Marczin, Zawaczky) див. Zawadzki Marcin, казимирський міщанин
- Zawacky Iacub див. Zawadzki Jakub, казимирський міщанин
- Zawada Maciej (Mathias, Mateusz) див. Завада Матвій, казимирський вїт
- Zawada Regina див. Палечковська Регіна, казимирська міщанка, донька вїгта Матвія Завади
- Zawada Wojciech (Woycieh), казимирський райця 114, 167, 168, 179, 180, 184, 236, 237, 265, 269, 272, 273, 295, 296, 300–303, 341, 342, 344, 346, 348, 349
- Zawadzina, дружина казимирського райці Войцеха Завади 346
- Zawadzki Jakub (Zawacki Iacub), казимирський міщанин 334, 336, 338, 339, 347, 351
- Zawadzki Marcin (Zawacki Marczyn, Zawacki Marczin, Zawaczky), казимирський міщанин 206, 300, 344, 348, 351, 375
- Zawisza (Zawysza), казимирський міщанин 343
- Zawisza Jan Dowgiało (Zawysza Ion), віленський біскуп 44, 69, 83
- Zawisza Krzysztof (Zawysza Krzysztoph na Baksztach), великий литовський маршалок 101
- Zbełtowskie, шляхетська родина 217
- Zebrzydowski Michał див. Зебжидовський Михайло, коронний мечник
- Zegoczky Krzysztof див. Жегоцький Криштоф, бабимойський староста
- Zejneb sułtan, жінка кримського хана Мегмеда Гірея IV 228
- Zelaskowna, казимирська міщанка 310
- Zełenski Mychajło див. Зеленський Михайло, козацький посол на сейм
- Zenerowicz Marcin (можл., Zianurowic; Zonerowicz Marcin), казимирський міщанин 234, 342, 343
- Zeromski див. Жеромський Казимир, маршалок конфедерації литовського війська
- Zianurowic див. Zenerowicz Marcin, казимирський міщанин
- Zieleńscy (Zieliensczy), польська шляхетська родина 207, 215
- Zieleński Marcin, шляхтич 207, 215
- Zieleński Samuel див. Зеленський Самуель, шляхтич
- Zieleński Stefan, шляхтич 207, 215
- Zielenski Woyciech, шляхтич 319
- Zielińska Teresa, вч. 23, 134, 212, 329

- Ziętarzski, казимирський міщанин 130, 334, 336, 375
- Złocki, казимирський міщанин 144
- Złotarenko Wasil (Złotorinko) див. Золотаренко Василь, козацький полковник
- Zmieiew Siemion (Zmiei, Zmiey, Zmijow), московський воєвода 209, 212, 213
- Zółkiewsky Aleksander див. Żółkiewski, ротмістр
- Zołotarenko Wasyl див. Золотаренко Василь, козацький полковник
- Zołtowski див. Żołtowski, товариш з коронного війська конфедератів
- Zonerowicz Marcin див. Zenerowicz Marcin, казимирський міщанин
- Zophya див. Софія, св.
- Zrzepczinski (помилк.) див. Репчинський, бецький пробош
- Zukowski Stanisław див. Żukowski, товариш з війська київського воєводи
- Zunder Fredericus (помилк.) див. Tunner Fryderyk, шведський королівський суддя
- Zugowski (помилк.) див. Жеромський Казимир, маршалок конфедерації литовського війська
- Zuza (помилк.) див. Souches, Jean-Louis Ratuil de, французький генерал на службі у Габсбургів
- Zychlinski Franciszek, каліський підкоморій 325
- Zucinko див. Жученко, козацький полковник
- Zygmunt III див. Сигізмунд III, польський король
- Zugowski (помилк.) див. Жеромський Казимир, маршалок конфедерації литовського війська
- Żegocki Krzysztof див. Жегоцький Криштоф, бабимойський староста
- Żelabużskij Iwan, московський посол до Польщі 161
- Żeromski Kazimierz див. Жеромський Казимир, маршалок конфедерації литовського війська
- Żołtowski (Zołtowski), товариш з коронного війська конфедератів 311, 312
- Żółkiewski (Zółkiewsky Aleksander), ротмістр 308
- Żukowski (Zukowski Stanisław), товариш з війська київського воєводи 325

Архів ранньомодерної Української держави. – Київ, 2023. – Т. 7: Мартин Голінський. *Silva rerum: (1648–1665)*. – Ч. IV: (1658–1662) / Упоряд. Ярослав Федорук; латин. Маркіян Домбровський. – 464 с. – (Серія: Джерела з історії Центрально-Східної Європи XVII–XVIII ст.).

Голінський Мартин. *Silva rerum: (1648–1665)* [= Архів ранньомодерної Української держави, т. 7]. – Київ, 2023. – Ч. IV: (1658–1662) / Упоряд. Ярослав Федорук; латин. Маркіян Домбровський. – 464 с. – (Серія: Джерела з історії Центрально-Східної Європи XVII–XVIII ст.).

ISBN 978-966-02-8748-8

ISBN 978-917-14-0112-9 (ч. IV)

Видання є четвертою частиною п'ятитомного корпусу джерел рукопису казимирського райці Мартина Голінського № 189, що зберігається у фондах відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. Василя Стефаника. Хронологічно публіковані документи охоплюють події 1658–1662 рр. У збірнику широко представлені матеріали до історії Гадяцької унії між Військом Запорозьким і Річчю Посполитою у 1658 р., декілька варіантів чорнового й остаточного тексту цього договору, джерела про гетьманування Івана Виговського та Юрія Хмельниченка, громадянську війну в Україні після смерті Богдана Хмельницького у 1657 р., Конотопську битву 1659 р., Чуднівську кампанію 1660 р. тощо. Публіковані документи стосуються також війни Речі Посполитої зі Швецією та укладення Оливського миру 1660 р., визволення Торуня та інших міст Королівської Пруссії від шведів, роботи варшавських сеймів 1658, 1659, 1661 і 1662 рр., конфедерації коронної та литовської армії та ін. Багато уваги у текстах відведено міжусобним війнам у Семигородському князівстві, політиці Священної Римської імперії та Османської імперії щодо цих подій, а також у Кримському ханстві, Молдавії та Валахії. Особлива увага приділена війні Швеції з Данією, облозі Копенгагена шведським королем Карлом X Густавом, громадянській війні в Англії, відновленні на англійському престолі Карла II Стюарта та ін. Окрім дипломатичної та військової історії, джерела подають багато матеріалів, у т. ч. щоденникового характеру, про суспільне, господарське, повсякденне життя міщанства у Речі Посполитій.

Видання розраховане для науковців, викладачів, студентів, краєзнавців та всіх, хто цікавиться історією.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АРХІВ РАННЬОМОДЕРНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Том 7

Серія: Джерела з історії Центрально-Східної Європи
XVII–XVIII століть

Мартин Голінський
SILVA RERUM (1648–1665)
Частина IV (1658–1662)

Оригінал-макет
В. Корнієнко
Художник
О. Пионківський

Інститут української археографії та джерелознавства
ім. М. М. Грушевського НАН України
вул. Трьохсвятительська, 4
01001 Київ

Видавець ФОП Брехуненко Наталія Андріївна
Свідоцтво про державну реєстрацію серія ВОО № 2662148
e-mail: wbrekhunenko@ukr.net
тел.: +380 (67) 656-21-49

Підп. до друку 04. 12. 2023 р. Формат 70×100/16
Папір CREAMY. Гарнітура Times New Roman
Ум. друк. арк. 37,7. Обл. друк. арк. 38,29.

Видруковано згідно з наданим оригінал-макетом
ТОВ «Друкарня “Рута”», свідоцтво № 100331453
м. Кам’янець-Подільський, вул. Князів Коріатовичів 11
e-mail: drukruta@ukr.net